

NORGES OFFICIELLE STATISTIK.

Tredie Række No. 102.

BERETNINGER

OM

AMTERNES ØKONOMISKE TILSTAND

I

FEMAARET 1881—1885.

(Rapports sur l'état économique des préfectures
pendant la période 1881—1885.)

UDGIVNE AF

DET STATISTISKE CENTRALBUREAU.

ANDET BIND.

(STAVANGER—FINMARKEN.)

KRISTIANIA.

I KOMMISSION HOS H. ASCHEHOUG & CO.

1890.

Indhold.

No.	XI.	Beretning fra Amtmanden	i Stavanger	Amt .	Trykt.
-	XII.	-	-	- Søndre Bergenhus	- . Juni 1888.
-	XIII.	-	- Stiftamtmanden	- Bergen	Marts 1889.
-	XIV.	-	- Amtmanden	- Nordre Bergenhus	Amt . Okt. 1887.
-	XV.	-	-	- Romsdals	- . Sept. 1887.
-	XVI.	-	-	- Søndre Trondhjems	- . Okt. 1887.
-	XVII.	-	-	- Nordre Trondhjems	- . Okt. 1888.
-	XVIII.	-	-	- Nordlands	- . April 1890.
-	XIX.	-	-	- Tromsø	- . Mai 1888.
-	XX.	-	-	- Finmarkens	- . Aug. 1889.

Table des matières.

No.	XI.	Rapport du préfet de Stavanger.
-	XII.	- - - - - Bergenhus du Sud.
-	XIII.	- - - - - la ville de Bergen.
-	XIV.	- - - - - Bergenhus du Nord.
-	XV.	- - - - - Romsdal.
-	XVI.	- - - - - Trondhjem du Sud.
-	XVII.	- - - - - Trondhjem du Nord.
-	XVIII.	- - - - - Nordland.
-	XIX.	- - - - - Tromsø.
-	XX.	- - - - - Finmarken.

XI.

Stavanger Amt.

Underdanigst Beretning

om Stavanger Amts økonomiske Tilstand
i Femaaret 1881—1885.

Officielle Opgaver over Amtsdistriktets Folkemængde haves ikke senere end i 1875, da Befolkningen udgjorde 110 965 tilstedeværende eller 113 675 hjemmehørende Personer. Ved Udgangen af Aaret 1880 antoges den tilstedeværende Befolkning at være stegen til 117 400.

Folkemængdens Bevægelse i Amtet i Femaaret 1881—85 sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal Levendefødte.	Antal Døde.	Antal Udvan- drede til Lande udenfor Europa.	Folkemæng- dens antagelige Tilvækst.
1881 Land	2 512	1 548	1 233	{ ÷ 239
By	1 251	699	522	
1882 Land	2 426	1 362	1 436	{ ÷ 435
By	1 320	768	615	
1883 Land	2 493	1 471	959	{ ÷ 103
By	1 280	786	665	
1884 Land	2 473	1 331	760	{ + 470
By	1 257	663	506	
1885 Land	2 483	1 313	965	{ + 433
By	1 331	658	445	

Efter denne Beretning skulde Amtets Folkemængde i Femaarets Løb kun være gaaet yderst lidet fremad (med 121 Personer). Det maa dog herved bemærkes, at Indvandringer og Indflytninger ikke ere tagne med i Beregningen, medens rigtignok paa den anden Side heller ikke Udvandringer til de europæiske Lande eller Udflytninger fra Amtet til andre Landsdele ere medregnede.

Byernes og navnlig Stavangers samt Haugesunds Folkemængde er noget forøget i Femaaret, medens Landdistriktets Indbyggerantal vistnok maa antages at være gaaet endel tilbage. Kjøb- og Ladestedernes Indbyggerantal var, efter den ved Udgangen af Aaret 1885 stedfundne Folketælling i Byerne, følgende:

	Tilstedeværende.	Hjemmehørende.
Stavanger	22 634	23 911
Haugesund	5 326	5 607
Sogndal	449	473
Ekersund	2 676	2 799
Sandnæs	1 578	1 648
Skudesnæshavn	1 139	1 202
Kopervik	838	852

I Femaarets Løb er Herredernes Antal i Ryfylke Fogderi forøget med 2, idet Mosterø er udskilt fra Rennesø og Fister fra Hjelmeland som særskilte Herreder. Herredernes samlede Antal i Amtet udgjør nu 37. Iøvrigt er Distriktets administrative ligesaa lidt som dets judicielle Inddelinger undergaaede Forandringer i Tidsrummet.

Lægedistrikternes Antal er 8. Af Apotheker haves ialt 7, idet et nyt Apotek er oprettet i Stavanger, hvor der nu er 3 saadanne. Af praktiserende Læger virker nu, foruden Distriktslægerne, ialt 11 i Amtet, hvortil kommer 4 Tandlæger i Stavanger og 1 i Haugesund, samt 2 Amdsdyrlæger, 1 i Stavanger og 1 i Haugesund. De i Landdistriktet ansatte Jordemødres Antal beløber sig til 38.

Grundlovsforandringen af 4de Juli 1884 sees allerede ved Femaarets Udløb i nogen Grad at have forøget de Stemmeberettigedes Antal. Dog var Forøgelsen forholdsvis større paa Land end i By. Antallet var ved Udgangen af 1885:

- a) i Landdistriktet: 5600 (71 Valgmænd);
- b) - Kjøbstæderne: 1900, hvoraf 1446 i Stavanger og 454 i Haugesund (37 Valgmænd, hvoraf 28 fra Stavanger og 9 fra Haugesund).

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Antallet af de matrikulerede Brug udgjorde ifølge de indkomne Opgaver:

1. i Jæderen og Dalernes Fogderi 5395, af revideret Matrikulskyld 6001 Daler 2 Ort 5.9 Skill.
2. i Ryfylke Fogderi 5270, af revideret Matrikulskyld 7567 Daler 4 Ort 15 Skill.

Den nærmere Fordeling inden Herrederne vil sees af nedenstaaende Tabel:

Jæderen og Dalernes Fogderi.

Herreder.	Antal Brug.	Revideret Matrikulskyld.		
		Daler.	Ort.	Skill.
Hetland	791	574	2	22
Haaland	482	497	-	15
Høiland	625	572	2	21
Klep	340	486	3	20
Haa	480	637	-	1
Ogne	144	154	3	7
Gjæsdal	151	242	4	13
Time	370	494	2	16
Birkrem	281	446	4	3
Helleland	205	353	-	5
Ekersund	583	393	-	5.9
Sogndal	494	579	4	5
Heskestad	194	257	1	5
Lunde	255	311	1	11
Ryfylke Fogderi.				
Strand	274	379	4	22
Høle	147	199	4	22
Fossan	268	391	4	13
Aardal	138	203	1	23
Hjelmeland	218	337	2	17
Fister	76	189	3	17
Rennesø	115	269	3	12
Mosterø	112	236	3	9
Finnø	201	439	3	11
Jælse	250	365	2	21
Sand	141	192	2	9
Saude	233	202	4	21
Suledal	207	239	3	19
Vikedal	301	465	-	20
Nerstrand	181	358	4	8
Sjærnerø	96	201	2	14
Bukken	131	146	3	23
Tysvær	213	256	1	8
Skjold	344	684	2	4
Skudsnæs	601	593	4	6
Avaldsnæs	489	618	-	6
Skaare	292	285	4	5
Torvestad	242	307	3	17

Af det samlede Antal særskilt skyldsatte Brug i Jæderen og Dalerne var 5353 med en samlet revideret Skyld 5 989 Daler 2 Ort 2.9 Skilling at betragte som egentlige Jordbrug 3: saadanne, hvor Jordveien i og for sig ikke er ganske ubetydelig. Af Smaabrug fandtes altsaa i Distriktet 42, hvis Skyld findes at udgjøre tilsammen 12 Daler 3 Skill. Brugenes gennemsnitlige Skyld bliver saaledes i Jæderen og Dalernes Fogderi 1 Daler 13.6 Skill. eller, hvis man kun medregner de egentlige Jordbrug, 1 Daler 14.3 Skill. Smaabrugenes Gennemsnitsskyld bliver forholdsvis temmelig høi, nemlig 1 Ort 10.4 Skill. Brugenes Antal er i Femaaret forøget med 286. Udstykningen i

Fogderiet har altsaa været betydeligt mindre end i forrige Femaar, da Brugenes Antal steg med 549.

I Ryfylke Fogderi er opgivet 4961 egentlige Jordbrug med samlet revideret Skyld 7504 Daler 4 Ort 4.7 Skill., og Smaabrugenes Antal bliver altsaa 309 med samlet Skyld 63 Daler 10.3 Skill. Brugenes Gjennemsnitsværdi var 1 Daler 2 Ort 4.5 Skill. De egentlige Jordbrugs Gjennemsnitsværdi 1 Daler 2 Ort 13.5 Skill. og Smaabrugenes 21.6 Skill. Brugenes Antal er i Femaaret forøget med 223, medens Forøgelsen i forrige Femaar var 400. Hele Amtets gjennemsnitlige Skyld pr. Brug bliver efter dette 1 Daler 1 Ort 8.8 Skill., medens den i forrige Femaar udgjorde 1 Daler 1 Ort 17 Skill.

Udsæd og Avl af de i Amtet dyrkede Kornsorter sees af efterstaaende Tabel, der er udarbejdet efter Lensmændenes Opgaver og angiver saavel Udsæd som Avl, dels i Kilogram (kg.), dels i Liter (l.).

Tabel 1. Udsæd og Avl pr. Maal (10 Ar).

Jæderen og Dalernes Fogderi.

Herreder.	Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Poteter.	
	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.
Hetland	l. 20	l. 200	l. 26	l. 200	l. 28	l. 220	l. 36	l. 230	-	-
Høiland	- 27	- 320	- 30	- 400	-	-	- 40	- 470	l. 250	l. 2 200
Haaland	kg. 18	kg. 180	kg. 15	kg. 120	-	-	kg. 24	kg. 204	kg. 148	kg. 1 258
Klep	- 18	- 180	- 18	- 216	kg. 22	kg. 220	- 24	- 240	- 180	- 1 800
Haa	- 20	- 220	- 18	- 210	-	-	- 27	- 216	- 125	- 1 250
Ogne	- 15	- 150	- 20	- 200	-	-	- 20	- 150	- 150	- 1 200
Gjæsdal	- 20	- 160	- 15	- 160	-	-	- 25	- 200	- 160	- 1 300
Time	- 14	- 180	- 16	- 190	-	-	- 23	- 230	- 216	- 1 900
Birkrem	l. 36	l. 288	l. 36	l. 432	-	-	l. 72	l. 576	l. 288	l. 2 880
Helleland . . .	-	-	kg. 22.5	kg. 157.5	-	-	kg. 42	kg. 256	kg. 188	kg. 1 300
Ekersund	- 18	- 216	l. 24	l. 244	-	-	l. 72	l. 504	l. 144	l. 584
Heskestad . . .	-	-	kg. 18	kg. 126	-	-	kg. 22	kg. 132	kg. 100	kg. 1 000
Lunde	-	-	l. 36	l. 360	-	-	l. 88	l. 440	l. 280	l. 1 960

For Sogndals Vedkommende haves ingen Opgave over Udsæd og Avl, hvorimod Foldigheden for de her omhandlede Kornsorter samt Poteter er opgivet saaledes:

af Rug 20 Fold,
 - Byg 14 —
 - Havre 8 —
 - Poteter 12 —

Ryfylke Fogderi.

Herreder.	Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Poteter.	
	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.	Udsæd.	Avl.
Strand	-	-	kg. 18	kg. 270	-	-	kg. 28	kg. 224	l. 320	l. 2 560
Høle	-	-	1. 40	1. 315	-	-	- 36	- 430	- 400	- 2 880
Fossan	-	-	- 40	- 320	-	-	- 25	- 175	- 400	- 2 800
Aardal	-	-	- 40	- 320	-	-	- 25	- 175	- 400	- 2 800
Hjelmeland	-	-	- 40	- 320	-	-	- 25	- 175	- 400	- 2 800
Fister	kg. 20	kg. 180	kg. 23	kg. 200	kg. 27	kg. 200	- 32	- 210	- 240	- 1 500
Rennesø	-	-	- 21	- 225	-	-	- 27	- 216	- 154	- 1 386
Mosterø	-	-	- 21	- 225	-	-	- 27	- 216	- 154	- 1 386
Finnø	1. 40	1. 320	1. 40	1. 640	-	-	1. 80	1. 720	- 360	- 2 720
Jælse	-	-	- 35	- 280	-	-	- 70	- 300	- 320	- 2 080
Sand	-	-	kg. 27	- 72	-	-	kg. 36	kg. 92	- 350	- 2 100
Saude	-	-	-	-	-	-	- 27	- 360	- 350	- 2 000
Suledal	-	-	1. 40	- 415	1. 60	1. 480	1. 70	1. 480	- 320	- 1 920
Vikedal	-	-	kg. 18	kg. 180	kg. 20	kg. 180	kg. 24	kg. 200	- 300	- 1 800
Nerstrand	-	-	- 27	- 216	-	-	- 36	- 216	kg. 150	kg. 1 800
Sjærnerø	-	-	- 27	- 243	-	-	- 36	- 216	- 160	- 1 920
Bukken	-	-	- 33	- 396	-	-	- 65	- 455	- 290	- 4 642
Tysvær	-	-	- 33	- 396	-	-	- 65	- 423	- 288	- 4 610
Skjold	-	-	-	-	-	-	- 24	- 144	l. 260	l. 1 820
Skudesnæs	-	-	1. 40	1. 400	1. 50	1. 420	1. 60	1. 440	- 200	- 2 100
Torvestad	-	-	- 40	- 400	-	-	- 80	- 560	- 160	- 1 120
Skaare	-	-	- 40	- 400	-	-	- 80	- 560	- 160	- 1 120
Avaldsnæs	-	-	kg. 22.5	kg. 225	-	-	kg. 27	kg. 216	- 216	- 1 944

Efter det gjældende Decimalsystem lader Foldigheden sig lettelig udregne efter Opgaverne. Saavel Udsæd som Foldighed sees at variere særdeles meget i de forskjellige Herreder.

Hvad Jordbruget iøvrigt angaar, bemærkes (væsentlig bygget paa Amt-agronom And a's Fremstilling) følgende:

Uagtet Priserne paa Landmandsprodukter i Femaaret have været i Nedgang, er Jordbruget dog i det hele gaaet fremad, idet dels Jord er indvunden og opdyrket fra nyt, dels forbedrede Driftsmaader bragte i Anvendelse og Jordforbedringsmidler og kunstige Gjødningsstoffer i større Udstrækning indførte.

Opdyrkning af ny Jord har især foregaaet paa Jæderen og navnlig i Haa, et Herred, der før stod meget tilbage, men som nu efter Jernbanens Anlæg har taget betydeligt Opsving. I Dalerne, hvor Forholdet i denne Henseende stiller sig mindre gunstigt, har ny Opdyrkning kun i ringe Grad fundet Sted. Hvad Ryfylke Fogderi angaar, da har Opdyrkingen der været størst i

Haugesunds Omegn samt paa Øerne, mindre derimod i Fogderiets indre Dele, dog er der i Fister foretaget ikke ubetydelige Opdyrkningsarbejder.

Større Betydning til Jordbrugets Fremme end Nyopdyrkningen maa der tillægges de i Femaarets Løb i Amtet foretagne Driftsforbedringer i den Hensigt at forøge Avlingen paa samme Areal. Ogsaa i denne Henseende er det meste udrettet paa Jæderen, hvor Indførelse af forbedrede Redskaber og forbedrede Driftsmaader har gaaet Haand i Haand med forøget Anvendelse af Jordforbedringsmidler og Hjelpegjødningsstoffer. Kraftige og mere dybtgaaende Staalplouge og tidsmæssige Harve er blevne almindeligere, og Hyppeplouge og Hestehakker er begyndt at trænge ind. Det dyrkede Engareal er forøget og dets Gjødsling bleven sædvanligere. Af kunstige Gjødningsstoffer anvendes ganske betydelige Mængder Benmel, Fiskeguano, Superfosfater og Myrgjødning (Kalisuperfosfat), endvidere Sildelage samt endelig ogsaa Latringjødning fra Bergen, hvorfra Gjødningsstoffet paa et halvt Snes Fartøier transporteres Aaret rundt, dels til Sandnæs, dels til Hafsfjord. Anvendelsen af Skjælsand og Mergel som Jordforbedringsmidler har siden Jæderbanens Anlæg taget et tydeligt Opsving. Skjælsanden, der i størst Mængde findes i Ogne og Klep, angives at indeholde fra 50 til 70 Pct. kulsur Kalk. I Haa, Høiland og flere Steder findes ved Boringer Mergel, der stadig anvendes i større Udstrækning.

Turnipsavlens har paa Jæderen tiltaget i Femaarets Løb, Potetesavlens ligesaa, hvorimod det Areal, der benyttes til Kornavl, uagtet den betydelige Opdyrkning af ny Jord, snarere er indskrænket end udvidet. I Haugesunds Omegn har Jordbundens gode Beskaffenhed og den lette Adgang til Hjelpegjødningsstoffer i Forbindelse med den bekvemme Afsætning af Produkterne til Haugesund og Vigsnæs bevirket betydelig Fremgang i Jordbruget. Forøvrigt har Fremgangen i de andre Dele af Amtet i denne Henseende været mindre, dog er Græsfrøsaaning ved Agerens Udlægning bleven almindeligere gennemført, ligesom ogsaa kunstig Gjødning og forbedrede Redskaber mange steder ere indførte. I enkelte Herreder har dog Fremgangen i Femaarets Løb været meget ringe.

Indførelse af nye Maskiner og forbedrede Redskaber har, som antydtes, omend i forskjellig Udstrækning, fundet Sted i hele Amtet. Hvad angaar Anvendelse af Tærsker- og Rensemaskiner, har maaske Fremgangen været størst i Ryfylke og dernæst i Dalerne, idet disse Maskiner allerede i forrige Femaar vare trængte meget almindeligt igjennem paa Jæderen.

Her er ogsaa Hesteriver, Hakkelsemaskiner og Rodrasperne blevne almindeligere i Femaarets Løb, hvorimod Slaamaskiner kun findes i ganske ringe Antal i Amtet. I Distrikterne udenfor Jæderen forekommer ingen af de sidst nævnte Maskiner i stor Udstrækning, hyppigst dog Hakkelsemaskiner, hvorimod forbedrede Redskaber (Plouge, Harve saavel som Haandredskaber) anskaffes i ikke ringe Mængder i de fleste Herreder.

En meget væsentlig Del af de Jordbrugsmaskiner, der anvendes i Herrederne, ere forarbejdede inden Amtet.

I Femaarets Løb have tvende nye Potetsorter vundet ikke ringe Udbredelse, nemlig „Magnum bonum“ og „Champion“, der indførtes til Forsøgsdyrkning af Stavanger Amts Landhusholdningsselskab.

Dyrkning af ædlere Havresorter (som Engelskhavre, Nyzeelandshavre, Kubhavre) er ogsaa bleven noget almindeligere end før.

2 Landbrugsudstillinger ere i Femaarets Løb afholdte i Amtet, nemlig en større almindelig Landbrugsudstilling (Statsudstilling) i Stavanger Høsten 1882 og en Amtsudstilling ved Nærbø Jernbanestation paa Jæderen 1884. Den førstnævnte omfattede Maskiner, Redskaber, Produkter af og for Landbrug, Havebrug og Meieribrug, samt Husdyr og endelig Industri og Husfid, medens den sidstnævnte var noget mindre omfattende.

Havedyrkningen har i Femaarets Løb udviklet sig jævnt, om end ikke raskt. Frugtavlens gjør størst Fremskridt i den østlige Del af Dalerne og den indre Del af Ryfylke. Det bliver mere og mere almindeligt, selv i Bygder, hvor Havevæsenet tidligere har ligget meget tilbage, at der ved Huset skal være en liden Have til Husbehov og til Pryd.

2. Fædrift og Husdyrbrug.

Herom har Meierimester Grude udtalt følgende:

Kvægavlens.

Hvad der i første Linie bestemmer et Distrikts Standpunkt med Hensyn til Kvægavlsbruget bliver altid Jordens, Hjemmemarkens og Sæterhavnenes Afkastningsevne. Kulturen kan nok her for nogen Del lempe paa Naturens Karrighed, men den kan neppe nogensinde i overveiende Grad udviske de Grændser, som geologiske, botaniske og klimatiske Forhold have optrukket. I denne Henseende er Stavanger Amt neppe særlig heldigt stillet. Fra Amtets 37 Herreder opgives gennem Lensmændenes Beretninger de 14 for at have gode, 4 middels og 19 mindre gode Hjemmehager. Sæterhavne findes kun i 2 af Jæderen og Dalernes Fogderis Herreder, Birkrem og Lunde, og i Ryfylke i 10 Herreder, indre Ryfylke fra og med Høle til og med Vikedal, medens 25 Herreder ingen Sæterhavn have. Fra de 12 Herreder, der have Sæterhavne, opgives de fra 7 som gode, 1 som middels og 4 som mindre gode.

Distrikternes Kvægbestand vil i Regelen præges af de naturlige Omgivelser og den kunstige Forpleining, Dyrene gennem Generationer have nydt. Amtets Kvægbestand, der gennem mange Slægtled har været henvist til ikke rige Beiter og til en altfor snau Vinterfodring, vil saaledes ikke kunne forudsættes at rage op over det almindelige. Den oprindelige Bestand er Tid efter anden bleven opblandet med indført Blod, dels fra de østlige Naboamter, dels fra Udlandet, i den senere Tid hovedsagelig af den skotske Ayrshirerace. Meningerne ere imidlertid meget delte om, hvorvidt denne Krydsning har været til Fordel eller til Skade. Mest Berettigelse ville selvfølgelig Krydsningerne have for Fladlandsbygderne. Det er derfor ogsaa hovedsagelig paa Jæderen, man har lagt sig til Krydsningskvæg. Fra Høiland opgives saaledes, at omkring en Femtepart af Storfæet kan ansees for Ayrshirekrydsninger; for en

liden Del ogsaa Korthornsblod. Ogsaa i Klep, Time og den nordlige Del af Haa findes adskillige Blandingsdyr. Forøvrigt opgives Raceblandingen at være af ringe eller ingen Betydning.

Hvor stort Antallet af Kvæg i Amtet fortiden er, savner man Materialier til med Sikkerhed at kunne bestemme, da ingen Tælling har fundet Sted senere end i 1875. Det er imidlertid ikke meget sandsynligt, at Antallet har vokset synderligt, uagtet Foderproduktionen maa antages at være noget forøget ved tiltagende Udlægning af Ager til Græsmark, da Sulte- og Snau-fodringen af Kreaturerne antagelig er i Aftagen, hvorved ethvert Dyr forbruger mere Foder. Ved Beregningerne i omstaaende Tabel 3 (Side 10—11) er derfor Kreaturoptællingen af 1875 lagt til Grund. Værdi- og Afkastningsansættelserne ere derimod byggede paa Opgaver, der ere indsamlede for nærværende Beretning.

Af Tabellen vil det erfares, at det samlede aarlige Melkeudbytte i Beretningsterminen skal have udgjort:

i Jæderen og Dalernes Fogderi	19 942 000 Liter, tilsvarende i 1876—80	19 720 000 Liter,
- Ryfylke Fogderi	20 675 000 -	19 255 000 -
<hr/>		
- hele Amtet	40 617 000 Liter, tilsvarende i 1876—80	38 975 000 Liter

Altsaa en Forøgelse for Jæderen og Dalernes Fogderi af 222 000, for Ryfylke Fogderi af 1 420 000 og for hele Amtet af 1 642 000 Liter.

Melkens samlede Værdi, beregnet efter Lensmændenes Opgaver og efter Afdraatten af hver Ko paa Gaardene i Almindelighed (Tabellens Kolonne 20), skulde udgjøre:

for Jæderen og Dalernes Fogderi	1 733 600 Kr. tilsvarende i 1876—80	1 744 000 Kr.
- Ryfylke Fogderi	1 972 100 -	1 904 000 -
<hr/>		
- hele Amtet	3 705 700 Kr. tilsvarende i 1876—80	3 648 000 Kr.

hvilket giver en Nedgang for Jæderen og Dalernes Fogderi af 10 400 Kroner og en Stigning for Ryfylke Fogderi af 68 100 Kroner samt en Stigning for hele Amtet af 57 700 Kroner.

Hertil maa dog bemærkes, at den Værdi, som de fleste Lensmænd have sat paa Melkeliteren, antagelig er for høi. At bestemme Melkens Brugsværdi for Husholdningerne lader sig med de Midler, som i Almindelighed staa til Raadighed, ikke gjøre, da en Mangfoldighed af Faktorer her gjøre sig gjældende paa meget forskellige Maader under de uligeartede Forhold. Man kan derfor ikke godt benytte noget andet Udgangspunkt for Prisberegningen, end hvad Melkeliteren kan udbringes til som Handelsvare. Og her vil Beregningen omtrent stille sig saaledes:

32 Liter Melk give høist 1 kg. Smør à Kr. 1.51, altsaa pr. Liter Melk 4.7 Øre Ost (Gammelost eller Fadost) 2.5 à 3 Øre pr. Liter Melk, her ansat til 3.3 -

tilsammen Bruttoværdi uden Fradrag af Arbeide pr. Liter 8 Øre, der vistnok er den høieste Værdiansættelse, som med de nuværende Produktpriser kan benyttes. I samme Retning peger ogsaa den Omstændighed, at netop fra de Herreder, hvor Meierier ere i Virksomhed og hvor man har

været foranlediget til mere at anstille nøiagtige Beregninger over Melkens virkelige Værdi, have Lensmændene ansat Værdien lavest.

Benyttes for samtlige Herreder den formentlig rigtigere og maaske endnu altfor høje Beregningspris af 8 Øre pr. Liter Melk (se Tabellens Kolonne 24), vil Værdien af den samlede aarlige Melkeafdraat stille sig saaledes:

For Jæderen og Dalernes Fogderi	1 595 500 Kr., mindre end Tabellens	Kolonne 23: 138 100 Kr.
- Ryfylke Fogderi	1 653 900 - —	end Tabellens
		Kolonne 23: 318 200 -
<hr/>		
For hele Amtet	3 249 400 Kr, mindre end Tabellens	Kolonne 23: 456 300 Kr.

Af det beregnede Melkekvantum 40 617 000 Liter er i 1885 behandlet ved Distriktets 7 Meierier 2 728 800 Liter eller 6.7 Pct. af den hele Melkemængde og repræsenterende en Nettoværdi af 9.76 Øre pr. Liter eller 266 300 Kroner. I 1880 udgjorde Omsætningen gennem de dengang i Drift værende 3 Meierier 1 832 000 Liter til Nettoværdi 183 200 Kroner, følgelig en Forøgelse i Femaaret af 4 Meierier, 896 000 Liter Melk og 83 100 Kroner. Tabel 2 vil give Oversigt over Meieriernes nærværende Stilling.

Tabel 2. Oversigt over Meieriernes Drift i 1885.

Meierier.	An- lægs- aar.	Indmaalt Melk. Liter.	Kjærnet Smør. Kg.	Ystet Mager- ost ¹⁾ . Kg.	Personer sysselsatte ved				Anvendes Dampmaskiner?	Hvilke andre Maskiner anvendes?
					Meie- riet.		Ud- salgene.			
					Mænd. Kvinder.	Mænd. Kvinder.	Mænd. Kvinder.	Mænd. Kvinder.		
1. Stavanger .	1876	1 428 957	18 150	7 414	1	4	1	10 ²⁾	Nei	Turbine til Kjærning
2. Haugesund	1877	635 386	9 684	11 544	2	3	-	2	Nei	Do. - Do.
3. Klep ³⁾ . .	1880	68 847	1 969	2 200	1	1	-	-	Nei	Vandhjul til Do.
4. Vignæs . .	1882	140 755	2 188	969	1	2	-	-	Nei	Ingen
5. Skudesnæs	1883	64 800	880	880	-	2	-	2 ²⁾	Nei	Ingen
6. Sandnæs .	1883	298 000	7 703	3 790	1	4	-	1	Nei	Hestegang til Kjærne
7. Time ³⁾ . .	1884	92 102	2 302	600	1	1	-	-	Nei	Ingen
Tils.		2 728 847	42 876	27 397	7	17	1	15		

¹⁾ Af Fedost intet ystet.

²⁾ Kun delvis beskæftigede.

³⁾ No. 3 og 7 ere Privatmeierier, de øvrige Fællesmeierier.

Tabel 3. Opgave over Kvægavlen og

No.	Herreder.	Antallet (i 1875) af							Gjennemsni-			
		Heste.	Okser.	Melke- kjør.	Ungfæ.	Faar.	Gjeder.	Svin og Grise.	Ar- beids- heste.	Okser.	Melke- kjør.	Ungfæ.
		1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
	Jæderen og Dalerne.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1	Hetland	675	21	2 626	294	6 078	63	367	150	55	80	32
2	Høiland	597	24	2 021	389	8 798	28	98	120	70	60	35
3	Haaland	639	15	1 455	250	6 171	1	152	110	70	60	40
4	Klep	622	18	1 480	227	5 984	2	134	180	70	80	50
5	Haa	698	39	2 065	439	6 825	-	89	180	100	80	40
6	Ogne	130	9	609	132	2 793	242	13	200	50	80	40
7	Gjæsdal	209	24	950	172	6 094	193	20	120	60	70	30
8	Time	562	28	1 780	296	9 886	45	50	150	65	70	50
9	Birkrem	321	46	1 886	408	10 514	1 519	13	120	70	70	40
10	Helleland	175	14	996	292	5 320	382	44	140	60	70	40
11	Ekersund	171	16	1 442	210	5 811	202	28	160	50	80	40
12	Sogndal	156	34	1 608	657	5 318	374	106	150	60	60	40
13	Heskestad	110	24	826	224	2 699	778	13	140	60	70	40
14	Lunde	115	26	980	489	3 101	1 122	23	150	60	60	40
	Tils. og Gjennemsn.	5 180	338	20 724	4 479	85 392	4 951	1 150	148.0	64.3	70.7	39.8
	Ryfylke.											
15	Strand	155	24	1 044	392	7 556	455	177	140	70	50	30
16	Høle	87	17	629	90	3 132	91	22	200	70	90	50
17	Fossan	148	28	1 220	284	6 209	1 945	50	200	70	90	50
18	Aardal	93	30	684	240	5 417	711	51	150	60	80	30
19	Hjelmeland	193	69	1 481	540	13 258	1 591	191	150	70	70	38
20	Fister											
21	Rennesø	256	37	1 290	223	6 802	-	203	120	60	60	30
22	Mosterø											
23	Finnø	163	21	944	286	4 703	43	164	140	60	70	40
24	Jælse	119	31	985	424	6 475	961	107	150	55	60	30
25	Sand	65	15	684	158	2 748	261	52	150	50	70	30
26	Saude	152	21	1 213	395	2 781	544	19	200	48	60	32
27	Suledal	131	33	1 313	572	6 359	1 603	73	200	56	64	30
28	Vikedal	186	47	1 432	462	6 838	1 253	178	140	55	55	40
29	Nerstrand	116	20	833	380	4 706	293	94	160	60	70	30
30	Sjærnerø	68	16	419	219	3 401	14	59	200	60	70	30
31	Bukken	85	14	422	54	2 909	-	49	175	90	70	35
32	Tysvær	138	15	978	291	7 171	137	67	175	100	70	35
33	Skjold	313	67	1 844	849	10 879	1 596	208	100	40	45	20
34	Skudesnæs	419	19	1 408	255	6 151	28	104	160	80	70	40
35	Torvestad	330	12	1 410	265	5 623	45	231	150	60	60	40
36	Skaare											
37	Avaldsnæs	322	37	1 688	377	8 365	49	252	200	70	70	50
	Tils. og Gjennemsn.	3 549	573	21 921	6 756	121 483	11 620	2 351	160.9	64.0	66.9	35.2
	For hele Amtet	8 729	911	42 645	11 235	206 875	16 571	3 501	155.7	64.1	68.4	37.1

dennes Udbytte i Aarene 1881—1885.

priser af				Samlet Værdi af			Melk pr. Ko paa		Aarligt Melkeudbytte.	Pris pr. Liter Melk	Aarlig Melkeværdi		Pris pr. Kg. Smør.	No.
Kalve.	Faar.	Gjeder.	Voksne Svin.	Heste.	Hornkvæg.	Faar og Gjeder.	fremskredne Gaarde.	Gaarde i Almindelighed.			efter Opgaerne.	efter 8 Øre pr. Liter.		
12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	21.	22.	23.	24.	25.	
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	1000 Kr.	Liter.	Liter.	1000 L.	Øre.	1000 Kr.	1000 Kr.	Kr.	
8	8	-	80	101.3	220.6	49.1	1 200	800	2 101	9	189.1	168.1	1.32	1
-	10	-	90	71.6	136.6	88.3	2 000	1 300	2 627	8	210.2	210.2	1.40	2
5	7	-	60	70.3	98.4	43.2	1 000	900	1 310	8	104.8	104.8	1.30	3
6	12	-	85	112.0	131.0	71.8	1 800	1 350	1 998	7	139.9	159.8	1.60	4
8	12	-	60	125.6	186.7	81.9	1 600	1 000	2 065	9	185.9	165.2	1.60	5
5	10	10	60	26.0	54.5	30.4	1 600	800	487	10	48.7	39.0	1.60	6
5	12	-	70	25.0	73.1	75.0	1 500	1 100	1 045	10	104.5	83.6	1.60	7
6	10	9	70	84.3	141.1	99.3	1 500	1 100	1 958	8	156.6	156.6	1.50	8
6	13	10	-	38.5	151.6	151.9	900	750	1 415	8	113.2	113.2	1.40	9
5	12	8	-	24.5	82.2	66.9	740	740	737	10	73.7	59.0	1.60	10
5	10	10	60	27.4	124.6	60.1	1 600	1 000	1 442	10	144.2	115.4	1.60	11
2	12	14	-	23.4	124.8	69.1	850	800	1 286	9	115.7	102.9	1.40	12
5	9	10	30	15.4	68.2	32.1	1 400	950	785	10	78.5	62.8	1.50	13
-	8	8	60	17.3	79.9	33.8	1 100	700	686	10	68.6	54.9	1.40	14
6.5	10.4	9.9	65.9	762.6	1 673.3	952.9	1 342	949	19 942	9.0	1 733.6	1 595.5	1.49	
5	10	8	70	21.7	65.6	79.2	1 200	1 000	1 044	10	104.4	83.5	1.52	15
5	12	9	50	17.4	62.3	38.4	1 400	900	566	10	56.6	45.3	1.50	16
5	12	9	50	29.6	126.0	92.0	1 400	900	1 098	10	109.8	87.8	1.50	17
5	10	8	100	14.0	63.7	59.9	1 000	800	547	10	54.7	43.8	1.50	18
4	12	9	60	29.0	129.0	173.4	1 200	900	1 333	9	120.8	106.6	1.60	19
5	10	-	80	31.9	86.3	74.8	1 550	950	1 258	9	113.2	100.6	1.60	20
5	12	-	80	31.9	86.3	74.8	1 550	1 000	1 258	9	113.2	100.6	1.60	21
5	11	-	64	22.8	73.8	52.1	1 000	900	850	8	68.0	68.0	1.60	22
4	11	10	-	17.9	73.5	80.8	1 200	900	887	(9)	79.8	71.0	1.50	23
10	12	10	20	9.8	53.4	35.6	1 200	1 000	684	10	68.4	54.7	1.60	24
4	10	10	30	30.4	86.4	33.3	1 200	1 000	1 213	10	121.3	97.0	1.60	25
4	8	8	60	26.2	103.0	63.7	900	600	788	10	78.8	63.0	1.47	26
4	12	12	35	26.0	99.8	97.1	1 800	1 500	2 148	10	214.8	171.8	1.40	27
6	12	-	-	18.5	70.3	59.1	1 000	800	666	7	46.6	53.3	1.20	28
6	14	-	-	13.6	36.9	47.7	1 200	1 000	419	7	29.3	33.5	1.20	29
5	11	-	85	14.9	32.7	32.0	1 400	1 200	506	10	50.6	40.5	1.60	30
5	11	-	85	24.2	80.1	80.1	1 200	1 120	1 095	10	109.5	87.6	1.60	31
5	8	8	30	31.3	102.6	99.8	1 000	700	1 291	10	129.1	103.3	1.60	32
10	12	-	60	67.0	110.3	74.1	1 600	1 000	1 408	10	140.8	112.6	1.80	33
4	7	-	30	49.5	95.9	39.8	1 500	1 200	1 692	10	169.2	135.4	1.60	34
6	10	10	60	64.4	139.6	84.1	1 200	700	1 182	9	106.4	94.6	1.40	35
5.3	10.8	9.3	58.3	560.1	1 696.2	1 397.0	1 271	956	20 675	9.4	1 972.1	1 653.9	1.52	36
5.4	10.6	9.5	61.2	1 322.7	3 369.5	2 349.9	1 300	953	40 617	9.2	3 705.7	3 249.4	1.51	37

Salg af levende Kvæg spiller en ikke uvæsentlig Rolle i Amtets Kvæg-avlsbrug. I 23 Herreder tillægges dette Salg megen, i 8 nogen og i 6 ringe Betydning. Det er dels, i Dalerne og nordre Ryfylke, Livkreaturer, dels Slagtekvæg, som sælges. Salg af Melk tillægges i Indberetningerne fra 7 Herreder megen, fra 7 Herreder nogen, fra 18 Herreder ringe og 5 Herreder ingen Betydning. Fra 16 Herreder tillægges Salg af Smør megen, fra 11 nogen, fra 5 ringe og fra 5 ingen Betydning. Salg af Ost tillægges i 3 Herredsberetninger nogen, i 26 ringe og i 8 ingen Betydning.

Kvægdstillinger have været afholdte i Time 1880, Stavanger 1882, Time (Okseskue), Haa og Sogndal 1884 og Gjæsdal 1885. Fjøskskuer holdtes i Jælse i 1880, Høiland 1881 og 82 og i Time 1883.

Faareavlen indtager i de fleste Herreder en temmelig fremragende Plads i Landbruget. Af Tabel 1, Kolonne 5 vil det sees, at der i det hele i Amtet findes 206 900 Faar. Ogsaa her er i de fleste Herreder fremmed Blod indført og det i temmelig stor Udstrækning. Der synes ikke at være synderlig delte Meninger om Gavnligheden af Krydsning af Faareracen. Det er især Cheviotracen, der har vundet Anseelse, baade fordi den leverer et kjødfuldt og vægtigt Krydsningsprodukt og let akklimatiseres.

I Femaaret har en ikke ubetydelig Udførsel af levende Faar til England fundet Sted, ligesom der hver Høst sendes store Kvantiteter af Faareslagt til Østlandet. Priserne have dog i de sidste Par Aar været i Nedgang. Salg af Uld opgives at foregaa fra samtlige Herreder. Fra Birkrem og Gjæsdal af Jæderen og Dalernes Fogderi og fra Bukken, Fister, Hjelmeland, Nerstrand, Sjørnerø, Strand og Tysvær Herreder af Ryfylke Fogderi tillægges Salget af Uld megen Betydning, i 21 Herreder har saadant Salg nogen og i 7 Herreder ringe Betydning.

Gjedeavlen danner kun i 3 Herreder, Birkrem, Heskestad og Lunde af Jæderen og Dalernes Fogderi og i 9 Herreder i Ryfylke, nemlig i Fossan Aardal, Hjelmeland, Fister, Jælse, Saude, Suledal, Vikedal og Skjold, nogen nævneværdig Faktor i Landbruget og er vel snarere i Tilbagegang end i Fremgang.

Hesteavlen har i Femaaret formentlig været drevet i noget mindre Udstrækning end i forrige Femaarsperiode paa Grund af de stærkt nedgaaede Priser. Imidlertid skjænkes Avlsdyrene fremdeles større Interesse og det Offentlige vedbliver med sine Foranstaltninger til Hesteavlens Fremme. I Femaaret have 2 Hesteudstillinger været afholdte i Stavanger 1882 og 1884; i Forbindelse med den sidste holdtes ogsaa særskilt Hoppeudstilling. Statens 2 Stodhingste har fremdeles været stationerede i Amtet, og Amtsformandskabet har bevilget Tilskud til Indkjøb af andre 2 Hingste for Distriktet.

Svineavlen har neppe gjort Fremskridt i det sidste Femaar, da Konkurrencen fra Amerika fremdeles trykker denne Bedrift meget stærkt. Antages det samme Antal Svin at holdes som i 1875, nemlig 3500 og disses Værdi ansættes til 30 Kroner Stykket — Halvdelen af det voksne Svins opgivne Pris — saa skulde Svinebestanden repræsentere en Værdi af 105 000 Kroner.

Fjærkræavlens. Hønseavlens tillægges i de fleste Herreder nogen, i nogle enkelte kun ringe Betydning. Paa Jæderen og Karmøen giver dog Hønseavlens adskillig, paa nogle Steder endog en betydelig Biindtægt, især for Husmænd og smaa Gaardbrugere. Fra et Herred paa Karmøen, Skudesnæs, har det aarlige Salgsbeløb for Æg været opgivet til 48 000 Kroner.

Gjæs holdes kun undtagelsesvis paa nogle faa Steder og har liden eller ingen Betydning. Endnu mindre Betydning har Biavlens.

Den hele Husdyrbestands samlede Værdi — Fjærkræet undtaget — skulde efter Tabel 1 udgjøre: Heste Kr. 1 322 700, Storfæ Kr. 3 369 500, Smaafæ Kr. 2 349 900 og Svin Kr. 105 000 Kr., tilsammen Kr. 7 147 100.

3. Almindelige Bemærkninger om Landboforholdene i Amtet.

De toaarige Landbrugskurser paa Tvet ere i Femaarets Løb fortsatte. Elevantallet har ved hvert Kursus været 12, hvorhos enkelte Elever have deltaget i Kurserne paa egen Bekostning.

2de Amtsskoler have fremdeles været i Virksomhed i Amtet, en i hvert Fogderi, og der har vekselvis været afholdt Kurser for Gutter og for Jenter. Kurserne have været godt besøgte, idet Elevernes Antal i Almindelighed har vekslet fra omtrent 30 til 40. I Ryfylke have Jentekurserne tildels været noget sparsommere, men derimod Guttekurserne noget talrigere besøgte.

Siden 1ste Marts 1883 er endvidere i Virksomhed en praktisk Jenteskole, der efter Planen kan indtage 12 Elever.

Stavanger Landhusholdningsselskab har i Femaaret fortsat sin Virksomhed i Distriktet som tidligere. Selskabet talte ved Udgangen af 1885 over 100 betalende Medlemmer.

Faarexporten til England er i Femaaret tiltaget, ligesom ogsaa fremdeles betydelig Udførsel af Faar til Østlandet finder Sted. I de sidste Aar ere enkelte Engelskmænd komne over for at gjøre Indkjøb af Faar her i Amtet.

I Forbindelse hermed indtages af Høstberetningerne 1881—1885 følgende:

1881 . . . Mængden (af Hø) var vel omtrent som i et Middelsaar, men det regnfulde Indhøstningsveir forringede adskilligt dets Foderværdi. Høavlens maa derfor antages at være ikke ubetydeligt ringere end i et Middelsaar. Halmen har været god og rig og vil derfor noget rette paa Forholdet. Da Kornet ikke overalt blev fuldt modent og det ved Tærskningen har vist sig noget let, kan Kornhøsten, uanseet Høstens gode Beskaffenhed, ikke antages at have naaet et Middelsaar. Potetavlens tør i det hele anslaaes som midt-dels eller maaske noget mere.

1882 . . . I det hele maa Høavlingen antages at have givet et Udbytte mellem et rigt Middelsaar og et Kronaar. Kornavlingen har i det hele givet et jævnt godt Udbytte og har tildels været rig. Indbjergningen var god.

Potetesavlen har ikke svaret til Forventningerne. Udbyttet i det hele (af Potetes) maa ansees at staa betydeligt under et Middelsaar.

1883 . . . Saavel Korn- som Hø- og Potetavlingen i det hele Distrikt har faldt meget godt ud, saaat Aaret, saavel hvad Kvantitet som Kvalitet angaar, maa betragtes som et godt Middelsaar. Eftersommerens Varme og passende Regnmængde befordrede meget Høvæksten, og foregik Indhøstningen i Almindelighed under godt Veir. Ligeledes tog Kornet sig ved den stærkere Varme efter St. Hanstid godt op. Potethøsten har ogsaa været god og tildels rig.

1884 . . . Høhøsten maa i det hele ansees for at give et Udbytte af mindst et Middelsaar. Det samme er Forholdet med Kornet, hvis Indhøstning (ligesom Høets) foregik under gunstige Forholde . . . Potethøsten er faldt noget forskjelligt ud, men maa . . . dog ansees for tilfredsstillende og i flere Dele af Distriktet, saasom i Dalerne, for meget god.

1885 . . . Den sene Vaar og kolde Forsommer medførte, at Vegetationen i det hele udvikledes langsomt. Slaataannen kom noget senere end vanligt. Høudbyttet blev som i et godt Middelsaar, kun i et Par Herreder blev det noget mindre. Indbjergningen var for det meste begunstiget af heldigt Veir, saaat Høets Kvalitet er god . . . Kornet modnedes meget sent. Paa Grund af baade den sene Modning og den ugunstige Indbjergning er Kvaliteten mindre god for en stor Del af Kornets Vedkommende. Ogsaa i Mængde staar Kornavlingen under et Middelsaar . . . Potetavlingen blev usædvanlig liden. Poteterne blev smaa og lidet udviklede. Sygdom har ikke vist sig i nævneværdig Udstrækning.

Tjener- og Arbejdslønnen har i Femaaret stillet sig saaledes:

I Jæderen og Dalernes Fogderi:

1. For Dagarbeidere paa Husbondens Kost pr. Dag:
Mænd. Om Sommeren fra Kr. 0.60—1.60, om Vinteren fra Kr. 0.40—1.20.
Kvinder. Om Sommeren fra Kr. 0.50—1.00, om Vinteren fra Kr. 0.30—0.60.
2. Dagarbeidere paa egen Kost pr. Dag
(hvilken Lønningsmaade dog ikke er brugelig i alle Fogderiets Herreder):
Mænd. Om Sommeren fra Kr. 1.50—2.40 (dog sjelden over Kr. 2.00).
Om Vinteren fra Kr. 0.60—1.60.
Kvinder. Om Sommeren i Almindelighed Kr. 1.20, om Vinteren fra
Kr. 0.60—1.00.
3. Tjenestelønnen pr. Aar er for Gutter opgiven at variere fra Kr. 100 til 250 og for Tjenestepiger fra Kr. 50 til Kr. 150 (vistnok ganske undtagelsesvis). Hertil kommer da saavel for Tjenestegutter som Tjenestepiger Kost og Logis.

I Ryfylke Fogderi:

1. Dagarbeidere paa Husbondens Kost pr. Dag:
Mænd. Om Sommeren fra Kr. 0.90—1.40, om Vinteren fra Kr. 0.33—0.80.
Kvinder. Om Sommeren fra Kr. 0.33—0.80, om Vinteren fra 0.20—0.40.
2. Dagarbeidere paa egen Kost pr. Dag (denne Lønningssmaade er, navnlig om Vinteren, paa de fleste Steder i Fogderiet usædvanlig):
Mænd. Om Sommeren fra Kr. 1.30—2.00, om Vinteren fra Kr. 1.00—1.20.
Kvinder. Om Sommeren Kr. 0.90 à 1.00, om Vinteren uopgivet.
3. Tjenestelønnen pr. Aar opgives for Gutter fra Kr. 80—200 (i Almindelighed vistnok Kr. 100 à 150), for Tjenestepiger fra Kr. 75—80 (hvortil i ethvert Fald kommer Kost og Logis).

Ved at sammenligne disse Opgaver med de tilsvarende for Femaaret 1876—1880 sees, at Arbeids- saavel som Tjenestelønnen i Jæderen og Dalernes Fogderi er steget ikke ubetydeligt, hvorved maa bemærkes, at Lønningerne vistnok i de fleste Tilfælde staa de mindste Opgaver nærmere end Maximumsoppgaverne. I Ryfylke Fogderi, hvor Lønningerne for en væsentlig Del ere lavere end i Jæderen og Dalerne, synes Niveauet i det hele taget temmelig uforandret.

Haandværksarbeidernes Løn (t. Ex. Teglværksarbeideres, Hustømmermænds o. s. v.) er tildels opgivet noget høiere end de almindelige Dagarbeideres, hvilket delvis ogsaa gjælder de opgivne Aflønninger for Fabrikarbeidere.

4. Udskiftningsvæsen.

Med Hensyn til Udskiftningen henvises til efterstaaende Beretning fra Udskiftningsformand Juel, med Opgave over Udskiftnings- og Fællesskabsforholdene i Amtet ved Femaarets Udgang:

„Efter Hr. Amtmandens Anmodning har jeg herved den Ære at afgive ærbødigst Beretning om Udskiftningsarbeidets Fremgang i Stavanger Amt for Femaaret 1881—1885. I Forbindelse dermed tillader jeg mig at meddele en Oversigt over Fællesskabsforholdene i Amtet, saaledes som disse befandtes ved Udgangen af nævnte Tidsrum. De hertil fornødne Oplysninger ere erhvervede ved personlig Henvendelse til paalidelige og godt lokalkjendte Mænd i hvert enkelt Herred. For Ryfylke Fogderis Vedkommende have mine Kollegaer, D'Hrr. Udskiftningsformændene Berge, Kloster og Jelse, velvillig bistaaet mig ved Oplysningernes Indhentelse. De i denne Oversigt meddelte Tal maa vistnok ikke betragtes som absolut givne Størrelser, da det for det første er en Skjønssag at afgjøre, hvorvidt der paa en Gaard forekommer Teigeblanding, eller iøvrigt uordnede Eiendomsforhold, i saa høi Grad, at offentlig Udskiftning kan kræves udført eller ei; derhos er dette Skjøn i væsentlig Grad afhængigt af vedkommende Mænds individuelle Opfatning af, hvilke Krav der under mere fremskredne Forhold bør stilles til en fuldkommen Samlen og reel Arrondering af Eiendommene, og i samme Grad som denne Opfatning er forskjellig hos de enkelte Mænd, hos hvem Oplysningerne ere

indhentede, i samme Grad vil jo ogsaa Opgaven blive forskjellig for de enkelte Herreder.

Man har vist Ret til i det Store taget at bedømme vore Distrikters Jordbrugs Kulturstandpunkt, eftersom Fællesskab og Teigeblanding i større eller mindre Udstrækning forekommer. Et Distrikt, hvor Teigeblanding i Indmark taaes i nogen større Grad, kan vanskelig forudsættes at staa ret høit med sin Landbrugskultur, men desto højere Jordbrugets Udvikling har naaet, desto strengere blive ogsaa Fordringerne til reelle Grændser og fuldkommen Samlen. Følgen heraf er, at i de Herreder, hvor Jordbruget er mest udviklet, f. Ex. Høiland, der ere Fordringerne til reel og fuldkommen Udskiftning allerede nu saa strenge, at Eiendomsforhold i Høiland ville kaldes Teigeblanding, som længere syd paa Jæderen og i Dalerne ikke ville betegnes som saadant. Men om der saaledes end klæber, og paa Grund af Sagens Natur maa klæbe, en vis Grad af Usikkerhed ved denne og lignende Opgaver, saa er der ved dens Udarbeidelse anvendt saa megen Omhu og med Beredvillighed ydet saa paalidelig Bistand, at jeg haaber, den i det hele taget vil give et nogenlunde korrekt Indtryk af de tilstedeværende Forhold i de forskjellige Herreder. Meget af det i nærværende Oversigt opførte Fællesskab og Teigeblanding maa vistnok forudsættes at ville blive ophævet uden det offentlige Udskiftningsvæsens Mellemkomst, dels direkte ved mindelig Udskiftning, dels ved Eiendomsdelinger og ved Eiendomssammenføringer, men saa maa selvfølgelig ogsaa forudsættes, at offentlig Udskiftning vil blive krævet i Anledning Forhold, som ved nærværende Opgaves Udarbeidelse enten have været overseede, eller som først senere ved Fordringernes Stigning bringes ind under det offentlige Udskiftningsvæsens Virkefelt. Det er saaledes en Mening, der deles af flere af de mere fremsynte, med Forholdene paa Jæderen nøie kjendte Mænd, at den Tid maaske ikke er saa ret fjern, da de allerfleste Gaarde paa Jæderen maa skiftes om igjen, idet de ældre Udskiftninger, saavel de offentlige som de mindelige, efterhaanden ville vise sig ikke at tilfredsstille de Fordringer, som et mere udviklet Jordbrug stiller. Jeg skal ikke udtale nogen Formening om, til hvilken Tid en saadan Eventualitet vil indtræde, men jeg er fuldkommen enig med de Herrer, som tro, at saa engang vil ske. For Nærværende faa vi imidlertid alene regne med de Faktorer, som den nuværende Udviklings Standpunkt stiller til vor Raadighed, og paa dette Grundlag er nærværende Oversigt baseret.

Udskiftningspersonalet har i Femaaret bestaaet af 4 Formænd og dels 2, dels 3 Assistenten. Den i forrige Femaarsperiode midlertidig oprettede Formandspost gik i 1881 over til fast amtsbeskikket. Af Formændene ere nu, efter Lønningsreguleringen i 1885, 2 ansatte med fast Aarsløn og 2 amtsbeskikkede med Dagsløn.

I Femaaret er i det hele afholdt 113 offentlige Underudskiftningsforretninger, omfattende 523 Brugs Indmark med samlet Skyld 669 Daler 3 Ort 18 Skill. samt 637 Brugs Udmark med Skyld 821 Daler 16 Skill. Desuden er afholdt 55 Overudskiftningsforretninger, omfattende 437 Brug med

samlet Skyld 528 Daler 4 Ort 12 Skill. Nogle af disse sidste ere efter Underudskiftninger, der afsluttedes i forrige Femaarsperiode, deraf det eendommelige, at der i enkelte Herreder i Femaaret er afholdt flere Overudskiftninger end Underudskiftninger (se Fossan og Saude). Ligeledes ere nogle Overudskiftninger først afholdte nu efter Femaarsperiodens Udløb, der vedkomme Underudskiftninger udførte i denne. Disse ere selvfølgelig ikke medtagne i nærværende Opgave.

Den ved Lov af 13de Marts 1882 § 8 etablerede Adgang til ved offentlig Udskiftningsret at erhverve Stadfæstelse paa mindelig udførte Udskiftninger har endnu ikke været benyttet her i Amtet. Hellerikke har den i samme Lovs § 76, første Del givne Adgang til at faa Kart og Beregninger kontrolleret ved saakaldet „Gjennemsyn“ endnu været benyttet.

Nogen Uoverensstemmelse vil findes mellem Opgaven i forrige Femaarsberetning og nærværende, forsaavidt angaar Angivelsen af Antal Brug og Matrikulskyld af offentlig udskiftede Eiendomme ved Udgangen af 1880. Denne Uoverensstemmelse skriver sig dels fra de mange delvise Udskiftninger, om hvilke Opgaverne tildels have været afgivet noget forskjellig, idet man dels alene har angivet de skiftede Brug og dels hele vedkommende Matrikul-No. (hele Gaarden). Dels have endel Udmarkudskiftninger været udførte saaledes, at i større Sameier har først været skiftet Gaard mellem Gaard og derpaa for en enkelt eller enkelte af disse mellem de enkelte Brug. Opgaven har saa tildels omfattet samtlige disse Gaardes Brug og Skyld, istedetfor alene de Gaardes, hvor Udskiftningen er bleven gennemført for de enkelte Brug. Ved nærværende Opgave er der saavidt muligt søgt berigtiget tidligere mindre nøiagtige Angivelser.

Summen af Matrikulskylden i de to sidste Spalter: „ophævet Fællesskab“ og „antagelig Fællesskab og Teigeblanding“, stemmer, for nogle Herreders Vedkommende, ikke med Summen af Herredets samlede Skyld. Dels er der enkelte Matrikul-No., som bestaa enten alene af Indmark eller alene af Udmark, hvis Skyld altsaa i vedkommende Spalte blot er opført paa det ene Sted. Dette er Tilfældet med enkelte Matrikul-No. i Lunde, Sogndal, Fossan og Avaldsnæs Herreder. Laksefiskerier, der have særskilt Matrikul-No. og Skyld, ere derhos ikke medregnede i nærværende Opgave. Saadanne findes i Sogndal, Haa og Sands Herreder. Dels ere Udmarker delvis skiftede, saaledes at f. Ex. den nærmest Indmarken liggende Del har været Gjenstand for offentlig Udskiftning, og Gaardens Skyld altsaa opført i Spalten for „offentlig udskiftet“, medens den øvrige Udmark fremdeles ligger i Fællesskab, og Gaardens Skyld saaledes ogsaa opført i Spalten for „Fællesskab og Teigeblanding“. Dette er Tilfælde med enkelte Gaarde i følgende Herreder: Lunde Sogndal, Strand, Aardal, Fister, Hjelmeland, Avaldsnæs og Skudesnæs. I Haa er derhos en Gaard, hvor partiel Udskiftning har fundet Sted i Indmarken, hvor altsaa Matrikulskylden ogsaa for Indmarkens Vedkommende er opført i begge herhenhørende Spalter. End større Uoverensstemmelse vil imidlertid findes mellem nærværende og Fogdernes Opgaver over Herredernes

(Forts. S. 20.)

Tabel 4. Opgave over Udskiftnings- og Fællesskabsforholdene i

Herreder.	Offentlig udskiftet i Femaaret 1881—1885.									Offentlige Underudskiftninger inden Udgangen af 1880.								
	Underudskiftninger.						Overudskiftn.											
	Indmark.		Udmark.				Antal Forretninger.	Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.	Indmark.			Udmark.					
	Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.	Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.	Antal Forretninger.	Antal Brug.				Skyld. Dl. Sk.	Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13						
Lunde	4	3	7	34*)	21	33	115	1	3	7	34	18	131	162	94	73	94	104
Heskestad . . .	3	26	15	40	21	12	7	2	13	8	51	13	70	113	5	48	77	66
Sogndal	7	65	73	105	65	73	105	1	14	14	4	8	42	63	76	20	30	22
Helleland . . .	1	-	-	-	5	16	8	1	5	16	8	8	56	89	56	19	19	65
Birkrem	3	12	20	100	11	20	41	1	6	13	-	-	-	-	-	-	-	-
Ekersund	5	51	40	95	20	26	36	4	47	32	41	3	21	31	21	21	31	21
Ogne	1	5	10	92	5	10	92	1	5	10	92	2	6	14	42	6	14	42
Haa	4	29	45	104	22	29	116	3	26	44	80	8	35	57	110	33	52	6
Klep	2	2	7	107	9	7	24	2	11	15	11	10	67	86	97	30	50	62
Time	1	3	7	54	-	-	-	1	3	7	54	1	-	-	-	8	7	95
Gjæsdal	1	3	4	12	3	4	12	-	-	-	-	2	8	16	80	2	4	38
Høiland	3	40	21	94	33	18	39	1	33	18	39	13	37	57	63	53	78	107
Haaland	1	8	16	105	8	16	105	1	8	16	105	13	115	142	70	96	115	115
Hetland	3	6	7	2	10	1	58	1	8	-	-	15	66	108	44	86	122	81
Jæderen og Dalernes Fgd.	39	253	279	104	233	271	38	20	182	204	39	114	654	944	38	495	699	104
Høle	3	4	7	57	3	5	74	-	-	-	-	14	65	137	45	54	95	60
Fossan	1	7	8	38	4	2	4	2	5	7	64	15	61	125	24	4	6	28
Strand	13	30	44	86	48	81	56	4	24	37	19	15	84	125	100	48	66	115
Aardal	2	3	10	38	7	12	98	-	-	-	-	16	76	114	17	85	123	45
Fister	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	7	22	50	59	31	76	90
Hjelmeland . . .	3	-	-	-	8	18	83	-	-	-	-	16	62	122	37	62	101	78
Jælse	3	2	5	92	17	15	91	2	5	7	62	11	66	123	96	43	96	22
Sand	1	-	-	-	6	10	114	-	-	-	-	19	78	131	93	67	102	37
Suledal	2	3	4	36	5	8	110	-	-	-	-	21	83	113	85	81	110	115
Saude	2	16	15	111	16	15	111	3	18	19	101	24	112	107	86	111	98	21
Vikedal	3	-	-	-	17	24	94	1	2	3	27	11	48	64	64	27	47	9
Rennesø	1	7	14	55	7	14	55	-	-	-	-	16	58	152	47	61	158	63
Mostersø	3	7	19	100	10	25	52	2	7	19	100	6	29	48	98	29	48	98
Finnø	5	19	31	81	19	35	19	2	10	18	-	22	78	186	89	124	282	45
Sjærnersø	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3	12	20	43	11	23	115
Nerstrand	3	5	16	21	4	16	57	1	2	9	113	1	3	9	3	3	9	3
Skjold	2	-	-	-	7	15	95	1	3	7	-	31	56	106	79	93	203	41
Tysvær	2	2	6	54	3	4	43	1	3	4	43	8	17	33	107	27	50	6
Bukken	3	-	-	-	14	17	34	1	5	7	114	6	23	36	42	28	36	48
Skaare	7	12	17	103	49	30	74	4	41	36	96	15	67	90	46	51	73	46
Torvestad	2	9	20	-	19	20	-	2	19	20	-	10	77	103	109	62	83	37
Avaldsnæs	8	52	74	97	54	74	2	5	35	54	100	11	117	141	55	106	124	70
Skudesnæs	5	92	91	97	87	99	32	4	76	70	70	21	201	231	53	150	160	111
Ryfylke Fgd.	74	270	389	106	404	549	98	35	255	324	69	319	1 495	2378	37	1 358	2179	103
Amtet	113	523	669	90	637	821	16	55	437	528	108	433	2 149	3322	75	1 853	2879	87

*) Overalt er i nærværende Opgave benyttet den ureviderede Matrikulskyld.

Stavanger Amt ved Udgangen af Femaaret 1881-1885.

Oprindelig ikke Fællesskab eller op- hævet uden offentlig Udskiftning.			Tilsammen ophævet Fællesskab, offentlig og mindelig.						Antagelig Fællesskab og Teige- blandning ved Udgangen af 1885.								
Indmark.			Udmark.			Indmark.			Udmark.			Indmark.			Udmark.		
Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.		Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.		Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.		Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.		Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.		Antal Brug.	Skyld. Dl. Sk.	
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25						
21	51 51	17	44 51	155	221 59	111	173 30	71	89 14	116	140 119						
26	47 9	24	40 59	122	175 54	93	130 12	49	81 95	76	127 17						
120	129 95	125	156 11	227	267 36	210	260 18	265	322 30	284	348 16						
100	188 3	103	211 66	156	277 59	127	247 19	43	75 66	69	105 106						
177	336 119	191	371 118	189	357 99	202	392 39	48	89 -	35	54 60						
26	35 30	87	72 106	98	107 26	128	130 43	383	297 57	353	274 40						
96	120 105	85	115 102	107	145 119	96	140 116	20	8 116	31	13 119						
148	365 78	221	478 30	212	469 52	276	560 32	122	179 2	49	72 34						
179	289 77	261	391 23	248	384 41	300	448 109	60	93 59	17	36 15						
224	403 16	252	458 59	227	410 70	260	466 34	46	83 71	13	27 107						
116	222 60	65	146 84	127	243 32	70	155 14	-	-	57	88 18						
256	299 12	435	448 18	333	378 49	521	545 44	222	207 86	35	40 91						
119	217 74	139	235 114	242	377 9	243	368 94	102	120 6	101	128 41						
435	389 67	415	354 22	507	504 113	511	478 41	73	105 102	78	132 54						
2 043	3 096 76	2 420	3 526 23	2 950	4 320 98	3 148	4 497 45	1 504	1 753 104	1 314	1 590 117						
31	43 104	4	9 31	100	188 86	61	110 45	9	16 25	54	94 66						
126	181 70	16	27 3	194	315 12	24	35 35	47	71 10	226	352 43						
62	118 76	15	50 1	176	289 22	111	198 52	62	90 2	140	194 46						
49	71 33	39	60 95	128	195 88	131	196 118	11	12 38	13	13 68						
49	118 103	28	61 110	71	169 42	59	138 80	9	14 36	25	51 62						
86	157 19	64	145 18	148	279 56	134	265 59	36	59 61	56	89 78						
100	192 90	63	147 1	168	322 38	123	258 114	30	42 31	76	105 75						
28	53 2	24	42 35	106	184 95	97	155 66	2	4 35	14	33 64						
74	83 4	22	38 82	160	201 5	108	158 67	32	38 106	83	81 44						
42	50 115	18	20 35	170	174 72	145	134 47	28	28 45	61	68 70						
168	322 77	51	112 95	216	387 21	95	184 78	44	77 101	163	280 44						
27	65 113	10	30 44	92	232 95	78	203 42	20	60 7	33	89 60						
15	60 112	21	75 20	51	129 70	60	149 50	43	83 113	35	64 13						
68	151 104	24	63 61	165	370 34	167	381 5	31	69 49	21	58 78						
63	144 63	52	122 10	75	164 106	63	146 5	8	18 83	16	37 64						
102	234 5	95	216 48	110	259 29	102	241 108	57	118 2	63	135 43						
218	465 106	66	170 12	274	572 65	166	389 28	50	111 107	152	295 24						
128	190 13	12	21 66	147	230 54	42	75 115	21	25 98	127	180 37						
52	83 33	3	5 71	75	119 75	45	59 33	20	27 20	55	87 62						
75	81 105	40	74 28	154	190 14	140	178 28	35	53 103	49	65 89						
14	35 103	19	48 25	100	159 92	100	151 62	100	207 95	109	216 5						
129	177 7	45	78 43	298	393 39	205	276 115	183	243 26	275	363 25						
120	58 -	29	38 21	413	381 30	266	298 44	184	252 38	273	357 77						
1 826	3 143 17	760	1 658 115	3 591	5 911 40	2 522	4 388 76	1 062	1 727 31	2 119	3 316 37						
3 869	6 239 93	3 180	5 185 18	6 541	10 232 18	5 670	8 886 1	2 566	3 481 15	3 433	4 907 34						

(Forts. fra S. 17.)

samlede Antal Brug. For det første gjælde de samme Forhold ved Brugenes Antal, som foran forklaret om Uoverensstemmelserne i Matrikulskylden, men hertil kommer for Brugenes Antals Vedkommende, at mange Jordbrug formelt bestaa af flere særskilt skyldsatte Matrikul-Løbe-No. som paa Grund af Hefelser eller andre Forhold endnu ikke have kunnet sammenføies i Panteregisteret. Da de imidlertid eies og bruges underet af enkelt Opsidder, har man ved nærværende Anledning opgivet dem alene som enkelt Brug. At berigtige saadanne Uoverensstemmelser vilde medført et uforholdsmæssigt Arbeide, uden nogen tilsvarende reel Betydning. De største Uoverensstemmelser i Brugenes Antal skriver sig dog fra saadanne Forhold, hvor Herredet støder til By, Ladested, Strandsted, eller har Jernbanestation, eller andre Centrér, hvor enkelte Husgrunde og Smaahaver ere særskilt skyldsatte og altsaa hos Fogderne opførte som selvstændige Brug. I nærværende Opgave har jeg imidlertid saa meget som muligt blot holdt mig til egentlige Jordbrug, med Udeladelse af forekommende særskilt skyldsatte Husgrunde og Smaahaver. Af denne Grund ville de største Uoverensstemmelser i Brugenes Antal være tilstede for følgende Herreders Vedkommende: Hetland, Haaland, Høiland, Time, Haa og Ekersund samt Skaare.

I Jæderen og Dalernes Fogderi er det Ekersund og Sogndal, som opvise det meste Indmarkfællesskab. Udskiftningsarbeidet er imidlertid nu i rask Fremgang i disse Herreder. I Femaaret have disse flest offentlige Udskiftninger af Fogderiets Herreder, og flere Forretninger ere for Nærværende under Behandling i begge Herreder. Naar det af Opgaven fremgaar, at Høiland har forholdsvis meget Indmarkfællesskab, og saaledes tilsyneladende skulde ligge tilbage for samtlige øvrige Herreder i Fogderiet, med Undtagelse af de to nævnte, da er Aarsagen hertil dels at søge i den Omstændighed, som er nævnt i Indledningen, at Fordringerne til reelt Skifte her ere betydeligt større end i de fleste andre Herreder, dels deri, at det netop er en Del af de største Gaarde i Herredet, hvor Teigeblanding i nogen Grad endnu finder Sted. Naar undtages Birkrem, forekommer adskilligt Udmarkfællesskab i samtlige de til Dalerne hørende Herreder. De lokale Forhold vanskeliggjøre imidlertid Udskiftningen af disse Fællesskaber, idet Fredning bliver uforholdsmæssig kostbar i disse tildels temmelig vidtstrakte og i det hele stærkt kuperede Strækninger. Af Herrederne paa Jæderen er det Haaland og Hetland, som ligge mest tilbage i denne Henseende, udenat der her kan paavises nogen Hindring for Udmarkfællesskabets Ophævelse i lokale eller andre Forhold.

I Ryfylke Fogderi er det Torvestad, Avaldsnæs og Skudesnæs, altsaa Karmøen, som har det meste Indmarkfællesskab, forøvrigt er der nu ikke noget betydeligt Indmarkfællesskab i de øvrige Herreder, i nogle, saasom Sand, Sjørnerø, Hjelmeland, Fister og Høle, endog næsten intet. Paa den ene Side maa det maaske antages, at noget mere Teigeblanding forekommer, end Opgaven udviser, da Fordringerne til reelt Skifte ikke overalt i Ryfylke tør forudsættes at være meget strenge, men paa den anden Side medføre vistnok ogsaa de lokale Forhold, baade at Fordringerne ikke kunne stilles saa høit som paa Jæderen, og at Vanskelighederne ere saa meget større ved

Ophævelse af enhver Forekomst af Teigeblanding eller mindre reelt Skifte. Ogsaa for Udmarkernes Vedkommende opviser Karmøen, navnlig Avaldsnæs og Skudsnæs, meget Fællesskab, og de lokale Forhold ere i det hele taget ikke til Hinder for dets Ophævelse i disse Herreder. Forøvrigt er det Fossan, Strand, Vikedal, Skjold og Tysvær, som have noget betydeligere Udmarkfællesskab. Navnlig i Fossan ere imidlertid Naturhindringer tilstede i ikke liden Udstrækning for Udmarkfællesskabets Ophævelse, medens det i det hele østlige Ryfylke: Høle, Fossan, Strand, Aardal, Fister, Hjelmeland, Jælse, Sand, Suledal, Saude og Vikedal, er Tilfældet, at de lokale Forhold i høi Grad vanskeliggjøre Udmarkfællesskabernes Ophævelse af samme Grund, som ovenfor er anført for Dalernes Vedkommende.

De i de fleste af Ryfylkes østlige Herreder, saavelsom Nerstrand, forekommende større Sameiestrækninger, „Heiebeiter“, ere ikke medregnede i nærværende Opgave. Ophævelse af Fællesskabet i disse vil i Regelen ikke kunne foregaa, derimod ville de nok tildels kunne deles i mindre Sameier, og saaledes foranledige noget Udskiftningsarbeide.“

5. Skovvæsen.

Hvad Skovforholdene i Amtet i Femaaret angaar, udtaler Forstmester Gløersen sig herom saaledes:

I Femaarsperioden 1881—85 have Skoveierne ikke havt stort Udbytte af sine Skove, idet Priserne have holdt sig usædvanligt lave. Dette har imidlertid medført det Gode, at Skovene i denne ligesom i forrige Femaarsperiode ere blevne mere skaanede, noget, som højlig kunde trænges ovenpaa 70-Aarenes særdeles stærke Hugster. Denne Hvile har imidlertid ikke været fuldstændig nok til at give Skovene virkelig Fremgang eller Forøgelse i Areal eller Træmasse. De ere nemlig allerede saa stærkt reducerede i Stavanger Amt, at de ikke kunne tilfredsstille Indbyggernes Behov. Der har ogsaa i sidste Femaarsperiode været hugget stærkere, end Tilvæksten har kunnet erstatte; der har, med andre Ord, været tæret paa Kapitalen, men Tilbagegangen har været mindre mærkbar end i sædvanlige Aar. Naaleskoven, hvis Areal er mindst, er gaaet stærkest tilbage, og kun fra 2 Herreder meldes, at man ingen Forandring har sporet i Femaaret; for Løvskovens Vedkommende meldes der fra 4 Herreder, at nogen Fremgang synes at have fundet Sted, men i det store og hele er ogsaa Løvskoven gaaet tilbage i Femaaret.

Amtets egne Træprodukter have i Femaaret havt at kjæmpe med en meget betydelig Konkurrence med indført østlandsk Trævirke, især med skaaren Last fra de overfyldte østlandske Trævarelagere, der har fundet et bekvemt og villigt Marked for sine, især 2den Sorts, Varer i Amtets Byer og Ladesteder med Videresalg til dets Landdistrikter. Store Mængder østlandske Planker ere benyttede ikke alene til Væggetømmer, men ogsaa til Bjælker og i det hele taget have Amtets særdeles tarvelige Fordringer til Trævirkets Tykkelse og Godhed kommet Østlandets Træhandlere tilgode. Stavanger Amt

staar formentlig høiest i Landet i Henseende til at vise Sparsommelighed med Trævirke.

En og anden Forbedring i Skovpleien træffer man i den senere Tid ikke saa sjelden, og Kyndighed i rationel Behandling af Skoven er i Tiltagende, noget, som ialfald tildels skyldes Forstvæsenets gennem en Aarrække fortsatte Undervisning i Skovlære paa Amtets Landbrugsskole. Men det er ikke at vente, at selv noksaa megen Udbredelse af Skovkyndighed her mere end andetsteds vil være istand til at standse Skovødelæggelsens Fremadskriden; en Forhaling af denne er det eneste, den kan udrette. Hovedbristen ligger nemlig ikke i Mangel paa Kyndighed, men i Mangel paa økonomisk Evne.

Stavanger Amt er det skovfattigste af alle Landamter i Norge. Al Skov i Amtet indtegnedes i Løbet af Femaarsperioden paa Karter med forskjellig Betegning for Naaleskov, Løvskov og Blandingsskov, ligesom Skovarealet udregnedes baade herredsvis, fogderivis og for det hele Amt, væsentlig til Brug for det statistiske Værk: „Norges Land og Folk“.

Til Lettelse af den som oftest ikke lange, men i Regelen besværlige Transport af Trævirke fra Amtets Skove til Søen vides ingensteds nogen Foranstaltning at være truffen i Femaaret, uden forsaavidt det almindelige Veinet stadig udvides. Gjennem den nye Vei i Bratlandsdalen erholder Suledal en ny Afsætningslinie for sine Skovprodukter til det skovløse Røldal, som hidtil har maattet forsynes ad lang og tung Vei fra Hardanger. Flødning er kun benyttet i Suledalslaagen, hvorigjennem følgende Tylvteantal Tømmer opgives at være gaaet, nemlig: i 1881: 1000, i 1882: 1200, i 1883: 1000, i 1884: 950 og i 1885: 800. Det flødede Tømmers Længde naar lige op til 48 Fod med 8 Tommers Top, medens selvfølgelig 10 Fods 10 Toms og mindre er det almindelige. Ved Elvens Udløb ved Strandstedet Sand findes en Vasdragets „Bomkompagni“ tilhørende Tømmerlændse, der opgives at sysselsætte 10—12 Arbeidere.

Af Statskov findes intet i Amtet, uden hvad som er indvundet ved Beplantning af nøgen Mark paa indkjøbt Grund. Oplysningsvæsenets Fond eier derimod adskillige Embedsgaardsskove, hvoraf Jælse Præstegaardsskov er den betydeligste. Kun denne og Sands Præstegaardsskov ere beordrede satte under Forstvæsenets Bestyrelse. Nogen Udvidelse af disse offentlige Skove ved Indkjøb af Privatskov har ikke ladet sig udvirke i Femaaret.

En Gren af Skovpleien, som i Stavanger Amt omfattes med større Interesse end i noget andet Amt i Landet, er Skovplantningen. Denne begyndte tidligst i Stavanger Amt, og ved Ladestedet Sandnæs paa Jæderen anlagdes (i 1868) af Forstvæsenet Landets første Planteskole for Skovtræer. Afsætningen fra denne har i Femaarsperioden dreiet sig om $\frac{1}{2}$ Million Træer aarlig, hvorved Driftsudgiften dækkes og noget Overskud erholdes. Af Planteskolens solgte Træer gaar adskilligt over Halvdelen saavelsom den hele Produktion af en i Forstvæsenets Skovanlæg paa Jæderen og til dettes Forsyning anlagt Planteskole til Stavanger Amt. Her findes ogsaa Landets fleste Skovanlæg, hvilke foregaa dels for det offentlige Forstvæsen, dels for 3 Træplant-

ningsselskabers (Haugesunds, Jæderens og Ekersunds), dels for Privates Regning, i begge de sidste Tilfælde i Regelen med offentligt Bidrag. Ulige størst og tillige det største i Landet er Forstvæsenet Skovanlæg paa dets Eiendomme Myklebustad og Espeland i Høilands Herred, hvor de udplantede Træers Antal er i stærkt aarligt Stigende og har i Femaarsperioden gjennemsnitlig dreiet sig om 200 000 Stykker aarlig, hvormed et Areal af 40 Hektarer aarlig beplantes, hovedsagelig med almindelig Furu og Buskfuru. Næst efter dette i Størrelse i Amtet (men ikke i Landet) kommer Jæderens Træplantningsselskabs Anlæg paa Njaaheierne i Time Herred, hvor den aarlige Udplantning dreier sig om 50 000 Stykker. De andre to Selskabers Forretninger ere væsentlig mindre. For Oplysningsvæsenets Fonds Regning plantes paa en Ø i Karmsundet tilhørende Avaldsnæs Præstegaard. De private Anlæg ere vel ikke hver for sig af nogen betydelig Udstrækning, men ere sammenregnede af ikke uvæsentlig Betydning. Størstedelen er beliggende paa Jæderen.

Gjennem den stigende Øvelse synker Anlægsudgiften Aar for Aar. Den var saaledes i Forstvæsenets store Anlæg i Høiland, naar Planter, Plantning, Transport o. s. v., kort sagt, Alt uden Indhegning, som ved meget større Anlæg er mindre nødvendig, medregnes, i 1881 Kr. 51.20 pr. Hektar, i 1882 Kr. 46.70, i 1883 Kr. 46.20, i 1884 Kr. 45.90, i 1885 Kr. 40.90 og synker fremdeles. De smaa private Plantninger falde dog adskilligt dyrere end Forstvæsenets. Til Brug ved sin Planteskoledrift har Forstvæsenet aarlig indsamlet en Del Løvtræfrø i Amtet, hvorimod Furufrøet kommer fra det Bergenske og Granfrøet fra Nordland.

Forstvæsenet har i Femaaret været beskæftiget med Dæmpningsarbeider paa flere af Jæderens Flyvesande, nemlig paa Hellelands-, Bybergs-, Nærlands-, Kvalbens- og Ogenesandene. Arbeidet har været ledsaget af afgjort Held. Paa Nærlands- og Ogenesandene har ogsaa været plantet adskillige Tusinde Træer paa dæmpede Strækninger.

6. Fiskerierne.

Udbyttet af Vaarsildfisket udgjorde ifølge den officielle Statistik:

Aar.	Kvantum, Hektoliter.	Værdi, Kroner.
1881	68 100	710 500
1882	43 811	335 800
1883	23 180	344 950
1884	81 950	561 600
1885	67 650	335 700

Som det sees, har saavel Kvantum som Priser varieret meget og tildels staaet i et omvendt Forhold til hinanden; saaledes var Udbyttets Værdi større i 1883 end i 1882, uagtet Fangstmængden var nær dobbelt saa stor i sidstnævnte Aar som i det første.

Den forsamlede Fiskealmue har i Regelen udgjort 8 à 10 000 Mand, hvoraf dog ikke alle have været hjemmehørende her i Amtet. Fisket har for en ikke uvæsentlig Del foregaaet som Aatefiske, navnlig 1881.

Udbyttet af de øvrige Fiskerier sees af nedenstaaende Tabel:

Udbyttet af Fiskerierne, angivet i Kroner.

Aar.	Samlet Udbytte.	Skrei-fiske.	Fedsild-fiske.	Brisling- og andet Smaafiske.	Makrel-fiske.	Sommerfiskerier efter Sei, Lange m. m.	Lakse- og Sjørret-fiske.	Hummerfangst.	Østers.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881 . .	365 779	-	1 200	32 514	164 619	12 263	51 636	103 547	-
1882 . .	397 585	3 000	2 120	11 753	196 560	2 350	52 653	129 149	-
1883 . .	422 983	5 000	4 448	44 666	159 611	16 638	49 931	142 689	-
1884 . .	475 822	6 490	-	29 530	222 470	32 799	47 555	136 778	200
1885 . .	468 776	5 280	19 350	32 635	204 686	28 722	80 018	98 085	-

Det samlede Udbytte af Fiskerierne (heri ikke indbefattet Vaarsildfisket) udgjorde fogderivis:

1881: Jæderen og Dalerne	Kr. 213 174
Ryfylke	- 152 605
1882: Jæderen og Dalerne	- 264 595
Ryfylke	- 132 990
1883: Jæderen og Dalerne	- 233 352
Ryfylke	- 189 631
1884: Jæderen og Dalerne	- 243 095
Ryfylke	- 232 727
1885: Jæderen og Dalerne	- 249 725
Ryfylke	- 219 051

Udbyttet af Makrelfisket, der hovedsagelig drives fra Sogndals og Ekersunds Herreder samt i mindre Udstrækning fra Utsire og Røvær, var gennemsnitlig noget større end i forrige Femaar, ligesaa Udbyttet af Lakse- og Sjørretfisket, navnlig i Jæderen og Dalernes Fogderi, hvor Udbyttet i 1885 gik op til Kr. 54 591.00. Hummerfangsten, der tildels foregaar langs Amtets hele Kyst, men især drives i Ekersund, Haaland, Mosterø, Skudesnæs og Torvestad Herreder, har i Femaaret holdt sig omtrent uforandret, hvad den samlede Exportværdi angaar, medens Fangstmængden er gaaet ikke ubetydeligt tilbage (den gennemsnitlige Fangst i Femaaret var omtrent 240 000 Stykker).

Islands fisket, der i Begyndelsen af Perioden endnu dreves med Held, gik senere nedad og er nu næsten ophørt. Antallet af Fartøier, der toge Del i Fisket, udgjorde i 1881: 143 med 1331 Mands Besætning, i 1885: 73 med 653 Mand. Men det opfiskede Kvantum, der i førstnævnte Aar udgjorde 111 800 Tønder, var i 1885 alene 1800. For at kunne deltage i nævnte Fiske var man i stor Udstrækning nødt til at opføre Salterier og Vaaningshuse paa Island, hvilke i de sidste Aar for en stor Del atter ere bortflyttede. Af saadanne Etablissementer indehavdes i 1883 henimod 50 af Personer her af Amtet, hvoraf mere end Halvparten hjemmehørende i Haugesund.

7. Skibsfart og Handel.

Skibsfarten er gaaet nedad i Femaaret baade i By og paa Land, dog er Handelsflaadens Størrelse omtrent uforandret ved Femaarets Udgang, idet den talte 302 Fartøier (mod 320 i 1879).

Amtets samlede Handelsflaade udgjorde:

A a r.	Landdistrikterne.		Byerne. *)		Amtet.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1880	326	7 028	1 119	158 129	1 445	165 157
1885	302	8 753	1 065	154 588	1 367	163 341

Af Amtsdistriktets 48 Dampskibe hørte ingen hjemme i Landdistriktet.

I hvilken Udstrækning Distriktet i 1885 deltog i Skibsfarten paa Udlandet, fremgaar af følgende Data. Til Distriktets Toldsteder ankom i det nævnte Aar fra Udlandet 630 Skibe, deraf

			lastede 412,	drægtige 56 273 Ton
deraf til Stavanger 305 Skibe	-	227	-	35 334 -
og afgik til Udlandet 663 —	-	471	-	61 501 -
deraf fra Stavanger 237 —	-	122	-	16 151 -
og fra Haugesund 295 —	-	264	-	37 866 -

I 1885 opgaves 98 Lodse i Distriktet, hvoraf 92 faste og 6 Reservelodse.

Antallet af Landhandlere med Bevilling eller Handelsbrev har i Femaaret været:

I Jæderen og Dalerne:

1881	67
1882	71
1883	72
1884	72
1885	74

I dette Tal er medregnede et Par Personer, der vel ikke have opsagt sin Bevilling, men dog ikke i den senere Tid have benyttet samme.

I Ryfylke:

1881	112
1882	122
1883	118
1884	118
1885	118

Som det vil sees, er Landhandlernes Antal forholdsvis ikke ubetydeligt større i det nordlige end i det sydlige Fogderi.

*) Ladestederne indbefattede.

De i Landdistriktet i min forrige Femaarberetning omtalte 2de Forbrugsforeninger, i Skjold og paa Vignæs i Avaldsnæs, ere begge gaaede ind i Løbet af Femaaret. Vignæs Værks Handelsforening havde i Begyndelsen af heromhandlede Periode en aarlig Omsætning af omkring Kr. 100 000, men Omsætningen gik noget tilbage, og i 1885 maatte Foreningen standse sin Virksomhed. Landhandleri er nu ogsaa oprettet i Gjæsdals Herred, hvorimod intet findes i Helleland.

8. Industrielle Anlæg.

Ved Udgangen af 1885 fandtes i Landdistriktet ifølge Lensmændenes Opgaver ialt 74 industrielle Anlæg, nemlig 36 i Jæderen og Dalernes og 38 i Ryfylke Fogderi, hvoraf dog flere — navnlig i Ryfylke — vare ganske ubetydelige. Arbeidernes Antal, der tildels ikke er opgivet for de mindre Anlægs Vedkommende, antages at kunne anslaaes til omkring 600, hvorved dog maa erindres, at enkelte Anlæg (som Teglværk og Sagbrug) ikke ere i uafbrudt Virksomhed, men regelmæssig standse for kortere eller længere Tid af Aaret.

Blandt de betydeligste Anlæg i Jæderen og Dalernes Fogderi udhæves: Aalgaards Spinderi i Gjæsdal, der i 1885 havde 118 Arbeidere og er det største industrielle Anlæg i Amtet næstefter Stavanger Støberi og Dok, og Fayancefabriken i Ekersund, der i 1885 havde 185 Arbeidere. Videre nævnes Malde Teglværk (19 Arbeidere) samt Eie Stentøifabrik (24 Arbeidere) og Moi Snelle- og Dreiefabrik (23 Arbeidere).

Af Anlæggene i Ryfylke kan nævnes: Tou Møllebrug og Ølbryggeri med 30 Arbeidere, Hjelmelands Uldspinderi (16 à 17 Arbeidere) samt Bø Teglværk i Torvestad med 50 Arbeidere. Desuden fandtes i Vikedal et Par Skibsværfter (i Haaggenvik og Imsland), hvor Arbeidsstyrken opgives til henholdsvis 22 og 16 Mand.

9. Bergværksdrift.

Af Bergværker haves i Amtet et meget betydeligt, nemlig Vignæs Kobberværk i Avaldsnæs paa Karmøen. Værket solgtes i 1881 til et nyt Kompagni, der, ligesom det tidligere, væsentlig bestaar af belgiske Aktionærer. Arbeidsstyrken udgjorde i 1884 foruden 17 høiere Funktionærer 581 Personer, men gik det følgende Aar ned til henved 500. Malmproduktionen var i 1881 42 800 Ton. Gruben er allerede naaet ned mere end 500 Meter under Overfladen. Hyttedriften ved Værket er i de senere Aar betydeligt indskrænket, idet Malmens Forædling foregaar væsentligst i Udlandet. Videre drives i Saude i Ryfylke Fogderi siden 1882 en Zinkgrube. Arbeidsbelægget var i 1885 19 Mand.

10. Binæringer.

Ferskvandsfisket, der forholdsvis er uden større Betydning, omfatter,

foruden Ørret, endvidere Røi, Aal og paa Jæderen tildels ogsaa Sik. Adskillige Vande, navnlig i Amtets indre Dele, ere meget fiskerige.

Jagt. Præmier for fældede Rovdyr har i Femaaret været udbetalt med:

3120 Kroner i Jæderen og Dalernes Fogderi	
4023 — - Ryfylke	—

7143 Kroner mod 7754 Kroner i forrige Femaar.

Af de fældede Rovdyr opgives 3 Bjørne, 1 Ulv, 2 Gauper, 4 Jerve, 820 Ræve, 266 Ørne, 1142 Hønsehøge og 157 Hubroer.

Torvdriften foregaar som tidligere og har hver Gaard i Regelen nok til eget Behov, dog ere Torvmyrene paa flere Steder stærkt medtagne.

Ishuse findes enkeltvis til Brug ved Fisk- og Hummerexporten samt for Ølbrygning (Tou Brug). I 1883 fandt nogen Isudskibning Sted fra Ekersunds Herred.

Baadbygning foregaar fremdeles, omend i liden Maalestok, mest dog vistnok i de indre Herreder i Ryfylke, som Vikedal, Sjøernerø, Nerstrand, Sand og Fossan.

Haandværksdriften staar i det væsentlige paa samme Standpunkt som før. For enkelte Herreders Vedkommende opgives nogen Afsætning af Haandværksprodukter udenbygds at finde Sted, saasom Bødkerarbeide fra Sand, Jæse og Lunde Herreder og Smedearbeide fra Høiland og Gjæsdal o. s. v. De Byerne tilstødende Herreder forsynes vistnok delvis med Haandværksarbeide fra vedkommende By, hvad ogsaa i Indberetningerne opgives at være Tilfælde med enkelte saadanne Herreder.

Husfliden kan neppe antages at være i nogen synderlig Fremgang, idet Landbefolkningen i større Grad end ønskeligt er tilbøielig til at kjøbe udenlandske Varer i Kjøbstæderne.

Husflidsskoler findes i Hjelmeland og Sand, hvorhos der i Hetland findes 4 Haandgjerningsskoler. Tilvirkning af grovere Klædningsstoffer, Husgeraad og Arbeidsredskaber tilfredsstiller vistnok i de fleste Herreder det hjemlige Behov, dog finder i de Byerne tilgrændsende Herreder tildels Undtagelser herfra Sted. Fra adskillige Herreder foregaar ogsaa udenbygds Salg i større og mindre Udstrækning. Idet her bortsees fra den ved Klæde- og lignende Fabriker stedfindende Produktion, hvorom Anførsler ere gjorte under Afsnittet om de industrielle Anlæg, skal alene nævnes, at der, navnlig fra Hjelmeland Høle, Fossan, Skjold samt i en Flerhed af Jæderens Herreder og enkelte Herreder i Dalerne, sælges Vadmel, Stof (Verken), strikkede Sager, Uld, tildels Bomuldstøier o. s. v. Enkeltvis angives Husfliden at være gaaet tilbage i Femaarets Løb, medens de fleste Efterretninger lyde paa Stilstand, nogle paa Fremgang.

II. Distriktets Tilstand i Almindelighed.

Ifølge Fogdernes og Lensmændenes Opgaver er der i Landdistriktet

(Ladestederne medregnede) i hvert af Periodens Aar udpantet og exekveret for følgende Beløb:

A a r.	Forretninger afholdte af Fogderne.	Forretninger afholdte af Lensmændene.	Samlet Beløb.
	Kr.	Kr.	
1881. Jæderen og Dalerne	25 658.00	61 741.90	87 399.90
Ryfylke	44 877.49	69 121.41	113 998.90
1882. Jæderen og Dalerne	35 129.67	59 370.20	94 499.87
Ryfylke	38 043.86	71 719.35	109 763.21
1883. Jæderen og Dalerne	33 947.84	56 129.27	90 077.11
Ryfylke	26 552.37	55 548.33	82 100.70
1884. Jæderen og Dalerne	17 929.91	49 831.94	67 761.85
Ryfylke	31 568.94	52 981.40	84 550.34
1885. Jæderen og Dalerne	25 301.21	41 343.65	66 644.86
Ryfylke	119 555.06	65 992.99	185 548.05
Tilsammen i Femaaret			982 344.79

Det samlede Beløb, for hvilket Fogderne have exekveret eller udpantet, udgjorde Kr. 398 546.35.

I forrige Femaar udgjorde det tilsvarende Beløb Kr. 381 655.

Med Hensyn til thinglæste og aflæste Panteheftelser stiller Forholdet sig efter Sorenskrivernes Opgaver saaledes:

Oversigt over Panteheftelser og Aflæsninger i 1881—1885
efter Sorenskrivernes Opgaver.

Sorenskriverier *).	Thinglæste Heftelser.		Aflæste Heftelser.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
Dalerne	1 155	1 464 442	1 127	922 730
Jæderen	1 743	2 379 171	780	879 262
Karmsund og Hesbø	1 307	1 690 504	770	755 021
Ryfylke	980	1 191 818	545	677 324
Tilsammen for Amtet	5 185	6 725 935	3 222	3 234 337
mod i Femaaret 1876—1880	6 288	6 237 164	2 802	3 031 554

Pantegjælden skulde efter dette være forøget med Kr. 3 491 598 eller med henimod 256 Kroner pr. Skylddaler. Den tilsvarende Forøgelse af Pantegjælden pr. Skylddaler var i 1871—75 Kr. 110 og i 1876—80 omtrent 235 Kroner. Det maa ved disse Beregninger imidlertid erindres, at stedfundne Afbetalinger, navnlig forsaauidt angaar de særdeles hyppige Laan af Hypothek-

*) De i Sorenskriverierne beliggende Ladesteder ere herunder indbefattede.

banken og de offentlige Indretninger, kun undtagelsesvis aflæses, førend Obligationerne i sin Helhed ere indfrieede og ofte endog længe efter Indfrielsen, og at saaledes den aktuelle Pantegjæld vistnok er ikke ubetydeligt ringere, end Pantebørgernes Udvisende skulde tyde paa.

Ved Forligelseskommissionerne er i Femaaret i det hele Amtsdistrikt behandlet følgende Antal Sager:

1881	7 202,	deraf forligte	5 864
1882	7 040	—	— 6 086
1883	7 337	—	— 6 291
1884	6 459	—	— 5 614
1885	8 300	—	— 7 449

Ialt 36 338, deraf forligte 31 304.

I forrige Periode behandledes 33 454 Sager, i næstforrige 19 132.

Til Belysning af Amtets økonomiske Tilstand hidsættes Følgende:

Efter den officielle Statistik udgjorde den beskattede Formue i Stavanger Amts Landdistrikt i 1883: 42 424 000 Kroner, hvoraf i Jæderen og Dalerne 21 222 000 Kr., i Ryfylke 21 202 000 Kr.

Byernes antagne Formue (ved Udligning af Fattigskat) skulde for samme Aar udgjøre:

Stavanger	Kr. 23 482 000
Haugesund	- 4 469 000
Sogndal	- 254 000
Ekersund	- 1 653 000
Sandnæs	- 1 274 000
Kopervik	- 426 000
Skudsnæshavn	- 920 000

altsaa skatbar Formue:

i Byerne	Kr. 32 478 000
- Landdistrikterne	- 42 424 000

Kr. 74 902 000

der skulde repræsentere det hele Amts skatbare Formue i 1883 (i 1878 ansloges Formuen efter samme Beregning til over 5 Millioner Kr. mere).

De autoriserede Sparebankers Tilstand i 1885 sees af følgende Tabel:

	Antal.	Indskydere.	Delvis Tilgodehavende.	Samlede Aktiva.
Land	9	5 862	1 857 201	2 021 865
By	8	16 699	6 798 251	7 447 324

Sparebankernes Antal er i Femaarets Løb gaaet tilbage fra 18 til 17, idet en Sparebank er ophørt. Derimod er Indskydernes Antal steget fra 16 695 i 1880 til 22 561 i 1885, og disses Tilgodehavende ligesaa fra Kr. 7 071 771 i 1880 til Kr. 8 655 452 i 1885. Gjennemsnitsindskuddet var i 1885 vel Kr. 383, mod Kr. 424.00 i 1880. Den samlede Forvaltningskapital

sees at være steget i Femaarets Løb omtrent $1\frac{1}{2}$ Million. Forvaltningskapitalen i Landdistriktet var efter det anførte mindre end i noget andet Amts Landdistrikt med Undtagelse af Nedenæs samt Finmarken.

Gjennemsnitsbeløbene af de i Aarene 1879—84 inkl. i den almindelige Brandforsikringsindretning assurerede Eiendomme udgjorde :

i Stavanger By	Kr.	13 019 970
- Haugesund	„	1 907 250
- Sogndal	„	167 890
- Ekersund	„	1 421 100
- Sandnæs	„	780 410
- Kopervik	„	261 070
- Skudsnæshavn	„	326 160
- Jæderen og Dalerne	„	4 616 890
- Ryfylke	„	3 247 780

for det hele Amt Kr. 25 748 520.

Stigningen har været ikke ubetydelig (fra forrige Femaar), og har Stigning fra Aar til andet saagodtsom altid fundet Sted, saa at Forsikringssummen 31te December 1884 var adskilligt højere end det ovenfor anførte Gjennemsnitsbeløb, saaledes

for Stavanger	Kr.	13 398 210
- Haugesund	„	2 146 730
- Jæderen og Dalerne	„	4 921 540 og
- Ryfylke	„	3 467 800

Hvad Landdistriktets Beskatningsforhold angaar, udgjorde det samlede Beløb af Herreds- og Amtsskatter — indbefattet Hovedveienes Vedligeholdelse — i 1883 for Stavanger Amt 421 415 Kroner, pr. Individ efter Folketællingen i 1875 omtrent Kr. 5.17, pr. Skylddaler Kr. 30.90, og pr. 100 Kr. beskattet Formue Kr. 1.00.

Hvad særlig angaar det til Amtskommunekassen udlignede Beløb, har det udgjort i afrundede Tal:

1881	Kr. 118 600	eller pr. Skylddaler	Kr. 8.70,	heraf Veiskat	Kr. 3.00
1882	„ 122 700	- - -	„ 9.00	- -	„ 3.00
1883	„ 122 700	- - -	„ 9.00	- -	„ 3.00
1884	„ 122 700	- - -	„ 9.00	- -	„ 2 06
1885	„ 81 800	- - -	„ 6.00,	hvorhos	Kr. 54 530
				som Herredskat.	

Med Hensyn til Fattigunderstøttelsen i Landdistrikterne stiller Forholdet sig for Aarene 1881 og 1883 (det sidste Aar, for hvilket jeg har officielle Opgaver til min Raadighed) saaledes :

Aar.	Samlet Antal Understøttede.	Heraf Hovedpersoner.	Fattigkassernes samlede Indtægt.
			Kr.
1881	6 063	2 564	200 795
1883	5 781	2 485	204 956

I Byerne (Kjøbstæder og Ladesteder) understøttedes i 1881 4007 Personer, hvoraf 1583 Hovedpersoner, Fattiggassernes samlede Indtægt var Kr. 160 877. I 1883 understøttedes 3925 Personer, hvoraf 1709 Hovedpersoner, og Fattiggassernes Indtægt var Kr. 173 850.

Af de i Landdistriktet fødte Børn var i Femaaret

i 1881	af 2 512	ægte 2 406,	uægte 106
- 1882	- 2 426	— 2 321	— 105
- 1883	- 2 493	— 2 392	— 101
- 1884	- 2 473	— 2 378	— 95
- 1885	- 2 483	— 2 388	— 95

Efter dette er kun lidt over 4 Procent af samtlige de i Femaaret fødte Børn uægte.

Opfostringsresolutionernes Antal for det hele Amtsdistrikt var

i 1881 ialt 85, hvoraf 80 til uægte Børn og 5 til Forsørgelse af Familie, hvor Familiefaderen modvillig havde unddraget sig sin Forsørgelsespligt, i 1885 ialt 83, hvoraf 80 til uægte Børn og 3 til Familie.

Det samlede Beløb for 15 Aar, hvorpaa Resolutionerne vare lydende, udgjorde til samme Tid, heri dog ikke medindbefattede de modvillige Familieforsørgere tilpligtede Beløb :

1881	Kr. 36 690
1885	Kr. 43 530

Justitsforbrydelser. Antallet af de Domfældte udgjorde efter den officielle Statistik for det hele Amtsdistrikt :

i 1882	164, hvoraf i Landdistriktet 68
- 1883	121 — - — 49
- 1884	99 — - — 40

Antallet af de Personer, som ere idømte eller have vedtaget Straf for Politiforseelser, var:

i 1882	paa Landet 418, i Byerne 529, ialt 947
- 1883	— 287 - — 464 - 751
- 1884	— 318 - — 380 - 698

Af Sindssyge forpleiedes i Landdistriktet med Tilskud af Amtskommunen :

i 1881 120 med aarlig Betaling Kr. 33 625.29, hvoraf Amtskommunen $\frac{1}{5}$ o: Kr. 26 900.34
- 1882 134 - — — " 38 283.46 — — - " 30 627.00
- 1883 129 - — — " 36 712.80 — — - " 29 370.46
- 1884 126 - — — " 37 236.70 — — - " 29 789.59
- 1885 129 - — — " 37 975.37 — — - " 30 380.12

Sindssygebudgettet er saaledes steget noget siden forrige Femaar.

Ædruelighedstilstanden er god og Afholdsselskabernes Virksomhed i Fremgang.

Oplysningen gaar jævnt fremad.

12. Vei- og Kommunikationsvæsen.

Af Lensmændenes Beretninger og den af Amtsingeniøren udarbejdede Oversigt sees, at der ved Femaarets Udgang havdes af offentlige Veie inden Amtet :

1. Hovedveie a. i Jæderen og Dalernes Fogderi	Km. 214 023
b. - Ryfylke Fogderi	- 146 891
	<hr/>
	Sum Km. 360 914
2. Bygdeveie a. i Jæderen og Dalernes Fogderi	Km. 520 812
b. - Ryfylke Fogderi	- 231 912
	<hr/>
	Sum Km. 752.724
3. Rideveie a. i Jæderen og Dalernes Fogderi	Km. 92 565
b. - Ryfylke Fogderi	- 71 000
	<hr/>
	Sum Km. 163 565

Den samlede Længde Hovedvei og Bygdevei udgjorde saaledes 1 113 638 Kilometer, hvortil kommer den anførte Længde Ridevei, der er adskilligt mindre end i forrige Femaar, da Længden var 233 Kilometer.

Af Hoved- og Bygdeveie er i Femaaret bygget

1. af Hovedveie a. i Jæderen og Dalernes Fogderi	Km. 17 760
b. - Ryfylke Fogderi	- 30 600
	<hr/>
	Sum Km. 48 360
2. - Bygdeveie a. i Jæderen og Dalernes Fogderi	Km. 12 926
b. - Ryfylke Fogderi	- 24 390
	<hr/>
	Sum Km. 37 316

altsaa er tilsammen 85 676 Kilometer ny Vei anlagt i Amtet i heromhandlede Tidsrum.

Hertil kommer, at der i Femaarets Løb har været og fremdeles er under Arbeide af offentlige Bygdeveie, der snart ville blive færdige, over 74 Kilometer, væsentlig i Ryfylke Fogderi.

Ved Periodens Udgang havde i Jæderen og Dalerne 23 Skydsstationer (deraf 13 faste) og i Ryfylke 32 (deraf 7 faste), tilsammen 55. Desuden er der fast Skydsstation i Haugesund og Stavanger.

Overskuddet af Jernbanens Drift var høiest i 1882—84. I 1883—84 var Trafiken og dens Udbytte saaledes :

Passagerer.	Gods.	Indtægter.	Udgifter.	Driftsoverskud.
Antal.	Ton.	Kr.	Kr.	Kr.
115 730	10 730	121 421	112 894	8 527

Forøvrigt kan om Jernbanens Drift henvises til de aarlige Driftsberetninger.

B. Byerne.

Herom henvises til de af de respektive Magistrater afgivne Beretninger, der indtages saalydende:

Beretning

om Stavanger Kjøbstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

1. Handel og Skibsfart. Som anført i forrige Beretning, var Udgangen til Penge i 1879 og 1880 let, saaledes at Diskontoen for Veksler ved Udgangen af 1880 endog var sunken ned til $4\frac{1}{2}$ Pct. — Femaaret 1880—1885 begyndte med rigelig Tilgang af Penge og i det hele taget upaaklagelige Udsigter for Handelen; 1881 maa derfor betragtes som et i alle Fald nogenlunde heldigt Aar for Byen. Allerede i 1882 viste der sig imidlertid betænkelige Tegn paa Overspekulation og usunde Forhold, og de mislykkede Silde-expeditioner paa Nordland og Island fremkaldte mod Enden af 1882 flere større Fallissementer, der i 1883 efterfulgtes af en Række Standsninger. Hermed fulgte stadige nedadgaende Priser paa alle Varer, betydelige Reduktioner i alle Værdier og større og større Indskrænkning i Krediten, hvilket havde til Følge, at et større Antal Firmaer, der burde have standset ved Krisens Begyndelse i 1882—83, men som med store Anstrengelser holdt det gaaende i 1884 og 1885, bleve nødte til at indstille sine Betalinger. Byen har saaledes faktisk været i en permanent Krise ligefra Begyndelsen af 1883 og store Omvæltninger og mange og store Tab have været Følgen. Men saa beklageligt dette end er og saa svækkende for den hele Bys Kredit alle disse Fallitter have været, skal det dog erkjendes, at Byen har besiddet større Modstandsevne, end man skulde have tiltroet den, og naar hertil kommer, at Byen har en solid Middelstand, en tarvelig og dertil driftig og arbeidsom Befolkning, der virker under de heldige Betingelser af et billigt Levested i Forening med et meget godt Opland, samt at man nu har faaet Syn for Nødvendigheden af mere nøgterne og sundere Forretninger, saa er der berettiget Haab om, at Byen vil gaa ud af denne Krise lutret og med gode Forudsætninger for en jævn Fremgang.

Stavangers vigtigste Importartikler i Femaaret vare:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Smør kg.	128 275	76 545	31 533	35 663	15 337
Rug —	22 905 922	19 329 585	7 224 272	7 213 830	9 146 858
Byg —	1 870 873	2 912 975	1 186 003	588 280	1 120 634
Ris —	107 799	109 382	73 872	91 954	79 907
Kaffe —	321 691	325 708	268 547	340 160	297 465
Sukker —	162 900	202 854	159 801	195 892	92 780
Sirup —	98 263	133 926	98 055	146 232	95 459
Tobaksblade —	24 386	16 415	22 902	26 739	22 139
Brændevin —	25 808	21 172	15 118	15 751	12 251
Vin —	32 493	32 915	30 699	26 555	22 728
Hamp —	326 426	424 855	273 964	476 964	280 512
Uldne Varer —	37 435	49 799	34 381	42 570	33 583
Petroleum —	1 058 760	377 804	55 842	352 669	214 093
Salt —	263 352	191 085	192 895	129 906	93 729
Stenkul —	331 420	358 755	340 750	316 894	371 679
Maskinertilindustrielt Brug Kr.	25 395	43 061	48 073	132 480	50 040

Stavangers vigtigste Exportartikler i Femaaret vare:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Vaarsild hl.	10 148	9 681	1 359	16 427	10 247
Fedsild —	92 052	63 647	40 282	56 364	70 749
Brisling —	49 920	21 972	26 380	17 013	11 317
Islandsk Sild —	26 585	69 282	22 492	20 172	9 065
Ansios —	6 784	6 683	7 676	7 615	9 308
Røgesild kg.	27 027	25 730	5 029	19 495	26 156
Laks —	8 436	16 539	23 624	21 059	45 768
Anden fersk Fisk i Is . . . —	17 350	15 103	10 068	21 398	195 346
Tørfisk —	18 658	-	16 986	13 012	12 110
Klipfisk —	48 168	-	16 937	56 357	43 326
Hummer Stkr.	154 015	174 201	171 224	161 462	201 695
Vildt kg.	250	-	3 987	13 286	10 091
Skind —	19 689	37 710	44 475	24 963	24 320
Hermetiske Madvarer . . . —	38 792	47 329	58 493	55 308	76 980
Gammelt Metal —	84 142	103 430	90 819	151 385	149 804
Faar Stkr.	1 969	525	2 762	3 396	2 880

Skibsfarten har i det forløbne Femaar givet daarlige Resultater og i de 2 sidste Aar har det været meget vanskeligt at skaffe nogen Fordel af Bedriften. Rigtignok skal det indrømmes, at man her i Byen driver Rederibedriften med en prisværdig Sparsommelighed og Omtanke og en stor Opfindsomhed i at forsøge nye Felter, men desuagtet staar Afkastningen af denne Bedrift, der skaffer saamange Hænder Arbeide og saamange Munde Føde, ikke i noget Forhold til de deri nedlagte Kapitaler. Medens Fragterne stadig gaa ned, gaa ogsaa Priserne paa Skibene ned i ganske betragtelig Grad. Bygningen af nye Skibe har i Femaaret paa nogle faa Undtagelser nær været standset og disse Undtagelser dannes af Skibe bestemte til specielle Farvande. Vore Redere have derimod fulgt med i Anskaffelsen af Dampskibe passende for Behovet; heldigvis har man dog ikke i denne Branche gaaet saa vidt som i tidligere Dage med Seilskibe, og man kan derfor med Ro se paa de Katastrofer, som Forcingen af Dampskibsbygningen har foraarsaget andre Steder, f. Ex. i England. Udsigterne for Rederibedriften, baade hvad Seil- og Dampskibe angaar, ere saaledes langt fra lyse, dog antager man, at denne Bedrift selv til nuværende Fragter under en energisk og økonomisk Ledelse fremdeles vil lade tilflyde Byen en fast Indtægt.

Stavanger havde ved Udgangen af 1880 ca. 650 Seilskibe, drægtige ca. 113 300 Ton, og 24 Dampskibe, drægtige ca. 4660 Ton, med en Bemanding af henholdsvis 4937 og 276 Mand. Ved Udgangen af 1885 var Seilskibenes Antal sunket til 605 med en Drægtighed af 104 648 Ton og en Besætning

af 4497 Mand, medens paa den anden Side Dampfartøiernes Antal var steget til 41 med en Drægtighed af 10 834 Ton og en Bemanning af 484 Mand.

Indtægten pr. Ton er af Ligningskommissionen bleven ansat saaledes :

1881.		1882.		1883.		1884.		1885.	
Ton.	Kr.	Ton.	Kr.	Ton.	Kr.	Ton.	Kr.	Ton.	Kr.
Fra 25—100	10	Fra 25—250	11	Fra 25—150	10	Fra 25—150	8	Fra 25—150	6
- 101—200	11	- 251—500	13	- 151—250	12	- 151—250	12	- 151—250	10
- 201—300	12	- 501 og		- 251—600	15	- 251—600	14	- 251—600	12
- 301—400	14	derover	16	- 601 og		- 601 og		- 600 og	
- 401—500	15			derover	18	derover	18	derover	16
- 501 og									
derover	16								

Fiskeribedriften, der i en Aarrække har havt sin store Betydning til Byens Trivsel, har i det sidste Femaar været drevet med lidet Held, saaledes at store Pengebeløb ere tilsatte paa Expeditioner til det nordlige Norge og Island. Den i 1880 for et herværende Interessentskabs Regning udrustede Bankfiskekutter svarede ikke Regning, hvorfor Foretagendet blev opgivet.

Den hermetiske Nedlægning af Fiskevarer og Kjød er ogsaa i dette Femaar gaaet betydeligt frem og sysselsætter et større Antal Personer, mest Kvinder. De største Forretninger i denne Branche ere Stavanger Preserving Co., Holmens Preserving Co., Rønnebergs hermetiske Fabrik, Schreiner, Nielsen & Thiis, T. C. Jonassen og Carl O. Olsen.

Af andre industrielle Anlæg kan nævnes Stavanger kemiske Fabriks Co., der beskæftiger sig med Produktion af Svovlsyre, Benmel og Superfosfater til en Produktionsværdi i 1885 af over 500 000 Kroner, Stavanger Støberi og Dok, 2 større Reberbaner, 1 do. Kalkbrænderi, 2 Vedskjærerier, 2 Mineralvandfabriker, 2 Tobaksfabriker, flere Fabriker for Olielæder, 1 Aktiegarveri, 1 Sæbefabrik og 1 Vognfabrik.

Af Pengeinstituter findes foruden Norges Banks Kontor Stavanger Sparebank, hvormed er forbunden en Pantelaanindretning, Stavanger Sparekasse, Stavanger Kreditbank og Stavanger Privatbank.

Af Søforsikringselskaber har Byen 2, nemlig Stavanger Søforsikringselskab og „Alliance“; desuden er her en gjensidig Assuranceforening, der fører Navn af Stavanger Skibsassuranceforening.

Stavanger Brandforsikringselskab er oprettet i Femaaret.

Den i 1879 oprettede Stavanger Børs er fremdeles i Virksomhed.

2. Haandværksdriften. Med Hensyn til Haandværksdriftens Tilstand henvises til nedenstaaende Beretning fra Haandværkerforeningen :

„Som Svar paa den ærede Magistrats foreliggende Skrivelse af 16de Juni 1886 tillader man sig herigjennem høfligst at meddele,

At Stavanger Haandværkerforening er stiftet den 7de Oktober 1873 og at dens Medlemstal ved Udgangen af Aaret 1885 var 165. Til Oplysning om Foreningens Formaal og Virksomhed vedlægges dens Statuter, Regler for Industrilotteriet samt Katalog over Bogsamlingen. Dens Bladhold i Lokalet er 15.

Med Hensyn til Oversigten over Haandværksdriften i Femaaret 1881—1885 har Bestyrelsen i Fællesskab med Repræsentationen for de forskjellige Haandværksfag behandlet Sagen, og kom man til det Resultat, at Haandværksstanden i Almindelighed mere er gaaet tilbage end frem saavel i Produktivitet som i økonomisk Henseende. I Særdeleshed maa saadanne Fag, som ikke længere haandværksmæssig kunne konkurrere med den store udenlandske Industri- og Masseproduktion, trods den almindelige Dygtighed finde sig i det formindskede Erhverv, som hovedsagelig er baseret paa Reparationsarbeide, væsentligst af udenlandske Industrigjenstande. Ligeledes ere Seilmagere, Rebslagere, Blokmagere, Smede samt alle Bygningshaandværkere, paa Grund af Skibsfartens daarlige Stilling og Byens trykkede Forhold forøvrigt, gaaede betydeligt tilbage.

Den væsentligste Aarsag til Haandværksdriftens økonomiske Tilbagegang maa dog hovedsagelig tilskrives vore Toldsatser i Forbindelse med de nuværende Haandværkslove.

3. Almennyttige Indretninger.

Veivæsenet. I Femaaret er, foruden flere Plantningsarbeider og større Veiarbeider samt den almindelige Vedligeholdelse af Veie, Gader, Fortouge, Rendestene og Kloaker, udført følgende Arbeider:

A a r .	Anlagt Vei. m.	Brolagt. m ² .	Anlagt			Til Veivæsenet medgaaede Udgifter.
			Fortouge. m.	Rende- stene. m.	Kloaker. m.	
1881	-	-	1 331	1 423	516	Kr. 9 709.81
1882	-	-	562	506	492	12 790.45
1883	536	-	875	897	608	8 421.90
1884	125	22	501.6	501.6	116.5	6 570.86
1885	-	-	642	784	2 116	15 534.55

Vandvæsenet. Byen faar sin Vandforsyning fra Mosevandet, høieste Vandstand ligger 116 Fod over Vandledningens laveste og i Niveau med Vandledningens høieste Punkt. Vandet er forsynet med tvende Tilledningsgrøfter, der omfatte Høiderne omkring samme og ere respektive 5700' og 4500' lange.

Fra Indtagshuset føre tvende 12" Hovedledninger, respektive 3800 Al. og 3000 Al. lange, til og omkring i Byen, hvor der forøvrigt er anlagt 9", 7", 6", 5" og 4" Ledninger, alt af Jernrør. Vandværket, der hovedsagelig er anlagt i 1865—66, med ny Hovedledning i 1875—76 og betydelige Udvidelser i 1879 til de samme Aar indlemmede nye Bydele, havde ved Udgangen af 1885 følgende Dimensioner:

12	Toms	Hovedledning	4267	Meter,
9	”	Ledning	880	”
7	”	Do.	1733	”
6	”	Do.	2172	”
5	”	Do.	4135	”
4	”	Do.	7179	”

Tilsammen 20 366 Meter Ledning

med 167 Brandkummer, 17 offentlige Tappeposter, 2 Fontæner og 1481 Vandindtag.

Til Slutning bør under dette Punkt nævnes, at Kommunen ved Indkjøb af Hillevaags Brug i 1885 har for Vandværket erhvervet uindskrænket Brugsret over Vandværksbassinet, Mosevandet.

Da Hillevaags Møllers Forbrug af Vand har været ansat til 100,000 Tdr. pr. Døgn, medens Byens Forbrug gennem Vandledningen ialfald ikke overstiger 20 000 Tdr. pr. Døgn, er denne uindskrænkede Vandret over Mosevandet af betydelig Værdi for Byens Vandværk.

Foreløbig er denne udvidede Vandret benyttet saaledes, at Hillevaagsmøllerne kontraktmæssig ere bortleiede alene med den Indskrænkning, at Møllernes Drift standser, naar Mosevandets Vandstand er sunket til 1 m (38”) over Hillevaagsafløbets Damstok.

Denne Indskrænkning i Møllernes Drift gennemførtes første Gang i 1885. Paa Grund af usædvanlig rig Nedbør udover Vaaren havde nævnte Indskrænkning i Møllernes Drift ingen synderlig Indflydelse paa samme i dette Aar, idet Vandstanden først den 12te Juli sank til 38 Tommer, hvilken Dag Møllerne standsedes. Laveste Vandstand i 1885 var derefter 31” i Dagene mellem 10de August og 6te Septbr.; allerede 22de September kunde Møllernes Drift atter begyndes med en Vandstand af 43 Tommer, altsaa en Standsnings af 72 Dage, hvilket gennemsnitlig og paa det nærmeste svarer til den Tid, hvori Møllerne tidligere have standset paa Efteraaret.

Vandværkets Udvidelser i de forskjellige Aar, de dermed samt med dets Vedligeholdelse forbundne Udgifter, Vandværkets Indtægter etc. stille sig saaledes:

A a r.	Anlagt Ledning. m.	Brand- kummer. Stkr.	Udgifter.	Indtægter.	Antal til- kommende Konsumenter.
			Kr.	Kr.	
Ved Anlægget	9 449	86	159 152.00	-	338
1866—70	2 813	23	19 996.00	53 668.00	396
1871—75	1 083	9	13 844.00	78 800.00	194
1876—80	5 602	39	90 288.77	108 093.58	412
1881	218	-	2 194.06	25 096.93	36
1882	122	3	1 041.58	25 974.98	21
1883	152	1	1 115.91	27 633.74	25
1884	193	2	1 899.93	26 285.63	38
1885	734	4	5 202.41	28 300.54	21
Sum	20 366	167	294 734.66	373 853.40	1 481

Brandvæsenet. Siden sidste Femaarsberetning er (i 1882) en ny Brandstation indredet og det gamle Brandlokale med Sprøitehuse nedrevet.

I denne nye Station, det forrige Hotel du Nord, har Brandvæsenet faaet en centralt beliggende, særdeles rummelig og hensigtsmæssigt indredet Station, bestaaende af:

1. Udrykningsrum, 20 m. langt, 9 m. dybt, hvori samtlige Stationens Sprøiter og Redskaber ere anbragte ved Siden af hihanden og have Udgang gennem 4 store Skydedøre.
2. Vagtstue, lige ved Siden af Udrykningsrummet. Den er rummelig og lys; Telegraf- og Telefonapparaterne ere her anbragte.
3. Staldbygning med Spiltoug til 6 Heste lige bag Udrykningsrummet og i umiddelbar Forbindelse med samme.
4. Kasernesal for Mandskaberne, lige ovenover Udrykningsrummet, og Familieboliger for Overbrandmesteren og for en Formand.
5. Stadsingeniørkontoret med 1 Værelse for Stadsingeniøren, 1 for Assistenten og 1 for Kontorpersonalet.
6. 1 rummeligt Værelse for Maskinisterne.
7. Smedie og mekanisk Værksted.
8. Rummelige Ydrebekvemmeligheder i Kjælder- og Loftsetagerne.

Af Brandmaterial er efterhvert anskaffet:

Mundstykker til Straalerør, Fordelingskuplinger, Straalerør, Fakler med Stativ, Seildugsvandkar til Landdampsprøiten samt Slinger.

Ligeledes er Dampsøsprøiten bleven forsynet med ny Kjedel fra Ludvigsbergs Værksted ved Stockholm.

Belysningsvæsenet. Byen faar fremdeles sin Gadebelysning fra Stavanger Gasværk, der i 1865 anlagdes af et Interessentskab, „Stavanger Gas-Co.“ Byen havde ved Femaarets Udgang 214 Lygter, hvoraf 10 Olielygter, der kontraktmæssig skulle brænde mindst 1500 Timer og hvorfor Kommunen aarlig betaler Kr. 4000 pr. Lygte. Forøvrigt henvises til vedlagte trykte Aarsberetninger for sidste Driftsaar.

Den offentlige Almuskole. Til Oplysning hidsættes følgende Skrivelse fra Skoleinspektøren:

„Som Svar paa Hr. Byfogdens Skrivelse af 16de Dennes, hvori udbedes Oplysninger om Stavanger Almuskole til Brug ved Femaarsberetningen 1881—85, skal jeg herved ærbødigst meddele:

Ved Udgangen af 1881 havde Byen 3708 Børn i skolepligtig Alder, hvoraf 2636 søgte Almuskolen, medens Resten med Undtagelse af 11, der ingen Undervisning nød, frekventerede dels den høiere Almuskole og dels private høiere eller med Almuskolen parallelle Skoler. Antallet af skolepligtige Børn er gennem Femaaret til Udgangen af 1885 steget til 3829, hvoraf 2704 paa Friskolen. Af forskellige Aarsager uden Undervisning vare i sidstnævnte Aar 20. Friskolen har som tidligere 7 etaarige opadstigende Klasser, med faa Undtagelser (i de lavere Klasser) særskilte for hvert Kjøen. Skoletiden er for 1ste, 6te og 7de Klasse 18 og for Mellemlklasserne 22 Timer ugentlig i

hele Aaret med almindelige Høitids- og Sommerferier. Med Almuskolen er ingen Klasse for betalende Elever forbunden. Lærerpersonalet bestod ved Femaarets Udgang af 17 fast ansatte og 3 Timelærere samt 45 Lærerinder, hvoraf 38 havde fast Ansættelse. Hertil kommer en Bestyrerinde af Undervisningen i almindeligt Haandarbeide. Byens 6 Friskoler havde i 1885 83 Klasser med gjennemsnitlig noget over 32 Elever i hver.

Den høieste Løn for Lærer var i 1885 Kr. 1760 og laveste Kr. 960, gjennemsnitlig Kr. 1268. Høieste Lærerindeløn Kr. 640 og laveste Kr. 352 med respektive 30 og 22 Timers ugentlig Læsetid. Gjennemsnitlig var Lærerindelønnen Kr. 468. Hertil kommer saavel for Lærere som Lærerinder med fast Ansættelse det aarlige Lønstillæg af Statskassen, der for Lærer med over 15 Aars Tjenestetid beløber sig til omkring Kr. 200 og for Lærerinder med samme Antal Aar i Skolen og høieste dem tillagt Timetal — 30 Timer ugentlig — til omtrent Kr. 150.

Skoleforsømmelser have i Femaaret varieret mellem 6 og 7.5 Pct. og have som en ganske naturlig Følge af de for Arbeiderbefolkningen saa yderst mislige økonomiske Forhold i de samme Aar vist nogen Tendents til Stigning. Imidlertid kan man -- ialfald med tilbørligt Hensyn til Forholdene -- endnu sige, at Skolesøgningen er god.

I 1881 lød Skolens Budget paa Kr. 49 400. Hvert Barn kostede da Kr. 18.71. I 1885 var Budgettet paa Grund af Klasse-Antallets Forøgelse og Alderstillæg for Lærerpersonalet steget til Kr. 52 380, hvorved hvert Barn kom til at koste Kr. 19.37. Det maa dog bemærkes, at der i denne Beregning ikke er taget Hensyn til den i Skolebygningerne med Inventar liggende Kapital. Renterne af denne vilde, om de bleve medtagne, naturligvis medføre adskillig Forøgelse af den her beregnede Udgift.

I Almindelighed kan det vel siges, at Byens Almuskolevæsen med Hensyn til Skoletid, Udstyr og Lærerkrafter svarer til de Krav, man nu stiller til en vel ordnet Friskole i en større By. Imidlertid lader det sig dog ikke negte, at Frugterne af de af Kommunen gjorte store Anstrengelser for Skolen endnu lade adskilligt tilbage at ønske. Den under Byens hurtige Udvikling i Seksti- og Syttiaarene talrigt indvandrede Arbeiderbefolkning staar i sin store Helhed ikke paa det Trin af Udvikling, at Skolen kan faa den fornødne Støtte i Hjemmenes Medvirken til at naa Skolens Formaal. Navnlig gjælder dette Befolkningen i de sidst i Byen indlemmede Forstæder. Man har desværre her som vel ogsaa i de fleste større Byer at klage over mange Familier, der nærmest synes at betragte Skolen som en unødige Plage baade for dem og Børnene, og at Skolens Arbeide da baade falder tungt og bærer liden Frugt, siger sig selv.“

Den offentlige Sømmandsskole. Bestyrelsen har afgivet saadan Beretning :

„I Gjensvar paa Magistratens Ærede af 16de Ds. angaaende Stavanger offentlige Sømmandsskoles Virksomhed i Femaaret 1881 *)—1886 giver man sig herved den Ære at meddele:

*) Kurset 1880—1881 medtoges i sidste Femaarsberetning.

I 1881—82 var Skolen besøgt af 87 Elever. Af disse dimitteredes 60 til „den almindelige Styrmandsexamen“ med det Resultat, at 30 fik Karakteren „Bekvem“, 19 „Ei ubekvem“, medens 11 rejiceredes. Af disse sidste fik igjen 5 Examen ved at gaa op for anden Gang. Til den høiere Styrmandsexamen meldte sig 2, der fik Karakteren „Temmelig godt“.

I 1882—83 besøgtes Skolen af 64 Elever, hvoraf 42 dimitteredes til „den almindelige Styrmandsexamen“. Af disse erholdt 26 Karakteren „Bekvem“, 16 „Ei ubekvem“, medens 2 bleve rejicerede, men erholdt senere Examen ved at gaa op igjen efter de i Loven bestemte 8 Ugers Forløb. Til den høiere Examen anmeldtes 2, hvoraf den ene erholdt Karakteren „Godt“, den anden „Temmelig godt“.

I 1883—84 frekventeredes Skolen af 73 Elever, hvoraf 47 dimitteredes til „den almindelige Styrmandsexamen“ med det Resultat, at 23 erholdt Karakteren „Bekvem“, 15 „Ei ubekvem“, medens 9 rejiceredes. Af disse erholdt igjen 5 Examen ved at gaa op for anden Gang.

I 1884—85 var Skolen besøgt af 72 Elever. Af disse bleve 54 dimitterede til „den almindelige Styrmandsexamen“, hvoraf 37 erholdt „Bekvem“, 13 „Ei ubekvem“, medens 4 rejiceredes. Af disse erholdt 1 Examen ved at gaa op for anden Gang. Til „den høiere Examen“ anmeldtes 4, der samtlige erholdt Karakteren „Godt“.

I 1885—86 besøgtes Skolen af 62 Elever. Af disse dimitteredes 46 til „den almindelige Styrmandsexamen“, hvoraf 22 erholdt Karakteren „Bekvem“, 11 „Ei ubekvem“, medens 13 rejiceredes, hvoraf 5 senere erholdt Examen ved at gaa op for anden Gang.

I det forløbne Femaar har foruden Førstelærer 4—5 Hjælpelærere været ansatte.

I Navigation er bleven undervist 6 Timer daglig, fra Kl. 7 Fm. til 1 Em. Eftermiddagsundervisningen i Engelsk, Retskrivning og Regning blev ikke sat igang, da Ingen meldte sig til disse Fag. Derimod har man foruden de sædvanlige Prøveexamina anvendt Eftermiddagen til Gjennemgaaelsen af det internationale Signalsystem, Raket-Redningsapparaternes Benyttelse under Skibbrud, Brugen af Peilskive og Palinurus til Deviationens Bestemmelse m. m.

Endvidere har Bestyrelsen tilladt de Elever, der have bestaaet Examen, gratis at frekventere Skolen for at lære „Bredde ved Maanen med norsk Almanak“, „Stedlinier“ og „Distanceobservationer mellem Solen og Maanen“, hvilke Discipliner, som bekjendt, for Tiden ikke ere Examensfag.

Den tekniske Aftenskole. Skolen har været i Virksomhed efter samme Plan som de foregaaende Aar, dog med følgende Udvidelser:

Fra 1882—83 blev 3die tekniske Klasse delt i 2 Afdelinger, den ene for almindelige Haandværkere, den anden for Mekanikere og Maskinister. Fra samme Aar blev Kvinder aabnet Adgang til Tegneklassen.

I 1883 blev oprettet en Forberedelsesklasse for Elever, som manglede de nødvendige Forkundskaber til at kunne optages i 1ste tekniske Klasse.

Antallet af Lærere, Klasser og Elever var:

	Lærere.	Tekniske Klasser.	Forberedelses- klasse.	Tegne- klasse.	Sum Klas- ser.	Elever.		Sum.
						Gutter.	Kvin- der.	
1881—82	5	3	-	1	4	93	-	93
1882—83	5	3 (3die Kl. delt)	-	1	4	67	14	81
1883—84	5	3	1	1	5	59	24	83
1884—85	6	3 (3die Kl. delt)	1	1	5	85	12	97
1885—86	6	3 (3die Kl. delt)	1	1	5	126	4	130

Undervisningsfagene vare:

- 1881—82: Frihaandstegning, Konstruktionstegning, Fagtegnning, Maskintegning, Modellering, Norsk, Regning, Geometri, Fysik, Kemi og Bogholderi.
- 1882—83: Som 1881—82, med Tillæg for Maskinklassen: Mekanik, Trigonometri, almindelig Maskinlære og Dampmaskinlære.
- 1883—84: Som 1881—82 (ingen Maskinistklasse).
- 1884—85: Som 1882—83 (med Maskinistklasse).
- 1885—86: Som 1882—83 — —

Undervisningen meddeltes fra 1ste September til 30te April i 2 Aften-timer de 5 første Virkedage i Ugen.

Skolepengene have for alle Elever været Kr. 2 pr. Halvaar.

Skolen havde 1881—82 Bidrag af Kr. 2000 af Statskassen og Kr. 2468 af Stavanger Bykasse. De følgende Aar har Skolen havt et Bidrag af Kr. 2500 af begge, altsaa tilsammen aarlig Kr. 5000.

Til Anskaffelse af Undervisningsmidler er i Femaaret anvendt Kr. 4284, saa at Skolens Samlinger nu bestaa af:

- a) til Undervisning i Fysik og Kemi: 185 Stkr. Apparater;
- b) - — - Tegning og Modellering 7 — store Modeller,
23 — Træforbindelser,
138 — Træklodser,
70 — Gibsornamenter,
12 — Vaser og Kar,
3 — Gibsmasker,
16 — Plancheværker og Map-
per med Fortegninger;
- c) Bibliothek med 450 Bind.

Skolens Bestyrelse bestaar af 4 af Kommunebestyrelsen valgte Mænd og af Skolens Førstelærer. Skolens Lærere, der tilsammen danne Skoleraadet, ansættes efter Bestyrelsens Forslag af Formandskabet med Approbation af Departementet for de offentlige Arbejder. Førstelæreren, der vælges af Formandskabet, er tillige Regnskabsfører og Bibliothekar.

Bankvæsenet. Foruden Filialafdelingen af Norges Bank har Byen følgende Bankinstituter:

1. Stavanger Sparebank,
2. Stavanger Sparekasse,
3. Stavanger Kreditbank og
4. Stavanger Privatbank.

For disse Instituters Vedkommende vedlægges trykte Aarsberetninger, hvortil henvises.

Børsen, der fremdeles er i det tidligere Lokale, samler i Middagstiden Byens Forretningsmænd.

Assurancevæsenet. Byen har følgende Assuranceselskaber:

1. Stavanger Søforsikringsselskab,
2. Søforsikringsselskabet „Alliance“,
3. Stavanger Skibsassuranceforening,
4. Hundvaags Skibsassuranceforening,
5. Stavanger Sømandsforenings Assuranceindretning og
6. Stavanger Brandforsikringsselskab.

For No. 1, 2, 3 og 6 henvises til medfølgende Aarsoversigter, medens Oversigten for No. 4 og 5 indtages:

Hundvaags Skibsassuranceforening. Foreningens Risikoer er i de sidste Aar aftaget betydeligt paa Grund af flere indtrufne totale Forlis, samt fordi en Del af dens Medlemmer have bortsolgt sine Fartøier til andre Steder.

I 1881 vare 101 Fartøier forsikrede for Kr. 313 400 for Præmie

	Kr. 4 748.25	
Tillægspræmie	Kr. 2 710.68	
Renter	- 1 335.27	
	<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	- 4 045.95
	Kr. 8 794.20	
Godtgjorte Erstatninger	- 6 933.78	
	<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	Netto Kr. 1 860.42
som tillagt Grundfondet	-	26 631.55
		<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>
		bliver Kr. 28 491.97
I 1882 vare 102 Fartøier forsikrede for Kr. 307 100 for Præmie		
	Kr. 4 532.00	
Tillægspræmie	Kr. 2 175.16	
Renter	- 1 087.10	
	<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	- 3 262.86
	Kr. 7 794.86	
Godtgjorte Erstatninger	- 9 836.31	
	<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>	÷ - 2 041.45
		<hr style="width: 50%; margin-left: auto; margin-right: 0;"/>
		Grundfondet bliver Kr. 26 450.52

	Transport: Grundfond	Kr.	26 450.52
I 1883 vare 95 Fartøier forsikrede for	Kr. 260 500 Præmie		
	Kr.	3 509.00	
Tillægspræmie	Kr.	1 971.58	
Renter	-	987.95	
		<u>-</u>	2 959.53
			<u>Kr.</u>
			6 468.53
Godtgjorte Erstatninger	-	3 353.56	
		<u>-</u>	3 114.97
			<u>Kr.</u>
			29 565.49
Udbytte à 1 Pct. til 1ste Klasse og 1 ¹ / ₄ Pct. til 2den Klasse	-	2 894.50	
		<u>-</u>	
	Grundfondet bliver	Kr.	26 670.99

I 1884 vare 70 Fartøier forsikrede for	Kr. 206 600 for Præmie		
	Kr.	2 581.00	
Tillægspræmie	Kr.	2 259.26	
Renter	-	945.82	
		<u>-</u>	3 205.08
			<u>Kr.</u>
			5 786.08
Godtgjorte Erstatninger	-	10 123.62	
		<u>-</u>	4 337.54
			<u>Kr.</u>
			22 333.45
	Grundfondet bliver	Kr.	22 333.45

I 1885 vare 61 Fartøier forsikrede for	Kr. 163 000 for Præmie		
	Kr.	1 942.75	
Tillægspræmie	Kr.	1 246.18	
Renter	-	683.64	
		<u>-</u>	1 929.82
			<u>Kr.</u>
			3 872.57
Godtgjorte Erstatninger	-	7 214.75	
		<u>-</u>	3 342.18
			<u>Kr.</u>
			18 991.27
	Grundfondet bliver	Kr.	18 991.27

Stavanger Sømandsforenings Assuranceindretning, stiftet 25de Marts 1851, forsikrer Tøi, som Søfolk, der ere empløierede med Skibe hjemmehørende i Stavanger Amt, have med sig paa Søreiser.

Aar.	Antal Policer.	Assurancenum.	Indvunden Præmie, 3 Pct.	Præmie for Reassurance.	Udbetalt Reassurance- Godtgjørelse.	Godtgjørelse for Reas- surance og for afsatte havarede Effekter.	Administrations- Udgifter.	Assuranceindret- ningens Eiendom eller Grundfond.	Af Indretningens Overskud.	Uddelt Hjælp.	Eiendom, for Tilfælde som Reservefond.
Til		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1/3 1881	2 961	517 600	15 280	924	10 733	527	2 516	42 000	3 274	3 536	25 268
— 1882	2 932	527 400	15 822	1 017	10 237	636	2 892	44 000	3 953	3 605	25 616
— 1883	2 864	528 800	15 864	1 218	11 276	982	2 610	46 000	3 089	3 840	24 865
— 1884	2 637	498 800	14 964	1 233	11 843	786	2 572	48 000	1 820	3 794	22 892
— 1885	2 441	482 000	14 460	1 164	7 478	529	2 802	50 000	5 272	3 475	24 689

Stavanger Skipperforening stiftedes Aar 1868 med det Formaal, at sikre trængende Medlemmer og afdøde Medlemmers Enker og Børn til 15 Aars Alder et aarligt Understøttelsesbidrag. Foreningens Indtægt bestaar i -- foruden Renter af det opsparede Fond -- at ethvert Medlem erlægger en aarlig Kontingent af 4 Kr. samt 1 1/2 Øre pr. Reg.-Ton af sit førende Skibs Drægtighed. Foreningen havde ved Udgangen af 1885 et Medlemsantal af 187, med opsparet Fond af Kr. 23 625.75 og en Bruttoindtægt i 1885 af Kr. 2616.85. Siden 1878 er til afdøde Medlemmers Enker udbetalt et aarligt Bidrag af 50 Pct. af Medlemmets samlede indskudte Beløb. Det i Januar dette Aar udbetalte Bidrag vedk. 1885 androg til Kr. 739.07. — Forøvrigt henvises til vedlagte Beretning og Lov.

Stavanger Samlag for Handel med Brændevin og Øl. Trykte Beretninger foreligge for det forløbne Femaar og henvises til disse.

Stavanger Totalafholdsforening. Bestyrelsen meddeler følgende: „Ved Begyndelsen af 1881 tællede Foreningen ca. 900 voksne Medlemmer, og Børneforeningen, som er en Gren af denne, ca. 300. Hvad de Voksnes Forening angaar, saa har den gaaet jævnt fremad, gjennemsnitlig havt en Tilvækst aarlig paa ca. 60, saa den ved Udgangen af 1885 angaves til omtrent 1200, hvilket Tal dog er for lavt, da det kun angiver de da kontrollerede, medens det virkelige Antal var nærmere 1400. Børneforeningen havde til Udgangen af 1885 vokset til ca. 500.

Foreningen, helst dens Bestyrelsesmedlemmer, har gjennemsnitlig aarlig havt vel 100 Afholdsmøder i Byen og dens Omegn. Man har vekslet med Foredrag og Diskussioner over til Afholdssagen hørende Emner.

I det hele taget maa det siges, at Sagen har gjort stor Fremgang. Mere end den jævne Tilslutning er dog den Sympathi og Agtelse, den har vundet i den almene Bevidsthed, hvilket er et Bevis for, at Folkets moralske Sands er vakt og mere og mere bliver en Magt mod Drikkeondet.

Foreningen havde et Lokale for omtrent 10 000 Kr.; men i 1885 foretoges en Paabygning og Udvidelse for vel 12 000 Kr. Paa denne Eiendom,

som imidlertid er taxeret for ca. 25 000 Kr., har Foreningen nu en Gjæld af omtrent 13 000 Kr.

Indtægterne angaves i 1881 til ca. 1600 Kr., have senere varieret om denne Sum, dels været noget større, men i 1885 bragtes de op til omkring 3000 Kr.

Aarlig har Foreningen havt et Bidrag af Brændevinssamlaget fra 500 til 800 Kr.

Goodtemplarordenen har i Femaaret her i Byen øget fra 140 til 400 Medlemmer, hvoraf 150 Kvinder. I dette Tal er ikke medtaget ca. 150, som ere emigrerede eller bortreiste til andre Steder, samt antagelig 50, der ere paa Søreise.

Af Mændene kan før Optagelsen i Goodtemplarordenen de 25 Pct. siges at have været hengivne til spirituøse Drikke.

Under Ordenen arbejder ogsaa et Børnetempel, der tæller omtrent 100 Medlemmer i Alderen 6—15 Aar. Her modarbeides, foruden berusende Drikke, ogsaa Brugen af Tobak.

1882 købte man eget Hus, der er taxeret for 14 000 Kroner. Paa dette Beløb er afbetalt ca. 5000 Kroner.

I Ordenen optages Mænd eller Kvinder over 14 Aar og uden Hensyn til religiøs Bekjendelse.

Gjennem Ordenen her i Byen er der i Femaaret stiftet Loger i Vignæs, Skudsnæshavn, Haugesund, Tou, Sandnæs og Ekersund, — paa sidstnævnte Sted 2 Loger og sees det gennem Beretning fra de nævnte Steder, at Logerne nyde Fremgang og trives ret vel.

Stavanger Meieri virker hovedsagelig ved Salg af Melk og Fløde. I 1885 er til Meieriet indmaalt 1 101 092 Liter Melk, af den usolgte Melk er kjørnet til Smør 18 150 Kg. og ystet til Ost (Nøgelost) 7414 Kg. Alt i alt er ved Meieriet ansat 17 Personer.

Stavanger Museum. Museet stiftedes den 8de Marts 1877 og har altsaa iaar havt sit Tiaarsjubilæum. I disse Aar har Museet gaaet meget raskt fremad, saa det nu, naar Hensyn tages til dets unge Alder, indeslutter meget respektable Samlinger. Lokalet, en stor to-etages Bygning med stort, rummeligt Loft, er nu ganske overfyldt. Af den Grund har en af Medlemmerne valgt Byggekomite sat sig igang med at faa en ny større Musæbygning opført; men paa Grund af de meget trykkede Tider i Stavanger have Pengebidragene ikke flydt saa rigeligt ind, at Bygningen har kunnet blive paabegyndt.

De samme daarlige Tider have ogsaa bevirket, at Museets Indtægter, der i 1880 var ca. 10 000 Kr., nu er gaaet ned til omtrent det halve. Stavanger Sparebank har nemlig de sidste Aar ikke seet sig istand til at yde noget Bidrag. Brændevinssamlaget har aarlig bevilget Museet mellem 2 à 3000 Kr. Af Staten faaes aarlig et Bidrag, stort 2000 Kr. Museet er delt i 2 Afdelinger: den naturhistoriske og den historisk-antikvariske. Ved Museet er ansat en Konservator og to Præparanter.

Stavanger Understøttelsesforenings Virksomhed har i det væ-

sentlige været den samme som i det foregaaende Femaar. Bestyrelsens Beretning, dateret 16de Mai 1887 og mig først idag ihændekommen, vedlægges.

Understøttelseskassen for uheldige Sømænd. Dens Formaal er ved indkomne frivillige Gaver at understøtte Sømænd og deres Efterladte; Foreningen har ingen faste Medlemmer. Dens Kapital er Kr. 16 000, som er udlaant i faste Eiendomme her i Byen, og uddeles aarlig Renterne.

Foreningen for trængende Søgutter stiftedes i 1864. Dens Formaal er at udstyre fattige Gutter, som ikke faa Understøttelse af Fattigvæsenet, med de nødvendigeste Klæder til deres første Reise tilsøs. Medlems-tallet var ved Udgangen af 1885 77 Personer.

Stavanger Sømandsforening blev stiftet 1851, og dens Formaal er ifølge Lovenes § 1 at udvikle Søfartens og Sømandsstandens Interesser igjennem Udbredelse af alle til Sømandsvidenskaben paakrævede Kundskaber, hævede Standens Værdighed og Rettigheder i Statssamfundet og ved Hjælp af en Assuranceindretning for Søfolks Tøi og Effekter paa hensigtsmæssig Maade at sikre de forulykkede og virkelig trængende Sømænd eller deres Efterladte Understøttelse. Ved denne Assurancevirksomhed steg Foreningens Formue, trods de aarlige Ydelser til Trængende, fra 1851 til 1881 til Kr. 67 268. I det sidste Femaar har man uddelt til trængende Søfolk eller deres Efterladte nedenanførte Beløb, medens Foreningens Eiendom er forøget, som anført:

1881	uddelt til Trængende Kr. 3 536,	Foreningens Eiendom Kr. 67 268
1882	— - - - - 3 605	— - - - - 69 616
1883	— - - - - 3 840	— - - - - 70 865
1884	— - - - - 3 794	— - - - - 70 892
1885	— - - - - 3 475	— - - - - 74 689

Antallet af Foreningens Medlemmer udgjorde ved Udgangen af 1885: 244.

Sømands hjemmet er bygget ved Hjælp af Bidrag fra Private, Sparebanken og Brændevinssamlaget, samt Sømandsforeningen, hvilken sidste gav Stødet til Bygningen.

Søndagshjemmet aabnedes 26de April 1879, det afgiver Fribolig for 21 gamle Sømænd med deres Familier, ialt 75 Personer, indeholder desuden Bolig for Opsynsmand, et stort Læse- eller Forsamlingsværelse, hvor der regelmæssig om Søndagene afholdes Bibellæsninger. Foruden Fribolig have de fleste Sømænd frit Brænde og tildels Belysning. Hjemmet bestaar og vedligeholdes ved frivillige Bidrag. Bestyrelsen bestaar af Lodsoldermand Ths. Natvig, O. J. Helliesen, Ths. Hamre og Ths. S. Falck, der har fungeret som Formand siden Hjemmets Oprettelse. Bygningen kostede 42 000 Kr.

Stavanger Arbeidersamfund. Fra Bestyrelsen har Magistraten modtaget følgende Redegjørelse for dets Virksomhed:

Stavanger Arbeidersamfund stiftedes 12te Juni 1882, det vil sige, da antog Foreningen Navnet „Arbeidersamfund“; før hed den „Stavanger tekniske Forening“; Arbeidersamfundet maa saaledes formentlig regne 12te Juni 1882 som sin Stiftelsesdag. Dets Formaal findes udtrykt i

Lovenes § 1, der lyder saa: „Stavanger Arbeidersamfunds Formaal er at bidrage til sine Medlemmers Oplysning, Dannelse og Velvære samt at skaffe dem nyttig og forædlende Underholdning og et hyggeligt Tilflugtssted i deres Fritimer“. Medlemsantallet var ved Udgangen af 1885 ca. 250.

Stavanger Arbeidsskole for Gutter. Skolen oprettedes i 1879 af et privat Selskab og sattes igang den 8de Januar 1880 med 22 Elever; de til Skolens Oprettelse og Drift fornødne Midler indkom da ved frivillige Bidrag. Sagen vandt efterhaanden flere og flere Venner, ved hvis Bistand i Forbindelse med pekuniær Hjælp fra Stavanger Brændevinssamlag det lykkedes stadig at udvide Skolens Virksomhed. I 1883 toges Skolens store og vel indrettede og vel udstyrede Bygning i Brug. I dens tre store og lyse Arbeidsrum kunne samtidig 100 Gutter sysselsættes. Da Eleverne ere delte i to Partier, hvoraf hvert arbejder i to Timer — fra Kl. 4 til 6 og fra 6 til 8 — hver Eftermiddag i Ugens 5 første Virkedage, har Skolen i de to sidste Aar havt et samlet Belæg af 200 Disciple, der, med Undtagelse af et Snes betalende, samtlige tages fra Almuskolens øverste Klasser. Skolen er i stadig Virksomhed i de 6 Vintermaaneder fra 1ste Oktober til 1ste April. Hver Elev faar saaledes en samlet Undervisningstid af 230 Timer. Foruden Bestyreren, Lærer ved Almuskolen Chr. Oftedahl, der stadig er tilstede, har Skolen 6 Lærere, Haandværkere, som undervise i Snedker-, Dreier- og Skomagerarbeide. Arbeidet foregaar methodisk efter en Skolen tilhørende Modelrække. Foruden særlige Anlæg for Gjærningen har Bestyreren erhvervet sig praktisk Uddannelse ved gjentagne Besøg og Ophold ved de bedste Arbeidsskoler saavel her i Landet som i Sverige.

Skolen har foruden den egentlige Bestyrelse, der aarlig vælges af Selskabet, en Tilsynskomite, bestaaende af tre af Skolekommissionen inden dens Midte valgte Medlemmer.

De aarlige Udgifter, der nu andrage til omtrent 4500 Kr., bestrides af Bidrag fra Brændevinssamlaget, en aarlig Bazar, et lidet Statsbidrag af et Par Hundrede Kroner, samt frivillige Gaver fra Skolens mange Velyndere.

Paa Bygningen, der er assureret for 12 000 Kr., hviler endnu en Gjæld paa Kr. 4476.

Stavanger frivillige Fattigpleie har ifølge Magistraten tilstillet Beretning i Femaaret 1881—85 fortsat sin Virksomhed væsentlig uforandret; ved Udgangen af nævnte Tidsrum er vistnok en Forandring foregaaet, idet kirkelig Fattigpleie oprettedes i St. Petri Menighed i Høsten 1885 og samtidig den frivillige Fattigpleie besluttede at opgive sin Virksomhed inden denne Menighed; men nærmere Omtale heraf hører ikke hid, da den frivillige Fattigpleie først ved 1886 indskrænkede sit Virkefelt til Byens to øvrige Menigheder. Omtrent 120 Mænd og Kvinder -- flest af de sidste — have virket som aktive Medlemmer af Fattigpleien og ved Besøg hos de fattige inden sin Kreds søgt at sætte sig ind i deres Kaar og, saavidt de indskrænkede Midler have tilladt det, at afhjælpe Nøden. Der har været uddelt dels direkte Pengebidrag, dels Fødevarer, Kul og Klæder til en omtrentlig Værdi af:

i 1881	7 150 Kr.
- 1882	7 720 -
- 1883	6 000 -
- 1884	5 200 -
- 1885	4 880 -

Desuden have 2 Diakonisser fra Diakonissehuset i Kristiania været underholdte af Foreningen og virket blandt de fattige og syge. Flere Lappeskoler have ogsaa været i Virksomhed, og der er Grund til at tro, at disse have bidraget til at vænne Børnene til Orden og Paapasselighed. Foruden ved Julehøitiden har der ved forskjellige festlige Anledninger været uddelt Kul og Fødemidler, dels af enkelte Mænd, dels af Foreninger.

Foreningens Indtægter have været Bidrag fra Brændevinssamlaget — i 1881 Kr. 6000, i 1882—85 Kr. 5000 aarlig — samt frivillige Gaver, der i de Par første Aar gik op til Kr. 3000, men i de sidste er sunket ned til ca. 1000 Kr.

I Forbindelse med Fattigpleien har ogsaa en Industriforening virket, hvis Opgave det har været at skaffe de Fattige Arbeide og udsælge de af dem tilvirkede Varer; det har imidlertid vist sig umuligt at faa Forretningen til at bære sig, hvorfor den har maattet støttes ved Tilskud; denne Maade at hjælpe de Fattige paa er kanske den allerheldigste, hvorfor man har troet, at den bør opretholdes, selv om det sker med Opofrelse.

Det norske Missionsselskab, der stiftedes i 1842 i Stavanger, har fremdeles i denne By sin Hovedbestyrelse og sin Missionskole, der befinder sig paa Selskabets Gaard paa Egenæs, hvor Skolens Forstander og Selskabets Sekretær have Bolig. Missionsselskabets 7 Kredse talte i 1881 omtrent 780 Missionsforeninger, hvilket Tal i 1885 steg til omtrent 880. Desuden understøttedes Missionsgjerningen ved Udløbet af sidstnævnte Aar af over 2000 Kvindeforeninger og af et større Antal Mandsarbeidsforeninger: Foreninger af Mænd, som regelmæssig samles for at arbeide til Indtægt for Missionen.

Missionsselskabets Indtægter udgjorde i 1881 omtrent Kr. 200 585 og i 1885 omtrent 314 000, medens Udgifterne i 1881 udgjorde omtrent 261 000 og i 1885 omtrent 258 000. Regnskabsaaret regnes fra 1ste April.

Missionsselskabets Organ, „Norsk Missionstidende“, som i 1881 tryktes i et Antal af 6000 Exemplarer, udgik i 1885 i et Antal af 10 000 Exemplarer tilligemed et Tillæg, „Missionslæsning for Kvindeforeninger“, der tryktes i et Antal af 6000 Exemplarer. Karter over de norske Missionsmarker og anden Missionslitteratur er desuden udgivet i Femaaret.

Til Udbredelse af Kjendskab til og Interesse for Missionen virke i de forskjellige Missionskredse flere eller færre Emissærer, der lønnes af vedkommende Missionskreds. En Flerhed af Missionærer have, desuden i Femaaret for sin Helbred opholdt sig nogen Tid i Hjemmet og derunder besøgt større eller mindre Dele af Landet. Dette har været Tilfældet med Missionæerne Borchgrevink, Borgen, Egenæs, Rosaas, Nilsen-Lund og Røstvig fra Madagaskar og Missionær Stavem fra Zululandet.

Missionsskolen begyndte et nyt seksaarigt Kursus i Høsten 1880, og ved Udgangen af 1886 udexamineredes 9 Elever, der alle agtes udsendte til Madagaskar. Undervisningen for disse Elever har været besørget af Skolens Forstander, Sekretæren og flere Timelærere. Til Uddannelse for Lægmissionen paa Madagaskar har Missionen havt en Kvinde paa Diakonisseanstalten og Fødselsstiftelsen i Kristiania. Missionsskibet „Eliezer“ solgtes i 1884 og et nyt Missionsskib var færdigbygget i 1885. Dette Skib fik Navnet „Paulus“ og har gjort to Reiser til Missionsmarkerne med Passagerer og Gods.

I Tidsrummet 1881—85 er som nye Arbeidere udsendt to Mænd, nemlig Sognepræst til Høgsfjord Th. Selmer og cand. theol. F. Stockfleth, samt 2 Lærerinder og 1 Diakonisse. En Missionær og 2 Missionærers Hustruer er i samme Tidsrum afgaaet ved Døden.

I Zululandet og Natal-kolonien virkede i Missions-selskabets Tjeneste 14 Missionærer og 1 Lægmissionær. Missionsstationernes Antal var 9 samt 1 Optragelses- og Undervisningsanstalt for Missionærernes Børn.

Paa Madagaskar virkede paa 17 Hovedstationer 25 Missionærer samt 1 Missionslæge; 1 theologisk Seminar, 2 Lærerskoler, 1 Hospital og 2 Barnehjem samt 1 Optragelsesanstalt for Missionærernes Børn holdtes i Virksomhed.

Bethania-Stiftelserne i Stavanger. Forsamlingshuset „Bethania“ for 2000 Tilhørere opførtes Vinteren 1874 og toges i Brug 5te Januar 1875. I Slutningen af samme Aar udvidedes Huset til næsten det dobbelte og toges i Brug 27de Februar 1876. Husets samlede Kostende er omtrent Kr. 32 000, der ved dets Aabning var indkommet som frivillige Gaver, dels fra Byen, dels fra Venner Landet rundt. Der holdes i dette Forsamlingshus ugentlig 2 Gange Skole for Voksne i et Antal af 4—500 Elever til Gjennemgaaelse af Børnelærdommen og det nye Testamente foruden Bibellæsninger og Kvindeforeningsmøder til forskjellige Tider. Hver Søndag holdes 2 Møder: om Morgenen Kl. 8 og om Aftenen Kl. 7.

Siden har i Løbet af dette Femaar den ene Stiftelse efter den anden føiet sig til dette Forsamlingshus, beliggende i samme Kvartal som dette, nemlig:

Bethania Waisenhus No. 1 for 50 forældreløse Gutter i Alderen fra 12 til 15 Aar. Grundstenen til dette Hus lagdes den 15de Juli 1876 i Nærvær af Autoriteterne tilligemed mange Tusinde Tilhørere. Den 16de Januar 1877 flyttede de 50 forældreløse Gutter ind i sit nye Hjem. Af dette første Kuld er nu ingen igjen. For flere eller færre Aar siden ere de konfirmerede og have enten fortsat sin Skolegang, med Bolig i det nedenfor nævnte Guttehjem No. 3, eller taget ud i Verden for at søge sit Erhverv i forskjellige Livstillinger. 2 af dem ere rosværdige og brave Studenter. Efterhvert som nogle ere udgangne, ere nye indtagne, saaat der ialt har været fra 50—55 Børn paa denne Stiftelse. Dens Kostende, Inventariet iberegnet, var omkring Kr. 32 000, der var betalt ved Husets Aabning ved indkomne Gaver fra Byen og det hele Land. Den aarlige Udgift ved denne Stiftelses Drift har været omtrent Kr. 12 000, som indkomme ved frivillige Gaver fra Ind- og Udlandet,

heri dog ikke iberegnet hvad der indkommer in natura i Føde og Klæder. Til denne Stiftelse hører foruden nogle mindre Legater og Testamenter et paa mellem 60 og 70 000 Kroner, oprettet af Snedker Jacobsen, hvis aarlige Rente for de $\frac{2}{3}$ Dele anvendes til Husets Underholdning, medens den ene Trediedel lægges til Kapitalen.

I 1878 byggedes og aabnedes Waisenhus No. 2 for 20 forældreløse Gutter i Alderen fra 8 til 12 Aar. Det opførtes og underholdes paa samme Maade som førnævnte. I samme Aar aabnedes et Børnehjem for 25 Smaa, baade Gutter og Piger, i Alderen fra 1 til 8 Aar; dette Hus, som er beliggende i samme Kvartal, blev indkjøbt for Kr. 10 800. I 1886 fik denne Anstalt en betydelig Udvidelse baade for at skaffe Plads for flere Smaa og for at gjøre Boligen sundere og rummeligere for dem alle. Der er nu 30 Børn.

I April 1880 aabnedes Guttehjemmet No. 3 for 10 Gutter i Alderen fra 14 Aar opover, hvilke dels ere i Haandværkslære ved Stiftelsernes forskellige Værksteder, dels frekventere Byens Middelskole. Ogsaa dette Hjem er for nogle Aar siden paabygget og udvidet, saaledes at der nu haves Plads for fra 20 til 25 Gutter der, mestendels Middelskoleelever og Gymnasiaster. Hvert Aar udgaa flere derfra som Studenter. Paa Grund af deres gjennemgaaende Flid og gode Anlæg har det Offentlige indrømmet disse Elever halv Friplads. Med disse Stiftelser er forbundet et Bogtrykkeri og Bogbinderi, der drives i egen Bygning, beliggende i samme Kvartal, med tilsammen 21 Arbeidere og hvor nogle af Waisenhusbørnene sysselsættes et Par Timer hver Dag. Fremdeles en Posefabrik i Bethaniakjælderens, hvor 50 Gutter sysselsættes. Fra Trykkeriet udgaa 4 Blade: „Vestlandsposten“, „Vestlandspostens Tillæg“, „Bibel-Budet“ og „Waisenhus Tidende“, foruden adskillige Bøger og Traktater, som alt expederes fra Expeditions- og Boghandellokalet. Stiftelserne have egen Skole med 2 Klasser i Waisenhuset No. 1, 1 Klasse i No. 2 og 1 do. i Barnehjemmet.

I 1878 blev indkjøbt et Jordbrug til Waisenhuset, hvorpaa fødes 10 Kjør og Hest; det kostede Kr. 16 000 og er paakostet Kr. 8 000; Gaarden kaldes „Emaus“.

I 1881 aabnedes i en Bygning mellem Barnehjemmet og Trykkeriet ogsaa et Hjem for trængende Embedsmænds Børn, hvor der underholdes 12 Gutter. Ogsaa det fik ifjor samtidig med Børnehjemmet en større Udvidelse.

Siden 1885 har der været foranstaltet en særskilt Udgave af „Vestlandsposten“, i Kristiania, først under Navn af Vestlandspostens Kristianiaudgave, nu under Navn af „Folkets Avis“. Iaar er ogsaa et eget Trykkeri anlagt i Hovedstaden for dette Blad.

Endelig have Bethaniastiftelserne faaet en fornyet Udbredelse iaar ved Indkjøb af en Ø i Nærheden af Stavanger for Kr. 6700, Lindøen, til Anlæg af et „Redningshjem for moralsk fordærvede Gutter“. Det dertil nødvendige Byggeforetagende agtes paabegyndt i Sommer for i den nærmeste Fremtid at kunne modtage 20 à 30 Gutter der.

Alle disse Anstalter og Eiendomme repræsenterer en Kapital af omkring Kr. 250 000, hvorpaa skyldes omtrent Kr. 15 000. Det aarlige Budget for Stiftelsernes Drift andrager for Tiden til omkring Kr. 40 000. Det Hele er sat i Gang af Pastor Lars Oftedal og staar under hans Bestyrelse.

Byens økonomiske Stilling i Almindelighed.

Da Byens økonomiske Stilling afhænger af Konjunkturerne for Handelen, Skibsfarten og Fiskeribedriften, er det nok her at henvise til, hvad jeg om disse Næringsveie foran har udtalt. Fornemmelig har Skibenes stadig faldende Værdi reduceret Byens Formue i en overordentlig Grad. Medens den skatbare Formue i 1880 ansattes til Kr. 27 809 900 og i 1881 endog til Kr. 28 528 500, er den for 1885 blot ansat til Kr. 22 044 000, i samme Tidsrum er den skatbare Indtægt sunket fra Kr. 3 049 084 til Kr. 2 495 896.

Diskontoen af Vexler, der ved Femaarets Begyndelse var $4\frac{1}{2}$ Pct., har i de sidste Aar været $5\frac{1}{2}$ Pct.

De kommercielle Rystelser, som jeg i min forrige Beretning omtalte, ere ikke alene vedblevne, men have antaget store Dimensioner, og det har ikke nu længere været Middelklassen, der har maattet undgælde, men flere af vore ældste, mest anseede Handelshuse have været nødte til at levere sine Boer til Konkurs, og da Konjunkturerne have ligget nede, er Boernes faste Eiendomme og Skibe realiserede til meget lave Priser. Dette har igjen bevirket, at Boernes Dividender gennemgaaende have været uventet smaa, hvad der atter har foraarsaget overordentlig store Tab for vore Bankinstituter, fornemmelig da for 2de af disses Vedkommende.

Medens Konkursboernes Antal i Femaaret 1871—1875 var 30 og i det følgende Femaar 94, har det i indeværende Femaar gaaet ned til 50. Med Hensyn til deres Antal og Art hidsættes følgende Tabel:

Aar.	Handelsmænd.	Næringsdrivende.	Tilsammen.
1881	3	5	8
1882	5	7	12
1883	13	4	17
1884	5	3	8
1885	5	-	5
	31	19	50

I Budgetaarene 1882/83 — 1884/85 var Boernes samlede Masse ikke lidet over 2 Millioner Kroner. Heraf extraderedes nær Halvparten efter opnaaet Tvangsakkord, medens den anden Halvpart fordeltes ved Skifteretten.

Af Gjældsbreve og Skifteudlæg, hvorved Pant er givet i faste Eiendomme og Skibe, er der i Femaaret thinglæst Kr. 5 078 735 og aflæst - 3 296 065

altsaa en Forøgelse af Pantegjælden med Kr. 1 782 670 mod Kr. 4 473 394 i forrige Femaar.

Brandforsikringssummen af de i den almindelige Brandkasse forsikrede Bygninger udgjorde den 31te December 1880	Kr. 12 179 940
den 31te December 1885	- 13 570 060

altsaa en Forøgelse af Kr. 1 390 120.

Af faste Eiendomme er afhændet i Femaaret 695 til samlet Sum Kr. 2 955 396 mod i forrige Femaar 705 Eiendomme for Kr. 2 801 325. Gjennemsnitsprisen paa Eiendommene, som i forrige Femaar var omtrent Kr. 3973, er saaledes nu gaaet op til omtrent Kr. 4252. Herfra at slutte til en Tendents til Stigning i Prisen paa faste Eiendomme vilde dog ikke være korrekt, idet Gjennemsnitsprisens Stigning er grundet paa, at en hel Del værdifulde Eiendomme tilhørende de betydeligere Konkursboer i Femaaret ere gaaede over til nye Eiere.

Byggeforetagender have i Femaaret ligget nede og som Følge deraf ere Byggegrundene faldt overordentlig meget i Pris. Selv i Byens Centrum er Kvadratmeterens Værdi vistnok nu neppe halvt saa høi som i forrige Femaar.

Af Eksekutioner har der været afholdt 335 for Beløb Kr. 185 135 eller aldeles det samme Antal som i forrige Femaar. Udpantningernes Antal har været 18 208 for Beløb Kr. 659 716, heri indbefattet Brandkontingent og almindelige Skatter. I det foregaaende Femaar blev der afholdt 19 957 Udpantninger for Beløb Kr. 549 848.

Af Tvangsauktioner over faste Eiendomme er der afholdt 77 for Beløb Kr. 171 083 mod i forrige Femaar 80 til Beløb Kr. 279 392.

Arbejdspriserne have ogsaa i det forløbne Femaar holdt sig lave og har Efterspørgselen efter Arbejde ikke været ubetydelig, idet man i de vigtigste Virksomhedsgrene tildels har været nødt til at indskrænke Produktionen og saaledes formindske Arbejdsstyrken.

Byens samlede Indvaanerantal udgjorde den 31te December 1885: 23 911.

I Femaaret har Byen indkjøbt 2de tildels udenfor dens Grændse liggende større Eiendomme, nemlig Ploug & Sundts Konkursbos Landsted „Bjergsted“, hvor der er indredet et Koppelazaret, medens dog Hovedbygningen og Haven om Sommeren udleies til Forlystelsessted, naar intet Sygdomstilfælde er til Hinder derfor. Købesummen var 40 000 Kroner. Det andet Eiendomskjøb, nemlig af Köhler & Co.s Konkursbos Gaard „Hillevaag“, er af større Betydning, da Byen nu er sikret uindskrænket Disposition over Mosevandet, hvorfra Byens Vandledning udgaar. Gaarden drives for Kommunens Regning, og der er endnu ingen Bestemmelse tagen for Anvendelsen af de store, værdifulde Husebygninger, medens dog Tanken er at forlægge derhen Arbejdsanstalten og Sygehuset med Dolhuset ligesom der at oprette et Sindssygeasyl for Byens og Amtets Sindssyge. Eiendommen, der ved Registreringsforretningen i 1883 værdsattes til Kr. 504 650, hvoraf Jorden + Vandrettigheden repræsenterer Kr. 238 000, har Kommunen erholdt overdraget for Kr. 225 000.

Kommunens Gjæld samt udbetalte Renter og Afdrag har i Femaaret stillet sig saaledes:

Aar.	Gjæld.	Renter af Laan.	Afdrag paa Laan.
	Kr.	Kr.	Kr.
1881	725 027.10	35 924.82	49 511.10
1882	681 370.67	34 247.88	43 656.43
1883	692 859.57	36 817.46	87 011.10
1884	668 282.03	34 462.09	64 911.14
1885	321 043 68	33 319.29	103 911.40

Foruden denne Gjæld er i 1885 tilkommen ny Gjæld, nemlig Kommune-laan Kr. 800 000.

Byens Bidrag' til Jæderbanen, som i 1881 udgjorde Kr. 390 000, var i 1885 sunket ned til Kr. 255 000.

I nedenstaaende 2de Tabeller meddeles en Oversigt over Byens Budget for Aarene 1881—83 og 1884—85.

1. For Aarene 1881—1883.

	Udlignet		Tilsammen	Sum af skatbar Formue.	
	By- og Næringsskat.	Fattigskat.	udlignet By- og Fattigskat.	Byskat.	Fattigskat.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	229 888	102 480	332 368	28 528 500	26 926 500
1882	230 101	109 979	340 080	28 493 000	26 387 000
1883	225 750	110 726	336 476	24 512 000	23 482 000

	Sum af antagen Indtægt.		Sum af skatbar Indtægt.		Skatydernes Antal.	
	Byskat.	Fattigskat.	Byskat.	Fattigskat.	By-skat.	Fattigskat.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	5 834 600	5 730 540	3 457 192	3 357 690	4 543	3 124
1882	5 639 900	5 539 500	3 269 924	3 172 462	4 545	3 084
1883	5 492 400	5 435 600	3 147 572	3 095 558	4 582	3 061

2. For Aarene 1884—1885.

	Antagen Formue.	Antagen Næring.	Skatbar Næring.	Samlet Beløb af udlignet Byskat.	Antal Skatydere.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1884	22 721 000	5 190 000	2 890 533	261 698	3 151
1885	22 044 000	4 720 180	2 495 896	238 549	3 087

Beretning

om Haugesund Kjøbstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

I Tidsrummet 1881—83 gik den økonomiske Udvikling nogenlunde fremad, hvorimod den i Aarene 1884 og 1885 er gaaet betydeligt tilbage. Folke­mængden, der i 1880 var omkring 5000, er nu forøget til 5710.

Vaarsildfisket, som begyndte den 11te Januar 1881 og kun dreves ude paa Havet med Drivgarn, gav et Udbytte af omkring 60 000 Tdr. For Salterne gav dette liden og ingen Fordel, da Prisen paa den ferske Sild holdt sig høi, gjennemsnitlig 14½ Kr. pr. Tønde.

I Fedsildfisket langs Kysten deltog Haugesund noget mindre end det forrige Aar, da et stort Antal Fartøier vare expederede til Island paa Silde­fiskeri, men Fedsildfisket gav dog fordelagtigt Udbytte for Stedets Fartøier. Brisling-, Makrel- og Hummerfisket var et Middelsaars.

Til Island afreiste i Juni og Juli paa Sildefiske 100 Fartøier, tilsammen drægtige 9446.47 Reg.-Ton, med en Besætning af 870 Mand. I Regelen dannede 3 à 4 Fartøier et Kompagni med 1 Notebrug. Udbyttet af disse Expeditioner blev meget ujævnt. For dem, der havde de korteste Ture, var Udbyttet godt, men for flere Expeditioner gik den største Del af Udbyttet bort i Folkehyrer og lignende Udgifter. Enkelte Fartøier kom ogsaa tilbage uden Last.

Vaarsildfisket gav i 1882 kun et Kvantum af 35 000 Tønder, hvoraf det meste blev saltet her i Haugesund. Den ferske Sild betaltes gjennemsnitlig med 11 Kr. pr. Tønde. Resultatet af Vaarsildsaltningen var Tab. Silden gik i 1882 nærmere tillands end de foregaaende Aar, hvilket man antog maatte være et godt Tegn for fremtidige Fiskerier.

Brisling-, Makrel- og Hummerfisket var misligt og bragte lidet Udbytte.

Fedsildfisket var yderst misligt overalt, ogsaa i Nordland, og gav et mindre Udbytte end paa mange Aar, hvorhos Kvaliteten var daarlig og Silden smaa. Expeditionerne for Fedsildfisket bragte for de Fleste Tab.

Til Sildefisket paa Island afgik herfra og for Haugesunds Regning 109 Fartøier, hvoriblandt 2 Dampskibe. Af disse gjorde de 10 to Ture. Expe­ditionerne bragte hertil 33 000 Tønder Sild, som solgtes til en Gjennemsnits­pris af 23 Kr. pr. Tønde og udbragte saaledes en Bruttokapital af 759 000 Kr. Dette synes at være en stor Sum, men Udrustningerne vare kostbarere end tidligere, hvorhos Expeditionerne ogsaa vare langvarigere, saa at det hele Fiske bragte Stedet Tab. For flere Expeditioner, navnlig til Øifjord, var Tabet meget stort. Derimod vare nogle Expeditioner noksaa heldige og bragte god Fordel, væsentlig bevirket ved de høie Salgspriser, som gik lige op til 27 Kr. pr. Tønde. Aarsagen til det mislige Fiske paa Island var for de østlige Fjordes Vedkommende Storm og en usædvanlig stærk Strøm.

Vaarsildfisket gav i 1883 et ringe Udbytte, omkring 30 000 Hektoliter

Sild, som for største Delen fangedes ved Utsire i Januar, Februar og Marts Maaneder. Dette Fiske er saaledes i Tilbagegang, at man nu ikke gjør syn-derlig Regning derpaa.

Brislingfisket i Fjordene var noksaa godt. Hummerfisket var misligt, men afgav dog noget til Udførsel. Makrelfisket var daarligt og Fangsten blev forbrugt hjemme. Af Fedsild fiskedes intet her i Eggen, men derimod deltog mange Fartøier og Notebrug i Fedsildfisket nordenfor, navnlig i Nordland og Senjen. I Sommerens Løb gik det smaat, men senhøstes foregik et rigt Fiske rundt om Bodø, dog var Silden meget blandet med smaa Sild. Vore Fartøier bragte mange Ladninger Sild derfra hertil, hvoraf i Marts Maaned 1884 endda laa store Partier til Udslibning.

I dette Aar blev herfra udexpederet til Island 116 Fartøier, tilsammen drægtige 10 923 Reg.-Ton, med en Besætning af 1150 Mand. Fartøierne vare hovedsagelig Galeaser, flere Jægter, nogle Skonnerter og Brigger samt 5 Dampskibe, der tilsammen vare lastede med 117 000 Tomtønder og dertil svarende Kvantum Salt, ligesom ogsaa Nøter og Baade medbragtes. Note-brugenes Antal var 58 med 232 Nøter og 290 Baade. 10 af Fartøierne gjorde to Ture. Samtlige Fartøier hjembragte 59 136 upakkede Tønder Sild, hvoraf 3 Galeaser gik direkte til Gøteborg og 2 Ladninger direkte til Bergen. Af denne Sild laa ved Aarets Udgang usolgt paa Lager her i Haugesund ca. 28 000 Tønder. Af den fra Island indførte Sild erholdt man sandsynligvis gennemsnitlig 19 Kr. pr. Td.

I 1884 var Vaarsildfisket her ved Kysten bedre, end det har været paa flere Aar, og Udbyttet blev anslaaet til 80 000 Tønder. Brislingfisket i Fjor-dene var mindre end foregaaende Aar. Hummerfisket var som almindeligt, men Makrelfisket var derimod fremdeles daarligt.

Fedsild fiskedes ikke her ved Kysten, hvorimod flere Fartøier sendtes nordover for at salte Fedsild, men Fisket blev yderst misligt med lidet Udbytte. I December Maaned slog det derimod til i Vesteraalen og Senjen, men Silden var saa daarlig og smaa, at en større Del endog ikke var tjenlig til Handelsvare.

Til Sildefisket under Island udexpederedes herfra omtrent 100 Fartøier. Tidlig paa Vaaren fiskedes endel Sild i de østlige Fjorde, men Kvaliteten og Størrelsen var mindre god. Det almindelige Sommer- og Høstfiske slog derimod, saa at sige, aldeles fejl. I det hele hjembragte samtlige Fartøier kun 3776 Tdr. Sild. I en Orkan den 11 September i Øifjord forliste 12 af Far-tøierne, drægtige tilsammen 1377 Reg.-Ton, og et lignende Antal blev afmastede og led store Havarier. Dette i Forening med de forgjæves mange kostbare Udrustninger uden nogetsomhelst Udbytte af Sild bragte vort Sted et enormt Tab, som det har Vanskelighed ved at overvinde. Vistnok vare de fleste Fartøier assurerede, men i 2 gjensidige Skibsassuranceforeninger her i Haugesund, hvorved ogsaa Forlisene og Havarierne maa bæres af Stedet. I det hele taget har Haugesunds Delagtighed i Sildefiskeriet under Island i alle de passerede Aar ikke bragt nogen Fortjeneste, tvertimod Tab ogsaa derved,

at man netop til den Trafik har anskaffet en hel Del nye og kostbare Fartøier, som nu kun have en ringe Værdi.

I 1885 gav Vaarsildfisket her ved Kysten mindre Udbytte end i 1884, og er det anslaaet til 63 000 Maaltønder til en Middelpriis for den ferske Sild af Kr. 6.93, men uagtet denne billige Priis levnedes liden og ingen Fortjeneste for Salterne. Brislingfisket i Fjordene var som almindeligt. Hummerfisket var maaske noget bedre end tidligere, men Makrelfisket var fremdeles daarligt.

Fedsild fiskedes ikke her ved Kysten. I Nordland fangedes i Sommerens Løb endel smaa faldende Fedsild, som blev betalt med høie Priser, da Fangsten var liden. Men paa Høstparten indtraf et meget rigt Fiske i Eidsfjord i Vesteraalen. Det opfiskede Kvantum anslaaes til 3 à 400 000 Tønder. Mange af vore Fartøier fik Ladning derfra til faldende Priser, men desuagtet levnedes ingen Fordel for Salterne. Aarsagen hertil var, at de østersøiske Markeder bleve overfyldte med Sild fra de rige Sildefiskerier i Skotland, Holland og Frankrige.

En ubetydelig Del af Silden ligger endnu lagret her.

Udførsel af:

	Vaarsild.	Fedsild.	Brisling.	Makrel.	Hummer.
1881 . . .	22 613 Hl.	97 126 Hl.	4 838 Hl.	159 590 Stkr.	21 310 Stkr.
1882 . . .	15 454 -	73 656 -	340 -	—	8 730 —
1883 . . .	10 833 -	59 857 -	1 896 -	—	26 485 —
1884 . . .	24 222 -	85 642 -	1 686 -	—	28 279 —
1885 . . .	31 482 -	116 086 -	2 455 -	—	30 096 —

De øvrige Fiskerier her i Landet have ikke været af nogen væsentlig Betydning for Haugesund. Deltagelsen i Makrel- og Brislingfisket og ligesaa i de nordlandske Torskfiskerier har været liden her fra Byen.

Hvad Handelen inden Byen angaar, har den for Aarene 1881—1883 været noksaa god, hvorimod de tvende sidste Aars betydelige Tab ved Islandsfiskeriet og Forlisene dersteds have medført en betydelig Forringelse i Handelsvirksomheden. Navnlig har Aaret 1885 medført ikke saa faa Konkurs, og har Realisationen af disse Boers Varebeholdninger været meget trykkende for de øvrige Handlende. Paa Grund af de indskrænkede Expeditioner for Fiskerierne er Handelen med Proviant og øvrige Skibsfornødenheder bleven meget indskrænket. Stedets Handel med de omkringliggende Landdistrikter har været omtrent som tidligere.

Handelsborgernes Antal er nu 194 og Kvinder med Handelsbrev 8.

Handelsflaaden blev i 1881 forøget med 17 mindre Sildefartøier og 3 Dampskibe, tilsammen drægtige 1 814 Reg.-Ton. Fragtfarten med de større Skibe gav i dette Aar kun et lidet Udbytte, hvorimod de mindre Fartøier, anbragte i Fiskeribedriften, gav et ordentligt Udbytte.

I 1882 forøgedes Stedets Handelsflaade med 14 nybyggede mindre Fartøier, tilsammen drægtige 1 238 Reg.-Ton. Derhos tilkøbtes Stedet 7 Fartøier, tilsammen drægtige 925 Reg.-Ton. Fragtfarten med de større Fartøier

gav maaske lidt bedre Udbytte end det foregaaende Aar, og Resultatet af Farten med de mindre Fartøier falder sammen med Resultatet af Silde-expeditionerne, hvortil de benyttedes.

I 1883 blev Handelsflaaden forøget med 3 nybyggede Fartøier, tilsammen drægtige 183 Reg.-Ton, og 5 Fartøier, drægtige $516\frac{2}{100}$ Reg.-Ton, som bleve tilkjøbte Stedet. Derimod forliste totalt 4 Fartøier, Jagter, tilsammen drægtige 232 Reg.-Ton, under Island. Fragtfarten med de større Skibe har ikke givet stort, men jævnt Udbytte.

Handelsflaaden forøgedes i 1884 med en nybygget Galeas paa 109 Reg.-Ton, hvorhos 7 Fartøier, drægtige 507 Reg.-Ton, bleve tilkjøbte Stedet. Derimod forliste 13 Fartøier, drægtige 1869 Ton. Fragtfarten gav gennemsnitlig et daarligt Udbytte.

I 1885 forøgedes Handelsflaaden med en nybygget Jagt paa 33 Reg.-Ton; 1 Skøite, 1 Galeas, 1 Skonnert og 2 større Skibe indkjøbtes til Stedet, de to sidste fra Udlandet. Derimod forliste 5 Fartøier, drægtige 1250 Ton. Fragtfarten med de større Skibe gav et elendigt Udbytte.

De vigtigste Indførselsartikler vare:

	Salt. Hl.	Stenkul. Hl.	Tønde- baand. Bundter.	Huder. Kg.	Vin. Kg.	Tøier af:	
						Uld. Kg.	Seildug. Kg.
1881	81 111	97 112	116 506	-	4 425	8 319	12 071
1882	83 913	97 517	74 329	14 355	8 300	8 058	27 721
1883	65 266	118 047	31 716	11 543	4 198	6 578	-
1884	60 155	137 681	49 831	-	-	-	-
1885	52 593	103 440	25 450	6 396	-	-	7 689

Foruden det anførte forsyner Stedets Handlende sig med Kolonial- og Manufakturvarer m. m. fra de større Byer her i Landet og dels fra Udlandet.

Den industrielle Virksomhed udenfor den egentlige Haandværksdrift indskrænker sig her i Byen til tre Olieklædefabriker og to Garverier. Skibsbyggeriet er nemlig aldeles sluttet.

Olieklædefabrikerne sysselsætte gennemsnitlig 4 Mænd og 10 Kvinder og fabrikerede i 1885 7020 Par Olieklæder til Værdi Kr. 35 100 og 1250 Dusin Sydveste til Værdi Kr. 9000.

Garverierne sysselsætte gennemsnitlig 7 Mand. Det Produceredes Værdi andrager til Kr. 26 500.

Tøndefabrikationen har i de senere Aar gaaet betydeligt tilbage formelst Fiskeriernes Tilbagegang. En stor Del af Bødkerne ere derfor nu uden Beskjæftigelse og maa tildels søge Arbeide andre Steder.

Snedkere og Tømmermænd havde i Aarene 1881, 1882 og 1883 stadigt Arbeide, men i de sidste 2 Aar har det derimod været mindre for dem. Af Huse er i Aarene 1881—1885 gennemsnitlig opført 10. Daglønnen for Tømmermænd har været 2 Kroner.

Møbelfabrikationen er gaaet tilbage og nu er det kun 3 Snedkere, som befatte sig dermed.

For Skræddere og Skomagere, der væsentlig arbeide efter Bestilling, har ogsaa Arbeidet gaaet nedad. Svende betales med 2 Kr.

Seilmagerhaandværket sysselsætter 5 Værksteder, men er ogsaa Arbeidet for dette Haandværk gaaet adskilligt ned paa Grund af de trykkende Tider. Daglønnen for Svende er rundt om 2 Kr.

Blikkenslager- og Kobberslager-Værksteder ere 3 i Tallet, som hidtil have havt nogenlunde jævnt Arbeide. Daglønnen for Svende er Kr. 1.80 à 2.00.

Bagerhaandværket drives af 12 Bagere, der hidtil have havt nogenlunde jævn Omsætning, dog klages nu over Konkurrence med det indførte Brød fra Dampbagerierne i Stavanger og Kristianssand, der have flere Udsalgssteder hersteds.

Slagterhaandværket drives af 4 Slagtere, som have god Omsætning og Fortjeneste.

Daglønnen for almindeligt Arbeide dreier sig om Kr. 1.80—2.00.

Aarslønnen for en Tjenestegut er ca. 200 Kr. og for en Tjenestepige fra 40—72 Kr.

Til Oplysning om de kommunale Skatteforhold hidsættes:

Aar.	Skat- ydere.	Hustaxt.	Formue.	Brutto- Næring.	Fattigskat.	Husskat.	Formues- & Nærings- skat.	Til- sammen.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	1 126	1 834 670	4 201 700	1 395 510	13 500	5 000	26 000	44 500
1885	1 359	2 223 660	3 554 000	1 020 000	-	5 000	Do. af Formue & Næring. 50 000	55 000

Ingen større kommunale Arbeider have fundet Sted i Femaaret, men nogle mindre Gadeudvidelser ere foretagne, eftersom Bebyggelsen har gjort dette nødvendigt.

I April 1885 nedbrændte 6 Huse paa Hasseløen i Byens 3die Rode, med en samlet Forsikringssum af ca. Kr. 21 000, og 3 Huse bleve noget beskadigede. 4 af de nedbrændte Huse gjenopførtes, hvorimod for 2 blev Assurancesummen udbetalt for Reguleringens Skyld.

Byens Gjæld, der ved Udgangen af 1880 udgjorde Kr. 104 352, var ved Udgangen af 1885 Kr. 93 036.

Den private Pantegjæld er i Aarene 1881—1885 forøget med Kr. 1 481 972, hvoraf ved Exekutioner Kr. 196 046, hvorfor tildels er givet Udlæg i Løssøre.

Derimod er i samme Tidsrum aflæst Panteheftelser for tilsammen Kr. 411 299.

Pantegjælden hviler saavel paa faste Eiendomme som paa Skibsparter.

Sparebankvirksomheden omfatter betydelige Kapitaler.

Ved Udgangen af 1881 havde Haugesunds Sparebank en Forvaltnings-

sum af Kr. 1 973 045 og en Formue af Kr. 219 026. Ved Udgangen af 1885 var Forvaltningssummen Kr. 1 555 869 og Formuen Kr. 216 538.

Torvestad & Skaare Sparebank, der har sit Sæde her i Byen, havde i 1881 en Forvaltningssum af Kr. 409 409 og en Formue af Kr. 22 548. Ved Udgangen af 1885 var Forvaltningssummen Kr. 752 272 og Formuen Kr. 45 689.

Haugesunds Arbejderes Sparekasse blev sat under Administration til Likvidation i 1885, da det viste sig, at den var insolvent. Foliohaverne ville nok tabe mindst 50 Pct. Underbalancen skriver sig fra store Tab paa Laantagere og Endossenter.

Haugesunds Skibsassuranceforening havde ved Udgangen af 1881 en løbende Risiko af Kr. 1 515 788 og en Præmie af Kr. 62 439, og ved Udgangen af 1885 en Assurancesum af Kr. 1 300 795 og Præmie Kr. 38 184.

Karmsunds Skibsassuranceforening havde ved Udgangen af 1881 en Forsikringssum af Kr. 240 000 og en Præmie af Kr. 3600, og ved Udgangen af 1884 henholdsvis Kr. 218 000 og Kr. 3259.

Af andre Foreninger her i Byen kan nævnes Arbeidernes Understøttelsesforening i Sygdomstilfælde, en Haandværkerforening, der nu har faaet eget Lokale, en Ynglingeforening og en Totalafholdsforening. Den sidste har havt stor Tilslutning og har nu eget Lokale.

Beretning

om Sogndal Ladesteds økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Ladestedets Hovednæringsveie ere som før Fiskeri og Skibsfart. Folke­mængden, der den 31te December 1885 udgjorde 470 Personer, er siden næstforegaaende Folketælling gaaet noget tilbage.

Ædruelighedstilstanden kan ansees for god. Der er oprettet et Samlag for Brændevinshandel og Udskjænkning af Øl m. v., hvis Statuter ere approberede ved kgl. Resol. af 14 November 1884. Samlaget er meddelt 2 Brændevins- og 2 Ølbevillinger. I Femaaret er der afhændet faste Eien­domme til Beløb Kr. 13 685, thinglæst Panteheftelser til Beløb 46 746, aflæst Do. for Kr. 13 368, afholdt Tvangsauktioner over fast Gods for Kr. 1574, over Løsøre for Kr. 2737.

Beretning

om Ekersund Ladesteds økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

- a. Brændevinssalg i Smaat samt Udskjænkning af Brændevin, Øl og Vin har i den hele Periode været overdraget et Samlag. Med Hensyn til Ædruelighedstilstanden slutter jeg mig til den af Samlagsbestyrelsen i Aarsberetningen for 1885 udtalte Mening, at saavel Brug som Misbrug af berusende Drikkevarer har været i Aftagende, ialfald hvad Ladestedets egen Befolkning betræffer.

De herværende Foreninger, hvis Øiemed er at virke til Afhold eller Maadehold, have utvivlsomt virket meget godt i den omhandlede Henseende.

- b. Handels-, Haandværker-, Sømands- og Arbejderforeninger findes ikke hersteds. Om Ynglingeforeningen saavel som om Benyttelsen af Almuebibliotheket gjælder fremdeles hvad der anførtes i forrige Beretning.

Den i nævnte Beretning omhandlede „Understøttelsesforening“ havde ved Udgangen af 1885 et Antal af 285 Medlemmer og en Eiendom af Kr. 4 717.17.

- c. Paa Grund af flere nye Huses Opførelse i Stedets Udkanter ere nogle mindre Gadestrækninger anlagte. Iøvrigt gjælder hvad tidligere er oplyst om Gader, Brygger og Gadebelysning saavel som om Vandværket.
- d. Middelskolen, hvor Antallet af Lærerkrafter er uforandret, har havt jævn Søgning. Afgangsexamen absolveredes i 1881 af 8, i 1882 af 10, i 1883 af 26, i 1884 af 26 og i 1885 af 16, hvoraf ialt 33 Privatister. Ved Udgangen af 1885 var Elevantallet 86, deri iberegnet Pige- og Forberedelsesklassen.

Stedets Almuskole havde i 1885 4 Lærere og 4 Lærerinder, hvori blandt 1 i Haandarbeide. Børneantallet var ved nævnte Aars Udgang 410, nemlig 197 Gutter og 213 Piger.

- e. I Ladestedet er fast Skydsstation.
- f. Uagtet de Handlende tildels tilskrive Jæderbanens Anlæg, at Krambodhandelen har været i Aftagende, formenes dog Anlægget at have været til Fordel for Stedet. Man venter ogsaa nogen Fordel af det paa-begyndte Veianlæg mellem Ekersund og Sogndal.
- g. Folketallet, som i 1875 var 2408, var ved Udgangen af 1885 steget til 2815. De Handelsberettigedes Antal er omtrent uforandret.

Med Hensyn til Fayancefabriken kan henvises til forrige Beretning saavel som til de specielle Indberetninger, som tidligere ere afgivne angaaende samme og Arbejderforholdene i det hele taget her paa Stedet.

- h. Ligningsforretningerne for Periodens 2 sidste Aar vise følgende Resultater:

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Indtægt.	Udlignet Kommuneskat.	Skat pr. skatbar Krone.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1884 . . .	611	1 829 700	649 700	235 316	22 411.33	8 247 Øre.
1885 . . .	649	1 792 300	641 520	208 020	23 672.33	9.964 -

- i. i Femaaret er afhændet faste Eiendomme for et Beløb af Kr. 232 820, thinglæst Panteheftelser for Kr. 529 442, aflæst Do. for Kr. 178 088, afholdt Tvangsauktioner over fast Gods for Kr. 34 667 og over Løspøre for Kr. 4292.
- k. Kommunens Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1885 Kr. 32 694.00. De Kommunen tilhørende Huse vare brandforsikrede for Kr. 48 090.00.
- l. Sparebankens Forvaltningssum var til samme Tid Kr. 693 487.71 og dens Formue Kr. 78 833.08.
- m. Medens den egentlige Arbeidsklasse saavel ved almindeligt Dagarbeide som især ved stadigt Arbeide paa de herværende Fabriker har havt jævn Beskæftigelse og Fortjeneste, hvortil kommer den Fordel, denne Klasse har havt af de Jordstykker, som Arbeiderne med rosværdig Iver have opdyrket i Stedets Nærhed, antager jeg, at Handelsstanden og især Skibsrederne i de sidste Aar er gaaet adskilligt tilbage i Næring og Formue. Fragterne have nemlig været meget smaa og Skibsparternes Værdi er her, som overalt ellers, gaaet overordentlig ned. Skatterne ere, som ovenfor paavist, meget store.

Beretning

om Sandnæs Ladesteds økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Ligningsforretningen i 1885 viser, at Stedet har skatbar Formue af Kr. 1 322 300 og skatbar Indtægt 106 495. Stedet sees saaledes at være i Fremgang, idet den forrige Femaarsberetning udviste en skatbar Formue af Kr. 908 000 og den skatbare Indtægt Kr. 88 000.

Handelsvirksomheden er snarere større end i den foregaaende Femaarsperiode, da paa Grund af flere Omstændigheder en Flerhed af Varer kan sælges billigere end i Nabobyerne.

Ladestedet har 39 Handelsmænd og 12 Skippere. Haandværksdriften har ligesom Handelen og Skibsfarten lidt under de uheldige Konjunkturer, om end i mindre Grad.

Ædruelighedstilstanden ansees for meget god.

Brændevinshandel findes ikke. Et Samlag for Salg og Udskjænkning af Øl er dannet og har Samlaget 2 Bevillinger.

I Ladestedet er i Femaaret afhændet faste Eiendomme til Beløb Kr. 102 754, thinglæst Panteheftelser for Kr. 165 823, aflæst Do. for Kr. 32 153, solgt ved Tvangsauktion fast Gods for Kr. 23 069 og Løsøre for Kr. 8 021.

Beretning

om Skudsnæshavn Ladesteds økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Den økonomiske Nedgang, der begyndte i forrige Femaar, er vedblevet fremdeles. Værdierne og Indtægterne have gjennemgaaende været synkende, og det maaske i høiere Grad, end den kommunale Skatteligning viser. Denne stiller sig med afrundede Tal saaledes:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Formue . . .	1 030 000	980 000	920 000	781 000	823 000
Næring . . .	246 000	260 000	217 000	227 000	205 000

Vaarsildhandelen har gjennemgaaende medført Tab. Fedsildhandelen har været noget bedre. Islandsfisket har ogsaa gjennemgaaende i den senere Del af Femaaret været uheldigt. Skibsrederiet har været lidet profitabelt. Bondehandelen er for en stor Del gaaet over til den stedse voksende Mængde Landhandlere ud over Landet. Ingen af de Næringsgrene, hvorfra Stedet har havt sin Trivsel, har saaledes været blomstrende i Femaaret. Ikke destomindre har her ikke været nogen Krise blandt Forretningsmændene og Forholdene ere normale. Forretningslivet har gjennemgaaende været sundt, og man har her heller undladt at gjøre Forretninger end risikere større Tab under de sidste Aars daarlige Konjunkturer.

Man har en almindelig Følelse af, at de gamle Næringsveie, Skibsfart og Sildehandel, ikke mere vil reise sig, idet Fragtfarten væsentligst vil besørge af Dampflaaden, hvoraf Stedet intet eier, og Sildehandelen har ogsaa forandret Karakter med de forbedrede Transportforholde og ved at Sildetilberedningen for en væsentlig Del nu foregaar ombord i Fartøier, istedetfor før næsten udelukkende paa Søhuse, hvorved Stedets Beliggenhed i Vaarsilddistriktet ikke længer er nogen væsentlig Begunstigelse.

Man har derfor begyndt at se sig om efter nye Næringsveie.

I Begyndelsen af Femaaret anskaffedes en engelsk Fiskekutter med Udrustning for ca. Kr. 24 000. Udbyttet svarede ikke til Forventningen. I Stavanger anskaffedes 2 lignende, men de bragte Tab. Senere blev samtlige 3 Fartøier slaaet sammen til et Interessentskab, der nu i det væsentlige disponeres og bemandes herfra, og Driften er forandret fra udelukkende at være Bankfiskefangst til ogsaa om Sommeren at drive Fangst paa Island. Udbyttet skal nu være tilfredsstillende uden dog at finde Efterligning.

Videre anskaffede Capt. C. J. Kjeldsen ifjor Vaar en Kutter efter hollandsk Mønster for Drivgarnsfiske i Nordsøen. Udfaldet har været godt og ansees som meget lovende for dette Steds Udvikling, da det eier flere Betingelser for en saadan Drifts Trivsel. Om Resultatet af dette Kjeldsens Forsøg tillader jeg mig at henvise til „Norsk Fisketidende“, 1ste Hefte 1886, Pag. 94 og 95.

Beretning

om Kopervik Ladesteds økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Ædruelighedstilstanden er god. Brændevinshandel er forbudt, og har Kommunebestyrelsen bestemt en Rettighed til Udskjænkning af Øl og Vin, som er overdraget til et Samlag, hvis Statuter ere approberede. I de to Aar, Samlaget har virket, har man seet Forbedring i Ædrueligheds- og Ordensforholdene. Afholdssagen har mange Venner her og vil forhaabentlig udbrede sig mere og mere.

Handels-, Haandværks-, Sømands- og Arbejderforeninger findes ikke. Stedets Gader og Veie maale tilsammen 2910 m., deraf 1780 m. Chaussé.

Man har én offentlig og flere private Brygger, en god Brandsprøite samt 3 offentlige Brønde. Bebyggelsen er saadan, at Sprøiten, betjent med Søvand, kan række næsten hvert Hus.

Kirken tilhører Byen i Fællesskab med Landsognet. Skolebygningen indeholder Bestyrerbolig og Lokale for en høiere og lavere Almuskole, hvormed er forbundet Haandgjæringskole for Smaaapiger.

Skydsstationen har 2 faste og 2 Reserveheste. Næringsveiene, Fiskeri, Søfart og Handel, have, trods de daarlige Tider, dog holdt sig oppe uden mærkbar Forandring i økonomisk Velvære. Man har et Barkskib, 1 Skonnert, 8 Galeaser, 17 Jagter og 11 Skøiter. Butikhandel drives af 20 Handelsberettigede (16 Mænd og 4 Kvinder).

Sparebankens Omsætning beløb:

i 1881	Kr. 230 580
- 1882	- 259 870
- 1883	- 247 220
- 1884	- 305 910
- 1885	- 330 140

Beskatningsforholdene vise saadan Ansættelse:

Aar.	Formue.	Antagen Næring.	Skatbar Næring.
	Kr.	Kr.	Kr.
1881	432 360	115 961	84 110
1882	358 300	114 090	78 110
1883	426 000	113 165	75 545
1884	396 040	78 613	51 958
1885	376 840	90 590	63 074

Folkemængden er nu antagelig 850 Individier.

Stedet er kanske gaaet noget tilbage i Femaaret, men der raader saavel med Hensyn til Forretninger som til Levesæt en saa stor Forsigtighed og Økonomi, at der arbeides med Haab.

Stavanger Amt den 24 Januar 1888.

V. Morgenstjerne.

XII.

Søndre Bergenhus Amt.

Underdanigst Beretning

om Søndre Bergenhus Amts økonomiske Tilstand m. V.
i Femaaret 1881—1885.

I. Jordbrug.

Ved Udgangen af Femaarsperioden 1876—1880 var Antallet af de særskilt skyldsatte Brug:

i Nordhordlands Fogderi .	6 778 med Skyld	8 401 Daler „ Ort	8 Skill.
- Søndhordlands — .	3 701 - —	5 976 — 3 -	22 —
- Hardanger og Voss — .	2 952 - —	5 302 — 4 -	4 —

Ialt i Amtet 13 431 med Skyld 19 680 Daler 3 Ort 10 Skill.

Ved Udgangen af Perioden 1881—1885 var det tilsvarende Forhold følgende:

i Nordhordlands Fogderi .	7 220 med Skyld	8 400 Daler 2 Ort	19 Skill.
- Søndhordlands — .	3 920 - —	5 976 — 1 -	2 —
- Hardanger og Voss — .	2 970 - —	5 302 — 4 -	4 —

Ialt i Amtet 14 110 med Skyld 19 679 Daler 3 Ort 1 Skill.

Idet jeg nedenfor meddeler en Opgave over Brugenes og Matrikulskyldens Fordeling over Amtsdistriktets Herreder, skal jeg i samme — alt efter de fra Fogderne herom modtagne Oplysninger — indtage en Opgave over de inden ethvert Herred værende egentlige Jordbrug:

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug.			Deraf egentlige Jordbrug.				
	Samlet Antal.	Revideret Matrikulskyld.			Samlet Antal.	Revideret Matrikulskyld.		
		Daler	Ort	Skill.		Daler	Ort	Skill.
Nordhordlands Fogderi.								
Aarstad	298	150	2	9	137	147	-	23
Askøen	558	352	1	7	405	348	3	18
Fane	561	858	3	7	512	857	2	17
Os	535	707	1	23	514	703	4	9
Fuse	355	812	2	20	343	812	1	20
Sund	275	260	1	2	271	259	-	6
Østervold	296	250	4	1	296	250	4	1
Fjeld	378	309	4	7	375	309	3	20
Herlø	333	361	4	14	330	361	4	9
Manger	607	732	3	5	604	732	2	23
Hammer	483	606	2	10	481	606	1	15
Alversund	437	466	4	12	431	466	3	4
Lindaas	749	828	1	2	743	828	-	19
Masfjorden	190	346	4	8	190	346	4	8
Hosanger	341	441	-	1	334	440	2	14
Haus	543	626	1	10	503	623	-	11
Bruvik	281	288	-	1	244	286	1	7
Ialt	7 220	8 400	2	19	6 713	8 381	3	8
Søndhordlands Fogderi.								
Skonevik	350	573	4	16	296	565	-	16
Etnø	286	603	1	5	260	598	2	17
Fjælberg	363	690	2	3	317	684	1	10
Sveen	347	496	2	6	337	489	3	9
Valestrand	130	188	1	9	120	187	4	6
Finnaas	611	549	2	17	500	536	-	12
Stordøen	216	360	-	8	169	356	2	17
Fitje	313	286	2	1	276	281	1	22
Tysnæs	525	849	-	12	494	844	-	-
Kvindherred	493	900	2	18	447	895	4	18
Strandebarm	286	478	1	3	207	470	3	23
Ialt	3 920	5 976	1	2	3 423	5 910	1	6
Hardanger og Voss Fogderi.								
Voss	696	1 565	3	2	629	1 562	2	4
Evanger	217	291	-	10	211	290	4	20
Vossestranden	228	493	3	4	211	492	2	20
Ulvik	519	801	3	6	457	798	-	5
Ullensvang	610	1 063	2	9	531	1 060	4	14
Røldal	145	61	-	3	103	58	2	13
Vikør	352	708	-	13	310	706	2	11
Jondal	203	318	1	5	172	317	1	3
Ialt	2 970	5 302	4	4	2 624	5 287	-	18

Af det samlede Antal skyldsatte Brug i Amtet
 14 110 med Matrikulskyld 19 679 Dl. 3 Ort 1 Skill. var saaledes alene
 12 760 - - - 19 579 " - 8 - at regne som egent-
 lige Jordbrug.

Af den ovenstaaende Opgave vil det sees, at Gjennemsnitsskylden
 i Nordhordlands Fogderi ved Udgangen af 1885 var 1 Dl. „ Ort 20 Skill.
 - Søndhordlands — — — 1 — 2 — 15 —
 - Hardanger og Voss — — — 1 — 3 — 22 —
 og over det hele Amtsdistrikt 1 — 1 — 23 —

Lavest var den i Nordhordlands Fogderi i Herrederne Aarstad og Askøen,
 hvor den udgjorde henholdsvis 2 Ort 12 Skill. og 3 Ort 3 Skill., og høiest i
 Herrederne Fuse og Fane, hvor den beløb sig til henholdsvis 2 Dl. 1 Ort
 10 Skill. og 1 Dl. 2 Ort 15 Skill. I Søndhordlands Fogderi var den lavest
 i Herrederne Finnaas og Fitje, hvor den beløb sig til henholdsvis 4 Ort 12
 Skill. og 4 Ort 13 Skill., og høiest i Herrederne Etne og Kvindherred, hvor
 den androg til henholdsvis 2 Dl. „ Ort 13 Skill. og 1 Dl. 4 Ort 3 Skill.
 Endelig var i Hardanger og Voss Fogderi Gjennemsnitsskylden lavest i Røldal og
 Evangør, hvor den udgjorde henholdsvis 2 Ort 2 Skill. og 1 Dl. 1 Ort 16 Skill., og
 høiest i Herrederne Voss og Vossestranden, hvor den beløb sig til henholdsvis
 2 Dl. 1 Ort 6 Skill. og 2 Dl. 1 Ort 1 Skill.

Jordbruget har i Femaarsperioden havt Fremgang, om denne end ikke
 har været synderlig stor. Amtsaagronomen oplyser, at Nødvendigheden af Jor-
 dens Tørlægning er mere og mere bleven erkjendt, og der er i Femaaret
 grøftet adskilligt mere end tidligere i lignende Tidsrum. Paa flere Steder
 ser man større eller mindre Stykker Udmærket at være indhegnet og taget
 under Dyrkning. Engdyrkning er kommen mere paa Mode, om den end ikke
 er kommen til den Ret, den fortjener. Den har dog, mener Amtsaagronomen,
 faaet en mere fremskudt Plads end tidligere. Høstbeitning fornemmelig af
 Storfæ er paa flere Steder — mest i Hardanger — bleven sløfet. Et bedre
 Stel med Gjødselen er bleven alt mere og mere almindeligt. De ældre Haand-
 redskaber, saasom Trægreb og Træspade, ere i alle Bygder blevne mere og
 mere fortrængte af Jærnsfade og Staalgreb. Flere Plouge ere anskaffede.
 Imidlertid er der endnu Bygder, hvor disse Redskaber kun kjendes af Navn.
 Af Maskiner i Landbrugets Tjeneste forefindes efter Lensmændenes Opgaver
 43 Radsaamaskiner, 9 Høstemaskiner af forskjelligt Slags, 1 Damptærskemaskine.
 Andre Tærskemaskiner (deriblandt Pigtærskemaskiner navnlig for
 Haandkraft) ere meget almindelige, paa samme Tid som der er Bygder, hvor
 ingen saadanne findes. Der er i Perioden næsten i alle Bygder opført flere
 eller færre nye Udhusbygninger, til hvis hensigtsmæssige Indredning Amtsaagronomen
 Veiledning jævnlig har været paakaldt.

I Nordhordland dyrkes i alle Herreder nu som før alene Havre og Poteter
 udenfor Haus, hvor ogsaa Blandkorn, og Fane, hvor ogsaa Byg dyrkes. I
 Søndhordland dyrkes overalt Byg, Havre og Poteter udenfor. Fitje, der alene
 dyrker Havre og Poteter. I Skonevik dyrkes ogsaa Rug. I Hardanger og

Voss Fogderi dyrkes Byg, Blandkorn og Poteter i Voss, Vossestranden og Evanger, Byg, Blandkorn, Havre og Poteter i Ullensvang, Røldal, Ulvik og Vikør og i Jondal endelig Rug, Byg, Havre og Poteter.

Den gjennemsnitlige aarlige Udsæd og Avl' pr. Maal samt Foldighed i Femaaret kan efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver fogderivis fremstilles saaledes:

Fogderier.	Udsæd pr. Maal i Liter.				Avling pr. Maal i Liter.				Foldighed.			
	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Nordhordland	-	-	98	264	-	-	425	1 935	-	-	4.6	7.0
Søndhordland	51	-	86	228	410	-	500	2 100	8.6	-	6.1	6.7
Hardanger og Voss . . .	58	75	85	295	424	385	495	2 283	7.1	6.7	6.2	8.0
Gjennemsnitlig i Amtet .	54	75	89	262	417	385	473	2 106	7.85	6.7	5.63	7.23

For Rug, der alene er dyrket i Skonevik og Jondal, var Udsæden og Avlingen pr. Maal i Liter i Femaaret gjennemsnitlig aarlig for Skonevik henholdsvis 160 og 960 og Foldigheden altsaa 6 og for Jondal 52, 417 og 8.

Udfaldet af ethvert Aars Høst har selvfølgelig været vekslende. Jeg har i de aarligeaars herom afgivne Indberetninger karakteriseret dette saaledes:

1881. Saavel Korn- som Hø- og Potethøsten var under et Middelsaar.
 1882. Kornhøsten var som i et godt Middelsaar og Høhøsten meget over et godt Middelsaar. Potethøsten var mislig.
 1883. Saavel Korn- som Hø- og Potethøsten var som i et godt eller endog meget godt Middelsaar.
 1884. Kornhøsten var som i et Middelsaar, Høhøsten som i et godt og paa flere Steder endog meget godt Middelsaar. Potethøsten var i det hele under et Middelsaar.
 1885. Kornhøsten var adskilligt under et Middelsaar. Hø- og Potethøsten som i et knapt Middelsaar.

Amtets Landbrugsskole paa Stend i Fane Præstegjeld har ogsaa i dette Femaar virket og paa samme tilfredsstillende Maade som tidligere. Jeg kan om dens Virksomhed i det hele henholde mig til, hvad derom i min sidste Femaarsberetning er anført. Dette gjælder ogsaa den her ansatte Amtsgrovnoms Virksomhed, der af Almuen meget paaskjønnes og hvis heldige Indflydelse paa Udviklingen af Amtets Jordbrug almindelig anerkjendes.

En Støtte i mange Retninger maa ogsaa det herværende Landhusholdningsselskab erkjendes at have været.

Udskiftningsvæsenet har i Femaaret været i god Fremgang, om denne endnu ikke er bleven hvad den kunde have været, om der havde været Anledning til ved et tilstrækkelig talrigt Udskiftningspersonale at imødekomme enhver Begjæring om Udskiftning. Jeg nævnte i min forrige Femaarsberetning, at Sandsen for Udskiftning var umiskjendelig vokset. Dette gjælder ogsaa

for denne Periode, i hvis første Aar de foreliggende Krav paa Udskiftning med Nødvendighed fremkaldte en Forøgelse i Udskiftningsformændenes Tal. Foruden de tre i Amtet tidligere virkende Formænd blev en fjerde Formand ansat i 1884 og endelig i 1885 en femte Formand. Ved Siden af disse, der ere anviste enhver sit Virkedistrikt, har i Femaaret fremdeles den i min forrige Beretning nævnte Formand nogle Maaneder hvert Aar deltaget i den ved kgl. Resolution af 27de Mai 1874 anordnede Udskiftning af en større Sameiestrækning i Etne med flere Præstegjeld af Søndre Bergenhus Amt og Stavanger Amt, idet han ved Siden deraf efter Amtmandens Ordre fremdeles som tidligere har foretaget Udskiftninger omkring i Amtet der, hvor Kravet paa Udskiftning har været stærkest. Efter Ansættelsen af den femte Udskiftningsformand i 1885 blev Amtet delt i fem Udskiftningsdistrikter, nemlig:

1. Ytre Nordhordlands Distrikt, omfattende Herrederne Masfjorden, Lindaas, Manger, Herlø, Askøen, Fjeld og Sund.
2. Indre Nordhordlands Distrikt, omfattende Herrederne Hosanger, Hammer, Alversund, Aarstad, Fane, Os og Fuse.
3. Søndhordlands Distrikt, omfattende samtlige Herreder i Søndhordlands Fogderi med Undtagelse af Herrederne Strandebarm og Kvindherrred.
4. Hardangerfjordens Distrikt, omfattende Herrederne Ulvik, Ullensvang, Røldal, Vikør og Jondal af Hardanger og Voss Fogderi samt Strandebarm og Kvindherrred af Søndhordlands Fogderi.
5. Voss Distrikt, omfattende Herrederne Voss, Vossestranden og Evanger af Hardanger og Voss Fogderi samt Herrederne Haus og Bruvik af Nordhordlands Fogderi.

Jeg skal her efter de mig af Udskiftningsformændene meddelte Indberetninger hidsætte en Opgave over de i ethvert Fogderi i Femaaret 1881—1885 afsluttede Underudskiftningsforretninger.

Herreder.	Antal Forretninger.	Indmark.		Udmark.	
		Antal Brug.	Matrikulskyld, urevideret.	Antal Brug.	Matrikulskyld, urevideret.
Nordhordlands Fogderi.			Di. Ort Skill.		Di. Ort Skill.
Fane	12	48	85 3 22	5	6 - 9
Os	2	7	13 2 -	-	- - -
Fuse	5	7	7 3 21	6	13 - 21
Sund	4	15	14 - 2	43	36 2 9
Fjeld	3	-	- - -	23	21 - 12
Manger	14	98	125 4 14	9	12 3 12
Hammer og Alversund	10	40	63 3 17	1	5 - 9
Lindaas	23	83	115 3 9	27	43 - 20
Masfjorden	3	9	12 - 8	-	- - -
Hosanger	3	13	13 2 22	-	- - -
Haus	6	50	70 3 18	-	- - -
Ialt	85	370	522 3 13	114	137 3 20

Herreder.	Antal Forret- ninger.	Indmark.			Udmark.		
		Antal Brug.	Matrikuls- kyld- urevideret.		Antal Brug.	Matrikuls- kyld- urevideret.	
Søndhordlands Fogderi.							
Skonevik	3	2	6	-	2	7	12 - 7
Etne	1	12	17	2	6	-	- - -
Fjælberg	5	16	18	2	15	26	48 1 17
Stordøen	1	-	-	-	-	9	16 1 16
Sveen og Valestrand	2	2	4	1	3	5	4 2 2
Fitje	12	45	59	1	15	104	84 3 18
Tysnæs	7	30	60	1	-	3	11 2 19
Finnaas	9	59	51	4	15	11	11 1 1
Kvindherred	3	18	34	-	6	-	- - -
Ialt	43	184	251	4	14	165	188 3 8
Hardanger og Voss Fogderi.							
Voss	6	25	74	2	13	6	11 3 20
Evanger	1	2	3	1	4	-	- - -
Vossestranden	1	6	19	-	19	-	- - -
Ulvik	6	57	99	3	13	2	3 - 4
Ullensvang	10	25	33	1	6	57	118 1 9
Vikør	5	21	38	3	17	23	46 4 7
Jondal	1	7	16	2	12	-	- - -
Ialt	30	143	285	-	12	88	179 4 16
Ialt i Amtet	158	697	1059	3	15	367	506 1 20

Havedyrkningen har i tidligere Aar i dette Amt ikke været omfattet med den Interesse, som denne Del af Jordbruget vel fortjener. Heri er dog i Femaaret indtraadt en glædelig Forandring. I 1883 bemyndigede Amtsforsamlingen Amtmanden til at antage en Amtsgartner, hvis Løn -- under Forudsætning af, at den halve Del af samme blev tilskuddt af Statskassen -- blev bevilget med 1200 Kroner aarlig, og efterat Stortinget i 1884 som Statsbidrag til denne Løn havde bevilget Kr. 600, blev Amtsgartneren ansat fra 1ste Juli 1884. Efter den for ham udfærdigede Instrux har han paa Omreiser i Amtet at bistaa dets Jordbrugere med Raad og Veiledning i Frugt- og Kjøkkenhavers Anlæg og senere Behandling, at vejlede i alle praktiske Fremgangsmaader ved Væksters og Træers Dyrkning, udbrede Kundskab om nye og forbedrede Redskaber og Frøsorter og paa Begjæring bistaa Jordbrugere i sammes Anskaffelse, undervise angaaende Frugternes hensigtsmæssige Opbevaring og nyttigste Anvendelse og iøvrigt paa bedste Maade søge ved de Midler, som staa til Raadighed, at fremhjælpe Havevæsenet i Amtet.

I de tvende Aar 1884 og 1885, i hvilke Amtsgartneren har virket, er en kjendelig Fremgang i denne Gren af Landbruget i flere Herreder kommen

tilsyne. Amtsgartnerens Tid har været fuldt optaget, dels med Bistand ved Anlæg af nye Haver, dels ved Omlægning og Udvidelse af ældre. Et større Antal Bærbuske af forskjelligt Slags er i de ydre Distrikter af Amtet ved ham indkjøbte og udplantede. I de indre Bygder, hvor Frugtavlens tidligere har været forholdsvis langt fremme, men i Aarenes Løb er bleven noget forsømt, er der igjen vaagnet en større Omhu for Frugttræernes gode Skjøtsel, bedre Behandling af ældre gode Træer og Ombytning af gamle halvtørrede Træer med nye. Ogsaa i Dyrkningen af Kjøkkenhavevækster spores Fremgang, om end det hermed synes at ville gaa noget sent. I en Indberetning om sin Virksomhed paa dette Felt bemærker Amtsgartneren, „at det ikke er saa sjældent, at Folk ere blevne skuffede derved, at det af dem indkjøbte Havefrø ikke har været spiredygtigt.“ I denne Anledning have saavel Sogneselskaber og Landboforeninger som private Mænd henvendt sig til ham om at anskaffe Frø fra paalideligt Hold. Det er bleven efterkommet og de indvundne Oplysninger angaaende Frøets Godhed have været særdeles tilfredsstillende. Det, som mest dyrkes, er Kaalrabi, Gulerødder, Løg og tildels Kaal. Dyrkningen heraf foregaar som oftest paa Seng. Sukkererter synes i de sidste Aar at have vundet mere Tilslutning end tidligere. De have i Regelen givet god Afkastning og ere som grønne Bælger bleven forholdsvis godt betalte — gennemsnitlig 12 à 13 Øre pr. Liter, hvilket efter anstillet Forsøg har indbragt Kr. 40 pr. Ar Jord.

2. Fædrift.

For Fædriftens Vedkommende kan jeg med Hensyn til sammes Forhold i dette Amt i det store Hele henvise til, hvad derom berettes for Femaaret 1876—1880. Fremgang har ogsaa i sidste Femaar været synlig, om end ikke i nogen høi Grad. Den har væsentlig vist sig i den Omhu, der nu mere end tidligere vises for Anskaffelsen af gode Tillægskreatureur. Oksehølsforeninger ere dannede i flere Bygder og Indkjøb af Kalve fra gode Besætninger omtales ofte. Sultefodring er bleven sjældnere end tidligere. Rigeligere Fodring og bedre Røgt er indført paa flere Steder. Mere og mere velbyggede Fæhuse sees nu ofte, og i et ikke lidet Tal ere disse bleven indredede under Amtsgartnerens Veiledning. Meget staar dog endnu tilbage at ønske for Kreaturstedet. Dette er paa mange Steder yderst misligt. Hvad det mest skorter paa, er — selv der, hvor en nok saa rigelig Vinterfodring er indført, at holde Dyrene i jævnt Huld hele Aaret rundt. I Regelen gaa Kreaturerne for længe ude om Høsten, og slippes de om Vaaren for tidligt ud.

Melkeregnskab føres kun paa meget faa Gaarde. Med nogen Beregning over Kreaturerens Afkastning besværes man sig kun lidet. Imidlertid er der med Hensyn til Melkens og Smørrets Behandling gjort ganske gode Fremskridt.

Afkjølingsmetoden efter Cooleys System er bleven almindeligere end før.

3 Meierier ere i Slutningen af Femaarsperioden satte igang, nemlig: Sæimstrandens i Hosanger, Bulkens og Vangens paa Voss. Om disses Virksomhed kan hid sættes følgende Opgave:

Meierier.	Begyndt sin Virksomhed.	Meieriets Virksomhed.	Indmaalt Melk i 1885.	Kjærnet Smør i 1885.	Ystet Magerost i 1885.
			Liter.	kg.	kg.
Sæimstrandens . . .	1885	Salg af skummet Melk og Produktion af Smør og Magerost	144 000	3 573	1 579
Bulken	1885 i Decbr.	Produktion af Smør og Ost og tildels Salg af Melk	for Decbr. 12 000	for Decbr. 360	Ikke
Vangens	Ligesaa	Væsentlig Salg af Melk	800	200	opgivet

Til Oplysning om det gennemsnitlige Melkeudbytte om Aaret pr. Ko og om Gennemsnitsprisen i Herrederne paa nysilet Melk og paa Smør skal jeg efter de herom af Lensmændene givne Oplysninger hid sætte følgende Opgave:

Herreder.	Gennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko pr. Aar		Pris pr. Liter Melk.	Pris pr. Kilogram Smør.
	hos de mere fremskredne Gaardbrugere.	overhovedet i Herredet.		
	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.
Nordhordlands Fogderi				
Aarstad	2 880	2 800	0.14	-
Askøen	2 880	2 160	0.13	-
Fane	1 350	1 100	0.12	1.60
Os	2 000	1 600	0.13	1.32
Fuse	450	300	0.10	1.60
Sund	1 250	950	0.14	1.60
Fjeld	900	700	0.10	1.33
Hørlø	900	800	0.10	1.40
Manger	1 000	900	0.10	1.40
Hammer og Alversund	1 400	800	0.16	1.40
Lindaas	1 100	700	0.10	1.60
Masfjorden	1 200	800	0.10	1.40
Hosanger	720	650	0.10	1.50
Haus	1 300	925	0.10	1.40
Bruvik	1 200	1 200	0.10	1.25
Gennemsnitlig, dog uden at Herrederne Aarstad og Askøen medtages ¹⁾	1 136	879	0.10	1.45

¹⁾ Grunden til at Aarstad og Askøen ikke er medtaget er den, at det i disse Herreder, i hvilke Melken paa Grund af deres Naboskab med Bergens By er i højere Pris end igrøvrigt i Amtet, er Skik og Brug, at man, naar en Ko holder op at melke, straks skiller sig ved den og faar en Melkeko istedet. De anførte Tal er derfor i disse Herreder ikke Betegnelse for hvad enhver Ko melker om Aaret, men for Melkeudbyttet af ethvert Baasrum.

Herreder.	Gjennemsnitligt Melkeudbytte pr. Ko pr. Aar		Pris pr. Liter Melk.	Pris pr. Kilogram Smør.
	hos de mere fremskredne Gaardbrugere.	overhovedet i Herredet.		
Søndhordlands Fogderi.	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.
Skonevik	1 800	1 200	0.10	1.60
Finnaas	1 050	850	0.10	1.40
Fjælberg	1 200	850	0.09	1.40
Etne	1 000	700	0.10	1.50
Stordøen	1 000	600	0.10	1.33
Fitje	1 000	800	0.13	1.44
Tysnæs	1 800	1 000	0.10	1.30
Sveen	900	750	0.10	1.40
Valestrand	900	800	0.10	1.40
Strandebarm	1 200	1 000	0.10	1.48
Kvindherred	1 800	1 250	0.10	1.60
Gjennemsnitlig	1 240	890	0.10	1.44
Hardanger og Voss Fogderi.				
Voss	1 200	1 050	0.13	1.60
Vossestranden	1 200	1 100	-	1.40
Evanger	kan ikke opgives		0.09	1.60
Ulvik	1 400	1 200	-	1.60
Ullensvang	1 400	1 200	0.10	1.40
Vikør	1 200	750	0.12	1.55
Jondal	1 100	900	0.15	1.20
Røldal	2 000	1 650	0.13	1.60
Gjennemsnitlig	1 357	1 121	0.12	1.49

Interesse for at forbedre Faareracen spores næsten i alle Bygder. Paa ret mange Steder ser man nu, at Faareflokkene bestaa af en Blanding af Cheviotfaar og norske Faar. Man vil gjerne ofre lidt paa at faa bedre Faar, og der gribes da som oftest til Indkjøb af en Cheviotvæder.

Ogsaa Hesteavlens formenes i Femaaret at være skjøttet med større Interesse end tidligere. Det er dog nu som før Herrederne Voss og Kvindherred, der isaahenseende staa øverst. Men saavel her som paa andre Steder i Amtet have de lave Hestepriser i Periodens sidste Aar bidraget til, at Interessen for Hesteavlens ikke ved Femaarets Slutning var saa stor som i Periodens første Aar.

Amtet har i Femaaret havt hyppige Tilfælde af Miltbrandssygdom saavel paa Heste og Kjør som Faar. Det har i Perioden vist sig, at denne Sygdom her i Landet tæller de fleste Tilfælde i dette Amt og hovedsagelig i de Bergen nærmest tilliggende Bygder. Desværre har Sygdommen i de fleste Til-

fælde endt med dødelig Udgang. I 1885 blev Besætningen paa Landbrugs-skolegaardens Stend angrebet af Sygdommen, der trods de energiske Forholdsregler, som bleve truffet mod den, tog Overhaand saaledes, at 24 Kreaturer eller noget nær den halve Besætning — forsaavidt de ikke døde af Sygdommen — maatte dræbes. For den her i Amtet tidligere gennem en Række af Aar herskende Faareskabsygdum har man i Femaaret været befriet. Iøvrigt har Sundhedstilstanden blandt Kvæget været som almindelig.

Den gennemsnitlige Værdi pr. Stk. af efternævnte Dyr kan efter Lensmændenes Opgaver herom for Femaarsperioden anføres saaledes:

Dyr.	Nordhordlands Fogderi.		Søndhordlands Fogderi.		Hardanger og Voss Fogderi.	
	Pris varierende mellem	Gjen- nem- snits- pris.	Pris varierende mellem	Gjen- nem- snits- pris.	Pris varierende mellem	Gjen- nem- snits- pris.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Arbejdsheste	150 og 250	180	120 og 200	150	160 og 300	220
Okser	50 - 100	70	45 - 70	55	55 - 80	70
Kjør	45 - 80	70	50 - 70	55	60 - 100	80
Ungnøt	25 - 40	35	25 - 40	30	30 - 60	45
Kalve	4 - 10	7	5 - 15	11	10 - 25	18
Voksne Faar	8 - 12	10	8 - 10	10	8 - 14	12
Voksne Gjeder	8 - 12	10	8 - 10	9	10 - 12	11
Voksne Svin	30 - 60	45	30 - 50	40	30 - 45	35

Forholdet med Hensyn til Gaardenes Havnegange er, som det kan vides, høist forskjelligt i de forskjellige Herreder, I Herrederne Fuse og Masfjorden samt Samnanger Sogn af Os Herred (Nordhordland), Skonevik, Etne og Kvindherred (Søndhordland), Vossestranden, Evanger, Ulvik, Ullensvang, Røldal, Vikør og tildels Jondal (Hardanger og Voss) have Gaardene i Almindelighed baade gode Hjemmehavne og gode Sæterhavne. I Mangers Herred i Nordhordland og Fjælbergs Herred i Søndhordland haves gode Hjemmehavne, men mindre gode Sæterhavne. Herrederne Hosanger og Bruvik i Nordhordland have gode Sæterhavne, men mindre gode Hjemmehavne. I alle Amtets øvrige Herreder er det smaat bevendt med Havnegange for Gaardene.

Det herværende Landhusholdningsselskab — der, som i tidligere Beretning er oplyst, er fælles for Amtet og Bergens By — har i Femaaret med alle de Midler, der have staaet til dets Raadighed, søgt at støtte og ophjælpe saavel Amtets Jordbrug som dets Fædrift. Det har ydet Bidrag til Afholdelse af Fjøs-skuer og Dyrskuer med eller uden samtidig afholdte Landbo- og Husfidsudstillinger. Fjøs-skuer have været afholdte i Voss (3 Gange), Sund (2 Gange), Vikør og Østensø, Tysnæs, Fane, Manger, Fjeld og Masfjorden. Dyrskuer have været afholdte i Røldal (3 Gange), Lindaas, Fuse, Etne, Vikør, Tysnæs, Østensø og Hosanger. Det har bidraget til Indkjøb af gode Avlsdyr, til Afholdelse af Hoppeskuer, til Underhold af omreisende Lærerinder i Husholdningsstel og til Udbredelse af nyttige Landbrugsskrifter. Fra og med

1883 har Landhusholdningsselskabet aarligaars i et Antal af 2 000 Explr. ladet trykke og fordele rundt om i Amtet et af den herværende Amtsgagnom hvert Aar udarbejdet Uddrag af de i forskjellige Landbotidender og andre offentlige Blade indtagne veiledende Artikler vedkommende Jordbruget og Fædriften. I 1882 lod Selskabet til Fremme af Træplantning i Amtsdistriktet indkøbe mellem 50 og 60 000 Træplanter af forskjelligt Slags, der ved velvillig Bistand af Forstvæsenets Funktionærer bleve udplantede paa Gaarde rundt om i Amtet. I 1884 og 1885 gav Selskabet — i Hensigt saayidt muligt at medvirke til Havebrugets Udvikling — til Amtets Skolelærere mindre Bidrag for at sætte dem istand til at drive Havebrug ved Skolerne og derigjennem og ved gratis Uddeling af Frøsorter m. m. til Skolebørnene at bibringe disse Interesse herfor. Denne Forføining er overalt modtagen med megen Paaskjønnelse og synes at bære Frugt. Stipendier i landøkonomisk Øiemed er i Femaaret tildelt flere yngre Landmænd. I Aarene 1884 og 1885 har Landhusholdningsselskabet foranlediget afholdt almindelige Landbrugsmøder i 1884 i Ullensvang og i 1885 i Etne. Fagmænd — Amtsgagnomen, Amtsdrylæger og Vestlandets Meierimester — have der holdt Foredrag over Themaer af Interesse for Landmanden, til hvilke Foredrag Diskussioner have været knyttede. Denne Forføining har været modtaget med Interesse og er fortsat. Selskabet, hvis Medlemmer svare en aarlig Kontingent af 2 Kroner, har aarlig af Statskassen og Amtskommunen med lige Bidrag været understøttet med 1400 Kr.

3. Skovdrift.

Vedkommende Skovvæsenets Forhold i dette Amt i Femaaret tillader jeg mig at hidsætte en mig af den vestlandske Forstforvaltning herover meddelt Oversigt:

„Træpriserne have holdt sig lave gennem hele Femaaret, og ubetydelige nu og da indtrufne Prisstigninger snart paa et, snart paa et andet Sortiment have ikke været af Varighed. Da Bergens By og den omliggende afskovede Kyst i denne ligesom i forrige Femaarsperiode kunde forsyne sig med Bygningsvirke billigere fra østlandske Trævareoplæg, end Amtets Skoveiere, naar ikke økonomiske Vanskeligheder tvang dem dertil, vare villige til at sælge, ere Amtets Skove ogsaa i dette Femaar blevne mere skaanede end sædvanligt; dette har imidlertid ikke ledet til mærkbar Fremgang i Skovene, da der formentlig alligevel har været hugget mere, end Tilvæksten var istand til at dække. Af alle Sortimenter har Brændeveden holdt sig fastest og forholdsvis høiest i Pris, og der har jævnlig maattet betales 15 Kr. pr. gammelt Favnemaal for tør alenlang Birkeved paa Bergens Torv. Vedprisen i Amtets største Skovbygd, Voss, har omtrent gennem hele Femaarsperioden holdt sig i 11 Kr. pr. gammelt Favnemaal alenlang raa Birkeved og 12 Kroner for tør, medens Prisen paa raa Furu- og Oreved samtidig har staaet i 8 Kroner. Priserne paa Tøndestav have været meget fluktuerende og afhænge efter det

før aarvisse Vaarsildfiskes Ophør af de tilfældige Sildefiskeriers større eller mindre Righoldighed. Staven har (f. Ex. i Begyndelsen af 1881) været oppe i 35 Kr. pr. stort Tusinde, men i Regelen kun været afsættelig til en Pris af 15 à 20 Kr.

Af Forbedringer i Amtets Veinet, der har Indflydelse paa Trætransporten, kan nævnes Veien gennem Bratlandsdalen, der aabner den meget skovfattige Røldalsbygd en høist velkommen Adgang til Skovbygden Suledal i Stavanger Amt, og Jernbanen fra Bergen til Voss, der antages at ville blive en vigtig Udførselsvei for Vossebassinets (Voss og Vossestranden) anseelige Skove (omtrent 360 km² i Areal). De i 70-Aarenes første Halvdel nærde Forhaabninger om betydelig Trælasttrafik nedad den vordende Vossebane gik paa Grund af det senere paafulgte stærke Prisfald paa de værdifuldeste Skovprodukter ikke i Opfyldelse; og ligesom Høivande ved Kysten tvinger Strømmen til at gaa indad Fjordene, saaledes har Bergensernes overfor omtalte Adgang til at forsyne sig billig og rigelig fra østlandske Planke- og Bordoplæg frembragt det Særsyn, at der af skaaren Last har været transporteret adskilligt mere opad Banen end nedad den. Som Exempel paa dette mærkelige Forhold skal jeg hidsætte følgende Opgave fra Jernbanens Driftsaar 1884--85, da der transporteredes nedad Banen til Bergen: 25 Ton skaaren Last (Planker, Bord, Lægter og Stav m. v.), 129.48 Ton Tømmer og 293.44 Ton Brændeved, medens der i samme Tidsrum fra Bergen til ovenfor liggende Stationer er transporteret: 453.73 Ton (tildels maskinhøvlet) skaaren Last, 73.24 Ton Tømmer og 4.07 Ton Brændeved, hvorhos bemærkes, at der ligetil Banens østligste Endepunkt transporteres Stenkul og Cokes i stigende Mængder.

Flødning finder i hele Amtet ikke Sted i nævneværdig Grad udenfor Vosseelvrens Vasdrag; heller ikke her er Flødningen betydelig. I Vasdragets øvre flødbare Del (Voss) flødedes i hele Femaarsperioden efter Opgave fra vedkommende Lensmænd 500 Tylvter og i den nedre Del (Evanger) 329 Tylvter. Aarsagen til, at der flødes mere Tømmer gennem den øvre end gennem den nedre Del af Vasdraget, opgives at være den, at adskilligt Tømmer ikke gaar længere ned end til Vangsvandet, hvor det optages til Sagning paa Sagbrug i Nærheden — især til Hjemmebrug, idet bemærkes, at Byggevirkksomheden paa og ved Vossevangen har været særdeles livlig, siden Jernbanen kom i Drift. Det flødede Tømmers Dimensioner ere høist forskellige, idet Længden opgives at variere mellem 36 og 7 Alen (22.572 og 4.689 Meter) og Topmaalet mellem 20 og 5 Tommer (0.522 og 0.131 Meter).

Efter den i forrige Femaarsberetning omtalte stærke Blomstring i Furu-skoven Vaaren 1879 fulgte et tilsvarende rigt Frøfald Vaaren 1881, det rigeste siden 1871 og ulige rigere end noget senere indtil nu indtruffet Frøaar. For at nyttiggjøre den ventede Frørigdom og for at skaffe de vestlandske Skovanlæg indenlandsk Frø, der med Hensyn til de af samme opkomne Planters Haardførhed langt overgaar det tidligere brugte tyske, paabegyndtes i de sidste Maaneder af forrige Femaarsperiode Opførelsen af en Klængstue ved Vossevangen, der fuldførtes med en Bekostning af omtrent 2400 Kr. i

Februar 1881, hvorefter straks Indkjøb og Udklængning af Furukongler paa-begyndtes. Denne Klængstue, den første i sit Slags i Landet, har siden været i stadig Drift med en Arbejdsstyrke af 4 à 5 Mand, saa ofte der har været Kongler at erholde. Furukongler have været indkjøbte fra hele Bergens Stift og Stavanger Amt med en Udgift af omtrent 2 Kroner pr. Hektoliter leveret paa Klængstuen. Grankongler, hvoraf der paa Vestlandet kun kan erholdes en forsvindende Ubetydelighed, have alle hidtil maattet indkjøbes fra Nordlands Amt og fra Namdals Føgderi. Det største Kvantum Kongler, som har været indkjøbt noget Aar i Perioden, har været 839 Hektoliter Furukongler (Vinteren 1884—85) og 497.66 Hektoliter Grankongler (Vinteren 1883—84). Det udvundne Furufrø, der holdes i 7—8 Kroner, og Granfrøet, hvis Pris er 4—5 Kroner pr. Kilo, har kun for en mindre Del været solgt til Indlandet, men hovedsagelig til Danmark og Tyskland, dernæst ogsaa til Holland, Spanien, England og Amerika. Frøets Kvalitet er særdeles god. De tømte Kongler sælges for 30 Øre pr. Hektoliter. Salget af Klængstuens Produkter har stadig været i Stigende. I Periodens sidste Driftsaar (1ste Juli 1884—30te Juni 1885) solgtes Frø for Kr. 2248.37 og tomme Kongler for 170 Kroner. Løvskoven har gennem hele Femaarsperioden baaret Frø som sædvanligt, Egen og Hasselen dog kun sparsomt.

Den naturlige Gjenvækst i Naaleskovene er i Amtets indre Strøg ganske god, men aftager efterhvert, som man nærmer sig Kysten, hvor Furuskovens sædvanligvis magre Jordsmon, saasart Skoven er bleven tyndhugget, i det fugtige Klima meget hurtigt bedækkes med Lyng, der i høi Grad vanskeliggjør Selvsaaningen. Først naar Lyngen ældes og pletvis uddør, faar Furufrøet Anledning til at naa Jorden og spire; men den derefter opvoksende Ungskov vil kun i sjældnere Tilfælde være tilstrækkelig tætsluttet. Derfor er det af Vigtighed ved kunstig Hjælp at sørge for at faa opelsket Skove, hvis Træer nogenlunde tidlig slutte sig sammen, og derved dække og forbedre Skovgrunden og nyttiggjøre dennes hele Produktionskraft. Løvtræernes Gjenvækst finder derimod langt lettere Sted. Dels er nemlig deres Voksested ikke egentlig paa Lyngmarkerne og dels skyde deres Rødder efter Afhugget nye Skud. Men for disses Fremvækst er det beitende Bofæ en endnu farligere Fiende end for de plantede Bartræskove.

Den kunstige Skovopelskning i Amtet indskrænker sig hovedsagelig til Udplantning af Naaletræer og kan paa Grund af vore mangelfulde Lovbestemmelser om Jords Fredning med Held kun anvendes paa Strækninger, der ved fuldkommen smalefrie Gjørder ere fredede for Beitning, eller hvor denne kun udøves i meget liden Udstrækning. Interessen for denne Sag har i de senere Aar stadig tiltaget, og ganske anseelige Leverancer af Træplanter rekvireres aarlig, dels fra Sandnæs Planteskole i Stavanger Amt, dels fra Planteskolen paa Stend Landbrugsskole. En af Forstvæsenet dreven liden Planteskole paa Ulven i Os Thinglag tilsigter hovedsagelig kun at forsyne de derværende Statsskove med fornødne Planter. For at fremme Plantningssagen lod Amtets Landhusholdningsselskab i 1882 gratis uddele 54 821 Træplanter til 77 Gaard-

brugere i forskjellige Dele af Amtet. Paa Landbrugsskolegaarden Stend er aarlig et Antal af ca. 10 000 Træplanter blevet anbragt i Udmarken. Paa Fjeldene omkring Bergen har Bergens Skov- og Træplantningsselskab, hvis Virksomhed fremdeles ledes af Forstvæsenet, i Femaaret udplantet ialt 237 260 Træplanter. Etne Træplantningsselskab har derimod i denne Femaarsperiode ikke seet sig istand til at udvikle nogen betydeligere Virksomhed og har hovedsagelig indskrænket sig til ved Udplantning af Alléetræer at forskjønne Bygden. I Forstvæsenets Lyseklosterskove i Os er der i Femaarsperioden bleven udplantet dels paa indhegnede, dels paa lidet beitede Strøg 151 306 Træplanter, opelskede i Planteskolen paa Ulven. Den med Bepantningen forbundne Udgift har dreiet sig om 4 Kroner pr. Maal à 10 Ar.

Skade paa Amtets Skove ved Brand, Skred eller Storm har ikke fundet Sted i usædvanlig Grad i Femaaret. Lidt Insektskade forvoldt af Furuhevpsen (*Lophyrus pini*) og den røde Granbarlus (*Chermes coccineus*) har været sporet, ligesom Furuens Børnesygdom, „Schütte“, optraadte Vaaren 1883 i Skovanlæg med Furuplanter opelskede af tysk Frø.

Forstvæsenet har ogsaa i det forløbne Femaar holdt aarligt Undervisningskursus paa Landbrugsskolen i Skovbrugs- og Plantningslære, og det har ligeledes under sine Reiser benyttet enhver Anledning til at vejlede Amtets Skoveiere heri.

Til at forøge Amtets offentlige Skove ved Tilkjøb har der i det forløbne Femaar været liden Anledning, da det til offentligt Skovkjøb for det hele Land bevilgede Beløb blev saa stærkt reduceret. For Statens Regning er kun indkjøbt 2 smaa til Forstvæsenets Lyseklosterskove i Os stødende Skoveiendomme af tilsammen 200 Maals (20 Hektarer) Udstrækning, og for Oplysningsvæsenets Fonds Regning kun to fremmede Skovindlæg paa tilsammen 20 Maal (2 Hektarer) i Fondets Brovoldsskov i Kinservik.“

4. Fiskerier.

Angaaende de i Femaaret forefaldne Fiskerier ere Beretninger aarligaars afgivne til det kgl. Departement for det Indre, hvilke vise, hvorledes og med hvilket Udbytte Fiskerierne ere faldne i de forskjellige Dele af Amtsdistriktet. Jeg skal her tillade mig at indtage en Rekapitulation heraf, der viser Udbyttet af ethvert Fiske i Periodens fem Aar.

(Se Tabel Side 15.)

5. Bergværksdrift.

Bergværksdriften har i dette Femaar som tidligere kun havt liden Betydning her i Amtet, forsaavidt ikke Fremtiden maatte vise, at den Gulddrift, der i Periodens 1ste Aar paabegyndtes paa Bømmeløen, bliver lønnende. Da denne Gulddrift har tiltrukket sig en større Opmærksomhed og sat mange Sind og Kræfter i Bevægelse, og da den endelig efter de i de første Aar anstillede Driftsforsøg har ordnet sig til en rationel Drift, der maaske kan faa Betydning, finder jeg her at burde give Plads for en mig af Finnaas Lensmand meddelt

(Fortsættes Side 16.)

Værdi-Udbyttet af Fiskerierne i Søndre Bergenhus Amt i Aarene 1881—1885.

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
1. Skreifiskerierne	28 040	270	3 000	1 800	3 840
2. Fedsildfisket	12 650	2 940	10 860	106 725	80 618
3. Makrelfisket	17 810	4 740	3 510	960	816
4. Andre Fiskerier					
a. Sommerfiske efter Torsk, Sei m. m.	40 170	76 662	59 540	39 985	120 450
b. Vaarsild	54 600	11 670	10 480	76 326	116 200
c. Brisling og anden Smaasild . . .	71 585	56 010	98 078	137 962	59 975
d. Hummer	49 940	56 106	46 880	39 381	52 710
e. Laks og Sjørret	30 934	22 678	23 840	29 471	66 635
f. Østers	636	802	220	186	1 300
g. Forskjellige andre Fiskerier . .	8 500	127	1 080	250	3 200
	256 365	224 055	240 118	323 561	420 470
Tilsammen	314 865	232 005	257 488	433 046	505 744

kort Fremstilling af Forholdene ved dens Begyndelse og første Udvikling. Lensmanden skriver herom: „Den 12te Mai 1881 blev af en Skolelærer i Finnaas Præstegjeld anmeldt for Lensmanden Opdagelse af en Ertsanvisning paa Østsiden af Storehaugen i Gaarden Urens Udmark paa Bømmeløen i den sydlige Del af Bremnæs Sogn. I dette Skjærp, som antoges at indeholde Kobber, blev derefter af Skolelæreren i Forening med tre andre Mænd bekostet en liden Forsøgsdrift, hvorunder man kom til det Resultat, at enkelte Stene fra Skjærpet indeholdt gedigent Guld. De nævnte Mænd, som da i Forening eiede Skjærpet, satte sig derpaa i Forbindelse med nogle Mænd i Arendal, ved hvis Mellekomst Fundet tilligemed nogle senere i samme Egn anmeldte Skjærp blev solgt i Slutningen af 1883 til et Londonnerhus, som igjen overdrog samme til et engelsk Kompagni, der registreredes her i Landet, saavidt vides, i August 1884, under Navn af „Oscar Gold Mining Company limited“ med en nominel Kapital af £ 65 000, hvoraf £ 15 500 i Kontanter og et omtrent lignende Beløb i Aktier angivelig gik som Kjøbesum til Sælgerne.

I April Maaned 1884 begyndte det engelske Kompagni sin Virksomhed paa Bømmeløen med en engelsk Ingeniør som Bestyrer og en Arbeidsstyrke af 74 Mand, der i det første Halvaar fornemmelig var sysselsat med Opførelse af Bygninger samt Anlæg af en Kjørebane til og en Kai ved Søen, medens kun en mindre Del af Arbeidsstyrken anvendtes til den egentlige Grubedrift. Skjærpet ved Storehaugen — nu den egentlige Oscars Grube — var dengang i April 1884 drevet til en Dybde af henved 20 Meter. Høsten 1884 var Bygningsarbejdet allerede saavidt fremskredet, at Guldvadskeri med 20 Stamper kunde aabnes den 10de Oktober, hvorefter samme var i omtrent uafbrudt Drift til det følgende Aars Høst, da Vadskერიet var bleven udvidet og forøget med 30 Stamper, saa at der de Par sidste Maaneder af 1885 arbejdedes med 50 saadanne, hvis Drivkraft er en Dampmaskine paa 50 nominelle Hestekræfter.

Knusningen og Vadskningen foregaar paa følgende Maade: Efterat Stenen (Tyet) ved Hjælp af en Dampmaskine paa 25 H.-K. nom. er bragt fra Grubens Bund til Dagen og derfra i Vogn over en ca. 60 Meter lang Bane til en ved Vadskერიet anbragt saakaldet „Stenknuser“, hvor „Tyet“ knuses til et Ægs Størrelse, kommer det under Stamperne, hvor det pulveriseres, indtil det af Vandet føres gennem et Sold, hvori Hullerne have en Diameter af $\frac{1}{2}$ Millimeter. Efterat det er kommet gennem nævnte Sold, amalgameres Guldet med Kviksølv, som er paasmurt Kobberplader, hvorefter Guldet udvindes ved Fordampning af Kviksølvet. I Stenen forekommer ogsaa bl. a. endel Svovlkis, hvilken i pulveriseret Stand opbevares til videre Behandling med Clarin, idet Maskiner til dette endnu ikke ere opsatte. Til Vadskningen tiltrænges en betydelig Mængde Vand, saa at der, naar alle 50 Stamper ere igang, bruges omtrent alt det Vand, som den i saadant Øiemed fra nogle opdæmmede Tjern anbragte Vandledning af 8 Toms Rør med 12 Fods Tryk kan skaffe. Hver Stampe kan knuse indtil 2 Tons Sten i Døgnet.

Anlæggets Kostende ved Udgangen af 1885 siges at være ca. 180 000 Kr.

I 1885 foretog Selskabet Forsøgsdrift i forskjellige af dets i Nærheden af Oscarsgruben værende Skjærp, af hvilke særlig et, der har Navn af Daw's Gang, viste sig meget lovende. Ved Femaarets Udgang var saavel denne som Oscarsgruben dreven ned til en Dybde af ca. 50 Meter.

Gjennemsnitstallet af Arbeidere i 1884 og 1885 var 98 Mand, deraf i selve Gruberne:

i Vaaren	1884	ca. 10	Mand,
- Høsten	1884	- 30	—
- Sommeren	1885	- 50	— (da ialt 114 Mand).

Den sædvanlige Arbeidsfortjeneste har været: for Minerere 15 à 20 Kr. ugentlig, for almindelige Arbeidere ude 12 Kr. ugentlig for 10 Timers dagligt Arbeide undtagen Lørdagene, da Arbeidstiden er 8 Timer.

Ingen Ulykkestilfælde af alvorlig Art indtraf ved Værket.

Foruden ovennævnte Oscar Gold Mining Co. er der Mange, som eie Ertsanvisninger og Skjærp paa Bømmeløen (deriblandt private Mænd i Haugesund og Bergen og et Par Selskaber i Kristiania), men Virksomheden i disse Skjærp har indskrænket sig til nogle større og mindre Forsøgsdrifter i 1885 og tildels i 1884. I flere af disse sporedes svag Forekomst af Guld og enkelte gav grundet Haab om at kunne drives med Held. Arbeidsstyrken ved samtlige disse Forsøgsdrifter oversteg neppe 50 Mand.

Paa selve Bømmeløen er i Femaaret anmeldt følgende Antal Ertsanvisninger:

i 1881	17	Stykker,
- 1882	32	—
- 1883	47	—
- 1884	922	—
- 1885	254	—

1272 Stykker,

hvorved dog bemærkes, at ikke saa faa Anvisninger ere anmeldte 2 eller flere Gange og at saaledes Anvisningernes Tal er noget mindre end ovenstaaende Tal paa Anmeldelserne, medens paa den anden Side er anmeldt endel ikke i nærværende Opgave medtagne Skjærp paa Brennæsøen og de i Nærheden af Bømmeløen liggende mindre Øer. De allerfleste af Skjærpene ere selvfølgelig ganske værdiløse. Metallets Art kan ikke angives, da Anmeldelserne i Regelen kun lød paa „Ertsanvisning“.

Af Muthingsbreve vedkommende selve Bømmeløen er i Femaaret publiceret 430, nemlig

i 1881	2	Stykker,
- 1882	5	—
- 1883	22	—
- 1884	153	—
- 1885	248	—

430 Stykker,

Ifølge Opgave af Bestyreren for Oscarsværket udvandt dersteds til Udgangen af 1885 Guld for 36 000 Kroner.“

Den i min forrige Femaarsberetning omhandlede Svovlkisgrube paa Varaldsø har ogsaa i dette Femaar været i Drift. De nedadgaaende Priser paa Produktet har imidlertid virket til, at Driften Aar om andet er bleven indskrænket, og vil maaske Driften i en nærmere Tid blive indstillet. I 1885 udbragtes der ved Gruben 3600 Tons Svovlkis. Arbejdsstyrken var 46 Mand. Udgiften Kr 40 024.49.

Ved Høgaasens Grube paa Stordøen var Produktionen i 1885 3000 Tons Svovlkis. Arbejdsstyrken var 26 Mand. Driftsudgiften er ikke opgivet.

Ved Kristiansgaves Værk i Kvindherred blev i 1885 i Dalemyr Grube udvundet 500 Tons Svovlkis med et Arbejdsbelæg af 9 Mand og en Udgift af Kr. 5400.

I 1883 har det engelske Interessentskab, der eier Svovlkisgruben paa Varaldsø, aabnet Drift af Claudet's og Barry's Nikkelgruber paa Osterøen i Hosanger. Der blev i 1885 ved nævnte Gruber udbrudt 700 Tons Malm, hvoraf til England blev afskibet 391 Tons med Nikkelgehalt 3.9 %. Arbejdsstyrken var 29 Mand. Samlede Udgifter ved Gruberne var Kr. 40 428.25, heri indbefattet Omkostningerne ved et nyt Veianlæg fra Søen op til Claudet's Grube og en Kai ved Søen.

I Forbindelse med foranstaaende Anførsler indtages her nogle Oplysninger om enkelte med Bergværksdriften beslægtede Virksomhedsgrene, der i Femaaret have haft nogen Betydning.

Der findes i Amtsdistriktet paa flere Steder fordelagtige Hellebrud. Af disse har dog alene Tagkifer- og Plattingstens-Bruddene i Voss tilhørende Gaardene Norem, Fjose, Lemme og Helleved, og i Jondal paa Gaarden Sollesnæs — tilhørende iøvrigt gjennem længere Tid Gaarden Sandven i Vikør — nogen Betydning. Driften er ved begge Brud i Fremgang, hvilket for Vossebruddenes Vedkommende maaske væsentlig skyldes Jernbanen mellem Voss og Bergen, ved hvilken der i Bergen og Omegn er aabnet et fordelagtigt Marked for Produktet. Bruddene paa Voss var i 1885 i Drift omtrent 25 Uger, sysselsatte ialt omtrent 25 Mand og gav et Udbytte af 2500 Favne til Salgsværdi Kr. 7500. Bruddene i Jondal vare samme Aar i Drift omtrent 30 Uger, sysselsatte omtrent 60 Mand og gav et Udbytte af 5850 Favne til Salgsværdi Kr. 18 630.

Brynestensbruddene paa Øvrekvale og Langesæter i Ullensvang ere væsentlig drevne alene i ethvert Vinterhalvaar med gjennemsnitlig aarligt Udbytte af 20 000 kg. til en Salgsværdi af Kr. 1500.

Paa Mosterøen i Finnaas have de gamle Kalkstensbrud og paa Urangvaag, ligeledes i Finnaas, et omtrent 20 Aar gammelt Granitbrud i Femaaret været i Drift. Produktionen ved de første var i 1885 henved 300 Kubikfavne med Salgsværdi Kr. 4200. Produktionen ved det sidstnævnte Brud kan ikke for noget Aar med Sikkerhed opgives. Salgsværdi af hvad der brydes andrager gjennemsnitlig aarlig til omtrent Kr. 2500.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Det gjælder ogsaa for denne Periode, at Amtsdistriktets Fabrik- og Industrivirksomhed væsentlig har været samlet i Nordhordlands Fogderi og navnlig der henlagt til Herrederne Aarstad, Askøen, Fane, Fuse, Hammer, Hosanger, Haus og Bruvik, af hvilke de til Bergen umiddelbart stødende Distrikter Aarstad og Askøen tælle en stor Flerhed af industrielle Anlæg. De største og betydeligste Anlæg ere dog beliggende i Arne (Haus) og paa Dale (Bruvik). Ved Udgangen af 1885 var der i Virksomhed i Aarstad og Askøen: 8 Kornmøller, 1 Bryggeri, 5 Garverier, 2 Stampemøller, 1 Sengebundsfabrik, 2 Vatfabriker, 2 Bridselfabriker, 1 Traad- og Drevfabrik, 1 Barkemølle, 1 Not- og Garnfabrik, 1 Klædefabrik, 1 Cikoriefabrik, 1 Sæbesyderi, 2 mekaniske Værksteder, 1 Tobaksfabrik, 1 Fyrstikfabrik, 1 Shoddyfabrik, 1 Jodfabrik, 2 Reberbaner, 1 Tørdok, 1 Jernstøberi, 1 Skibsværft, 1 Trankogeri, 1 Papirfabrik, 1 Krudtfabrik, 2 Sagbrug.

Fane: Foruden flere Møllebrug og Sagbrug 1 Bomuldspinderi, 1 Reberbane, 1 Notfabrik, 1 Trikotagefabrik med Uldspinderi, 1 Shoddyfabrik.

Fuse: 1 Papfabrik med Træsliberi.

Hammer: 1 Teglbrænderi, 1 Uldspinderi, 1 Trikotagefabrik, 1 Tøndefabrik, 1 Kornmølle og flere Garverier.

Hosanger: 1 Bomuldspinderi, 1 Sagbrug, 3 større Møllebrug og endelig i

Haus og Bruvik: Foruden tvende større Kornmøller, nemlig 1 i Arne og 1 i Vaksdal, de store og ganske betydelige Anlæg, nemlig i Arne 1 Bomuldspinderi og 1 Uldspinderi, begge med tilhørende Væverier, og i Dale ilige- maade 1 Bomuldspinderi og 1 Uldspinderi med tilhørende Væverier.

I Søndhordland er i Femaaret underholdt den i tidligere Beretning omskrevne Skibsbyggervirksomhed i Kvindherred samt Dynamit- og Salpeterfabrikerne i Stordøen.

Om de tre i Kvindherred paa Skaale i Femaaret drevne Skibsbyggerier er oplyst, at ved samme er bygget:

i 1881	2	Galeaser,	2	Jagter,	3	Fiskeslupper
- 1882	3	—	3	—	1	—
- 1883	2	—	2	—	2	—
- 1884	1	—	1	—	4	—
- 1885	-	—	1	—	-	—

eller ialt 8 Galeaser, 9 Jagter, 10 Fiskeslupper.

Ved Dynamitfabriken paa Gaarden Lillebø i Stordøen udvirkedes i 1885 ca. 4000 kg. Dynamit og ved Salpeterfabriken sammesteds ca. 400 kg. Salpetersyre.

I Søndhordland er en ny og større Virksomhed sat igang i det paa Øen Hisken (Finnaas Præstegjeld) anlagte saakaldte Hiskens Røgeri, tilhørende Landhandler J. Jørgensen. Forretningen begyndte 1881 og dreves i det væsentlige uforandret til 1885, da Røgeriet betydeligt udvidedes saaledes, at

det nu er et efter vore Forhold ret anseeligt Anlæg. Salte- og Røgeribygningen er saaledes ved Brandtaxt i Oktober 1885 forsikret for Kr. 23 550 og indeholder blandt andet 13 murede Røgeristuer. Ved Udgangen af Aaret 1885 var ved Røgeriet sysselsat ialt 56 Personer, nemlig 21 Mand og 35 Kvinder. Anlægget var i 1885 i Gang ialt 180 Arbejdsdage og androg de af de egentlige Arbejdere i Røgeriet samme Aar udførte Dagværk sig til 3600. Om Røgeriets Virksomhed vil man kunne danne sig et Begreb, naar det oplyses, at der til samme forbrugtes i 1885:

Sild (for det meste Vaarsild) for	Kr. 13 500
Laks.	- 1 500
Salt	- 550
Egeved og Sagflis m. m.	- 850
Kasser, Tønder, Stifter m. m.	- 3 950

eller ialt Kr. 20 350

I Hardanger og Voss Fogderi har som i forrige Femaar været underholdt et Uldspinderi og Væveri paa Gaarden Hovland i Ullensvang. Dettes Virksomhed har været i jævnt Stigende. Det arbejder under gunstige Forhold og har god Fremgang. Den gamle Snellefabrik i Jøndal virker fremdeles og under Forhold som tidligere. Fyrstikfabriken sammesteds er derimod nedlagt.

7. Binæringer.

De Binæringer, der i min forrige Femaarsberetning omtaltes, ere drevne ogsaa i denne Periode og det uden nogen væsentlig Forandring, der kan tyde enten paa Fremgang eller Tilbagegang i nogen Retning. Jeg skal her om de vigtigste af dem meddele følgende Oplysninger:

Handelen. Ved Udgangen af 1885 var Antallet af de Personer, der drev Landhandel efter Bevilling eller Handelsbrev, 365, hvoraf

i Nordhordlands Fogderi	179,
- Søndhordlands —	109,
- Hardanger og Voss Fogderi	77.

I forrige Femaarsperiode var det samlede Antal Handlende 285 og dette Tal er saaledes i Femaarsperioden forøget med 80. I denne Tilvækst maa der dog ikke søges Udtryk for en større og livligere Handelsrørelse. I det store Hele har denne Virksomhed ikke givet mere end fra Haanden til Munden, og kun paa ganske enkelte faa Hænder har Omsætningen givet noget til Bedste. Om Skræppehandelen og Handelen med levende Kreaturer gjælder, hvad jeg i min forrige Femaarsberetning herom bemærkede. Skræppehandlerne høre hovedsagelig hjemme i Voss og Evanger. I Kreaturhandelen deltage fornemmelig Herrederne Etne, Skonevik, Kvindherred, Voss, Ulvik, Ullensvang og Røldal samt tildels Fane og Masfjorden.

I Femaaret har 22 Forbrugs- og Handelsforeninger været i Virksomhed. En Oversigt over denne meddeles nedenfor:

Herreder.	Foreningens Navn.	Naar Foreningen begyndte sin Virksomhed.	Medlemmernes Antal i 1885.	Salgsbeløb i Kroner.				
				1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Nordhordlands Fogderi.								
Askøen	Laksevaags Forbrugsforening	1874	400	84 000	82 000	90 000	86 000	85 000
Fane	Fane Do.	1874	68	59 000	66 400	62 900	64 700	64 000
Os	Os Do.	1877	83	25 500	26 000	24 500	24 000	27 000
Bruvik	Dale Do.	1885	110	-	-	-	-	36 000
	Eksingedalens Do.	1874	32	20 000	20 000	20 000	24 000	26 000
Haus	Arne Do.	1867	55	52 000	62 000	66 000	68 500	60 000
	Mo Do.	1873	70	16 000	17 000	17 500	17 000	18 000
Hosanger	Indre Hosanger Do.	1876	61	12 000	12 500	13 000	13 000	12 500
	Fotlands Do.	-	51	1 600	1 500	1 400	2 400	2 000
Søndhordlands Fogderi.								
Skonevik	Høilandsundets Do.	1874	62	30 000	32 000	30 000	34 000	32 000
	Stordalens og Aakrefjordens Do.	-	53	24 000	29 000	25 000	26 500	23 500
Etne	Etne Do.	1878	114	33 000	33 400	33 600	32 500	32 700
Tysnæs	Vaage Handelsforening	1881	4	stiftet ved	6 000	6 000	6 000	6 000
Kvindherred	Kvindherreds Do.	1874	136	Aarets Udgang 52 500	54 700	44 200	47 300	48 100
Hardanger og Voss Fogderi.								
Voss	Voss Forbrugsforening	1877	275	69 500	66 200	63 100	56 200	54 300
Evanger	Evanger Do.	1872	93	64 000	59 000	50 500	54 000	57 500
Ulvik	Ulviks Do.	1873	53	29 400	29 800	25 800	26 400	26 000
	Ullensvangs Handelsforening	1870	47	26 700	29 400	24 400	23 000	23 700
Ullensvang	Indre Ullensvangs Do.	1871	83	25 400	29 600	21 900	27 300	18 900
	Kinserviks Do.	1869	65	26 200	26 600	23 200	25 300	24 700
Vikør	Østensø Do.	1879	112	62 700	74 700	66 200	73 400	70 300
Jondal	Tørvikbygdens Do.	1877	36	1 600	1 800	1 700	2 000	2 000

Skibsfarten har i Femaaret havt omtrent den samme Betydning for Amtsdistriktet som tidligere. Med faa Undtagelser, der nedenfor skulle nævnes, ere de i Amtet hjemmehørende Fartøier alene sysselsatte i indenrigsk Fart, hovedsagelig ved Fiskerierne saavel Torskefiskerierne i Nordland og Finmarken som de i Landet tilgaaende Sildefiskerier. Derimod er en ikke ringe Del af Amtets yngre Befolkning væsentlig fra Skonevik og Tysnæs i Søndhordland, tildels ogsaa fra Fane og Sund i Nordhordland, engagerede som Matroser paa Skibe i udenrigsk Fart.

Angaaende de i Amtet i 1885 hjemmehørende Skibe hidsættes følgende Opgave:

Fogderier.	Samtlige i Amtet hjemmehørende Fartøier i 1885.			De i 1885 i Amtet hjemmehørende Fartøier over 50 Ton.		
	Antal.	Tonnage.	Bemanding.	Antal.	Tonnage.	Bemanding.
Nordhordland	84	1 985	294	8	542	44
Søndhordland	208	6 402	862	40	2 424	249
Hardanger og Voss	102	3 631	388	14	929	80
Ialt i Amtet	394	12 018	1 544	62	3 895	373

Naar undtages de Dampskibe, der gaa i Post- og Passagerrute paa Amtets Fjorde, og som, om de end for den væsentligste Del tilhøre Aktieiere i Amtsdistriktet, dog ikke ere medtagne i ovenstaaende Tal, da de ere indregistrerede i Bergen, havde Amtet i 1885 alene 3 Dampskibe med samlet Tonnage 163. I udenrigsk Fart var i 1885 af ovenanførte 62 Fartøier alene sysselsat 5 Seilfartøier med en samlet Tonnage 263.

Haandværksdriften har maaske havt nogen Fremgang, forsaavidt som den i den senere Tid i større Udstrækning end tidligere drives som særskilt Næringsvei. Saagodtsom overalt ere Herrederne tilstrækkeligt forsynede med de almindelige Haandværkere. Men Haandværksfrembringelser til Salg udenfor Herrederne have kun undtagelsesvis nogen Betydning. Fra Etne, Voss, Vossestranden, Ullensvang og Vikør er dog Aar om andet solgt flere Plouge, Ljaer, Tolleknive, Sakse og Laase, fra Vikør, Ullensvang og Etne Spinderokke, fra Skonevik og Stordøen Sildetønder, fra Vikør Stamper og Bøtter, fra Fane og Voss Stolkjærrer og Arbeidskjærrer.

Husfliden er kun undtagelsesvis for enkelte Herreder i Amtet skredet fremad. I Almindelighed tilvirkes der inden ethvert Herred tilstrækkeligt til Herredets eget Brug af grovere Klædningsstykker og simpelt Husgeraad samt af Gaards-, Fiske- og andre Redskaber. Undtagelser herfra gjøre Distrikterne Aarstad og Askøen, hvis Nærhed ved Bergen med en forholdsvis lettere Adgang til bedre lønnet Arbeide gjør, at det her svarer bedre Regning at købe enten i Bergen eller fra andre Steder. Fra Ulvik, Ullensvang og Vikør sælges i ikke ubetydelig Udstrækning udenfor Herrederne Vadmel og Uldtæpper —

„Kvitler“. I Vikør tilvirkes aarlig til Udførsel ca. 20 000 Bundter à 40 Stkr. Tøndebånd af Hassel. Fra Fane sælges til Bergen en ikke liden Mængde Skuffer, Øser, Slever og Skeer af Træ samt Sopolimer. Fra Os sælges aarlig omtrent 20 000 Par Træsko.

Husflids- eller Haandgjerningsskoler have i Femaaret med Bidrag af Amtskommunen og Herredskommunerne været underholdte, nemlig for Gutter 1 i Masfjorden, 1 paa Voss og 2 i Ulvik og for Piger 1 i Aarstad, 1 i Askøen, 1 i Skonevik og 1 i Ulvik. Gutterne have været underviste i Snedkerarbeide, Dreining, Kurvfletning og Træskjærerarbeide og Pigerne i de almindelige kvindelige Haandarbeider.

Baadbyggeriet har ogsaa i denne Periode alene havt Betydning i Herrederne Jondal, Strandebarm og Os, hvor større og mindre Baade af forskelligt Slags er bygget i Antal og Værdi omtrent som i forrige Femaar. Idet jeg her anfører det for 1885 opgivne Antal nybyggede Baade og disses Værdi og derhos bemærker, at dette saa nogenlunde svarer til Baadbyggeriets gennemsnitlige aarlige Udbytte i Femaaret, skal jeg til Sammenligning hidsætte de tilsvarende Tal for Femaarsperioden 1876—1880:

Herre der.	1885.		Gjennemsnitstal for Perioden 1876—1880.	
	Værdi.	Solgt udenfor Herredet.	Værdi.	Solgt udenfor Herredet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Jondal	79 000	71 000	67 300	60 600
Strandebarm	17 500	15 000	18 000	18 000
Os	7 920	7 344	7 720	6 580

I Kvindherred er der i 1885 bygget 60 Baade — Færing — til en Værdi af Kr. 1800. Deraf solgtes til Beløb Kr. 600. I Fane byggedes samme Aar Færing og Seksringer i Antal 23 til Værdi Kr. 1100. Deraf solgtes 18 til Beløb 875 Kr. Iøvrigt drives Baadbyggeri paa flere Steder i Amtet, men alene til eget Brug og udenfor nævnte Herreder intetsteds tilstrækkeligt til Herredets Behov.

Tilvirkning af Ansjos i Kvindherred har i Femaaret havt forholdsvis stor Betydning. I denne Periode er vistnok Antallet af dem, der have befattet sig med at salte og nedlægge Ansjos m. m., noget reduceret. Men saa have de enkelte — 5 à 6 Mand — der have vedblevet Bedriften, betydelig udvidet sine Forretninger. Dette gjælder navnlig H. Thorsen og H. Valvatne paa Sunde. Disse have til Forfærdigelse af Blikdunke, Daaser og Æsker anskaffet sig Maskiner og have de hele Aaret igjennem sysselsat en hel Del Arbeidere til Forfærdigelse af fornødne Boxer, til Saltning og Nedlægning af Ansjos, til Røgning og Rensning af Delikatessesild. Deres Ansjos, Delikatesse- og Røgesild i Olie har ved flere Udstillinger i Landet og i Udlandet vundet Medailler og hæderlig Omtale. Der antages at være nedsaltet ialt omtrent

20 000 Halvtønder aarlig og kan Salgsværdien heraf antages aarlig at have udgjort fra 80 til 100 000 Kr.

Jagten har som Næringsvei i dette Amt ikke synderlig Betydning. Som Sport drives den derimod, hvortil ogsaa de store Fjeldvidder og Amtsdistriktets lokale Forhold iøvrigt give god Anledning, i adskillig Udstrækning og der skydes aarligaars en hel Del Ryper, Aarfugl og Harer. I Femaarets Løb er der indtraadt endel Forandringer i gjældende Fredningsbestemmelser. Saaledes er ved høieste Res. af 29 Marts 1881 Fredningstiden for

- 1) Hare sat fra 1 April til 1 September,
- 2) Røi og Tiur fra 1 Februar til 1 December,
- 3) Rype og Aarhane fra 1 April til 15 August

og ved høieste Res. af 25 September 1885 er Fredningstiden for Rype sat fra 1 April til 1 September. Ved høieste Resolution af 20 November 1885 er den ved høieste Resolution af 16 Juli 1875 fastsatte Fredningstid hele Aaret af Ederfugl for 10 Aar gjældende til Udgangen af 1885 bestemt at skulle være gjældende til Udgangen af Aaret 1895. Udenfor de lovbestemte Fredningstider gjaldt efter dette særskilt for dette Amt:

at Hare	ved Udgangen af 1885 var fredet fra 1 April til 1 September,
Røi og Tiur	- - - - - 1 Februar til 1 December,
Aarhane	- - - - - 1 April til 15 August,
Rype	- - - - - 1 April til 1 September,
Ederfugl	- - - - - hele Aaret,

hvorhos endelig Hjort efter kgl. Resolution af 3die April 1880 ogsaa for en Tid af 10 Aar er fredet det hele Aar.

I Femaaret er Skudpræmie erlagt for Fældelse af følgende Rovdyr:

Rovdyr.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Tilsammen.
Bjørn	1	-	-	-	-	1
Jerv	6	1	-	3	2	12
Ræv	497	260	443	612	255	2 067
Ørn	69	40	131	39	33	312
Høg	258	352	347	346	345	1 648
Hubro	90	56	47	99	30	322
Ravn	267	159	133	133	84	776
Kraake	4 856	1 822	1 656	1 811	-	10 145
Skjære	2 970	889	750	814	-	5 423

I Anledning af de Anførsler, Opgaven indeholder om Skudpræmie for Hubro, Ravn, Kraake og Skjære, bemærkes, at Amtsformandskabet i 1880 paa en Forestilling fra Bergens Jagtklub om Skudpræmie for disse Dyr, der antoges i væsentlig Grad at ødelægge vor Vildtstand, bestemte en Præmie for Hubro 2 Kroner, for Ravn 1 Krone og for Kraake og Skjære 50 Øre. I 1881 nedsatte Amtsformandskabet Præmien for Ravn til 50 Øre og for Kraake og Skjære til 25 Øre. I 1884 besluttede atter Amtsformandskabet, at der fra 15de Juli samme Aar fremtidig ikke skulde udbetales Præmie for

Kraake og Skjære. — I denne Forbindelse bemærkes, at der i dette Amt efter Amtsformandskabets Beslutning af 31te Juli 1847, gjentaget den 26de Juni 1849 og senest 30te Juni 1880 — ved Siden af den i Lov af 29de Mai 1879 bestemte Præmie af 4 Kroner for Fældelse af Ræv — betales Extra-præmie 4 Kroner for Rødræv fældet inden Amtets Grændser i Tiden fra 1ste April til 1ste Oktober.

Som en Binæring, der i Femaaret har givet adskillig Indtægt og det for ethvert Aar stigende med Udsigt til at vokse frem til en ganske klækkelig aarlig Sum, kan jeg ikke undlade at nævne den Virksomhed, der har fulgt og vil følge med den saakaldte Turisttrafik Hoteller, Herbergsteder og Logishuse ere rundt om i Amtet byggede Aar efter andet flere og flere, og paa at tjene Penge dels herved, dels ved Befordring af Turister tilvogns, tilhest og tilfods have alt Flere og Flere ofret sig. Turisttrafiken har i de sidste Aar af Perioden vokset, og Alt tyder paa, at den vil vokse, hvad ogsaa den fremskudte Plads i Turisternes Reiseplaner, som dette Amt med dets talrige eiendommelige Naturskønheder synes at have faaet, lader forudse. Det kan vides, at Penge herved ville være at tjene, og forsaavidt er jo dette Forhold glædeligt. Jeg er dog ikke uden Frygt for, at Forholdet har sin store Skyggeside, idet jeg tænker paa den meget store Skare væsentlig af halvvoxne Gutter og yngre Mænd, der med eller uden Hest i Turisttiden fra medio Juni til medio September samle sig ved Hoteller, Skydsstationer og Dampskibsanløbssteder for paa en eller anden Maade at nyttiggjøre sig for de Reisende. Deres Tidsfordriv er for de fleste en Virksomhed i Ledig-gang. Giver den for nogle og maaske mange nogen Fordel, for mange bliver den til Fordærvelse.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Efter Opgave fra Sorenskriverne er Antal og Salgsbeløb af de i Femaaret afhændede faste Eiendomme følgende:

Sorenskriverier.	Antal Eiendomme.	Salgsbeløb.
		Kr.
Nordhordland	877	1 634 394
Midthordland	900	2 632 548
Søndhordland	775	1 626 161
Hardanger og Voss	731	1 896 482
Tilsammen for Amtet 1881—1885	3 283	7 789 585
Det tilsvarende Beløb 1876—1880	2 899	7 718 699
— — — 1871—1875	2 833	6 113 136

Til denne Opgave skal jeg tillade mig at hidsætte Opgave over Skyldalerens Gjennemsnitsværdi, saaledes som den i 1885 har været i efterfølgende Thinglage:

Thinglage.	Gjennemsnitspris.	Thinglage.	Gjennemsnitspris.
	Kr.		Kr.
Aarstad	4 324	Fjælberg	2 179
Fane	4 070	Finnaas	1 857
Os	3 847	Stordøen	1 813
Fuse	1 314	Fjære	1 576
Sund	1 017	Fitje	1 805
Fjeld	2 087	Tysnæs	1 651
Manger	1 385	Strandebarm	1 726
Hammer	3 359	Kvindherred	1 346
Lindaas	1 819	Voss	2 027
Masfjorden	1 971	Evanger	3 740
Hosanger	2 495	Vossestranden	2 125
Haus	2 841	Ulvik	2 547
Bruvik	3 142	Ullensvang	2 258
Skonevik	2 882	Vikør	2 468
Etne	2 094	Jondal	3 147

Med Hensyn til de i Femaaret thinglæste og aflæste Panteheftelser stiller efter Sorenskrivernes derom meddelte Opgaver Forholdet sig saaledes:

Sorenskriverier.	Thinglæste Heftelser.		Aflæste Heftelser.		Pantegjældens Størrelse.
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	
		Kr.		Kr.	Kr.
Nordhordland	1 555	1 371 778	984	625 967	745 811
Midthordland	1 647	3 274 268	982	1 653 308	1 620 960
Søndhordland	1 289	1 310 952	694	669 025	641 927
Hardanger og Voss	709	1 230 285	386	515 793	714 492
Ialt i Amtet	5 180	7 187 283	3 046	3 464 093	3 723 190
modi Femaaret 1876—1880	5 585	6 613 145	3 055	3 059 957	3 553 188
og - - 1871—1875	5 092	8 191 592	3 433	4 111 896	4 079 696

Af Tvangsauktioner er i Femaaret afholdt:

Sorenskriverier.	Over fast Gods.		Over Løvsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Nordhordland	26	42 315	29	2 487
Midthordland	31	95 086	29	6 566
Søndhordland	54	99 272	94	11 420
Hardanger og Voss	61	164 547	91	24 833
Ialt i Amtet	172	401 220	243	45 306
mod i Femaaret 1876—1880	91	220 238	173	53 823
og - — 1871—1875	68	234 960	143	28 260

Af Udpantninger er i Femaaret afholdt:

Fogderier.	For Skatter.		Andre.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Nordhordland	8 739	116 787	578	11 081	9 317	127 868
Søndhordland	5 346	114 536	342	5 345	5 688	119 881
Hardanger og Voss	295	8 549	164	2 159	459	10 708
Ialt i Amtet	14 380	239 872	1 084	18 585	15 464	258 457
mod i Femaaret 1876—1880					12 905	214 558
og - — 1871—1875					10 869	172 528

Angaaende de af Fogderne og Lensmændene i Femaaret afholdte Exekutioner hidsettes efter de herom meddelte schematiske Forklaringer følgende Opgave:

Fogderier.	Exekutioner afholdte af Fogderne eller af Lensmændene eller Andre paa Fogdernes Vegne.		Exekutioner afholdte af Lensmændene paa egne Vegne.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Nordhordland	68	74 771	674	70 876	742	145 647
Søndhordland	56	68 692	692	86 716	748	155 408
Hardanger og Voss	74	113 271	572	88 323	646	201 594
Ialt i Amtet	198	256 734	1 938	245 915	2 136	502 649
mod i Femaaret 1876—1880	326	212 223	1 316	124 592	1 642	336 815
og - — 1871—1875	211	102 372	736	65 456	947	167 828

Til mulig Oplysning om de økonomiske Forhold i Amtet skal jeg meddele en Opgave over det Antal Sager, der i Femaaret have været indbragte for Forligelseskommissionerne med Tilføiende af de forligte Sagers Tal. Jeg maa her som ved den lignende Oplysning i min forrige Femaarsberetning anmærke, at om end flere af disse Sager kunne vides at have angaaet andet Gjæld end, saa vil det dog være utvivlsomt, at Hovedstokken har dreiet sig herom. Og kan man saa, hvortil der vistnok er Grund, forudsætte, at Forholdet forsaavidt Aar om andet har været det samme, da tør jeg tro, at nedenstaaende Tal idenne Forbindelse ville have sin Betydning. Jeg skal til Sammenligning hidsætte de tilsvarende Tal fra de tvende foregaaende Femaar:

Femaarsperioden 1871—1875.			Femaarsperioden 1876—1880.			Femaarsperioden 1881—1885.		
Aar.	Antal behandlede Sager.	Antal forligte Sager.	Aar.	Antal behandlede Sager.	Antal forligte Sager.	Aar.	Antal behandlede Sager.	Antal forligte Sager.
1871 . . .	1 576	1 015	1876 . .	1 747	1 181	1881 . .	3 085	2 108
1872 . . .	1 551	981	1877 . .	1 891	1 298	1882 . .	2 891	2 087
1873 . . .	1 316	825	1878 . .	2 336	1 688	1883 . .	2 847	1 873
1874 . . .	1 410	864	1879 . .	2 753	1 964	1884 . .	2 834	1 890
1875 . . .	1 658	1 142	1880 . .	3 190	2 227	1885 . .	2 780	1 885
Tilsammen	7 511	4 827	Tils.	11 967	8 358	Tils.	14 437	9 843

Ved de i 1885 foretagne Skatteligninger for 1886 er Formue og Indtægt ansat saaledes:

Herreder.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Herreder.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.
	Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Aarstad	4 638 000	912 200	Etne	1 289 000	301 811
Askøen	2 386 300	888 150	Fjælberg	1 563 470	417 121
Fane	3 753 200	708 280	Sveen	765 200	224 095
Os	1 074 700	180 950	Valestrand	346 800	96 994
Fuse	1 467 100	351 960	Finnaas	1 131 700	424 050
Sund	734 600	245 500	Stordøen	1 278 300	206 100
Østervold	768 320	229 885	Fitje	478 300	199 160
Fjeld	951 580	369 480	Tysnæs	1 766 200	455 220
Hærlø	893 100	290 840	Kvindherred	2 309 400	355 500
Manger	1 155 000	230 300	Strandebarm	1 083 240	206 790
Hammer	1 342 500	287 400	Voss	4 819 600	595 860
Alversund	987 100	196 410	Evanger	642 600	153 030
Lindaas	1 357 200	361 410	Vossestranden	888 300	131 840
Masfjorden	671 200	142 480	Ulvik	2 538 800	453 680
Hosanger	1 335 500	216 300	Ullensvang	3 277 600	575 250
Haus	1 786 100	574 140	Røldal	328 200	70 915
Bruvik	1 272 200	477 600	Vikør	1 676 700	304 940
Skonevik	1 213 200	251 140	Jondal	764 400	121 170

Tilsammen i Amtet: Antagen Formue . . . 54 734 710 Kroner.
 — Indtægt . . . 12 207 951 —

Amtet havde ved Udgangen af denne Femaarsperiode ialt 21 Sparebanker mod 20 ved Udgangen af forrige Periode. Angaaende disses Forhold ved Slutningen af Aaret 1885 meddeles nedenstaaende Opgave, hvori til Sammenligning er indtaget det tilsvarende Forhold ved Udgangen af 1880:

Sparebankens Navn.	Approberet ved kgl. Resolution af	Ved Udgangen af 1880.			Ved Udgangen af 1885.		
		Antal Indskydere.	Indskydernes Tilgodehavende.	Sparebankens Formue.	Antal Indskydere.	Indskydernes Tilgodehavende.	Sparebankens Formue.
1. Eid	7/5 42	254	43 168	7 051	298	64 005	10 075
2. Voss	14/6 43	2 443	761 503	98 673	2 959	952 624	128 967
3. Kinservik	29/7 46	2 377	947 141	101 923	2 638	984 129	128 066
4. Strandebarm	5/11 53	697	214 782	26 982	836	267 848	41 664
5. Kvindherred	17/2 58	858	222 821	26 495	973	242 139	24 190
6. Fuse	24/2 58	824	233 087	15 355	1 207	374 722	32 404
7. Vikør	14/3 60	364	68 267	9 726	374	87 029	15 039
8. Etne	18/4 60	413	105 417	7 372	439	129 151	9 510
9. Stordøen	15/11 62	465	124 289	9 232	695	151 624	11 609
10. Tysnæs	25/4 63	341	78 084	5 262	413	93 371	9 642
11. Skonevik	22/8 63	286	57 551	6 931	385	101 043	10 772
12. Fitje	8/2 65	202	21 671	1 674	232	24 622	5 678
13. Lindaas	8/3 65	806	144 488	10 060	1 032	173 716	16 269
14. Bremnæs	4/1 66	345	57 828	4 227	484	93 870	10 051
15. Haus	23/6 66	1 381	237 575	20 063	1 737	346 621	34 559
16. Os	17/3 74	252	60 617	1 392	406	87 343	3 425
17. Fjære	20/5 75	316	32 743	1 316	445	62 311	3 998
18. Vossestranden	25/4 76	507	65 361	2 166	569	126 872	8 697
19. Moster	31/7 77	166	19 238	501	250	66 394	3 186
20. Fane	18/10 78	285	35 854	4 680	644	105 326	8 883
21. Bømmel	20/12 81	-	-	-	77	13 287	2 728
Tilsammen		13 582	3 531 485	361 081	17 093	4 548 047	519 412

Til denne Opgave skal jeg tillade mig til Sammenligning at hidsætte nedenstaaende Forklaring, der viser, hvilken Fremgang Sparebankerne i dette Amt have havt.

	Sparebankernes Antal.	Indskydernes Antal.	Indskydernes Tilgodehavende.	Gjennemsnitsbeløb pr. Indskyder.
31 December 1845	2	400	Kr. 63 064	Kr. 157
- — 1855	4	2 102	449 668	214
- — 1865	13	6 370	1 496 556	234
- — 1875	17	11 680	3 462 308	296
- — 1885	21	17 093	4 548 047	266

Foruden ovenfor nævnte autoriserede Sparebanker har i Femaaret efternævnte Bankindretninger virket, og var ved Udgangen af 1885 Antallet af Indskydere i enhver Indretning og dennes Forvaltningssum følgende:

Ullensvangs Privatbank: Indskydernes Antal 1008, Forvaltningssum Kr. 310 552
 Kvams — — — — — 552, — — — — — 117 707

Ialt 1560, Forvaltningssum Kr. 428 259.

Den nævnte Kvams Privatbank er i 1881 dannet ved Sammenslutning af de i min forrige Beretning nævnte „Østensø Laaneindretning“ og „Østensø Arbeider-Spareforening“. Den i forrige Beretning nævnte „Strandviks Privatbank“ er med kgl. Approbation af 27 Oktober 1882 gaaet op i Fuse Sparebank som en Filialafdeling af denne. Den i forrige Beretning iligemaade nævnte Ulviks Skillingsbank har i denne Femaarsperiode ikke været i Virksomhed.

Ved Udgangen af Femaaret vare følgende Brandforsikringsindretninger i Virksomhed:

Indretningens Navn.	Approberet ved kgl. Resol. af	Samlet Forsikringssum ^{31/12} 85.	Deraf	
			for Huse alene.	for Løvsøre alene.
		Kr.	Kr.	Kr.
1. Ljndaas Brandassuranceforening . . .	2/2 56	1 961 780	1 961 780	-
2. Haus Brandforsikringsindretning . . .	22/2 62	1 083 080	1 083 080	-
3. Voss Do.	7/12 64	1 957 290	1 957 290	-
4. Ullensvangs Brandassuranceforening . . .	21/4 66	1 571 550	1 571 550	-
5. Hammer Brandforsikring	14/8 68	848 000	848 000	-
6. Ulviks Herreds Brandforsikringsselskab	22/7 70	712 993	712 993	-
7. Kvindhherreds Brandassuranceforening	1/8 71	982 130	982 130	-
8. Fuse Herreds Forsikringsindretning . . .	16/9 73	667 481	627 356	40 125
9. Vikør Brandassuranceforening	8/1 75	583 740	583 740	-
Samlet Forsikringssum 31te December 1885 . . .		10 368 044		
mod 31te — 1880		7 971 557		

Af andre Forsikringsindretninger havde ved Femaarets Udgang følgende:

Indretningens Navn og Art.	Det Herred, hvor Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed.	Samlet Forsikringssum ^{31/12} 85.	Anm.
			Kr.	
1. Jondals Skibsassuranceforening	Jondal	1869	330 333	
2. Indre Hardanger gjensidige Skibsassuranceforening	Ullensvang	1872	396 300	
3. Ullensvangs Kreaturassuranceforening	Do.	1875	17 030	
4. Stordøens Kreaturforsikringsforening	Stordøen	1876	a. for Heste 13 977 b. - Hornkvæg 14 200	Foreningen virker i Stordøen, Sreen, Finnaas og Fitje.
5. Varaldsø Skibsassuranceforening	Strandebarm	1877	250 500	Selskabet virker ogsaa udenfor Strandebarm.
6. Sæim Sogns Kreaturforsikring	Alversund	1877	22 519	
7. Ullensvangs Hesteassurance	Ullensvang	1882	11 240	

Foruden disse Forsikringsindretninger findes der i Aarstad og Askøen i hvert Herred 1 Forsikringsforening for Hornkvæg, i hvilke Forholdet er ordnet saaledes, at der, naar Skade paa et Kreatur, saasom Død paa Grund af Sygdom eller anden lignende Aarsag, er indtruffet, sendes en Mand omkring til de Mænd i Herredet, der ere med i Foreningen, for efter Repartition af det Beløb, hvortil Dyret er værdsat, at indfordre hvad der falder paa ethvert enkelt Medlem, og dermed er Regnskabet op- og afgjort.

Til Oplysning om, hvorledes Forholdet med Hensyn til Tjenerløøn og Arbeidspriser i Femaaret har stillet sig, meddeles her efter de fra Lensmændene herom sendte Opgaver:

Aarlig Løn har været:

i Nordhordlands Fogderi:			
for en Tjenestegut:			
lavest i Lindaas = 80 Kr. og høiest i Sund = 332 Kr.; gennemsnitlig 155 Kr.			
for en Tjenestepige:			
lavest i Fjeld = 36 Kr. og høiest i Sund = 250 Kr.	—	90	-
i Søndhordlands Fogderi:			
for en Tjenestegut:			
lavest i Finnaas = 80 Kr. og høiest i Strandebarm = 200 Kr.	—	130	-
for en Tjenestepige:			
lavest i Finnaas = 45 Kr. og høiest i Strandebarm og Fjælberg = 150	-	75	-
i Hardanger og Voss Fogderi:			
for en Tjenestegut:			
lavest i Jondal = 90 Kr. og høiest i Vossestranden = 270 Kr.	—	150	-
for en Tjenestepige:			
lavest i Jondal = 50 Kr. og høiest i Do. = 190 Kr.	—	85	-

Arbeidspriser og Dagløn har over det hele Amt gennemsnitlig andraget pr. Dag til:

for en Husmand paa egen	Kost om Sommeren Kr. 1.60 og om Vinteren Kr. 1.10		
- - - - - Husbondens	- - - - - 1.00 - - - - -		0.70
for Dagarbeidere:			
Mænd paa egen	Kost om Sommeren Kr. 1.75 og om Vinteren Kr. 1.35		
- - - - - Husbondens	- - - - - 1.20 - - - - -		0.80
Kvinder - egen	- - - - - 0.95 - - - - -		0.75
- - - - - Husbondens	- - - - - 0.60 - - - - -		0.40

Amtskommunens aarlige Udgifter have i Femaaret, forsaavidt efternævnte Amtsbudgettets Hovedposter angaar, været følgende:

De forskjellige Hovedposter i Budgettet.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1. Rets- og Politivæsenet	3 843	3 181	3 212	3 328	3 314
2. Fængselsvæsenet	8 085	7 087	6 889	5 903	5 928
3 Sundheds- og Medicinalvæsenet	43 474	50 612	51 316	53 012	48 615
4. Veterinærvæsenet	5 161	4 927	5 428	5 619	6 935
5. Det almindelige Skolevæsen	35 143	40 332	33 209	38 748	35 655
6. Skolevæsenet iøvrigt	29 462	27 401	26 152	26 493	27 314
7. Abnormskolevæsenet	9 809	10 910	10 480	9 753	11 403
8. Landbrugsvæsenet	23 998	16 727	16 912	19 237	21 583
9. Præmier for fældede Rovdyr	6 115	3 461	4 644	5 268	2 624
10. Skydsvæsenet	649	695	655	712	641
11. Amsformandskabet	5 290	5 218	5 660	5 258	5 105
12. Afdrag paa vedtaget Bidrag til Vossebanen	16 080	16 080	16 080	16 080	16 080
13. Veivæsenet	56 806	47 063	51 263	67 850	57 428

Som det kan vides, udgjør under Udgiftsposten „Sundheds- og Medicinalvæsenet“ Udgifterne ved Sindssygepleien den væsentlige Del.

De udgjorde:

i 1881	Kr. 29 636.72
- 1882	- 31 616.70
- 1883	- 31 665.00
- 1884	- 32 242.87
- 1885	- 33 440.90.

I Forbindelse med disse sidste Tal, der vise, at Sindssygeudgifterne for ethvert Aar have været i Stigende, skal jeg hidsætte en Opgave over Antallet af de Sindssyge, der ved Slutningen af ethvert Regnskabsaar i Femaarsperioden vare under Forsørgelse efter Sindssygelovens § 19:

31 Marts 1881 var i Privatforpleining	131	og i Asyler	30	eller ialt	161,
31 — 1882 - - - - -	—	130 - - - - -	29 - - - - -	-	159,
31 — 1883 - - - - -	—	140 - - - - -	33 - - - - -	-	173,
31 — 1884 - - - - -	—	141 - - - - -	33 - - - - -	-	174,
31 — 1885 - - - - -	—	132 - - - - -	37 - - - - -	-	169.

I Amtet havdes ved Udgangen af 1880 Landeveie med saadan Udstrækning:

Hovedveie	km. 410.2
Bygdeveie	- 727.8
offentlige Rideveie	- 107.0
eller tilsammen km. 1245.0,	

der vare fordelte paa Fogderierne saaledes:

Fogderier.	Hovedvei.	Bygdevei.	Offentlig Ridevei.	Samlet Udstrækning.
	km.	km.	km.	km.
Nordhordland	130.5	330.8	25.0	486.3
Søndhordland	123.2	181.5	14.0	318.7
Hardanger og Voss	156.5	215.5	68.0	440.0

Af Hovedveie er i Femaaret nyanlagt i samlet Udstrækning i Nordhordland km. 11.6, i Søndhordland km. 4.0, i Hardanger og Voss km. 14.0, eller tilsammen km. 29.6 og af Bygdeveie i Nordhordland km. 59.4, i Søndhordland km. 30.3 og i Hardanger og Voss km. 15.0 eller tilsammen km. 104.7.

Dampskibsfarten paa Amtets Kyst og paa dets Fjorde er ogsaa i dette Femaar udvidet. Samtlige Fjorde befares i Regelen flere Gange ugentlig. Ved Femaarets Udløb var Dampskibsanløbsstedernes Tal i Nordhordland 114, i Søndhordland 59 og i Hardanger og Voss 17.

Ved Femaarets Udgang var der ialt af faste Stationer 6 for Landskyds og Vandskyds, 11 for Landskyds og 1 for Vandskyds og derhos af Tilsigelsesstationer 27 for Landskyds og Vandskyds, 4 for Landskyds og 29 for Vandskyds.

Ved Udgangen af 1885 fandtes der i Amtet ialt 104 Postaabnerier, nemlig i Nordhordlands Fogderi 41, i Søndhordlands 41 og i Hardanger og Voss 22. Angaaende Virksomheden ved disse hidsættes følgende Opgave:

Ved Postaabnerierne	er i Aaret 1885 afsendt ialt	og i 1881—1885 gennem- snitlig aarlig
i Nordhordlands Fogderi	75 600 Breve	65 000 Breve
- Søndhordlands Do.	119 100 —	110 600 —
- Hardanger og Voss Do.	97 700 —	95 600 —
eller ved samtlige Amtets Post- aabnerier	292 400 Breve	271 200 Breve

I denne min Beretning om Amtets økonomiske Forhold i Femaaret 1881—1885 maa det være mig tilladt at give Plads for nogle Anførsler om den i Perioden færdigbyggede Jernbane mellem Bergen og Voss. I de Aar, den har været i Drift, har den vist sig at svare til de Forventninger, der knyttedes til den. Men med Vished kan det ogsaa vides, at naar de Forudsætninger, der gik foran dens Anlæg og paa hvilke alle Bidrag til Banen saavel af Bergens By og Søndre Bergenhus Amt som af de engere Kommuner i Amtet og Private antegnedes, forhaabentlig i en nærmere Fremtid sker Fyldest ved Banens Fortsættelse til at kunne danne en uafbrudt og saavidt muligt direkte Forbindelse mellem Bergen og Kristiania, vil Perioden 1881—1885 kunne nævnes som en for det hele Land i særlig Grad vigtig, men for dette Amt og Vestlandet i det hele som en af de mest betydningsfulde Perioder i vor Økonomis Historie.

Den 20de Februar 1874 vedtog Bergens Bys Repræsentantskab enstemmig til Anlæg af en Lokomotiv-Jernbane fra Bergen over Voss og Hallingdal til Krøderens sydlige Ende at bidrage 800 000 Speciesdaler. Ved denne Tid forelaa der imidlertid for Storthinget Planer for Anlæg af en Flerhed af Jernbaner, samtlige fuldt berettigede, og da Anlægget Bergen—Krøderen krævede en ikke lidet større Anlægssum end noget enkelt af de øvrige antydede Anlæg, maatte de Bergenske og Bergenhusiske Repræsentanter ved Storthinget 1874 nære Frygt for, at dette Anlæg, skjønt i sig selv for Vestlandet som for det hele Land af den mest fremtrædende Betydning, kunde blive skudt tilside for

noget af de andre mindre kostbare, men derfor ikke saa berettigede Jernbaneanlæg. Af denne Grund indgav derfor nævnte Repræsentanter for Stortinget i 1874 Forslag om Bevilgning af Midler til Anlæg for Statens Regning af en Jernbane paa Strækningen fra Bergen til Vossevangen, og efterat Bergens Bys Repræsentantskab med Tilslutning til dette Forslag af fornævnte 800 000 Speciesdaler havde vedtaget foreløbig til Banestykket mellem Bergen—Vossevangen at bevilge 270 000 Spd. og Søndre Bergenhus Amtsforsamling (27de Juni 1874) i samme Øiemed havde bevilget 100 000 Spd., Voss Herreds Kommunebestyrelse 50 000 Spd. og flere mindre Kommuner i Amtet omkring 26 000 Spd., blev Banens Anlæg i Medhold fornævnte Forslag af Stortinget 9de Juni 1875 besluttet.

I 1876 paabegyndtes Arbeidet paa Anlægget og fik dette sin Afslutning i 1883, da Banen den 11te Juli s. A. aabnedes til Drift.

Banen, der fra Bergen fører gennem Sognene Aarstad, Birkeland, Arne, Haus, Bruvik, Evanger og Voss til Vossevangen, har en Længde af 108 Km. og har dens Anlæg kostet Kr. 9 951 200 eller pr. Kilometer Kr. 92 141.

Til Oplysning om Banens Trafik og dens økonomiske Resultater i Fem-aarsperioden hidsettes nedenstaaende Opgaver, i hvilke jeg, for at give et nogenlunde anskueligt Billede af Jernbanens Forhold i den første Tid efter dens Aabning, har indtaget Anførsler herom for Driftens 3 første Regnskabsaar fra 11 Juli 1883 til 30 Juni 1886.

Opgave over Jernbanens Trafik:

Driftsaar.	Antal Reisende.			Tons Fragtgods.			
	Mellem Bergen og Banens øvrige Stationer.	Mellem Banens Stationer udenfor Bergen.	Til-sammen.	Skov-produkter.	Produkter vedkommende Landbruget.	Andet Fragtgods.	Til-sammen.
1883/84 . . .	202 355	12 467	214 822	1 341	882	3 360	5 583
1884/85 . . .	238 228	30 341	268 569	1 000	1 032	4 379	6 411
1885/86 . . .	241 318	29 290	270 608	1 337	2 048	6 954	10 339

Opgave over Jernbanens økonomiske Resultater:

Driftsaar.	Indtægter.								Ud-gifter.	Drifts-over-skud.
	Af Reisende					Af Fragt-gods og Ilgods.	Andre Ind-tægter.	Til-sammen.		
	i 2den Klasse.	i 3die Klasse.	med Sæson-billetter.	Reise-gods.	Til-sammen.					
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	
1883/84 . . .	26 353	106 462	3 522	5 166	141 503	41 426	1 754	184 683	166 250	18 433
1884/85 . . .	20 356	111 623	7 890	5 995	145 864	45 429	2 590	193 883	179 845	14 038
1885/86 . . .	18 283	111 342	6 453	6 243	142 321	52 971	2 969	198 261	174 340	23 921

Søndre Bergenhus Amt 24de December 1887.

Underdanigst

Claus N. Worsøe.

XIII.

Bergens By.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand m. V. i Kjøbstaden Bergen
i Femaaret 1881—1885.

Fra

Stiftamtmanden i Bergen.

Herved har jeg den Ære at fremsende en af Bergens Magistrat afgiven Beretning om den økonomiske Tilstand m. V. i Bergen for Femaaret 1881—1885, ved hvilken jeg Intet har fundet at erindre, og hvortil jeg saaledes i det Hele henholder mig, idet jeg skal tilføie, at den væsentligste Del af Femaaret, nemlig til Vaaren 1885, ligger før min Overtagelse af Bergens Stiftamtmandsembede.

Bergen den 11te September 1888.

Gottfr. Hoffmann.

Til

Det Kongelige Indredepartement.

I. Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

a) Handel og Skibsfart.

Herom har en af Byens Forretningsmænd velvillig meddelt nedenstaaende Fremstilling, ved hvilken Magistrat for sit Vedkommende Intet har at erindre.

„Allerede i forrige Femaar led Bergens Handel under mindre gode Konjunkturer, og disse blev i Aarene 1881 til 1885 ingenlunde bedre. Man kan for denne Periode ikke opvise nogen større Virksomhedsgren, der gennemgaaende har været særlig lønnende, medens det ikke er vanskeligt at paavise dem, der have medført betydelige Tab. Mange Værdier bleve efterhaanden i væsentlig Grad reducerede og Bergens Handelsbalance for dette Tidsrum stillede sig kun lidet gunstig.

Sildefiskerierne dreves paa samme Maade og paa omtrent de samme Fangststeder som tidligere. Heri danner dog Islandsfisket en Undtagelse. Fra først af var Bergen ikke synderlig engageret i dette Fiske, ialfald ikke i samme Udstrækning som Stavanger og Haugesund, men de store Forhaabninger, der vare vakte ved de gunstige Resultater af Islandsfisket i 1879 og 1880, bevirkede, at der i 1881 ogsaa fra Bergen gjordes forøgede og meget kostbare Udrustninger. Allerede i dette Aar blev imidlertid Fisket mindre godt, og Aar for Aar dreves det derpaa med større og større Uheld, medens samtidigt Sildens Kvalitet blev daarligere og daarligere. Ved Udgangen af 1885 kan Sildefisket ved Island betragtes som totalt ophørt, og betydelige Kapitaler vare altsaa gaaet tilspilde, ikke blot ved det Tab, som hvert Aars Expeditioner havde medført, men ogsaa derved, at de paa Island opførte faste Sildesalterier vare at betragte som noget nær værdiløse.

Vaarsildfisket, der paany tog sin Begyndelse i Slutningen af forrige Femaar, slog ikke til i nogen større Udstrækning. Det største Kvantum, ca. 110 000 Hl., fangedes i 1885. Fra Bergen afsendtes ikke mange Expeditioner til Fangst af Vaarsild eller Kjøb af fersk Sild, hvad der maa betragtes som et Held, da Forretningen ikke var tilfredsstillende. Selv om Indkjøbspriserne vare noksaa lave, lod den saltede Sild sig ikke realisere med Fordel. Det viste sig nemlig meget vanskeligt at skaffe denne i sig selv temmelig daarlige Vare Markeder, naar den tilvirkedes paa vanlig norsk Maade, og nogen Tilvirkning efter skotske Metoder vides i dette Tidsrum ialfald for Bergens Regning ikke at have fundet Sted.

Hovedinteressen for vore Sildefiskerier dreiede sig ubetinget om Fedsildfisket i Nordland. Hertil afsendtes saavel mange Notbrug som Kjøbefartøier, men om end en Del af disse, særlig Notbrugene, et enkelt Aar (1883) vare heldige og hjembragte god Fortjeneste, var dog det gennemsnitlige Udbytte af disse 5 Aars Fedsildexpeditioner lidet opmuntrende. Paa saagodtsom alle Fangstpladse betaltes altfor høie Priser for den ferske Sild, fordi der overalt fandtes uforholdsmæssig mange Kjøbefartøier. Disses Antal forøgedes ogsaa hvert Aar, idet det stadigt ugunstigere Islandsfiske bidrog til, at flere og flere kastedes ind i Fedsildbedriften. Paa de udenlandske Markeder stillede Forholdene sig lidet heldige for Realisationen af norsk Sild, og det hvad enten Udbyttet af Fedsildfisket var rigt, som i 1883 og 1885, eller lidet, som i 1882 og 1884. Den skotske Sild kunde nemlig som oftest sælges forholdsvis billigere end den norske, og paa Grund af dens bedre Sortiment og Pakning vandt den større og større Udbredelse i Tyskland paa den norske Silde Bekostning. Hvad der desuden øvede en meget skadelig Indflydelse paa Sildeforretningen, var det siden Slutningen af Syvtiaarene stadig tiltagende bohøslanske Fiske, der, om end ikke ganske, saa dog for en meget væsentlig Del udestængte den norske Sild fra et saa betydeligt Afsætningsfelt som Sverige.

Torskefiskerierne i Lofoten og Finmarken gave i 1881 til 1885 høist forskjelligt Udbytte. Lofoten havde i 1882 et af de rigeste Fiskerier, som i

det hele taget kjendes, medens det de andre Aar var betydeligt mindre, i 1883 endog yderst lidet. For Finmarkens Vedkommende kan Fisket i disse 5 Aar betragtes som rent mislykket undtagen i 1885, da der opfiskedes det forholdsvis betydelige Kvantum af 17 Millioner Torsk. Den samme Overstrømmen af Kjøbefartøier til Fangstpladsene og de deraf følgende høit opdrevene Indkjøbspriser, der virkede saa uheldigt paa Fedsildforretningen, øvede ogsaa sin skadelige Indflydelse paa Fiskeexpeditionerne, saameget mere som derved et altfor stort Parti af den fangede Torsk tilvirkedes til Klipfisk. Kun i 1881 og tildels i 1885 havde Bergen noget økonomisk Udbytte af sine Expeditioner, medens disse de andre Aar vare endog betydeligt tabbringende. For Exportørerne var Klipfiskforretningen vistnok ganske fordelagtig. Disse anlagde nemlig i Regelen fornuftige Priser for den tørrede Fisk, hvortil ikke mindst bidrog Frygten for Konkurrence af den franske Fisk, der i denne Periode mere og mere fandt Indpas paa de spanske Markeder.

Handelen med Rundfisk bragte de deri Interesserede en ret god Fortjeneste. I de 3 første Aar af Perioden, hvori Fortjenesten var bedst, var imidlertid Rundfiskpartiet meget lidet, og da det i 1884 blev større paa Grund af det rige Fiske i Finmarken, hvor en overveiende Del af Fisken tilvirkedes til Rundfisk, aftog Fortjenesten betydeligt. Det samme var tildels ogsaa Tilfælde i 1885. Heller ikke Rundfiskforretningen kan derfor siges i nogen betragtelig Grad at have forbedret Handelsbalancen i dette Tidsrum.

Paa Grund af den fangede Torsks overordentlige Magerhed produceredes i 1881 til 1883 meget lidet Tran. Der anlagdes derfor altfor høie Priser, og da Udlandet ikke vilde følge med disse, var Afsætningen slæbende og Avancen høist ubetydelig, for ikke at sige ingen. Først i de to sidste Aar synes vor Handelsstand at komme til Erkjendelse af, at andre Landes Produktion af Tran og forskjellige Olier var trængt ind paa den norske Trans Markeder, og at derfor Udlandets Priser ikke reguleredes udelukkende af vort Lands større eller mindre Tranparti. Dels paa Grund heraf, dels fordi Fisken i Periodens 2 sidste Aar var federe og Tranafkastningen saaledes større, anlagdes i 1884 og 85 rimeligere Priser, og Forretningen forløb derfor jævner og med bedre, om end knap nok, Fortjeneste.

Hvad Rognforretningen angaar, saa har dette Femaar saaledes som altid at fremvise store Svingninger i Priserne — i 1881 endog fra 19 til 40 Kr. pr. Td. —; men Markedet var dog i det hele taget nogenlunde roligt og Fortjenesten ganske tilfredsstillende, idet de Faktorer, hvoraf Priserne ere afhængige, nemlig det tilvirkede Parti Rogn og det franske Sardinfiskes Gang og Størrelse, stod i et heldigt Forhold til hinanden.

Kommissionsforretningen kom i dette Tidsrum ind i et nyt Spor, idet de fleste Forretninger med Udlandet skede gennem faste Offerter. Herved aabnedes Konkurrencen et ganske andet Spillerum end tidligere, da de udenlandske Huse indsendte sine Ordres til sine faste Kommissionærer.

Kornhandelen var i det hele taget lidet fordelagtig. Vistnok opviser 1881 stigende Priser, og dette Aar bragte vel derfor god Fortjeneste, men i

de øvrige Aar arbejdedes under stadigt faldende Konjunkturer, og selv med den største Forsigtighed fra Importørernes Side kunde det derfor ikke undgaaes, at en Del af de hjembragte Partier maatte realiseres uden Fordel og tildels med følelige Tab. Forretningen med Korn antog i denne Periode en noget forandret Karakter. Medens man' nemlig før væsentligst købte af bekjendte, vel renommerede Huse paa selve Exportstederne, kontraheredes nu en stor Del af de fra Sortehavet ankomne Partier gennem Londoner- og Hamburgerhuse. Heraf fulgte, at Kornet delvis var af mindre god Kvalitet. Hovedmassen af det importerede Korn formaledes i Bergen til Mel. Mølleforretningen var i Femaaret i stærk Udvikling og gav et jævnt godt Udbytte.

Saltforretningen har kun lidet gunstige Konjunkturer at opvise. Udsigten til at tjene paa denne Forretning blev mindre og mindre, efterhvertsom Dampskibsrederne i Mangel af bedre Anvendelse for sine Skibe akcepterede de lave Saltfragter eller lod disse for egen Regning hjembringe Salt. Markedet var derfor stadigt forsynet med Artikelen tildels i en Udstrækning, der ikke stod i Forhold til Behovet.

Manufaktur- og Kolonialvarehandelen kan i Femaaret ikke karakteriseres som tilfredsstillende. Den Omstændighed, at vore Fiskerier vare saa lidet lønnende og at den nordlandske Handelsstands Stilling som Følge deraf blev mindre god, øvede en høist uheldig Indflydelse paa begge. Kolonialvareforretningen influeredes desuden særlig af det stærke Tryk, der hvilede paa Handelen overalt i Europa. De fleste Artikler vare nedadgaaende i Pris og bragte derfor ofte Grossisterne Tab, selv om dette blev mindre føleligt, fordi Forretningen i alt Væsentligt var indskrænket til en Konsumforretning. Ogsaa blandt Detaillisterne synes Fortjenesten at have været i Aftagende, blandt andet fordi disses Antal var stadigt og uforholdsmæssigt stigende.

Hvad Skibsfarten angaar, saa var allerede i forrige Femaar Seilskibene traadt i Baggrunden for Dampskibene. Vel gav endnu enkelte Seilskibe i Begyndelsen af Perioden 1881—1885 lidt Overskud, naar Hensyn toges til deres reducerede og virkelig effektive Værdi, men dette ophørte tilsidst ganske. Seilflaaden indskrænkedes efterhaanden særdeles betydeligt dels ved Forlis og dels derved, at Bergenserne, med aabent Øie for den Rolle, Dampskibene vilde komme at spille, solgte sine Skibe til Østlandet. Ved Udgangen af 1885 havde Bergen derfor kun faa større Seilskibe tilbage. De mindre Fartøier, Jagter etc., der væsentlig fandt Anvendelse ved Fiskerierne, gav, som tidligere omtalt, kun lidet Udbytte. For Dampskibenes Vedkommende vare de første Aar af Perioden særdeles gunstige. Store Kapitaler anvendtes i disse og de nærmest foregaaende Aar til Udvikling af Bergens Dampskibsflaade, og allerede i 1882 var denne i Forhold til Byens Størrelse overordentlig stor. Samtlige Dampskibe, saavel de store, der hovedsagelig vare beskæftigede i Middelhavs- og Ostindietraden, som de mindre, der gik i Fragtfart paa Spanien, Nord- og Østersøen, gav et særdeles tilfredsstillende Overskud. Paa Grund af disse gode Resultater var Dampskibstonnagen ogsaa i 1883 i fortsat Tiltagen. I dette Aar viser sig imidlertid de første Tegn til

mindre gode Konjunkturer. Vistnok opnaaede fremdeles de Skibe, der egnede sig for Farten paa Ostindien, gode Fragter, men de til Fragtfart i Europa anvendte gav kun et sparsomt Udbytte, og de mindst tidsmæssige seilede endog med Tab. I 1884 stillede Fragterne sig endnu ugunstigere, og ved Udgangen af 1885 fremviste Skibsfarten et trist Billede. De færreste Skibe formaaede at opseile mere, end hvad der udkrævedes til Dækning af Udgifter og Assurance. Lysten til at bygge nye Skibe ophørte ganske, og Prisen paa de ældre, tildels dyrt byggede Skibe deklinerede betydeligt. Assurance-selskaberne nedsatte Værditaxten med indtil en Fjerdedel af, hvad Skibene oprindelig havde kostet, og den virkelige Salgsværdi var endog betydeligt lavere.

Adgangen til Penge var i hele Perioden temmelig let. Fra 1881 til 1883 varierede Diskontopræmien mellem $4\frac{1}{2}$ og 5 Pct. I de to sidste Aar var den gennemgaaende 4 Pct.

Vistnok fandt i Femaaret flere Fallissements Sted, men ingen af disse havde nogen større Rækkevidde, og i det hele taget udviste Bergens Handelsstand en betydelig Modstandskraft ligeoverfor de daarlige Tider.“

b. Skibsbyggeriet.

Den i forrige Beretning omhandlede Nedgang i Skibsbygningsvirksomheden gjorde sig i endnu større Grad gjældende i denne Femaarsperiode. Paa Georgernes Værft, det betydeligste af Byens Skibsværfter, byggedes 3 nye Skibe, nemlig et Seilskib for Stavanger Regning og to Trædampskibe, af samlet Drægtighed 1 195 Ton. Paa Nyhavns Skibsværft byggedes et Jagtefartøi af 37 Tons Drægtighed samt 4 større Pramme. Paa Jægtevigens Skibsværft er alene bygget 3 Pramme til en samlet Værdi af Kr. 10 000. Forøvrigt har Virksomheden paa samtlige Værfter indskrænket sig til Reparationsarbeide.

c. Haandværksdriften.

Direktionen for Bergens Haandværkerforening har i en Beretning til Magistraten udtalt, at Bergens Haandværksstand trods det store Tryk, som de sidste Aars uheldige Konjunkturer have lagt paa saagodtsom alle Næringsveie, dog er gaaet jævnt fremad i det sidst forløbne Femaar. Direktionen tilføier imidlertid, at der inden Haandværksstanden næres et almindeligt Ønske om Indførelse af en moderat Told paa udenlandske Industrigjenstande, en Foranstaltning, der formenes skikket til at udøve en gavnlig Indflydelse paa den hele Stand. Magistraten er for sit Vedkommende tilbøielig til at antage, at den største Del af Haandværksstanden i den heromhandlede Femaarsperiode befandt sig i jævnt gode Kaar, og at Arbeidsdygtigheden overhovedet har været i jævnt Fremadskridende.

d. Arbeidsklassen.

For denne Samfundsklasse har Femaaret i det hele taget ladet adskilligt tilbage at ønske. Den jævnlig om Vintrene tilbagevendende Arbeidsløshed i Forbindelse med en uformindsket og maaske endogsaa tiltagende Indvandring af Arbeidsfolk fra Landet har stadig forværret Arbeiderbefolkningens Kaar. I

Begyndelsen af Aaret 1885 var Nøden inden Arbeidsklassen saa betænkelig, at Kommunebestyrelsen, for at skaffe ledige Hænder Sysselsættelse, fandt det rigtigt at iværksætte endel ekstraordinære Arbeider, navnlig Oparbeidelse af Gader og Beplantninger for Bykassens Regning; i dette Øiemed anvendtes Kr. 6295.

Ifølge Fattigkommissionens aarlige Rapporter antages Drukkenskabslasten, navnlig Nydelsen af Brændevin, at være gaaet stærkt tilbage i denne Periode; at dette i ikke ringe Grad har været en Følge af de daarlige Tider, er vistnok utvivlsomt; men det kan visselig ogsaa tilskrives Brændevinssamlagets og de mange her i Byen organiserede Afholdsforeningers Virksomhed. For yderligere at støtte Arbeidet i denne Retning fastsatte Bergens Kommunebestyrelse ved Repræsentantbeslutning af 21de Oktbr. 1884, at Smaasalg af Øl, Vin, Mjød og Cider fra 1ste Januar 1885 her i Byen ikke maatte finde Sted i Tidsrummet fra Kl. 8 Aften før Søn- og Helligdage til Kl. 7 Morgen den paafølgende Søndag, dog saaledes at dette Forbud ikke gjælder Afhændelse af Øl umiddelbart fra Bryggeri. Samtidig blev Retten til at drive Smaasalg af Øl, Vin, Mjød og Cider gjort afhængig af Bevilling.

Med Hensyn til, hvad der af Brændevinssamlagets Overskud er anvendt til Bedste for Arbeidsklassen, henvises til, hvad nedenfor er anført under Beretningen om Samlagets Virksomhed.

e. Andre Næringsveie.

Jordbruget inden Byens Grændser antages i det hele at staa paa samme Trin som i det nærmest omliggende Landdistrikt; en Del af den Store Sandvigen tilliggende Udmarksstrækning nordenfor Nyhavn er af Kommunen som Eier bleven udparcelleret til forskjellige Jordbrugere, som her have paabegyndt Rydningsarbeide.

Havedyrkningen formenes at have taget lidt Opsving, men er dog fremdes af ganske forsvindende Betydning.

Husflid og Binæringer drives ikkun i ringe Udstrækning.

Til Belysning af de økonomiske Forhold skal man derhos anføre, at Antallet af de Konkursboer, Bergens Skifteret tog under Behandling i Femaarsperioden, udgjorde:

1881.	23
1882.	32
1883.	49
1884.	27
1885.	30

Tilsammen 161

mod 173 i forrige Femaarsperiode. Konkurserne, der paa enkelte Undtagelser nær gennemgaaende vare af ringe Betydning, faldt — fordelt paa de forskjellige Erhvervsgræne — saaledes:

Handlende og Fabrikanter	96
Haandværkere	44
Søfarende	3
Andre Stillinger	18

Tilsammen 161

II. Den kommunale Forvaltning m. v.

Den 31te December 1885 havde Bergen ifølge den da stedfundne Folketælling et Indvaanerantal af 47 086 eller en Forøgelse af 4060 i Femaaret. Sognevis stillede Folkemængden sig saaledes (Dissenterer herunder indbefattede):

Domkirkens Sogn	11 133
Korskirkens Do.	9 235
Nykirkens Do.	10 104
Mariækirkens Do.	3 090
Sandvikens Do.	6 464
Johannes' Do.	5 928

Stiftelser og Indretninger med særskilt geistlig Betjening:

a) Hospitalspræstembedet	579
b) Stiftelsespræstembedet	553
	1 132

Tilsammen 47 086

Antallet af Byens beboede Huse udgjorde den 31te December 1885: 3738 eller en Forøgelse i Femaaret af 364.

Brandtaxtsummen for samtlige her i Byen i Landets almindelige Brandforsikringsindretning indlemmede Bygninger udgjorde den 31te December 1885 Kr. 44 491 210 mod Kr. 38 227 000 den 31te December 1880.

Med Hensyn til de enkelte Forvaltningsgrene bemærkes Følgende:

a. Fattigvæsenet.

Fattigskatten ilignedes i

1881	med Kr. 186 000
1882	- - 193 000
1883	- - 193 000

Fra 1ste Januar 1884 ophørte ifølge Lov af 15de April 1882 om Bykommunernes Skattevæsen den særskilte Udligning af Fattigskatten, og den Fattigkassen tidligere tillagte Halvdel af Brændevinsskatten og Ølskatten, omtr. Kr. 26 000, blev inddraget i Bykassen, hvorefter Bykassens Tilskud til Fattigvæsenet opførtes for

1884	med Kr. 218 000
og 1885	- - 235 000

For Sammenligningens Skyld anføres, at de tvende sidstnævnte Summer, i Tilfælde af at Fattigskatten ogsaa for Aarene 1884 og 1885 var bleven særskilt udlignet, vilde have været ensbetydende med en Fattigskat af henholdsvis Kr. 192 000 og Kr. 211 500.

Antallet af de Personer, som nød Understøttelse af Fattigvæsenet, varierede fra 2649 i 1881 til 2991 i 1885, heri ikke medregnet dem, som forpleiedes i Arbeidsanstalten og som i 1880 udgjorde 143, i 1885: 152.

Fattiggkassens Udgifter til Fattigunderstøttelse i Femaaret ville sees af nedenstaaende Tabel:

A a r.	Fattigunderstøttelse i Penge, hvoriblandt Refusioner til fremmede Kommuner.	Sygeudgifter.	Bespisningsindretninger.	Arbeidsanstalten.	Ulfsnæseens Opdragelsesanstalt.	Fattighusene.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	76 766	79 514	19 951	22 400	-	1 811	200 442
1882	73 717	87 552	21 523	25 264	3 072	1 486	217 614
1883	82 892	83 000	22 486	25 660	3 384	7 721	225 143
1884	88 537	83 626	20 596	26 272	3 370	4 581	226 982
1885	94 683	80 130	21 095	27 000	2 755	1 939	227 602

Af disse Udgifter har Fattigvæsenet, væsentlig fra fremmede Kommuner, erholdt refunderet i

1881	ca. Kr. 18 000
1882	- - 25 500
1883	- - 19 500
1884	- - 27 000
1885	- - 17 800

De Vanskeligheder, som i denne Femaarsperiode trykkede Forretninglivet, udstrakte, som allerede ovenfor omhandlet, selvfølgelig sine Virkninger til Byens Arbejderbefolkning; dette i Forbindelse med en ikke ringe Grad af Sygelighed fremkaldte megen Armod blandt de arbejdende Klasser og beredte Fattigvæsenet adskillige Vanskeligheder.

b. Havnevæsenet.

Som nævnt i forrige Femaarsberetning, blev Stenkaien ved Bradbænken færdig i 1881 og forsynet med 8 Gaslygter, 6"s Vandledning og en Kran af 1 Tons Løfteevne. Samtidig blev Hopen mellem Kaien og Bradbænksbryggen uddybet indtil 13 Fod under Lavvand ved Bortminering af et Fjeldflak, som tidligere kun laa 9 Fod under laveste Vandstand; Mineringsarbejdet kostede Kr. 1200.

Kaien blev sat i Forbindelse med Jernbanestationen ved et Spor gennem Byen, hvorhos Jernbanestyrelsen i Aaret 1884 lod opføre et Godshus for Jernbanen paa Planen indenfor Kaien; den hertil fornødne Grund blev ifølge Expropriationsforretning erstattet Havnevæsenet med Kr. 56 pr. m² eller i det hele Kr. 26 338.48.

Saasart dette Kaianlæg var færdigt, planlagde Havnekommissionen dets Forlængelse mod Nord foran Kommandantboligen indtil Spidsen af det forrige Salutbatteri i en Længde af 373 Fod. Opførelsen af denne Strækning, der benævnes „Fæstningskaien“, blev i 1883 bortsat ifølge

Anbud for Kr. 36 000, deri dog ikke indbefattet Rensningen af Grunden. Kaien er bygget paa Jettée og udført i alt Væsentligt i Lighed med Bradbænkskaien, dog saaledes at den har faaet en Dybde af 14 Fod under laveste Vandstand. Paa Grund af observeret Synkning kunde Arbeidet ikke tillades fuldført i denne Femaaersperiode; først i 1887 blev Kaien foreløbig aabnet for den almindelige Trafik.

Ved Nøstet, ret ud for Holbergsalmenningens vestlige Fortsættelse, blev anlagt en god og stor Almenningsbrygge af Sten; den benævnes nordre Nøstebrygge og kostede, inkl. Grunderhvervelse, Kr. 16 480. Ved Indkjøb — dels for Havnekassens og dels for Bykassens Regning — af nogle nærliggende Hustomter blev Adkomsten til Bryggen ikke uvæsentlig forbedret; det vil imidlertid være Fremtidens Sag at foretage saadan Udvidelse af den smale Nøstegade, som er uomgængelig fornøden for, at dette Bryggeanlæg skal gjøre sin fulde Nytte.

I Nøstets sydlige Del blev i 1885 opført en 52 Fod lang Stenkai, den saakaldte søndre Nøstebrygge, med en Bekostning af Kr. 1580. Indenfor Kaien er ved Opfyldning dannet en Plan af 58 Alens Udstrækning, som støder umiddelbart op til Nøstegaden.

Den i forrige Beretning omhandlede Kappegaardsbrygge blev i 1882 forhøjet med et 15" tykt Granitskifte, som kostede Kr. 694.

I Sandvikens ytre Del, ved Storemøllen, lod Havnekommissionen i 1883 opføre en 63 Alen lang Stenbrygge med et 11½ Alen langt Bryggehoved af Træ paa Pæle, der ialt kostede Kr. 3000; hertil blev i 1885 føjet en yderligere Forlængelse af 12 Fod, hvorhos der ved Bryggens Ende anbragtes en større Trappe til Lettelse for den anløbende Dampfærge under visse Veirforhold.

Ogsaa for den indre Del af Sandvikens Vedkommende blev det nødvendigt at tilveiebringe forbedret Bryggeplads; dels i dette Øiemed og dels for at skaffe Sandviken et Torv indkjøbte Havnekassen i Henhold til Repræsentantbeslutning af 3die Juli 1885 den saakaldte Bagerfjære tilligemed en tilstødende Pakbod for tilsammen Kr. 4500, hvoraf dog Kr. 550 erholdtes refunderet ved Salg af Boden til Bortflyttelse fra Tomten.

Den nærmere Redegjørelse for det Kaianlæg, som projekteredes bygget paa dette Sted, hører imidlertid hjemme i næste Beretning.

Den stedse voksende Trang til udvidet Kaiplads paa Strandsiden foranledigede Havnekommissionen til at fremkomme med en Plan til et større Kai- og Bryggeanlæg i Nykirkefjæren. Til Realisation heraf blev i 1883 indkjøbt den Nykirken tilhørende Fjæregrund af ca. 60 Alens Længde, beliggende nedenfor Kirkegaardsmuren, samt den Del af Kirkegaarden, som laa søndenfor Kirkens søndre Endevæg, tilligemed den søndenfor Platingen ved Kirkens søndre Indgang beliggende, Kirken tilhørende Grund, der stod i umiddelbar Forbindelse med Strandgaden; herfor betaltes til Kirken ialt en Erstatning af Kr. 14 000. Fjæregunden blev samme Aar sat i Forbindelse med Strandgaden ved et Veianlæg, som i Forening med Kirkegaardsmurens Indflytning kostede Kr. 2200. Opførelse af Kaimur langs den erhvervede Del af Nykirke-

fjæren til en Høide af 9 Fod over laveste Vandstand blev i 1883 bortsat og tilendebragtes i 1884 i saadan Udstrækning, som Planens videre Gjennemførelse tillod. Fra denne Kai er ført en 36 Fod bred Udstikkerbrygge ud i Vaagen i en samlet Længde af 162 Fod; deraf er den indre Del i 104 Fods Længde bygget af Sten, væsentlig paa Jettée, medens den ydre, 58 Fod lange Del af Bryggen er bygget paa Jernbjælker, hvis indre Ender hvile paa Stenbryggen, men de ydre Ender paa 2 fra Grunden opførte, omtrent 55 Fod høie Støbejerns-Cylindere af 10 Fods Diameter, der ere fyldte med Beton. Opførelsen af Stenbryggen blev bortsat i 1884 for Kr. 28 402. Jernbryggen, der danner et eneste Spænd af 50 Fods Vidde, blev i Slutningen af 1885 bortakkorderet for Kr. 33 000. Ved Bundens forskjelligartede Beskaffenhed og andre upaa-regnede Omstændigheder er Fuldførelsen af dette Bryggeanlæg bleven forsinket, saaat man først nylig har kunnet aabne Bryggen for Offentligheden.

For at erholde Adgang til at kunne fortsætte det begyndte Kaianlæg ogsaa over den nordre Del af Fjærestrækningen nedenfor Kirkegaardsmuren, der var i privat Besiddelse, blev for Havnekassens Regning ifølge Repræsentantbeslutning af 20de September 1883 indkjøbt til Nedrivning 4 nedenfor Kirkegaardsmuren staaende gamle Pakboder for en samlet Kjøbesum af Kr. 67 000. For at kunne tilveiebringe Kai og Udstikkerbrygge i Nykirkefjæren er saaledes allerede anvendt af Havnekassen omtrent Kr. 160 000, uagtet forskjellige Omstændigheder have hindret Fuldførelsen af den forlængst udkastede Plan for Kaiens Fortsættelse nordover. Opførelse af Kai paa den tidligere af private Pakhuse indtagne Strækning af Fjæren vil først i indeværende Aar blive iværksat.

Træbryggerne ved Toldboden (nordre Toldbodbrygge), Holbergsalmenning og Zachariasgaardøn have i Femaaret været underkastede grundige og omfattende Reparationer.

Private Dampskibsbrygger bleve i Aaret 1885 med Havnevæsenets Tilladelse anlagte ved Sukkerhuskaien og i den saakaldte Bergestø i Sandviken. Paa flere Steder i Havnedistriktet foretoges Uddybningsarbejder, navnlig blev i Lungegaardsvandet ved Nygaardbroen bortmineret et Fjeldflak til 4 Fods Dybde under Lavvand, med en Bekostning af Kr. 1400. 3 nye Morningsbøier bleve udlagte i 1881, nemlig ved Sukkerhusbryggen, i Skudeviken og i Bredviken, den sidste til Brug for Renovationsvæsenets Fartøier.

I 1884 opførtes paa Toldbodens Grund et Flytmandshus, der kostede Kr. 615; samtlige Flytmandshuse bleve forsynede med Kulovne, idet de tidligere anbragte Gasovne viste sig mindre hensigtsmæssige og for kostbare i Anvendelsen.

Efterat den nye Renovationsordning, hvorom henvises til Stadsfysikatets nedenfor indtagne Beretning, var traadt i Virksomhed fra 1ste Juli 1881, blev Havnevæsenet befriet fra Udgifterne ved Vedligeholdelsen af de paa flere Steder i Havnen henlagte Skarnpramme og Brygger, hvorpaa tidligere saavel Nat- som Dagrenovationen maatte bringes hen, for derpaa at føres ud paa Fjorden og tømmes paa Dybet.

Vandværkets Benyttelse til Skibenes Vandforsyning blev, fra 1ste Januar 1884 at regne, underlagt Havnevæsenet; ved Repræsentantbeslutning af 30te November 1883 blev det nemlig bestemt, at Bortforpagtningen af Byens Tappekraner paa Stenbryggen skulde ophøre og at der derhos skulde anbringes Spisningsrør med Tappekraner og Slinger paa Bradbænkskaien, Bradbænk-bryggen, Pælebryggen ved Holbergsalmenning, den ovenomhandlede Dampskibsbrygge i Nykirkefjæren, nordre Nøstebrygge og Sukkerhusbryggen, hvorfra der til en efter Skibenes Størrelse bestemt Taxt kan hentes Vand ved Henvendelse til Havnevæsenet; i denne Anledning blev Havneopsynet forstærket med en ny Havnebetjent, hvis Lønning dog refunderes af Bykassen, til hvilken nemlig den bestemte Vandafgift maanedlig indbetales af Havnefogden.

Under 21de September 1882 udfærdigede Havnekommissionen en Bestemmelse om, at ethvert Fartøi, hvis Ladning bestaar af Petroleum, skal i Tidsrummet fra 1ste September til 31te Marts henvises til Nyhavn.

Efter Foranledning af den internationale Gradmaalingskommission blev i 1881 en selvregistrerende Vandstandsmaaler opsat i et Aflukke i Vareskuret paa Pælebryggen ved Holbergsalmenning, hvorhos der i en Klippevæg paa Vestsiden af Nordnæshalvøen omtrent ret syd for Kattens Bastion i 1884 blev indhugget i Middelvandstandslinien et fast Vandstandsmærke, hvortil Maaleren kan henføres. Med de ved Vandstandsmaaleren anstillede Observationer har Gradmaalingskommissionen udtalt sin Tilfredshed med Tilføiende, at den kan ventes at ville give vægtige Bidrag til Oplysning om Flodkurvens Gang langs Kysten.

Havnekassens Indtægter og Udgifter i Femaaret ville erfares af nedenstaaende Tabel:

A. Havnekassens Indtægter.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Kontant Beholdning fra foregaaende Aar	37 913	34 548	76 497	51 619	74 454
2 Pct. af Toldintraderne ved Bergens Toldsted	54 620	57 189	62 427	65 912	64 231
Afgifter af Brygger og Fæstigheder	20 871	22 385	23 255	24 994	26 483
Grundafgifter, Leie af fast Eiendom og Inventar	1 214	1 393	1 110	2 920	2 505
Renter af Havnekassens udestaaende Kapitaler og kontante Beholdning	1 380	1 939	3 155	2 333	2 858
Bøder og diverse andre Indtægter	104	1 228	113	173	1 544
Salgssum for Tomt til Jernbanens Godshus ved Bradbænken	-	-	-	-	26 339
Tilsammen	116 102	118 682	166 557	147 951	198 414

B. Havnekassens Udgifter.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lønninger og Pensioner	9 597	10 760	9 843	9 609	10 296
Udgifter ved nye Anlæg	37 204	8 820	83 172	32 405	28 066
Renter af Gjæld	-	-	770	700	117
Afdrag paa Gjæld	-	-	-	4 800	14 000
Vedligeholdelsesomkostninger	12 560	5 662	4 766	10 554	8 489
Skatter og Afgifter	2 130	2 260	2 242	2 487	2 529
Fyret paa Moloen	361	405	666	379	309
Udmudringsarbeider	14 365	8 266	8 646	7 256	10 495
Belysning af forskellige Brygger	2 286	4 607	3 329	3 309	3 428
Tilfældige Udgifter	3 051	1 405	1 504	1 998	1 486
Samlet Udgift	81 554	42 185	114 938	73 497	79 215
Beholdning ved Aarets Udgang	34 548	76 497	51 619	74 454	119 199
Balance	116 102	118 682	166 557	147 951	198 414

c. Vand- og Brandvæsenet.

Ved Repræsentantbeslutninger af 2den Juni 1880 og 12te Juli 1881 bevilgedes de fornødne Midler til Opførelse af en ny Dæmning for Svartediget 10 Fod høiere end den gamle Stemme, tilligemed de derved nødvendiggjorte Arbeider, navnlig Omlægning af Veien til Isdalen. Ved dette Foretagende, der tilendebragtes i 1883 og ialt kostede Kr. 56 740, forøgedes den Vandmængde, som kan opsamles i Svartediget og Isdalsvandet, og som tidligere udgjorde henholdsvis 24 600 000 og 2 534 000 Kubikfod, med henholdsvis 19 000 000 og 1 265 000 Kubikfod Vand. Det blev derved muligt at udvide Vandværkets Rørnet i betydelig Grad; navnlig har den største og mest bebyggede Del af Sandviken kunnet sættes i Forbindelse med Vandværket dels ved en 12" Ledning langs Pakboderne og dels ved en Ledning af 12" og 7" Rør i Sandviksveien. Svartedigsdæmnings Forhøielse har derhos gjort det muligt i Aaret 1886 at sætte Byens Rørnet i Forbindelse med Svartediget ved et nyt 21" Rør i Stedet for det gamle 9" Rør, der blev optaget. Fra Svartediget til Byen fører altsaa nu saavel et ældre 12" Rør som et nyt Rør af 21" Diameter ned til Zander Kaae's Stiftelse og videre af 18" Diameter til Domkirken, hvorved Byens Vandværk er bleven bragt op til en anseelig Effektivitet.

Et andet af Byens Vandreservoirer, nemlig Store Tindevand, som hører til Mulelvens Nedslagsdistrikt og ligger paa en Høide af 1451 Fod over Havet, blev udbedret, idet man i Henhold til Repræsentantbeslutning af 14de Marts 1883 forsynede det med ny Dæmning af Sten og Torv i Vandets søndre Ende, et Arbeide, der kostede Kr. 4254.

Længden af samtlige i Femaaret nedlagte nye Vandledninger udgjorde:

af 12 Toms Rør	1 300 m.
- 9 — —	1 105 -
- 7 — —	2 497 -
- 6 — —	2 875 -

Tilsammen 7 777 m.

Fra England indkøbtes i Femaaret omtrent 439 Tons Vandledningsrør til en samlet Værdi af Kr. 41 000. Rørene kontraheredes til £ 4 18 sh. i 1881, £ 5 6 sh. 6 d. i 1882, £ 5 3 sh. 6 d. i 1883 og £ 5 4 sh. 6 d. i 1885, alt pr. Ton frit leveret i Bergens Havn. I den i 1885 betalte Pris er dog indbefattet et Tillæg af 5 Shilling, fordi man forlangte Rør med dreiede og borede Muffer og Ender.

Ved Repræsentantbeslutning af 20de December 1881 bevilgedes de fornødne Midler til Indredning af en Brand- og Politistation i den forrige Skolebygning paa Stølen samt til Aflønning af 4 nye Brandmandskaber og Anskaffelse af 8 Heste med Kjøreredskaber for Brandvæsenet; herved indførtes den vigtige Forbedring, at Brandudrykninger nu ske tilvogns.

I denne Femaarsperiode paabegyndtes endvidere en for Brandvæsenets tidsmæssige Udvikling uomgængelig fornøden Foranstaltning, nemlig Ombygning af de gamle og utilfredsstillende Bagbygninger ved Hovedbrandstationen. For at undgaa Flytning af Brandvæsenets Personale og Materiel besluttede man at dele Arbeidet i to Dele, og bevilgede Repræsentantskabet under 11te Mai 1883 Kr. 20 000 til Ombygning af Stationens søndre Fløi efter en af Stadsingeniøren foreslaet Plan, hvorved man væsentlig indvandt nogle Kaserne- rum, Stald og Vognrum; Ombygning af den nordre Fløi blev ikke iværksat i Femaaret, men hertil er senere ved Repræsentantbeslutning af 8de Juli 1887 bevilget Kr. 36 000, saaat Ombygningen om føie Tid vil være fuldført.

Brandvæsenets underordnede Personale bestod ved Udgangen af Aaret 1885 af 2 Maskinister, 34 Brandkonstabler og 4 Kuske, der samtlige med Undtagelse af Maskinisterne, som have fri Bolig i en Nabobygning, ere kaser- nerede i Hovedbrandstationen, hvorfra det fornødne Vagtmandskab udsendes til Bistationerne paa Stølen og Corps de garde.

De forskellige paa Vand- og Brandvæsenets Omraade indførte Forbedringer medførte, at den Nedsættelse i Brandkontingenten, som tidligere var tilstaaet de i Kjøbstadafdelingen forsikrede Bygninger i Bergens By med 25 Pct. ifølge kgl. Resolution af 15de Marts 1882 blev forhøiet til 30 Pct. fra 1ste Januar s. A. og indtil videre.

Til Reparationer, Udvidelser og Forbedringer af Byens Vandværk og Brandvæsen blev i Femaaret anvendt:

i 1881	Kr.	94 005.97
- 1882	-	83 557.84
- 1883	-	44 440.14
- 1884	-	31 277.53
- 1885	-	23 221.03

Tilsammen Kr. 276 502.51

I disse Beløb er selvfølgelig ikke indbefattet Brandkorpsets Lønninger, Stations- og Staldudgifter, der ved Femaarets Udløb androg til omtr. Kr. 45 000 aarlig.

d. Vei-, Brolægnings- og Kloakvæsenet.

Ved Udgangen af 1885 havde Byen følgende Længder af offentlige Kloaker og Passager:

1. Kloaker af Tørmur	12.761 Km.
— - Rør	23.937 —
	Tilsammen 36.698 Km.
2. Gader, Veie og Smug, macadamiserede	38.799 Km.
Do., stensatte	13.037 —
	Tilsammen 51.836 Km.

hvoraf 47.626 Km. ere kjørbare og Resten 4.210 Km. ukjørbare paa Grund af for liden Bredde og for stærk Stigning,

3. Fortoug, grusede	10.6423 Km.
Do. hellelagte	22.8347 —
	Tilsammen 33.477 Km.
4. Torve og Pladse, macadamiserede	541.00 Ar.
Do., stensatte	306.20 —
	Tilsammen 847.20 Ar.

Af nye Passager, som bleve oparbejdede i denne Femaarsperiode, kan nævnes Fredrik Meltzers Gades sydlige Halvdel, Hans Tanks Gade, Gaderne paa Nygaards Parkselskabs Eiendom samt de tilstødende Dele af Harald Haar-fagers og Hans Holmboes Gader, nordre Fosswinkelsgade, Logegaden, Maartmannshagen, Gartnergaden, nedre Gartnergade, Bakkegaden samt den Del af Hans Hauges Gade, som ligger mellem Grøgaards Gade og Ladegaardsgaden, Vei bag de øverste Kvartaler paa Krohnengen, Vei fra Nyhavn til Hellen med en Afstikker til Pudretfabriken i Bredviken og endelig Vei fra Nyhavn over Jægersminde til Bredviken.

Af Omlægninger og Udbedringer fremhæves Strandgadens Omlægning med ny huggen Brosten og Bordursten langs Fortougskanterne paa Strækningen fra Torvet til Nykirkealmenning, Sænkning af Nygaardsalléen paa Strækningen mellem Hans Holmboes Gade og Strømgaden, Sænkning af Nyveien til Kloster-gadens Niveau, Brolægning af den nordre Del af Nøstegaden, Omsætning af Brolægningen paa Lille Øvregade fra Vetrilidsalmenning til Domkirken, Udbe-dring af Passagen i Nykirkealmenning ved Anlæg af en Slyngvei fra Strand-gaden op til Haugeveien, Uddybning, Rensning og Lukning af Elveløb i „Fjeldet“ og i Sandviken samt Udfyldning af Hoper i sidstnævnte Strøg.

En væsentlig Del af de for Trafiken i Strandgaden mest generende Ind-gangstrapper lykkedes det ved Overenskomst med Huseierne at faa sløfede eller indskrænkede i Bredde.

Til Vedligeholdelse af de offentlige Passager og Kloaker samt til nye Anlæg anvendtes i Femaaret:

i 1881	Kr.	37 892.16
- 1882	-	40 706.36
- 1883	-	56 942.61
- 1884	-	74 231.36
- 1885	-	68 266.39.

Tilsammen Kr. 278 038.88

Heri ikke medregnet Lønninger til Byens Ingeniører og deres Kontorpersonale, hvorimod Opgaven selvfølgelig omfatter saavel de paa de ordinære Budgetter opførte Arbeider som ekstraordinære Foranstaltninger, hvortil de fornødne Midler tilveiebringes ved Kommunelaan.

Fra 1ste Januar 1882 blev Ingeniørvæsenets Personale i Henhold til den i forrige Femaarsberetning nævnte Repræsentantbeslutning af 2den December 1879 forøget med en fast Assistent, hvem Vei-, Brolægnings- og Kloakvæsenet blev underlagt, medens den anden Assistent, der er Stadsingeniørens nærmeste Underordnede i Brandvæsenet og ved Vandværksafdelingen, har Tilsynet med de offentlige Bygninger og Beplantninger. I Henhold til Repræsentantbeslutning af 28de Marts 1882 og Formandskabets Vedtagelse af 31te Januar 1883 erholdt hver af Stadsingeniørkontorets tvende Afdelinger en fast Kontorist, der tillige forretter som Materialskriver og aflønnes med Kr. 1 200 aarlig.

e. Hygiene.

Om Sundhedstilstanden og de hygieniske Forholde inden Bergens Stadsfysikat i det heromhandlede Femaar har Stadsfysikus til Magistraten afgivet saadan Beretning:

„Sundhedstilstanden inden Bergens By maa i det hele betegnes som nogenlunde tilfredsstillende i Femaaret 1881—85. Vistnok hjemsogetes Byen i 1881 og 1882 af udbredte Epidemier af Skarlagensfeber, Mæslinger og Kighoste og i 1884 foruden af de nævnte Sygdomme tillige af et ikke ringe Antal Tilfælde af Nervefeber og Difterit, men desto gunstigere stillede Forholdet sig, hvad Sygelighed angaar, i 1883 og 1885.

Trods denne mindre gunstige Sundhedstilstand i en stor Del af Femaaret var Dødeligheden liden. Kun Aaret 1882 frembyder en noget større Dødelighed end Gjennemsnitdødeligheden om Aaret i den sidste Aarrække omfattende 15 Aar. Gjennemsnitdødeligheden i det omhandlede Femaar udgjorde 19.82 aarlig af hvert Tusinde af Byens Indvaanere, medens Gjennemsnitdødeligheden i Tiaaret 1871—80 var 22.89 aarlig pro Mille. Dette Forhold maa ansees som meget gunstigt, og den ringe Dødelighed i Femaaret under en forholdsvis betydelig Udbredning af epidemiske Sygdomme tør visselig betragtes som et Udtryk for Byens gode sanitære Forholde.

Af fattige Syge behandlede i Femaaret for Fattigvæsenets Regning:

i 1881	1 366	Syge og	89	Sindsyge,
- 1882	2 513	— -	99	—
- 1883	2 089	— -	107	—
- 1884	2 255	— -	105	—
- 1885	1 953	— -	111	—

Blandt de Foranstaltninger, som fra Kommunens Side ere truffne i hygienisk Øiemed, maa særlig nævnes Indførelsen af en ny Ordning af Byens Renovationsvæsen. Efterat der ved Repræsentantbeslutning af 27de Juni 1879 var vedtaget, at al Renovation saavel af Latrinerne som af Affald i Husene skulde overtages af Kommunen og udføres af dennes Betjente og Arbeidere, og efterat der i dette Øiemed var bevilget Kr. 51 534 til Opførelse af en Pudretfabrik paa Gaarden Bredviken, omtrent $\frac{1}{2}$ Mil fra Byens Torv, samt Kr. 61 600 til Anskaffelse af det fornødne Materiel til Gjennemførelse af en Ordning af Renovationsvæsenet i alt Væsentligt overensstemmende med en af Overlæge Holmboe og Raadmand Bang udarbejdet Plan, valgtes en Overbestyrelse bestaaende af Stadsfysikus som Formand og 2de af Repræsentantskabet valgte Mænd, der med Assistance af en Driftsbestyrer skulde udarbejde de til Planens Gjennemførelse fornødne Detailbestemmelser. Først i 1881 vare disse Forarbejder tilendebragte og den nye Ordning traadte i Kraft den 1ste Juli samme Aar.

Systemet er et konsekvent gennemført Tøndesystem i Forbindelse med en Pudretfabrik, idet alt Renovationsarbejde udføres af Byens fastlønnede Betjente og Arbeidere og alle Omkostninger bæres af Kommunen. Byen er inddelt i 12 Renovationsdistrikter og der renoveres hver Nat, undtagen Nat til Søn- og Helligdage, saaledes, at hver Tønde (eller, som den her benævnes, Kagge) som Regel ombyttes hver 14de Dag. Fyldes en Kagge hurtigere end beregnet, kan den dog af Huseieren forlanges ombyttet strax og udenfor Turnus. Saadan Ombytning udenfor den 14-daglige Omgang har maattet finde Sted med omtrent 300 Kagger om Maaneden. Dagrenovationen foregaar ved Vogne, der kjøre omkring og afhente Affaldet fra Husene 2 Gange ugentlig fra hvert Hus, idet 3 Natrenovationsdistrikter udgjør et Dagrenovationsdistrikt. Saavel Nat- som Dagrenovationen bringes ved 2de Pramme, der slæbes af Dampbaad, til Pudretfabriken i Bredviken, hvor nøiagtig Rensning af Kaggerne finder Sted. Hver Kagge desinficeres tillige i Husene hver 4de Dag ved Hjælp af Kalk og Myrjord af Renovationsvæsenets Folk. I 1881 benyttedes i Byens 3000 Huse 6125 Kagger, i 1885 var Antallet af Kagger steget til 6885 i Byens 3398 Huse. Kommunens Udgifter til Indkjøb af Eiendommen Bredviken, Anlæg af Fabrikbygninger, Kai, Molo, Arbejderboliger, Anskaffelse af Pramme og Inventar forøvrigt udgjør Kr. 125 608.00. Driftsomkostningerne gik efter Fradrag af Indtægten ved Salg af Pudret i 2det Halvaar 1881 op til Kr. 45 375.00 og i 1882 til Kr. 77 712.00, men ere senere jævnt sunkne til Kr. 62 833.00 i 1885. Naar man tager Hensyn til, at Byen nu sparer Omkostningerne ved Vedligeholdelsen af de gamle Skarnbrygger og Skarn-

pramme samt Lønning til de før ansatte offentlige Renovatører, og at Renovationsvæsenet nu besørger al offentlig Gadefejning og Oprensning af Kloakernes Slankister og Samlekasser, samt at Byens Indvaanere nu ikke have nogen særskilt Udgift for Priveternes Renovation og Bortbringelsen af Affaldet fra Husene, tør man antage, at den nye Ordning i det hele falder billigere for Byens Befolkning end den gamle Renovationsordning.

I August Maaned 1884 toges i Brug et fra Goddard & Massey i Nottingham forskaffet Desinfektionsapparat. Kontrollen med dettes Drift tilligemed al Desinfektion ude i Byen, der foregaar efter Sundhedskommissionens Foranstaltning, er fra Udgangen af 1885 henlagt under Bylægen i 2det Distrikt. For at kontrollere den Desinfektion, som Jordemødre er paalagt, saasnaert der viser sig Barselseber i deres Praxis, nyder derimod Bylægen i 1ste Distrikt et særskilt Honorar.

Tilsynet med Arbeidsanstaltens Sygestuer, der før var overdraget til Bylægen i 2det Distrikt, blev i 1885 henlagt under en egen Læge, idet der tillige sammesteds oprettedes en Kurafdeling til at optage alle løssagtige Fruentimmer, der lide af venerisk Sygdom. Lægens Afhønning ansattes til Kr. 600.00 aarlig.

Blandt Foranstaltninger, som paakræves trufne i nærmeste Fremtid, og som i Femaaret vare under Drøftning uden at finde sin Afgjørelse, maa nævnes Forskaffelse af et Isolationslazaret og Interneringslokale for Byen. Dels budgetmæssige Hensyn, dels Tvivl angaaende Valg af Tomt har forsinket denne Sags Afgjørelse, skjønt der har været Enighed om, at denne Mangel i nær Fremtid maa søges afhjulpet.

Fra Sundhedskommissionen er ogsaa indsendt til vedkommende Myndigheder Forestilling om, at det Sted, som benyttes til Fiskehandelen, særlig Salg af levende Fisk, nemlig ved den saakaldte Triangelbrygge, er aldeles u hensigtsmæssigt hertil paa Grund af de paa dette Sted udmundende mange Kloaker. Der er nu nedsat en Komité til at drøfte Sagen og fremkomme med Forslag til en Reform.

I det omhandlede Femaar blev kwarantænemæssigt undersøgt 144 Fartøier, hvoraf i 1884 paa Grund af Faren for Import af Kolera 104 Fartøier. Ingen af disse Undersøgelser ledede dog til, at vedkommende Fartøier henlagdes i Kwarantæne.“

I Forbindelse hermed kan mærkes, at Repræsentantskabet under 27de Juni 1884 bevilgede Kr. 3000 til Erhvervelse af Skitser og Overslag for et kommunalt Sindssygeasyl paa Neevengaarden i Sandviken. Arkitekt Ebbell i Trondhjem blev antaget til at udarbejde Planen og indsendte samme Aar sit Udkast beregnet paa 120 Pladse; men dens Gjennemførelse efter et noget udvidet Program blev først besluttet i 1887.

Ved Repræsentantbeslutning af 17de Februar 1885 bleve Vilkaarene for Bylægernes Ansættelse omregulerede; disse blive fremtidig kun at ansætte paa 5 Aar med Adgang for Vedkommende til derefter endnu engang at deltage i

Konkurrencen. Det bestemtes herhos, at de ved fremtidig Ansættelse skulle forpligtes til at bosætte sig i sit Distrikt.

Under 27de Juni 1884 udtalte Repræsentantskabet sig for Nødvendigheden af, at der paa Nygaard oprettes et Apothek for de vestre Bydele; Apotheket blev dog først aabnet i 1887.

f. Kirkerne.

De i forrige Femaarsberetning omhandlede paabegyndte større Kirkearbejder, nemlig Opførelse af Sandvikskirken og Restauration af Domkirken, fuldførtes i denne Periode.

Sandvikskirken kostede i færdig Stand Kr. 163 853.44 og toges i Brug i 1881.

Domkirken toges efter endt Restauration, der ialt kostede ca. 210 000 Kr., igjen i Brug i 1883.

Fra 1ste Januar 1885 oprettedes et nyt Kirkesogn, Johannes' Sogn, omfattende Byens sydvestre Dele med et Indbyggerantal af ca 6000. Sognet vil i en nær Fremtid erholde en Kirke paa 1200 Siddepladse opført paa Byens Tomt paa Sydnæshaugen.

Paa Menighedslemmerne blev i Femaaret udlignet Kirkeskat efter følgende Tabel:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Domkirkens Sogn	15 000	17 000	21 000	24 000	18 000
Korskirkens Do.	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Nykirkens Do.	8 500	9 000	9 000	8 000	9 000
Mariækirkens Do.	2 500	2 500	2 500	2 500	3 000
Sandvikens Do.	2 000	2 500	2 500	2 000	2 000
Johannes' Do.	-	-	-	-	9 000

g. Oplysningsvæsenet.

1. Almuskolevæsenet.

Man indtager her Skolekommissionens Beretning, der er saalydende:

„Antallet af skolepligtige Børn inden Bergens Kommune, som ved Udgangen af 1880 udgjorde 5748, var ved Udgangen af 1885 steget til 6600 og altsaa forøget med 852.

Antallet af Almuskolevæsenets Elever var i samme Tidsrum forøget fra 3518 til 4370, altsaa ogsaa steget med 852. Af det samlede Tal udgjorde i 1880 den egentlige Almuskoles Elevantal 3280 og Betalingsskolens 238, medens i 1885 det første udgjorde 4065 og det andet 245, hvortil maa lægges 30 Elever, tilhørende den i Løbet af Femaaret af Skolekommissionen oprettede Skole for abnorme Børn, samt 30 Elever, tilhørende Ulfsnæsøens Opdragelsesanstalt for forsømte Gutter, som traadte igang i 1882, og hvis Skole er knyttet til Bergens Almuskolevæsen.

Af de skolepligtige Børns Antal var der i Femaarets Begyndelse 134 og i sammes Slutning 130 flere Piger end Gutter, medens der i Almskolen til de samme Tider henholdsvis fandtes 170 og 156 flere Gutter end Piger. Det fremgaar heraf, at de private Pigeskoler have været søgte af et forholdsvis større Antal skolepligtige Børn end de private og høiere offentlige Gutteskoler.

Almskolens Undervisning har i Femaaret været drevet væsentlig efter den samme Plan som tidligere, hvorved dog maa bemærkes, at samtlige Eftermiddagsklasser, som tidligere kun havde 15 Timers Undervisning foruden Timerne i Haandgjerning og Gymnastik, have fra 1884 erholdt 18 Timers ugentlig Undervisning, hvorved det opstillede Kundskabsmaal bedre naaes. Ligeledes har Undervisningen i Haandgjerning modtaget en anden Ordning og Plan, som baade har medført en betydelig Udvidelse af Elevantallet og indført en heldigere Methode. Ogsaa Gymnastikundervisningen, som paa Grund af manglende Lokale tidligere kun blev meddelt til et meget begrændset Antal af Gutteklasser, er siden Indflytningen i Krohnengens Skolebygning i November 1880 bleven indført i Flertallet af Gutteklasserne.

Trods den ovenfor paaviste stærke Forøgelse af Elevantallet er der i Femaaret ingen ny Skolebygning opført. Som Følge deraf har Skolens Gjerning, navnlig i de sidste 3 Aar af Femaaret, lidt i høi Grad af Mangel paa Klasseværelser, hvilket har medført, at mange af de lavere Klasser have maattet søge Skolen udenfor den almindelige Skoletid og derved erholdt et utilstrækkeligt Antal af ugentlige Undervisningstimer. At dette har været til stor Skade for Gjennemførelsen af en god Klasseordning og den gjældende Skoleplan samt tillige medført mange andre Ulemper, siger sig selv. For at afhjælpe disse Mangler samt for derhos at forskaffe et suudere og mere tidsmæssigt Lokale end det, som hidtil har været benyttet i Fortunens Skolebygning, indgik Skolekommissionen i September 1883 til Kommunebestyrelsen med Forslag om Opførelse af 2 nye Skolebygninger i Byens vestlige Del, uden at der dog af dette Forslag fremgik noget afgjørende Resultat.

Samtlige Skoleværelser have i Femaaret været forsynede med tidsmæssigt Inventarium, ligesom ogsaa Undervisningsmidlerne have maattet tilfredsstille alle billige Krav.

Klasseantallet, som ved Udgangen af 1880 udgjorde 112 (deraf 52 Gutteklasser, 52 Pigeklasser og 18 blandede Klasser), var ved Udgangen af 1885 steget til 136 (deraf 65 Gutteklasser, 65 Pigeklasser og 6 blandede Klasser), til hvilke yderligere maa lægges 5 Klasser i Abnormskolen og Ulfsnæsøens Opdragelsesanstalt.

Ialt var saaledes Klasseantallet i Femaaret steget med 29.

Skolesøgningen har i Femaaret i det hele taget været særdeles god, navnlig naar den sammenlignes med Søgningen i Landets øvrige Byer. For Aaret 1880 udgjorde Forsømmelsesprocenten 4.80 (deraf 2.40 paa Grund af Sygdom, 1.28 af anden gyldig Grund og 1.12 uden gyldig Grund). For Aaret 1885 udgjorde den 5.50 (deraf henholdsvis 2.95, 1.35 og 1.20). At Procenten i Femaaret er steget lidt, har havt sin Grund deri, at Børn fra Huse, i hvilke

der fandtes smitsom Sygdom, ifølge Sundhedskommissionens Bestemmelser have været negtet Adgang til Skolen indtil videre.

I Lærerpersonalets Vilkaar ere følgende Forandringer foretagne: Tilsynslærerne have erholdt Nedsættelse af sit ugentlige Timetal fra 33 til 24, for bedre at kunne røgte de dem paalagte Pligter. De øvrige fast ansatte Lærere have erholdt 36 Timers ugentlig Undervisningstid istedetfor 33 og som Godtgjørelse derfor modtaget Kr. 180 aarlig i Lønsforhøielse. Lærerinder i fuldstændig Post, som tidligere vare forpligtede til at undervise indtil 33 Timer ugentlig, have erholdt en Nedsættelse i dette Timetal af 6 Timer.

Antallet af Lærere, som i 1880 udgjorde 34 (deraf 3 i ufuldstændige Poster), var i 1885 steget til 40 (deraf 4 i ufuldstændige Poster). Antallet af Lærerinder var i samme Tidsrum steget fra 46 (deraf 12 i ufuldstændige Poster og 11 Haandgjerningslærerinder) til 62 (deraf 13 i ufuldstændige Poster og 11 Haandgjerningslærerinder).

Den gennemsnitlige Løn for Lærere var i 1880 uden Statstilskud Kr. 1440 og i 1885 Kr. 1630. Høieste Løn i 1880 Kr. 2200 og i 1885 Kr. 2200, laveste Løn i 1880 Kr. 960 og i 1885 Kr. 1140.

Gjennemsnitlig Løn for Lærerinder i fuldstændig Post var i 1880 Kr. 833 og i 1885 Kr. 760. Høieste Løn for samme i begge Aar Kr. 920, laveste Løn i begge Aar Kr. 600.

Statsbidraget har i Femaaret gennemsnitlig beløbet sig til Kr. 160 for hver Lærer og til Kr. 80 for hver Lærerinde.

Den samlede Udgift til Almuskolevæsenet var i Femaaret steget fra Kr. 105 034 (deraf Kr. 84 122 bevilget af Bergens Kommune, Kr. 8762 ydet som Statstilskud til Lærerpersonalets Lønninger, Kr. 6950 tilskudt af Sogneskolerne og Kr. 5200 indkomne som Skolepenge i Betalingsskolen) til Kr. 138 135 (deraf Kr. 115 520 bevilget af Kommunen, Kr. 10 311 ydet som Statstilskud, Kr. 7144 tilskudt af Sogneskolerne og Kr. 5160 som Skolepenge). Stigningen i Udgiften har altsaa i Femaaret beløbet sig til Kr. 33 101, af hvilke Kr. 31 398 falder paa Kommunen. Beregnes Udgiften pr. Elev, var den i Femaaret steget fra Kr. 29.85 til Kr. 31.83, hvorved dog er at bemærke, at der i denne Beregning intet Hensyn er taget til Ulfsnæsøens Opdragelsesanstalts Elever (30 i Tallet) og til de paa Kommunens almindelige Budget til sammes Lærere opførte Lønninger (Kr. 2400). Stigningen i Udgiften pr. Elev udgjør saaledes fra 1880 til 1885 kun benimod 1 Kr.

Skolebygningernes (deriblandt ogsaa Sogneskolen „Christi Krybbe“) samlede Værdi var ved Udgangen af 1885 anslaaet til Kr. 370 000 og Skoleinventariets samlede Værdi til Kr. 45 000. Det bemærkes, at Renterne af disse Beløb ikke ere medtagne i foranstaaende Beregning.“

2. Bergens tekniske Skole.

Skolens Plan har ved Repræsentantbeslutning af 10de Juni 1881, approberet ved kgl. Resolution af 1ste September næstefter, modtaget et mindre væsentligt

Tillæg angaaende faste Feriedage samt Godtgjørelse til Vikarer under Læreres Sygdomsforfald.

Den tekniske Søndags- og Aftenskole har i 1882 erholdt Disposition over det af nu afdøde Konsul Joachim Friele oprettede Legat til Bergens Tegne-skole for Haandværkerstanden. Legatets Grundkapital er Kr. 2000. Ifølge den ved kgl. Resolution af 27de Oktober 1882 approberede Fundats skulle Renterne anvendes til Anskaffelse fra Udlandet af Modeller eller andet Materiel for Skolens Tegneundervisning.

Den tekniske Elementærskole har havt 4 faste Lærere og 5 Hjælpelærere. Ellevantallet udgjorde:

	Faste.	Hospiterende.
I Skoleaaret 1880—81	20	14
- — 1881—82	12	18
- — 1882—83	10	17
- — 1883—84	10	21
- — 1884—85	8	34

Afgangsexamen er i Femaaret bestaaet af 22 Elever, hvoraf 14 underkastede sig fuldstændig Prøve, 5 Prøve i kemisk-teknologiske og 3 i mekanisk-teknologiske Fag.

I den tekniske Søndags- og Aftenskole er Antallet af Lærere paa Grund af Skolens voksende Tilgang efterhaanden forøget. I den sidste Del af Femaaret udgjorde det 13 i den Tid, da Søgningen til Skolen var størst. Den egentlige Undervisningstid var 14 Timer, nemlig 2 Timer hver Søgnedags Aften og 2 Timer Søndags Morgen, saaledes fordelte: Tegning og Modelling 8 Timer, Norsk 2 Timer, Regning 2 Timer og Geometri 2 Timer. Elevantallet udgjorde gjennemsnitlig omtr. 170: 16 Elever have i Femaaret benyttet sig af den i Skoleplanen hjemlede Adgang til efter endt 3-aarigt Kursus at underkaste sig en Afgangsprøve, som de samtlige bestod.

Populære Foredrag blev afholdt af nogle af Skolens Lærere over: „Drivkraftsmaskiner for Haandværk og den mindre Industri“, „Elementerne af Algebra“ samt „Elektricitet og dens praktiske Anvendelser“.

Saavel Skolens Samlinger som dens Bibliothek er i Femaaret blevet adskilligt forøgede.

Dens økonomiske Forhold vil erfares af følgende Regnskabsextrakt for 1881—85.

Udgift.	1880—81.	1881—82.	1882—83.	1883—84.	1884—85.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Lønninger ved Elementærskolen	16 735	16 534	16 855	16 856	16 856
- - Søndags- og Aftenskolen	3 594	3 492	3 213	4 028	4 182
Andre Lønninger	1 380	1 380	1 380	1 380	1 380
Øvrige Udgifter	7 271	7 028	6 485	5 909	6 299
Sum	28 980	28 434	27 933	28 173	28 717

Indtægt.	1880—81.	1881—82.	1882—83.	1883—84.	1884—85.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Afsat til Samlinger og Bibliothek	284	380	-	705	532
Tilskud af Staten	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
— - Kommunen	15 315	14 913	15 042	14 946	15 669
Skolepenge	3 381	3 141	2 891	2 522	2 516
Sum	28 980	28 434	27 933	28 173	28 717
Til Vedligeholdelse af Skolebygning og Inventarium er derhos af Kommunen anvendt	1 309	1 816	1 594	1 288	1 800

Ved Repræsentantbeslutning af 18de September 1885 blev det besluttet, at der til den tekniske Skole i Vinterhalvaaret skulde knyttes saavel et Aftensom et Dagkursus til theoretisk Uddannelse af Maskinister; disse Kurser tog sin Begyndelse den paafølgende Vinter.

3. Tanks Skole.

Den ved Begyndelsen af Skoleaaret 1879—80 oprettede Handelsafdeling ved Skolen besluttedes i 1883 efterhaanden nedlagt, idet Søgningen havde været liden og Skolen saaledes havde lidt betydeligt Tab paa dens Drift, ligesom Resultaterne ogsaa i andre Henseender fandtes utilfredsstillende. Ved Begyndelsen af Skoleaaret 1885—86 var kun 3die Handelsklasse igang.

Handelsafdelingen havde i 1880—81 2 Klasser, i de 3 følgende Aar 3 Klasser og i 1884—85 atter 2 Klasser.

Middelskolen havde i de fire første Aar med Parallelafdelinger 9 Klasser, i 1884—85 10, Elementærafdelingen med Parallelafdeling 4 Klasser, Discipelantallet varierede fra 374 gennemsnitlig i 1880—81 til 296 i 1884—85.

Middelskolens Afgangsexamen blev i Femaaret absolvert af ialt 54 af Skolens Elever samt af 88 Privatister, hvoraf 69 Piger. Skolens Lærerpersonele bestod i 1880—81 af 11 og i de følgende Aar af 12 faste Lærere samt desuden af 7 Timelærere og 2 Lærerinder.

Skolens samlede Indtægter vare i 1880—81 Kr. 47 591.13, i 1881—82 Kr. 47 578.34, i 1882—83 Kr. 44 206.28, i 1883—84 Kr. 42 750.09 og i 1884—85 Kr. 38 608.01; deraf indkom som Skolepenge henholdsvis Kr. 37 061.50, 37 436.50, 33 622.50, 31 630.50 og 29 444.50. Dens Udgifter androg til Kr. 45 291.02 i 1880—81, Kr. 49 327 i 1881—82, Kr. 49 319.56 i 1882—83, Kr. 44 705.36 i 1883—84 og Kr. 47 493.84 i 1884—85; deraf medgik til Lønninger henholdsvis Kr. 35 807.56, 38 811.10, 39 395.93, 40 528.00 og 41 341.09.

Den Skolen tilhørende Bygning er med Udhuse brandforsikret for Kr. 99 000, dens Inventarium, Samlinger og Bibliothek for Kr. 20 000. Skolen nyder derhos paa omtr. Kr. 400 nær Renterne af det under Formandskabets og Stifts-

direktionens Forvaltning staaende Hans Tanks og Hustrus Legat, hvis Kapital udgjør Kr. 194 598. Skolens Gjæld, der ved Begyndelsen af 1880—81 var Kr. 28 638.05, sank i 1882—83 til Kr. 22 000, men steg derefter til Kr. 34 500.

Fripladsenes samlede Værdi udgjorde i 1880—81 Kr. 4184 og i 1884—85 Kr. 3344.

Skolens Samlinger er ligesom det hele Undervisningsmateriale bleven forøget i Femaaret. Discipulbibliotheket er udvidet fra omtr. 2200 til 2400 og Lærebibliotheket fra 1270 til 1700 Bind.

4. Bergens offentlige Sømmandsskole.

Elevantallet udgjorde:

	1880—81.	1881—82.	1882—83.	1883—84.	1884—85.
I Styrmandsklassen	45	33	29	37	25
- Skipperklassen	8	9	10	16	6

Undervisningsfagene have været de samme som tidligere, dog er der i 1884—85 af Korpslæge Martens frivillig bleven afholdt Samaritanerforedrag for Eleverne.

Skolens Indtægter og Udgifter i Femaaret have været:

	Skolepenge.	Udgift.
1880—81	Kr. 3 318	Kr. 8 819
1881—82	- 2 143	- 7 449
1882—83	- 1 985	- 7 495
1883—84	- 2 780	- 8 101
1884—85	- 1 613	- 7 034

Underskudet er dækket ved Tilskud af Statskassen og Bergens Kommune.

5. Bergens Søndagsskole.

I den største Del af Femaaret har denne Skole bestaaet af 2 Klasser med 2 Lærere; den optager omtrent 40 Elever og rekrutteres væsentligst af Folk fra Landdistrikterne. Udgifterne udgjøre omtr. 275 Kr. aarlig, medens Indtægterne gennemsnitlig have beløbet sig til omtr. Kr. 336 aarlig. Skolens Kapital udgjorde ved Slutningen af Regnskabsaaret 1884—85 Kr. 26 432.44, hvoraf dog Kr. 20 000 henstaa i den tekniske Skoles Bygning som rentefrit Laan.

Ved testamentarisk Bestemmelse af 14de September 1868 skjænkede Konsul Joachim Friele, tidligere Skolens Kasserer, denne et Beløb af Kr. 4000, hvis Renter aarlig kunne anvendes til Skolens Tarv; denne Bestemmelse kom til Udførelse i 1882.

6. Bergens Observatorium

har i Femaaret fortsat sin tidligere Virksomhed. Antallet af de paa Observatoriet undersøgte Kronometre har paa Grund af Skibsfartens Aftagen været mindre end tidligere, saa at i det høieste kun 4 Kronometre samtidig og gennemsnitlig 14 aarlig ere blevne undersøgte.

Bestyreren har uden særskilt Godtgjørelse undersøgt et Antal Sø-Barometre, Aneroider, Thermometre og Sextanter, hvorhos Kompasreguleringer og Deviationsbestemmelser ere blevne udførte efter Anmodning af norske Dampskibsførere. Observatoriets Bibliothek og Kartsamling er bleven betydeligt forøget dels ved Indkjøb af forskellige videnskabelige Bøger og Tidsskrifter og dels ved værdifulde Gaver. En af Bestyreren forfattet Afhandling om de jordmagnetiske Elementers approximative Størrelse og aarlige Forandring i Bergen samt den magnetiske Deklinations sekulare Periode er bleven trykt og omsendt til forskellige videnskabelige Institutioner.

7. Bergens offentlige Bibliothek.

Herom har Bibliothekaren afgivet saadan Indberetning:

Bibliotheket har i Aarene 1881—1885 udviklet sig med overraskende Hurtighed. Bogsamlingen, der den 1ste Januar 1881 udgjorde ca. 27 000 Bind, var den 31te December 1885 vokset til over 40 000 Bind. Den største Tilvækst erholdt Bibliotheket i Begyndelsen af 1883, da Læseselskabet „Athenæums“ Bogsamling, ca. 6000 Bind, indkøbtes for Kr. 3300; et ret betydeligt Antal Bøger, Aviser og Tidsskrifter er i Femaaret 1881—1885 indkommet som Gaver fra den norske Regjering, Universitetet, forskellige offentlige og private Institutioner og Selskaber samt inden- og udenbys Velyndere; nogle Bøger ere ogsaa blevne skjænkede af Udlændinger. Det Bibliotheket af Kommunen indrømmede Lokale i Bazarens Loftsetage blev i Sommeren 1883 for at muliggjøre Indlemmelsen af Athenæets Bogsamling udvidet og flere nye Indredninger iværksatte; i Sommeren 1884 og 1885 blev ligeledes nogle mindre Forandringer og Reparationer udførte i de forskellige Værelser.

Søgningen til Bibliotheket har i det omhandlede Tidsrum stillet sig, som følger: i 1881 udlaantes ca. 20 000 Bind, i 1882 over 21 000 Bind, i 1883 ca. 23 000 Bind, i 1884 28 544, i 1885 32 023 Bind. Udlaanets overordentlige Stigen i 1884 var nærmest foranlediget ved den ifølge Kommunebestyrelsens Bestemmelse fra 1ste December 1883 indtraadte Udvidelse af Udlaanstiden fra 2 Timer til 3 Timer daglig (Kl. 12--1 Middag og 5--7 Efterm.). Benyttelsen af Læseværelset har i Femaaret 1881--1885 stadig tiltaget; i 1885 udlaantes til Brug paa Læseværelset 809 Bind.

Over 50 Procent af Laantagerne have i Aarene 1881—1885 været Arbeidsfolk, Tyende, Smaahaandværkere og Smaahandlende; Bibliothekets Hovedformaal, at skaffe de ubemidlede Klasser sund og underholdende Læsning og derved fremme Oplysning og Almendannelse i vor By, tør saaledes siges naaet. Et Tillæg til Hovedkatalogen blev udgivet i 1882, et andet Tillæg i 1884.

Til Indkjøb, Indbinding og Reparationer af Bøger har Brændevinssamlaget i 1881, 1882, 1883 og 1884 tilstaaet Bibliotheket et Annuum af Kr. 4000; i 1885 blev Annuet forhøiet til Kr. 5000, da Samlagsbestyrelsen erkjendte, at de med Bibliothekets stærke Udvikling følgende forøgede Udgifter gjorde den tidligere bevilgede Sum utilstrækkelig. Kommunen har i Femaaret 1881-85 ligesom tidligere bestridt alle Omkostninger til Lønninger,

Kontorrekvisiter, Belysning og Opvarmning af Bibliothekets Lokale samt Assurance.

8. Bergens Bys Billedgalleri.

Den i 1881 paabegyndte Restauration af Galleriets Malerier fuldførtes i Oktober 1881 og kostede ialt Kr. 6009.50. Lokalet undergik i 1882 en større Forandring og Udvidelse, og blev der i 1885 indredet et eget Rum for Skulptursamlingen.

Ved Gaver blev Galleriet forøget med 96 Numere, hvoraf 39 Oliemalerier og 33 plastiske Arbejder, de fleste i Gips. Blandt disse Værker er Kunstforeningens Galleri, som er blevet overdraget til Byen.

Galleriet har i Gjennemsnit været besøgt af 4900 Personer aarlig.

Udgifterne androg gjennemsnitlig til Beløb Kr. 660 aarlig.

9. Frøken A. Kreetz's Husflidslærerinde- og Industri-Skole.

Denne Skole begyndte sin Virksomhed den 1ste September 1883 med to Afdelinger:

Husflidslærerindeafdelingen med etaarigt og Industriafdelingen med tre-maanedligt Kursus. Den besøgte i 1883—84 af 46 og i 1884—85 af 54 Elever, hvoraf de fleste frekventerede Industriafdelingen, der hovedsagelig meddeler Undervisning i Skræddersøm og Linsøm, Ramme- og Knyttarbejder samt Broderi og Knipling. Skolen nyder offentlig Understøttelse af Kr. 4000 aarlig, hvoraf Kr. 2000 udredes af Statskassen og Resten af Kommunen ifølge Repræsentantbeslutning af 27de Juni 1884; i første Skoleaar udgjorde Kommunens Bidrag dog kun Kr. 1000, idet Bergens Sparebank, for at lette Foretagendets Iværksættelse, for bemeldte Aar bevilgede et Tilskud af Kr. 1000.

I Forbindelse med Foranstaaende skal man tillade sig at meddele Følgende om

10. Ulfsnæsøens Opdragelsesanstalt.

Denne er anlagt paa Ulfsnæsøen i Bruviks Præstegjeld i Nærheden af Dampskibsanløbsstedet og Jernbanestationen Vaksdal. Den væsentligste Del af Kjøbesummen for Øen, Omkostningerne ved Opførelsen af Bygninger for Anstalten, Anlæg af Brygge, Veie m. m. er udredet af Bergens Brændevins-samlag, der ogsaa dækker den Del af Driftsomkostningerne, som ikke kan bestrides af Anstaltens Indtægter. Disse bestaa i hvad Gaardsbruget kaster af sig samt Betalingen for de indsatte Gutter, Kr. 200 aarlig for hver.

Ved Bidrag af Brændevinssamlaget opsamles et Driftsfond for Anstalten, hvis Størrelse for Tiden er omtr. Kr. 18 000 og som agtes bragt op til et saa stort Beløb, at Renterne deraf kunne være tilstrækkelige til at dække de Udgifter ved Anstaltens Drift, der ikke kunne bestrides af dens ordinære Indtægter. Opdragelsesanstalten, hvis Plan under 1ste September 1882 er forsynet med naadigst Approbation, har været i Virksomhed siden Oktober Maaned næstefter. Den staar under Overbestyrelse af Bergens Skolekommission og Fattigkommission, hvilke Autoriteter vælge en Bestyrelse paa 3 Med-

lemmer, der har sit Sæde i Bergen. Forstanderen og Underlæreren ansættes af Bestyrelsen med Skolekommissionens Approbation, og deres Lønninger udredes ifølge Repræsentantskabets Beslutning af 10de Juni 1881 af Bergens Bykasse. Anstalten, der altid er fuldt belagt, optager 30 Gutter, af hvilke 15 kunne indsættes i Henhold til Kriminallovens Kap. 6, § 8.

h. Kommunens økonomiske Forhold.

Ved Udgangen af Aaret 1885 udgjorde Kommunens Gjæld:

1. Til Oplysningsvæsenets Fond	Kr.	7 762.93
2. Rest paa Kommunelaanet af 31te Marts 1863, oprindelig stort Kr. 396 000	-	105 600.00
3. Rest paa Kommunelaanet af 30te September 1869, oprindelig stort Kr. 540 000.	-	252 000.00
4. Rest paa Kommunelaanet af 30te September 1871, oprindelig stort Kr. 252 000.	-	134 400.00
5. Rest paa Kommunelaanet af 30te Juni 1876, oprindelig stort Kr. 420 000	-	294 000.00
6. Rest paa Kommunelaanet af 1877, oprindelig stort Kr. 570 000	-	418 000.00
7. Rest paa Kommunelaanet af 31te Marts 1880, oprindelig stort Kr. 1 053 333.33	-	877 777.78
8. Rest paa Kommunelaanet af 30te September 1881, oprindelig stort Kr. 446 666.67	-	387 111.11
9. Rest paa det af Bergens Kommune ved Repr.-Besl. af 13de Juli 1875 overtagne Bidrag til Anlæg af en Jernbane fra Bergen til Vossevangen	-	212 800.00
10. Pantegjæld i Kommunen tilhørende faste Eiendomme	-	41 900.00
11. Til Bergens Sparebank	-	210 441.73
12. Til Havnevæsenet	-	26 338.48
13. Til diverse Kreditorer	-	83 447.62
	Kr.	3 051 579.65

Derimod havde Kommunen den 31te December 1885 følgende Aktiva:

Restancer af Skatter m. m.	Kr.	136 308.55
Pantefordringer	-	7 610.00
Sygehusets Gjæld til Kommunen for Tilskud til Opførelse af nye Bygninger	-	211 737.27
Kommunens faste Eiendomme	-	2 828 151.92
Forskjellige ikke afsluttede Anlæg	-	704 193.75
Udtællinger til Skattetaxtkommissionen, der bliver at refundere af Bykassens ordinære Indtægter	-	20 945.78
Diverse Debitorer	-	52 406.57
Kassebeholdning	-	46 747.03
Bidrag til Vossebanen mod Aktier til nominelt Beløb Kr. 670 480, der udføres med.	-	67 048.00

Tils. Kr. 4 075 148.87

Til Belysning af Komunens ordinære Indtægter og Udgifter hidsættes følgende Sammendrag af

a. Bykassebudgetterne for 1881--1885.

Indtægt.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Byskat	660 000.00	760 000.00	750 000.00	950 000.00	970 000.00
Afgifter	28 400.00	28 466.67	27 966.67	56 466.67	50 800.00
Bøder	200.00	2 210.93	1 500.00	2 000.00	2 000.00
Indtægter af udestaaende Kapitaler	14 080.13	13 822.40	16 333.33	13 007.33	13 207.33
Indtægter af faste Eiendomme	25 700.00	26 900.00	26 900.00	26 200.00	25 700.00
Indtægter af Vandværket	36 000.00	38 000.00	38 000.00	40 000.00	43 000.00
Indtægt af den kommunale Begravelsesplads	5 000.00	4 000.00	4 000.00	4 000.00	4 500.00
Indtægt af Stadsveieriet	-	-	-	2 000.00	3 000.00
Andel i Gasværkets Overskud og Indtægt af de af Byen bekostede Gasledninger	400.00	1 000.00	5 000.00	8 000.00	16 000.00
Refusioner og Erstatninger	11 304.87	11 300.00	11 300.00	11 300.00	11 300.00
Overskud fra foregaaende Aar	46 234.25	25 000.00	-	6 654.00	26 857.67
Tilsammen	827 319.25	910 700.00	881 000.00	1 119 628.00	1 166 365.00
Udgift.					
1a. Kommunebestyrelsen	14 766.40	16 066.40	16 066.40	16 966.40	18 900.00
b. Regnskabs- og Skattevæsenet	17 233.60	17 933.60	17 933.60	17 033.60	21 000.00
2a. Politivæsenet	13 000.00	16 000.00	16 000.00	16 000.00	16 000.00
b. Konstabelvæsenet	76 200.00	75 700.00	75 700.00	77 700.00	84 254.00
c. Fængselsvæsenet	4 000.00	4 500.00	4 500.00	4 500.00	5 000.00
3a. Kloak-, Brolægnings- og Veivæsenet	44 200.00	48 200.00	50 500.00	65 400.00	68 630.00
b. Vandværket	12 000.00	16 000.00	16 000.00	16 000.00	20 000.00
c. Brandvæsenet	37 800.00	57 680.00	52 700.00	53 200.00	50 900.00
d. Renovationsvæsenet	64 800.00	80 540.00	71 147.00	67 700.00	65 300.00
e. Parkerne	1 500.00	1 500.00	1 500.00	1 500.00	1 500.00
f. Stadsingeniørkontoret	14 100.00	15 100.00	15 400.00	15 700.00	16 900.00
4. Gadebelysningen	35 000.00	35 000.00	35 000.00	39 000.00	43 000.00
5. Bidrag til Statens Veivæsen	16 600.00	16 600.00	16 600.00	16 600.00	16 600.00
6. Sundheds- og Medicinalvæsenet	12 500.00	12 500.00	9 500.00	9 500.00	9 500.00
7a. Husleiegodtgjørelse til Geistligheden	11 600.00	12 000.00	12 000.00	12 000.00	13 800.00
b. Den kommunale Begravelsesplads	1 900.00	1 900.00	1 900.00	1 900.00	2 100.00
8. Almuskolevæsenet	85 850.00	89 050.00	93 250.00	95 250.00	113 500.00
9. Andre Læreanstalter	30 840.00	33 840.00	33 840.00	35 040.00	38 740.00
10. Fattigvæsenet	-	-	-	218 000.00	235 000.00

Udgift.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
11a. Det offentlige Bibliothek	3 080.00	3 230.00	3 230.00	3 360.00	4 260.00
b. Bergens Observatorium . . .	2 000.00	2 000.00	2 000.00	2 000.00	2 040.00
c. Bergens Billedgalleri . . .	3 800.00	1 850.00	1 850.00	1 500.00	1 500.00
12. Kommunens faste Eiendomme	16 000.00	16 200.00	14 100.00	14 100.00	12 300.00
13. Renter af Laan	138 480.12	155 284.33	148 978.78	145 223.92	137 527.66
14. Afdrag paa Laan	138 219.88	153 515.67	140 021.22	139 676.08	136 500.00
15. Pensioner	1 350.00	2 050.00	2 200.00	2 440.00	2 290.00
16. Skydsvæsenet	400.00	300.00	300.00	300.00	265.00
17. Adskilligt	12 900.00	12 900.00	13 900.00	13 900.00	7 880.00
18. Uforudseede og tilfældige Udgifter	17 199.25	13 260.00	14 883.00	17 538.00	21 178.34
Tilsammen	827 319.25	910 700.00	881 000.00	1 119 628.00	1 166 365.00

b. Fattigkassebudgetterne for 1881—1883.

Indtægt.	1881.	1882.	1883.
	Kr.	Kr.	Kr.
Fattigskat	186 000	193 000.00	193 000.00
Andel af Brændevinsafgiften	14 000	14 666.67	14 666.67
— — Ølafgift	12 000	12 000.00	11 500.00
Diverse Indtægter	15 800	17 333.33	16 833.33
Tilsammen	227 800	237 000.00	236 000.00
Udgift.			
Fattigunderstøttelse og Refusion til fremmede Kommuner	75 800	77 000	78 000
Sygeudgifter	69 300	76 000	81 000
Arbejdsanstalten	22 000	25 040	25 200
Bespisningsindretningen	22 000	22 000	22 500
Lønninger	18 786	18 786	18 786
Diverse Udgifter	19 914	18 174	10 514
Tilsammen	227 800	237 000	236 000

Med Hensyn til Byens

Skatteforhold

bemærkes, at Byskatten for Aarene 1881—1883 udrededes med en Halvdel af de faste Eiendomme, medens den anden Halvdel udlignedes paa Formue og Indtægt. Efterat den særskilte Udligning af Fattigskatten overensstemmende med Lov af 15de April 1882 var bortfaldt i Forbindelse med Fattigbudgettets Optagelse i Bykassebudgettet, udlignedes for Aarene 1884 og 1885 Byskatten med en Trediedel paa de faste Eiendomme og to Trediedele paa Formue og Indtægt.

Byskat af faste Eiendomme udlignedes med følgende Beløb paa hvert Kr. 100 af Brandtaxtens Beløb:

I 1881	Kr. 0.98
- 1882	- 1.09
- 1883	- 1.04
- 1884	- 0.85
- 1885	- 0.86

Byskat af Indtægt og Formue beregnes med følgende Beløb af hvert Kr. 1000 skatbar Indtægt og af hvert Kr. 1000 antagen Formue:

Aar.	Af Indtægt.	Af Formue.
1881	Kr. 33.20	Kr. 1.09
1882	- 38.00	- 1.23
1883	- 37.00	- 1.18
1884	- 65.80	- 1.98
1885	- 70.10	- 2.06

Fattigskatten beregnes med følgende Beløb af hvert Kr. 1000 skatbar Indtægt og af hvert Kr. 1000 antagen Formue:

Aar.	Af Indtægt.	Af Formue.
1881	Kr. 19.40	Kr. 0.62
1882	- 20.30	- 0.64
1883	- 20.00	- 0.63

Sammenlægger man for Aarene 1881—1883 By- og Fattigskatten, vil det sees, at Skattebyrden paa Formue og Indtægt (heri dog ikke medregnet Kirkeskatten, der fordeles forskjelligt for Bergens forskjellige Sogne) er steget

- for Indtægtens Vedkommende fra Kr. 52.60 pr. 1000 Kr. skatbar Indtægt i 1881 til Kr. 70.10 pr. 1000 Kr. skatbar Indtægt i 1885, eller med 33.27 Pct.
- for Formuens Vedkommende fra Kr. 1.60 pr. 1000 Kr. antagen Formue i 1881 til Kr. 2.06 pr. 1000 Kr. antagen Formue i 1885, eller med 28.75

Til Belysning af Skatteevnen m. v. hidsætter man efter Ligningsprotokollerne følgende Tabeller:

a. Byskat paa Indtægt og Formue.

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen Formue.	Antagen Indtægt.	Skatbar Del af Indtægt.	Skat af Formue.	Skat af Indtægt.	Samlet Skat paa Formue og Indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	7 344	61 805 600	13 834 640	8 014 957	67 368.10	269 757.15	337 125.25
1882	7 469	62 939 000	14 010 380	8 071 707	77 414.97	310 322.38	387 737.35
1883	7 468	64 963 000	14 091 410	8 230 828	76 656.34	308 753.88	385 410.22
1884	5 993	65 652 000	13 023 100	7 866 485	130 122.81	522 254.88	652 377.69
1885	6 075	64 556 500	12 719 000	7 518 740	132 986.39	532 055.31	665 041.70

b. Fattigskat.

Aar.	Antal Skatydere.	Antagen	Antagen	Skatbar Del af	Skat af	Skat af	Samlet
		Formue.	Indtægt.	Indtægt.	Formue.	Indtægt.	Skat af Formue og Indtægt.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881 . . .	7 315	60 917 600	13 550 840	7 762 245	37 768.91	151 815.23	189 584.14
1882 . . .	7 443	61 825 000	13 674 780	7 770 967	39 568.00	158 887.97	198 455.97
1883 . . .	7 438	63 829 000	13 726 710	7 899 334	40 212.27	159 223.34	199 435.61

Brændeafgiften erlagdes i det hele Femaar af Bergens Samlag for Brændevinshandel med Kr. 28 000 i 1881, Kr. 29 333.34 i 1882 og 1883, Kr. 30 666.67 i 1884 og Kr. 32 000 i 1885.

Den almindelige Ølafgift var i Aarene 1881—1884 Kr. 400, men blev ved Repræsentantbeslutning af 21de Oktober 1884 nedsat til Kr. 300 for Aaret 1885. Ølafgiften erlagdes saaledes:

Aar.	Antal Udskjenknings- berettigede.	Samlet Afgift. Kroner.
1881	72	24 580
1882	69	23 902
1883	70	23 470
1884	58	20 016
1885	71	16 575

Hundeskatten, der for hele Femaarsperioden erlagdes med Kr. 12 aarlig, indkom

i 1881 med	Kr. 2 370
- 1882 —	- 2 160
- 1883 —	- 2 052
- 1884 —	- 1 986
- 1885 —	- 1 764

Foruden ovenomhandlede, paa Budgetterne opførte Udgifter, der dækkes ved Bykassens ordinære Indtægter, har Kommunen gennem Udredsler af Laanefondet, hvis Midler tilveiebringes ved Optagelse af Kommunelaan, havt følgende Udgifter:

i 1881	Kr. 331 816.31
- 1882	- 157 502.04
- 1883	- 120 080.80
- 1884	- 71 741.52
- 1885	- 108 674.18

Disse Beløb ere hovedsagelig medgaaede til Udvidelse af Vandværket, Bidrag til Jernbanen, Opførelse af Saudvikskirken, Pudretfabriken i Bredviken, Brandstationens delvise Ombygning, Veianlæg til Hellen, forandret Indredning af den gamle Raadstuebygning og Grunderhvervelser m. v.

Under 30te September 1881 optog Bergens Kommune et Laan paa Kr. 446 666.67, 4 $\frac{1}{2}$ Pct. rentebærende og amortisabelt i 30 Aar, der overtoges af Bergens Privatbank til en Kurs af 99 $\frac{1}{2}$ Pct.

i. Kommunale Foranstaltninger, som ikke kunne henregnes under foranomhandlede Forvaltningsgrene.

Ved Repræsentantbeslutning af 8de Marts 1881 (med senere Ændringer af 16de Mai 1882 og 13de Februar 1883) er oprettet en fast Stadsveierbestilling, der har at skaffe de fornødne Redskaber og Betjening (en edsvoren Mand ved hver Vægt) til Veining overalt, hvor hans Tjeneste inden Byens Grændser forlanges; Veierpengene — efter Fradrag af den for Underveierne bestemte Godtgjørelse 1 Øre pr. 100 kg. — deles saaledes, at Stadsveieren tager de første Kr. 1000 som Erstatning for de med Bestillingen forbundne Udgifter og af det Overskydende indtil Kr. 4000 en Halvdel samt af det yderligere Overskud en Fjerdedel, medens Resten tilflyder Bykassen. Paa denne Maade har Bykassen havt en Indtægt af Kr. 500 i 1882, Kr. 3131 i 1883, Kr. 2353 i 1884 og Kr. 4232 i 1885.

Stadsveieren sysselsættes saagodtsom udelukkende ved den anseelige Import af Kornvarer til Bergen.

Fra 1ste Februar 1883 blev Byen i Henhold til Repræsentantbeslutning af 24de November 1881, approberet ved høieste Resolution af 23de December s. A., inddelt i 4 Skorstensfeierdistrikter; Feiertaxterne bleve nedsatte og forskellige Bestemmelser sigtende til forøget Kontrol med Ildstederne og deres Feining indførte.

I Aaret 1882 vedtog Repræsentantskabet i en Række Møder Beslutninger til Politivedtægt for Bergen, som under 16de Februar 1883 erholdt kongelig Stadfæstelse og derefter traadte i Kraft den 1ste April s. A.

For at sikre Politiet den Assistance, som Gjennemførelsen af Politivedtægten, navnlig gennem Instruktion og Kontrol med Konstablerne, nødvendiggjorde, bevilgedes under 13de April 1883 indtil videre en Gage af Kr. 3000 til en Konstabelinspektør; denne Foranstaltning er dog kun tænkt at skulle være foreløbig, indtil der kan istandbringes en paa Erfaring bygget Omordning af Byens Politiafdeling i det hele.

I denne Forbindelse kan mærkes, at Repræsentantskabet under 10de September 1883 bevilgede et Tilskud af Kr. 200 aarlig til en Politibetjent i Forstaden Solheimsviken, der ligger i Aarstad Herred, men er henlagt under Bergens Bys Politijurisdiktion.

Lønsvilkaarene bleve i Femaaret forbedrede saavel for Politibetjente som for Vagtmestere og Konstabler.

I Aaret 1882 udfærdigede Repræsentantskabet nye Instruxer for Byens Kæmner og Kommunerevision, hvorved der navnlig indførtes den Forbedring, at Revisionen nu følger Skridt med den daglige Bogførsel.

Et vigtigt Skridt i Retning af at indskrænke Træbebyggelsen i Bergen blev gjort ved de af Repræsentantskabet under 13de Februar 1883 vedtagne og ved kgl. Resolution af 9de Marts s. A. approberede Tillægsbestemmelser til Byens Bygningslovgivning, hvorefter enhver ny Bygning i Byens Hovedgader saavel som enhver ældre Bygning sammesteds, der undergaar en Ombyg-

ning, hvorved den skjønnes lige med Nybygning, skal opføres af Mur bestaaende af 2 Stens Tykkelse i Underetagen, hvis denne skal bære 2 eller flere Overetager, men forresten af $1\frac{1}{2}$ Sten. Ved samme Resolution er Grundmurepligten bleven udvidet til de regulerede Strøg af Nygaard, Møhlenpris og den nedre Del af Ladegaardsmarken eller en væsentlig Del af hele det Terræn, som fremtidig kan blive Gjenstand for bymæssig Bebyggelse; paa samme Maade udvidedes Grændserne for det ældre Paabud om, at ingen Grundeier i visse Strøg maatte bebygge en større Grundflade af sin Tomt end tre Fjerdedele, ligesom den i sanitær Henseende vigtige Regel indførtes, at intet Kjælderrum i ny Bygning maa benyttes til Beboelse, hvor Gulvets Overflade ligger mere end 15 cm. under Middelhøiden af den Bygningen omgivende Grund.

Ved Repræsentantbeslutning af 6te Juli 1883, approberet ved kgl. Resolution af 24de September s. A., blev Byens Bygningslovgivning, der ifølge Loven af 18de Mai 1876 om Byens Udvidelse ikke var anvendelig i de nye Bydele, medmindre saadant af Kongen bestemtes, udvidet til med visse Indskrænkninger at gjælde ogsaa for det kun villamæssigt bebyggede Strøg af Domkirkens forrige Landsogn langs Lungegaardsvandets østre Side.

Forøvrigt blev der i dette Femaar inden Kommunebestyrelsen ført vidtløftige Forhandlinger angaaende Istandbringelse af en ny Bygningslov for Bergen, væsentlig indeholdende en Kodifikation af de ældre spredte Bestemmelser; men det endelige Udkast blev først vedtaget i 1886, hvorefter det ansøgte fremsat som kongelig Proposition.

I Femaaret blev vedtaget en Række Reguleringsplaner vedkommende de større ubebyggede Grundstrækninger inden Byens Grændser; man skal saaledes nævne:

Repræsentantbeslutning af 1ste April 1881 angaaende Regulering af Møhlenpris og Nygaards Parkselskabs Eiendom;

Repræsentantbeslutning af 14de Januar 1882 angaaende Regulering af den af Byen indkjøbte Eiendom i 17de Rode No. 44, nyt No. 1 i Domkirkegaden med tilliggende ikke uanseelige Have i Byens Centrum;

Repræsentantbeslutning af 20de Februar 1884 angaaende Omregulering af Sukkerhusengen og Rosenberghagen langs Østsiden af Sydnæshaugen;

Repræsentantbeslutning af 27de Juni 1884 angaaende Regulering af den nedre (vestre) Del af Ladegaardsmarken.

Efterat den i forrige Femaarsberetning omhandlede Opmaaling og Kartlægning af Byen var fuldført, blev i 1881 foretaget en Omnummerering af Byens Huse og Grunde, hvorved disse foruden de ældre Rodenumere blev givet nyt Numer til den Gade, hvorved de ere beliggende; som Følge heraf bleve en hel Del offentlige Passager, som hidtil havde været uden Benævnelse, givet Navne.

I Aaret 1881 indførtes Telefonen i Bergen, idet Repræsentantskabet under 10de Juni og 12te Juli s. A. meddelte et paa Gjensidighedsprincippet bygget indenbys Selskab Koncession paa Telefondrift, foreløbig paa et Tids-

rum af 5 Aar. Saavidt vides, var dette det første gjensidige Telefonkompagni i Norge.

Under 24de April 1885 besluttede Repræsentantskabet at benytte den Kommunen ved Kontrakten af 3die November 1854 med Ingeniør O. Pihl om Anlæg af Bergens Gasværk hjemlede Adgang til efter 30 Aars Forløb fra den Dag, da Gasbelysningen var kommen istand, at indløse Gasværket, der fra Aaret 1856 havde været drevet af et Aktieselskab, for at lade Gasværket drive for Kommunens Regning. Da Opsigelsen maatte ske med et Aars Varsel, foregik Indløsningen efter det af 5 uvillige Mænd afgivne Skjøn først i Aaret 1886.

I 1881 blev den gamle Raadstubygnings Overetage, som hidtil havde maattet afgive Lokale saavel for Magistraten som for Formandskabet og Repræsentantskabet, indredet udelukkende til Brug for de to sidstnævnte Korporationer, medens den saakaldte annekterede Raadstubygning, hvori oprindelig Politikammeret og Formandskabet samt Fattigkommissionen, men senere den offentlige Sømandsskole havde havt Plads, blev indrettet til Brug for Magistraten. Den offentlige Sømandsskole fik derimod Lokale i den tekniske Skoles Bygning, efterat den dog midlertidig en kort Tid havde været anbragt i den nedlagte Skolebygning paa Stølen, forinden denne blev taget til Politi- og Brandstation.

En stor Del af de kommunale Funktionærer erholdt i dette Femaar forbedrede Lønningsvilkaar.

Jernbaneanlægget mellem Bergen og Vossevangen aabnedes for den offentlige Trafik den 11te Juli 1883. Anlægsomkostningerne androge til ca. 9 951 000 Kr. I Vinteren 18⁸³/₈₄ blev Stationen ved Lille Lungegaardsvandet sat i Forbindelse med Havnen ved et Sidespor gennem Byen til Bradbænkskaien, hvor Jernbanen i 1884 lod opføre et Godshus.

Man skal derefter tillade sig at meddele en kort Beretning om de væsentligste af de inden Byen til Fremme af offentlige Formaal virkende Selskaber og Stiftelser.

1. Selskabet for de norske Fiskeriers Fremme.

Om dette Selskabs Virksomhed i Femaaret skal man efter de udkomne Aarsberetninger meddele følgende Oversigt:

Undersøgelserne til Fremme af Østerskulturen, der allerede paabegyndtes i 1879, have været fortsatte siden 1882, navnlig paa den Maade, at Selskabet paa Anmodning af vedkommende Eiere har ladet anstille Undersøgelse om, hvorvidt de af disse paapegede Steder egnede sig til Østerskultur, ligesom der i Tilfælde har været givet den fornødne Veiledning til Driften. Selskabets Bestræbelser i denne Retning have givet Haab om et godt Resultat og ledede til Dannelsen af 7 Østerskompagnier, hvoraf 4 i Søndre Bergenhus, 2 i Stavanger og 1 i Romsdals Amter; i det hele er der vakt Sands for Østersbestandens Bevarelse og en rationel Drift.

De praktisk-videnskabelige Undersøgelser betræffende Sildefiskerierne maatte i 1881 foreløbig indstilles paa Grund af Konservator O. Jensens Sygdom, men bleve i 1883 gjenoptagne ved Selskabets Sekretær, S. A. Buch.

Til Fremme af Havfisket har man, saavidt Selskabets Midler have tilladt det, givet norske Sømænd og Fiskere Anledning til at deltage i Udlandets Fiskerier og antages det, at denne Foranstaltning vil øve gavnlige Indflydelse i flere Retninger.

Til Fremme af Kystfisket udrustede Selskabet i 1883 en skotsk Drivgarnsbaad for at forsøge, hvorvidt Kystfisket maatte være gennemførligt hos os, medens Silden er under Indsig fra Havet; men noget Resultat opnaaedes ikke paa Grund af Veiret. Derhos har Selskabet ved Foredrag samt ved Beskrivelser af Fiskerier i andre Lande søgt at udvide Kjendskab til Bedriften og de derved brugelige Redskaber i Udlandet.

Ved Hjælp af Bidrag fra forskjellige i Sagen interesserede Mænd lod Selskabet til Brug for Fiskerne paa forskjellige Steder langs Kysten opstille ialt 22 Barometere og i 1884 udgive en Anvisning til deres Brug.

Anskaffelse af Modeller og Tegninger af Redskaber, Baade og Fartøier fandt Sted i saadan Udstrækning, som Selskabets Midler tillod, og vare disse Modeller og Tegninger jævnlige paa Udlaan. En af Selskabets faste Funktionærer udsendtes til Tyskland, Holland og England for at sætte sig ind i Røgeribedriften og senere meddele dem, som ønskede, Veiledning i Bygning og Drift af Røgerier.

I 1882 og 1883 bleve 2 i Klipfisktørring anerkjendt duelige Mænd udsendte til Fiskeri-Distrikterne for at give Veiledning i denne Tilvirkningsmaade.

Fra 1ste Juli 1882 paabegyndte Selskabet Udgivelse af "Norsk Fiskeritidende", et Folkeoplysningsskrift paa Fiskeriernes Omraade, der udkommer i et Oplag af 2200 Exemplarer, hvoraf et separat Aftryk hvert Aar er udgivet i et Antal af 2000 Exemplarer, der ere blevne fordelte mellem Fiskerne ved de forskjellige Fiskerier. Selskabet tog Initiativet til Norges Deltagelse i den internationale Fiskeri-Udstilling i Edinburgh i 1882 samt den store internationale Udstilling i London i 1883, hvorhos det ydede sin Medvirken ved flere mindre Udstillinger. Det af Selskabet oprettede Fiskerimuseum aabnedes for Publikum i 1884 og har senere været holdt aabent 2 Gange om Ugen. Selskabet har fra 1881 nydt Statsbidrag, nemlig Kr. 6000 i 1881, Kr. 12 000 i 1882 til 1884 foruden et ekstraordinært Bidrag af Kr. 7000 til Reisestipendier til Londoner-Udstillingen, samt Kr. 14 000 for Aaret 1885.

2. Bergens Skov- og Træplantningselskab

lod i Femaaret beplante ca. 500 Maal, væsentlig paa Fløifjeldet, med 237 260 Træplanter. Dette Plantningsfelt ligger for den største Del i Sammenhæng med tidligere beplantede Felter paa Fløifjeldet og i Skrædderdalen, hvorved der er fremkommet en Plantage af ikke ubetydelig Udstrækning. Det i forrige Femaarsberetning omhandlede Veianlæg (Fjeldveien) blev fortsat fra Gaarden Store Blegen mod Syd indtil Lassens Minde, en Strækning af ca. 700 Meter.

Den hele Fjeldvei, som blev paabegyndt i Aaret 1879 og fuldført i 1885, kostede omtrent Kr. 60 000, som blev udredet af Bergens Samlag for Brændevinshandel.

Senere er denne Vei igjennem flere Slyng bleven ført ned til Kalfarveien. Fjeldveiens samlede Længde fra Grændsen mod Sandviken indtil dens Krydsning med Kalfarveien er 2.8 Kilometer.

Selskabets Udgifter til Udplantninger i Femaaret androg til omtrent Kr. 11 300, hvoraf Kr. 4056 tilveiebragtes ved Medlemskontingent, Forpagtningsafgift, en Gave af Kr. 1200 fra Konsul J. Friele m. v., medens Resten er dækket ved Bidrag af Bergens Sparebank og Brændevinssamlaget.

3. Bergens Samlag for Brændevinshandel.

Samlagets Virksomhed fortsattes i denne Femaarsperiode med 10 Udskjænkings- og 4 Udsalgssteder med en samlet Omsætning af 229 703 Liter i 1881, 228 303 Liter i 1882, 232 738 Liter i 1883, 241 031 Liter i 1884, og 236 235 Liter i 1885; desuden paabegyndtes i denne Periode Forsøg med Udskjækning af Øl og Vin, idet Samlaget for 1883 erhvervede 2, for 1884 3 og for 1885 4 Øludskjækningsrettigheder. Forretningernes samlede Udbytte udgjorde i 1881 Kr. 102 497.67, i 1882 Kr. 107 604.46, i 1883 Kr. 111 450.64, i 1884 Kr. 122 180.51 og i 1885 Kr. 121 026.71; heraf fordeltes i almennyttige Øiemed af 1881 og 1882 Aars Overskud Kr. 80 000 for hvert Aar, af 1883 Aars Overskud Kr. 85 000 og af 1884 og 1885 Aars Overskud Kr. 100 000 for hvert Aar; Resten blev afskrevet paa Samlagets faste Eiendomme og Inventarium.

Det i Femaaret disponerede Drifts-Overskud blev anvendt paa følgende Maade:

1.	Nygaardsparken	Kr.	52 000
2.	Leie af Venteværelser for Arbeidsklassen	-	30 500
3a.	Ulfsnæsøens Opdragelsesanstalt	-	29 000
b.	Fond for samme	-	13 000
4a.	Bergens Museums Bibliothek	-	28 000
b.	Fond for samme	-	12 000
5.	Bergens Skov- og Træplantningsselskab	-	26 500
6.	Ladegaardens Børneasyl	-	26 000
7.	Bergens offentlige Bibliothek	-	22 000
8.	Bergens nationale Scene	-	20 000
9.	Diakonissehjemmet	-	17 400
10.	Fond til Indløsning af Øl- og Vinrettigheder ældre end Loven af 12te Juni 1869	-	15 000
11.	Anlæg af Søbadehuse for de mindre Bemidlede	-	11 000
12a.	Magdalenehjemmet	-	10 000
b.	Sammes Grundfond	-	17 000
13.	Sømandshjemmet	-	10 000

14.	Grundfond for et nyt Arbejderasyl	Kr.	9 700
15.	Sløjdskolen	-	8 900
16a.	Bergens Guttehjem	-	8 000
b.	Do. Do.s Kapitalfond	-	12 000
17a.	Børnehjemmet Anna Jebsens Minde	-	8 000
b.	Do. Do.s Reservefond	-	4 000
18.	Børnehjemmet i Sandviken	-	7 000
19.	Det norske Afholdsselskab	-	6 000
20.	Bergens Indremission	-	5 000
21.	Ferieophold paa Landet for Almuskolens Elever	-	5 000
22.	Oprettelse af offentlige Legepladse	-	5 000
23.	Haandværkssvendenes Forening	-	4 898
24.	Bergens Afholdsforening	-	4 000
25.	Kuranstalten Heimdal ved Tønsberg	-	3 600
26.	Haandværkernes Aldershjem	-	3 000
27.	Totalafholdsforeningen	-	2 400
28.	Søndagshjem for Tjenestepiger	-	2 400
29.	Good Templar-Logens Eiendomme	-	2 400
30.	Den nye Totalafholdsforening	-	2 100
31.	Bergens Musæum til Indkjøb af ethnografiske Gjenstande	-	2 000
32.	Fiskeriselskabets Museum	-	2 000
33.	Industri for Smaafiger af Arbeidsklassen	-	1 300
34.	Foreningen for fattige Barselkvinders Understøttelse	-	500
35.	Stiftelsen „Ebenezer“ i Kristiania	-	300

Da det viste sig, at Samlagets Generalforsamling, hvori enhver Aktieeier havde lige Stemme, ved Aktiernes successive Udstykning var bleven for talrig til, at en ordnet og frugtbringende Diskussion og deraf følgende hensigtsmæssig Anvendelse af Samlagets Midler kunde forventes, blev det ved Repræsentantbeslutning af 1ste Oktober 1881 bestemt, at Samlagets Eneret ved Koncessionstidens Udløb ikke burde søges fornyet, medmindre Myndigheden til at fatte Beslutning om Fordelingen af Samlagets Overskud blev henlagt fra Generalforsamlingen til en engere Korporation, navnlig Samlagets 5 Direktører i Forening med et Repræsentantskab, der tæller 40 Medlemmer, hvoraf 25 vælges af Generalforsamlingen blandt Aktieeierne og de øvrige 15 af Kommunens Repræsentantskab iblandt eller udenfor Aktieeierne.

I Samlagets Generalforsamling den 22de Oktober 1881 blev denne Forandring i Lovene vedtaget, hvorpaa Samlaget erholdt fornyet Koncession ved høieste Resolution af 11te November s. A.

4. Det nyttige Selskab.

Ifølge den af Selskabets Bestyrelse afgivne Beretning havde Selskabet ved Udgangen af Aaret 1885 80 betalende Medlemmer.

Selskabets Kapitalbeholdning var paa samme Tid Kr. 43 836, hvoraf Kr. 12 630 udgjorde det i Selskabets Statuter bestemte faste Fond.

Et Maal, som Selskabet i Anledning af dets hundredaarige Bestaaen havde sat sig ved Beslutning af 19de Oktober 1874, at bevirke opreist paa en af Byens offentlige Pladse en Statue af Byens berømte Søn, Ludvig Holberg, er bleven naaet. Paa Tohundredaarsdagen efter Holbergs Fødsel, 3die Decbr. 1884, lod Selskabet afsløre et af Billedhugger Børjesson i Bronze udført Standbillede af Ludvig Holberg. Statuen er reist paa Bankpladsen i Bergen og af Selskabet overdraget Bergens Kommune til Eiendom. Dens Kostende beløber sig til omtrent 40 000 Kr., og af denne Sum har Selskabet leveret et kontant Bidrag af Kr. 11 282.47. Resten blev tilveiebragt dels ved en national Subskription, dels ved andre af Selskabet truffne Foranstaltninger.

Til Bergens Billedgalleri har Selskabet skjænket fire Statuetter, der præmiebelønnes ved den i Anledning Holbergsmonumentet stedfundne Konkurrence.

Efter Fuldførelsen af den af Bergens Samlag bekostede Fjeldvei langs Siden af Fløifjeldet har det nyttige Selskab, for at lette Adgangen til dette storartede Anlæg, bekostet oparbeidet en sex Alen bred Forbindelsesvei fra Skandsen (Store Blegen) op til Fjeldveien.

Til Træplantning ved Bergens Museum har det nyttige Selskab bevilget Kr. 150, ligesom Selskabet hvert Aar har bevilget de nødvendige Midler til Vedligeholdelse og Oppudsning af de mange Hvilebænke, som Selskabet efterhaanden har besørget anbragt langs offentlige Veie og Spadsergange i og omkring Bergen.

Ogsaa til Forskjønnelse og Udbedring af flere af disse Anlæg har Selskabet bevilget Midler.

Bergens Ynglingeforening har af Selskabet modtaget som aarligt Bidrag Kr. 200 og Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnen Kr. 160, ligeledes som aarligt Bidrag.

5. Bergens Musæum.

Musæets væsentligste aarlige Indtægter vare: Statskassens Tilskud Kr. 10 000 aarlig, hvilket dog i 1885 blev forøget til Kr. 12 000, Bidrag af Sparebanken Kr. 8000, Do. af Bergens Samlag for Brændevinshandel Kr. 4000, Do. af Do. til Fond for Bibliotheket Kr. 4000, Kontingent af 126 Medlemmer Kr. 562. Brændevinssamlaget ydede derhos for 1885 et Bidrag af Kr. 1000 til Indkjøb af nationale ethnografiske Gjenstande. Udgifterne androge til omtrent 22 500 Kr. aarlig. Ved Konsul Joachim Frieles Død i 1881 kom Musæet i Besiddelse af en ved hans Gavebrev af 24de Juli 1868 doteret Kapital, stor Kr. 40 000, som i Forbindelse med de af ham tidligere skjænkede Kr. 28 000 udgjør et Legat, der bærer Giverens Navn og bestyres af Musæets Direktion.

Paa en af Kand. Nils Rosenberg skjænket Tomt bag Musæet har Byen i 1884 med en Bekostning af omtrent 18 000 Kr. ladet opføre en Udhusbygning, hvori der er indredet Familiebolig for Portneren og Værksted for Præparanterne, ligesom deri er indlagt Dampkjedel med Varmeledning til Musæets Arbeids-

værelser og Bibliothek. Man har derved kunnet sløife alle Ildsteder i Musæbygningen, ligesom der i samme er bleven skaffet bedre Plads. Musæets Samlinger har ved foretagne videnskabelige Exkursioner, ved Bytteforbindelser og Gaver modtaget en regelmæssig og betydelig aarlig Forøgelse. Bibliotheket er i Femaaret forøget med 2898 Bind og bestaar nu af 11 623 Bind, hvoraf i „Fastings Bibliothek“ 798 Numere. Ved Bibliothekar Hysing er i 1883 udarbejdet Katalog over det hele Bibliothek.

Konservator Johan Koren afgik 76 Aar gammel ved Døden 3die Oktober 1885, efter at have været i Musæets Tjeneste i over 40 Aar.

6. Foreningen til Afholdelse af populære Forelæsninger.

I denne Femaarsperiode blev afholdt 12 Serier Forelæsninger af 11 Forelæsere; heraf var 2 indenbyes, 6 fra Kristiania, 1 Svensk og 2 Danske. Besøget var høist vekslende: fra ca. 900 ned til under 100 Tilhørere, og i det hele har Interessen hos Publikum snarest været i Aftagende. Fra Aaret 1884 har der om Vinteren i Regelen ugentlig været afholdt 10 Øre-Foredrag, beregnede paa Menigmand. Disse have været jævnt godt besøgte og Tilslutningen stadig i Stigende.

Medlemsantallet gik i Femaaret ned fra 321 til 238. Foreningens Formue udgjorde ved Femaarets Udgang Kr. 6325.74.

7. Bergens Kunstforening.

Medlemsantallet, der i 1881 udgjorde 1224, var i 1885 gaaet ned til 1155. Indtægt og Udgift androg til omtrent 13 300 Kr. i 1881 og omtrent Kr. 12 400 i 1885. Der er aarlig blandt Medlemmerne udloppet ca. 20 Malerier, foruden Akvareller, plastiske Arbejder, Raderinger m. v., til en samlet Værdi af ca. 9500 Kr. aarlig.

Foruden de til Udlodning bestemte Billeder har der aarlig været udstillet omtrent 200 Malerier, hvoraf de fleste have været til Salgs; af disse er aarlig solgt for omtrent 5000 Kr.

8. Bergens Haandværkerforening.

Medlemmernes Antal, der ved Udgangen af 1881 udgjorde 366, var ved Udgangen af 1885: 325.

Den 1ste November 1885 indviedes Haandværkerstiftelsen „Aldershjem“, hvortil fri Grund er skjænket af Kommunen. Bygningen kostede ialt omtrent Kr. 82 000; det Foreningens Understøttelseskasse for trængende Haandværkere tilhørende Byggefond har hertil bidraget med omtrent 52 000 Kr., medens Resten er tilveiebragt ved Laan. Aldershjemmet afgiver Plads for 41 Familier, hvoraf for Tiden 24 have Friplads, medens de 17 bo tilleie.

Understøttelseskassens Legatfond eier omtrent 65 600 Kr., af hvis Renter aarlig uddeles ca. 1800 Kr. i Portioner paa Kr. 60. Foreningens Skolefond eier en Kapital, stor Kr. 2400, af hvis aarlige Renter 2 Børn erholde et Bidrag af Kr. 50 hver.

Foreningens Udlodning af indenlandske Kunstflidsgjenstande omfattes fremdeles med Interesse af Publikum, og de til samme leverede Arbeider, som paa faa Undtagelser nær have været udførte her i Byen, afgive fordelagtige Vidnesbyrd om den indenlandske Haandværksindustri's Tilstand; forøvrigt har Foreningen søgt at fremme den bergenske Haandværksstands Udvikling paa forskjellige Omraader.

9. Bergens Skipperforening.

Denne Forening har med vekslende Medlemsantal fra 161 i 1881 til 143 i 1885 fortsat sin Virksomhed.

Understøttelseskassens Beholdning forøgedes i Femaaret fra Kr. 14 673.23 til Kr. 15 985.23. Der udbetaltes Understøttelse til Enker og Efterladte med følgende Beløb:

i 1881 til 15 Personer	Kr.	590
- 1882 - 16 —	-	850
- 1883 - 17 —	-	850
- 1884 - 20 —	-	1 000
- 1885 - 23 —	-	1 190

Foreningens Assuranceindretning for Søfolks Tøi arbejdede med tilfredsstillende Resultat. Der forsikredes:

i 1881 paa 1 416 Policier	Kr.	233 500
- 1882 - 1 323 —	-	295 570
- 1883 - 1 522 —	-	323 125
- 1884 - 1 541 —	-	318 055
- 1885 - 1 367 —	-	288 070

Der erstattedes Skader:

i 1881 paa 49 Policier	med Kr.	9 784
- 1882 - 34 —	-	6 503
- 1883 - 74 —	-	12 676
- 1884 - 38 —	-	8 680
- 1885 - 40 —	-	7 969

I 1882 erholdt Foreningen Bestyrelsen af Tollef Stubs og Hustrus Legat, hvis Kapital udgjør Kr. 29 281.23 og hvis Renter, efterat diverse Pensioner til Testators Familie ere udredede, hvert Aars Jul skulle uddeles blandt trængende Personer, der ere eller have været Sømænd af hvilkensomhelst Klasse, og deres Enker. Legatet blev første Gang disponeret Julen 1884 i Portioner fra Kr. 80 til Kr. 30.

I Juni 1884 erholdt Foreningen ligeledes Bestyrelsen af Nils Aarsæths og Hustrus Legat med en Kapital af Kr. 10 172, hvoraf Renterne hvert Aars Jul skulle uddeles i 2 ligestore Portioner til værdige trængende Skipperenker af Bergens By, saaledes, at den, som først er tilkjendt en Portion af Legatet, beholder samme, saalænge hun kan ansees trængende og værdig.

Fondet for Oprettelse af et Lærlingskib for unge Søgutter i Bergen er i Femaaret forøget fra Kr. 1061.84 til Kr. 1284.25.

Forøvrigt har Foreningen i sine Møder drøftet maritime og andre Spørgsmaal, som kunde være i Standens Interesse.

Sømandshjemmet traadte i Virksomhed i Mai Maaned 1882, efterat den i 1880 indkjøbte Eiendom paa Nordnæs havde undergaaet fornøden Ombygning og Indrødning. I færdig Stand kostede Eiendommen henved 58 000 Kr. foruden Inventar, hvis Værdi andrager til henved 10 000 Kr., hvilket sidste Beløb tilveiebragtes dels ved Gave af en Privatmand (Kr. 3000) og dels ved Bidrag fra Brændevinssamlaget (Kr. 7000). Foruden Familiebolig og Kontor for Forstanderen indeholder Eiendommen 1 stort Læseværelse, 2 Spiseværelser, 7 Soveværelser med tilsammen 33 Senge, 3 Soveværelser for en enkelt Person, Sygestue med 1 Seng, 2 Pigeværelser med 4 Senge, Drengværelse, Badekammer m. v. Bygningsfondets beholdne Kapital udgjorde ved Udgangen af 1885 Kr. 5700. Til Sømandshjemmets Driftsomkostninger har Bergens Samlag for Brændevinshandel fra og med 1883 ydet et aarligt Bidrag af Kr. 2000.

Sømandshjemmets Pensionsfond er i Femaaret steget fra Kr. 65 600 til Kr. 74 000. I 1885 uddeltes Pensioner til et samlet Beløb af Kr. 3000.

10. Bergens Arbejderforening.

Herom har Foreningens Bestyrelse afgivet følgende Beretning:

Bergens Arbejderforening har i Femaaret fortsat sin Virksomhed. Dens Formaal er gjensidig Understøttelse i Sygdom og Død samt Udbredelse af Flid, Orden, Oplysning og Sædelighed blandt dens Medlemmer. Medlemmernes Antal, som ved Udgangen af 1880 var 1911, er i Femaaret gaaet noget ned, saa at Foreningen ved Udgangen af 1885 kun talte 1838 betalende Medlemmer. Aarsagen hertil er dels de daarlige Tider for Arbeidsklassen og dels den Omstændighed, at flere konkurrerende Foreninger ere oprettede. Af betydningsfulde Forandringer, som er foretaget i Femaaret, maa nævnes Lægetilsynets Udvidelse til Medlemmernes i Hjemmet værende Børn under 15 Aar, hvilken Forandring traadte i Kraft fra Begyndelsen af 1882. I den Anledning forøgedes Lægernes Antal fra 3 til 4 og Lægelønnen fra Kr. 3200 til Kr. 4600. Omfanget af Foreningens Virksomhed vil forøvrigt kunne sees af nedenstaaende Uddrag af Foreningens Regnskaber.

Den i forrige Femaar for et Beløb af ca. 50 000 Kr. opførte Asylbygning har vist sig at være et stort Gode for Foreningen. I dette Asyl have 64 gamle, værdige og trængende Medlemmer fri Bolig, Lys og Brænde. En Forstander fører det nærmeste Tilsyn med Bygningen og dens Beboere og besørger sammen med sin Hustru Forpleiningen af de syge og hjælpeløse Gamle. Forholdet mellem Asyllets Lemmer har været godt, og det er en Fornøielse at iagttage den Orden, Renlighed og Tilfredshed, som hersker inden Døre.

Asylet eiede ved Udgangen af 1885 en Kapital af Kr. 50 000, hvis Renter anvendes til Asyllets Drift.

Et Arbejderasyl No. 2 er paatænkt, og til samme var ved Udgangen af Femaaret indsamlet et Beløb af Kr. 30 156.78.

Uddrag af Arbejderforeningens Regnskaber i Femaaret
1881—1885.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Tilsammen.
a. Indtægt.						
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Medlemmernes Indskud . .	21 012.60	22 681.20	22 514.16	22 267.63	21 815.48	110 291.07
Indtrædelsespenge af nye Medlemmer	143.60	162.60	158.60	107.00	87.80	659.60
Leie af Forsamlingshuset	5 140.50	4 872.50	4 672.50	3 449.00	2 534.50	20 669.00
Renter	1 009.60	1 083.45	1 041.82	1 038.51	959.78	5 133.16
						136 752.83
b. Udgift.						
Begravelsesbidrag	5 760.00	7 500.00	6 400.00	6 460.00	6 340.00	32 460.00
Sygeunderstøttelse	4 842.00	5 138.00	5 596.00	5 440.00	4 918.00	25 934.00
Medicin, Iglor & Kopsætning	5 395.94	5 767.73	6 180.87	6 666.00	6 229.67	30 240.21
Lægernes Løn	3 200.00	4 600.00	4 600.00	4 600.00	4 600.00	21 600.00
Regnskabsføreres Løn . .	1 320.00	1 320.00	1 320.00	1 320.00	1 320.00	6 600.00
Bøger tilBiblioteket & Aviser	514.86	533.59	533.45	479.87	381.69	2 443.46
Vedligeholdelse af Eiendom & Inventar	811.40	1 092.87	456.83	403.79	61.78	2 826.67
Skatter og Brandassurance	570.95	788.46	756.26	642.51	648.65	3 406.83
Brænde og Belysning . . .	1 133.19	1 107.38	1 610.52	918.41	831.32	5 600.82
Forskjellige Udgifter . . .	828.44	917.79	658.51	632.40	730.04	3 767.18
						134 879.17
Beholden Formue foruden Forsamlingshus, Inventar og Bibliothek	34 570.18	34 440.34	34 562.11	33 734.43	32 772.41	

11. Det norske Afholdsselskab.

Selskabet har havt en aarlig Understøttelse af Statskassen, stor Kr. 1500, og af Bergens Samlag for Brændevinshandel Kr. 1200; det har aarlig udsendt 2 og tildels 3 Emissærer i ca. 8 Maaneder til forskjellige Bygdelag, fornemmelig i Bergens og Trondhjems Stifter, for at afholde Foredrag, udbrede Skrifter og vejlede ved Oprettelse af Foreninger. Selskabet har 91 Underafdelinger med et samlet Medlemsantal af omtrent 5800.

12. Bergens Afholdsforening mod Brændevinsdrik, der har 15—1600 Medlemmer, har ved Afholdelse af Møder med Foredrag, fornemmelig af en Agent, som i 4 à 5 Maaneder aarlig har virket for Sagen omkring i Byen med Forstæder og nærmest tilgrændsende Landdistrikt, fortsat sin tidligere Virksomhed.

Foreningen har af Bergens Samlag for Brændevinshandel havt et aarligt Bidrag af Kr. 800.

13. Bergens Totalafholdsforening,

hvis Medlemsantal steg fra 387 i 1881 til 828 i 1885, har i Femaaret erholdt et aarligt Bidrag af Brændevinssamlaget, stort Kr. 600, der er blevet anvendt til Afbetaling af den Foreningens Eiendom paahvilende Gjæld. Gjennem Agenter har den virket ogsaa udenfor Byen, hvorved det har lykkedes den at stifte Totalafholdsforeninger i Fane og Birkelands Sogne samt i Forstæderne Laksevaag og Solheimsviken. Foreningens Indtægter udgjorde i 1881 Kr. 1383.22 og i 1885 Kr. 3883.01; dens Udgifter henholdsvis Kr. 1119.23 og Kr. 2663.76.

At den i Fællesskab med de øvrige inden Byen virkende Afholdskorporationer, af hvilke man foruden de ovenfor omhandlede skal nævne „Bergens nye Totalafholdsforening“ (udelukkende for Medlemmer af Statskirken) og „Goodtemplars“, har bidraget til Drukkenskabslastens Indskrænkning, tør være utvivlsomt.

14. Aktieselskabet til Opførelse af Arbejderboliger.

Selskabets af 60 Familiebekvemmeligheder med et gennemsnitligt Beboerantal af 300 Mennesker bestaaende 6 Bygninger have ogsaa i denne Periode til enhver Tid været søgte paa Grund af den billige Leie og det gode Forhold, som hersker imellem Beboerne. Bygningerne ere fremdeles brandforsikrede for Kr. 65 000. Pantegjælden udgjorde Kr. 2280 og Aktiekapitalen Kr. 56 250, af hvilken sidste svares 4 Pct. Udbytte. Den samlede aarlige Leie andrager til Kr. 5420.

15. Foreningen for forsømte og forvildede Børns Redning har i Femaaret gennemsnitlig til enhver Tid havt 33 Børn under Forsørgelse i Alderen fra 6—15 Aar.

Børnene have som hidtil været anbragte hos paalidelige Fosterforældre paa Landet, og meddeler Bestyrelsen, at den med Hensyn til Resultaterne har al Grund til at være tilfreds. Foreningens aarlige Udgifter androge til omtrent 2200 Kr.; dens Formue udgjorde ved Femaarets Udgang Kr. 10 123.16.

16. Børnehjemmet „Anna Jebsens Minde“

har i Gjennemsnit forsørget 25 Børn med en Udgift af Kr. 7097.96 i 1881 mod Kr. 6047.47 i 1885.

Reservefondets Størrelse var ved Udgangen af 1885 Kr. 81 429.87.

17. Bergens Guttehjem

har i Femaaret kunnet forøge Antallet af de forældreløse eller forladte Gutter, som den antager sig, fra 18 til 22; de erholde Tilsyn, Pleie og Underhold i Anstalten, men Undervisning i Byens Almuskoler, hvorhos Forstanderen underviser de ældste Gutter i Haandarbejder.

Anstaltens Kapitalfond, der er erhvervet ved Gaver af Bergens Sparebank og Brændevinssamlag samt ved testamentarisk Disposition af afdøde Kjøbmand

Nils Aarsæth, androg ved Udgangen af 1885 til Kr. 26 741.80, hvorved det har lykkedes at indkjøbe en særdeles heldigt beliggende Eiendom paa Møhlenpris istedetfor den i forrige Beretning omhandlede Eiendom i Dræggen, som er bleven solgt.

18. Bergens Børneasyl

har jævnlig været besøgt af 100 til 120 Børn i Alderen fra 2 à 3 Aar, indtil de blive skolepligtige, Pigebørnene dog sædvanlig noget længere, da der med Asylet er forbunden en, væsentlig af Almuskolevæsenet underholdt Skole for saadanne. Asylets Indtægter udgjorde i 1881 Kr. 5167.76 og i 1885 Kr. 6043.71 og Udgifterne henholdsvis Kr. 5129.59 og Kr. 5413.10. Det har i Femaaret modtaget 2 Legater, nemlig Konsul Joachim Frieles, stort Kr. 4000, og Kjøbmand Nils Aarsæths, stort Kr. 10 000. Sparebanken yder fremdeles et aarligt Bidrag af Kr. 1600.

19. Stiftelsen for ugifte Fruentimmer,

der i 1881 havde 13 Fripladse, havde i 1885 18 saadanne. Stiftelsens Formue voksede i Femaaret fra Kr. 65 253 til Kr. 107 392; desuden eier Stiftelsen den for Kr. 50 000 brandtaxerede Bygning med tilhørende Grund paa Nygaard.

20. Understøttelsesforeningen for ældre Tjenere af Kvindekjønnnet

har i Femaaret uddelt 34 Livrenter à Kr. 60 aarlig.

Hædrende Gave er bleven tildelt 33 Tjenestepiger. Grundfondet er med Tillæg af den halve Aarskontingent i Femaaret steget fra Kr. 30 676.97 til Kr. 32 663.17. Medlemmernes Antal har varieret mellem 265 og 235, der gjennemsnitlig have betalt en aarlig Kontingent af Kr. 794.

Af det nyttige Selskab modtager Foreningen fremdeles et aarligt Bidrag af Kr. 160.

21. Foreningen for fattige Barselkoners Understøttelse

har i Femaaret understøttet fra 48 til 58 Barselkoner aarlig. Den har fremdeles havt et aarligt Bidrag af Sparebanken, stort Kr. 600, hvorhos Brændevinssamlaget i 1882 bevilgede et Bidrag af Kr. 500 en Gang for alle paa Betingelse af, at et lignende Beløb (foruden Sparebankens Bidrag) tilveiebragtes paa anden Maade, hvilket det lykkedes Bestyrelsen at opnaa.

22. Bergens borgerlige Begravelsesforening.

Foreningens Medlemsantal udgjorde i 1881: 1855 og i 1885: 1868; deraf var betalende henholdsvis 1163 og 1207. Den udbetalte i Begravelsesbidrag gjennemsnitlig Kr. 11 040 aarlig. Medlemmernes Aarsbidrag udgjorde gjennemsnitlig Kr. 10 400. Foreningens Kapital voksede i Femaaret fra Kr. 66 512 til Kr. 72 986.

23. Bergens Indremissionsforening

har virket med 5 å 6 lønnede Arbeidere, som have afholdt omtrent 950 Møder i og 320 Møder udenfor Byen.

Foreningens Søndagsskole samler aarlig omtrent 1300 Børn, som undervises af ca. 60 Lærere og Lærerinder.

Foreningen opfostrer ved Hjælp af Henrik F. Mohns Legat 8 fattige Børn.

24. Foreningen til Evangeliiets Forkyndelse for skandinaviske Sømænd i fremmede Havne.

Antallet af Foreningens Underafdelinger er i Femaaret steget fra 87 til 105.

Den har nu Stationer i 10 Havne, hvor Arbeidet udføres af 10 Præster og 8 ikke ordinerede Assistenten.

Foreningen eier en Kirke paa hver Station; Kirken i Pensacola nedbrændte i 1885, men en ny er for Tiden under Opførelse. Foreningens Indtægter og Udgifter i Femaaret ville erfares af følgende Tabel:

	Indtægt.	Udgift.	Beholdning.
1881	Kr. 54 400	Kr. 58 300	Kr. 43 700
1882	- 52 800	- 58 000	- 45 600
1883	- 74 800	- 59 200	- 40 300
1884	- 63 700	- 64 400	- 56 700
1885	- 62 500	- 61 800	- 56 000

Den store Forøgelse i Indtægten for Aaret 1883 hidrører væsentlig fra en testamentarisk Gave, stor Kr. 10 000.

Foruden de ovenfor anførte Indtægter indkom til Foreningens Kirkefond som specielle Bidrag: i 1881 Kr. 3200, i 1882 Kr. 4000, i 1883 Kr. 3800, i 1884 Kr. 5000 og i 1886 Kr. 6000.

25. En frivillig kirkelig Fattigpleie

er fremdeles i Virksomhed i samtlige Kirkesogne. Den søger at hjælpe de Trængende til Selverhverv samt at vænne dem til Nøisomhed, Sparsomhed og Orden og uddeler Understøttelser af Gaver, der indkomme i Kirkebøsserne eller ydes af Foreningernes Medlemmer eller Velydere.

26. Legater.

I Femaaret er tilkommet følgende Legater:

1. Amund Helland og Hustrus Legat, stort Kr. 5000, hvoraf Renterne skulle anvendes til Indkjøb af Ny-Testamenter, Salmebøger og kristelige Opbyggelsesskrifter af den lutherske Lære til Fordeling mellem Trængende, navnlig Konfirmander, med tre Fjerdedele inden Nykirkens Sogn og Resten inden Byens øvrige Kirkesogne. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 7de December 1880.

2. Garlow Monclairs Legat med en Kapital af Kr. 53 140.87, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 200 skal tildeles endel af Testator

opgivne Personer samt hans Forældres Descendenter indtil 4de Led, uanseet Opholdssted, og indtil 5te Led, forsaavidt Vedkommende bor i Bergen. Naar ingen berettiget Descendent gives, skulle ledige Renteportioner tildeles værdige Trængende af Borgerklassen i Bergen. Fundatsen er konfirmeret ved kgl. Resolution af 5te April 1881.

3. Johan Christopher Rogges Legat med en Kapital af Kr. 173 463.53, hvoraf Renterne først skulle anvendes til Understøttelse af endel af Testator bestemte Personer. Naar disse ere døde og Kapitalen med oplagte Renter er steget til Kr. 200 000, skal en Del af samme udbetales til forskellige af Byens milde Stiftelser; Renterne af den tiloversblevne Kapital skulle tildeles værdige Husarme, Studerende ved Universitet eller polyteknisk Institut, trængende Mænd eller Kvinder af Borgerstanden i Bergen og endelig en Indretning til moralsk og fysisk Ophjælp af forældreløse Børn eller en Anstalt til Understøttelse for alderstegne, svagelige Mandspersoner af Tjenerklassen. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 21de Marts 1882.

4. Kjøbmand Ellert Andreas Wallendahl og Hustru Ida Østrups Familielegat, stort Kr. 160 000, hvis Renter skulle udbetales til bemeldte Ægtefolks Descendenter indtil 3die Led og senere kunne tildeles dels Trængende af borgerlig Stand, dels den videre Descendents. Fundatsen er konfirmeret ved kgl. Resolution af 5te Juni 1883.

5. Hans M. Brynildsens og Hustrus Legat, stort Kr. 18 800, hvis Renter skulle udbetales til visse bestemte Personer og senere i Portioner paa Kr. 80 til de nævnte Ægtefolks Descendenter indtil Børnebørnsbørn, eller, naar Andragende fra saadanne ikke fremkommer, til trængende Enker eller ugifte Kvinder af borgerlig Stand. Fundatsen er stadfæstet ved høieste Resolution af 23de August 1883.

6. Christian B. Tornøes og Hustru Magdalene Tornøes Legat med en Kapital af Kr. 88 366, hvis Renter foreløbig skulle tilfalde visse af Testator opregnede Personer, men senere uddeles til trængende Mænd eller Kvinder af borgerlig Stand i Bergen. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 20de November 1883.

7. Søstrene Krohns Legat, stort Kr. 19 193, hvis Renter i Portioner paa Kr. 200 skulle uddeles som Underholdningsbidrag til trængende Familier, Skolepenge for Børn eller Hjælp til videregaaende Uddannelse for unge Mennesker. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 29de Juni 1883.

8. T. Stubs og Hustrus Legat, stort Kr. 31 150.25, hvis Renter foruden en i Testamentet bestemt Person skulle tildeles trængende Sømænd eller deres Enker. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 30te Oktober 1883.

9. Christopha Døschers Legat for Syge, stort Kr. 60 000, hvis Renter skulle fordeles til trængende Syge af borgerlig Stand i Bergen. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 2den November 1883.

10. Christopher von Tangen og Hustru Rikke Marie von Tangen, født Eegs Legat med et Grundfond af Kr. 250 000, hvis Renter efter Stifternes Død indtil 9de Oktober 1943 skulle tilfalde deres Descendents, men senere i Portioner paa Kr. 500 blive at uddele til værdige trængende Mænd og Kvinder af borgerlig Stand (deri indbefattet Embedsstanden). Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 31te December 1883.

11. Adolf Stuwitz's Legat, stort Kr. 100 000, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 100 skulle tildeles visse af Stifteren bestemte Legatarer og forøvrigt Personer af den bedre Stand inden Bergens By, der ere mindre gunstigt stillede i økonomisk Henseende. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 18de Januar 1884.

12. Johanne Hendrikke Duckwitz Steens Legat med en Kapital af Kr. 29 907.56, hvoraf Renterne i Portioner paa Kr. 100 først og fremst skulle tildeles visse af Stiftersken bestemte Personer og derefter ugifte og trængende Damer af Borger- og Skipperklassen. Fundatsen er konfirmeret ved høieste Resolution af 29de Januar 1884.

13. Jakob Meyer og Hustru Henriette Meyer, født Thraps Legat, stort Kr. 4000, hvis Renter i 2 Portioner skulle uddeles til visse bestemte Personer og efter disses Død til en værdig, trængende Mand eller Kvinde af borgerlig Stand og til en værdig, trængende Lærerinde. Fundatsen er konfirmeret ved kgl. Resolution af 17de Marts 1884.

14. Georgernes Værfts Legat, stort Kr. 20 000, hvis Renter i Portioner paa Kr. 100 og Kr. 50 skulle tildeles gamle, vanføre eller trængende Arbeidere eller Funktionærer, der have været ansatte ved Værftet, eller i Mangel deraf Enker eller forældreløse ukonfirmerede eller vanføre Børn af saadanne. Skulde Georgernes Værft blive nedlagt, er der subsidiært Anledning til at uddele Portionerne til andre Skibstømmermænd eller deres Efterladte.

Legatet er konfirmeret ved kgl. Resolution af 17de Marts 1884.

15. Kjøbmand Nils Aarsæths og Hustrus Legat, stort Kr. 10 172.40, hvoraf Renterne i to Portioner skulle uddeles til værdige trængende Skipperenker af Bergens By. Legatet er konfirmeret ved høieste Resolution af 4de Novbr. 1884.

16. Mægler Jørgen Blydt og Hustru Cornelia Schultz Blydts Efterslægts Legat med Grundkapital Kr. 50 964.23, hvoraf Renterne dels skulle anvendes til Understøttelse af Testators Descendents, forsaavidt den maatte komme i trængende Kaar, og dels tillægges Kapitalen, indtil denne har naaet en Størrelse af Kr. 120 000. Senere skulle Renterne i Portioner paa Kr. 200 og Kr. 100 tildeles trængende Mænd eller Kvinder, over 59 Aar gamle, af Borger- eller Embedsstanden i Bergens By.

Fundatsen er ikke konfirmeret paa Grund af visse Testators Slægt tillagte Forrettigheder; men Legatet staar under Bestyrelse af Bergens Magistrat og Formandskab.

17. C. Sundt og Hustrus Familielegat af 1882 med en Grundkapital af **Kr. 600 000**, der ved Oplæggelse af Renter skal forøges til Kr. 800 000. Renterne skulle tilfalde **Stifterens** Descendenter indtil Børnebørnsbørn. Senere skulle de anvendes til Opdragelse **af eller** Undervisning for Børn, som nedstamme fra Legatopretterne, til Trængende af **borgerlig** og Embedsstand samt til Trængende af Legatopretternes Efterkommere. Fundatsen er konfirmeret ved højeste Resolution af 13de November 1885.

Bergens Raadstue 21de August 1888.

H. Lund. H. R. Bang.

XIV.

Nordre Bergenhus Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Nordre Bergenhus Amt
i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Efter Indberetningen for forrige Femaar udgjorde i Aaret 1880 Amtets Jordbrugs Antal 8566. Efter Fogdernes Opgaver var Antallet ved Udgangen af 1885 steget til 9010, altsaa en Forøgelse af 444. Fra 1870 til 1875 var Forøgelsen 286, fra 1875 til 1880 754. Af det samlede Antal Brug falder paa Sønd- og Nordfjords Fogderi 5345, Resten eller 3665 paa Sogns Fogderi.

Den samlede Skyld udgjorde ved Udgangen af 1885 15 512 Daler 2 Mk. 4 Skilling, hvoraf 9027 Daler 2 Mk. faldt paa Sønd- og Nordfjords Fogderi og 6485 Daler 4 Skilling paa Sogns Fogderi. Gjennemsnitsskylden for Brug i Amtet udgjorde 1.75, medens den i 1870 var 2.06, i 1875 1.99, i 1880 1.81.

Gjennemsnitsskylden i de forskjellige Herreder var ved Udgangen af 1885 omtrent:

i Lyster	2.9 Daler,
- Klævold	2.7 —
- Ladvik	2.7 —
- Stryn	2.1 —
- Indre Holmedal	2.1 —
- Ytre Holmedal	2.1 —
- Indviken	2.1 —
- Gloppen	2.1 —
- Vik	2.0 —
- Jølster	2.0 —
- Aardal	2.0 —
- Lærdal	1.9 —

i Førde	1.9 Daler,
- Hyllestad	1.9 —
- Aurland	1.9 —
- Vefring	1.8 —
- Hafslo	1.7 —
- Balestrand	1.7 —
- Bredeim	1.6 —
- Lekanger	1.6 —
- Askevold	1.6 —
- Sogndal	1.5 —
- Daviken	1.5 —
- Eid	1.5 —
- Borgund	1.5 —
- Kinn	1.4 —
- Selø	1.2 —
- Evindvik	1.1 —
- Hornindal	1.1 —
- Jostedal	0.9 —
- Bremanger	0.9 —
- Utvær	0.9 —

Udskiftning af Jord har i Femaaret været drevet med 4 Udskiftningsformænd, der i Regelen hver har havt sin Assistent, af og til to Assistenten. Af Stortinget i Aaret 1885 blev Udskiftningspersonalet forøget med en 5te (extraordinær) Udskiftningsformand (med Assistent). Det i forrige Femaarsberetning nævnte Storskifte paa Vaagsøen og Statlandet var ved Femaarets Udgang sin Afslutning nær.

Amtsagronomen, Hr. Huustvedt, har udtalt:

„At der i Femaaret hverken paa Jordbrugets eller Fædriftens Omraade er skeet Tilbageskridt, tør vel med Sikkerhed kunne konstateres. Paa den anden Side kan der vistnok heller ikke paavises nogen særdeles iøinespringende Fremskridt, noget, hvortil Konjunkturerne heller ikke kan siges at have været synderlig gunstige; men i enkelte Retninger har det dog gaaet mærkbart fremad.

Hvad det egentlige Agerbrug angaar, da kunne Forholdene dermed antagelig betegnes som nogenlunde uforandrede; derimod har Engdyrkingen vundet adskillig Udbredelse, idet man mer og mer begynder at erkjende Nødvendigheden heraf for et fremadskridende Jordbrug.“

Ligesom til forrige Femaarsberetning har jeg gennem Lensmændene søgt at komme efter, i hvilke Kvantum Jordbrugsprodukter, Havefrugt deri indbefattet, ind- og udføres fra Amtets forskjellige Herreder. Resultatet heraf stiller sig ikke væsentlig forskjelligt fra det i forrige Femaarsberetning anførte.

Der har i Femaaret virket 3 Amtsgartnere i Amtet. Plantning af Frugttræer er, uagtet Priserne, navnlig paa Æbler, ere nedadgaaende, i stadig Fremgang. Ogsaa Dyrkning af Kjøkkenhavevækster synes at være i nogen Fremgang.

Landbrugsskolen paa Amtets Gaard, Mo i Førde, har i Femaaret ført en uforstyrret Tilværelse. Elevantallet er forøget fra 6 til 8. Eleverne have som tidligere havt saavel Undervisning som Kost og Logi frit.

En omreisende Amtsgaardmand har virket i Amtet ligesom forhen.

2. Fædrift.

Fra Statsgaardmand Stenersen er modtaget følgende Beretning.

„1. Hesteavl. Ved min Tiltrædelse som Husdyravlsinspektør for Vestlandet i Februar 1883 var der i Nordre Bergenhus Amt udstationeret 2 Stamhingste, nemlig „Odin“ i Nordfjordeid og „Audun Hugleiksson“ i Gloppen. Begge disse Hingste vare indkjøbte af min Formand, Konow. Ved Indkjøbet af de for Statens Regning anskaffede Hingste var der i Begyndelsen Vanskelighed ved at opdrive fuldtud tilfredsstillende Dyr, og de to nævnte vare derfor heller ikke saa gode som ønskeligt; vistnok benyttedes de i Begyndelsen i adskillig Udstrækning til Avl, men i de sidste Aar derimod kun ubetydeligt. Efter ingen af disse Hingste er der, saavidt mig bekjendt, faldt noget fremragende Afkom. I 1884 udmønstredes og solgtes „Audun“ og indkjøbtes i dens Sted „Sigmund Brestessøn“, der i Juli forrige Aar stationeredes hos Gaardbruger Lasse Brække i Opstryn. Da denne Hingst endnu har virket i saa kort Tid, kan intet oplyses om Resultatet. Da det imidlertid er en udmærket smuk og feilfri Hingst af god Nedstamning, er der Haab om, at den vil faa en heldig Indflydelse paa Hesteavl paa Stationsstedet og nærliggende Bygder, hvor der ogsaa findes mange fremragende Avlsdyr af Hunkjønnet. For det nordlige Vestland afholdes aarlig Statshesteudstilling afvekslende i Stranden i Søndmøre og Hornindal i Nordfjord; denne sidste Udstilling bliver iaar flyttet til Nordfjordeid som et for Nordfjords og Søndfjords Bygder formentlig bekvemmere Sted. Begge disse Udstillinger frekventeres stadig fra Nordfjords forskjellige hesteopdrættende Distrikter og have bevirket en betydelig Fremgang i Hesteavl.

Fra 1885 er der med Bidrag af Stat og Amtskommune etableret en aarlig Hesteudstilling i Lærdal for Indre og Midtre Sogns Bygder med Adgang alene for Døle- og Blandingsheste, i hvilken Retning Hesteavl her er drevet i ca. 30 Aar. Jeg tvivler ikke om, at denne Udstilling vil tjene til at faa indført et omhyggeligere Udvalg af Avlsdyr og en større Planmæssighed i Avlen end hidtil, hvorved ogsaa Avlens Resultater kunne forudsættes at blive heldigere.

2. Kvægavl. Til Fremme af denne blev der under min Formands Tid stationeret en Stamhjort af Kystkvæg, bestaaende af 1 Tyr og 12 Kjør, hos Eide i Holmedal; og en Stamhjort af Telemarkskjør, 1 Okse og 10 Kjør, paa Stedje i Sogndal. Stationsholderen opsigde Hjorden i 1884, og den blev da flyttet til Hr. Knagenhjelm paa Kaupanger. Med Hensyn til den førstnævnte Hjort har denne af forskjellige Grunde ikke svaret til Hensigten, dels har den aldrig været holdt saa mønsterværdigt, som en Stamhjort bør

være, og har derfor heller ikke udviklet sig saa heldigt, som den under gunstigere Vilkaar vilde gjort. Dels raader der inden Stationsdistriktet saa overmaade liden Sands for Kvægavl og et rationelt Kvægbrug, at Søgningen efter Kalve fra Stambjorden eller Afbenyttelse af Stamtyren kun har været høist ubetydelig. Da der er liden Udsigt til at faa opdrevet nogen bedre Station eller et Sted med Forudsætninger for en større Nyttiggjøren af Hjorden, er den nu opsagt og foreslaaet inddraget qua Stambjord.

Fra Telemarkshjorden er derimod udbredt et ikke ringe Antal Stamdyr, navnlig i Sogndal; i den senere Tid har derimod Søgningen efter Kalve været mindre.

3. Faareavlen. En Stambjord af Cheviotfaar var til 1884 stationeret i Balestrand; fra denne er der rimeligvis i sin Tid solgt adskillige Lam. Ved min første Inspektion af Hjorden i 1883 fandt jeg den meget degenereret og af lidet Værd som Stambjord. Efter Stationsholderens Død i 1884 flyttedes Hjorden til Voss.“

Af Amtsagronomens Beretning hidsættes Følgende:

„Med Hensyn til Fædriften, da maa det, navnlig hvad Fodringen saavel af Heste som Kvæg angaar, siges at have forbedret sig i ikke ubetydelig Grad, ialfald i de fleste Distrikter. Ved Opførelse af nye Fjøse gjør man sig i Regelen Flid for at faa dem gode og bekvemme, og af rigtig tidsmæssige Fjøse er der i Femaaret bygget ikke saa ganske faa.

Af Landbrugsudstillinger, Dyrskuer og Fjæsskuer har der i Femaaret været afholdt følgende:

1. Den aarlige Amtsudstilling er holdt: I 1881 paa Florø, 1882 paa Faleide (Indviken), 1883 i Lærdal, 1884 i Askevold og 1885 paa Bryggen (Daviken).

2. Dyrskuer: 1881. Dyrskue i Lekanger, Aardal, Fjærland og Lyster, paa sidstnævnte Sted i Forbindelse med Udstilling af Havevækster, Buprodukter og Husflidsgjenstande. For Bygdens egen Regning blev ogsaa samtidig holdt en Hesteudstilling.

1882. Dyrskue i Jostedal og Ladvik, paa begge Steder i Forbindelse med Udstilling af Buprodukter.

1883. Dyrskue i Kirkebø, Lærdal og Ytre Holmedal, paa førstnævnte Sted i Forbindelse med Udstilling af Buprodukter, i Lærdal samtidig med Amtsudstillingen. I Holmedal blot Okseskue.

1884. Okseskue i Ytre Holmedal.

1885. Ingen.

3. Fjæsskuer: I 1881 i Aurlands og Eids Herreder.

1882 i Jostedals, Viks og Indre Holmedals Herreder samt i Vereide og Gimmestad Sogne i Gloppens Herred.

1883 i Hyens og Bredeims Sogne i Gloppen samt i Hornindals og Hafslo Herreder.

1884 i Førde Herred.

1885 i Bremanger Herred.“

Amtets Landhusholdningsselskab har siden 1884 holdt en omreisende Veileder i Melkestel og Buprodukternes Behandling.

Noget Meieri findes nu ikke i Amtet, idet Meieriet paa Myklebust skal være nedlagt.

Der er af Landhusholdningsselskabet etableret Stambjorde af Cheviotfaar i Sogndal, Gulen, Hyllestad, Kinn og Bredeim.

Schumann holder fremdeles sit Schæferi for Sortfjæsfaar; det er, som i forrige Femaarsberetning antydet, flyttet fra Alden i Askevold til Hovden i Kinn.

Faareskabsygdommen maa antages ved Femaarets Udløb at være udryddet.

Efter erhvervede Skjøn fra Lensmændene skulde Værdien af Udførsel fra Amtsdistriktet af levende Dyr, Kjød, Flesk, Smør og Ost og andet Udbytte af Fædriften opgaa omtrent til samme Beløb som opgivet for forrige Femaar, nemlig 1 300 000 Kr.

3. Skovdrift.

Fra Forstmester Gløersen er modtaget følgende Beretning:

„Om Skovene og Skovvæsenet i Nordre Bergenhus Amt er der ikke meget nyt at sige, da Tilstanden har været meget nær den samme som i forrige Femaarsperiode, hvorfor jeg i det væsentlige og, hvor intet særskilt oplyses, i det følgende kan henholde mig til mine Meddelelser til Amtets Femaarsberetning for Tidsrummet 1876—80. Skovenses Areal og Træmasse antages fremdeles at være i Tilbagegang, men denne har ikke været meget betydelig i Løbet af Femaaret, hvortil det voksende Skjøn paa Skovens Betydning og Pleie vel kan have bidraget noget, medens de lave Priser paa alt Skovvirke uden Tvivl havde den ulige største Andel heri.

Udarbejdelsen af Skovkart over Amtet er bleven færdig i Femaaret, idet Forstvæsenet paa de almindelige Amtskarter har indlagt al Skov i Amtet med forskellig Farve for Løvskov og Naaleskov. Det vil heller ikke vare længe, inden Skovarealet for hvert Herred i Amtet kan opgives med den Nøiagtighed, som det uden en speciel Opmaaling og Kartering af hver enkelt Skov er Mulighed for. I denne Henseende er Vestlandet kommet noget forud for Flertallet af de øvrige Amter i Landet.

Trods de lave Priser paa Trævirket, har Skovbruget i det hele taget været drevet med Fordel i Femaaret, undtagen i de ganske faa Tilfælde, da Eierne er kommen i Besiddelse af sin Skov ved for dyrt Kjøb, men Skovene i Amtet gaa yderst sjelden som særskilt Handelsgjenstand fra Haand til Haand og følge næsten altid Gaardene som en Del af disse og have ved sin Afkastning, selv om denne har holdt sig lav, været Gaardbrugerne til stor Støtte under den stedfundne Synken af Priserne paa de fleste Landmandsprodukter. Femaaret har ikke været gunstigt for de saakaldte Skovspekulanter, og om der end har været afsluttet endel Udhugstkontrakter, have saadanne Spekulanter i Almindelighed ikke fundet Tiderne bekvemme for sin Bedrift.

Som Gjennemsnitspriser for Femaaret kan noteres 8—14 Kr. pr. Kubikmeter for Træer paa Roden, der have været skikkede til Bygningsvirke, der-

under indbefattet Sagtømmer. Omtrent al den Salgsved, der føres ud af Amtet, gaar til Bergen, hvor Birkeved har været betalt med 14—18 Kr. pr. metrisk Fav. Der sælges langt mindre Furuved end Birkeved og slet ikke Granved, eftersom sidstnævnte Træart kun undtagelsesvis og som en stor Sjældenhed forekommer i Amtet.

Flødning foregaar næsten ikke i Amtet, idet der kun i et Par Smaaelve, saasom Vindedalselven i Lærdals Herred, har været flødet en Ubetydelighed. Elvene ere kun lidet flødbare, ligesom Flødningen foruden ved Naturhindringer vanskeliggjøres ved smaa Kværn- og lignende Brug samt ved faststaaende Fiskeri-Indretninger. Iøvrigt er Flødning paa saa korte Strækninger, som Amtets Vasdrag frembyde, i Almindelighed lidet lønnende, ligesom Skoven i Nærheden af større Vandløb ofte allerede er saa udhuggen eller endog ganske forsvunden, at der lidet eller intet er at fløde.

Sagbrugsvæsenet i Amtet staar fremdeles paa et lavt Trin, idet der kun findes nogle faa Sagbrug, hovedsagelig i Indre Sogn, med tidsmæssige Indretninger.

Skovene have i Femaaret ikke i nævneværdig Grad været udsatte for andre Naturuheld end ved Storm, der har afstedkommet en Del Vindfald. Den 20de Januar 1884 ved $+ 5^{\circ}$ C. og en Barometerstand af 715 Mm. indtraf en meget stærk Vestenstorm, der vindfældte adskillige Træer rundt i Amtet; ligeledes var 8de og 9de Februar s. A. stærke Stormdage. Som Bevis paa Stormens Heftighed ved førstnævnte Leilighed kan anføres, at den tildels knækkede Træstammer uden at rodvælte dem, og det uagtet Jorden var tælefri.

Frøsætningen i Amtets Løvskove har været regelmæssig; især ved Sognefjordens indre Forgøninger bærer Løvskoven fortræffelig Frø af stærk Spirekraft. I Furukskoven var der rigt Frøfald Vaaren 1881 og et lidet Frøfald Vaaren 1885, medens den ellers har været frøtom; nævnte to Aar lod Forstvæsenet indsamle i Sogn og Nordfjord samt for en liden Del i Søndfjord nogle hundrede Hektoliter Furukongler, som dels udklængedes i Solbænke i Sogndal og Førde, dels transporteredes med Dampskib og Jernbane til Voss for ved den derværende Klængstue at underkastes fabrikmæssig Behandling for Salg til Indlandet og fornemmelig til Udlandet. Frøet viste sig meget godt.

Skovplantningen har tiltaget i Femaaret, men fremdeles staar Amtet i denne Henseende lavest af alle de vestlandske Amter. Forstvæsenet udplantede paa sine egne Eiendomme gjennemsnitlig aarlig 40—50 000 Træer og til et lignende Antal anslaaes hvad der aarlig er bleven udplantet af Private; Forstvæsenets lille Planteskole i Moskoven i Førde forsyner de offentlige Eiendomme med Planter og afsætter Aar om andet 15 à 20 000 Træer til Private i Amtet; ogsaa Lensmand Landmark i Evindvik driver en liden Planteskole, medens Amtets Behov af Skovtræer forøvrigt tilfredsstilles fra Forstvæsenets Planteskoler ved Sandnæs og Molde.

Amtets Statsskove ere i god Fremgang, men deres Antal er ikke forøget i Femaaret uden forsaavidt den lille Ellingsundskov, der grændser til Stats-

skovene paa Klavelandet øst for Florø, er gaaet over fra beneficeret Gods til Statseiendom.

Paa nysnævnte nær ere alle Statsskove i Amtet opmaalte og karterede. Af Oplysningsvæsenets Fonds Skove maales og karteredes i Femaaret Aardals, Sogndals og Indre Holmedals Præstegaardsskove.

Amtets Bygdealmendinger ere med Undtagelse af Stareims Almenning i Nordfjord, hvis Forhold endnu lod noget tilbage at ønske ved Femaarets Udløb, dels i taalelig, dels i god Fremgang.“

I Forbindelse med Skovvæsenet nævnes, at Amtets Torvmester blev inddraget tilfølgende Beslutning af Amtsformandskabet i 1883, idet Veiledning i Torvdrift blev bestemt at skulle meddeles af Amtssagronomen, der fik en liden Understøttelse for at uddanne sig deri. Denne Ordning kom dog ikke i Femaaret igang.

Forøvrigt ved jeg intet at tilføje til de to seneste Femaarsberetninger.

4. Fiskeri.

Værdien af Amtets Fiskerier er anslaaet saaledes:

for Aaret 1881 til	Kr. 200 000
- — 1882 -	- 200 000
- — 1883 -	- 300 000
- — 1884 -	- 150 000
- — 1885 -	- 170 000

Nogle hundrede Mand, mest fra Kystdistrikterne, have som tidligere aarlig deltaget i Søndmørs- og Nordlandfisket.

De af Amtets Herreder, for hvilke Fiskerierne have størst Betydning, have efter Lensmændenes Opgaver aarlig udført Fiskeprodukter:

Stat for ca.	Kr. 80 000
Askevold - -	- 28 000
Kinn - -	- 15 000
Bremanger - -	- 14 400
Utvær - -	- 7 650
Gulen - -	- 6 000
Daviken - -	- 6 000

Mere specificerede Opgaver over Fiskerierne afgives, som bekjendt, aarlig til det statistiske Centralbureau.

Amtets Lakseelve ere fremdeles mest udleiede til Engelskmænd.

5. Bergværksdrift.

Der findes fremdeles intet Bergværk i Amtet.

Heller brydes saavel til Tagtækning som til andet Brug, men Udførsel deraf til andre Distrikter er neppe af nogen Betydning.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Efter paanyt at være sat i Virksomhed overgik der Fyrstikfabriken i Sogndal atter en Ildebrand. De derefter gjenopførte Bygninger solgtes til en Engelskmand, der benytter dem til et Spinderi, der dog ikke blev sat i Virksomhed i Femaarsperioden.

Shoddyfabriken i Vadeim (Ladviks Præstegjeld) sysselsætter 10 Personer omtrent hele Aaret og skal i Aaret 1885 have indkjøbt 80 000 Kg. Uldklude for ca. Kr. 25 000.

Forøvrigt er der selvfølgelig en hel Del Kværnbrug, Sagbrug, Vadmelsstamper og lignende, men de virke i Regelen ikke i videre Udstrækning end for den nærmeste Omkreds. Undtagelse herfra danne dog en Del Sagbrug, fornemmelig ved Kaupangers, Ambles og Frønningens Skovbrug i Sogn, hvor der skjæres ikke ubetydelige Partier til Udførsel til Bergen.

7. Binæringer.

De Binæringer, der omtales i min forrige Femaarsberetning, drives fredeles og formentlig i nogenlunde uforandret Udstrækning. Brændingen af Tangaske til Fabrikation af Jod er dog formentlig aftaget paa Grund af Mangel paa Kjøbere til Varen. En Virksomhed har været i stadig Fremgang, nemlig Herbergering og tildels Befordring af Turister. Der er — dog for en stor Del efter Femaarets Udløb — opført en Række tildels ganske storartede Etablissementer til Reisendes Modtagelse, fornemmelig i Lærdals og Borgunds Herreder, paa Gudvangen i Aurlands Herred, paa Balholmen i Balestrands Herred, paa Faleide i Indviken, i Loen (Stryns Herred), paa Reed (Bredeims Herred), i Vadeim (Klævolds Herred) og flere Steder. Enkelte af disse Etablissementer drives formentlig med god Fordel; hvorvidt de i Almindelighed lønne sig, savner jeg Kjendskab til. Inden Distrikterne vises i Almindelighed adskillig Interesse for at drage Reisende til sig, og den Indtægt, Befolkningen har af Reisende, er vistnok ganske betragtelig.

Efter Meddelelse fra Lensmændene skal der i Amtet være 253 Personer, der i det væsentlige ernære sig som Handelsmænd. Deraf ere 28 Landhandlere ved kongelig Bevilling, 196 Landhandlere efter Fogedbrev, 29 Frihandlere eller Løshandlere.

Det er dog formentlig kun faa af dem, der have nogen større Omsætning eller have hævet sig til nogen Velstand. I det anførte Antal er ogsaa medregnet de saakaldte Forbrugs- eller Handelsforeninger, der findes i flere Bygder. Disse drives, saavidt vides, ganske som almindelige Landhandlerier med udstrakt Kreditgivning og det, som man i sin Tid tænkte sig som deslige Indretningers Formaal — billigst mulige Priser mod kontant Betaling — er saaledes forladt. Da de som oftest bestyres af usagkyndige og ulønnede Mænd med et eller et Par unge Mennesker til at drive Handelen, saa er det ikke sjelden gaaet skjævt og opstaaet Tab.

Ved Siden af dem, for hvem Handel er den væsentligste Næringsvei, er

der en hel Del, der drive Handel med Landmandsprodukter leilighedsvis. Derhos drives der, som bekjendt, en betydelig Handel med Østlandet ved Salg dertil af Heste, Kvæg og Faar. Dette er den solideste Del af Handelen og har i Tidernes Løb paa flere Hænder skaffet Velstand, paa enkelte større Formuer.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Efter Sorenskrivernes Opgaver er der i Femaaret thinglæst Panteheftelser for følgende Beløb:

i Indre Sogn for	Kr.	1 235 879.00
- Ytre Sogn -	-	687 573.00
- Søndfjord -	-	823 200.00
deraf i Florø Ladested	Kr.	62 857.00
- Nordfjord for	-	631 428.00
		<hr/>
Tilsammen	Kr.	3 378 080.00

I Femaaret 1876—1880 thinglæstes		
Panteheftelser for	-	3 204 386.00
		<hr/>

altsaa en Forøgelse i sidste Femaar af Kr. 173 694.00

Efter Sorenskrivernes Opgaver er der i Femaaret aflæst Panteheftelser for følgende Beløb:

i Indre Sogn for	Kr.	750 344.00
- Ytre Sogn -	-	369 348.00
- Søndfjord -	-	456 841.00
deraf i Florø Ladested	Kr.	13 270.00
- Nordfjord	-	296 356.00
		<hr/>
Tilsammen	Kr.	1 872 889.00

I Femaaret 1876—1880 aflæstes	-	1 745 059.00
		<hr/>

altsaa i heromhandlede Femaar aflæst mere end

i Femaaret 1876—1880	Kr.	127 830.00
--------------------------------	-----	------------

Af Tvangsauktioner er i Femaaret afholdt:

i Indre Sogn 39 for Beløb	Kr.	52 878.00
- Ytre Sogn 33 - —	-	20 102.00
- Søndfjord 154 - —	-	124 140.00
- Nordfjord 220 - —	-	133 423.00
		<hr/>

Tilsammen 446 for Beløb	Kr.	330 543.00
i Femaaret 1876—1880 374 - —	-	324 672.00
		<hr/>

altsaa en Forøgelse i Antal af 72

og i Beløb af	Kr.	5 871.00
-------------------------	-----	----------

Af de i sidste Femaar afholdte Tvangsauktioner var:

119 for Beløb Kr. 241 822.00 i faste Eiendomme,
327 - — - 88 721.00 - Løsøre.

Af de i Femaaret 1876—1880 afholdte Tvangsauktioner var:

89 for Beløb Kr. 264 065.00 i faste Eiendomme,
285 - — - 60 607.00 - Løsøre.

Der har været afholdt Exekutioner og Udpantninger:

	I Femaaret 1881—1885.		I Femaaret 1876—1880.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.
Af Fogden i Sogn	37	67 008	130	144 517
- — - Sønd- og Nordfjord . .	83	125 324	161	102 861
- Lensmanden i Borgund	136	2 407	70	1 382
- — - Lærdal	680	26 113	732	15 440
- — - Aardal	180	13 328	176	7 483
- — - Jostedal	53	884	39	948
- — - Lyster	386	20 111	324	21 480
- — - Hafslo	999	36 374	1 088	34 333
- — - Sogndal	868	39 461	782	34 438
- — - Aurland og Nærø	200	4 590	473	4 214
- — - Lekanger	219	13 709	97	6 464
- — - Balestrand	96	2 479	55	1 782
- — - Vik	71	2 867	45	1 620
- — - Klævold	31	3 370	7	1 015
- — - Ladvik	103	5 454	76	2 493
- — - Gulen (Evindvik)	375	8 794	507	10 654
- — - Utvær	237	4 598	202	4 807
- — - Hyllestad	535	19 915	426	12 911
- — - Askevold	918	30 150	823	19 797
- — - Ytre Dale	233	8 805	309	7 377
- — - Indre Dale	702	31 130	699	29 473
- — - Jølster	329	13 027	184	7 916
- — - Førde	963	30 586	1 138	22 826
- — - Brandsø (m Vefring)	2 615	72 839	2 585	58 699
- — - Florø	211	7 672	54	2 150
- — - Bremanger	800	20 058	1 143	21 872
- — - Stat	2 412	68 340	1 535	44 429
- — - Daviken	1 395	40 922	1 571	32 570
- — - Eid	879	47 320	486	17 643
- — - Gloppen	413	22 932	306	9 818
- — - Hornindal	771	36 584	617	17 958
- — - Stryn og Indviken	925	35 893	677	18 735
Ialt	18 855	863 539	17 517	720 105

Der har altsaa i Femaaret været afholdt 18 855 Exekutioner og Udpantninger for et Beløb af Kr. 863 539.00
 I Femaaret 1876—1880 udgjorde Antallet 17 517 og Beløbet - 720 105 00

Altsaa en Forøgelse af Antal 1 338 og Beløb Kr. 143 434.00

Fogdernes Skatterestancer efter Høstthingenes Afholdelse androg til:

		I Aaret 1880.	I Aaret 1885.
		Kr.	Kr.
For Borgunds	Thinglag	929	799
- Lærdals	—	2 919	3 050
- Aardals	—	3 221	2 066
- Lysters	—	8 620	6 539
- Jostedals	—	683	636
- Hafslo	—	8 147	8 268
- Sogndals	—	5 463	5 060
- Aurlands	—	2 086	2 170
- Nærø	—	686	702
- Viks	—	890	1 113
- Lekanger og Tjugums	—	2 319	3 032
- Klævolds	—	1 291	1 170
- Ladviks	—	992	1 447
- Hyllestads	—	4 296	5 463
- Utværø	—	1 284	1 265
- Gulens	—	3 924	3 104
- Brandsø	—	13 051	18 270
- Bremanger	—	3 706	3 762
- Askevolds	—	5 350	6 577
- Ytre Dale	—	2 776	2 348
- Indre Dale	—	5 829	5 585
- Jølsters	—	1 660	2 911
- Førde	—	4 061	4 278
- Stats	—	7 147	9 411
- Davikens	—	4 255	9 087
- Eids	—	4 719	3 938
- Hornindals	—	3 532	3 560
- Stryn og Indvikens	—	6 195	7 470
- Gloppen og Bredeims	—	5 995	4 080
	Ialt	116 026	127 161

Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter har i Femaaret været udlignet pr. Skylddaler:

A a r.	Til Skolekassen.	Til Veikassen.	Til Udgifter forøvrigt.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	0.50	2.00	5.00	7.50
1882	0.50	2.50	5.00	8.00
1883	0.50	2.00	5.00	7.50
1884	0.50	2.00	5.00	7.50
1885	0.50	2.00	5.00	7.50
Til Sammenligning anføres Udligningen:				
1876	0.50	3.33	4.40	8.23
1877	0.50	2.20	4.40	7.10
1878	0.50	2.00	4.50	7.00
1879	0.50	2.00	4.50	7.00
1880	0.50	2.00	4.50	7.00

Arbejdslønnen paa Arbejdsgiverens Kost er opgivet i Femaaret at have været omtrent saaledes:

En Arbejdskarl om Sommeren: i Sogn og Nordfjord Kr. 1.20 daglig,
- Søndfjord Kr. 1.00 daglig;
om Vinteren: Kr. 0.40 til Kr. 0.80 daglig.

En Kvinde om Sommeren: i Sogn og Nordfjord Kr. 0.50 til 0.80 dgl.,
- Søndfjord Kr. 0.40 til 0.60 daglig;
om Vinteren: Kr. 0.40 daglig.

Aarslønnen har udgjort:

For en Tjenestekarl: 120 til 140 Kr. aarlig;

i Distrikterne ude ved Havet dog lavere ned, indtil 75 Kroner, hvor-
mod den i det Indre af Sogn stiger indtil 175 Kroner.

For en Tjenestepige: 60 til 80 Kroner aarlig, der dog enkeltvis stiger til
100 Kroner, men i Distrikterne ude ved Havet synker indtil 45 Kr.

Gjennemsnitspriserne paa Jord have efter Sorenskrivernes Opgaver i
Femaaret stillet sig pr. Skylddaler som nedenfor anført; til Sammenligning
hidsættes de tilsvarende Opgaver for forrige Femaar.

	1881—1885.	1876—1880.
Indre Sogn	3570 Kroner,	3167 Kroner,
Ytre Sogn	1636 —	1436 —
Søndfjord	1663 —	1313 —
Nordfjord.	1706 —	1350 —

Angaaende den store Forskjel i Jordpris, der efter foranstaaende Opgave
skal finde Sted mellem Indre Sogns Sorenskriveri og Amtets øvrige Soren-
skriverier, samt med Hensyn til Jordpriserne i det hele tillader jeg mig at
henvise til mine Bemærkninger i forrige Femaarsberetning.

Amtets Sparebanker havde

Sparebanker.	Ved Udgangen af 1880:			Ved Udgangen af 1885:		
	Antal Indskydere.	Fond.	Forvaltningskapital.	Antal Indskydere.	Fond.	Forvaltningskapital.
		Kr.	Kr.		Kr.	Kr.
Aurlands Sparebank	-	-	-	158	2 644	61 355
Lysters —	514	20 699	172 433	672	30 756	252 387
Hafslo —	518	43 091	231 107	600	62 957	300 934
Lærdals —	683	33 467	315 550	578	42 237	326 731
Sogndals —	363	16 861	129 493	428	26 750	183 757
Lekangers —	460	12 699	134 769	550	15 907	150 781
Balestrands —	799	13 131	166 439	806	15 252	199 994
Viks —	568	21 142	152 106	691	29 211	228 896
Ladviks —	-	-	-	151	1 744	27 424
Førde —	1 037	37 277	357 675	1 519	44 911	517 684
Ytre Holmedals —	526	6 113	92 265	622	10 122	159 083
Nordfjords —	2 414	88 331	758 749	2 053	116 585	592 464
Indvikens —	-	-	-	436	1 793	80 949
Stryns —	378	1 017	63 360	633	5 089	172 539
Gløppens —	-	-	-	1 004	4 488	209 950

For Kinns Sparebank, der ikke er autoriseret, mangler Opgave, og jeg har efter Omstændighederne ikke villet opsætte Indsendelse af nærværende Indberetning til Erhvervelse af saadan.

Amtet eiede ved Udgangen af Aaret 1885 de samme 6 Dampskibe som nævnte i min forrige Femaarsberetning, nemlig: „Sogn“, „Hornelen“, „Framnæs“, „Fjalit“, „Lærdal“ og „Balder“. Indtægterne ved de 4 førstnævntes Fart have udgjort:

A a r.	Sogneruten.		Nordfjordruten.		Søndfjordruten.	
	Passagerfragt.	Godsfragt.	Passagerfragt.	Godsfragt.	Passagerfragt.	Godsfragt.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	58 340	57 327	24 391	33 385	21 202	19 119
1882	62 059	64 014	25 866	34 735	23 731	22 068
1883	68 154	71 625	27 520	38 778	23 136	22 429
1884	66 281	67 382	32 969	38 178	21 903	21 227
1885	66 940	68 650	33 052	38 754	21 017	22 472
Indtægterne vare i 1880	53 253	55 224	23 893	34 263	18 442	17 841
Dampskibet „Lærdal“.		1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Passagerfragt		6 064	8 180	9 706	11 077	9 802
Godsfragt		2 816	3 917	4 715	4 579	4 207

Dampskibet „Balder“.	1881.	1882.	1883.	1884	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Passagerfragt	7 415	7 696	8 370	6 797	10 233
Godsfragt	4 266	5 078	5 313	4 586	4 462

For Dampskibenes Regning er i Femaaret indkjøbt Ths. Angells forrige Gaard ved Petanebryggen i Bergen med tilhørende Boder. Den blev betalt med 100 000 Kroner og tjener til Expeditions- og Kontorlokale i Bergen for Dampskibene, hvorhos en Del af den udleies til andet Brug. Den er, siden den kom i Amtskommunens Eie, blevet undergivet forskjellig Udbedring og Udvidelse, hvorved den maa have vundet adskillig Værdiforøgelse.

Amts dampskibenes Gjæld udgjorde ved Udgangen af Aaret 1885 efter Opgave fra Dampskibsdirektionen Kr. 232 586.13.

Ved Udgangen af Aaret 1885 havde Amtet Landeveie af følgende Udstrækning:

Hovedvei	360	Kilometer
Bygdevei	542.3	—
Ridevei	165	—
	1 067.3	Kilometer
Heraf Hovedvei med gode Stigningsforhold	179.5	Kilometer
- Bygdevei — —	179.5	—
	359	Kilometer.

I Femaaret er tilendebragt følgende nye Veianlæg og Veiomlægninger:

Hovedveisanlæg:

I Vaatedalen (Jølster)	740	Meter,
Kvamme—Berge (Borgund)	620	—
Rennestrøm—Guddal (Ytre Holmedal)	12 560	—
Sandene (Gloppen) opover mod Reed	3 870	—
Opstryn—Skiaker	5 496	—
Do.	2 590	—
En Del af Utviksbakkerne	2 500	—
	28 376	Meter.

Bygdeveisanlæg:

over Aardalstangen og fra Farnæs til Hjelle (Aardal)	9 200	Meter,
Staurdal—Hyllestad	5 400	—
Bergsviken—Klævold	10 700	—
Askevolds Kirke—Stangfjorden	5 800	—
Klakæg—Lilleelrebro (Jølster)	9 200	—
Drage—Kongshaug (Stat)	2 000	—
	42 300	Meter
	Tilsammen	70 676 Meter.

Hovedveisanlæggene ere udførte for Statens Regning med Bidrag af Amt og Herreder, dog med Undtagelse af Omlægningen i Utviksbakkerne, der ligesom Bygdeveisanlæggene er udført uden Statsbidrag.

Antallet af Udvandrede fra Amtet til oversøiske Lande (Nordamerika) har stillet sig saaledes:

	I Femaaret 1876—1880.	I Femaaret 1881—1885.
Fra Lærdal	180	310
- Borgund	1	3
- Aardal	49	227
- Lyster	206	395
- Jostedal	37	88
- Hafslo	151	306
- Sogndal	233	388
- Aurland	107	200
- Lekanger	56	219
- Balestrand	95	155
- Vik	140	186
- Klæveld	2	2
- Ladvik og Brekke	57	137
- Evindvik	9	82
- Utvær	-	2
- Hyllestad	2	46
- Askeveld	6	87
- Ytre Holmedal	30	84
- Indre Holmedal	2	43
- Kinn	54	50
- Bremanger	4	78
- Førde	60	269
- Vefring	-	-
- Jølster	17	100
- Selø	34	105
- Daviken	41	103
- Eid	67	158
- Hornindal	17	75
- Gloppen	136	160
- Stryn	66	199
- Indviken	132	219
- Florø Ladested	10	4
Tilsammen	2 001	4 480

Desuden er der i Femaaret 1881—1885 udvandret 56 Personer fra Amtet uden at det kan opgives, fra hvilke Herreder.

Amtsdistriktets økonomiske Evne antages i det hele taget ikke i Femaaret at være undergaaet nogen væsentligere Forandring. Nedgangen i Priserne paa Fedevare har vistnok været følbar for Amtets Gaardbrugere, men paa den anden Side have de lave Kornpriser vel medført nogen Lettelse, der dog fornemmelig er tilflydt Husmands- og Inderstklassen, da Gaardbrugerne vel ikke købe særdeles meget Korn. Da Amtets Gaardbrugere i Regelen antages ikke at være stærkt belastede med Gjæld, saa tør deres Modstandskraft under trykkede Tider vise sig større end mangesteds ellers.

Noget, hvori Beretningsfemaaret særlig adskiller sig fra sine Forgængere,

ved jeg heller ikke forøvrigt at paavise, medmindre det skulde være, at Avislæsning og Diskussion af politiske og sociale Materier her, som antagelig ellers i Landet, har i Femaaret taget en stærk Vækst. Foruden Amtets egne 3 Smaablade (Antallet er efter Femaarsperiodens Udløb vokset til 5) holdes og læses der en Mængde mindre udenamts, fornemmelig Kristianiablade.

Den sædelige Tilstand har i Femaaret formentlig holdt sig omtrent uforandret, naar undtages, at Maadehold i Nydelsen af stærke Drikke fremdeles skal have været i Tiltagende. Der findes, mig bekjendt, nu ikke andet Brændevinsudsalg i Amtsdistriktet end i Rugsund (Daviken). I Slutningen af Femaaret begyndte Totalafholdet at naa frem til Amtet. Dets Fremgang, møder dog en stærk Hindring deri, at Befolkningen nødig vil afskjære sig Adgangen til at nyde eller beværte med kraftigt Øl, der fra gammel Tid har været nogetnær uadskilleligt fra Julen og enhver Familiefest paa disse Kanter. Formandskabernes Ret over Øl- og Vinhandelen i Smaat benyttes mere og mere til ganske at hindre enhver Handel med Vin og Øl, hvad maaske ikke altid er heldigt, uden at dog Retten til at negte Bevilling til Øl- og Vinudskjænkning, saavidt mig bekjendt, i Femaaret har været benyttet paa en Maade, der har givet grundet Anledning til Anke.

B. Ladestedet Florø.

Florø Magistrats Beretning angaaende Femaaret er saalydende:

„Angaaende den økonomiske Tilstand i Ladestedet Florø i Femaaret 1881—85 indberettes tjenstligst:

Stedet har i Femaaret ingen Fremgang gjort, men staar omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaar.

Handelsrørelsen har været liden, hvilket formentlig har sin Grund i dels de omliggende Distrikters mislige Stilling, dels i mislykkede Fiskerier og dels deri, at de Handlende, der forsyne sig med sine Handelsartikler her fra Landet i Smaapartier og oftest paa Kredit, ikke kunne holde rimelige Priser, hvorfor adskilligt af Handelen gaar bort fra Stedet.

Af Haandværkere var her kun faa og disses Kaar have været middelmaadige; Dagarbeidernes ligesaa.

Haandværks-, Sømandsforeninger eller deslige havdes ikke, derimod blev for flere Aar siden oprettet en saakaldet Handelsforening, hvis Virksomhed imidlertid har indskrænket sig til at holde nogle Aviser.

Brolagte Gader fandtes ikke. Veienes Længde udgjorde ca. 2000 Meter.

Af Brygger og Kaier havdes 3 smaa og 1 noget større, hvilken sidste benyttedes af Amtets Dampskibe.

Vandværk er ikke anbragt. — Skydsstation er ikke oprettet.

Til Gadebelysning benyttedes almindelige Lanterner, hvoraf imidlertid kun havdes 3.

Hvad Ædrueligheden angaar, da har Forholdet været tilfredsstillende.“

Nordre Bergenhus Amt, 9de September 1887.

Underdanigst

C. Oppen.

XV.

Romsdals Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand m. v. i Romsdals Amt
i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Aarene 1882, 1883 og 1884 gav for Jordbrugets Vedkommende i det store og hele et noksaa tilfredsstillende Udbytte. Dette kan derimod ikke siges om Periodens tvende andre Aar, der især, hvad 1885 angaar, nærmest maa betegnes som Misvækstaar, ialfald for Kornets Vedkommende. Skjønt det vel ikke kan siges, at Jordbruget her i Amtet i Femaarsperioden har gjort betydelige Fremskridt, er det dog utvivlsomt, at Sandsen for denne Amtets vigtigste Næringsgren er i Fremgang, Dette aabenbarer sig især i en skjønssommere Behandling af Gjødselen, i Anvendelsen af hensigtsmæssigere Agerdyrkningsredskaber og i, at der nu mere og mere lægges Vind paa Engdyrkning, noget der selvfølgelig bevirker en rigeligere Gjødselproduktion. Denne for Jordbruget saa vigtige Omstændighed er vistnok langt fra gaet ind i Landmandens Bevidsthed i ønskelig Grad; men jeg har dog Grund til at tro, at man paa flere Steder begynder at faa Øinene op for det lidet regningsvarende i at bruge et forholdsvis stort, men daarlig gjødslet Areal Agerland. Overgjødning af Eng, tildels med flydende, i Gjødselkummer opsamlet Gjødning, begynder ogsaa at vinde Udbredelse. Anvendelsen af Slaatemaskiner begynder lidt efter lidt at vinde Indgang; saaledes skal omkring 50 Høstemaskiner være anskaffede i Nordmøre. Surendalen har de fleste, nemlig 19 Stkr., derefter kommer Sundalen med 12, Øksendalen med 6, Kvernæs med 4 og Edø med 3 samt nogle andre Herreder med 1 à 2 Stkr. Tærskemaskiner ere nu i almindelig Brug. Hvor dertil er Anledning, benyttes til disse Vandkraft, ellers dels Heste- og dels Haandkraft. I Stranden og Norddalen paa Søndmøre findes ikke saa ganske faa Radsaamaskiner.

Vaarbeintning paa Indmark er vistnok endnu temmelig almindelig, men der vises dog glædelige Spor til Bedring ogsaa i dette Forhold.

Hvormeget der i Perioden er opdyrket af Nyland, ser jeg mig ikke istand til med tilnærmelsesvis Sikkerhed at angive; at der i flere Herreder er opryddet endel og i enkelte endog flere Tusinde Ar, vise de af Lensmændene om dette Forhold meddelte Opgaver. Støttende sig til Meddelelse af vedkommende Lensmand udtaler Romsdals Foged i sin Beretning, at Jordbruget ogsaa inden nærværende Periode synes at have gjort raske Fremskridt i de udensundske Distrikter, Sund og Vaagø, hvad han er tilbøielig til at tro for nogen Del staar i Forbindelse med, at Fiskeriet, og det især Sildefiskeriet, der i disse Distrikter tidligere har afgivet et saa væsentligt Bidrag til Befolkningens Underhold, i de senere Aar har givet et forholdsvis lidet Udbytte. At et lignende Forhold for en Del finder Sted ialfald i enkelte af Amtets øvrige Fiskedistrikter, har jeg Grund til at tro. Jeg deler forøvrigt ganske den af Romsdals Foged udtalte Mening, at det overhovedet vilde staa bedre til med Jordbruget, om Gaardbrugerne vilde afholde sig fra at spekulere saameget i de ofte meget usikre Sommersildfiskerier og anvende den dertil benyttede Tid til at dyrke og forbedre sit Jordbrug. Ikke alene den Omstændighed, at nævnte Fiskeri, der kræver betydelige Udgifter til Udrustning, i de senere Aar saagodtsom har slaaet ganske feil, men ogsaa — og det kanske i endnu høiere Grad — den, at Befolkningen ved sin Befatning med Fiskeriet ledes bort fra sit Stel med Jordbruget i den kostbare Aannetid, har sikkerligen været en bidragende Aarsag til, at flere Gaardbrugere ere gaaede tilbage i økonomisk Henseende.

Af andre Aarsager, der maa antages at have bidraget til, at Amtets forøvrigt ikke langt fremskredne Jordbrug ikke i Femaaret er gaaet saaledes fremad, som ønskeligt kunde være, maa i første Række nævnes den i Distriktet raadende Pengemangel, der i nærværende Periode formentlig endog har været større end i den næstforegaaende. Kun et Mindretal af Amtets Gaardbrugere have havt Raad til at anvende nogen betragtelig direkte Pengeudredsel til Dyrkning af sin Jord. Videre kan nævnes de forholdsvis temmelig høie Tjenerlønninger, et Forhold, der for en væsentlig Del skriver sig fra den hos Bondegutter i Almindelighed herskende Ulyst til at tage fast Tjeneste. At Tjenerløningerne i det forløbne Femaar have været høiere end i det næstforegaaende, tror jeg dog ikke; men Tingen er, at Jordbruget, hvis Produkter i de senere Aar have været mindre godt betalte, ikke længere taaler at belastes med de for en Tid tilbage, da Produkterne betaltes bedre, stedfindende høie Arbejdspriser. Man hører ogsaa ikke saa sjelden Gaardbrugerne udtale, at de ere nødte til at indskrænke Arbejdshjælpen til hvad Gaardens almindelige Drift med Nødvendighed kræver.

I min forrige Femaarsberetning paapegede jeg, at Jordfællesskabet, der her i Amtet endnu er temmelig udbredt, maa have en hemmende Indflydelse paa en rationel Gaardsdrift, idet Forholdet lægger afgjørende Hindringer iveien for Jordens Fredning. Jeg fastholder fremdeles denne

Mening og jeg er meget tilbøielig til at tro, at den foran paapegede, endnu saa almindelig udbredte Uskik, at vaarbeite paa Indmarken, i Jordfællesskabet har sin bedste Støtte. Naar En ikke kan have sin Mark i Fred for fremmede Kreaturer, kan man jo ikke vente, at han vil undlade at lade sine egne Dyr tage Del i det ødelæggende Brug. Jordudskiftningen har imidlertid i Fem-aaret gaaet raskt fremad ialfald i Forhold til Antallet af de havendes Udskiftningsformænd. Den stigende Sands for et forbedret Gaardsstel har medført, at Kravene paa Ophævelse af Jordfællesskabet blive mere og mere stærke, men det indskrænkede Antal Udskiftningsformænd har desværre medført, at en Mængde Forlangender maa henligge i lang Tid, ja aarevis, ubehandlede.

Antallet af de i Perioden udskiftede Brug udgjør efter modtagne Opgaver omkring 1000 med en Matrikulskyld af ca. 1440 Daler og en Udstrækning af omkring 1 273 100 Ar.

Jordeiendommenes forvidt drevne Udstykning maa efter min Formening, omend langtfra undtagelsesfrit, ansees som skadelig for en rationel Gaardsdrift. Vistnok tør det forudsættes, at en Gaards Deling mellem flere Familier vil have tilfølgende, at et større Areal Jord vil komme under Kultur, idet enhver Bruger vil se sig nødsaget til ved Opdyrkning af det ofte meget indskrænkede Jordmaal at bringe saa meget ud af samme som muligt; men naar de ved Delingen fremkomne Brug blive saa smaa, at de ikke paa den allertarveligste Maade kunne ernære Eieren med Familie, tør det ansees meget tvivlsomt, om Forholdet er til Vinding for Jordbruget i Almindelighed. Tilfældet vil nemlig være det, at saadanne Smaabrugere mangen Gang ville mangle den fornødne økonomiske Evne til at iværksætte saadanne Forbedringer, som kunne bringe deres Jord til at give en rigeligere Afkastning, hvorhos de som oftest ville være nødte til, for at erhverve det Nødvendige til Familiens Underhold, at søge Erhverv, der bringer dem i Afhængighedsforhold til Andre. Det er formentlig med Jordbruget som med de fleste andre Bedrifter, at, skal det drives med Kraft og paa den mest regningssvarende Maade, vil det kræve sin Mands hele Omtanke og Agtpaagivenhed. Eiendomsbesiddere af Jord, hvis Afkastning paa Grund af Jordveiens Ubetydelighed ikke kan yde det Tilstrækkelige til at underholde en Familie, ville, skal jeg derhos i Forbigaaende bemærke, være lidet nyttige for Samfundet, naar de ikke ved Siden af Gaardsbruget have Erhvervs-kilder, der, uden at bringe dem i Afhængighedsforhold til Andre, afgive det Fornødne til at udfylde det utilstrækkelige Udbytte af Jorden. Det er dog, mener jeg, ønskeligt, at de, hvis Hovednæringsvei er Fiskeri, drevet personlig, ikke have større Jordbrug at dyrke. Fiskeri og Jordbrug som Hovednærings-veie ere nu engang i Regelen uforenlige og kan man formentlig, i Tilfælde, være temmelig sikker paa, at Jordbruget vil blive tilsidesat. Som Grund for Jordudstykningsen hører man ofte anført, at Gaardbrugerne paa Grund af de høie Tjenerløbninger ikke finde det regningssvarende at sidde med større Gaard. end de ved Familiens egen Hjælp kunne drive. Som en medvirkende Aarsag til Udstykningen tør ogsaa nævnes de knappe Pengetider. Det er vist hellerikke saa usædvanligt, at Bønder, for at komme ud af trykkende

Gjældsforpligtelser, sælge en Del af sin Gaard, paaregnende, at det vil falde lettere for dem at slaa sig igjennem paa en mindre, gjældfri. Nedenstaaende Opgave vil vise den i Femaaret stedfundne Udstykning:

Matrikulerede Brug

	i 1880.	i 1885.						
Nordmøre	3 353	3 500	med revideret	Matrikulskyld	4 437	Daler	1	2 Sk.
Romsdal .	2 759	2 868	—	—	3 208	—	4	— „ -
Søndmøre	5 089	5 260	—	—	6 813	—	2	13 -
Amtet	11 201	11 628	—	—	14 459	Daler	2	15 Sk.

Heraf var egentlige Jordbrug, hvortil kun er henregnet Brug, hvis Jordvei ikke er ganske ubetydelig: i Nordmøre 3312 Brug med en Skyld af 4397 Daler 4 Ort 7 Sk., i Søndmøre 5179 Brug med Skyld 6793 Daler 2 Ort 4 Sk. For Romsdal angives Antallet af disse Brug at være det samme som i foranstaaende Opgave anført. Som vil sees, er Brugenes Antal forøget i Nordmøre med 147, altsaa med lidt over 4 Procent, i Romsdal med 109, altsaa med henimod 4 Procent, og i Søndmøre med 171, altsaa med lidt over 3 Procent. En Sammenligning med, hvad jeg i min forrige Femaarsberetning meddelte, vil vise, at Udstykningen i den forløbne Femaarsperiode har været betydeligt mindre end i den næst foregaaende, idet Udstykningen da procentvis stillede sig saa: for Nordmøre 9, for Romsdal 13 og for Søndmøre 8. Heraf at slutte, at Jordudstyknigen vil blive i varig Nedgang, kan man vel ikke, men Forholdet synes dog at tyde paa, at man har faaet Øinene op for, at det under almindelige Forhold er fraraadeligt at lægge sig til en Jordeiendom, der ikke kan skaffe Føde til en Familie. I Forbindelse med Foranstaaende hidsættes en Opgave, der viser Brugenes Antal og Skyld, fordelt paa Herrederne, ved Udgangen af 1885.

Herreder.	Samtlige Brugs			
	Antal.	Skyld.		
		Daler.	Ort.	Skill.
Nordmøre Fogderi.				
Sundalen	187	407	2	7
Øksendalen	109	221	1	15
Tingvold	251	333	3	-
Strømsnæsset	113	166	4	-
Fredø	107	101	1	19
Øre	276	308	-	18
Kvernæs	752	521	2	3
Tustern	120	114	2	7
Edø	172	151	-	22
Aure	370	476	1	21
Stangvik	212	438	2	23
Halse	126	207	1	6
Surendalen	417	563	3	18
Rindalen	288	425	2	11

Herreder.	Samtlige Brugs			
	Antal.	Skyld.		
		Daler.	Ort.	Skill.
Romsdals Fogderi.				
Gryten	357	392	3	9
Vold	126	193	1	13
Eid	64	139	1	9
Veø	263	405	1	3
Næsset	409	485	3	18
Bolsø	370	329	2	3
Vestnæs	411	367	1	12
Akerø	239	314	2	14
Sandø	62	73	1	5
Frænen	315	355	-	11
Bud	252	172	4	23
Søndmøre Fogderi.				
Vanelven	374	543	-	18
Volden	446	687	2	23
Ørsten	261	435	2	14
Hjørøndfjord	226	404	1	21
Sandø	392	359	2	1
Herø	363	312	1	9
Ulvsten	440	627	1	2
Sunnelven	200	258	3	19
Norddalen	260	382	1	17
Stranden	290	463	-	22
Ørskog	243	304	1	5
Søkelven	279	426	2	6
Skodje	373	487	3	19
Borgund	774	672	2	11
Harham	339	448	3	18

Blandt Herrederne har Udstykningen i Femaarsperioden, hvad ogsaa var Tilfældet i den næstforegaaende, været størst i Kvernæs, hvor Antallet af tilkomne Brug er 35. Dernæst kommer Vestnæs, Bolsø, Borgund, Harham, Aure, Ulvsten, Vanelven og Rindalen med henholdsvis 31, 30, 28, 27, 24, 21, 18 og 18 tilkomne Brug. Gryten havde ved Udgangen af 1885 5 Brug mindre end ved Udgangen af 1880. Formindskelsen skriver sig fra stedfundne Sammenføininger. Antallet af Leilændingsbrug antages at være omtrent som ved Udgangen af forrige Femaarsperiode. Fogden i Romsdal udtaler dog, at Antallet i hans Distrikt i Perioden er noget indskrænket. De fleste Leilændingsbrug findes fremdeles i Søndmøre, hvor Antallet antages at være omkring 13 à 1400. Fogden i Nordmøre angiver, at de ved Udgangen af forrige Femaarsperiode i hans Distrikt værende 82 Leilændingsbrug fremdeles existere som saadanne. At et vidt udbredt Leilændingsvæsen i ikke ringe Grad er hinderligt for Jordbrugets Udvikling, anser jeg mig overbevist om. Ogsaa mener jeg, at Erfaring paaviser, at Leilændingsgods i Almindelighed drives meget

daarliger end Selveierjord, et Forhold, der er en naturlig Følge af, at en Leilending i Almindelighed ikke kan sikre sig, at „Bruget“, naar han afgaar ved Døden eller han paa Grund af Alderdom maa opgive samme, vil blive bortbygset til den, han kunde ønske det overladt til. Selv i de Tilfælde, hvor Bygselmanden kan opnaa at faa en saadan Betingelse fastslaaet, vil det som oftest være umuligt for ham samtidig at faa fastsat en bestemt rimelig Indfæstningssum for den, som skal tage Gaarden efter ham, og han vil saaledes altid arbeide med den Tanke, at hvad han dyrker op og forbedrer vil hans Eftermænd komme til at betale i Form af en høi Indfæstning og aarlig Afgift.

Romsdals Amts Landhusholdningsselskab er fremdeles den eneste offentlige Institution, som virker til Jordbrugets Opkomst inden Amtsdistriktet. At dette Selskab ogsaa i den heromhandlede Periode har virket heldbringende i forskellige Retninger, har jeg god Grund til at tro.

Havevæsenet staar antagelig saa omtrent paa samme lave Standpunkt som tidligere. Heri tør der imidlertid næres Haab om Forbedring, naar en i Landhusholdningsselskabets Tjeneste staaende Reiseagronom, der tillige er Gartner, har faaet virke i en tilstrækkelig lang Tid. Efterfølgende Tabel (se Side 8 og 9), der er udarbejdet efter de fra Lensmændene modtagne Opgaver, vil give Oplysning om Avling og Foldighed.

Af Opgaven fremgaar, at Rug avles i 7 af Nordmøres 14 Herreder, men kun i 2 Herreder af Romsdals og 1 Do. af Søndmøre Fogderi. I Almindelighed tillaver Befolkningen sit Rugbrød af indkjøbt Mel, medens det bliver mere og mere sjældent, at Rug kjøbes og formales. Havren er Hovedsæden overalt i Amtsdistriktet, dernæst kommer Byg og Blandkorn. Hvede kun paa ganske faa Steder, Erter, saavidt vides, intetsteds undtagen hist og her i Haver. Af Tabellen fremgaar, at

den gennemsnitlige Udsæd pr. Maal i Femaaret har været:

i Nordmøre: Rug 19.29 Liter, Byg 35.57, Blandkorn 42.29, Havre 58.36, Poteter 349.57;

- Romsdal: Rug 14 Liter, Byg 29, Blandkorn 49, Havre 66, Poteter 304;

- Søndmøre: Rug 40, Byg 47.22, Blandkorn 75.73, Havre 95.06, Poteter 359.

Pr. Maal har Avlingen udgjort:

i Nordmøre: Rug 280 Liter, Byg 375, Blandkorn 398, Havre 459, Poteter 2352;

- Romsdal: Rug 208, Byg 392, Blandkorn 429, Havre 533, Poteter 3124 Liter;

- Søndmøre: Rug 300, Byg 441, Blandkorn 523, Havre 519, Poteter 2559 Liter.

Foldigheden er gennemsnitlig mindst i Søndmøre; Forskjellen mellem Nordmøre og Romsdal er ikke meget stor. Udsæden varierer i de forskellige Distrikter ikke saa ganske ubetydeligt, især synes Befolkningen i Søndmøre gennemgaaende at saa tykkere end i de tvende andre Fogderier. Den samlede Udsæd og Avling kan jeg af Mangel paa Materiale ikke opgive. Af Havren antages Distriktet at avle tilstrækkeligt for Behovet, medens det aarligaars maa indkøbe ikke ubetydelige Kvanta af Rug, især under Form af Mel, af Byg noget mindre.

Nedenstaaende Opgave meddeler Oplysning om Høstens Udfald i hvert af de til Perioden hørende Aar:

1881. Kornhøsten var, især hvad Kvaliteten angaar, under et Middelsaar. Kornet maatte paa de fleste Steder skjæres mere eller mindre grønt, hvorhos det paa enkelte Steder tog Skade af Frost.

Høavlingen var under et Middelsaar baade i kvantitativ og kvalitativ Henseende. Især kom det tidligst slaaede Græs mindre velbjerget i Hus. Foderet viste sig udrøit.

Poteteshøsten adskilligt under et Middelsaar. Tog især i Nordmøre adskilligt Skade af Raaddenhed.

1882. Høsten var i kvantitativ Henseende et knapt Middelsaar.

Høavlingen var over et Middelsaar; i enkelte Distrikter endog adskilligt over.

Potetesavlingen var, hvad Kvantiteten angaar, over et Middelsaar; men en betydelig Mængde af Frugten raadnede væk.

1883. Udbyttet var saavel af Korn som Hø og Poteter som i et godt Middelsaar. Poteterne led dog noget af Tørraaddenhed.

1884. Udbyttet af Korn var henimod et Middelsaar, dog af god Kvalitet.

Høavlingen var som i et knapt Middelsaar.

Poteteshøsten var mislig.

1885. Kornhøsten var mislig paa Grund af Umodenhed og Frost.

Høavlingen var i det store og hele under et Middelsaar.

Potetesavlingen ligesaa.

2. Fædrift.

Om denne Næringsgren kan det antageligen med Sikkerhed siges, at den, omend langsomt, gaar jevnt fremad.

At Fædriften her i Amtet skjøttes saaledes, som den burde, er vistnok langt fra Tilfældet, men forskellige Omstændigheder tyde dog hen paa en Bedring med Hensyn til Stellet. Saaledes vises der nu mere end før større Omhu ved Valget af Avlsdyr; Kreaturerne fodres bedre og Afdraatten behandles omhyggeligere. De knappe Pengetider og den som Følge deraf trykkede Stilling paa Afsætningsstederne (Byerne) har vistnok bevirket, at Priserne paa Fedevarer, ialfald i Periodens sidste Del, have staaet temmelig lavt, men ikkedestomindre antager jeg, at Fædriften er udvidet, medens Kornavlingen er indskrænket, hvad kan forklares af, at Priserne paa Kornvarer i Femaaret have staaet saa lavt, at de Brugere, hvis Gaard afgive noget til Salg, trods de lave Priser paa Fedevarer have fundet det mere regningsvarende ved en forbedret Engdyrkning at udvide Produktionen af Fedevarer. Som foran antydet, begynder det mere og mere at trænge sig ind i Folkets Bevidsthed, at det er lidet lønnende at fodre Kreaturerne daarligt, og ihvorvel Knapfodring endnu ingenlunde er en sjelden Forekomst, tror jeg dog, at Sultefodring maa henregnes til Sjældenheder.

Herreder.	Udsæd pr. Maal i Liter.				
	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
Nordmøre Fogderi.					
Sundalen	15	28	30	35	417
Øksendalen	-	35	-	50	417
Tingvold	17	35	-	55	340
Strømsnæsset	15	36	-	57	432
Fredø	18	36	-	70	290
Øre	18	36	-	70	290
Kvernæs	-	30	35	70	300
Tustern	-	48	-	70	350
Edø	-	38	-	60	350
Aure	-	36	48	72	288
Stangvik	26	34	50	50	280
Halse	26	34	50	50	280
Surendalen	-	36	40	54	430
Rindalen	-	36	43	54	430
Gjennemsnit	19.29	35.57	42.29	58.36	349.57
Romsdals Fogderi.					
Gryten	-	35	50	65	324
Vold	-	20	45	70	500
Eid	-	20	45	70	420
Veø	-	30	36	72	288
Næsset	20	32	55	70	220
Bolsø	8	30	50	70	280
Vestnæs	-	35	60	70	350
Akerø	-	30	50	60	240
Sandø	-	30	50	60	240
Frænen	-	30	50	60	240
Bud	-	30	50	60	240
Gjennemsnit	14	29	49	66	304
Søndmøre Fogderi.					
Vanelven	-	50	75	100	250
Volden & Ørsten	-	30	70	100	250
Hjørendfjord	-	42	84	119	340
Sandø	-	38	72	100	360
Herø	-	38	72	100	360
Ulvsten	-	55	100	120	400
Sunnelven	-	60	-	60	470
Norrdalen	40	45	-	55	370
Stranden	-	56	-	84	280
Ørskog	-	54	72	108	504
Søkelven	-	54	72	108	456
Skodje	-	60	75	100	350
Borgund	-	45	90	108	432
Harham	-	54	51	76	204
Gjennemsnit	40	47.22	75.73	95.06	359

Avling pr. Maal i Liter.					Foldighed.				
Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.	Rug.	Byg.	Blandkorn.	Havre.	Poteter.
210	244	278	347	2085	14	9	8.5	9	5
-	278	-	417	2502	-	9	-	7.5	6
280	420	-	440	2380	16.5	12	-	8	7
210	420	-	490	1728	14	12	-	9	4
280	360	-	500	2030	16	10	-	7	7
280	360	-	500	2030	16	10	-	7	7
-	420	420	490	2400	-	14	12	7	8
-	490	-	560	2800	-	10	-	8	8
-	490	-	560	2800	-	13	-	9	8
-	350	380	400	2880	-	11	10	8	8
350	350	400	400	2100	13	10	8	8	8
350	350	400	420	2100	13	10	8	8	8
-	420	490	490	2600	-	10	9	9	6
-	300	420	420	2500	-	8	9	8	5
280	375	398	459.57	2352	14.57	10.57	9.2	8	6.8
-	350	400	420	2240	-	10	8	6.5	7
-	400	495	560	4000	-	20	11	8	8
-	400	495	560	3570	-	20	11	8	8.5
-	360	280	432	2304	-	12	8	6	8
320	384	440	490	2200	16	12	8	7	10
96	315	450	455	2100	12	10.5	9	6.5	7.5
-	420	560	550	2594	-	11	8	7.8	7.2
-	420	400	600	3340	-	14	10	8	8
-	420	400	600	3340	-	14	10	8	8
-	420	400	600	3340	-	14	10	8	8
-	420	400	600	3340	-	14	10	8	8
208	392	429	533	3124	14	13.8	9.4	7.4	8
-	560	480	400	2800	-	10	5	4	10
-	310	490	550	2250	-	10.5	7	5.5	9
-	370	504	561	2176	-	8.8	6	4.7	6.4
-	304	432	454	2520	-	8	6	4.5	7
-	304	432	454	2520	-	8	6	4.5	7
-	460	550	540	2800	-	7.4	5.5	4.5	7
-	360	-	360	3290	-	6	-	6	7
300	420	-	560	2200	7.5	9	-	10	6.5
-	560	-	700	2240	-	7	-	7	6.5
-	480	720	720	3600	-	9	7	6	7
-	480	720	720	3456	-	9	7	6	7
-	600	525	306	1530	-	10	7	6	7
-	360	450	540	2600	-	8	5	5	6
-	390	455	520	1820	-	11.5	9	7	9
300	441	523	519	2559	7.5	8.7	6.44	5.76	7.3

De Fæhuse, som bygges, indrettes nu mere tidsmæssigt end før. Som Bevis for, at Sandsen i saa Henseende er i god Fremgang, skal jeg anføre, at man ikke saa ganske sjelden hører, at Folk, som staa i Begreb med at bygge Fæhuse, iforveien henvende sig til den i Amtsdistriktet virkende Agronom eller andre kyndige Mænd for at faa Veiledning om, hvorledes de paa hensigtsmæssigste Maade bør indrette Husene, baade med Hensyn til Rum for Dyrene og Anbringelse af hensigtsmæssige Gjødselkjeldere.

Det Smør, som tilvirkes, antager jeg, er gennemgaaende bedre end før, og har jeg Grund til at tro, at de af Landhusholdningsselskabet udsendte Meiersker dertil ikke saa lidet have bidraget ved baade at øge Sandsen for en forbedret Smørproduktion og ved at lære Husmødrene den bedste Maade at tilvirke sit Smør paa. De i Forbindelse med Dyrskuer aarligeaars i flere Herreder afholdte Udstillinger af Smør og Ost have sikkerligen ogsaa bidraget ikke saa lidet til en bedre Behandling af Afdraatten. Efter hvad jeg har erfaret, begynder den saakaldte Koldtvandsmethode at vinde Udbredelse.

Af Ost tilvirkes en Del, men i Almindelighed kun af simplere Sort. I Rindalen haves et Meieri — oprettet i 1885, ved hvilket virkes Smør og Ost; i nævnte Aar er efter modtagen Opgave tilvirket 270 Kg. Smør og 600 Kg. Ost.

I de fleste Herreder holdes fremdeles den gamle Storfærace ublandet. I Vanelven, Gryten og Vestnæs forefindes nogle faa Exemplarer af Ayrshireracen, i Rindalen nogle af Telemarksracen og i Bolsø ikke saa ganske faa Storfæ af begge de nævnte Racer. Naar der fremdeles ikke gjøres stærkere Forsøg med ved Krydsning eller ved Anskaffelse af Fuldblodsdyr af fremmed Race at ombytte Distriktets gamle, formenes Grunden for en væsentlig Del at være den, at Befolkningen tror at have Erfaring for, at sidstnævnte Race er den for de romsdalske Forhold mest passende. Jeg tør heller ikke bestride, at Almuen for nogen Del heri kan have Ret. Det er jo Tilfældet, at Havnegangene i Romsdals Amt paa mange Steder baade ere magre og steile, og det ligger da nær at slutte, at en Race, der var vant til rigere Fodring og fladere Græsgange, ikke ret vil kunne trives.

Paa den anden Side nærer jeg dog ogsaa nogen Frygt for, at den romsdalske Bonde, hos hvem det er karakteristisk ligeoverfor alt Nyt at vise en til Mistænksomhed grændsende Forsigtighed, med Hensyn til dette Forhold lader sig altfor meget lede af sin Hang til det Tilvante.

Faareracens Forædling ved den gamle Races Krydsning med fremmed Blod synes derimod at være i lidt større Fremgang. Den Race, som har vundet størst Indgang, er Cheviotfaaret og for en mindre Del Faar af Blackface-racen. Faareskabsygdом har i Femaaret kun vist sig i enkelte Distrikter i Søndmøre.

Til Forbedring af Hesteracen er inden Amtsdistriktet udstationeret 3 (1 i hvert Fogderi) for Statens og Amtskommunens Regning indkjøbte Stamhingste af Fjordracen. Disse skal, efter hvad jeg har erfaret, have været meget benyttet og har jeg Grund til at tro, at Hesteracen som Følge heraf ikke saa lidet er

forbedret ogsaa i den heromhandlede Periøde. Hesteavl drives mest i Norddalen, Stranden og Sunnelven, hvor der ogsaa skal findes mange vakre Dyr. I Femaarsperioden er af det Offentlige foranstaltet afholdt 2 Hesteudstillinger i Stranden, nemlig en i 1883 og en i 1885. De i Perioden herskende lave Priser paa Heste have forøvrigt været lidet opmuntrende for Hesteopdræt. Fogden i Søndmøre meddeler, at der i Fjorddistrikterne foregaar en meget livlig Handel med Heste, men at Priserne paa lange Tider ikke have været saa lave som i den senere Tid.

Gjeder holdes hist og her, antageligen mest i Søndmøre, hvor dog Gjedefholdet efter Fogdens Meddelelse ogsaa er i stadigt Aftagende.

Den gjennemsnitlige Salgspris i Femaarsperioden paa Kreaturer angives at have været: i Nordmøre for Arbeidsheste 150—300 Kroner, i Romsdal 120—150 Kroner og i Søndmøre 160 Kroner.

Prisen paa Okser angives at have været i Nordmøre fra 50—70 Kr., i Romsdal fra 40—55 Kr. og i Søndmøre 50 Kr., samt paa Ungnøt i Nordmøre fra 25—35 Kr., i Romsdal fra 24—36 Kr., i Søndmøre fra 20—30 Kr. Kalve i Nordmøre fra 4—20 Kr., i Romsdal fra 4—15 Kr., i Søndmøre fra 3—15 Kr. Prisen paa Faar og Gjeder har i alle Fogderier almindelig varieret fra 7—10 Kr. Ved en Sammenligning med Opgaverne for forrige Femaar viser det sig, at Prisen paa Heste i Perioden 1881—1885 i Romsdal og Søndmøre har været adskilligt lavere end i den næstforegaaende, medens Hestepriiserne i Nordmøre skulde være noget høiere. At dette forholder sig saa, har jeg imidlertid mine Tvivl om.

Efter modtagne Opgaver har det gjennemsnitlige Melkeudbytte om Aaret pr. Ko været:

Nordmøre Fogderi.

Sundalen . . .	almindeligst	900 Liter, for mere fremskredne Gaarde	1 200	Liter
Øksendalen . . .	—	900 —	1 200	—
Tingvold . . .	—	800 —	1 300	—
Strømsnæsset . . .	—	800 —	1 200	—
Fredø	—	850 —	1 000	—
Øre	—	900 —	1 200	—
Kvernæs	—	800 —	1 600	—
Tustern	—	800 —	1 000	—
Edø	—	700 —	900	—
Aure	—	700 —	1 000	—
Stangvik	—	1 600 —	2 000	—
Halse	—	1 600 —	2 000	—
Surendalen	—	1 200 —	1 600	—
Rindalen	—	1 250 —	1 650	—

Gjennemsnitlig almindeligst 985 Liter, for mere fremskredne Gaarde 1 346 Liter

Romsdals Fogderi.

Gryten	almindeligst	1 000 Liter, for mere fremskredne Gaarde	1 200	Liter
Vold	—	1 200 —	1 200	—
Eid	—	1 100 —	1 100	—

Vesø	almindeligst	800	Liter, for mere fremskredne Gaarde	1 100	Liter
Næsset	—	1 000	—	1 000	—
Bolsø	—	920	—	1 200	—
Vestnæs	—	900	—	1 600	—
Akerø	—	800	—	1 000	—
Sandø	—	800	—	1 000	—
Frænen	—	800	—	1 000	—
Bud	—	800	—	1 000	—

Gjennemsnitlig almindeligst 920 Liter, for mere fremskredne Gaarde 1 127 Liter.

Søndmøre Fogderi.

Vanelven	almindeligst	650	Liter, for mere fremskredne Gaarde	1 000	Liter
Volden og Ørsten	—	800	—	1 200	—
Hjørøndfjord	—	900	—	1 000	—
Sandø	—	600	—	1 000	—
Herø	—	600	—	1 000	—
Ulvsten	—	650	—	800	—
Sunnelven	—	800	—	900	—
Norrdalen	—	560	—	850	—
Stranden	—	730	—	1 120	—
Ørskog	—	650	—	800	—
Søkelven	—	650	—	800	—
Skodje	—	860	—	1 100	—
Borgund	—	800	—	1 200	—
Harham	—	600	—	630	—

Gjennemsnitlig almindeligst 668 Liter, for mere fremskredne Gaarde 886 Liter.

Opgaven viser, at Melkeudbyttet gjennemsnittligen har været størst i Nordmøre og mindst i Søndmøre. Forskjellen i saa Henseende mellem Nordmøre og Romsdal er dog ikke stor. Med Hensyn til disse Opgaver maa jeg gjentage, hvad jeg i min forrige Femaarsberetning udtalte, at jeg nærer Frygt for, at de ikke ere paalidelige. De kan hellerikke være det af den simple Grund, at det er rent undtagelsesvis, at Nogen maaler Melken og fører ordentligt Regnskab over Udbyttet. Lensmændene, som erhverve Opgaverne, ere derfor alene henviste til at opgive Udbyttet skjønsmæssigt. Fogden i Romsdal udtaler, at han føler sig forvisset om, at det er feilagtigt, naar Opgaven vedkommende hans Distrikt viser et mindre Gjennemsnitsudbytte for den forløbne Periode end Opgaven for den næstforegaaende, i hvilken Henseende han gjør opmærksom paa, at Lensmændenes Indberetninger samtlige gaa ud paa, at Kreaturstedet i Femaaret er gaaet fremad. Som vil sees, angives det gjennemsnitlige Melkeudbytte i Stangvik og Halse at være betydeligt større end i noget af de øvrige Herreder i Nordmøre. Jeg tør vistnok ikke benegte, at Udbyttet har været saa stort som angivet, men jeg har dog mine Tvivl om Opgavernes Rigtighed. I ethvert Fald anser jeg mig forvisset om, at Forskjellen mellem de nævnte Herreder og flere af Naboherrederne er for stor.

Salg af levende Kjør er af megen Betydning for Sundalen, Øksendalen, Gryten, Vanelven og Hjørøndfjord, af nogen Betydning for de øvrige Herreder

med Undtagelse af Tingvold, Strømsnæsset, Fredø, Aure, Halse, Stangvik, Edø, Vold, Eid, Vestnæs, Akerø, Sandø, Ulvsten, Sunnelven, Stranden og Norddalen, i hvilke Salget angives at have været af ringe Betydning. I Stranden og Norddalen foregaar Salg af Heste til fremmede Distrikter i stor Udstrækning. Salg af Melk angives at være af mindre Betydning for de fleste af Amtets Herreder. Salg af Smør er af megen Betydning i Øksendalen, Surendalen, Rindalen, Gryten, Vold, Vanelven, Stranden, Norddalen, Sunnelven, Hjørendfjord, Volden og Ørsten, af nogen Betydning i de øvrige Herreder med Undtagelse af Kvernæs, Fredø, Tustern og Borgund, hvor Smørsalg kun foregaar i ringe Udstrækning. I Edø skal efter Opgave Smørsalg ikke finde Sted.

Gjennemsnittsprisen paa Smør angives at have været i Nordmøre Kr 1.55 pr. Kilogram, i Romsdal og Søndmøre Kr. 1.40.

Prisen paa nysiet Melk har gjennemsnitlig været 10 Øre pr. Liter.

3. Skovdrift.

Ogsaa i nærværende Periode have Priserne paa Træmaterialier været temmelig lave. Desuagtet antages Tømmerdriften at være fortsat i omtrentlig uformindsket Maalestok, hvortil Grunden formentlig for en væsentlig Del maa søges i den temmelig udbredte Pengemangel. Efter hvad en her i Amtet virkende Forstmand paa Anledning har meddelt mig, bliver Skovarealet her i Distriktet for hvert Aar mere og mere indskrænket og Skovens Produktionsevne formindskes paa Grund af den altfor stærke Udtyndning. Det er, mener Forstmanden, den i de senere Aar saa altfor vidt drevne Stavkubhugst, der især har været til Ruin for Naaleskoven. Naar undtages Herrederne Edø, Kvernæs, Øre- og Kristianssunds Landsogn (Fredø), formener den Samme, at Nordmøre endnu har tilstrækkelig Skov til eget Brug og desuden noget til Salg, dersom Skovskjøtselen for Fremtiden bliver bedre end hidtil. I Romsdals Fogderi er det især Herrederne Veø, Næsset og Bolsø, som endnu have tilbage saa megen Naaleskov (Furuskov), at den er tilstrækkelig til Befolkningens eget Behov. Søndmøre Fogderi er med Undtagelse af Skodje og Ørskog saagodtsom skovløst. Løvskov tilstrækkelig for Behovet haves endnu i samtlige Herreder i Romsdal med Undtagelse af Akerø, Sandø og Bud. Det samme antages at være Tilfældet med Herrederne i Nordmøre Fogderi, naar undtages Kvernæs og Edø. I Søndmøre mangle flere Herreder fornøden Løvskov til Husbrug. Som ogsaa ved tidligere Leilighed bemærket, er den Omstændighed til stor Hinder for Skovens Gjenvækst, at Kreaturerne slippes til Beitning i Skovmarken altfor tidlig paa Vaaren, hvilket har tilfølgende, at disse af Mangel paa anden Næring opæde den spæde Skov.

Nogle Herreder i Nordmøre og Romsdal have i Perioden afsat lidt Kjøbmandslast til Salg. Salg af Brændeved er for de fleste Distrikter, hvor Skov findes, af ikke saa ganske ringe Betydning. Det største Vedsalg foregaar, saavidt oplyst, fra Veø, Næsset og Bolsø i Romsdal samt Halse, Tingvold og Stangvik i Nordmøre. Fra flere Herreder sælges Tøndestav og Tøndebånd.

I de skovløse Bygder bruges til Brændsel Torv, hvormed Amtsdistriktet i det hele taget er noksaa vel forsynet. Brug af Torv tiltager endog i Distrikter, der have tilstrækkelig Skov.

Sandsen for Skovplantning synes i enkelte Strøg paa Søndmøre at være i glædelig Fremgang. Om dette Forhold samt om Molde Planteskoles Drift i Femaaret har den ved Skolen fungerende Bestyrer afgivet saadan Beretning:

„I 1881	solgtes af Planter	Stkr.	138 544
- 1882	—	—	88 583
- 1883	—	—	290 283
- 1884	—	—	274 536
- 1885	—	—	349 429

Tilsammen 1 141 375

Heraf er antagelig Halvparten anvendt til de offentlige og private Skov-anlæg med offentligt Bidrag inden Amtet og Resten til offentlige og kommunale Anlæg udenfor Amtet samt til mindre Forsøg i Udmarken og til Have- og Parkanlæg. Det fremgaar af de Aarsberetninger, som Planteskolen har afgivet om sin Drift, at Interessen for Plantning er størst paa Søndmøre, idet kun der de ovenfor nævnte private Anlæg findes, og desuden er Expeditionernes Antal størst derhen, uagtet der findes Planteskole baade i Volden og Ørsten. Jeg tror her at burde bemærke, at Hr. Udskiftningsformand Daae paa Nedregaard i Borgund har foretaget de største og det ikke ubetydelige Plantninger uden offentligt Bidrag. Jeg skal tillade mig, uagtet dette jo egentlig ikke vedkommer Planteskolens Drift, at opregne de offentlige og private Skov-anlæg inden Amtet.

1. De offentlige: Akerø Prestegaard, Borgunds Do., Frærens Do. og Dimmesund samt mindre Plantninger i selve Skovene i Stangvik, Bolsø og Veø. 2. De private med offentligt Bidrag: Moene i Ørsten, Sætre, Feden, Birkevik i Volden, samt Aalesundsaxelen. Fra de tvende andre Fogderier er der, saavidt jeg ved, ikke engang gjort Henvendelse til det Offentlige om Bidrag til Skov-anlæg, og Grunden hertil maa vel ogsaa søges deri, at disse Fogderier ikke endnu kunne siges at lide af Skovmangel, medens Søndmøre jo næsten maa kaldes skovbart. Af Regnskaberne fremgaar det, at Planteskolen nu bærer sig, ja endog giver en Smule Overskud, og det uagtet den har en temmelig høi Grundafgift at betale om Aaret. Det maa dog her bemærkes, at min Løn som Bestyrer ikke er taget med under Planteskolens Udgifter.“

Kun i Rindalen og Surendalen foregaar Tømmerflødning af nogen nævneværdig Betydning. I Femaaret antages omkring 2500 Tylvter Tømmer at være flødet gennem det til nævnte Herreder hørende Vasdrag. Gjennem Drivas Vasdrag (Sundalen) angives i samme Tidsrum at være flødet mellem 400 og 500 Tylvter Tømmer.

4. Fiskerier.

Vaartorskfisket er fremdeles Amtsdistriktets vigtigste og mest aarvisse Fiskeri. Efter de fra Fogderne modtagne Meddelelser hid sættes følgende Opgaver betreffende Deltagelsen i og Udbyttet af samme i Femaarsperioden.

Aar.	Antal. Skøiter.	Antal Baade.	Antal Mand- skaber.	Antal Fisk.	Samlet Penge- udbytte.
Nordmøre Fogderi.					Kr.
1881	-	646	3 585	1 575 100	338 730
1882	-	1 025	5 343	3 419 700	714 930
1883	-	991	4 979	1 557 230	331 280
1884	-	1 146	5 183	3 253 000	967 510
1885	-	1 014	4 822	1 321 800	249 460
Tilsammen i Femaaret	-	4 822	23 912	11 126 830	2 651 910
I Gjennemsnit aarlig	-	964	4 782	2 225 366	530 382
Romsdals Fogderi.					Kr.
1881	-	262	1 760	606 000	151 500
1882	-	295	2 005	745 000	186 250
1883	-	323	2 161	434 500	123 850
1884	-	310	2 059	788 100	236 430
1885	-	264	1 763	265 500	71 300
Tilsammen i Femaaret	-	1 454	9 748	2 839 100	769 330*)
I Gjennemsnit aarlig	-	291	1 950	567 820	153 866
Søndmøre Fogderi.					Kr.
1881	74	1 376	9 784	2 545 400	840 900
1882	134	1 396	10 716	2 490 100	747 000
1883	137	1 336	9 680	2 087 000	627 000
1884	127	1 272	9 220	2 900 000	870 000
1885	115	1 286	9 000	2 087 000	626 100
Tilsammen i Femaaret	587	6 666	48 400	12 109 500	3 711 000
I Gjennemsnit aarlig	117	1 333	9 680	2 421 900	742 200
Amtet.					Kr.
1881	74	2 284	15 129	4 726 500	1 331 130
1882	134	2 716	18 064	6 654 800	1 648 180
1883	137	2 650	16 820	4 078 730	1 132 130
1884	127	2 728	16 462	6 941 100	2 073 940
1885	115	2 564	15 585	3 674 300	946 860
Tilsammen i Femaaret	587	12 942	82 060	26 075 430	7 132 240
I Gjennemsnit aarlig	117	2 588	16 412	5 215 086	1 386 448

*) Efter en af Fogden opstillet Beregning over Udbyttet af Fisken, solgt i tilvirket Stand, skulde Pengeværdien andrage til 981 525 Kroner. „Differensen mellem de forskellige

Fogden i Søndmøre holder for, at den i Opgaven anførte Værdi, ialfald for Aarene 1881 og 1882, er for lavt ansat. Hvad den i de tvende Aar blev udbragt til, trøster han sig dog ikke til at opgive.

Efter Opgaverne skulde Torskefisket i 1882 og 1884 have været noget større i Nordmøre end i Søndmøre. At dette er ganske korrekt, nærer jeg dog nogen Tvivl om, uden at jeg tør sige, i hvilken af Opgaverne Feilen ligger. Lidet rimeligt forekommer det mig at være, at Søndmørsfisket, hvori, som vil sees, i de nævnte Aar deltog, foruden et langt større Antal Baade, henholdsvis 134 og 127 Skøiter og næsten dobbelt saa mange Mandskaber, skulde have givet et mindre Udbytte end Fisket i Nordmøre. En anden Ting, som ogsaa synes paafaldende, er, at Pengeværdien for den i Nordmøre i 1882 fangede Fisk skulde være mindre end Værdien af den i samme Aar fangede Fisk i Søndmøre, naar der i Nordmøre i det samme Aar var omkring 1 Million Fisk mere end i Søndmøre. Denne Uoverensstemmelse kan dog maaske for nogen Del forklares deraf, at der i Aalesund — Søndmørsfiskernes Marked — har været betalt noget mere for Fisken end i Kristianssund.

Ved en Sammenligning viser det sig, at Torskefisket i det forløbne Femaar gennemgaaende har været mindre end i det næstforegaaende. De i Slutningen af forrige Periode indtraadte lave Fiskepriser have i dette Femaar holdt sig, ja er kanske end yderligere gaaet ned paa Grund af, at Fisken især i Periodens første Aar var smaa og mager. Pengeudbyttet viser sig i Femaaret at have været 2 258 373 Kroner mindre end i det næstforegaaende, da Udbyttet af Torskefisket androg til Kr. 11 390 613.

Ved at sammenligne Pengeudbyttet for Aarene 1881—1885 med Do. for Aarene 1876—1880 stiller Forholdet for de specielle Fogderier sig saaledes: for Nordmøre 747 522 Kr., Romsdal 759 867 Kr. og for Søndmøre 2 750 984 Kr. mindre Udbytte i 1881—1885 end i Femaaret 1876—1880.

Antallet af de i Fisket deltagende Baade og Mandskaber er i Femaaret forøget med henholdsvis 1166 og 9510. Naar Hensyn tages til den større Almue, som har deltaget i Fisket, og det større Antal Baade og Skøiter, som har været benyttet, maa Udbyttet af Torskefisket i Perioden karakteriseres som temmelig misligt.

Det i Opgaverne omhandlede Udbytte omfatter ikke det fra Aalesund drevne Bankfiske, der vil blive omhandlet i Beretningen for denne By.

Med Hensyn til Opgaven for Søndmøre oplyses, at jeg til Fogdens Opgave har tillagt det i vedkommende Aar i Aalesund opgivne Antal Baade, Skøiter og Mandskaber samt det opfiskede Kvantum Fisk; Prisen paa denne er sat til det samme Beløb, som i Fogdens Opgave er angivet at være betalt pr. Stk. Fisk. Efter hvad jeg underhaanden har faaet oplyst, nærer jeg, skal jeg bemærke,

Beregninger er altsaa gennemsnitlig ca. 40 000 Kr. aarlig. Grunden til denne Differens er den, at i den indsendte aarlige Statistik er Udbyttet, undtagen i 1885, beregnet efter Prisen paa den billigere Snøre- og Linefisk, istedetfor efter en Beregning opgjort baade efter Prisen paa denne og paa den af Fiskeren til Klipfisk tilvirkede Garnfisk. Det er en bekendt Sag, at der i det store taget liden eller ingen Fortjeneste har været for de Handlende, der i Perioden have kjøbt Raafisk paa Værene.⁴

nogen Frygt for, at den for Søndmøre anførte Pris, ca. 30 Øre pr. Stk. rund Fisk, er for høj. Neppe i noget Aar af Perioden er, paastaaes det af Flere, saa meget betalt for Fisk i usløiet Tilstand. At den Betaling, de Fiskere have faaet, der selv have virket sin Fisk, endog kan have oversteget 30 Øre pr. Stk., er en anden Sag. Ligesom i sin forrige Femaarsberetning udtaler Fogden i Romsdal ved nærværende Leilighed, at den i Opgaverne opstillede Beregning over Udbyttet af Fiskene i raa Tilstand ikke er ganske korrekt. Til nærmere Belysning af Forholdet hidsættes Fogdens i Anledningen afgivne Udtalelse :

„Som udtalt i min forrige Femaarsberetning, er denne Beregningsmaade imidlertid ikke korrekt for dette Distrikts Vedkommende. Vistnok sælges en Del Torsk fra Søen paa enkelte Fiskevær, men den største Del af Fiskene tilvirkes her i Distriktet af Fiskerne selv. Hvad der sælges (i rund Tilstand) fra Søen, er væsentligst Snøre- og Linefisk, altsaa den magreste, mindste og mindst værdifulde. En stor Del af denne Fisk fanges derhos i den sidste Del af Fisket af de fremmede Fiskere, altsaa efterat Fiskene er begyndt at gyde, ja mangen Gang for en stor Del allerede er udgydt. De fremmede Fiskere eller Fiskere fra Fjordene begynde nemlig ikke i Regelen at deltage i Fisket, før Fiskene har forladt den indre Eg og har draget ud paa Dybet, hvor de først faa Anledning til at benytte sine Redskaber. Ligesom i forrige Beretning skal jeg ogsaa her fremkomme med en Beregning over Udbyttet af Vaartorskfisket, støttet til en Beregning af Prisen paa Klipfisk, Rogn, Lever, Fiskehoveder og Rygge.

Priserne have i Perioden stillet sig saaledes :

A a r .	pr. 18 Kg. Klipfisk.	pr. Hl. Rogn.	pr. Hl. Lever.	pr. 100 Stkr. Hoveder.	pr. 100 Stkr. Rygge.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Øre.
1881	6.10	20	17	1	25
1882	6.60	14	18	1	25
1883	8.00	38	28	1	25
1884	6.50	37	28	1	25
1885	5.25	12	20	1	25

Ved at gaa ud fra, at der i Perioden har gaaet 1000 Stkr. Garnfisk paa 50 Voger Klipfisk og paa 40 Voger Snøre- og Linefisk, at der til 1000 Stkr. Raafisk medgaar 5 Tønder Salt à Kr. 4.40, at Flækningsomkostningerne udgjør 5 Kr. og Tørringsomkostningerne 17 Kroner pr. 1000 Stkr. Fisk, faaes ud, at Torskfisket i Perioden har givet saadant Udbytte :

A a r.	Klipfisk.	Rogn.	Lever.	Hoveder.	Rygge.	Samlet Beløb.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	154 200	21 000	27 336	4 250	1 062	207 848
1882	186 868	9 954	14 724	5 300	1 325	218 171
1883	144 484	18 354	13 412	3 800	950	181 000
1884	198 840	46 903	48 076	6 400	1 600	301 819
1885	53 343	5 064	11 880	1 920	480	72 687
Tilsammen	737 735	101 275	115 428	21 670	5 417	981 525
Gj.snitlig aarlig	147 547	20 255	23 086	4 334	1 083	196 305“

Fisket drives som før dels med Garn, dels med Line og Haandsnøre. Garnbruget angives af Søndmøre Foged at være i Aftagende paa Grund af de med denne Bedrift forbundne større Udrustningsudgifter i Modsætning til Line- og Snørebruget, maaske ogsaa for nogen Del fordi Garnfisket i de senere Aar har slaæet mindre godt til. Værditabet er ogsaa langt større ved at miste en Garnsætning end en Linesætning.

Fogden i Søndmøre beretter, at Anskaffelse af Skøiter i Femaaret har fundet Sted i temmelig stor Udstrækning. Imidlertid skulle dog Enkelte i de senere Aar have ophørt med Skøitedriften og gaaet tilbage til Baadfisket, væsentlig af Hensyn til at de have fundet Udrustningen til Skøiterne for kostbar, naar der ikke er Adgang til ved Siden af Vinterfisket at faa Fartøjerne udleiet til det om Sommeren forefaldende Bankfiske. Fogden formener videre, at Baaden, omendskjønt Skøiterne for Fiskernes personlige Vedkommende byde større Bekvemmelighed og Sikkerhed, endnu i lang Tid vil blive den mest benyttede Farkost under Torskefisket, ikke mindst af den Grund, at Fisken af Baadfiskerne kan leveres i bedre Stand end af Skøitefiskerne, hvilke sidste ogsaa i Almindelighed faa sin Fisk mindre godt betalt end Baadfiskerne.

De svenske Skøitefiskere, der før søgte herop for at drive Torskefiske, skulle i de senere Aar for det meste være udeblevne.

Med Hensyn til Klipfisktilvirkningen, der, som foran antydtes, for en stor Del udføres af Fiskerne selv, raader der desværre fremdeles en beklagelig Slaphed. For en Del har vel dette sin Grund i Mangel paa Kyndighed, men ved Siden deraf bærer sikkerlig en hos Handelsmændene paa Grund af den stedfindende Konkurrence overdreven Kjøbelyst ogsaa sin Del af Skylden.

Fogden i Søndmøre oplyser, at den i min forrige Femaarsberetning omhandlede Omrigning af den gamle enmastede Søndmørsotring til tomastet, den saakaldte Møring, bliver mere og mere almindelig, saa at man nu sjelden ser en Fiskerbaad med den gamle Rigning.

Angaaende det ifølge Lov af 6te Juni 1878 anordnede Opsyn under Torskefisket ved Søndmøre Kyster udtaler Fogden, at det fremdeles er lidet populært. Det, hvorover der klages mest, er, at Opsynet er forlidet effektivt

paa selve Fiskestederne. At disse Klager i Almindelighed ere berettigede, har jeg ingen Grund til at tvivle om. De anordnede Tilsynsmænd ville nemlig, optagne som de ere med sin egen Bedrift, kun ganske undtagelsesvis gjøre sig nogen videre Umage for at opdage Forgaaelser paa Havet, ialfald saalænge deres Hverv er ulønnet, og det er dog paa selve Havet, at de største og for Fiskebedriften skadeligste Uordener finde Sted.

Som det næste i Rækken af Amtets Fiskerier kommer Sommer- eller Fedsildfisket.

Efter de modtagne Opgaver har Udbyttet af dette Fiskeri i Femaaret andraget til:

A a r.	Nordmøre.		Romsdal.		Søndmøre.		Amtet.	
	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.	Hl.	Pengeværdi.
		Kr.		Kr.		Kr.		Kr.
1881	14 169	64 500	4 767	18 480	9 086	27 748	28 022	110 728
1882	3 654	34 400	-	-	18 305	49 480	21 959	83 880
1883	9 763	49 730	67 845	194 400	12 596	98 068	90 204	342 198
1884	300	1 500	19 350	66 850	8 450	24 000	28 100	92 350
1885	19 600	50 065	2 060	8 810	9 510	34 652	31 170	93 527
Tilsammen.	47 486	200 195	94 022	288 540	57 947	233 948	199 455	722 683

Som vil sees, har Udbyttet af Sommersildfisket gennemgaaende været mindre godt, ja, man kan vel næsten sige, misligt. Bedst har Fisket slaæet til i Romsdals Fogderi, daarligst i Nordmøre. Ved at sammenligne Opgaven for Femaaret med den for Perioden 1876—1880 afgivne vil erfares, at Udbyttet for det hele Amt i 1881—1885 er, ansat i Penge, 1 247 860 Kroner mindre end for Femaaret 1876—1880. For de enkelte Fogderier stiller Forholdet sig saa: i Nordmøre er Udbyttet 869 708 Kroner mindre, i Romsdal 255 100 Kroner mindre og i Søndmøre 123 052 Kroner mindre end i Tidsrummet 1876—1880.

Til hvad Fedsildfisket i Romsdals Fogderi har udbragt maa lægges opfisket Brisling og anden Smaasild til en Værdi af 53 795 Kr., mod 20 100 Kr. i forrige Periode.

Ved at hense til de betydelige Udgifter, Udrustningen til Sildefisket, ialfald Notfisket, medfører, samt til, at dette Fiske i Almindelighed foregaar i den for Almuen travle Aannetid, er jeg, som ogsaa antydet i min Indberetning vedkommende Jordbruget, tilbøielig til at tro, at dette Fiske i Gjennemsnit bringer Vedkommende Tab. Til i saa Henseende at komme til et nogenlunde tilfredsstillende Resultat maatte man formentlig føre en Fortegnelse, paa den

ene Side over de i hvert Aar af et længere Tidsrum havendes Notbrug, et Notat over de med Nøternes Brug direkte forbundne Udgifter, Renter af den i Nøterne med Tilbehør liggende Kapital, det indirekte Tab, Vedkommende antages at have lidt ved Mandskabernes Anvendelse i Bedriften istedetfor i anden mere lønnende Virksomhed, samt Udgifter til Vedligeholdelse af de til Brugene hørende Gjenstande, ligesom paa den anden Side det ved Notens Brug vundne Udbytte. At skaffe det til Beregningerne fornødne Materiale vilde imidlertid neppe være muligt. Vist er det, at den almindelige Mening er den, at Notbrug til Fangst af Sommersild ikke er nogen lønnende Bedrift i Gjennemsnit. Hvad der ikke destomindre opretholder Bedriften, er antageligen Lyst til at prøve Lykken, lig den, der bringer Folk til at spille i Lotteriet.

Af Vaarsild er i Perioden opfisket for ca. Kr. 362 500, hvoraf Kr. 18 000 falder paa Nordmøre og Resten paa Søndmøre. I forrige Periode var Udbyttet Kr. 176 000. Det største Fiske foregik i 1884, hvori opfiskedes Vaarsild til en Værdi af ca. 250 000 Kr.

Efter de modtagne Indberetninger har Laksefisket i Femaaret givet et Pengeudbytte: i Nordmøre af Kr. 80 000, altsaa gjennemsnitlig Kr. 16 000 aarlig; i Romsdal Kr. 37 296, i Gjennemsnit Kr. 7459 aarlig; i Søndmøre Kr. 50 420, i Gjennemsnit Kr. 10 084 aarlig. Det samlede Udbytte af Laksefisket i Femaaret har altsaa udgjort Kr. 167 716 mod Kr. 187 323 i forrige Periode. I Opgaven for Nordmøre er medregnet den Afgift, som Engelskmænd betale for Leie af Lakseelve. Til Opgaven for Romsdal kommer en lignende Afgift til Beløb Kr. 2500.

Sommerfisket efter Torsk, Sei, Lange, Brosme og Kveite har efter de modtagne Opgaver i Perioden givet følgende Udbytte: For Nordmøre 260 000 Kr., for Romsdal 79 778 Kr., for Søndmøre 246 740 Kr., altsaa tilsammen 586 518 Kr. mod 865 346 Kr. i forrige Femaar. Fogden i Romsdal formener, at dette Fiskeri er langt større, end Opgaven viser.

Hummerfisket angives at have været af liden Betydning i Romsdal. I Nordmøre er i Perioden opfisket for 5100 Kr., i Søndmøre for 20 000 Kr.

Østersfisket gaar mere og mere tilbage og har neppe givet et Udbytte, der er Omtale værd. Det daglige Fiske er af megen Betydning for Distriktet, idet samme afgiver et ikke uvæsentligt Bidrag til Husholdningerne.

Ferskvandsfiske foregaar kun i liden Udstrækning.

5. Bergværksdrift.

I Perioden har ingen saadan Drift fundet Sted, naar undtages, at der i dens 2 sidste Aar har været arbeidet med nogle faa Mand i Dyrsets Kobbermalmgruber i Kvernæs.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Af saadanne forefandtes ved Femaarets Udgang følgende inden Amtets Landdistrikt:

Nordmøre.

I Tingvold:	Nordmøre Trælastforenings Dampsag og Høvleri, Kassefabrik samt Tøndefabrik med 31 Arbeidere.		
- Fredø:	Kvalvik Guanofabrik	med 14	Arbeidere.
- Kvernæs:	Kristvik Guanofabrik	— 10	—
	Do. Tøndefabrik	— 50	—
	Dale Brug, Støberi m. m.	— 6	—
	Bolgens Malteri og Ølbryggeri	— 6	—
	Bolgens 2de Kornmøller	— 5	—
	Storholmens Tranbrænderi	— 2	—
	Haaholmens Do.	— 2	—
	Honningsø Do.	— 3	—
	Lille Sandø Do.	— 2	—
	Grips Do.	— 2	—
	Vaagbø Kornmølle	— 4	—
	Dale Slyngefabrik	— 2	—
- Edø:	10 Tranbrænderier.		
- Stangvik:	5 Sagbrug.		
- Halse:	1 Do.		
- Surendalen:	Follerø Sagbrug, Surendalsørens Farveri, Grimsmos Garveri.		
- Rindalen:	Rindalens Garveri, Rinna Kornmølle, Børset Farveri.		

Hvormange Arbeidere de i de sidstnævnte Herreder værende Anlæg gennemsnitlig sysselsætte, ser jeg mig ikke istand til at oplyse.

Romsdal.

I Gryten:	Næs Teglblænderi med 5 Arbeidere.		
- Vold:	Otterholms Maskin- og Plogværksted samt Cirkelsag med 3 Arbeidere.		
- Eid:	Hamre Tøistampe	med 2	Arbeidere.
- Veø:	Vaagsæter Sagbrug	— 10	—
	Ottestads Kalkbrænderi	— 6	—
- Bolsø:	Elvebakkens Tændstikfabrik	— 50	—
- Vestnæs:	Salthammers Jægtbyggeri	med 8 à 10	Arbeidere,
	Legernæs Benstampe	med 2	Arbeidere.
- Akerø:	2 Damptranbrænderier	— 4	—
- Sandø:	5 Do.	— 14	—
- Frænen:	1 Do.	— 3	—
- Bud:	2 Do.	— 2	—

Søndmøre.

I Harham: 12 Tranbrænderier	med	60	Arbeidere.
- Borgund: Langevaags Uldspinderi og Væveri	—	100	—
Aalesunds Slyngefabrik	—	6	—
17 Tranbrænderier	—	50	—
- Ulvsten: 1 Guanomølle	—	5	—
1 Garveri og 2 Tranbrænderier	—	5	—
- Herø og Sandø: Et mindre Kalkbrænderi,			
10 Tranbrænderier	—	20	—
- Volden: 2 Garverier.			
2 Guanomøller.			
1 Trikotagefabrik.			

Tranbrænderierne og for en Del ogsaa Guanomøllerne ere i Virksomhed kun en Del af Aaret.

Foruden ovennævnte Indretninger findes en hel Del mindre Kornmøller og Sagbrug, hvilke dog for det meste alene er beregnet til Brug for vedkommende Gaarde. Ligesaa findes nogle mindre Farverier.

7. Binæringer.

Gaardbrug og Fiskeri optager i dette Amtsdistrikt den største Del af Befolkningens Tid. Der er derfor i Almindelighed liden Tid tilovers for den til Bierhverv og heller ikke har den nogen Adgang dertil. Jeg vil dog hermed ikke have sagt, at alle de Kilder, som kunne henregnes til nævnte Begreb, ere udnyttede saaledes, som de kunde og burde.

De vigtigste Binæringer skal jeg nedenfor nærmere enkeltvis omhandle:

Husfliden staar antageligen omtrent paa samme Standpunkt som tidligere. Fogden i Romsdal oplyser, at nogen Fremgang synes at spores i enkelte Herreder i hans Fogderi, medens Fogden i Søndmøre antager, at Husfliden i Søndmøre snarere har aftaget end tiltaget, noget, han tilskriver den lettere Adgang, Almuen nu mod før har til for en rimelig Pris at skaffe sig alle Slags Gjenstande. Husfliden indskrænker sig i Almindelighed til Tilvirkning af grovere Klædningsstoffer, simple Husgeraad, samt Gaards-, Fiske- og andre Arbeidsredskaber. Enkelte Distrikter producere lidt Vadmel og andet Uldtøj tilsalgs. Af Husflidsskoler har i Femaaret været i Virksomhed 1 i Gryten for Smaapiger og 1 i Volden for Gutter.

Baadbyggeriet har i Perioden været drevet i mindre Udstrækning end tidligere. Størst har Driften efter Opgaverne været i Volden, Strømsnæsset, Vestnæs, Halse, Veø og Stangvik, i hvilke Distrikter Produktet antages at have haft en Pengeværdi henholdsvis af 9800, 3040, 2800, 1600, 1000 og 800 Kroner. Lidt Baadbyggeri har dog ogsaa været drevet i Aure og Tingvold.

Tilvirkning af Tønder, Stav og Tøndebaand foregaar i de fleste Distrikter, hvor Skov findes. Priserne paa disse Produkter have i

Femaaret været temmelig lave paa Grund af de feilslagne Sommersildfiskerier. Produktionen er som Følge deraf sikkerligen aftaget i Perioden. Antageligen foregaar denne Næringsgren som før i størst Udstrækning i Rindalen, Surendalen, Øre, Aure og Stangvik af Nordmøre, Næsset og Bolsø af Romsdal og Skodje af Søndmøre. Især i Rindalen og Surendalen forarbejdes Fiskekasser, der afsættes i Kristianssund.

I økonomisk Henseende er Jagten ikke af nogen væsentlig Betydning for Distriktet og drives ikke af Nogen som udelukkende Næringsvei. Den indskrænker sig for største Delen til Fangst af Fuglevildt, navnlig Ryper og Aarfugl, samt Harer. De Bygder, hvor den fornemmelig drives, er Rindalen, Surendalen og Tustern i Nordmøre, Gryten, Vold, Vestnæs og Næsset i Romsdal, Sunnelven, Stranden og Norddalen i Søndmøre. Renjagt drives lidt i Sundalen, Næsset, Gryten og Norddalen.

I Femaaret er udbetalt Præmier for følgende Antal Rovdyr og Rovfugle:

Fogderi.	Bjørne.	Gauper.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.
Nordmøre	28	14	1	960	80	119
Romsdal	10	12	-	437	50	239
Søndmøre	7	-	1	577	121	302
Amtet	45	26	2	1974	251	660

I Aarene 1881, 1882 og 1883 betaltes derhos Præmier for Kraaker, Skjærer og Ravne. Antallet af de i nævnte Tidsrum dræbte Fugle ser jeg mig ikke istand til at opgive.

Om Vaaren finde ikke saa ganske faa Mennesker Beskæftigelse ved Fisketørring, ligesom ogsaa nogen Fortjeneste falder ved Sildtilvirkning. Fragtfart og Landtransport er som Næringsgren ikke af stor Betydning her i Distriktet.

Handel. Antallet af Landhandlere opgives ved Femaarets Slutning at have været i Nordmøre 117, hvoraf 5 Handelsforeninger, i Romsdal 69 og 4 Forbrugsforeninger og i Søndmøre 74, tilsammen 264, mod 201 ved Udgangen af 1880.

I Nordmøre og Romsdals Fogderier har Ingen Rettighed til Udskjænkning og Smaasalg af Brændevin; i Søndmøre indesidder, saavidt jeg ved, fremdeles 5 Personer med saadan Rettighed. Ret til Smaasalg af Øl og Vin er antagelig ved Periodens Slutning gjort til Gjenstand for Bevilling i de fleste Distrikter.

Distriktet er, ialfald hvad de indre Bygder angaar, i det store og hele saa nogenlunde forsynet med Haandværkere. Især antages de allerfleste Bygder at have tilstrækkeligt af Skræddere og Skomagere. Tilvirkning af Haandværksarbejder til Salg af nogen nævneværdig Betydning foregaar, saavidt oplyst, kun i Gryten og Vold, hvor en ikke saa ringe Del Klæder og Skotøi forfærdiges til Salg i Nordland.

Frugtavlen er paa Grund af det lave Standpunkt, hvorpaa Havevæsenet endnu staar, af liden Betydning. Nogen ubetydelig Bærsamling foregaar hist og her.

Brænding af Tangaske foregaar i Kvernæs og Edø af Nordmøre, Bud af Romsdal samt i de fleste ytre Distrikter i Søndmøre. Fogden i Søndmøre opgiver, at Bedriften, der i de senere Aar paa Grund af de nedadgaende Priser har været i Aftagende i hans Distrikt, har givet et Udbytte i Femaaret af 80 000 Kr. Han tilføjer dog, at han ikke tør anse Opgaven for ganske paalidelig.

Samme Foged oplyser videre, at flere yngre Mænd efter endt Torskefiske hvert Aar tage til andre Landsdele og søge Beskæftigelse ved Havneanlæg, Fyrvæsenet og Veianlæg m. m., ved hvilke Arbejder de skulle tjene noksaa godt.

8. Forskjelligt.

Ved Femaarets Slutning havdes i Distriktet følgende Brandforsikringsindretninger:

Indretningens Navn.	Herred, hvor Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed.	Forsikringssum pr. 31te Decbr. 1885.		
			For Huse alene.	For Løssøre alene.	Tilsammen.
			Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre.					
Sundalens Brandforsikringsindretning.	Sundalen.	1861	417 720	-	417 720
Tingvolds Do.	Tingvold.	1873	556 370	-	556 370
Aure Do.	Aure.	1862	610 858	-	610 858
Halse Do.	Halse.	1859	478 800	-	478 800
Stangviks Do.	Stangvik.	1859	877 380	-	877 380
Surendalens Do.	Surendalen.	1849	863 730	-	863 730
Rindalens Do.	Rindalen.	1849	868 320	-	868 320
Romsdal.					
Veø Do.	Veø.	1841	2 535 800	-	2 535 800
Bolsø Do.	Bolsø.	1860	867 440	90 800	958 240
Vestnæs Do.	Vestnæs.	1860	3 929 830	-	3 929 830
Akerø Do.	Akerø.	1872	1 139 840	-	1 139 840
Søndmøre.					
Voldens Do.	Volden.	1867	1 549 374	323 238	1 872 612
Hjørendfjords Do.	Hjørendfjord.	1874	324 870	24 010	348 880
Ulvsten, Herø og Sandø Do.	Sandø.	1865	1 749 400	8 857	1 758 257
Indre Søndmøre Do.	Stranden.	1857	1 806 505	-	1 806 505
Borgund og Skodje Do.	Borgund.	1863	2 146 900	-	2 146 900
Do. Do.	Skodje.	1880	-	267 297	267 297

Videre havdes i Søndmøre følgende Forsikringsindretninger for Kreaturer:

Indretningens Navn og Art.	Herred, i hvilket Bestyrelsen har sit Sæde.	Naar traadt i Virksomhed.	Samlet Forsikringssum den 31te Decbr. 1885.
			Kr.
Voldens Forsikringsforening for Heste	Volden.	1873	44 640
Ørsten Do. Do.	Ørsten.	1882	20 690
Hjørørendfjords Do. Do.	Hjørørendfjord.	1872	23 550
Vartdalsstrandens Do. Do.	Ulvsten.	1873	9 350
Sunnelvans Do. Do.	Sunnelven.	1873	13 200
Geiranger Do. f. Heste o. Storfæ	Do.	1872	7 270
Eidsdalens Hesteassuranceforening	Norddalen.	1874	10 000
Valdalens Do.	Do.	1874	24 500

Nedenstaaende Opgave viser Landdistriktets Sparebankers Antal og Status ved Udgangen af Aarene 1880 og 1885:

Fogderi.	Aar.	Antal Banker.	Formue.	Forvaltningssum (indbefattet Formuen).	Antal Indskydere.
			Kr.	Kr.	
Nordmøre	1885	3	72 796	798 148	1 415
	1880	3	53 746	574 970	1 237
Romsdal	1885	6	60 120	690 550	2 198
	1880	6	51 558	578 475	1 887
Søndmøre	1885	14	382 752	3 270 284	8 891
	1880	12	274 256	3 041 858	7 790
Amtet	1885	23	515 668	4 758 982	12 504
	1880	21	379 560	4 195 303	10 914

Af Opgaven fremgaar, at Antallet af Banker i Perioden er forøget med 2, Formuen er stegen med Kr. 136 108 og Forvaltningssummen med Kr. 563 679. Indskydernes Antal er øget med 1590. Ikke saa ganske ubetydeligt af Landbefolkningens opsparede Penge indsættes i Byernes Sparebanker.

Den væsentligste Del af Forvaltningssummerne har været anvendt til Diskonteringsvirksomhed. Laan mod Pant bliver mere og mere vanskeligt at opdrive. 6 af Amtsdistriktets 23 Banker have ikke en eneste Øre af Forvaltningssummen indestaaende mod Pant i fast Eiendom.

Ved Landdistriktets Forligelseskommissioner er i Femaaret behandlet følgende Antal Sager:

Aar.	Nordmøre.	Romsdal.	Søndmøre.	Amtet.
1881	798	836	1 203	2 837
1882	830	936	1 587	3 353
1883	737	909	1 384	3 030
1884	736	778	908	2 422
1885	879	890	1 126	2 895
1881—1885 .	3 980	4 349	6 208	14 537
Til Sammenligning hid sættes det lignende Antal Sager i Perioden				
1876—1880 .	4 269	4 123	5 289	13 681

Forøgelsen udgjør: for Søndmøre ca. 17½ Pct. og for Romsdal ca. 5 Pct. I Nordmøre er Antallet af Sager i Perioden formindsket med ca. 6½ Pct.

Efter de fra Sorenskriverne modtagne Meddelelser anføres nedenfor Opgave over de i Femaaret thinglæste og aflæste Panteheftelser samt afholdte Tvangsauktioner. Til Sammenligning hid sættes tillige de lignende Opgaver for Perioden 1876—1880.

Thinglæste Panteheftelser:

	Antal. 1881—1885.	Antal. 1876—1880.	Beløb. 1881—1885. Kr.	Beløb. 1876—1880. Kr.
Nordmøre	1 390	898	2 034 585	1 402 188
Romsdal	1 262	1 532	985 767	1 155 958
Søndmøre	1 514	2 134	1 404 300	1 625 328
Amtet	4 166	4 564	4 424 652	4 183 474

Aflæste Panteheftelser:

	Antal. 1881—1885.	Antal. 1876—1880.	Beløb. 1881—1885. Kr.	Beløb. 1876—1880. Kr.
Nordmøre	678	470	687 295	719 834
Romsdal	505	516	455 870	346 645
Søndmøre	471	507	611 598	542 710
Amtet	1 654	1 493	1 754 763	1 609 189

Sammenstillingen af Opgaverne for begge Femaarsperioder viser, at Pantegjælden i 1881—1885 er stegen i betydelig Grad, nemlig med 2 669 889 Kroner. Med fuld Tryghed kan man dog neppe bygge paa disse Opgaver, da det ikke saa sjelden hænder, at indfrieede Panteheftelser blive henstaaende i længere Tid uafæste.

Tvangsauktioner over fast Gods:

	Antal.		Beløb.	
	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885. Kr.	1876—1880. Kr.
Nordmøre	71	18	157 540	44 720
Romsdal	51	24	88 257	49 087
Søndmøre	126	59	262 236	147 549
Amtet	248	101	508 033	241 356

Tvangsauktioner over Løsøre:

	Antal.		Beløb.	
	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885. Kr.	1876—1880. Kr.
Nordmøre	126	116	39 073	18 258
Romsdal	174	88	49 769	25 831
Søndmøre	261	193	52 065	65 239
Amtet	561	397	140 907	119 328

Antallet af Tvangsauktioner saavel over fast Gods som over Løsøre er i Perioden steget i temmelig stærk Grad. Det ved Salget af fast Gods udbragte Beløb andrager til meget over det dobbelte af hvad det udgjorde i Femaaret 1876—1880. Værst stiller Forholdet sig i Nordmøre, hvor Salgssummen andrager til adskilligt over 3 Gange saa meget som i forrige Periode. Ogsaa hvad angaar det ved Tvangsauktioner over Løsøre udbragte Beløb er Forøgelsen størst i Nordmøre, hvor Summen i denne Periode andrager til noget over det dobbelte af hvad den udgjorde i den forrige. Gunstigst stiller Forholdet sig i Søndmøre Fogderi, hvor det udbragte Beløb ved Løsøresalg endog er adskilligt mindre i sidste Femaar end i det næst foregaaende.

Antallet af de i Femaaret afholdte Exekutioner har udgjort, idet til Sammenligning hidsættes Antallet af de i Perioden 1876—1880 afholdte:

I Nordmøre	1881—1885.		af Fogden	1876—1880.	
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden	63	110 600	af Fogden	169	124 469
- Lensmændene	920	104 762	- Lensmændene	787	56 418
Tilsammen	983	215 362	Tilsammen	956	180 887

I Romsdal	1881—1885.		af Fogden	1876—1880.	
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden	88	117 450	af Fogden	204	256 287
- Lensmændene	949	131 080	- Lensmændene	519	48 987
Tilsammen	1 037	248 530	Tilsammen	723	305 274

I Søndmøre	1881—1885.		af Fogden	1876—1880.	
	Antal.	Beløb. Kr.		Antal.	Beløb. Kr.
af Fogden	83	103 591	af Fogden	159	163 490
- Lensmændene	1 619	217 120	- Lensmændene	912	96 286
Tilsammen	1 702	320 711	Tilsammen	1 071	259 776

Exekutionernes Antal er steget i Nordmøre med 27 og en Udlægssum 34 475 Kr., i Søndmøre med 631 og Udlægssum 60 935 Kr. I Romsdal er Antallet forøget med 314, medens Udlægssummen er 56 744 Kr. mindre end i forrige Femaarsperiode.

Af Udpantninger er i Perioden afholdt, idet til Sammenligning hidsættes Opgave over lignende Forretninger for forrige Femaar:

	Antal. 1881—1885.	Antal. 1876—1880	Beløb. 1881—1885. Kr.	Beløb. 1876—1880. Kr.
Nordmøre	8 598	7 773	153 204	131 893
Romsdal	8 618	6 859	154 415	134 936
Søndmøre	3 426	2 142	62 901	35 001
Amtet	20 642	16 774	370 520	301 830

Antallet af Udpantninger er i Femaaret øget med 3868 og Udlægssummen med 68 690 Kr. Jeg er imidlertid i nogen Tvivl, om ikke Forøgelsen er endnu større, idet nemlig enkelte Herreder i Nordmøre lade Udpantningerne for Herredsskatter udføre af sine Kasserere, og er jeg ikke sikker paa, at de Udpantningsforretninger, disse have afholdt, er medtaget i de af Lensmændene afgivne Opgaver, der er det eneste Materiale, jeg har benyttet ved Udarbeidelsen af vedkommende Opgave. Efter de fra Fogderne modtagne Meddelelser hidsættes en Opgave over Herredernes antagne Formue og Indtægt i Femaaret, saaledes som samme er ansat ved de stedfundne Ligninger:

A. Formue.

Herreder.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre.					
Sundalen	831 166	816 672	879 265	717 900	655 100
Øksendalen	ikke	op-	givet	685 714	659 590
Tingvold	1 147 800	1 149 790	1 153 180	1 140 640	1 196 660
Strømsnæsset	439 371	427 470	415 577	482 650	485 000
Fredø	361 509	366 497	345 865	390 891	382 065
Øre	585 433	589 959	595 500	645 300	631 200
Kvernæs.	2 658 976	2 751 453	2 740 184	2 426 100	2 264 550
Tustern	430 630	440 100	448 000	460 000	467 850
Edø	734 350	733 090	858 240	844 647	769 281
Aure	1 642 707	1 635 510	1 589 860	1 551 000	1 510 900
Stangvik	2 086 573	1 986 833	1 865 007	2 022 276	1 804 890
Halse	513 568	521 554	517 808	496 745	500 000
Surendalen	1 412 425	1 340 575	1 333 150	1 599 250	1 647 631
Rindalen	1 210 000	1 210 400	1 201 300	1 244 000	1 272 300
	-	-	-	14 707 113	14 247 017

Herreder.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Romsdal.					
Gryten	801 780	803 100	810 350	1 026 400	1 088 200
Vold	499 528	576 382	589 513	568 377	580 050
Eid	359 498	310 133	274 683	363 355	320 455
Veø	869 200	833 600	1 180 900	1 074 800	1 387 400
Næsset	805 125	789 226	792 752	960 154	895 415
Bolsø	1 203 340	1 221 935	1 206 750	1 769 500	1 717 900
Vestnæs	1 122 835	1 103 258	1 097 418	1 169 296	1 193 587
Akerø	616 802	631 880	891 640	834 840	757 930
Sandø	259 821	267 451	267 700	337 300	355 300
Frænen	760 000	768 320	788 680	603 340	668 610
Bud	449 880	433 120	453 260	633 070	729 120
	7 747 809	7 738 405	8 353 646	9 340 932	9 693 967
Søndmøre.					
Vanelven	954 747	983 763	969 940	932 898	954 728
Volden	1 497 380	1 481 800	1 556 200	1 574 500	1 570 400
Ørsten	857 300	832 300	837 700	930 900	971 550
Hjørøndfjord	797 040	788 590	819 100	846 590	876 500
Sandø	1 034 720	1 034 910	874 400	887 600	826 200
Herø	956 590	934 680	890 250	886 900	854 800
Ulvsten	1 268 900	1 354 930	1 320 000	1 296 600	1 170 100
Sunnelven	616 700	602 600	634 300	708 900	741 800
Norddalen	249 800	242 760	1 380 000	1 116 355	1 181 300
Stranden	880 730	864 932	839 777	1 428 315	1 643 050
Ørskog	620 500	632 560	699 000	707 000	733 500
Skodje	908 195	1 116 435	1 444 400	1 304 445	1 329 850
Borgund	1 955 510	2 029 780	2 026 140	2 698 630	2 463 300
Harham	1 778 855	1 822 770	1 840 020	1 703 930	1 861 400
	14 376 967	14 722 810	16 131 227	17 023 563	17 178 478

B. Indtægt.

Herreder.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre.					
Sundalen	164 235	182 938	185 714	214 547	204 922
Øksendalen	ikke	op-	givet	202 364	176 641
Tingvold	157 740	158 950	164 850	162 950	172 855
Strømsnæsset	152 332	165 334	153 194	141 390	145 360
Fredø	182 798	179 115	190 504	208 463	172 223
Øre	194 460	210 313	212 740	223 150	218 360
Kvernæs	731 270	632 432	631 952	697 170	729 020
Tustern	55 490	60 100	57 600	71 100	69 850
Edø	210 600	288 550	365 410	411 330	328 277
Aure	ikke	opgivet	514 934	483 970	454 430
Stangvik	216 527	223 028	225 149	290 990	297 902
Halse	ikke	op-	givet	123 530	141 075
Surendalen	144 300	144 915	146 965	187 525	179 695
Rindalen	ikke	opgivet	240 150	261 990	245 610
	-	-	-	3 680 469	3 536 220

Herreder.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Romsdal.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Gryten	193 500	197 000	177 340	238 500	260 825
Vold	37 445	37 518	38 376	101 854	95 743
Eid	41 380	35 365	39 843	41 205	60 013
Veø	158 000	152 000	270 399	252 000	312 581
Næsset	216 407	199 598	193 765	306 263	299 055
Bolsø	290 895	291 560	285 805	497 910	515 230
Vestnæs	92 654	90 073	101 027	180 306	174 439
Akerø	181 876	137 407	246 425	231 140	204 164
Sandø	89 654	76 879	38 490	98 790	108 080
Frænen	187 320	164 420	173 010	203 480	212 165
Bud	161 520	147 130	140 200	233 569	244 920
	1 650 651	1 528 950	1 704 680	2 385 017	2 487 265
Søndmøre.					
Vanelven	181 355	175 598	165 150	127 221	131 555
Volden	250 530	251 270	259 080	253 270	259 100
Ørsten	204 690	198 600	223 520	226 080	252 340
Hjørendfjord	97 930	88 150	92 380	99 570	94 970
Sandø	227 840	181 110	204 270	241 810	246 290
Herø	244 960	198 460	176 050	174 075	253 010
Ulvsten	180 420	147 065	306 900	325 820	294 370
Sunnelven	80 320	81 220	175 075	168 125	172 100
Norddalen	38 460	36 370	243 250	248 365	243 070
Stranden	200 296	195 235	168 439	252 870	266 600
Ørskog	105 230	119 357	118 300	123 500	125 000
Skodje	265 930	249 934	239 000	269 275	274 010
Borgund	601 870	556 720	553 250	355 740	545 900
Harham	423 258	446 220	438 695	429 064	331 150
	3 103 139	2 925 309	3 363 359	3 294 785	3 489 465

9. Kommunikationsvæsenet.

Ogsaa i den forløbne Femaarsperiode har Samfærdsel mellem Amtets tre Byer og Landdistriktet været besørget af 6 i stadig Fart gaaende Dampskibe, hvis Ruter, naar undtages et Par Fjorde i Søndmøre, have været udstrakt til Amtsdistriktets vigtigere Fjorde. I sidste Halvdel af Femaaret har et i Kristiansund hjemmehørende Dampskib underholdt stadig Fart mellem nævnte By og Molde samt de romsdalske Fjorde. Derhos have enkelte Fjorde i Søndmøre og Romsdals Fogderier især om Sommeren været anløbet af et i Bergen hjemmehørende Dampskib. I det hele maa det siges, at Amtsdistriktet ikke har manglet Dampskibsforbindelse, noget, der ogsaa betydeligt har lettet Oprettelsen af nye Postaabnerier, idet Udgifterne derved for en væsentlig Del have kunnet indskrænkes til Postaabnerlønninger.

Med Hensyn til Veivæsenet meddeles, under Henvisning til en senere indtagen specificeret Opgave, at Længden af offentlige Veie inden Amtet ved Udgangen af 1885 udgjorde:

Distrikt.	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen Hoved- og Bygdevei.
	Km.	Km.	Km.
Nordmøre	186	668	854
Romsdal	194	415	609
Søndmøre	174	542	716
Amtet	554	1 625	2 179

Ved at sammenligne denne Opgave med den i min forrige Femaarsberetning om samme Materie meddelte vil sees, at Længden af Hovedvei i Perioden er formindsket med 10 Km., hvilket hovedsagelig skriver sig fra, at en Hovedvei i Øre Herred er nedlagt som saadan og gaaet over til Bygdevei. Længden af Bygdevei er derimod i Femaaret forøget med 114 Km. Af Forøgelsen falder mest paa Volden og Ørsten, der ved Afgivelsen af min forrige Beretning udgjorde et Herred. Derefter kommer Edø, Akerø, Tustern og Sandø (Romsdal) med henholdsvis 7, 5, 4 og 3 Km.

Nedenstaaende Opgave viser Længden af offentlige Veie inden hvert Herred ved Udgangen af 1885 samt de gennemsnitlige Transportomkostninger paa de vigtigste Veie:

Herreder.	Samlet Længde Hovedvei.	Samlet Længde Bygdevei.	Samlet Længde Hovedvei og Bygdevei.	Gennemsnitlige Transportomkostninger paa de vigtigste Veie (pr. Centner tunge Varer).					Anmærkninger.
				Sted hvorfra.	Sted hvortil.	Længde i Km.	Som- mer.	Vin- ter.	
Nordmøre.	Km.	Km.	Km.				Kr.	Kr.	
Kvernæs	27	125	152	Vebenstad Ødegaard	Stensvik Stensvik	7 3	0.40 0.25	0.40 0.25	
Edø	-	16	16						
Tustern	-	21	21						
Aure	-	65	65						Ca. 3 Km. Ridevei.
Halse	-	49	49						
Stangvik	24	56	80						
Surendalen . . .	33	38	71	Surendals- øren	Moen	17	0.23	0.23	
Rindalen	24	47	71	Do.	Rindalen	34	0.56	0.56	
Sundalen	40	40	80						
Øksendalen . . .	9	25	34						
Tingvold	16	69	85						
Strømsnæsset . .	-	43	43						
Fredø	5	28	33						
Øre	8	46	54	Torvik Batnfjord- øren	Heggem Furset	10 7	0.60 0.40	0.50 0.35	
	186	668	854						

Herreder.	Samlet Længde Hovedvei.	Samlet Længde Bygdevei.	Samlet Længde Hovedvei og Bygdevei.	Gjennemsnitlige Transportomkostninger paa de vigtigste Veie (pr. Centner tunge Varer).					Anmærkninger.
				Sted, hvorfra.	Sted, hvortil.	Længde i Km.	Sommer.	Vinter.	
Romsdal.									
Bud	-	33	33	Viken	Farstad	17	0.30	0.30	
				Do.	Tornæs	14	0.30	0.30	
Frænen	18	39	57	Tornæs	Viken	14	0.30	0.30	
				Do.	Julset	15	0.30	0.30	
Akerø	-	52	52	Hollingen	Aure	8	0.25	0.25	
Sandø	-	9	9						
Bolsø	52	21	73						
Næsset	25	55	80	Eidsøren	Eidsvaag	8	0.20	0.17	
Veø	22	44	66	Alfarnæs	Torvik	14	2.00	2.00	
				Do.	Nordvik	11	1.60	1.60	
Gryten	48	52	100	Weblungsnaes	Mølmen	61	0.70	0.70	
Eid	11	7	18	Torvik	Nordvik	11	1.60	1.60	
				Nordvik	Torvik	11	1.60	1.60	
				Torvik	Alfarnæs	14	2.00	2.00	
Vold	-	33	33	Vold	Venaas	6	0.10	0.09	
				Do.	Skjelbostad	11	0.20	0.16	
				Vik	Berild	8	0.13	0.12	
Vestnæs	18	70	88	Vestnæs	Søholt	25	0.60	0.56	
	194	415	609						
Søndmøre.									
Sunnelven . . .	18	21	39	Hellesylt	Kjeldstadli	13	0.40	0.40	8 Km. Ridevei.
Stranden . . .	25	35	60	Slyngstad	Holstad	8	0.40	0.40	
Norrdalen . . .	-	41	41	Sylte	Remb	12	0.50	0.40	
Ørskog	20	22	42						
Skodje	17	20	37						
Søkelven	-	62	62						
Borgund	15	27	42	Aalesund	Rødset	12	0.33	0.33	
Harham	-	70	70						
Hjørendfjord .	-	20	20						
Volden	14	59	73	Rødset	Ørstenvik	11	0.40	0.40	
Ørsten	-	58	58	Ørstenvik	Rødset	11	0.40	0.40	
Ulvsten	23	53	76	Hareide	Ulvstenvik	10	0.40	0.40	
Herø	11	19	30						
Sandø	9	1	10						
Vanelven	22	34	56	Aahjem	Bryggen	19	0.50	0.50	
	174	542	716						

Som vil sees, er Transportomkostningerne i enkelte Distrikter temmelig store, t. Ex. i Veø og Eid, hvor Transporten af 1 Centner tunge Varer koster over 14 Øre pr. Kilometer. Dette staar selvfølgelig i nær Forbindelse med Transportevnen, der i disse Distrikter paa Grund af Veienes Bakkethed er meget ringe. Overhovedet er Veienes Transportevne inden Amtet ikke meget stor, noget, der finder sin Forklaring deri, at de fleste Veie ere Lokalveie, hvorpaa i Almindelighed kun ganske liden Færdsel finder Sted. Ved saadanne Veies Anlæg, der som oftest bekostes af de engere Kommuner ved Pligtarbeide, ja undertiden endog af enkelte mere Interesserede, lægges der selvfølgeligen Vind paa at indskrænke Anlægsudgifterne saa meget som muligt. Pligtarbeidet i Anledning Veies Oparbeidelse og Vedligeholdelse er forøvrigt meget betydeligt og repræsenterer, som nedenstaaende efter modtagne Meddelelser fra Veinspektørerne udarbeidede Opgave viser, ikke ubetydelige Pengebeløb. (Se Side 34—38.)

Opgaven viser, at der i 1885 til Vedligeholdelsesarbeide er anvendt i Nordmøre 10 947 Mandsdagværk og 8417 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi af 30 598 Kroner, i Romsdal 10 587 Mandsdagværk og 8620 Hestedagværk til samlet Værdi 32 445 Kroner, i Søndmøre 9 551 Mandsdagværk og 5012 Hestedagværk til samlet Værdi 23 921 Kroner. For det hele Amt skulde altsaa det til Veienes Vedligeholdelse i nævnte Aar udlignede Pligtarbeide udgjøre 31 085 Mandsdagværk og 22 049 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi af 86 964 Kroner. Videre viser Opgaven, at der i nævnte Aar er anvendt til Nybygning af Veie i Nordmøre 3535 Mands- og 400 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi af 6141 Kroner, i Romsdal 2066 Mands- og 283 Hestedagværk til samlet Værdi 3509 Kroner og i Søndmøre 3299 Mands- og 396 Hestedagværk til samlet Værdi 6250 Kroner; altsaa for det hele Amt 8900 Mands- og 1079 Hestedagværk til en samlet Værdi af 15 900 Kroner. Pligtarbeidet i 1885 til Vedligeholdelse og Nybygning af Veie skulde saaledes for hele Amtsdistriktet udgjøre 39 985 Mands- og 23 128 Hestedagværk til en samlet Pengeværdi af 102 864 Kroner. I Forbindelse hermed finder jeg at burde tilføie, at, efterat den kommunale Skatte- lov traadte i Kraft, udligne enkelte engere Distrikter paa de almindelige Skattefundamenter det Fornødne baade til Vedligeholdelsesarbeider og til Nybygning af Veie.

Ved Udgangen af Femaarsperioden udgjorde Skydsstationernes Antal 144. Deraf var 15 Tilsigelsesskifter alene for Baadskyds, 24 faste Stationer og 74 Tilsigelsesskifter for kombineret Land- og Søsskyds, 16 faste Stationer og 15 Tilsigelsesskifter alene for Landskyds.

10. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Det staar desværre ikke til at negte, at de temmelig almindelig udbredte og meget høilydte Klager over, at den økonomiske Tilstand inden Amtsdistriktet har gaaet tilbage i Femaaret, have adskillig Grund for sig. Jeg

(Forts. Side 38.)

Opgave (efter Meddelelse fra Veinspektørerne) over

Herredet.	1. Vedligeholdelses-								
	a. Sommerveiarbejde, derunder indbefattet Gruskjørsel paa Vinterføre.							b. Vinter-	
	Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.	Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Heste-Dag-værk.	Samlet Værdi			Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.
					af Mands-Dagværk.	af Heste-Dagværk.	Ialt.		
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			
Nordmøre.									
Kvernæs	2 200	1 800	1.50	1.50	3 300	2 700	6 000	500	500
Edø	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Tustern	60	60	1.60	1.60	96	96	192	-	-
Aure	330	200	1.60	1.60	528	320	848	40	40
Halse	400	300	1.60	1.60	640	480	1 120	80	80
Stangvik	800	400	1.60	1.60	1 280	640	1 920	240	240
Surendalen	900	450	1.50	1.50	1 350	675	2 025	617	617
Rindalen	600	300	1.50	1.50	900	450	1 350	350	350
Sundalen	300	300	2.00	2.00	600	600	1 200	360	360
Øksendalen	200	100	1.60	1.60	320	160	480	80	80
Tingvold	600	300	1.50	1.50	900	450	1 350	240	240
Strømsnæsset	120	120	1.60	1.60	192	192	384	150	150
Fredø	570	350	1.50	1.50	855	525	1 380	60	70
Øre	800	650	1.50	1.50	1 200	975	2 175	350	360
Sum	7 880	5 330			12 161	8 263	20 424	3 067	3 087
Romsdal.									
Bud	500	400	1.50	1.50	750	600	1 350	100	120
Frænen	900	600	1.50	1.50	1 350	900	2 250	127	200
Akerø	800	460	1.50	1.50	1 200	690	1 890	100	-
Sandø	120	80	1.50	1.50	180	120	300	-	-
Bolsø	1 100	900	1.50	1.50	1 650	1 350	3 000	600	600
Næsset	400	400	1.60	1.60	640	640	1 280	200	200
Lateris	3 820	2 840			5 770	4 300	10 070	1 127	1 120

Naturalarbeide, udlignet paa Gaardene i 1885.

arbeide.					2. Nybygning.						
veiarbeide.											
Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Heste-Dag-værk.	Samlet Værdi			Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.	Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Heste-Dag-værk.	Samlet Værdi		
		af Mands-Dag-værk.	af Heste-Dag-værk.	Ialt.					af Mands-Dag-værk.	af Heste-Dag-værk.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1.50	2.00	750	1000	1 750	800	400	1.50	1 50	1 200	600	1 800
-	-	-	-	-	450	-	1.60	-	720	-	720
-	-	-	-	-	495	-	1.60	-	792	-	792
1.60	1.60	64	64	128	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.60	128	128	256	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.60	384	384	768	1 400	-	1.60	-	2 240	-	2 240
1.50	1.50	925.50	925.50	1 851	-	-	-	-	-	-	-
1.50	1.50	525	525	1 050	-	-	-	-	-	-	-
2.00	2.00	720	720	1 440	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.60	128	128	256	40	-	1.60	-	64	-	64
1.50	1.50	360	360	720	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.60	240	240	480	200	-	1.50	-	300	-	300
1.50	2.00	90	140	230	150	-	1.50	-	225	-	225
1.50	2.00	525	720	1 245	-	-	-	-	-	-	-
		4 839.50	5 334.50	10 174	3 535	400			5 541	600	6 141
1.50	2.00	150	240	390	-	-	-	-	-	-	-
1.50	3.00	190	600	790	-	-	-	-	-	-	-
1.50	-	150	-	150	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	120	80	1.50	1.50	180	120	300
1.50	2.00	900	1 200	2 100	788	-	1 50	-	1 182	-	1 182
1.60	1.60	320	320	640	601	20	1.60	1.60	961	32	993
		1 710	2 360	4 070	1 509	100			2 323	152	2 475

Opgave (efter Meddelelse fra Veiinspektørerne) over

Herreder.	1. Vedligeholdelses-								
	a. Sommerveiarbeide, derunder indbefattet Gruskjørsel paa Vinterføre.							b. Vinter-	
	Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.	Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Mands-Dag-værk.	Samlet Værdi			Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.
					af Mands-Dagværk.	af Heste-Dagværk.	Ialt.		
Romsdal (Forts.).			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.		
Transport	3 820	2 840			5 770	4 300	10 070	1 127	1 120
Vesø	900	700	1.60	2.00	1 440	1 400	2 840	220	220
Gryten	1 300	1 000	1.50	2.00	1 950	2 000	3 950	450	450
Eid	250	200	1.60	2.00	400	400	800	50	70
Vold	500	380	1.50	1.50	750	570	1 320	70	90
Vestnæs	1 400	1 000	1.50	1.50	2 100	1 500	3 600	500	550
Sum	8 170	6 120			12 410	10 170	22 580	2 417	2 500
Søndmøre.									
Sunnelven	700	250	1.60	1.20	1 120	300	1 420	190	160
Stranden	700	300	1.50	1.20	1 050	360	1 410	100	100
Norddalen	800	250	1.50	1.20	1 200	300	1 500	-	-
Ørskog	380	240	1.80	1.60	684	384	1 068	200	200
Skodje	630	315	2.00	2.00	1 260	630	1 890	160	110
Søkelven	570	360	1.80	1.60	1 026	576	1 602	50	30
Borgund	428	214	2.00	2.00	856	428	1 284	75	60
Harham	700	300	1.60	1.60	1 120	480	1 600	-	-
Hjørrendfjord	420	210	1.80	1.60	756	336	1 092	125	90
Volden	400	200	2.00	2.00	800	400	1 200	180	110
Ørsten	200	100	2.00	2.00	400	200	600	146	80
Ulvsten	430	360	1.50	1.50	645	540	1 185	75	60
Herø	529	286	1.60	1.60	846	457	1 303	40	20
Sandø	398	92	1.60	1.60	637	147	784	40	20
Vanelven	600	260	1.50	1.50	900	390	1 290	285	235
Sum	7 885	3 737			13 300	5 928	19 228	1 666	1 275

Naturalarbeide, udlignet paa Gaardene i 1885.

arbeide.					2. Nybygning.						
veiarbeide.											
Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Heste-Dag-værk.	Samlet Værdi			Antal Mands-Dag-værk.	Antal Heste-Dag-værk.	Pris pr. Mands-Dag-værk.	Pris pr. Heste-Dag-værk.	Samlet Værdi		
		af Mands-Dag-værk.	af Heste-Dag-værk.	Ialt.					af Mands-Dag-værk.	af Heste-Dag-værk.	Ialt.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
		1 710	2 360	4 070	1 509	100			2 323	152	2 475
1.50	2.50	330	550	880	-	-	-	-	-	-	-
1.80	3.00	810	1 350	2 160	557	183	1.20	2.00	668	366	1 034
1.80	3.00	90	210	300	-	-	-	-	-	-	-
1.50	2.50	105	225	330	-	-	-	-	-	-	-
1.50	2.50	750	1 375	2 125	-	-	-	-	-	-	-
		3 795	6 070	9 865	2 066	283			2 991	518	3 509
1.60	1.40	304	224	528	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	160	140	300	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	1 400	-	1.50	-	2 100	-	2 100
1.60	1.40	320	280	600	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	256	154	410	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	80	42	122	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	120	84	204	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	200	126	326	-	-	-	-	-	-	-
2.00	2.00	360	220	580	890	-	2.00	-	1 780	-	1 780
2.00	2.00	292	160	452	526	-	2.00	-	1 052	-	1 052
1.50	1.50	112	90	202	483	396	1.50	1.50	724	594	1 318
1.60	1.40	64	28	92	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	64	28	92	-	-	-	-	-	-	-
1.60	1.40	456	329	785	-	-	-	-	-	-	-
		2 788	1 905	4 693	3 299	396			5 656	594	6 250

antydede i min forrige Femaarsberetning, at der især i Periodens tvende sidste Aar som Følge af Lammelse i den almindelige Trafik var indtraadt en almindelig Pengemangel og at dette enkeltvis havde medført økonomisk Tryk, ja økonomisk Tilbagegang. Samme Forhold har været ved i nærværende Periode, og det endog i forøget Grad. At saa har været Tilfældet, fremgaar ogsaa af hvad jeg foran har anført om de forskjellige Næringsgrene. Som det fremgaar af nærværende Beretning, har Udbyttet af Jordbruget ialfald for 2 Aar af Perioden været mindre tilfredsstillende, Priserne paa Landmandens Produkter have været temmelig lave, ialfald i Sammenligning med hvad de var for nogle Aar tilbage, Udbyttet af Torskefiskerierne har været adskilligt under det sædvanlige og Sildefiskerierne have saagodtsom aldeles slaaet fejl. Det er derfor ikke saa underligt, om Tilstanden er noget trykket, daarligst er Tilstanden antageligen i Fiskedistrikterne. Jeg vil dog hermed langtfra have udtalt, at den økonomiske Tilbagegang i Femaaret har været saa stor, at den i Almindelighed kan vække nogen Bekymring.

Det Forhold, at Almuen, hvad jeg har god Grund til at tro, for en ikke ringe Del søger at opretholde den under de for et Decennium siden stedfundne forholdsvis gode Tider indførte bedre Lévemaade, bidrager visseligen ogsaa til at forøge det økonomiske Tryk. Forøvrigt maa det medgives, at den romsdalske Landalmue i Almindelighed lever meget tarveligt, ja mangen Gang altfor tarveligt.

Jeg nævnte i min forrige Femaarsberetning, at det temmelig store Antal Landhandlere sikkerligen havde bidraget til at svække Landbefolkningens økonomiske Evne. Denne min Formening fastholder jeg fremdeles, og ved jeg, at endog mange Almuesmænd dele den. Saagodtsom i hvert Herred inden Amtet findes en eller flere Landhandlere og disses Butiker ere ikke forsynede blot med det, som kan henregnes til det nyttige og nødvendige, men som oftest ogsaa med en hel Del andre Gjenstande, der maa henregnes til rene Luxusartikler. At dette Forhold ofte frister Omegnens Beboere til at købe Ting, som de, om Gjenstandene ikke var dem stillet saa nær for Øie, vilde have seet sig hjulpne foruden, er noget, som ikke staar til at modsige. Derhos er det saa, at de allerfærreste Landhandlere her i Amtet drive saadan Forretning, at Almuen hos dem kan finde Afsætning for sine Produkter til rimelige Priser. Mange af dem begynde sin Drift uden nogen Kapital, og er det vist ikke sjældent, at de ved Hjælp af Endossement af Gaardbrugere skaffe sig den fornødne Driftskapital ved Laan i Sparebankerne. Det har da ogsaa oftere vist sig, at Gaardbrugerne ere de, som tilsidst komme til at betale.

Jeg er endog ikke uden Frygt for, at den lettere Adgang, som for Tiden staar aaben til at skaffe sig Pengelaan og da især hos Sparebankerne, hvoraf adskillige haves rundt om i Landdistriktet, har forledet mange Almuesmænd til at benytte sig deraf i Utrængsmaal. Efter min Erfaring taale mange Almuesmænd ikke at være i Besiddelse af Penge, for hvilke de ikke have paatrængende øieblikkelig Brug.

Til Almuskolevæsenet har af de af Stat og Amtskommune bevilgede Midler i Femaaret været anvendt omkring 177 550 Kroner; deraf falder omkring 63 450 Kroner paa Opførelse og Indredning af Skolehuse, Anskaffelse af Lærerrjord og Læremidler m. m. Resten, 114 100 Kroner, udgjør Alderstillæg til Lærerne. Naar hertil kommer et ligestort Bidrag i de førstnævnte Øiemed af de engere Kommuner, maa det medgives, at Ydelserne til Forbedring af Almuskolevæsenet ikke ere ganske ubetydelige. I Perioden har 3 Amtsskoler, 1 i hvert Fogderi, været i Virksomhed. Skolerne have havt Kurser saavel for Gutter som for Jenter, og har Søgningen været meget tilfredsstillende. De til disse Skoler i Femaaret anvendte Udgifter, Statens Bidrag iberegnet, have udgjort ca. 56 400 Kroner.

Til Aftenskoler er i Femaaret anvendt omkring 23 800 Kroner.

I det hele maa det siges, at Sandsen for Oplysning hos den romsdalske Almue er i glædelig Fremgang. Almubogsamlinger findes nu, saavidt jeg ved, i alle Herreder inden Amtsdistriktet.

Med Hensyn til Nydelsen af berusende Drikke har der i Femaaret, efter hvad Fogderne berette, indtraadt en glædelig Forbedring. For nogen Del kan vel dette have sin Grund i knappe Pengetider, men paa den anden Side har sikkerligen den stigende Oplysning blandt Befolkningen aabnet dens Øine for, at overdreven Nydelse af berusende Drikke ved Siden af at virke skadeligt i økonomisk Henseende skjæmmer de Angjældende. Efter hvad jeg har faaet oplyst, er der i flere Herreder dannet Foreninger med Formaal, at virke til Drikkeondets Indskrænkning. Saalangt min Erfaring strækker, kan man ikke karakterisere den romsdalske Almue som henfalden til Drik.

Sædelighedstilstanden har antagelig i Perioden staaet omtrent paa samme Standpunkt som tidligere.

Fattigudgifterne antages i Femaaret at have steget.

Betræffende de Sindssyge, som i nævnte Tidsrum have været forpleiede for Amtskommunens Regning med Bidrag for $\frac{1}{3}$ af de engere Kommuner, hidsættes følgende Opgave:

Distrikt.	Antal Sindssyge ved Aarets Udgang.			Samlet Udgift ved Sindssyges Forpleining.		
	a. Forpleiede paa Asyl.	b. I privat Forplein.	Tils.	a. Forpleiede paa Asyl.	b. I privat Forplein.	Tils.
1881.				Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre	16	48	64	7 861.98	6 447.73	14 309.71
Romsdal	9	32	41	5 008.48	4 230.84	9 239.32
Søndmøre	8	35	43	4 553.55	6 174.84	10 728.39
Amtet	33	115	148	17 424.01	16 853.41	34 277.42

Distrikt.	Antal Sindssyge ved Aarets Udgang.			Samlet Udgift ved Sindssyges Forpleining.		
	a. Forpleiede paa Asyl.	b. I privat Forplein.	Tils.	a. Forpleiede paa Asyl.	b. I privat Forplein.	Tils.
1882.				Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre	19	49	68	10 202.43	6 741.16	16 943.59
Romsdal	6	35	41	3 096.96	4 801.95	7 898.91
Søndmøre	8	34	42	4 206.67	6 210.90	10 417.57
Amtet	33	118	151	17 506.06	17 754.01	35 260.07
1883.						
Nordmøre	15	45	60	8 308.02	6 065.43	14 373.45
Romsdal	10	36	46	4 229.56	4 912.39	9 141.95
Søndmøre	13	88	51	5 159.16	6 957.55	12 116.71
Amtet	38	119	157	17 696.74	17 935.37	35 632.11
1884.						
Nordmøre	12	48	60	7 747.73	6 348.42	14 096.15
Romsdal	13	35	48	4 842.82	4 848.93	9 691.75
Søndmøre	12	40	52	5 817.73	6 972.58	12 790.31
Amtet	37	123	160	18 408.28	18 169.93	36 578.21
1885.						
Nordmøre	11	52	63	5 693.14	7 681.69	13 374.83
Romsdal	11	37	48	5 549.56	4 978.37	10 527.93
Søndmøre	14	40	54	6 237.05	7 014.35	13 251.40
Amtet	36	129	165	17 479.75	19 674.41	37 154.16

Som vil sees, ere Udgifterne til Sindssyge i Femaaret stegne temmelig betydeligt.

Aarslønnen for almindelige Tjenere angives at have været: i Nordmøre: for en Tjenestegut fra 100—160 Kroner, for en Tjenestejente fra 54—75 Kroner; i Romsdal for en Tjenestegut fra 80—160 Kroner og for en Tjenestejente fra 48—70 Kroner; i Søndmøre for en Tjenestegut 80 Kroner og frit Torskfiske, uden frit Fiske almindelig 160 Kroner, og for en Tjenestejente 50 Kroner.

Daglønningen for almindelige Arbeidere angives i Femaaret at have været:

	Paa egen Kost.				Paa Husbondens Kost.			
	Om Sommeren.		Om Vinteren.		Om Sommeren.		Om Vinteren.	
	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.	Mænd.	Kvinder.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Nordmøre .	1.60—1.40	0.80—1.00	1.00—1.40	0.40—0.80	0.70—1.00	0.40—0.60	0.40—0.80	0.20—0.40
Romsdal .	1.20—1.80	0.67—1.00	0.80—1.27	0.50—0.80	0.80—1.20	0.40—0.67	0.40—0.80	0.27—0.40
Søndmøre .	1.60—2.00	0.80—1.20	1.33—1.60	0.60—1.00	0.80—1.80	0.50—1.00	0.50—1.50	0.30—0.60

Fogden i Søndmøre beretter, at der i hans Distrikt, ved Siden af den stedfindende Falden i Pris paa Jordeiendomme og dissers Afkastning, ikke spores nogen mærkelig Nedgang i Arbejdspriserne. Før Tjenerstanden vil nedsætte sine Fordringer, foretrækker den meget almindelig at udvandre til Amerika. Med Hensyn til Udvandringen kan jeg paa Grund af manglende Oplysninger ikke udtale mig med nogen Bestemthed, men vistnok tror jeg, at den i Perioden har været større end nogensinde tidligere i en tilsvarende Tid.

INSTITUTT FOR SAMFUNNSFOREKNING
 AVDELING FOR SOSIOLCGI

B. Kjøbstæderne.**Kristianssund.**

Med Hensyn til Stedets økonomiske Tilstand har Byfogden meddelt:

„1. Handel. Ifølge Opgave fra Toldkasseren har af efternævnte Varer Udskibningen fra Stedet til Udlandet været:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.	Trælast.
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.	Ton.
1881	24 009 896	351 402	3 849	8 424	141 684	2 237
1882	24 942 627	155 516	3 060	7 176	96 631	3 167
1883	19 839 619	113 078	1 896	3 291	112 834	897
1884	23 188 905	152 938	2 729	6 360	76 694	2 521
1885	22 351 173	247 616	2 172	5 708	86 339	2 320

Af Salt og Kornvarer er indført fra Udlandet:

Aar.	Rug.	Byg.	Salt.
	Kg.	Kg.	Hl.
1881	251 100	-	186 057
1882	181 325	48 960	188 034
1883	1 604 870	395 082	177 250
1884	380 140	300 400	214 525
1885	1 329 443	750 295	137 434

Blandt Byens Exportartikler maa ogsaa nævnes Guano, hvoraf i 1881 exporteredes Kg. 1 563 900, i 1882 Kg. 1 664 881, i 1883 Kg. 1 959 360, i 1884 Kg. 1 908 200 og i 1885 1 334 275.

Ved at sammenligne denne Opgave med den tilsvarende for forrige Femaarsperiode vil man finde, at Exporten af Hovedudførselsartikelen herfra, Klipfisk, har holdt sig paa den samme Høide som i den nærmest foregaaende Periode. Ligeledes har Exporten af Klipfisk herfra fremdeles udgjort betydeligt over Halvdelen af Landets hele Klipfiskexport i samme Tidsrum. Iøvrigt bemærkes i Henhold til de af herværende Handelsforening meddelte Oplysninger, at Perioden begyudte med overmaade høie Priser paa Klipfisk, og disse naaede i de følgende Aar en aldeles ukjendt Høide, der stod langt over den Normalværdi, Varen maa antages at have, og dette viste sig tydeligt nok i de store Tab, som Exportørerne led hvert Aar i den sidste Del af Sæsonen, og som ikke engang tilnærmelsesvis opveiedes ved tilsvarende Fordele i den

første Del af Sæsonen. Under disse vore høie Priser udrustede Fransk-mændene altid flere og flere Expeditioner til Fiskefangst paa Islands og Amerikas Kyster for at præparere Varen til Klipfisk i Bordeaux og andre Steder, og den derved for vor Klipfisk opstaaede større og større Konkurrence lagde man desværre altfor liden Bret paa her i Landst, idet man vedblev med at anlægge de høie Priser og saaledes skaffede den i Frankrig virkede Fisk langt lettere Indpas, end ellers vilde være blevet Tilfældet. I 1883 foregik et storartet Seifiske over hele Finmarken, og præpareredes der flere Hundrede Tusinde Voger Klipfisk-Sei, medens der ellers kun produceres et høist ubetydeligt Kvantum deraf. Dette store Kvantum af Sei kunde ikke konsumeres i Sæsonen, og under en altfor stærk Export deraf tabtes der forholdvis enorme Summer derpaa, ligesom Priserne paa de bedre Klipfiskarter ogsaa trykkedes ikke lidet derved.

De uheldige Forhold, hvorunder Klipfiskhandelen har været drevet i den større Del af Femaaret, frembragte en alvorlig Krise blandt Stedets Handlende i Oktober—November 1884, saa at den overveiende Del af de Handlende maatte indstille sine Betalinger, og hvile Følgerne deraf fremdeles trykkende paa Handelsverdenen her. I det sidste Aar af Perioden — 1885 — anlagdes fornuftigere Priser paa Varen, hvorved der igjen er kommen ind større Stabilitet i Forretningen, og er det at haabe, at man vil fortsætte dermed, da den franske Fisk ellers vil blive den norske Vare en altfor farlig Konkurrent.

Som aarligt Gjennemsnitsprodukt af Hjemmefisket, hvortil regnes Fisket i Nordmøre og Fosen, kan man i Femaarsperioden regne ca. 150 000 Voger mod ca. 200 000 i den forrige Periode.

Exporten af Sild fra Stedet har som Regel været tabbringende. Sildefiskeriet inden Distriktet har været meget ubetydeligt. Rognhandelen har været drevet under ganske gode Forhold og har et enkelt Aar endog afkastet rigelig Gevinst. Fortjenesten paa Tran var ganske god i de første Par Aar af Femaarsperioden, men senere meget ringe. Priserne for den til Brug som Medicintran forædlede Tran have tildels været tabbringende. Udførselen af Guano har neppe levnet nogen videre Fortjeneste. da Varen hyppigst har havt en vigende Tendents. Trælastudførselen har ikke taget nogetsomhelst Opsving og Fordelen har vistnok været meget ringe og Forretningen oftere tabbringende.

Indførselen af Kornvarer er ikke i videre Tiltagende, idet man istedetfor Korn indfører Mel og væsentligst fra indenlandske Byer. Saltimporten har været i jevn Stigning, medens Kulimportens Stigning ikke har været saa betydelig som i forrige Femaarsperiode, nemlig kun ca. 26 000 Hektoliter.

Handelsomsætningen med Byens Opland er fremdeles i Tiltagende, og er den herunder foregaaede Trafik bleven lettet og ophjulpen ved en Forflerelse af Dampskibsruiter i de Byen tilstødende Sødistrikter, specielt er Dampskibet „Nicolay H. Knudtson“ sat i Fart fra Kristianssund langs Averøen og indover Romsdalsfjordene med Veblungsnæs og Erisfjordens Bund som Endepunkter i Ruterne.

Af Fabriker er i Femaaret anlagt en Tønde- og Kassefabrik paa Meisingset, ca. 3 Mile fra Byen. De før anlagte i Kristvik — Tønde- og Kassefabriken og Guanofabriken — ligesom Guanofabriken paa Fredø og den her i Byen beliggende Jodfabrik have næsten uden Afbrydelse været drevne i Femaarsperioden. Vaagsbø Kornmølle, der er beliggende i Kornstad, er bleven betydeligt udvidet i de sidste Aar.

Den i forrige Femaarsberetning omtalte ældre „Handelsforening“ bestaar fremdeles; dens Medlemsantal var ved Udgangen af 1885: 21.

2. Skibsfart og Skibsbyggeri. Fragtkonjunkturerne have i hele Femaaret været flauere og daarligere, saa at endog Byens Skibe tildels have været oplagte, — dog ikke i nogen betydelig Grad. Byens egen betydelige Exporthandel sysselsætter nemlig en stor Del af dem, ligesom hellerikke den ved Forlis eller Bortsalg suksessivt stedfindende Aftagen i vore Skibes Antal og Tonnage er bleven erstattet ved en tilsvarende Anskaffelse af nye. Ved Udgangen af 1885 var efter Toldkassererens Opgave Antallet af her hjemmehørende Seilskibe 62 Stkr. med en samlet Drægtighed af 7898 Ton og af Dampskibe 16 Stkr. med en samlet Drægtighed af 2554 Ton. Desuden haves endel mindre Fartøier, der gaa i indenrigsk Fart, samt 3 smaa Dampbaade, der besørge Færgningen mellem de Øer, hvorpaa Byen ligger, og 2 mindre Dampslupper, der vel væsentlig benyttes under Fiskeribedriften, men ellers anvendes som Bugserbaade og kan faaes leiede til mindre Ture. De herværende 4 Skibsværfter beskjæftiges hovedsagelig med Reparationer af Skibe og Bygning af mindre Fartøier. Den i forrige Femaarsberetning omtalte „Assuranceforening for Søfolks Tøi“, saavel som den ligeledes nævnte „Kristianssunds Skibsassuranceforening“ til gjensidig Forsikring af her i Byen og dens Omegn hjemmehørende Fartøier bestaar fremdeles.

„Skipperforeningen“ havde ved Udgangen af 1885: 50 Medlemmer.

3. Haandværksdrift. Haandværkerforeningens Bestyrelse har meddelt, at Haandværksdriften i den senere Tid har staaet paa et temmelig høit Trin her i Byen, og at som Følge deraf omtrent alle Byens større Jordbrugere nu tage sit Behov indenbys, tidligere har Haandværkerforeningen klaget over, at der ikke er bleven udvist fornøden Tillid isaahenseende fra Forbrugerne. Ikkedestomindre, oplyses der, er Haandværksstanden her i Byen i de sidste 3 gaaet tilbage i økonomisk Henseende, efterat den i de første 2 Aar var gaaet fremad. Grundene til denne Tilbagegang maa da først og fremst søges i de daarlige Tider i Almindelighed og selvfølgelig specielt i den økonomiske Kalamitet, som er overgaaet vor By, men ogsaa i den betydelige og skadelige Konkurrence, som Frihandelssystemet og Haandværksloven af 1866 har skaffet Haandværkerne udenfor deres egen Stand. Den af Haandværkerforeningen i 1866 oprettede Laaneindretning havde ved Udgangen af 1885 en Formue af Kr. 4000 mod Kr. 2200 ved Udgangen af 1880. Den i 1873 oprettede Enkekasse eier nu et Fond af Kr. 6500, mod Kr. 6000 i 1880 og har i de sidste 2 Aar ydet en Understøttelse af Kr. 280 aarlig til Enker efter afdøde Med-

lemmer af Foreningen. Den i 1878 oprettede Sygekasse samt det i 1880 oprettede Industrielotteri ere begge gaaede overstyr paa Grund af liden Tilslutning. Den offentlige Tegneskole er fremdeles i Virksomhed og ligesaa Haandgjerningsskolen for Gutter, der i 1885 havde et Elevantal af 230 og er bleven understøttet ved Midler af Sparebanken og Brændevinsbolaget.

4. Bergværksdrift. Noget dertil henhørende Anlæg findes ikke i Byen eller paa dens Grund.

5. Jordbrug. De Jorder, der ligge inden Byens Territorium, benyttes fremdeles omtrent udelukkende til Græsavl, hvorved de have ydet deres Eiere en i høi Grad indbringende Bedrift; Melken, der altid afsættes som saadan uden videre Bearbejdelse til Smør eller Ost, har nemlig jevnt gennem hele Femaarsperioden staaet i høi Pris. Dyrkning af Havevækster og Frugttræer finder ikke Sted i nogen nævneværdig Grad, og vilde neppe heller Klimat- og Naturforholdene stille sig gunstigt ligeoverfor videregaaende Forsøg i denne Retning.

6. Almindelige Bemærkninger. De i økonomisk Henseende daarlige Tider, der var indtraadt allerede i de sidste Aar af den forrige Femaarsperiode, har i den sidst forløbne saa langt fra forbedret sig, at tvertimod Forandringen her i Byen er skeet til det værre. Den i Slutningen af 1884 og Begyndelsen af 1885, — paa Grund af de yderst uheldige Forhold, hvorunder Byens Hovednæringsveie da allerede i længere Tid havde virket — her indtraadte Handelskrise var i høi Grad voldsom og omsiggribende; saavel de større og største Firmaer paa Stedet som de mindre rammes deraf. Adskillige af de Firmaer, der indstillede sine Betalinger, især af de betydeligere, opnaaede dog uden Skifterettens Mellekomst Akkord med sine Kreditorer, saa at de kunde vedblive at virke i sine tidligere Forhold. Men den overveiende Del maatte overgive sine Boer til Konkursbehandling, og disses Antal blev usædvanligt stort.

Skatterne have fremdeles havt Tilbøielighed til at stige og ere nu temmelig høie, hvilket er saa mere følbart for de Skattepligtige, som Skatteevnen er saa overordentligt reduceret. De afholdte Udpantninger, saagodtsom udelukkende for Skatter, have i Femaaret udgjort 9173 for Kr. 309 706. Der har været afholdt Exekutioner 251 Stkr. for Beløb Kr. 189 388, Tvangsauktioner over fast Gods 65 Stkr. for Beløb Kr. 319 037, Tvangsauktioner over Løvsøre 41 Stkr. for Beløb Kr. 18 281.

Byens Indvaanerantal der ved Udgangen af 1880 udgjorde 9000, antages nu at være steget til ca. 9500.

De brandforsikrede Bygningers Taxtsum beløb sig den 31te Decbr. 1885 til Kr. 9 034 430.

Ædruelighedstilstanden er for Byens egen Befolknings Vedkommende gaaet stærkt fremad i det forløbne Femaar og maa nu siges at være meget god; hertil har visselig for en stor Del Brændevinsbolagets Oprettelse i 1878 bidraget,

men vel endnu mere den af Afholdsforeningerne tillive kaldte Bevægelse i denne Retning, hvilke Foreninger her paa Stedet have virket under stor Tilslutning.

Byens Budget udgjorde :

i 1881	Kr. 180 416.00
- 1882	- 180 800.00
- 1883	- 180 000.00
- 1884	- 185 950.00
- 1885	- 180 000.00

Deraf var besluttet udlignet :

	Som Eiendomsskat. Kr.	Som Fattigskat. Kr.	Skat paa Formue og Næring. Kr.
i 1881	23 000.00	39 671.00	92 000.00
- 1882	22 890.00	41 510.00	91 560.00
- 1883	21 997.33	46 396.67	87 989.33
		Som Skat paa Formue og Næring. Kr.	
- 1884	16 399.70	147 597.30	
- 1885	15 806.40	142 257.60	

Til Fattigvæsenet var ialt bevilget :

i 1881	Kr. 48 171.00
- 1882	- 49 510.00
- 1883	- 53 730.00
- 1884	- 54 746.00
- 1885	- 58 726.00

Til Almuskolevæsenet var ialt bevilget :

i 1881	- 27 220.00
- 1882	- 27 130.00
- 1883	- 27 860.00
- 1884	- 28 210.00
- 1885	- 28 264.00

Byens Gjæld var ved Udgangen af 1885 Kr. 624 000.00. Af offentlige Bygninger er i Femaaret opført og istandbragt :

1. Almuskolebygning paa Nordlandet med 7 Klasseværelser og Lærerbekvemmelighed samt Gymnastiklokale i særskilt Bygning, hvorhos i Kjælderetagen er indrettet bl. a. 2 Værelser for Husflidsskole. Skolens hele Kostende andrager (foruden Tomt) til Kr. 40 000.00.

2. Almuskolebygning i nedre Enggade paa Kirkelandet for 1200 Elever, med ialt 19 Klasseværelser, Lærerbekvemmelighed, Pedelbolig, Gymnastik- og Festivitetslokale, hvorhos i Kjælderetagen er indrettet bl. a. 3 Værelser for Husflidsskole. Skolens hele Kostende andrager (foruden Tomt) til ca. Kr. 62 000.00. Denne Skolebygning erstatter den forhenværende Almuskolebygning, der er bortsolgt.

Vandværkerne paa Nordlandet og Indlandet ere uforandrede, derimod er paa Kirkelandet dettes Vandbassiner No. 2 og 3 forøgede ved Udgravninger,

saa disses samlede Indhold nu er 38 000 m³, altsaa forøgede med et Rumindhold af 14 500 m³. Arbejderne hermed have kostet omkring 10 000 Kr. Byen har i 1885 faaet Brandtelegraf med Centralstation i Brandvæsenets Hovedstation paa Kirkelandet. Til denne er knyttet 4 Telefonstationer og 18 Meldestationer. Den har kostet omkring 8000 Kroner.

I Femaaret er tilkommet:

Paa Kirkelandet	af 12.5 m. brede Gader	140	løbende m.
- Gomatlandet	—	—	20	— -
- Nördlandet	7.5	—	80	— -
			<hr/>	
Tilsammen			240	løbende m.

Gadelygternes Antal er nu 96 mod 80 i 1880.

Efter Meddelelse fra Havnekommissonen er i Femaaret anvendt:

- a. til Opførelse af en Fisketrappe med tilhørende Torv mellem Tolddboden og Kirkealmenningen Kr. 10 700, Kaiens Længde mod Havnen er 23¹/₂ m. og Torvets Areal er 750 m².
- b. til Forlængelse af Indlandets Almenningskai Kr. 700.
- c. til Anlæg af Kirkelandets vestre Almenningskai Kr. 33 000. Kaien, som er bygget af Sten paa Jetté og har 3 Trapper, stikker ud fra Havnelinien 28 m. i en Bredde af 12¹/₂ m.
- d. Til Anlæg af Gomatlandets Almenningskai Kr. 1950.00. Kaien, som er bygget af Sten med udmineret Baadhavn og Trappe, er mod Havnelinien 17¹/₂ og strækker sig op til Gaden i en Længde af 12¹/₂ m. med et Fladeindhold af 219 m².

Af de allerede fremsendte Schemaer vil erfares:

Daglønnen var i 1885 almindeligvis: for simple Dagarbeidere Kr. 1.40, for Svende fra Kr. 1.80 til Kr. 2.67, dog for Murersvende Kr. 3.00. Arbeidere ved det mekaniske Værksted havde 2.00.

Ved Udgangen af 1885 udgjorde Antallet af Personer, der havde Borgerkab til Byen, 439 samt 7 Enker, hvortil kommer Kvinder med Næringsbrev, nemlig 30 som handelsberettigede og 2 som haandværksberettigede.

I Perioden er afhændet faste Eiendomme:

218 Stkr. for Beløb	Kr.	1 182 350
thinglæst Panteheftelser 607 Stkr. for Beløb	-	2 794 403
og aflæst — 514 — - —	-	1 764 019

I Byen findes en Husholdningsforening, stiftet i 1871 med et Medlemsantal ved Femaarets Udløb af 225 og med en Omsætning i Femaaret af Kr. 244 300, og en Forbrugsforening, stiftet i 1883, med et Medlemsantal ved Udløbet af 1885 stort 101, og med en Omsætning i de 2³/₄ Aar, hvori den har virket, af Kr. 90 852. Videre haves 4 Stkr. saakaldte Dødelader, Haandværkerforeningens Laaneindretning samt Kristianssunds Kreditbank, et privat Bankinstitut, grundet paa Aktier.

Over industrielle Anlæg meddeles følgende Opgaver:

Nedre Kranens Skibsværft,
 Mellemværftets —
 Bjørnehaugens —
 Øvrekransens Interessentskab (Skibsværft),
 And. Berghs kemiske Fabrik (Jodfabrik),
 Kristianssunds Mineralvandfabrik,
 Bjørn Enges Sønners Olieklædefabrik,
 Vaagens Reberbane,
 Brunsvigens —
 Clausenbanens —
 John Larsens —
 Øvrevaagens —
 J. C. Loennechens Tøndefabrik,
 Næs's Skotøifabrik,
 Kristianssunds Dampkøkken,
 Fosna Preserving Ko.,
 Helge Barmanns Garveri,
 I. M. Marstrands Efterfølgers —
 Gomatlandets Dampsag,
 Vaagens Brug (mekanisk Værksted).

Rettighed til Udskjækning af Øl og Vin indehaves af 12 Personer og af Brændevinssamlaget.“

Molde.

Om Byens Tilstand har Byfogden meddelt:

„1. Handel. I det med 1885 udløbne Femaar har Molde Bys Handelsvirksomhed været i Aftagende.

Aarsagerne hertil maa formentlig væsentlig søges i den Omstændighed, at Nabobyerne Kristianssund og tildels Aalesund med sin for Handel og Skibsfart meget heldigere Beliggenhed lidt efter lidt have trukket til sig Distrikter, der tidligere have søgt Molde med sin Handel. I 1884 blev ogsaa de Stedet tidligere tilliggende, temmelig betydelige Fiskevær, Ona og Søndre Bjørnsund, ved den forrige Eiers Konkurs solgte til et Firma i Kristianssund, saaledes, at alle Fiskeriprodukter fra disse siden den Tid ere gangne did, medens Opsidderne og Fiskealmuen som en nødvendig Følge af det Forhold, hvori disse staa til Fiskeværenes Eiere, ere nødsagede til at købe hvad de væsentlig tiltrænge baade til sin Bedrift som Fiskere og tildels til Livsophold der, hvor disse bo. Naar dertil kommer den store Konkurrence, som er opstaaet ved de mange Landhandlerier og Forbrugsforeninger rundt omkring i hele Romsdals Fogderi, hvilken har bevirket, at Bønderne i Distriktet føre sine Produkter til nærmeste Handlende, hos hvem de igjen købe sine Nødvendighedsartikler, har man i disse Faktorer en naturlig Forklaringsgrund til, at Handelsomsætningen i det store taget som den daglige Handel for Molde Bys Vedkommende er aftaget.

Til Udlandet er efter Opgave fra Toldkassereren hersteds i Perioden udført:

Aar.	Klipfisk.	Tørfisk.	Tran.	Rogn.	Sild.
	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.	Hl.
1881	295 434	11 322	72 $\frac{1}{2}$	171 $\frac{1}{2}$	5 458
1882	236 488	1 820	30 $\frac{1}{2}$	1	936 $\frac{1}{2}$
1883	81 300	-	-	6	5 924
1884	150 000	-	201	-	3 423
1885	119 232	-	83	-	2 389

Fortjenesten paa Klipfisk, der er Byens vigtigste Udførselsartikel, har været liden.

Paa Tran og Rogn har der været tjent noget, men dette bliver naturligvis en Bagatel, for det første fordi Avancen ikke har været stor og for det andet fordi — som af foranstaaende Opgaver vil sees — de udførte Partier af Tran og Rogn ere rene Ubetydeligheder. Paa Sild, hvoraf der hellerikke har været store Kvanta, er der neppe tjent noget nævneværdigt Beløb.

Af Guano er der i Femaaret gjennemsnitlig produceret 107 020 Kg., hvoraf er ført til Udlandet 102 020 Kg. og solgt paa Stedet 5000 Kg. Raastoffet har været indkjøbt dels paa de udenfor Romsdals Fogderis Kyst liggende Fiskevær, dels paa Søndmøre. Da Raastoffet tildels har faldt meget kostbart og Efterspørgselen paa Produktet ikke har været stærk, samt paa Grund af den ogsaa i denne Branche overhaandtagende Konkurrence, har der neppe været nogen stor Fortjeneste paa Guano.

Hvad Indførsel angaar, da har denne væsentlig bestaaet i Mel, Salt, Hamp, Kolonial- og Manufakturvarer, Jern, Vin, Malt og Brændevin. Af disse Artikler ere de fleste indførte fra Indlandet, væsentlig fra Bergen og Kristiania, og det har ikke lykkedes mig at kunne faa nogen Opgave over deres Mængde. Fra Molde Toldbod har jeg modtaget en Opgave over enkelte fra Udlandet indførte Artikler, som nedenunder findes anført, men jeg pligter at tillægge, at Toldvæsenets Funktionær, der paa min Anmodning har meddelt Opgaven, samtidig har meddelt mig, at, ihvorvel han antager, at den er rigtig, tør han dog ei indestaa derfor, idet de Bøger, hvorfra han skulde hente Tallene, ere indsendte til Revision.

Aar.	Uldvarer.	Salt.	Brændevin.		Malt.
			Fustager.	Flasker.	
	Kg.	Hl.	Kg.	Liter.	Kg.
1881	1 746	5 546	4 057	78	Kan ikke opgives
1882	1 838	1 202	3 738	10	32 696
1883	1 040	2 982	1 768	68	44 886
1884	2 790	2 518	2 513	174	26 433
1885	1 431	2 958	3 158	461	28 670

23 Personer havde ved Femaarets Udløb Borgerskab som Handlende i Byen, medens 11 til samme Tid havde forenet Handels- og Haandværksborgerskab. I Perioden have 17 Firmaer gjort Konkurs.

Stedets Handelsforening, der er oprettet i 1856, har til Formaal at bevirke Enhed og Samvirken blandt de Handlende for at fremme og lette Næringsdriften i og omkring Byen.

6 Personer havde ved Femaarsperiodens Udløb Rettighed til Udsalg af Øl og Vin, hvoraf 3 en indskrænket Ølret.

2. Fiskeri. I eller fra selve Byen foregaar intet Fiske af nogen Betydning. Sildefisket har i tidligere Aar været drevet med noget Udbytte fra selve Byen, hvilket har havt tilfølgende, at der i Byen er dannet Sildnotbrug. Disse have næsten ikke været ude i Perioden, og naar et enkelt kan have forsøgt sig, har der altid resulteret Tab. I Torskefiskerierne paa Søndmøre og Romsdal deltog kun enkeltvis Personer fra Byen.

3. Skibsfarten ligger nede og er i betydeligt Aftagende siden sidste Femaarsberetning. Der findes saaledes hjemmehørende i Molde ved Udgangen af 1885 kun: af Seilfartøier 8 og af Dampskibe 2 med en Drægtighed af respektive 370 Ton og 238 Ton. Dampskibsfarten har ikke lønnet sig. Seilskibene, der udelukkende bestaa af mindre Fartøier, have væsentlig været benyttede til Fiske- og Sildeexpeditioner og have vistnok givet noget, omend ikke betydeligt, Udbytte. Med disse Fartøier har været employeret 8 Kapteiner og 18 Matroser samt nogle faa Skibsgutter. Hyren for en fuldbefaren Matros har dreiet sig omkring Kr. 44 + Kosten pr. Maaned.

4. Haandværksdriften staar omtrent paa samme Standpunkt som i forrige Femaarsperiode. Det antages dog, at den ei har været i nogen nævneværdig Tilbagegang. 42 Personer havde ved Periodens Udgang Borgerskab som Haandværkere. Den gennemsnitlige Løn for Haandværkssvende har udgjort omtrent Kr. 1.80 daglig uden Kost og Logi, for Haandværksdrengene Kost og Logi.

En med Byens Almuskole forbunden Haandgjerningsskole bestaar fremdeles.

Byens offentlige Tegneskole er i Virksomhed hvert Vinterhalvaar og har 2de Lærere. Der undervises i Frihaandstegning 3 Aftener om Ugen 2 Timer, og har Frihaandspartiet gennemsnitlig havt et Elevantal af 33 Stykker aarlig, og i Konstruktion 2 Aftener ugentlig 2 Timer, hvilket Parti har været gennemsnitlig besøgt af 12 Elever.

5. Fabrikdrift. Af Fabrikker havde i selve Byen 1 Guanomølle og 1 Ølbryggeri. Ganske i Byens Nærhed drives en Fyrstikfabrik væsentlig med Arbeidere her fra Byen, hvilken Fabrik eies af et Interessentskab i Byen. Med Hensyn til Guanomøllens Virksomhed henvises til hvad foran derom under Rubriken „Handel“ er meddelt. Ved den har i ca. 10¹/₂ Uge aarlig været beskæftiget 5 Mand til en gennemsnitlig Betaling af Kr. 10.60 ugentlig pr. Mand. Ølbryggeriet har

i 1881 . . .	produceret	270 000	Flasker Øl,
- 1882 . . .	—	230 000	—
- 1883 . . .	—	210 000	—
- 1884 . . .	—	220 000	—

og i 1885 1690 Hl. Bayerøl og 70 Hl. Sødtøl. Den gennemsnitlige daglige Arbeidsstyrke har været 5 Mand og 1 Kvinde. Bryggeriets Marked har hovedsagelig været Molde, Aalesund og Romsdals Fogderi. Fyrstikfabriken har havt en Arbeidsstyrke af 17 Voksne og 20 Børn. En hel Del Børn og Kvinder have desuden havt Arbeide fra Fabriken i sine Hjem med Tillavning af Tutter.

Markedet for Fabrikens Produkt, der i det væsentligste bestaar af Svolvstikker, har været Egnen fra Stat til Nordkap.

6. Bergværksdrift findes ikke i Byen.

7. Skibsbyggeri har ikke fundet Sted i Femaaret.

8. Jordbruget. Paa de fleste af de inden Byens Grændser værende Jordbrug har fornemmelig kun været avlet Hø. Dette har været benyttet til Brugenes Besætninger, undtagen paa et Par af dem, hvor hele Høvlingen i Femaarsperioden har været solgt til Bønder i de Byen nærmest liggende Landdistrikter. Gjødelse faaes med Lethed fra Byen uden andet Kostende end Transporten. Af Poteter har paa Brugene Udsæden aarlig været ca. 40 Tønder, af Havre $10\frac{1}{2}$ Tønde og af Byg 5 Tønder.

Kreaturholdet var ved Femaarsperiodens Slutning 68 Storfæ og 14 Heste. Her findes intet Meieri.

9. Tilstanden i Almindelighed. Denne er siden forrige Indberetning, saavidt forstaaes, i nogen Tilbagegang.

Der er i Perioden afhændet 39 faste Eiendomme til samlet Beløb	Kr.	126 447
thinglæst Panteheftelser 110 Stkr.	—	- 284 326
aflæst Do. 81 —	—	- 250 216
18 Tvangsauktioner over fast Gods afholdt	--	- 67 920
17 Do. — Løvsøre —	—	- 17 416
64 Exekutioner afholdt	—	- 38 329
435 Udpantninger	--	- 12 699

Byens Budget androg i:

1881 til	Kr. 21 740,	deraf Byskat	Kr. 14 670,	Fattigskat	Kr. 7 070
1882 - -	23 500	—	- 17 400	—	- 6 100
1883 - -	22 500	—	- 16 000	—	- 6 500
1884 - -	23 000	—	- 14 200	—	- 8 800
1885 - -	22 700	—	- 13 800	—	- 8 900

Arbejdspriserne have i Femaaret udgjort for Tømmermænd og Stenarbeidere fra Kr. 1.80 til Kr. 2 pr. Dag, for Svende gennemsnitlig de samme Beløb, dog noget høiere for Mur-, Maler-, Bogbinder- og Bogtrykkersvende — alt uden Kost. For almindelige Arbeidere har Daglønnen om Sommeren været 1.60, om Vinteren 1.40. Den almindelige gennemsnitlige Løn for faste voksne Tjenestedrenge har været ca. Kr. 180 samt Kost og Logi. For yngre Gutter i fast Tjeneste ca. Kr. 100—120 foruden Kost og Logi. Naar disse Angivelser synes at staa i Strid for en Del med, hvad af døde Byfoged Møller i Schemata til det statistiske Centralbureau har angivet, og navnlig med Hensyn til den forskjellige Lønning til de forskjellige Slags Svende, f. Ex. Skrædder- og

Skomagervende i Forhold til andre Svende, da maa jeg antage, at hans Op-gave beror paa en Misforstaaelse. Ialfald har det ikke lykkedes mig paa mine Forespørgsler i denne Henseende at komme til det af ham angivne Resultat, medens jeg tværtom har faaet den Oplysning, at alle Svendes Lønninger — udenfor de foran med højere Lønning nævnte — omtrent er lige. For Tjeneste-piger har den aarlige Løn dreiet sig om Kr. 80 foruden Kost og Logi. I 1881 blev der oprettet et Brændevinssamlag i Molde. Dette har virket betydeligt til Forbedring i Ædruelighed ved Siden af en i 1883 stiftet Good-Templar-Forening og en noget senere oprettet Afholdsforening.

Byens Arbejderforening tæller ca. 100 Medlemmer, der erlægge en ugentlig Kontingent af 13 Øre. Foreningens Formue udgjorde ved Udgangen af 1885 Kr. 4800 samt et Bibliothek paa ca. 900 Bind. Inden Foreningen er dannet et Pensionsfond, der eier ca. Kr. 2000, som i Femaaret er skjænket Foreningen med det Halve af Brændevinssamlaget og for den anden Halvdel er overført fra Medlemskontingenten. Ifølge Statutterne skal Pensionsfondet bestyres af en særskilt Direktion. Pensionsberettiget er ethvert Medlem inden Foreningen, som tilhører Arbejderstanden, opnaar en Alder af 65 Aar og i 25 Aar har været fast Medlem af Foreningen. Renterne af dette Fond skal uddeles første Gang ved Udgangen af 1887. I Arbejderforeningen holdes Møde hver Søndag Eftermiddag, Bibliotheket er vel benyttet.

I Sygdomstilfælde nyde Medlemmerne af Mandkjønnet 4 Kr. ugentlig samt fri Læge, af Kvindekjønnet 2 Kr. ugentlig samt fri Lægebehandling. Ved et Medlems Dødsfald erholder dettes Efterladte 40 Kr. til Begravelses-omkostninger.

Her findes et Byselskab, der i en længere Aarrække har virket for Byens Forskjønnelse ved Træplantning og Anlæg af Veie. Selskabet tæller ca. 80 Medlemmer med en aarlig Kontingent af ca. Kr. 2.00.

Byens Skolevæsen har ingen Forandring undergaaet i Femaaret.

Byens Gader ere ikke forøgede i Udstrækning, derimod er der gjort adskilligt til Forbedring af disse, idet 3de større Bakker ere betydeligt sænkede og forøvrigt udbedrede.

Gadelygternes Antal er 24 mod 20 ved forrige Periodes Udløb.

Torvkaien er som tidligere i Udstrækning, den er vel vedligeholdt og er der paa den opført et Vagthus for Byens 6 Fløtmænd.

Havnen er bleven endel udgrundet, den er forsynet med de samme Fortøyningsredskaber som tidligere, nemlig Duc d'Alb'er og en større Bøie, udlagt omtrent midt i Havnen.

Vandværket er i god Stand. Brandredskaberne ere i god Orden.

I 1884 er der til Byen indkjøbt Tomt til ny Kirkegaard paa Gaarden Reknæs's Grund. Kirkegaarden, der efter at være afgrøftet, indgjærdet og beplantet, begyndte at tages i Brug i April Maaned 1885, har siden den Tid fuldstændig afløst den ældre ved og omkring Byens gamle Kirke liggende Begravelsesplads. Paa den nye Plads skal efter Bestemmelse opføres et Ligkapel.

Den 17de Mai 1885 nedbrændte Byens gamle Kirke, og har man siden benyttet et herstaaende Forsamlingshus til midlertidigt Brug ved Gudstjenesten.

Et nyt Fattighus er opført straks ovenfor, men i Byen, i Nærheden af den gamle Kirke, det skal afløse det gamle nede i selve Byen beliggende Fattighus, hvilket tænkes nedrevet.

Hotelvæsenet har i Perioden taget et betydeligt Opsving. Her haves nu 3de Hoteller, hvoraf de 2de ligge i selve Byen med respektive 40 og 12 Værelser og det 3die straks indenfor Byen med ca. 60 Værelser. Hotellerne, hvoraf det sidste kun er aabent i Sommermaanederne, have vistnok gjort gode Forretninger, idet Turiststrømmen er betydeligt forøget og ventes endnu at stige betydeligt.

Foruden de foran under Rubriken Fabrikdrift nævnte Indretninger findes her 2 Garverier med tilsammen 6 Mand i Arbeide, 1 Reberbane med 3 Arbeidere og 3 Farverier med 6 Arbeidere.

Molde Sparebank, der efter Kirkens Brand i 1885 skjænkede Kommunen Kr. 50 000 til ny Kirkes Opførelse, eiede ved Udgangen af 1886, efterat disse Kr. 50 000 ere udbetalte, Kr. 188 825.“

Aalesund.

Om Byens Tilstand har Byfogden meddelt:

„1. Handel. Stedets Handelsvirksomhed har i Femaaret tildels været lammet af mindre gunstige Konjunkturer for Fiskeprodukterne. Søndmørsfiskets Udbytte har været ujevnt og for enkelte Aar af Perioden misligt, medens Priserne i første Haand maaske have været for høit anlagte. Da de store Fiskerier i Lofoten og Finmarken have givet saameget større Udbytte, har Overproduktion fundet Sted og det endelige Resultat for Byens Handelsstand er saaledes blevet mindre tilfredsstillende, uden at det dog kan siges, at Forretningerne have foranlediget betragtelige Tab. De Handlende have fortsat med at tage aktiv Del i Fiskerierne, dels ved Bygning og Udrustning af Fangstfartøier for egen Regning, dels ved ydet Assistance til Fiskere i samme Øiemed. Denne Bedrift, der har vist sig lønnende, vil saaledes antagelig udvides og har en lovende Fremtid. Samhandelen med Landdistriktet udenfor Omsætningen af Fiskeprodukterne har fremdeles været af mindre Betydning. Den ikke ubetydelige Produktion af Smør og Skind gaar hovedsagelig til Bergen og Østlandet. Kornhandelen er ikke betydelig og hvad der omsættes i Distriktet tages for den største Del hos Landhandlerne og Forbrugsforeningerne. Omsætningen af Mel er betydelig, Indførselen sker fra Bergen og Stavanger.

Den vigtigste Exportvare er Klipfisk. Der udførtes:

1881	6 660 016 Kg.
1882	5 352 616 —
1883	5 458 058 —
1884	6 835 599 —
1885	5 010 924 —

der udgjør 5 863 442 Kg. gjennemsnitlig aarlig eller en betydelig Nedgang siden sidste Femaar, da Exporten var 9 127 670 Kg. gjennemsnitvis.

Af Tørfisk er udført:

1881	69 393 Kg.
1882	10 888 —
1883	1 530 —
1884	15 930 —
1885	29 931 —

altsaa betydeligt mindre end det tidligere Femaar, eller gjennemsnitlig 25 534 Kg. mod 89 918 Kg.

Kveitefisket har udviklet sig betydeligt og foregaar dels med aabne Baade, dels med Dæksfartøier og afgiver en god Fortjeneste for Fiskerne. Fisken sendes fersk i Is hovedsagelig til Skotland.

Exporten har været:

1881	5 342 Kg.
1882	29 597 —
1883	201 541 —
1884	248 045 —
1885	275 704 —

Det sees altsaa, at Exporten især i de 3 sidste Aar har været betydelig og er steget stærkt fra Periodens 2 første Aar. Hertil kommer hvad der er afskibet over Bergen. Dette er et ei ubetydeligt Kvantum, men nøiagtig Opgave derover kan ei skaffes.

Af Tran er udført:

	Medicintran.	Anden Tran.
1881	2 313 Hl.	1 036 Hl.
1882	1 721 —	1 071 —
1883	918 —	664 —
1884	1 954 —	2 198 —
1885	2 964 —	1 187 —

altsaa gjennemsnitlig 3205 Hl. mod 4476 Hl. i forrige Femaar. Dampkogt Medicintran er fremdeles Gjenstand for Produktion ved forskjellige Brænderier, der hovedsagelig eies af Stedets Handlende.

Af Rogn er udført:

1881	5 333 Hl.
1882	2 381 —
1883	3 181 —
1884	3 642 —
1885	4 120 —

eller gjennemsnitlig 3731 Hl. mod 7712 Hl. i forrige Femaar.

Sild er en Artikel, som vedvarende giver det mindste Udbytte for Salterne, men derimod god Fortjeneste for Eiere af Smaafartøier og Arbeidsklassen. Der er udført:

	Fedsild.	Vaarsild.
1881	33 558 Hl.	59 Hl.
1882	16 065 —	187 —
1883	27 379 —	1 087 —
1884	14 050 —	12 188 —
1885	16 852 —	3 393 —

eller i Gjennemsnit 24 963 Hl. mod 51 367 Hl. i forrige Femaar.

Af Fiskeguano er udført:

1881	610 912 Kg.
1882	303 500 —
1883	221 800 —
1884	390 600 —
1885	275 400 —

eller gjennemsnitlig aarlig 360 442 Kg. mod 319 844 Kg. i Femaaret 1876--1880.

Jeg har anmodet Stedets Toldkammer om Opgave over de øvrige Exportartikler, saasom Skind, Tangaske, ligesom ogsaa over den vigtigste Import, men har faaet det Svar, at saadanne Opgaver ei kunde skaffes, da Toldbøgerne følge som Bilag til hvert Aars Toldregnskab. Jeg har derfor kun fra andet Hold erhvervet Opgave over Import af Kul og Salt, der stiller sig saaledes:

	Salt.	Kul.
1881	68 178 Hl.	30 410 Hl.
1882	60 966 —	45 990 —
1883	52 235 —	30 399 —
1884	80 019 —	36 207 —
1885	28 147 —	38 422 —

Opgave over anden Import fra Udlandet ser jeg mig saaledes ikke istand til at skaffe.

Antallet af Handelsborgere var ved Udgangen af 1885 201, deraf er bosatte her 174; 38 Personer havde baade Handels- og Haandværksborgerskab, deraf er bosatte her 37. 14 Kvinder havde Næringsbrev som Handelsberettigede.

Antallet af til Udskjænkning af Øl og Vin Berettigede var 17.

Ved Slutningen af 1885 var under Konkurs 6 Handelsborgere og Firmaer. Stedets Handelsforening eksisterer endnu og har 30 Medlemmer.

2. Fiskeri. Som bemærket i forrige Femaarsberetning, var Byens direkte Deltagelse i Fiskerierne i Tiltagende, og dette kan fremdeles siges om nærværende Femaar, især hvad Anskaffelse af Dæksfartøier angaar. Det viser sig imidlertid, at de større og kostbare Kuttere ere mindre lønnende, og man synes nu at foretrække mindre Fartøier med 5 Mands Besætning. Svenskerne have mere og mere trukket sig tilbage, væsentlig paa Grund af, at de finde mere lønnende Beskjæftigelse ved Torskefisket i den franske Skjærgaard. Antallet af de i Torskefisket deltagende Skøiter og Kuttere udgjorde:

1881	58 norske	25 svenske
1882	106 —	18 —
1883	102 —	24 —
1884	117 —	— —
1885	116 —	— —

Udbyttet af Torskefisket for Byernes Vedkommende stiller sig saaledes:

1881	1 168 000 Stkr.
1882	823 000 —
1883	752 000 —
1884	977 000 —
1885	468 000 —

Sommerfisket paa Storeggen har i Femaaret ei været saa heldigt som tidligere, nærmest paa Grund af de mindre gunstige Konjunkturer for Produkternes Afsætning. Dette gjælder Lange og Brosme, hvorimod, som oven anført, Fangsten af Kveite har udviklet sig betydeligt og vil sandsynlig faa en lovende Fremtid.

Skøitefiskets Udbytte vil sees af følgende Tabel:

Aar.	Antal. Fartøier.		Voger Lange.		Voger Brosme.		Tønder Lever.		Tønder Rogn.		Besætning.		Raaproduktets Værdi.	
	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.	Norske.	Svenske.
													Kr.	Kr.
1881	11	7	35 937	10 688	3 616	1 277	322 ⁵ / ₁₆	118 ³ / ₁₆	59 ⁵ / ₁₆	30 ¹ / ₁₆	132 83	55 672	16 974	
1882	15	5	39 399	6 059	3 514	528	316	53	89 ³ / ₄	14 ¹ / ₂	195 65	72 988	11 216	
1883	21	1	67 656	3 004	8 285	436	665	37	197	15	261 13	148 589	6 959	
1884	25	1	50 062	1 405	6 638	224	480	19	189	7	308 13	104 688	3 455	
1885	26	-	45 407	-	7 082	-	478	-	160	-	310 -	74 770	-	

Der sees af ovenstaaende Tabel, sammenlignet med den i forrige Beretning indtagne, at dette Fiske har udviklet sig betydeligt og giver et meget større Udbytte end tidligere.

I denne Forbindelse maa nævnes, at i en pludselig Storm i August Maaned f. A. omkom 33 Fiskere, deriblandt 29 gifte Mænd, der efterlade sig Enker og tilsammen 86 uforsørgede Børn. Disse 29 Mænd vare alle bosatte her. De Forulykkede vare næsten alle i yderlig smaa Kaar. Ved en sjelden Hjælp-somhed baade fra Ind- og Udlandet indkom til disse Forulykkedes Familier ca. 55 000 Kr., der nu er fordelt mellem disse i Forhold til Familiernes Størrelse og Vilkaar. Det var aabne Baade, som forulykkede, medens Dæks-fartøierne klarede sig. Stormen var NV. og udbrød den 13de August om Aftenen.

En herværende Forretningsmand lod i 1884 ved et mekanisk Værksted i Bergen bygge et Fiskedampskib af Jern, netto ca. 12 Ton, hvis Kostende med Baade og Udrustning til Fiskebedrift var 14 500 Kr. Dette driver Kveitefangst paa Bankerne med 11 Mands Besætning og Torskefiskeri om Vinteren med 9 Mands Besætning. Dets Fangst i 1885 er opgivet til: Udbyttet af Torskefisket ca. 1500 Kr. og Kveitefangsten i Sommeren 1885 ca. 8000 Kr.

I afvigte Vinter fiskedes med Skibet ca. 40 000 Stkr. Torsk til en Værdi af Kr. 10 000 og har Udbyttet af Sommerens Kveitefangst til Juli Maaned været ca. 6000 Kroner.

Et saa heldigt Resultat har ledet til Efterligning, idet en anden Handelsmand hersteds har ladet bygge et nyt Skib til samme Slags Fangst, hvilket Skib ankom hertil for en Tid siden, ligesom ogsaa 3 fremmede Fiskedampskibe angives at være komne hertil i Løbet af afvigte Juni Maaned. Om disse Skibe, deres Fangst m. v. vil der først i næste Femaarsberetning kunne blive Tale.

Med Hensyn til det i forrige Femaarsberetning nævnte, i 1880 oprettede islandske Fiskeriselskab bemærkes følgende: I 1882 forandredes Selskabets Navn til „Oddeyri“, idet endel Islændere ogsaa bleve Participanter i Foretagendet. Selskabet opløstes imidlertid fra og med 1885, idet Redskaberne delvis deltes med de parthavende Islændere, dels solgtes for fælles Regning.

Foretagendet gav kun Tab, saavidt kan sees, idet Bruttobeløbet af Fangsten i Aarene 1880—1884 udgjorde ca. Kr. 206 175 og alene Udrustningsomkostningerne androg til ca. Kr. 174 000.

3. Skibsfart. Ifølge Meddelelse fra Toldkammeret var Antallet af de hersteds ved Udgangen af 1885 hjemmehørende Skibe:

- a. i udenrigsk Fart 61 Fartøier med en Drægtighed af 4333.13 Reg.-Ton og en Besætning af 280 Mand foruden Førerne.
- b. i indenrigsk Fart 60 Fartøier med en Drægtighed af 1325.67 Reg.-Ton og en Besætning af 155 Mand foruden Førerne.

Til denne sidste Klasse Fartøier er medregnet den Flaade af Bankfiskefartøier, som er tilkommet i Tidsrummet 1881—1885 og som udgjør den Forøgelse af 26 Fartøier, som sees at have fundet Sted i Klassen Fartøier i indenrigsk Fart. Det bør ei lades ubemærket, at Besætningen ogsaa for Fiskefartøier kun er opgivet til det Antal Mænd, som behøves til Fartøiernes Navigering, hvorimod Besætningen paa disse Fartøier paa Bankerne under Fiskeriet maa kunne anslaaes til det 4- eller 5-dobbelte Antal. 3 Dampskibe af Drægtighed 187.06 Ton, 65 nom. Hestekræfter og 18 Mands Besætning foruden Førerne hørte hjemme paa Stedet ved Udgangen af 1885. Det ene af disse gik i Postrute sammen med et andet i Trondhjem hjemmehørende Dampskib. De to andre Dampskibe anvendes, det ene til Rutefart, det andet væsentligst som Fiskefartøi.

Fragtfarten har for hvert Aar givet mindre og mindre Udbytte og Skibsrederiet indskrænkes for Byens Vedkommende efterhvert, undtagen forsaavidt angaar Fartøier til Fiskeribedriften.

Skipperborgernes Antal var ved Udgangen af 1885 efter før indsendt Opgave 48.

Aalesunds offentlige Sjømandsskole har havt følgende Elevantal.

1880—1881	8, tog	Examen 5
1881—1882	5	— 2
1882—1883	6	— 3
1883—1884	15	— 10

Skolens Budget har i de sidste Aar været Kr. 1900, aarligt Statstilskud Kr. 800—850 pr. Aar og ligesaa stort Tilskud af Kommunen. I den sidste Tid har der af Bestyreren været sat igang et kortvarigt Kursus for Sømænd og Fiskere, hvilket har været adskilligt frekventeret. Dette skal fortsættes i de følgende Aar, da Aalesunds Søfart mere og mere gaar i Retning af Bankfiske, og dertil tiltrænges kun et saadant Kursus, da Fartøjerne i Regelen holdes indenskjærs eller nær Kysten. Foruden i Navigation har der paa Sømændsskolen været undervist i Regning og Norsk. Aalesunds Understøttelseskasse for trængende Sømænd og deres trængende Efterladte har i Femaaret aarlig udbetalt Understøttelser fra ca. 760 til 980 Kr. Aalesunds og Moldes gjensidige Skibsassuranceforening har i Femaaret havt god Fremgang. Vistnok var Aaret 1882 uheldigt og krævede et Extratilskud af 2%, men forøvrigt har den faste Kontribution $2\frac{1}{2}$, $3\frac{1}{2}$ og $4\frac{1}{2}$ % i Klassens A 1, A 2 og B 1 med 1 % Tillægspræmie for Fart paa Finmarken og Udlandet i Vintermaanederne været tilstrækkelige til at dække Erstatning og Administrationsomkostninger. De saaledes beregnede Præmier ere billigere end i nogen anden Assuranceforening med lignende Formaal. Foreningens Stilling sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Løbende Risiko.	Overskud.	Underskud.	Reservefondet.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	364 046	-	-	17 000
1882	306 275	-	10 148	6 850
1883	334 800	10 148	-	1 700
1884	460 300	5 130	-	17 000
1885	537 200	5 300	-	22 155

4. Skibsbyggeri. Stedet har i Femaaret havt 2 Skibsværfter. Paa det ene er foruden Reparationsarbejder bygget 5 Smaafartøier med en samlet Drægtighed af 110 Ton. Ved Bedriften er gennemsnitlig benyttet 13 Mand. Eieren af det i forrige Femaarsberetning nævnte større Skibsværft er afgaaet ved Døden, saaat det ei har været muligt at faa aldeles nøiagtige Oplysninger om de ved samme Værft i Femaaret foretagne Bygninger af Skibe eller Reparationer af samme. Jeg har imidlertid faaet opgivet, at der i Femaaret er bygget 6 nye Skøiter til en Drægtighed af 240 Ton. Anden Opgave kan jeg ei skaffe.

5. Fabrikdrift. Inden Byens Grændser findes af saadaane Anlæg 1 Væveri, 1 Farveri, 2 Snøre- og Fortømfabriker, 2 Mineralvandfabriker og 1 Reberbane.

Ved Væveriet var Arbeidskraften gennemsnitlig 23 Personer — 6600 Dagværk. Ved Farveriet her benyttedes en Dampmaskine, $4\frac{1}{2}$ Hestekræfter,

var Arbeidsstyrken gennemsnitlig i 1885 5 Personer. Farvet ca. 600 Pakker Garn.

Ved Fortømfabrikerne var ved Udgangen af 1885 Arbeidsstyrken ved hver 4 Personer og Aarets Produktion af Værdi ca. Kr. 8000 om Aaret ved hver.

Ved Mineralvandfabrikerne var der ved Udgangen af 1885 ved hver 5 Mand. Produktion 70 000 og 30 000 Flasker Mineralvand af Værdi ca. Kr. 6000 og 2700.

Ved Reberbanen var ved Udgangen af 1885 20 Mand. Forbrugt ca. 36 000 Kg. Hamp og 10 000 Kg. Traad.

Det i forrige Femaarsberetning nævnte Sæbesyderi er nedlagt.

6. Haandværksdrift. Trykkende Tider i Femaaret have bevirket, at Haandværket ei har gaaet synderlig frem. Især Seilmager- og Bødkerprofessionen har følt Trykket og er Arbejderne heri betydeligt indskrænket. Dog kan det ei antages, at den økonomiske Stilling i Femaaret i det hele er forringet. Ved Udgangen af 1885 havde Byen 207 Haandværksborgere og 38 Personer, hvoraf 1 bosat udenfor Byen, der havde baade Handels- og Haandværksborgerskab. Den gennemsnitlige Dagløn varierede mellem Kr. 3 for Murarbejdere og Kr. 1.80 for Væveriarbejdere. Byens Haandværkerforening talte ved Udgangen af 1880 73 Medlemmer, hvis Antal ved Udgangen af 1885 var gaaet ned til 52. Dette skyldes dels Dødsfald, dels Udslettelse paa Grund af manglende Betaling af Kontingent. I 1881 oprettedes et Haandværks- og Industrielotteri, der var tænkt at skulle ophjælpe Forfærdigelse og Afsætning af mere fuldkomne Arbejder, men dette var kun i Virksomhed i 3 Aar og maatte da indstilles paa Grund af manglende Interesse hos Publikum. Kontingent for Foreningens Medlemmer er Kr. 4 aarlig.

Ved Siden af denne Forening virker dens Syge- og Dødelade med en særskilt Kontingent af 4 Kr. for Mand og Hustru. Dens Medlemsantal var i 1881 47 Mænd og 45 Kvinder. Heraf er i Femaaret udtraadt 26 Mænd og 27 Kvinder, hvoraf døde 5 Mænd og 4 Kvinder, der erholdt Begravelsesbidrag med Kr. 432.

Den i 1882 til Natal herfra foretagne Emigration bidrog for en stor Del til Nedgangen i Medlemsantallet.

Medlemmernes Antal var i Begyndelsen af dette Aar 27 Mænd og 24 Kvinder. Opsparet Kapital var i Begyndelsen af dette Aar Kr. 2072.23. Der eies desuden en Ligvogn med Hus, kostende ca. Kr. 1009.00. Denne Vogns Nettoudbytte i Femaaret er Kr. 300.

Husflidsskolen og Haandgjerningsskolen for Piger bestaar fremdeles. Byens offentlige Tegneskole fortsatte i Femaaret sin Virksomhed.

7. Jordbruget inden Byens Grændser antages i Femaaret at have udvidet og forbedret sig og at være i god Opkomst.

8. Kommunale Foranstaltninger. Til Vedligeholdelse, Ubedring og Oparbejdelse af Gader medgaar, som i forrige Femaarsberetning anført, aarlig et temmelig betydeligt Beløb. Grunden bestaar næsten overalt af Sten

og Terrænet er i det hele meget kuperet. Fyld og Grus maa føres langveisfra og koster ei ubetydeligt. I Femaaret er en Gade, ca. 100 Meter lang, op igjennem Skaret anlagt og tildels oparbejdet, 2 andre i samme Strøg ere adskilligt forbedrede. En Gade er anlagt i Ystenæsset til Forbindelse mellem Hovedveien til Borgund og Langgaden i Ystenæsset, ca. 25 M. lang. Stenvaagveien er i sin ydre og indre Trediedel i en Længde af ca. 300 Meter forsynet med Kantsten og forbedret, hvad selve Veilegemet angaar; et Stykke ved Posthuset, af Længde ca. 60 Meter, er oparbejdet. Den i forrige Femaarsberetning omtalte Bro over til Buholmen er opført og Langgaden paa nævnte Holme delvis planeret. Torvet i Byens Centrum er færdigt og forsynet med bred Trappenedgang til Sundet, hvorved en bekvem ny Landings- og Omsætningsplads er erholdt. Bakken ved Byens ældre Østgrændse er bleven betydeligt sænket og Gaden sammesteds udvidet i Bredde. Kloaker ere omarbejdede og reparerede i diverse Strøg. De i Femaaret ny tilkomne Kloaker have en samlet Længde af ca. 390 Meter. Vandledningens Længde er uforandret. Et nyt Vandbassin er bygget paa Axelen, ca. 180 Fod høiere end nederste Bassin, hvorfra Byens Vandledningsrør udgaar og til hvilket det nye Bassin har Afløb. Bassinet rummer ca. 30 000 Tønder Vand. Offentlige Spring og Kraners Antal er som før 13. Brandkummernes Antal 36, private Vandindtag til Udgangen af 1885 ialt 163.

Brandredskaberne ere i god Orden. Nogen Ildebrand af større Betydning har ei fundet Sted i Femaaret. Gadelygternes Antal er for Tiden 160.

Selskabet for Aalesunds Bys Vel bestaar fremdeles og har gaaet fremad i Medlemsantal og i private Bidrag. I de sidste 5 Aar har Selskabet haft et aarligt Tilskud af Brændevinssamlaget af fra 300—800 Kroner, hvorved det er blevet istand til at udføre forskjellige Anlæg og Plantninger til Byens Forskjønnelse. En længere Spadserevei fra den nye Kirkegaard langs Axelens Nordside og over Fjeldet er anlagt.

Forrige Aar er efter Selskabets Initiativ med Tilskud af Kr. 8000 af Brændevinssamlaget blevet indkjøbt et større Grundstykke ved Axelens Vestside til Anlæg af Park. Dette Arbejde er paabegyndt.

Til Havnevæsenet er, foruden de aarlige Udgifter ved Minering og Mudring i Havnen m. m., anskaffet en ny Moringsbøie à Kr. 880, 10 nye Fortøiningsringe i Fladholmen m. m. Havnekassens Eiendomme af Redskaber o. s. v. udgjorde ved Udgangen af 1885 Kr. 25 280.

9. Forskjelligt. Aalesunds Arbejderforening eiede ved Udgangen af 1885 ca. Kr. 16 500, hvoraf ca. Kr. 3000 tilhører Understøttelsesfondet, ca. Kr. 1000 Inventariet og Resten Grundfondet. Af dette er ca. Kr. 8000 anvendt til Indkjøb og Planering af en Tomt til Bygning for Foreningen, medens Kr. 8000 haves disponible til Opførelsen af denne Bygning. Foreningens Indtægter have i sidste Regnskabsaar udgjort ca. Kr. 2300, Udgifterne ca. Kr. 1250. Foreningen betaler Understøttelse i Tilfælde Sygdom eller Dødsfald. Den har 200 aktive og 50 passive Medlemmer. De første have

at betale aarlig Kontingent 4 Kr, de sidste 2 Kr. Inden Foreningen er en Lægkasse og Understøttelseskasse, hvorved Deltagere mod bestemt Tilskud faa fri Læge i Sygdomstilfælde og en Understøttelse i Tilfælde af Dødsfald.

Aalesunds Almubibliothek tæller nu ca. 1000 Bind. Udlaanenes Antal er ca. 2500 aarlig. Det er aabent 2 Gange ugentlig. Indtægterne ere Kr. 80 aarlig af Kommunen, Kr. 120 af Brændevinssamlaget og i de senere Aar Statsbidrag af Kr. 80—100. Udgifterne have været ca. Kr. 100 aarlig, og omtrent det samme Beløb har været anvendt til Indbinding af gamle og Anskaffelse af nye Bøger. Bestyrelsen bestaar af Sognepræsten og 3 valgte Mænd.

Athenæet bestaar endnu med omtrent samme Medlemsantal som tidligere.

Aalesunds Sparebank har ved kongelig Resolution faaet Tilladelse til at likvidere. Hvorledes dens Status er og hvad Udbytte den vil give til sine Fordringshavere, ser jeg mig ei istand til at oplyse. Der arbeides for at faa den omdannet til en Aktiebank. Hvorvidt dette vil lykkes, kan nu ei afgjøres.

Aalesunds Kreditbank har fortsat sin Virksomhed. Af Aktiekapitalen Kr. 500 000, hvoraf indbetalt 30 % eller Kr. 150 000, har i Femaaret intet været indkaldt. Udbyttet har i Femaaret aarlig været 5 % af den indbetalte Del. Paa Sparebank- og Foliokonti indestod ultimo Decbr. 1880 Kr. 423 000 og ultimo Decbr. 1885 Kr. 585 000.

10. Tilstanden i Almindelighed. Stedets økonomiske Stilling antages i Femaaret ei at være synderlig forandret. De aarlige Tider have her som andetsteds gjort sig gjældende og enkelte af Periodens 5 Aar vare særdeles ugunstige for Exportørerne af Fiskeprodukter. For Fisker- og Arbeidsklassen var Perioden antagelig noksaa gunstig paa Grund af de lave Priser paa Levnetsmidler. Det i de seneste Aar drevne Kveitefiske har bidraget adskilligt til forøget Fortjeneste for Fiskerne. Perioden har vist en almindelig Bestræbelse for Indskrænkning i Udgifterne, og Resultatet antages at være, at, om Byens økonomiske Tilstand end ikke kan antages at være gaaet fremad i Femaaret, spores der dog paa forskellige Maader Udvikling i Retning af en bedre Udnyttelse af Byens og omliggende Distrikters naturlige Indtægtskilder. Daglønnen var i 1885 for almindelige Arbeidere Kr. 1.80 om Sommeren og Kr. 1.50 om Vinteren. Ædruelighedstilstanden antages at være noksaa god. Byens Folkemængde antages nu at være ca. 7000. De i den almindelige Brandforsikringsindretning assurerede Bygningers Antal var ved Udgangen af 1885 505 og den samlede Taxtsum, som ved Udgangen af 1880 var Kr. 4 458 570, var ved Udgangen af 1885 Kr. 4 762 730.

I 1885 var Skatteydernes Antal 1467. Den antagne Formue Kr. 4 268 000 og Indtægten Kr. 1 725 400. Den samlede Byskat var i 1885 Kr. 94 309.14. Til Skolevæsenet var i samme Aar bevilget Kr. 16 600. Til Fattigvæsenet i samme Aar var udlignet Kr. 32 980.

Brændevinsafgiften udgjorde Kr. 6666.66, Ølafgiften Kr. 4400.

Byens Gjæld var ca. Kr. 252 000 Kr. ved Udgangen af 1885.

I Femaaret var:

afhændet faste Eiendomme	127	Sum Kr. 488 474.41
thinglæst Panteheftelser	250	— - 982 353.60
af læst Do.	113	— - 363 526.74
afholdt Tvangsauktioner over fast Gods, hvor Salg har fundet Sted	27	— - 139 006.00
afholdt Tvangsauktioner over Løsøre	70	— - 46 148.88
— Exekutioner	170	— - 163 162.48
— Udpantninger	1252	— - 68 984.37.“

Ved de af Byfogderne afgivne Beretninger har jeg intet Væsentligt at bemærke.

Romsdals Amt 31te Marts 1887.

Underdanigst

Arveschoug.

XVI.

Søndre Trondhjems Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Søndre Trondhjems Amt
i Femaaret 1881—1885.

Den sædvanlige Femaarsberetning efter kgl. Resolution af 23de December 1839 afgives herved.

Jeg tillader mig derved i Underdanighed at henvise til min sidste Femaarsberetning, omfattende Tidsrummet 1876—1880, der i Forbindelse med de i forrige Aar til det statistiske Centralbureau indsendte schematiske Opgaver og tabellariske Fremstillinger vil bidrage til at fuldstændiggjøre den kortfattede Fremstilling af Forholdene, som jeg denne Gang ser mig istand til at fremlægge.

Efter de seneste Oplysninger fra Opmaalingen, som jeg kjender til, skal Amtets Fladeindhold udgjøre 18 647 Km².

Folkemængden, som jeg ikke har bestemte Opgaver om siden Folketællingen i 1875, da den Folketælling, som skulde have fundet Sted ved Udgangen af 1885, er blevet udsat, er, saavidt jeg kan dømme derom, aftaget noget for Landdistrikternes Vedkommende; den stærke Udvandring i Femaaret er deri Skyld.

Amtets Folkemængde angaves ved sidste Folketælling at udgjøre den 31te December 1875 for det hele Amt 116 804 Mennesker, hvoraf 94 652 i Landdistriktet og i Trondhjems By 22 152. Ved Udgangen af det paafølgende Femaar 1876—1880 angives Amtets Folkemængde til 123 000 Mennesker, hvoraf i Byen antagelig 22 977.

Efter omstaaende Liste over Folkemængdens Bevægelse her i Amtet for Aarene 1881—1885 skulde Folkemængden i Amtet ved Femaarets Udgang være $123\ 000 + 110 = 123\ 110$, som udkommer derved, at Byens Folkemængde i sidste Femaar er tiltaget med omtrent 900 Indbyggere, medens Landdistriktet i samme Tidsrum er aftaget med omtrent 790.

Aar.	Antal Levendefødte.	Antal Døde.	Antal Udvandrede.	Tilvæxt.
1881 { Land	2 598	1 688	1 444	÷ 534
1881 { By	789	549	549	
1882 { Land	2 628	1 981	1 604	÷ 957
1882 { By	672	681	641	
1883 { Land	2 654	1 997	1 032	÷ 375
1883 { By	746	528	310	
1884 { Land	2 750	1 584	559	+ 607
1884 { By	738	479	225	
1885 { Land	2 677	1 728	483	+ 466
1885 { By	701	477	240	

Dette usædvanlige og mindre glædelige Resultat af Folkemængdens Bevægelse i sidste Femaar kan dog blot siges at nærme sig det rette, dels fordi her ingen Oplysning gives om Indflytningen i samme Tid, men især fordi de Oplysninger, jeg har været i Besiddelse af, ere mindre fuldstændige og nøiagtige. Sikkert er det dog, at den Forandring, som er foregaaet, er Tilvæxt for Byens Vedkommende og Nedgang i Landdistriktets Folkemængde.

Medens der ved forrige Femaarsberetnings Afgivelse antoges at komme paa hver Km² mellem 6 à 7 Personer, gaar der nu kun 5.35.

De Forandringer, som i sidste Femaar er foregaaet i Amtets geistlige og verdslige Inddeling, indskrænke sig — bortset fra Trondhjems By, hvor Kaldskapellaniet er nedlagt og et residerende Kapellani oprettet for Baklandets Menighed — til følgende:

Ved kgl. Res. af 30te September 1882 bestemtes der i Hevne Præstegjeld oprettet et eget Annexsogn, kaldet Heims Sogn, med ny Kirke fra 16de Januar 1884.

Ved kgl. Res. af 22de Januar 1885 blev Hiterens Lensmandsombud bestemt at skulle deles i to, Hiterens og Frøiens.

Ved kgl. Res. af 21de Februar 1885 blev Hiterens Herred, Thinglag og Forligelseskommissionsdistrikt delt i to — Hiterens og Fillans.

Eget Overformynderi for Bjugns Præstegjeld traadte i Virksomhed den 1ste Januar 1884, og ved kgl. Res. af 17de Oktober 1884 blev Ørlandets Thinglag delt i to — Ørlandets og Bjugns.

Ved kgl. Res. af 25de August 1885 blev Børsens Fattigdistrikt delt i tvende Fattig- og Skolekommuner efter Sognene: Børsen og Børsesogn.

Ved kgl. Res. af 15de September 1881 blev Budalens Herred eget Thinglag.

A. Landdistriktet.**I og 2. Landbruget.**

Ligesom sidst agter jeg under denne Afdeling at behandle saavel Jordbruget som Fædriften.

Uagtet det kun er en liden Del af Amtets udstrakte Landdistrikt, som er skikket for Landbruget endog i videste Betydning, udgjør dog Landbonæringen i det store og hele taget fremdeles Amtets Hovednæringsvei. Under Tidernes Pinagtighed, der for Landmanden har været særdeles følelig, har denne Næringsvei havt Møie med at holde sig paa det tidligere indvundne Standpunkt, og Fremgangen har som Følge deraf ikke været stor. Imidlertid kan der dog ogsaa i sidste Femaarsperiode spores nogen Fremgang i enkelte Retninger, navnlig hvad Meieridriften og Anvendelsen af Maskiner i Jordbrugsarbeidets Tjeneste angaar.

Aarveien stillede sig i Femaarets enkelte Aar saaledes:

- 1881. Høstens Udfald temmelig misligt paa Grund af Sommerens ringe Varme og det uafadelige Regnveir ved Sommerens Slutning og udover Høsten.
- 1882. Et godt Middelsaar.
- 1883. Ligesaa. Langvarig Tørke og Vandmangel nordenfjelds i Vinteren 1882—83 og udover Sommeren 1883.
- 1884. Et taalelig godt Middelsaar, naar undtages den mislige Potetesavling.
- 1885. Et lidet Uaar paa mange Steder paa Grund af ringe Sommervarme, megen Regn og tidlig Frost; men mere end nok Hø.

Aarveien har saaledes været middels god saa nær som i Periodens første og sidste Aar, da den betegnes som mislig, ja 1885 tildels som Uaar, hvad Korn- og Potetesavlingen betræffer. Som anført i min forrige Femaarsberetning, til hvilken jeg, navnlig hvad denne Afdeling angaar, tillader mig at henvise, maa Amtets Landhusholdningsselskab, som den egentlige Bærer og Befordrer af Næringslivet og navnlig Landbruget her i Amtet, tilskrives en væsentlig Del af Æren for, at Landbonæringen ikke alene har kunnet hævde det fremskredne Standpunkt, som den da indtog, men — uanseet de trykkede Tider — endogsaa skride videre frem, navnlig med Hensyn til Overgangen fra en overdreven Agerdyrkning til en rationel Engdyrkning og med Hensyn til den mere og mere udstrakte Anvendelse af Maskiner i Landbrugets Tjeneste.

Selskabet har fortsat sin Virksomhed paa samme Maade som før, understøttet af Stat og Amt og støttende sig til Moderselskabet, det kongelige Selskab for Norges Vel. Jeg tillader mig herom at henvise til dets ved de aarlige Generalforsamlinger afgivne Beretninger om dets Virksomhed for hvert af Aarene i Perioden 1881—1885.

Næst at henvise til den ved min Beretning for Tidsrummet 1876—1880 som Bilag I afgivne Fremstilling af Amtets Landboforhold med tilhørende Tabel angaaende Forholdet mellem Ager og Eng samt Udsæd og Avling

pr. Maal m. V., skal jeg efter et Sammendrag af de herhen hørende, ved Lensmændene udfyldte schematiske Opgaver her alene bemærke, at der i disse Forhold ikke er foregaaet synderlig Forandring. Er der nogen, er det til det Bedre.

Saaledes viser dette Sammendrag, at der i Perioden vistnok er ryddet noget Nyland hist og her i Amtsdistriktet, omtrent 40 000 Ar (4000 Maal) i Strinden, Leinstranden, Meldalen, Hevne og Hiteren, mest i Hevne, nemlig 12 500 Ar. Fra de allerfleste gaar Beretningen ud paa, at kun „ubetydeligt“ Nyland er ryddet, og det ikke udelukkende til Kornavling, ligesom det af disse Opgaver fra Lensmændene fremgaar, at det til Kornsaed anvendte Areal i det her omhandlede Tidsrum saa langt fra at være forøget endog maa antages at være ikke saa lidet formindsket. 14 Lensmænd anføre, at dette sidste har været Tilfældet, medens kun 5 udtale sig for Forøgelse. Derimod antages den dyrkede Eng at være gaaet ikke saa ubetydeligt fremad, saasom det fra 28 Herreder af de 31, som Amtet udgjorde ved 1885 Aars Udgang, bestemt heder, at den dyrkede Eng er blevet „forøget“.

Af Maskiner i Landbrugets Tjeneste anføres:

Radsaaningsmaskiner	10
Høstemaskiner, kombinerede og enkle	411
Damptærskemaskiner	7
Pigtærskemaskiner med Hestekraft	80
Tærskemaskiner med Vandkraft	32

Det samlede Antal af særskilt skyldsatte Brug i Amtet ved Udgangen af Femaarsperioden var 11 423 af revideret Matrikulskyld 10 252 Daler 2 Ort og 9 Skilling. I forrige Femaarsberetning angaves Antallet til 10 864 med en samlet Matrikulskyld af 10 251 Daler 2 Ort og 9 Skilling.

Gjennemsnittsværdien af Skylddaleren har i dette Amt efter det statistiske Centralbureaus Opgave for Tidsrummet 1881—1885 været Kr. 3743.00, hvilket er mindre, end hvad den angaves at være fra 1880—1884, nemlig Kr. 3816.00 og fra 1879—1883, nemlig Kr. 4153, og fra 1878—1882 nemlig Kr. 4089. Den sees altsaa at være gaaet jevnt nedad gennem den senere Del af Femaaret og kan sikkert for Tiden ikke siges at naa den her ovenfor ved Femaarets Udløb anførte Sum af Kr. 3743.

At Leilændingsgodset stadigt gaar tilbage og Selveiendommen forøges, er en Selvfølge; men paa den anden Side bliver Bortleie i anden Form af Jord nok mere almindelig, saa at Antallet af Brug, der ere bortleiede, kan være tiltaget i Forhold til dem, som bruges af Eier. Ved Udgangen af 1875 angaves Selveierbrugenes Antal i Amtet til 9271 mod 569 Eiendomme, som vare leiede.

Hvad Jordfællesselskabet angaar, da er dette naturligvis fremdeles i Aftagen; men paa Grund af utilstrækkelig Kraft i Udskiftningsvæsenet, hvad dette Amt angaar, tager det længere Tid, end ønskeligt kunde være, med

Bortfjernelsen af denne Hemske paa ethvert velordnet Jordbrug. I Femaaret er udført 65 Underudskiftninger og 18 Overudskiftnings-Forretninger.

Angaaende den gennemsnitlige Udsæd og Avl pr. Maal samt Foldigheden meddeles følgende Opgave:

	Hvede.	Rug.	Byg.	Bland-korn.	Havre.	Erter.	Poteter.
Udsæd pr. Maal (10 Ar) . . Liter	17	14.97	25.48	34.85	43.25	19.25	388.71
Avl pr. Maal gj.sn. i Femaaret Liter	210	209.75	310.9	343.23	372.10	215.5	2621.11
Foldighed gj.sn. i Femaaret . .	12.35	14.58	12.2	9.8	8.6	11.19	6.78

Ved at sammenholde denne Opgave med den ved forrige Femaar afgivne sees Forholdet ikke at have forandret sig stort, dog heller til Afgang i Kornavlingen end til Forøgelse. Bemærkes kan det med Hensyn til Foldigheden, at denne fremdeles sees at være aftagende for Poteternes Vedkommende.

At Amtsdistriktet staar omtrent ligesaa langt fra at kunne brødføde sig selv af egne Agerprodukter nu som ved tidligere Femaarsberetningers Afgivelse, kan neppe være tvivlsomt. Men det anser jeg ikke for nogen Ulykke, naar blot Landbruget i andre Retninger kan frembyde værdifulde Produkter. Men herom henvises til min forrige Femaarsberetning, hvor dette er tilstrækkelig omhandlet. Resultatet af disse her meddelte Oplysninger bestyrker min foran meddelte almindelige Karakteristik af Jordbrugets Tilstand i Amtet ved sidste Femaars Udgang.

Om Antallet af Husdyr savner jeg paa Grund af Folketællingens Udeblivelse fremdeles Underretning. Jeg antager forvist, at Antallet er vedblevet at stige ogsaa i sidste Femaar.

Af følgende Sammendrag af Lensmændenes schematiske Opgaver sees den gennemsnitlige Værdi for Heste, Hornkvæg, Faar, Gjeder og Svin.

Arbejdsheste	Kr. 250.30
Okser	- 73.76
Kjør	- 67.78
Ungnøt	- 38.00
Kalve	- 8.82
Voksne Faar	- 9.12
— Gjeder	- 8.58
— Svin	- 57.77

Priserne have gennemsnitlig holdt sig lavere end i foregaaende Aar.

Derimod er Melkeudbyttet noget større end tidligere angivet, nemlig overhovedet i Amtet til 1311 Liter mod 1286 Potter. Dette er imidlertid

for lidet selv i Gjennemsnit. 1700 Liter pr. Ko er ikke ualmindeligt, ialfald hos de mere fremskredne Gaardbrugere, ja ogsaa et Udbytte af 2000 Liter om Aaret opnaaes.

Gjennemsnitsprisen for Melk har derimod været i Nedgaaende, og Smørpriserne lavere end forrige Femaars. Smørproduktionen har imidlertid tiltaget ganske anseeligt baade i Mængde, men fornemmelig i Godhed; det bedste Meierismør, som nu produceres, kan maale sig med almindeligt godt Smør paa udenlandsk Marked. Smørudførselen her fra Amtet har ogsaa tiltaget; men noget bestemt Tal ser jeg mig ikke istand til at opgive.

Den Veiledning, man i saa Henseende kan faa af de statistiske Opgaver over Ind- og Udførsel til og fra Trondhjem, strækker sig ikke langt. Saaledes vise disse, at der til Trondhjems Toldsted i Aaret 1885 er indført 62 040 Kg. og udført 53 970, medens de med Magistratens Femaarsberetning fremlagte Lister fra Trondhjems Handelsforening ikke have et eneste Kg. som indført til Staden, men derimod som udført tilsammen i Femaarets sidste 3 Aar, 1883, 1884 og 1885, 138 283 Kg. Med Hensyn til Smørproduktionen inden Amtet oplyser dette ikke meget.

Foruden det med Skole forbundne Meieri paa Reinskloster i Rissen, der fremdeles er i Virksomhed med 2 Elever fra Romsdals og 2 fra dette Amt, der vexle aarlig, gives der i Amtet i det hele taget 26 Meierier, hvoraf 2 i Trondhjems By, 14 i Strinden og Selbu Fogderi, 6 i Guldals, 2 i Orkedals og 2 i Fosens.

Med Hensyn til Meieridriften kan forøvrigt oplyses, at Mængden af den til Meierierne indmaalte Melk i 1885 udgjorde 7 364 488 Liter; af kjærnet Smør angives som produceret af Meierierne for samme Aar 86 837 Kg. og ystet Magerost 99 130 Kg.

Middelpriserne paa Melk kunne vel i Femaaret ansættes til omtrent 9 Øre pr. Liter nysilet Melk, og paa Smør til Kr. 1.58 pr. Kg.

Hestehandelen er jo vistnok ogsaa drevet i Femaaret som tidligere, men med dalende Priser. Handelen med Slagt saavel af stort Kvæg som af Faar og Svin samt med levende Kreaturer, hvoraf det meste gaar ud af Amtet, en Del ogsaa til Udlandet, især England, har fremdeles været i Tiltagende.

Til Kvægracernes Forædling ligesom til Faareavlens Udvikling er ogsaa i sidste Femaar adskilligt gjort, hovedsagelig gennem Impulser og Bistand fra Amtets Landhusholdningsselskab, hvis Bestræbelser fremdeles gaa i den Retning.

Antallet af tamme Rensdyr her i Amtet kan ikke endnu opgives. Jeg antager, at det i Femaaret ikke har udgjort tilsammen over 4000 Stykker. Men de blive, lader det til, mere og mere nærgaaende mod de Fastboendes Udmarksslaatter og Høstakker, ja henimod Slutningen af Femaaret endog mod Indmarken, dog dette sidste mest i forrige Aar, hvorfor de mange Forviklinger og Ubehageligheder, som heraf have opstaaet og foranlediget Autoriteternes Indskriden, bliver Gjenstand for Behandling i næste Femaarsberetning, da Udfaldet af alle disse Forhandlinger, Forføininger og Retsager foreligger,

Fjærkræ, fornemmelig Høns, holdes overalt i Amtet, og fra enkelte Distrikter drives en meget levende Handel med Æg. Dog staar Fjærkrækulturen endnu langt tilbage, og Landmanden forstaar ikke at gjøre sig denne Gren af Landbonæringen saa fordelagtig, som den kunde være.

3. Skovdriften.

Af „Statistiske Meddelelser“ erfares, at Amtet har et Skovareal af 5844 Km², hvoraf 30 % Birk. Det henhører altsaa ikke til de skovrigeste Amter i Landet, men heller ikke til de skovfattigste. For ikke at tale om Hedemarkens Amt, der har et flerdobbelt saa stort Skovareal, staar det i Skovarealets Størrelse ogsaa tilbage for Bratsbergs og Nordlands Amter, medens det overgaar alle de øvrige. Gjennemsnitsprisen pr. Hektar Skov i Amtet anslaaes heller ikke højere end til Kr. 17.2, medens den i de skovfattigste Amter, f. Ex. Stavanger, gaar lige op til Kr. 94.9.

I de statistiske Opgaver angives Trælastudførselen i 1885 gennem Trondhjems Toldsted at have udgjort 42 123 Reg.-Ton, hvoraf dog kun en liden Del er kommet fra Amtets Skove. Det største Kvantum Udskibningslast kommer fra Sverige paa Merakerbanen.

Af Opgaverne over Tømmerflødningen udfindes, at der i Femaaret i de forskjellige Flødningsdistrikter, Neas, Gulas og Orklas, Ingdals- og Stordals- elvens Dalfører, tilsammen er flødet noget over 100 000 Tylvter Tømmer, altsaa omtrent det samme Kvantum, som opgives i forrige Femaarsberetning.

Hvormeget der forøvrigt drives af Skoven, kan ikke med Bestemthed angives. De af Lensmændene udfyldte schematiske Opgaver give derom dels ingen, dels ganske ufuldstændige Oplysninger. En stor Del af det nedflødende Tømmer kommer til Anvendelse i Bygningsvæsenet. Forøvrigt afgives af Skoven en stor Mængde Træ til Gjærdefang og især til Vedbrændsel, mindre til Kultilvirkning og Tjærebrænding.

Det er fornemmelig Herrederne Klæbbu og Selbu af Strinden og Selbu Fogderi, Flaa, Singsaas, Holtaalen, Høilandet og Støren af Guldals, Meldalen og Rennebu af Orkedals samt Hevne, Aafjord og Rissen af Fosens Fogderi, som levere Kjøbmandslast eller andet stort Tømmer. Endel Smaalast udskibes aarlig fra Amtet.

Salg af Brændeved er af Betydning og Jernbanerne gjør, at Trondhjems Forsyning med denne Artikel er blevet rigeligere, forsaavidt som nu flere af de længere fra Byen liggende Distrikter ogsaa kunne deltage deri. Forøvrigt foregaar vel endnu den største Transport tilsøs. Den falder billigere. Middelprisen pr. Favu alenlang Ved opgives i Aaret 1885 at have udgjort for Birk Kr. 9.00, Furu Kr. 7.10, Or Kr. 6.85 og Gran Kr. 6.60, altsaa en liden Smule højere end i forrige Femaar, da Vedpriserne var gaaet betydeligt nedad fra den Høide, hvortil de vare stegne i Femaaret 1871—1875.

Lensmændenes Besvarelse paa de herhen hørende schematiske Opgaver af Spørgsmaalet om Skovens Tiltagen og Aftagen gaar fremdeles ud paa Ned-

gang, idet Svaret fra 18 Herreder lyder, at Skoven er gaaet tilbage, fra 8, at den har staaet stille, og kun fra 5, at den er gaaet frem. Som tidligere i denne Forbindelse bemærket, har jeg ikke synderlig Tiltro til Berettigelsen af det evindelige Skrig og Beklagelse over Skovenes Tilbagegang.

At det indenlandske Træforbrug med den voxende Folkemængde stiger, er selvsagt; men den med de faldende Priser aftagende Trælastudførsel, den tiltagende Brug af andet Slags Indhegninger end „Skigaren“ og af andet Slags Brændsel end Ved og et ordnet Forstsvæsens Bestræbelser maa dog vel have bidraget adskilligt til at hemme denne frygtelige Skovødelæggelse. Her i Amtet har man i Femaaret været forskaanet for Sygdom paa Skoven og for større Misbrug, saasom Udhugst, Smaahugst etc. Jeg antager, at Tilbagegangen ialfald ikke har været stor.

4. Fiskeri.

Kun for et af Amtets Fogderier, men rigtignok det største, er Saltvandsfiskeriet af nogen større Betydning, medens Ferskvandsfiskeriet for Indlandsfogderiernes Vedkommende — især da Laksefiskeriet i Guldals og Orkedals Fogderier — spiller en større Rolle, men i og for sig af mindre Betydning.

Ogsaa i sidste Femaar har Fiskeribedriften vist sig mindre indbringende, hvilket da især gjælder det saakaldte Hjemfiske, medens Amtets Deltagelse i de store Fiskerier paa Lofoten etc. har været omtrent ligesaa lønnende som tidligere, da disse Fiskerier i Femaaret have slaaet godt til med Undtagelse af Aarene 1883 og 1884, ja tildels hørt til de betydeligste. Saaledes anslaaes Udbyttet i 1882 til over 29 Millioner Skrei og i Periodens første og sidste Aar til 27 Millioner.

Deltagere i Lofotfisket fra dette Amt have i 1885 udgjort 892 Fiskere, det mindste Antal i Femaaret. I 1883 angaves det til 1355 Fiskere. Udbyttet for Amtet i 1885 anslaaes til Kr. 186 428.

I Fosens Fogeds Femaarsberetning angives det samlede Udbytte af Fiskeriet i Femaarsperioden kun at have udgjort omtrent Halvparten af, hvad det havde været i den nærmest forangaaende, da det ogsaa ansaaes for ringe, ialfald sammenlignet med hvad det tidligere havde været.

Efter omstaaende af Fogden fremlagte Opgave over Fiskerierne i Femaaret 1881—1885 har den samlede Værdi af dette Fiske udgjort Kr. 4 263 858 mod Kr. 9 133 985 i Femaaret 1876—1880.

Opgave over Fiskerierne i Femaaret 1881--1885 i Fosens Fogderi.

A a r.	Skreifiskerierne.						Vinterfiske udenfor Distriktet.		Sildefiskerierne.			Andre Fiskerier udenfor Skrei og Sild til Værdi.
	Antal Fisk.	Lever.	Rogn.	Fiskehoveder.	Samlet Værdi.	Gjennemsnitlig pr. Mand.	Antagelig Værdi.	Gjennemsnitlig pr. Mand.	Mængde.	Antagelig Værdi.	Gjennemsnitlig pr. Mand.	
	Stkr.			Stkr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Hl.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	1 010 640	1 844 Tdr.	1 704 Tdr.	228 900	313 315	119.00	178 642	180.00	20 211	152 890	60.00	145 070
1882	984 100	817 -	954 -	552 200	258 488	82.00	88 912	140.00	46 495.50	545 980	302.00	185 165
1883	1 088 000	712 -	1 121 -	403 000	348 691	119.00	1 700	100.00	35 100.00	159 300	25.80	89 425
1884	1 885 100	3 138 Hl.	3 149 Hl.	1 559 200	567 413	120.00	116 710	101.60	48 644.00	200 944	26.43	242 723
1885	919 000	1 791 -	1 727 -	699 600	200 213	200.00	169 652	118.28	14 210.00	125 380	30.18	173 245
					1 683 120		555 616			1 184 494		835 628

Det samlede Fiske har ialt udgjort for Aaret 1881 Kr. 789 917
 — 1882 - 1 078 545
 — 1883 - 599 116
 — 1884 - 1 127 790
 — 1885 - 668 490

Tilsammen Kr. 4 263 858
 i Femaaret 1876—1880 - 9 133 985

Heraf kommer paa:

Skreifiskeriernes Konto	Kr. 2 243 736.00
Sildefiskeriernes —	- 1 184 494.00
Andre Fiskeriers —	- 835 628.00
	Kr. 4 263 558

I den af det statistiske Centralbureau udgivne Aarvog er Værdiudbyttet af Fiskerierne i 1885 fordelt paa de forskjellige Landsdele. Derefter skulde Udbyttet for dette Amt i bemeldte Aar have været:

af Skreifiskerierne	Kr. 145 734.00
- Sildefiskerierne	- 160 694.00
- Sommerfiskerierne efter Sei, Lange, Uer etc.	- 81 340.00
- Laks og Sjørret samt Østers	- 143 182.00
	Kr. 530 950.00

eller tilsammen Værdiudbyttet af disse Fiskerier for bemeldte Aar Kr. 530 950, der er over 100 000 Kr. mindre end det af Fosens Foged for bemeldte Aar opgivne, der angives til Kr. 668 490.

Af mine aarlig afgivne Fiskeriberetninger faar man følgende ud:

A a r.	Skreifiske.	Sildefiske.	Andet Fiske.	Tilsammen.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	313 315.00	165 000.00	158 000.00	636 315.00
1882	258 488.00	546 000.00	185 000.00	989 488.00
1883	348 691.00	225 500.00	308 700.00	882 891.00
1884	531 653.00	196 000.00	317 500.00	1 045 153.00
1885	145 734.00	139 690.00	235 500.00	520 924.00
	1 597 881.00	1 272 190.00	1 204 700.00	4 074 771.00

Middeltal pr. Aar altsaa Kr. 814 954.20.

Jeg ser mig ikke istand til at angive, hvilken af disse Opgaver er den rigtigere.

Den gamle Sildefjord Gulosen har ogsaa i sidste Femaar givet noget af sig, men ubetydeligt.

I Fiskeri-Inspektørens Beretning om Ferskvandsfiskerierne i Tidsrummet 1880—1883 findes ogsaa en Tabel, der viser Udbyttet af Laks- og Sjørret-fiskeriet i Søen i hvert Fogderi i det nævnte Tidsrum. Deraf sees, at dette Udbytte for Strindens Fogderi i 1883 skal have udgjort 18 713 Kg. til en Værdi af Kr. 21 930.00 og for Fosens Fogderi 101 493 Kg. til en Værdi af Kr. 94 064.00.

I en anden Tabel, der skal vise det samlede Bruttoudbytte af Laks- og Sjørrretfisket i Søen og i de 55 Lakseelve, hvoraf for dette Amt er angivet 3, nemlig Gula, Orkla og Nea, findes opført som samlet Bruttoudbytte for:

Fosens	Fogderi 1880—1883	317 076 Kg. til Værdi	Kr. 291 393.00
Orkedals	— —	20 500 -	— - 19 760.00
Guldals	— —	38 553 -	— - 36 193.00
Strindens	— —	66 109 -	— - 79 301.00

Det samlede Bruttoudbytte for Amtet i de 4 Aar 1880—1883: 442 238 Kg. til en Værdi af Kr. 426 647.00.

Med Hensyn til Fiskeriet i vore Lakseelve har Inspektøren ogsaa tidligere udtalt sig, hvilket fuldstændig er gjengivet i min Femaarsberetning for 1876—1880, til hvilken saaledes henvises, da jeg ikke ved noget at tilføie.

De i Elvene benyttede Fangstredskaber ere — foruden Stang — Kastenot, Sættegarn og Teine, medens i Søen det virksomme selvfangende Fiskeredskab, Kilenot, Stridens Æble mellen Sjø- og Elvefiskerne i de senere Aar, mere og mere er kommet i Brug.

Fiskeri-Inspektøren — og de Fleste med ham — finder disse Kilenøters skadelige Indflydelse paa Laksemængdens Tilvæxt indlysende; men man kan ikke undres paa, at Havfiskerne finde de som Følge af denne Anskuelse trufne Forføi-ninger og lovbestemte Indskrænkninger i Brugen af et saa fortrinligt Fangstredskab aldeles urimelige. Hertil bidrager vistnok ogsaa, at Kilenoten næsten ganske har afskaffet en saa lidet indbringende, men i høi Grad brutaliserende Fangstmaade som den med Laksevorpen.

Bestræbelserne i Retning af kunstig Fiskeudklækning fortsættes; men nogen større Fremgang, tror jeg ikke, den har havt i Femaaret.

Interessen for Fiskebedriftens Fremgang er oppe og gjør sig ogsaa gjældende her i Amtet, og Dampfartens og Telegrafnettets Udvidelse og Anvendelse i Fiskeriets Tjeneste er en god Bundsforvandt. Nogen mærkbar Forbedring i Fiskens Behandling ved Klipping, Tørring, Pakning og Saltning kan dog neppe paavises i Femaaret, men maa vel haabes at ville komme.

5. Bergværksdrift.

Herom har jeg lidet at melde. Jeg maa her henholde mig til det statistiske Bureaus Publikationer. De seneste af disse omfatte Tidsrummet 1880—1882.

Heraf sees, at Produktionen ved Amtets vigtigste Bergværk, Røros Kobberværk, der i den nærmest foregaaende firaarige Periode angaves at have tiltaget noget, i Aaret 1882 har været omtrent 247 Ton, altsaa noget over 50 Ton mindre.

Produktionsværdien af Garkobber angives

for Aaret 1880 til	Kr. 390 000
— 1881 - -	360 000
— 1882 - -	320 000

Den ved Værket beskjæftigede Arbeidsstok angives i 1882 at have udgjort 268 Mand, hvilket er 16 mindre end Antallet i 1879, der var 284.

Kobberprisernes lave Standpunkt i Femaaret og stedse nedadgaende Tendens gjør det meget vanskeligt for denne Bedrift at komme skadesløs derfra, og det er kun med stor Anstrengelse og Anvendelse af alle de Midler, som kunne udfindes til at lette og billiggjøre Driften, at det kan lykkes at holde den engang saa indbringende Kobberproduktion i Gang.

For hele Amtet angives Produktionsmængden af Kobbermalm:

for Aaret 1880 til	7 003	Ton
—	1881 -	7 289 —
—	1882 -	7 654 —
og Værdien for 1880 til	Kr. 295 000	
-	1881 -	- 313 500
-	1882 -	- 370 000

Af Svovlkis har Produktionsmængden i Aaret 1882 for det hele Amt udgjort 10 985 Ton, hvilket er 5924 Ton mere end i 1879. Denne Drift er i Femaaret tiltaget betydeligt. Produktionsmængden angives for Aaret 1880 til 5461 Ton og for 1881 til 7445 Ton. Værdien af denne Produktion angives for Aaret 1880 til Kr. 75 000

—	1881 -	- 103 000
--	1882 -	- 158 000

I det nævnte Tidsrum have følgende Gruber og Hytter været i Drift inden Amtets Grændser:

Røros Kobberværk med Hovedgruberne, Storvarts, Muggruben, Kongens Grube, Ny Solskins, Gammel Solskins og Arvedals. Her er ogsaa Hyttedrift.

Selbu eller Meraker Kobberværk med saavel Grube som Hyttedrift (hører nu til Nordre Trondhjems Amt).

Dragset Værk med Gruberne, Dragset, Kong Carls, Victoria og Aamot Gruber i Meldalen. Løkkens Grube ligesaa.

Undals Værk i Rennebu har ikke været i synderlig Drift i den senere Tid, og St. Olafs Jernværk, ligeledes i Rennebu, er ligesom Mostadmarkens i Strinden nedlagt.

Skjærpefeberen, som i forrige Femaarsberetning sagdes at være næsten ophørt, er i det her omhandlede Femaar nok vaagnet til nyt Liv, dersom man skal regne efter Antallet af Anmeldelser til det nordenfjeldske Bergmesterembede, hvoraf 732 falder paa dette Amt af et samlet Antal af 1626.

Den vel endnu noget tvivlsomme Sølvforekomst paa Hiteren har ikke saa lidet bidraget hertil. Ogsaa den gamle Grube Holtraa i Holtaalen er optaget til ny Drift, men ganske smaat.

Krommalmsdriften var fremdeles, saa at sige, nedlagt.

Kalkbrænding foregaar hist og her i Amtet, men sparsomt, hvorimod flere Stenbrud have været i Virksomhed, saasom Skifer, Klebersten, Granit og

Marmor. Stenhuggerkunsten har taget stærkt Opsving ved den mere vidtstrakte Anvendelse af huggen Sten til Bygværker, hvortil Restaurationen af Trondhjems Domkirke har givet Stødet.

6. Fabrik- og Industri-Anlæg.

Af saadanne har i Femaaret været i Virksomhed i Amtets Landdistrikt :

Teglværker	4
Sagbrug	56
Møllebrug	48
Farveri, større (foruden mange smaa)	1
Garverier	5
Pottemagerier	1
Dampsag og Høvleri	1
Bomuldsspinderi	1
Reberbaner	2
Papirfabrik	1
Stivelsefabrik	1
Stampeindretninger	8
Cellulosefabrik	1
Tranbrænderier	3
Sæbesyderi	1
Kemisk Fabriker for Benmel og Fiskeguano	2
Klokkestøberi	1
Kalkbrænderi	1
Benmølle og Svovlsyrefabrik	1
Destillationsfabrik	1

Et Par af de i forrige Femaarsberetning opførte Anlæg ere ikke nævnte i de nu foreliggende Opgaver, saasom Torvdriftsanlæg (Maskiner), Skibsværfter, Kobberslagerier, Stenbrud og simple Benmøller, hvoraf i sidste Femaarsberetning opførtes 5. Deres Virksomhed maa være rent standset, hvilket jeg dog ved ikke er Tilfældet for Stenbrudenes Vedkommende. Derimod er der kommet et betydeligt Anlæg til, nemlig Cellulosefabriken paa Ranheim, hvorhos Sagbrugenes og Møllebrugenes Antal er vokset betydeligt, nemlig for Sagbrugenes Vedkommende fra 20 til 56 og for Møllebrugenes fra 45 til 48.

Angaaende de ved disse Indretninger beskæftigede Arbeideres Antal og Fordeling kan jeg intet oplyse, da Tabellerne herom ere indsendte til Centralbureauet, uden at det har været anseet nødvendigt deraf at tage Afskrift eller udfærdige Dubletter.

Antagelig er der ikke foregaaet synderlig anden Forandring, end at de saaledes beskjaeftigede Arbeideres Antal i det hele maa være adskilligt forøget, da de standsede Anlæg og Fabriker i denne Forbindelse ikke have noget at betyde mod den tilkomne nye og Forøgelsen af Sag- og Møllebrug.

7. Binæringer.

a. Husfliden. Denne staar paa samme Standpunkt nu som ved Afgivelsen af forrige Femaarsberetning, og jeg maa, for ikke at gjentage mig selv, henviser dertil.

Der har været gjort adskilligt for Husflidens videre Udvikling i den senere Tid, og at disse Bestræbelser ogsaa have øvet sin Indflydelse her i Amtet, er utvivlsomt. Forøvrigt har jeg aldrig helt ud kunnet tiltræde den Mening, at Husfliden stod paa et saa lavt Standpunkt her i Landet. Specielt for dette Amts Vedkommende forekommer det mig, at Husfliden staar høit, og at den aarlighaars frembringer en stor og værdifuld Sum af Arbeide.

b. Torvdrift og Stenbrydning. Skjønt Torvdriften med Maskiner anføres som næsten ophørt, drives Torvskur naturligvis nu som før i stor Udstrækning til Forbrug i Husholdningerne som Brændsel. Hvad Stenbrydningen angaar, da kan derom endnu bemærkes, at Værdien af den hele i Amtet drevne Stenbrydning for Periodens sidste Aar 1885 er anslaaet til Kr. 38 550, hvoraf paa Kværnstenen fra Selbu kommer Kr. 20 000 og paa Klebersten fra Støren Kr. 11 000.

c. Skibs- og Baadbyggeri. Skibsbyggeriet er ophørt, hvad større Seilfartøier angaar; men Jagt-, Jægte- og Baadbyggeri florerer endnu som før, fornemmelig i Aafjords Herred, hvor 400 Aafjordbaade opgives byggede i Femaaret og 6 Lister- og Notbaade, de første til en Værdi af Kr. 10 000 og de sidstnævnte til en Værdi af Kr. 1000. Af de 400 Aafjordbaade siges 300 solgt udenfor Herredet til samlet Pris Kr. 7500. Samtlige Lister- og Notbaade ere solgte udenfor Distriktet.

d. Jagten er — saavidt mig bekjendt — heller ikke i sidste Femaar undergaaet nogen Forandring, uden det skulde være, at Elgjagten er tiltaget og Jagten efter vilde Rensdyr aftaget, fordi Antallet af disse under Tilvæksten af de tamme Dyr er aftaget. Forøvrigt er det Hjorten paa Hiteren og almindeligt madnyttigt Vildt, som Harer og Fuglevildt, der er Gjenstand for Jagt, foruden de almindelige Rovdyr.

Af disse sees efter nedenstaaende Tabel at være fældet her i Amtet i Femaaret 1881—1885:

	Bjørne.	Ulve.	Gauper.	Jerve.	Ræve.	Ørne.	Hønschøge.
1881	3	-	14	-	1 145	46	118
1882	1	-	11	-	633	59	136
1883	-	14	10	3	315	83	457
1884	4	2	11	8	1 018	97	339
1885	4	6	26	8	1 076	97	193
	12	22	72	19	4 187	382	1 243

Skjønt de dræbte Ulves Antal er mindre i sidste Femaar end i det foregaaende, da det var 35, er det dog endnu betydeligt stort, efterat man havde smigret sig med det Haab, at dette slemme Udyr var udryddet. Det er Renhjørderne, som lokke dem hid.

Af Fuglevildt er det da især Rypefangsten, som spiller en Rolle, der er af Betydning, skjønt Jagten efter dette Vildt med staaende Hund, hvilken vel i sidste Femaar har været drevet i samme Udstrækning som før, kun giver et ubetydeligt Udbytte. Desto større er Udbyttet af den vidtdrevne Fangst med Snarer og Faldstokke. Trondhjems Jæger- og Fiskerforening har i en af de mange til Departementet for det Indre afgivne Protester mod den af Søndre Trondhjems Amtsformandskab fattede Beslutning om Indgivelse af Andragende, sigtende til Udvidelse af Fredningstiden for Tiur, Røi, Aarfugl, Hjerpe, Rype og Hare, oplyst, at der alene fra Trondhjems Toldsted i Aarene 1880—1884 udførtes 95 392 Kg. eller noget over 19 000 Kg. aarlig. I 1884 angives Udførselen til 29 980 Kg. Omsat i Ryper efter 6½ Kg. pr. Tylvt giver det nævnte Middeltal 2935 Tylvter eller 25 228 Stykker Ryper aarlig. Vistnok er i dette Antal medregnet en betydelig Del af Vildtfangsten i de nordligere Amter, som udskibes fra Trondhjem; men paa den anden Side er ikke medregnet den betydelige Mængde Fuglevildt her fra Amtet, der forsendes sydover paa Jernbane uden at toldbehandles (i Vinteren 1879—1880 skal saaledes over 200 000 Kg. Ryper være blevet udført fra Rørostrakten) og den, som kommer til Anvendelse i Husholdningerne i Byen og omliggende Distrikter.

e. Fragtfart og Landtransport. Heri er ingen Forandring foregaaet siden forrige Femaarsperiode, uden forsaavidt Jernbanenettet er fuldstændiggjort i Periodens første Aar ved Merakerbanens Aabning for almindelig Færdsel i Oktober 1881.

Varetransporten tillands foregaar altsaa nu for den største Del paa Jernbane, og Indskrænkningen i Landeveistransporten gennem Guldalen med Hest er ikke at beklage. Kværnstensførselen fra Selbu foregaar dog endnu tildels paa Landevei, ligesom Trælasten fra Hyttefossens Brug i Klæbbu bringes til Trondhjem paa Mei eller Hjul, og Kiskjørselen i Orkedalen endnu vedbliver, skjønt i formindsket Maalestok.

Ogsaa tilsøs gaar Transporten af de større Varepartier mere og mere over til Befordring med Damp, medens Fragtfarten med Jægter og Baade dog fremdeles holder sig, ja Baadfarten neppe i mindre Udstrækning end før.

Af den her vedlagte, fra Amtets Veimester afgivne Beretning (Bilag 1) med Tabel erfares, at Amtets Veivæsen fremdeles ogsaa i sidste Femaar har været i Udvikling, skjønt ikke saa stærkt som i flere tidligere Femaarsperioder.

Af Tabellen sees, at Amtet ved Femaarets Udgang havde ialt af 1ste Kl. Vei 656 Km. og 2den Kl. 971 Km., imod ved 1880 Aars Udgang henholdsvis 622 og 865.

Af ny Vei er i Femaaret fuldført 122 Km., hvoraf dog kun 5 Km. 1ste Klassen med Bidrag af det offentlige Veifond. Dette kan synes noget lidet i Forhold til det Matrikulbidrag, som aarligaars erlægges af dette Amts Land-

distrikt, tillagt Trondhjems Bys Bidrag til det almindelige Veifond. Men derfor kan jeg ikke sige, at dette Amt af Styrelsen er blevet „stedmoderligt behandlet“. Dels har nemlig Søndre Trondhjems Amt i tidligere Dage erholdt saameget større Bidrag — det første moderne Chaussé-Veianlæg her i Landet gennem Drøilierne, derefter i Drivdalen til Undgaaelse af den berygtede Vaarsti, saa over Gevingaasen, saa Rennebu- og Opdals-Chausséerne, Byaaschausséen til Omgaaelse af Stenberget, Soknedals-, Orkedals- samt Budvik-Børsen-Chausséerne, Fladveien fra Heimdal til Brøttum ved Selbusjøens Ende, Klæbbuveien, Omlægning af Veien over Blaahammeren i Strinden m. fl. — og dels er Amtet ogsaa i den senere Tid altid imødekommet med Velvillie fra Styrelsens og den bevilgende Myndigheds Side, saavidt dets egen Evne til at modtage og nyttiggjøre deslige Bidrag har strakt sig. Men skjønt Amtsveibudgettet ogsaa i de senere Aar gaar op til en 40 000 Kroner, hvoraf omtrent Kr. 2.50 udlignes paa Skylddaleren, ser man sig dog ikke istand til at overtage større aarlige Distriktsbidrag til nye Veianlæg, end som hidtil har været Tilfældet. For det maa lægges Mærke til, at disse Veianlæg, der siges at udføres for det offentlige Veifonds Regning, falde meget tungt paa Amtsdistriktet, hvis Bidrag for ethvert saadant nyt Veianlæg gaar op til henimod Halvparten af Veianlæggets Kostende, naar Distriktets Naturalbidrag lægges til den alikvote Del af Omkostningsoverslagets Beløb, som Amtsveikassen maa ud med i kontante Penge, og det ikke som før gennem en fast aarlig Afvikling, som beløb sig til 3000 Spd. eller Kr. 12 000, men fordelt paa 2 à 3 Terminer, naar Arbejdet er færdigt. Amtets Veikasse har endnu ældre Laan til Beløb Kr. 18 000 at afdrage og forrente og skylder en 5 à 6000 Kr. i Distriktsbidrag for udført ny Vei.

Det Matrikulbidrag, som i 1885 erlagdes til det almindelige Veifond eller Statskassen, udgjorde :

fra Amtet efter Kr. 1.60 pr. Skylddaler	Kr. 16 406.56
- Trondhjems By	- 10 626.82
	Kr. 27 033.38

Men denne Særskat er, saavidt mig bekjendt, hos os aldrig blevet betragtet anderledes end som andre Skatter til Staten, nemlig som sigtende til det Heles Vel. Alene til Veivæsenets Fremme skulle vistnok Pengene anvendes; men til Rigets Veivæsen, ikke til den enkelte Landsdels i nøiagtigt Forhold til det Beløb i Skat, som derfra var kommet ind. De stærkeste og efter alle Hensyn mest berettigede Krav bør af Styrelsen og den bevilgende Myndighed komme nærmest i Betragtning, med Almeninteressen som 1ste Rangs Hensyntagen, Stedsinteressen derefter. Det er jo 1ste Klasses eller Hovedvei, der handles om, og det vilde her efter min Mening være urigtigt ikke at have det Heles Tarv først og fremst for Øie, uden Hensyn til om netop et saa stort Beløb hver Gang kan blive oparbejdet ved Veianlæg inden Amtet, som derfra er indkommet i Veiskat.

En saadan Kantønliaand, som i den senere Tid synes at ville gjøre sig gjældende i disse Anliggender, har jeg ikke iagttaget under dette Amts Amtsformandskabsmøder, ligesaa lidt som den stemmer overens med min Erfaring fra flere tidligere Storthing, i hvis Veikomiteé jeg har været Formand.

Omkostningerne ved Veienes Vedligeholdelse, som udelukkende paahviler Amtsdistriktet, værdsættes til ialt omtrent Kr. 166 000 pr. Aar eller til omtrent 10.3 Øre pr. Meter i Gjennemsnit.

f. Handel. Landhandelen drives som før ved de med saakaldet „Fogedbrev“ udstyrede Landhandlere og ved Handelsforeninger, der ogsaa kaldes Forbrugs- eller Spareforeninger.

Denne Handel er i stadig Fremgang, naar der blot sees hen til Antallet af Handlende og til Omsætningen i det hele; men de enkelte Handelsmænds Tilværelse som saadanne er ofte meget kortvarig. Det gaar op og ned, med hyppige Omvexlinger, og det er kun et Mindretal af dem, som ved denne Handelsvirksomhed kunne finde sig et stadigt Levebrød, og kun nogle ganske faa, som derved erhverve sig Formue.

Ved forrige Femaars Udgang var der i Strinden og Selbu Fogderi 26 Landhandlere, ved Udgangen af 1885 angives Antallet til 42, i Guldals Fogderi dengang 39 nu 52, i Orkedals Fogderi 24 nu 31 og i Fosens Fogderi 86 nu 122, altsaa dengang det hele Antal Landhandlere i Amtet 175 mod nu 247. En betydelig Tilvæxt; jeg vil ønske, det maatte være til det gode.

Af Handels- eller saakaldte Forbrugsforeninger var der i Amtet ved Udgangen af 1880 et Antal af 31 med en samlet Omsætning, der ansloges til Kr. 635 000. Ved sidste Femaarsperiodes Udgang var Antallet 33, hvoraf Guldals Fogderi havde 18, mere end dobbelt af de tre andre Fogderier tilsammen, medens den samlede Omsætning anslaaes til Kr. 744 620, altsaa Kr. 109 620 mere end i forrige Femaar. Deraf regnes for Guldals Fogderi en Omsætning af Kr. 427 120.

Denne større Omsætning i sidste Femaar synes ikke at tyde paa den stedse videre gaaende Svækkelse i økonomisk Kraft, som de bedrøvelige Tidsomstændigheders Vedvaren synes at maatte medføre.

Af Guldals Fogeds afgivne fuldstændige Femaarsberetning sees ogsaa Tilstanden for dette Fogderis Vedkommende at fremstilles som i det hele taget god. Herom mere nedenfor.

Rettighed til Smaasalg eller Udskjænkning af Brændevin i Amtets Landdistrikt fandtes fremdeles paa 3 Steder, nemlig Røros, Valdersund og Froøerne, paa det sidstnævnte Sted dog kun i Fisketiden. Brændevinssalget i Smaat og Udskjænkningen i Valdersund er efter Femaarets Udgang afskaffet.

Mulktering for ulovlig Handel høres ikke meget af, og Tilvirkning af Brændevin foregaar ikke i Amtets Landdistrikt.

Det eneste Marked i Landdistriktet er Røros Marked, der afholdes i Februar. Desuden finder der i Opdal og Røros Stevnemøder Sted mellem Beboerne og Kvæghandlere, et Slags Kvægmarked, hvor vel ogsaa Meieriprodukter m. m. omsættes.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Den Nedgang i økonomisk Henseende, som allerede fra Begyndelsen af Femaaret 1875—1880 begyndte at vise sig, og som vedblev i forstærket Maalestok til dets Ende, da det dog syntes at skulle lyse noget op, er desværre ikke standset. Imidlertid hører dette Amt ikke til de Dele af Landet, som have lidt mest under Konjunkturernes Tryk. Af hvad der foran er sagt under Rubrikerne 1 og 2, omfattende Landbruget, kan det nok skjønnes, at det forløbne Femaar med sine jevnt gode Aaringer og deraf følgende bedre Vilkaar for Modernæringen ikke kan have været uden Indflydelse til at lette det økonomiske Tryk, som hvilede over denne Del af Landet som over al Verden. Dette gjælder dog i mindre Grad det sidste Aar i Perioden, da Høstens mislige Udfald og det betydelige Nedefald i Pris paa alle — derunder ogsaa Landmandens — Frembringelser uden tilsvarende Synken i Arbejdspriser og andre Frembringelsesudgifter har nedtyngt den jordbrugende Klasses Kaar, som hertilands aldrig høre til de lette.

De faste Eiendomme ere — efter hvad foran er anført — i Femaaret stadigt gaaet nedad i Pris fra 1883 af, skjønt just ikke meget betydeligt, nemlig omtrent Kr. 400 pr. Skylddaler. Imidlertid har Næringsveienes Udvikling været i jevn, om ikke stærk, Fremgang, Oplysningen er steget ved Skolevæsenets yderligere Udvikling og Kommunikationsvæsenets stadige Forbedring. Disse Betingelser for Fremskridt have været tilstede, og jeg kan ikke tvivle paa, at de ogsaa have øvet sin heldbringende Indflydelse, skjønt denne naturligvis har været hemmet af de daarlige Tider.

Jeg antager saaledes, at den økonomiske Stilling i Amtets Landdistrikter er bedre, end man under saa trykkende Tidsomstændigheder turde haabe. Guldals Foged finder endog — som før bemærket — at Stillingen er god.

Af thinglæste Heftelser i Amtets Landdistrikt anføres tilsammen i Femaaret et Antal af 3139 med samlet Pengebeløb Kr. 5 285 986.29 og af aflæste Heftelser et Antal af 2220 til Beløb Kr. 3 200 368.40.

Af Tvangsauktioner over fast Gods anføres i samme Tidsrum et Antal, hvor Salg fandt Sted, af 182 med Tilslagssum til Beløb Kr. 482 433, og over Løssøre Antal 258, Sum Kr. 94 372.43.

Exekutioner af Fogder og Lensmænd udgjorde i Femaaret for hele Amtets Landdistrikt et samlet Antal af 2348 til Beløb Kr. 592 715.42. Udpantningernes samlede Antal opføres med 16 141 til Beløb Kr. 235 922.60.

Sammenholder man hermed disse Forhold efter Femaarsberetningen for 1876—1880, da de thinglæste Heftelsers Antal opgives til 3994 med samlet Pengebeløb Kr. 5 197 413, de aflæste Heftelser Antal 2045 med Kr. 266 454, Tvangsauktioner over fast Gods Antal 113, Beløb Kr. 362 459 og over Løssøre Antal 218, Beløb Kr. 89 555, Exekutioner Antal 2209, Beløb Kr. 558 383 og Udpantninger Antal 15 073 med Beløb Kr. 220 460, faar man ud, at disse Forhold i sidste Femaar stille sig ufordeleagtigere end i det foregaaende, med Undtagelse af aflæste Heftelser, der ere flere og større i sidste Femaar end i det foregaaende. At slutte

med Bestemthed heraf, at den økonomiske Tilstand i Amtet i det hele taget skulde være gaaet saa særdeles meget mere nedad, end allerede i forrige Femaar Tilfældet var, gaar — som tidligere paavist — ikke an. Men klart er det, at 2de paa hinanden følgende uheldige Femaar maa have standset den betydelige Fremgang i økonomisk Velvære, som Femaaret 1871—1875 havde at opvise, og vendt den om til sin Modsætning.

Hvad Arbejdspriserne angaar, da vise disse sig at have været: Sædvanlig Dagløn for Husmænd paa egen Kost om Sommeren Kr. 1.50, om Vinteren Kr. 1.13 og paa Husbonds Kost henholdsvis 84 og 49 Øre. For almindelige Dagarbejdere har Daglønnen været paa egen Kost for Mænd om Sommeren Kr. 1.35 og om Vinteren Kr. 1.32 og for Kvinder Kr. 1.19 og Kr. 1.12. Paa Arbejdsgiverens Kost for Mænd Kr. 1.10 og for Kvinder 63 Øre om Sommeren; om Vinteren 62 Øre for Mænd og 34 Øre for Kvinder.

Almindelig Tjenestegutløgn opgives at have udgjort (med Kost og Logis) lidt over Kr. 208 for Aaret, og almindelig Tjenestepigeløn Kr. 120.

Arbejdspriserne for særskilte Klasser af Arbejdere opgives til: Sædvanlig Dagløn for Tømmerhuggere og Bergværksarbejdere Kr. 1.68, Teglværksarbejdere Kr. 2.00, Sagbrugsarbejdere Kr. 1.92, Hustømmermænd Kr. 2.00.

Disse Arbejdspriser ere samtlige høiere, end hvad der opgaves for forrige Femaar (se Femaarsberetningen 1876—1880, S. 22), og meget større, end hvad de opgaves at være i Femaaret 1866—1870, da den almindelige Aarsløn for Tjenestegut var 30 Spd. eller 120 Kr. og for Tjenestepige 15 Spd. eller 60 Kr.

Om Veivæsenet er handlet her foran, og af medfølgende Tabel*) vil det fornødne angaaende Skydsvæsenets Tilstand i Amtet ved Femaarets Udgang erfares. Tilsigelsesstationer findes nu næsten ikke mere; kun i Fosens Fogderi maa man endnu trækkes med dem, skjønt de ogsaa der ere i Tilbagegang. Den forhøiede Skydsbetaling, 15 Øre pr. Hest og Km., er indført overalt her i Amtet ved fast Station.

Hvad Postvæsenet angaar, bemærkes, at Antallet af nyoprettede Postaabnerier i sidste Femaar fremdeles er steget, om ikke fuldt saa raskt som i det foregaaende, da det var 17. I sidste Femaar er der oprettet 10 nye Postaabnerier, nemlig Hevnskjel i Hevne, Skarpnæsset i Frøien, Fævaag i Bjugn, Brækstad paa Ørlandet, Dørrum i Opdal, Reitstøen i Holtaalen, Kvaal i Melhus, Heimdal i Leinstranden, Ranheim og Malvik i Strinden. Det samlede Antal i Amtet udgjør saaledes nu 63.

Rotvolds Sindssygeasyl og Reitgjærdets Pleiestiftelse for Spedalske have i Femaaret fortsat sin heldbringende Virksomhed som forhen.

Distriktslægeembedernes Antal, der i min Funktionstid som Amtets Bestyrer har tredoblet sig, er i sidste Femaar ikke forøget.

Almuskolens Ordning efter Lov af 16de Mai 1860 med Tillægslove er forlængst tilendebragt, og den gjør sin velsignelsesrige Gjærning til almindelig

*) Ikke trykt.

Tilfredshed. Almuens Sands for Vigtigheden af Oplysnings Udbredelse og Ungdommens Lyst til Kundskabers Erhvervelse gjør det muligt her i Amtet, foruden Almuskolen, at underholde Aftenskoler og Amtsskoler, af hvilke sidste 2de stadigt have været i Virksomhed i Femaaret. De have været godt besøgt af voksne Gutter og Jenter, hver med sit Kursus, og Meningen ere ikke delte om deres gavnlige og frugtbringende Indflydelse. De saakaldte Folkehøiskoler have vundet mindre Anklang. Efter Beslutning af forrige Aars Amtsformandskab er dog en saadan kommet istand i Aafjords Præstegjeld under Sognepræstens Ledelse, alene for Piger.

Med Hensyn til Befolkningens Sindsbeskaffenhed og Levesæt kan jeg henholde mig til, hvad jeg oftere derom tidligere har anført. Den politiske Bevægelse, som fra Midten af Femaaret og især henimod dets Slutning antog større og større Dimensioner og udmundede i en skarpt afgrændset Partidannelse, der efter min Anskuelse snarere er til Skade end til Gavn for Landet, som mere trænger oplyste og brave Nordmænd end skarpskoede Partimænd, — denne oprørte Stemning, som under Agitationerne i Valgaarene 1882 og 1885 var i voldsom Stigning, er senere dalet betydeligt og er nu meget afkjølet, saa Fornuft og Sindighed mere kan komme tilorde og blive hørt.

Jeg kan dog ikke sige, at disse urolige Aar og de Synsmaader, som derunder gjorde sig gjældende, i nogen saa væsentlig Grad har forandret Forholdene i heromhandlede Henseende inden Søndre Trondhjems Amt, at jeg ikke med Sandhed kan gjentage den Karakteristik, jeg i min forrige Femaarsberetning udtalte, idet jeg sagde: „Noget Sværmeri for Republik har ikke været at mærke, og af antiunionelle Bestræbelser findes ikke Spor. Grundloven og Foreningspagten holdes her fremdeles hellige“ — og jeg kan tilføie, at den moderne Vantro, som der staar saadan Skræk af, ikke har vundet noget nævneværdigt Indpas blandt dette Amts Almue, der overalt har bevaret — i alt Fald — Gudfrygtighedens ydre Præg.

Selv Forholdet mellem Befolkningen og Embedsmændene, mod hvem Agitationen dog for en stor Del har været rettet, er her fremdeles godt. Jeg har i alt Fald intet at beklage mig over. Forholdet mellem mig og Amtsformandskabet, hvis Sammensætning under min lange Funktionstid har vexlet betydeligt, smigrer jeg mig med, altid har været godt, og det er det vedblevet at være ogsaa i sidste Femaar, da Amtstinget var sammensat i en endnu mere folkelig og frisindet Retning end tidligere. Ingen berettigede Krav blive tilsidesatte, og man strækker sig i Bevilgningssager saa langt, som Evnerne formaa; men det maa da ogsaa paa den anden Side blive Forslagsstillerens Pligt at begrænde Kravene efter en fornuftig Økonomis Fordringer, især under disse trykkende Tidsomstændigheder. Lavere ned end til Kr. 10.50 pr. Skylddaler er det dog ikke lykkedes os at komme. Skylddaleren, paa hvilken alle Amtskommunens Udgifter hvile, har ogsaa været oppe i 12 Kr. Et Exemplar af de trykte Amtsformandskabsforhandlinger for hvert af de 5 Aar 1881—1885 følger hoslagt til Oplysning om Amtets økonomiske Forhold i det hele taget.

Jeg har tidligere i mine Femaarsberetninger gjort opmærksom paa Selvstyrets gode Følger her i Amtet, ogsaa hvad de enkelte Herreder angaar. Det samme er fremdeles Tilfældet, ja vel endnu i højere Grad i sidste Femaar, da Erfaring og Øvelse vokser med Aarene, og man bliver mere fortrolig med Anvendelsen af de Love og andre Bestemmelser, som her skulle iagttages.

Overformyndervæsenet har fremdeles gjort Selvstyrelsesprincippet Ære. Regnskaberne indkomme i rette Tid, give mindre og mindre Anledning til Udsættelser og blive alle deciderede af Amtmanden med de valgte 2 Decisorer inden det paafølgende Aars Udgang. Noget nævneværdigt Tab af Myndlingsmidler har heller ikke i sidste Femaar fundet Sted. Det eneste er Kr. 20 ved Inddrivelse af en usikker Fordring. Ved Udgangen af 1885 stod under Amtets Landdistrikts Overformynderistyrelser 683 Myndlunge med en samlet Kapital af Kr. 664 486.65. Ved forrige Femaars Udgang 1880 var Myndlingenes Antal 667 med en samlet Kapital af Kr. 608 161.00.

Overformynderne ere samtlige Almuesmænd, og det er paa ganske faa Undtagelser nær ogsaa Amtets 31 Ordførere, der danne Amtsforsamlingen.

Med Hensyn til Sædelighedstilstanden, da gjælder det samme som forrige Gang bemærket, at Natteløberiet og Antallet af uægte Børn ikke i nogen mærkelig Grad er aftaget, hvorimod dette har været Tilfældet med Drukken-skabslasten, og det i endnu langt stærkere Grad i sidste Femaar end i det næst foregaaende.

Forholdet mellem Gaardbruger og Husmand er her — som tidligere bemærket — i Almindelighed godt, i hvert Fald mere tilfredsstillende end søndenfor og østenfor. Forskjellen mellem disse to Klasser af Landbefolkningen er ikke saa stor, især i Søndre distrikterne. Husmandsvilkaarene ere saa vidt fordelagtige, at Husmanden ved Arbeidsomhed, Tarvelighed og Omtanke kan opnaa en nogenlunde sorgfri Stilling og erhverve for Børnene en Dannelse, der ikke staar meget tilbage for den, som i Almindelighed falder i Selveierbøndernes Lod.

Om det saakaldte „Fattigonde“ og dets stigende Omsiggriben er der ikke stort andet at sige, end som i min forrige Indberetning er sagt. Under de daarlige Tider er det naturligvis følt end mere trykkende, skjønt det i sidste Femaar i Virkeligheden fremtræder i alle Retninger under formindskede Dimensioner. Efter Fattigstatistiken for Aaret 1883 kan anføres, at Antallet af Fattige, som understøttedes i Løbet af det nævnte Aar i samtlige Amtets fire Fogderier, var 7552 Personer. Dette Antal anførtes i 1878 at have udgjort 8980 Personer, d. v. s. omtrent 9.5 % af Befolkningen. For samme Aar antoges henimod 41 Understøttede for hvert Tusinde af Befolkningen. Herved menes „Hovedpersoner“. Fattigvæsenets Indtægter for Aaret 1878 ansløges i Amtets Landdistrikt at have udgjort tilsammen Kr. 337 075, hvoraf udlignet Fattigskat Kr. 206 052 og andre kontante Indtægter 131 023 Kr.

For Aaret 1883 stille disse Forhold sig saaledes: Fattigvæsenets Indtægt i Amtets Landdistrikt var i det nævnte Aar 1883 tilsammen Kr. 252 469, hvoraf Fattigskat Kr. 201 928 og andre Indtægter Kr. 50 541. De understøttede

Personers Antal udgjør omtrent 8 % af Befolkningen. Et Middeltal af 35 understøttede Hovedpersoner kommer paa hvert Tusinde af Befolkningen.

Det frivillige Arbeidshus paa Strinden bestaar fremdeles, og flere af Amtets Fattigdistrikter have efter Overenskomst faaet Adgang til at benytte Trondhjems Bys Tvangsarbeidsanstalt paa Vollan.

I Norges officielle Statistik, tredie Række No. 36, er Amtskommunekassens og Amtsveikassens samlede Gjæld for Aaret 1883 opgivet Kr. 25 200.00. Ved Femaarets Udgang var Amtskommunens Restgjæld for

Distriktsfængslet	Kr.	2 000.00
og Veikassens til Oplysningsvæsenets Fond	-	18 000.00

Tilsammen Kr. 20 000.00

Til det almindelige Veifond skyldte Veikassen desuden ved Femaarets Udgang Kr. 5000 foruden en hel Del Bidrag til Veiarbeider inden Amtet, der ikke udføres for Veifondets Regning.

Af ovennævnte Statistik sees, at Herredsskatternes samlede, paa Matrikulen alene udlignede Beløb inden Amtet i Aaret 1883 var Kr. 54 026.

For samme Aar udgjorde Skatten til Herredernes almindelige Skolevæsen (udlignes paa Matrikulen, Formue og Næring) Kr. 101 901, hvoraf paa Matrikulen Kr. 26 998 og paa Formue og Næring Kr. 74 903, og til Fattigvæsenet i samme Tid Kr. 201 760, hvoraf paa Matrikulen Kr. 21 998 og paa Formue og Næring Kr. 179 762. Herredsskatternes samlede Beløb anføres for samme Aar at have udgjort Kr. 380 260.

Den paa Matrikulen udlignede Amtsskat udgjorde i 1883 Kr. 110 690.00 og i 1885 Kr. 107 668.04. For forrige Aar 1886 udlignedes Kr. 116 671.58

Herredkommunernes Gjæld udgjorde tilsammen ved		
Udgangen af 1883	Kr.	63 990.00
til Oplysningsvæsenets Fond og til Sparebanker	-	15 685 00

Tilsammen Kr. 79 675.00

Angaaende Udvandringen til Amerika og andre oversøiske Lande fra Amtet i Femaaret gjælder den almindelige Bemærkning, at den fra 1875 aftog (den var mindst i 1877, da der kun regnedes 131 Udvandrere) og steg fra Begyndelsen af dette Femaar (størst i 1882), hvorefter den faldt fra 1883, men er igjen steget fra 1886 og stiger fremdeles. Efter de statistiske Opgaver om Folkemængdens Bevægelse antages at have udvandret fra Amtets Landdistrikt i Femaaret tilsammen 5139 Personer og fra Trondhjems By 1948 —

Tilsammen 7087 Personer.

Sparebankernes Antal i Amtet var i sidste Femaar det samme som i det næst foregaaende, nemlig 11, af hvilke fremdeles Strindens, Røros's, Orkedalens og Melhus's ere de mægtigste.

Antallet af private, af Kongen approberede Brandassuranceforeninger eller gjensidige Brandassurance-Selskaber, der ved Udgangen af Aaret 1880 angaves at udgjøre 13, udgjør ved 1885 Aars Udgang 16 og er altsaa i Femaarets Løb tiltaget med 3 (Bilag 2). Det samlede Beløb af Forsikringssum udgjorde den 31te December 1885 Kr. 14 660 277. Uagtet den ved Lov af 1ste Juni 1876 lettede Adgang til Rigets almindelige Brandforsikringsindretning sees dog disse mindre tilfredsstillende Indretninger at have tiltaget noget.

Bygdemagasinet i Opdal er fremdeles bestaaende og i Virksomhed.

Af større Ulykkeshændelser er i det heromhandlede Femaar ikke at nævne andre end Søulykken i Fosen den 6te Juni 1885, der endog gav Anledning til Statsbidrag til de Forulykkedes Efterladte, og Branden Natten til 7de November 1881 i Melhus, da Guldals Sorenkrivergaard „Kvaal“ nedbrændte til Grunden med det hele Kontorinventarium af Bøger og Papirer, deriblandt ogsaa alle til Thinglæsnings- og Pantevæsenet henhørende, med Undtagelse af en eneste Protokol, som tilfældigvis da benyttedes paa et andet Sted. Heldigvis er Skaden, som derved foraarsagedes, og som kunde have haft uberegnelige slemme Følger, hurtigere og fuldstændigere udbedret, end man under almindelige Omstændigheder kunde have ventet.

Supdhestilstanden har været som almindelig jevnt god og uden mere udbredte og farlige Epidemier. Dødelighedsprocenten har med et Middeltal været 17.50 pro mille i 1884.

Den spedalske Syge er fremdeles i Aftagende. Det gaar imidlertid langsomt, og der er desværre endnu saa mange igjen af disse Ulykkelige, at de endnu i lang Tid ville trænge til sine Medmenneskers og det Offentliges Omsorg.

Den veneriske Sygdom er aftaget noget, i alt Fald er dette Tilfælde med de paa Trondhjems kommunale Sygehus for Amtets Regning indlagte Syge. Men denne Sygdom og de stadigt tiltagende Sindssyges Forpleining hviler fremdeles tungt paa Amtskommunekassen.

B. Trondhjems Kjøbstad.

Herom henvises underdanigst til Magistratens Beretning, som hoslagt følger og med de samme tilhørende, forhen til det statistiske Bureau indsendte schematiske Opgaver samt de hermed følgende Bilag giver et Billede af Amtets eneste Kjøbstad, Stiftsstaden Trondhjem, til hvilket jeg i det hele taget kan henholde mig.

At de trykkende Tider have indvirket endnu skadeligere paa Byen end paa Landdistriktet er en Kjendsgjerning, og skjønt der vistnok i enkelte Retninger, saasom hvad Havneforhold, Bebyggelse, Kommunikationsvæsen etc. etc. angaar, har været Fremgang, er Tilstanden vistnok endnu mindre tilfredsstillende ved det sidste end ved forrige Femaars Udgang. I økonomisk Henseende har der ganske vist været Tilbagegang.

Trondhjem den 7de Mai 1887.

Underdanigst
C. Motzfeldt.

Bilag 1.

Ifølge det ærede Amts Anmodning om at afgive Oplysning om Veivæsenets Udvikling i dette Amt i Anledning af Femaarsberetningen for Aarene 1881—1885, skal jeg vedlagt tillade mig at fremsende en Veitabel (se Side 25), der udviser Veiforholdene saavel for det hele Amt som for hvert enkelt Herred og for hvert af Amtets 4 Fogderier.

Det vil af denne Tabel sees, at Amtet ved Udgangen af 1885 havde ialt 1627 Kilometer Vei, hvoraf 656 Km. var 1ste Klasses og 971 Km. 2den Klasses Vei.

Af ny Vei er fuldført 5 Km. 1ste Kl. og 117 Km. 2den Kl. Vei.

Amtets Veie ere siden sidste Femaarsberetning blevne ommaalte efter Metermaalet, hvorved det har vist sig, at de gamle Maalinger ikke have været fuldt paalidelige, hvilket nærmest er Grunden til, at nærværende Veitabel ikke kan bringes ganske i Overenstemmelse med den forrige.

Omkostningerne ved Veienes Vedligeholdelse ere værdsatte til ialt omtr. Kr. 166 000 eller til omtr. 10.3 Øre pr. Meter i Gjennemsnit.

Trondhjem 28de Februar 1887.

O. Krefthing,
Amtsveimester.

Bilag 2.

O p g a v e
over

gjensidige Brandforsikringselskaber i Søndre Trondhjems Amt,
hvis Planer er naadigst approberede.

1. Meldals Sogns Brandassuranceelskab.
2. Meldalens Brandassuranceforening for Løsøre og Indbo.
3. Rennebu Præstegjelds Brandforsikringsforening.
4. Opdals Præstegjelds Do.
5. Melhus, Leinstrandens og Flaas private Brandassuranceforening.
6. Budals Sogns Brandforsikringsforening.
7. Singsaas Sogns private Brandforsikringsforening.
8. Aalens Sogns do. Do.
9. Røros Sogns do. Do.
10. Selbu og Tydalens do. Do.
11. Klæbbu og Tilder private Brandassuranceforening.
12. Bynæssets Hovedsogns Brandforsikringsforening.
13. Bynæssets Brandforsikringsforening for Løsøre og Indbo.
14. Frøiens Herreds Brandforsikringsindretning.
15. Hevne Brandassuranceforening.
16. Stadsbygdens Præstegjelds Brandforening for Huse.

Veitabel til Femaarsberetningen 1881—1885 for Søndre Trondhjems Amt.

Herreder.	Veilængder i Meter ved Udgangen af 1885.			Heraf nyt Veianlæg i Femaaret i Meter.		Værdi af Veiarbejde i 1885.		
	1ste Klases Vei.	2den Klases Vei.	Til-sammen.	1ste Klases Vei.	2den Klases Vei.	Mands-Arbejde.	Heste-Arbejde.	Samlet Værdi.
Strinden og Selbu Fogderi.						Kr.	Kr.	Kr.
Selbu og Tydalen . . .	-	105 484	105 484	-	4 035	3 321.00	2 989.00	6 310.00
Klæbbu og Tilder . . .	32 486	23 714	61 200	-	-	3 200.00	2 920.00	6 120.00
Leinstranden	9 565	13 695	23 260	-	-	1 572.00	4 160.00	5 732.00
Bynæsset	-	55 780	55 780	-	1 790	3 424.00	3 264.00	6 688.00
Strinden	43 756	80 697	124 453	1 660	4 210	6 400.00	14 400.00	20 800.00
Budviken	5 066	12 775	17 841	-	-	1 200.00	1 700.00	2 900.00
Børsen	15 624	48 978	64 602	-	-	3 100.00	2 300.00	5 400.00
Tilsammen	106 497	346 123	452 620	1 660	10 035	22 217.00	31 733.00	53 950.00
Guldals Fogderi.								
Melhus	15 957	17 576	33 533	210	2 235	1 160.00	2 800.00	3 960.00
Flaa	4 066	3 172	7 238	-	-	155.20	1 239.20	1 394.40
Høilandet	-	26 543	26 543	-	-	680.00	5 920.00	6 600.00
Horg	16 312	14 150	30 462	-	-	1 497.00	653.00	2 150.00
Støren	24 380	7 720	32 100	-	-	1 318.00	776.00	2 094.00
Soknedalen	15 439	30 720	46 159	-	-	2 394.40	2 542.50	4 936.90
Budalen	-	6 847	6 847	-	-	250.00	170.00	420.00
Singsaas	29 287	18 292	47 579	-	18 292	3 240.00	1 425.60	4 665.60
Holtaalen	21 150	7 118	28 268	-	7 118	1 592.00	784.00	2 376.00
Aalen	20 601	23 792	44 393	-	11 372	1 840.00	950.00	2 790.00
Røros	74 676	43 810	118 486	-	34 868	3 200.00	2 500.00	5 700.00
Tilsammen	221 868	199 740	421 608	210	73 885	17 326.60	19 760.30	37 086.90
Orkedals Fogderi.								
Orkedal	48 858	35 698	84 556	-	-	12 105.00	8 390.00	20 495.00
Meldalen	30 824	17 531	48 355	-	-	5 040.00	3 040.00	8 080.00
Rennebu	30 402	21 970	52 372	-	-	3 588.00	1 931.00	5 519.00
Opdal	66 242	36 252	102 494	-	-	4 200.00	10 200.00	14 400.00
Tilsammen	176 326	111 451	287 777	-	-	24 933.00	23 561.00	48 494.00
Fosens Fogderi.								
Hevne	45 202	13 730	58 932	-	-	2 100.00	1 640.00	3 740.00
Hiteren	17 112	-	17 112	-	-	150.00	2 000.00	2 150.00
Fillan	14 357	-	14 357	-	-			
Stadsbygden	7 732	45 271	53 003	-	6 125	1 850.00	1 730.00	3 580.00
Rissen	8 353	75 257	83 610	-	1 704	3 230.00	1 836.00	5 066.00
Ørlandet	13 804	44 495	58 299	3 200	14 064	1 840.00	1 630.00	3 470.00
Bjugn	16 183	46 074	62 257	-	11 438	2 100.00	1 060.00	3 160.00
Aaffjord	28 853	57 181	86 034	-	-	2 200.00	1 855.00	4 055.00
Bjørnør	-	31 300	31 300	-	-	591.00	728.00	1 319.00
Tilsammen	151 596	313 308	464 904	3 200	33 331	14 061.00	12 479.00	26 540.00
Amtet	656 287	970 622	1 626 909	5 070	117 251	78 537.60	87 533.30	166 070.90

B e r e t n i n g

om Kjøbstaden Trondhjems økonomiske Tilstand m. V. i Femaaret
1881—1885.

1. Handel. Herom henvises til vedlagte Meddelelser (Bilag 1 og 2) fra Børskommissæren og Handelsforeningen. Som af disse fremgaar, ere Forretningsforholdene trykkede og der hersker en almindelig Forretningsløshed i alle Brancher. Særlig lammende for Trondhjems Handel har været de lave Priser, som i det forløbne Femaar have været at opnaa paa det udenlandske Marked for Trælast og for Fiskeprodukter. Den store Fordel, som man gjorde sig Forventning om, at Byen skulde opnaa ved den aabnede Jernbaneforbindelse med Sverige, lader fremdeles vente paa sig. Konkurser af nogen vidtrækkende Betydning har dog ikke i Femaaret fundet Sted hersteds.

2. Skibsfart. Herom henvises foruden til Bilag 1 og 2 tillige til vedlagte Skrivelse (Bilag 3) fra Trondhjems Sømandsforening. Trondhjems Seilskibsfart sees heraf at være i stadig Tilbagegang og er det derfor trange Tider for Stedets Sømandsstand.

Af Dampskibe hjemmehørende her i Byen er ogsaa yderst faa udenfor det nordenfjeldske Dampskibsselskabs Skibe. Dette Selskabs Virksomhed er imidlertid meget betydelig og det forøger stadig Antallet af sine Skibe.

Jeg ser mig desværre ikke istand til at vedlægge nogen Beretning om Selskabets Virksomhed i Femaaret, da paa Efterspørgsel herom paa Selskabets Kontor er mig svaret, at Oplaget af Aarsberetninger for de paagjældende Aar var forbrugt.

Derimod vedlægges 5 Driftsberetninger for Dokselskabet for Aarene 1881—85.

3. Haandværksdrift. Herom henvises til Haandværkerforeningens vedlagte Meddelelse.

„I Besvarelse af den ærede Magistrats Skrivelse af 27de Mai d. A., skal Bestyrelsen for Trondhjems Haandværkerforening herved tillade sig at meddele Følgende:

Hvad Haandværkerstandens Udvikling angaar i det sidste Femaar, saa kan man vistnok sige, at den i flere Fag er gaaet fremad, hvilket for en god Del maa tilskrives de til enhver Tid paa Opfindelsens Omraade forbedrede Arbejdsredskaber, og dertil kommer den lettere og billigere Anledning, som nu gives for at besøge Industriudstillinger og faa sætte sig ind i de nyere og lettere Arbejdsmetoder, mod som før har været brugt. Man antager derfor,

at der med Grund kan siges, at vor Bys Haandværkerstand for de fleste Fags Vedkommende kan maale sig med de andre Byers Haandværkere.

Hvad Haandværkernes økonomiske Stilling angaar, saa kan man vist ikke sige, den er gaaet fremad, men hellere i det store og hele adskilligt tilbage, og det paa Grund af de gjennemgaaende stille og trykkende Forhold, som herske i den større Forretningsverden. Konkurrencen har ogsaa tiltaget i en betydelig Grad, saa Priserne af den Grund er gaaet ned saa betydeligt, at det for flere Fags Vedkommende er lidet lønnende. Foruden den frie Konkurrence have ogsaa vor Bys Haandværkere at konkurrere med Strafanstalten, som, i det sidste Femaar især, har udfoldet sin Virksomhed i en for den frie Arbejder utilbørlig Grad.

Tilførselen paa Arbeidskræfter har været mere end tilstrækkelig.

Hvis ikke Forholdene ganske snart skulde forandre sig til det Bedre, saa er det at frygte for, at Tilbagegangen i økonomisk Henseende vil tiltage i betænkelig Grad.

Foreningens Medlemsantal har i det sidste Femaar været gjennemsnitlig ca. 250.“

4. Industrielle Anlæg. Herom henvises til de i Schema No. 14 a indeholdte Opgaver.

5. Kommunale Indretninger. Byens nye Havnearrangement er i de forløbne 5 Aar fuldendt. Foruden at fremdeles Nidelven delvis benyttes som Havn, har Byen ved de nye Arrangements faaet i Kanalen mellem Tomterne til Meraker- og Rørosbanen og Byen en indre Havn samt udenfor ovennævnte Stationstomter en ydre Havn, hvilken sidste er dækket ved en Molo. For at være rede til at imødekomme de Krav, som den forventede Trafik, særlig med Trælaster fra Sverige, haabedes at ville stille, har Byen indkjøbt af Proprietær Rosenvinges Dødsbo en større Fjærestrækning for at omdanne den til Tomter til Bortleie til de Trafikerende. Som tidligere omhandlet, har imidlertid Trafikken hidtil desværre ikke stillet store Krav paa Plads og kun nogle faa Tomter liggende vestenfor Jernbanetomterne har Byen for Tiden udleiet.

Nær sin Fuldendelse er en ny Almuskolebygning paa Kalvskindet. Ligesaa er paabegyndt de forberedende Arbejder med Planering af Tomt etc. til en ny Kirke for Ilens Menighed paa den af Militæretaten kjøbte „Dronningens Bastion“.

Ved Rørosbanens Omlægning paa Strækningen mellem Trondhjem og Selsbak blev den af Jernbanen paa Grund heraf sløifede Bro over Elven ved Kongs- gaarden overdraget til Kommunen, som lod den omdanne til Færdselsbro, og er den nu taget i Brug som saadan. Ligesaa er besluttet anlagt en Bro over Elven fra Mustalmenningen ved Strandgadens østre Ende til Baklandet og er Arbejdet med dennes Opførelse paabegyndt og ventes den fuldt færdig inden Aarets Udgang.

I Femaaret har nye Eiendomstaxter over den hele By været afholdte og er efter disse Byens Eiendomme steget ca. 1½ Million i Værdi. Den samlede Værdi var nemlig ved Udgangen af 1884 29 310 760 Kr. og 1ste Januar d. A. 30 959 140 Kr.

Af Feiervæsenet har en Omorganisation fundet Sted, hvorom henvises til vedliggende Reglement.

Byens Kloakvæsen er yderligere betydeligt udvidet, saaledes at den egentlige Hovedby nu paa det nærmeste fuldstændig er forsynet med Kloaker.

Ordnet Droschkevæsen er oprettet. Taxter og Regler vedkommende samme følger.

Nye Sundhedsvedtægter og nyt Vandreglement er kommet i Stand.

Nye Politivedtægter ere under Udarbeidelse.

Gasværket, der i forrige Femaar indkjøbtes af Byen, har vist sig at være lønnende. Beretningen om samme for Femaaret vil findes i medfølgende 5 trykte Hefter vedkommende Repræsentant- og Formandskabsforhandlinger, se Registrene.

I de samme Hefter indeholdes ogsaa Beretning om Tegneskolens Virksomhed.

Angaaende Byens Fattigvæsen og de under Fattigkommissionen hørende Stiftelser m. v. henvises til de medfølgende Aarsberetninger og Regnskabsuddrag fra 1881 til og med 1884. For 1885 haves endnu ingen Beretning trykt.

Den økonomiske Tilstand i Almindelighed. Af Kommuneskatligningen for Femaaret hidsettes:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
a. Byskat:	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
af Formue og Næring	201 409	201 459	211 985		
samlet Byskat:					
paa Formue				29 440	29 188
— Indtægt				264 736	267 076
				294 176	296 264
af faste Eiendomme .	143 750	143 750	151 250	147 000	148 000
b. Fattigskat	52 363	54 024	57 049		
Tilsammen	397 522	399 233	420 284	441 176	444 264
c. Beskattet Formue . . .	28 634 000	29 358 000	31 965 000	29 439 500	29 188 000
d. Antagen Indtægt . . .	7 174 840	7 109 600	7 180 100	6 258 100	6 455 700
e. Skatbar —	4 069 088	4 097 248	4 186 180	3 839 790	3 967 630
f. Skatydernes Antal . .	3 461	3 361	3 376	2 489	2 532

Som man vil se, er der nogen Nedgang i den skatbare Indtægt, hvad nærmest skriver sig fra de forandrede Ligningsregler, som resulterede af Lov af 15de April 1882, hvorfra ogsaa Nedgangen i Skatydernes Antal skriver sig.

Ædruelighedstilstanden. At Ædrueligheden er fremdeles tiltagende, er ganske vist. Foruden den ældre Totalafholdsforening er oprettet en lignende Forening, der fører Navn af Trøndernes Totalafholdsforening, desuden virker til samme Maal flere Goodtemplar-Foreninger.

Afskrift af Beretning vedkommende Totalafholdsforeningen vedlægges.

I Femaaret er oprettet et Brændevinssamlag, paa hvis Haand Brændevinshandelen i Smaat er samlet, naar undtages, at en enkelt Handlende ved Siden af Samlaget driver Udsalg i Smaat i Henhold til sin Rettighed efter den ældre Lovgivning. Samlagets Oprettelse formenes ogsaa at have virket meget til Ædruelighedens Fremgang.

Statuter for samme og Beretning om dets Virksomhed vedlægges.

Angaaende Trondhjems Arbejderforening henvises til medfølgende Beretning for Aarene 1884 og 1885. For de øvrige Aar haves intet Aftryk af Beretningen.

Trondhjems Magistrat 21de August 1886.

H. Møller,
kst.

Bilag 1 til Femaarsberetningen for Trondhjems Kjøbstad.

Skrivelse

fra Trondhjems Børskommissær, dateret 12te August 1886.

Til Opfyldelse af den ærede Magistrats Opfordring skal jeg meddele Følgende med Hensyn til Byens Handels- og Skibsfartsforhold i Femaaret 1881—1885.

Vareindførselen udgjorde:

	1876—1880.	1881—1885.
Kaffe	Kg. 6 160 770	Kg. 6 458 269
Tobak	- 866 757	- 348 430
Sukker	- 6 635 050	- 6 493 457
Sirup	- 5 036 335	- 5 342 577
Hvedemel	- 4 942 190	- 5 178 844
Rug	- 35 375 100	- 34 778 414
Byg	- 16 449 300	- 16 659 746
Hvede	- 1 585 430	- 3 734 801
Stenkul	Hl. 1 373 226	Hl. 2 159 745
Salt	- 260 931	- 373 355
Byggryn		Kg. 1 521 900
Erter		- 568 259
Brændevin		- 481 397
og Vareudførselen:		
Kobber	Kg. 1 934 148	- 1 261 218
Tørfisk	- 2 353 033	- 1 814 184
Klipfisk	- 3 078 840	- 3 145 158
Ben	- 1 063 087	- 133 999
Sild	Tdr. 177 631	Tdr. 75 511
Tran	- 14 246	- 15 804
Trælast	Ton 75 070	Ton 146 276
		hvoraf svensk 77 067
Brændevin		Kg. 180 046

deri ikke indbefattet hvad der er gaaet til Sverige, hvorover jeg savner Opgave.

Bankdiskontoen var:

fra $\frac{1}{1}$ 81	til $\frac{22}{6}$ 81	4	%
- $\frac{22}{6}$	- $\frac{9}{7}$	- $4\frac{1}{2}$	-
- $\frac{9}{7}$	- $\frac{6}{9}$ 82	5	-
- $\frac{6}{9}$ 82	- $\frac{31}{12}$ 85	$4\frac{1}{2}$	-

Antallet af Fallitter 1881 — 16, 1882 — 23, 1883 — 29, 1884 — 24, 1885 — 6, altsaa i Gjennemsnit 20, mod 25 i forrige Femaar.

Antallet af Kontingentpligtige til Børsen var: 1881 — 619, 1882 — 643, 1883 — 643, 1884 — 581, 1885 — 530, deri indbefattet mange Personer, som af forskjellige Grunde ikke drive Handelsvirksomhed. Den store Formindskelse, ligesom den rimeligvis betydelige Uoverensstemmelse mellem Børsens Mandtal over Kontingentpligtige og Magistratens over Handelsberettigede, hidrører fra, at en hel Del af ovennævnte Personer ere, med Indre-Departementets Samtykke, blevne udslettede af Børsens Mandtal.

Byens Handelsflaade bestod ved f. A.s Udgang af 72 Fartøier, hvoraf

Seilskibe 45, drægtige 5 429	Ton
mod 55 - 6 125.5	— i 1880
Dampskibe 27 - 6 243.5	— 1 428½ H.-K.
mod 24 - 4 300	— 1 103½ — i 1880.

Af Dampskibene tilhørte 12 med en Drægtighed af 5 158.64 Ton og Maskinstyrke af 1 085 H.-K. det Nordenfjeldske Dampskibsselskab.

Tørdokken beskjæftigede i Middeltal 61 Arbeidere. Da man ikke har kunnet paatage sig alt det Arbeide, som tilbødes, har Selskabet forberedt Anlæg af en Tørdok til

Trondhjems mekaniske Værksted sysselsatte følgende Gjennemsnitsantal af Arbeidere: 1881 — 183, 1882 — 234, 1883 — 261, 1884 — 354, 1885 — 266, og leverede

1882 en Isbryderbaad til Byens Havnevæsen;

1883 Hvalfangerbaaden Kiberg og

2 Exkavatorer til Statens Havnevæsen;

1884 Dampskibet Krystal, Hvalfangerbaaden Nidaros;

1885 en Dampbaad til Snaasen

og forøvrigt endel Kjedler, Turbiner, Dampmaskiner, Møllemaskinerier og Reparationsarbeider.

Skibsværftet, hvis Virksomhed fremdeles er saare indskrænket, har havt gjennemsnitlig en Snes Mand i Arbeide. De i forrige Beretning omtalte 2 Skibe bleve solgte med Tab og i Femaaret er intet nyt Skib bygget.

Skatteligningen i Perioden udviser:

	Formue.	Indtægt.	Skatbar Indtægt.
1881	28 634 000	7 174 840	4 069 088
1882	29 358 000	7 109 600	4 097 248
1883	31 965 000	7 180 100	4 186 180
1884	29 439 500	6 258 100	3 839 790
1885	29 188 000	6 455 700	3 967 630

	Fattigskat.	Næringskat.	Tilsammen.
1881	52 362.69	201 408.85	253 771.54
1882	54 023.64	201 459.34	255 482.98
1883	57 048.59	211 985.43	269 034.02

Samlet Byskat.

	Paa Formue.	Paa Indtægt.	Tilsammen.
1884	29 439.50	264 735.92	294 175.42
1885	29 188.00	267 076.14	296 264.14

Ved herværende Toldsted klarerede :

1881.	Ind:	92	Seilskibe, drægtige	18 297	Ton,
		171	Dampskibe	—	72 108	—
	Ud:	85	Seilskibe	—	16 966	—
		153	Dampskibe	—	65 839	—
1882.	Ind:	92	Seilskibe	—	18 941	—
		192	Dampskibe	—	80 993	—
	Ud:	93	Seilskibe	—	19 321	—
		177	Dampskibe	—	76 879	—
1883.	Ind:	89	Seilskibe	—	18 595	—
		204	Dampskibe	—	91 202	—
	Ud:	100	Seilskibe	—	19 601	—
		174	Dampskibe	—	81 401	—
1884.	Ind:	71	Seilskibe	—	15 372	—
		199	Dampskibe	—	94 856	—
	Ud:	73	Seilskibe	—	15 841	—
		203	Dampskibe	—	98 321	—
1885.	Ind:	73	Seilskibe	—	17 089	—
		210	Dampskibe	—	103 277	—
	Ud:	81	Seilskibe	—	18 021	—
		214	Dampskibe	—	108 586	—

Den i forrige Femaar indtraadte Forretningsløshed vedblev, tildels med forøget Styrke, uafbrudt gennem hele den Periode, hvormed vi her beskæftige os. Den indskrænkede sig ikke til vor By eller vort Land; fra de fleste europæiske Lande ligesom fra Nordamerika lød de samme Klager over Tryk paa Næringsveiene. De ubetydelige Tegn paa Bedring, som af og til kom tilsyne i 1881 og 1882, viste sig uden Følger.

Jeg skal ikke forsøge at opstille nogen Forklaring paa disse Forhold eller Aarsagerne til dem; derom have Fagmændene ikke kunnet komme til Enighed. Efter tidligere Tidens Erfaring skulde flaue og livlige Perioder med ikke altfor lange Mellemrum omvexle, og man har derfor i lang Tid, men hidtil forgjæves, ventet paa en Forandring til det Bedre.

Pengemarkederne, navnlig de udenlandske, vare hele Femaaret igjennem rigeligen forsynede, og overalt benyttede man Anledningen til at stifte nye billige Laan og indfri ældre dyrere.

Tilrods for de trykkede Tider var Importen for Trondhjems Vedkommende i det hele snarere større end i forrige Femaar, derimod var Exporten adskilligt mindre, og Priserne gennemgaaende lavere, i den Grad at kun den haarde Nødvendighed tvang Producenterne af Kobber og Træløst til at afhænde sine Varer. Kobberprisen, som i Novbr. 1880 havde været Kr. 198 pr. Skth og i Juni 1882 Kr. 120 pr. 100 Kg., faldt efterhaanden og uafbrudt, indtil den i Decbr. 1885 kun noteredes Kr. 76 à 77 pr. 100 Kg.

For Skibsfarten have Konjunkturerne igjennem hele Perioden været yderst

mislige. Masser af Seilskibe have i længere Tid ligget oplagte her som i alle andre Havne, inden- og udenlands, men ogsaa Dampskibene, som have fortrængt hine mere og mere, have faaet føle Tidernes Ugunst. Det er under disse Omstændigheder en Selvfølge, at Byens økonomiske Evne har forværret sig, hvilket ogsaa tydeligt fremgaar af Skatligningen.

Under Tidens Pinagtighed hører man med forøget Styrke de allerede tidligere enkeltvis fremkomne Krav paa Beskyttelse for den indenlandske Næring paa Industriens og Jordbrugets Gebet og Tilveiebringelse af en større Del af Statskassens Behov ved forøgede Paalæg, Krav, hvis Uforstand er altfor indlysende til, at det skulde kunne tænkes, at Opfyldelsen af dem her i Landet var mulig.

Jeg maa sluttelig med Beklagelse nævne, at Handelsstanden fremdeles forgjæves venter paa den for Handelsvirksomheden saa vigtige og høist fornødne Omarbejdelse af Konkurslovgivningen, en Foranstaltning, som i England alt for flere Aar siden er fuldført.

Bilag 2 til Femaarsberetningen for Trondhjems Kjøbstad.

Skrivelse

fra Trondhjems Handelsforening, dateret 18de August 1886.

Efter Magistratens Anmodning giver man sig herved den Ære i store Træk at fremkomme med Beretning over Handelens Gang og Tilstand i forløbne Femaar (1881—1885), idet man forudsætter, at den egentlige Beretning er afgivet af Børskomiteén, der har alle statistiske Opgaver til sin Raadighed, og nærværende Beretning derfor nærmest bør være et ræsonnerede Supplement til Børskomiteéns Beretning.

Desværre har man ikke Grund til at skildre Forretningsforholdene i Femaaret 1881—1885 lysere end i dets Forgjænger, og Forretningstilstanden er nu bleven en saadan, at et rimeligt Udbytte af tidligere opsparet Kapital hører til Undtagelserne og nogen Ansamling gennem Forretninger af ny Kapital her paa Stedet neppe vides at have fundet Sted. Grunden hertil kan ikke tilskrives de lokale Forhold alene, men maa væsentligst søges i den slette Tilstand, hvori den hele Verdenshandel for Tiden befinder sig, og hvorunder nær sagt alle Varer ere bragte ned til saa lave Priser, at de hverken kunne bringe Producenten eller Handelen noget rimeligt Udbytte, men tværtom under den stadige Tilbagegang tildels betydelige Tab paa ældre Beholdninger.

Den almindelige Tilstand i Trondhjems naturlige Opland, hvortil foruden Trondhjems Stift, enkelte Dele af Hamar Stift, Nordland og Finmarken ogsaa maa regnes Jemtland, danner ingen Undtagelse fra den almindelige Regel, og Trondhjems Udbytte af sin Omsætning med dette i forløbne Femaar har derfor neppe kastet mere af sig, end hvad der har været fornødent til Dækning af de med Omsætningen forbundne Omkostninger og Tab, hvilke sidste paa Grund

af de store Insolventser i vor Naboby Kristianssund tildels have været meget betydelige.

Den i Femaaret ved Merakerbanens Aabning tilveiebragte Jernbane-forbindelse med Sverige har ikke formaaet at opfylde de maaske for sangvinke Forhaabninger, som man nærrede til dette Foretagendes Realisation.

Dels har, som foran berørt, Forretningstilstanden i Jemtland og Nordsverig ikke været den bedste og dels kræve de svenske Handelsforhold paa Grund af sin særegne og, som det synes os, mangelfulde Lovgivning en ganske særdeles Agtpaaagivenhed og Forsigtighed, men Hovedaarsagen til de skuffede Forventninger maa tilskrives de daarlige Konjunkturer for Trælast, der have foraarsaget en saa liden Export af denne Vare, at, saavidt vides, kun $\frac{1}{3}$ af det mindste aarlige Trælastkvantum, der var kalkuleret ved Banens Anlæg, hidtil er naaet. Der har fra enkelte Interesseredes Side været ført stærke Klager over, at Jernbanernes Fragttarifer have vanskeliggjort Trondhjems Stilling ligeoverfor dens Konkurrenter paa begge Baner (Sundswall og Kristiania); hvad Klagerne over Trælastfragterne angaar, saa have vi ikke været i Besiddelse af det nødvendige Materiale til at kunne bedømme disses Berettigelse, men maa vi benytte Anledningen til at udtale, at vi finde den Behandling af vore berettigede Klager over den umotiverede Forhøielse af Sildefragterne paa Nordbanerne, som er bleven os tildel fra Jernbanebestyrelsens Side, baade hensynsløs og ufortjent.

Trondhjems Skibsfart har allerede i længere Tid været i stadig Tilbagegang, naar undtages de faste Dampskibslinier, der besørgte Post-, Passager- og Godstrafiken sammen med Bergenske Skibe paa Strækningen Hamburg—Vadsø og Kristiania—Tromsø og Hammerfest. Seilskibsflaaden skal nu udgjøre 45 Fartøier, hvoraf flere dog kun gaa i indenskjærs Fart. Under saa lidet udviklede Skibsfartsforhold har den slette Fragtperiode ikke medført noget næneværdigt Tryk for vor By.

Pengemarkedet har den hele Tid været meget rigeligt og Diskontoen dreiet sig om $4\frac{1}{2}$ à 5 %, en kort Tid endog kun 4 %. En gennem et saa langt Tidsrum vedvarende lav Diskonto afgiver det bedste Bevis paa den Forretningsløshed og Mangel paa Foretagsomhed, som har grebet alle Brancher i Forretningslivet og som ikke giver Anledning til fordelagtig Anvendelse af Kapital.

Importen bestod for Hovedartiklernes Vedkommende af:

	1876—1880.		1881—1885.
Kaffe	Kg. 6 160 770	mod Kg.	6 458 269
Tobak	- 866 757	— -	348 430
Sukker	- 6 635 050	— -	6 493 457
Sirup	- 5 036 335	— -	5 342 577
Hvedemel	- 4 942 190	— -	5 178 844
Rug	- 35 375 100	— -	34 778 414

	1876—1880.		1881—1885.
Byg	Kg. 16 449 300	mod	Kg. 16 659 746
Hvede	- 1 585 430	—	- 3 734 801
Stenkul	Hl. 1 373 226	—	Hl. 2 159 745
Salt	- 260 931	—	- 373 355

Som det deraf vil sees, er det kun Artiklerne Tobak, Hvede, Stenkul og Salt, hvoraf Indførselen har varieret i nogen betragtelig Grad i den af nærværende Beretning omfattede og nærmest foregaaende Periode.

Tobak. Mindreindførselen i Femaaret 1881—1885 mod 1876—1880 skriver sig vistnok udelukkende fra den i foregaaende Femaar vedtagne Toldforhøielse, som bevirkede en udover Behovet gaaende Indførsel for at nyde godt af den vistnok lavere Told, hvilket selvfølgelig maatte have Indflydelse paa Indførselen i følgende Femaar.

Hvede. Merindførselen af denne Kornsort maa tilskrives de billigere Priser, som have gjort det muligt at anvende Hvede til Blanding med Rug til Brødkorn.

Stenkul. Merindførselen af denne Vare skriver sig udelukkende fra Jernbanernes Behov og fra det Kvantum Kul, der over Trondhjem indføres til Brug for de svenske Baner indtil Östersund.

Salt. I Perioden har der forefaldt baade betydelige Torske- og Silde-fiskerier og Differencen mellem Femaarene vækker derfor ingen Opmærksomhed.

Exporten bestod for Hovedartiklernes Vedkommende af:

Kobber	Kg. 1 934 148 i 1876—80	mod	Kg. 1 261 218 i 1881—85.
Tørfisk	- 2 353 033 —	—	- 1 814 184 —
Klipfisk	- 3 078 840 —	—	- 3 145 158 —
Ben	- 1 063 087 —	—	- 133 999 —
Sild	Tdr. 177 631 —	—	Tdr. 75 511 —
Tran	- 14 246 —	—	- 15 804 —
Trælast	Ton 75 070 —	—	— Ton 146 276 —
		hvoraf	- 77 067 svensk.

Hertil kommer desuden i 1881—1885:

fersk Fisk (Laks)	Kg. 612 804
Havre	- 7 224 544
Svovlkis	- 85 721 800

Brændevin 1 935 217 Liter omsat til 50 % Styrke samt Smør i Aarene 1883, 1884 og 1885 138 283 Kilo (hvoraf kun 3115 Kilo Margarinsmør).

Heller ikke Exporten viser nogen synderlig Variation mod foregaaende Femaar.

Mindreexporten af Kobber antages hovedsagelig at skrive sig fra de slette Konjunkturer for denne Vare, der i sidste Aar ikke engang have dækket Produktionsomkostningerne og saaledes saa langt fra at skaffe Eierne af de her i Nærheden værende Kobbergruber (Meraker og Røros) nogensomhelst Rente af sine Penge, tværtom have foraarsaget ikke ubetydelige direkte Tab.

Ved Exporten af Tørfisk og Sild maa bemærkes, at den hovedsagelige Export af disse Varer nu gaar landværts med Jernbanen til Sverige og indbefattes saaledes ikke i den officielle Statistik fra Toldboden, som ellers vilde have vist ganske andre Tal. Paalidelige Opgaver over, hvad der landværts er udført til Sverige, haves kun for Aarene 1882, 1883 og 1884, i hvilket Tidsrum der til Sverige udførtes landværts 68 381 Tdr. Sild og 3 281 286 Kg. Tørfisk.

Ben tilgodegjøres nu her i større Skala end forhen, hvilket forklarer Grunden til, at Export af denne Vare næsten er ophørt.

Den forøgede Export af Træløst er en naturlig Følge af den aabnede Jernbaneforbindelse med Sverige, men har, som foran nævnt, paa Grund af de slette Konjunkturer ikke naaet mere end en Brøkdel af hvad der i sin Tid forventedes.

Exporten af Smør viser en stadig Stigning, hvilket lader formode, at vort Meierismør, hvoraf Exporten næsten udelukkende bestaar, vinder Bifald i England, til hvilket Land Exporten foregaar.

Exporten af Laks, der i foregaaende Periode var ansat til op til 300 000 Kr.s Værdi pr. Aar, antages for Femaaret at repræsentere en Værdi af Kr. 700 000 å Kr. 1 000 000.

Exporten af Brændevin staar i meget nøie Forbindelse med den søndenfjeldske Export af denne Vare, idet Landets Brænderieiere, saavidt vides, i Aarene 1881, 1882 og 1883 havde indgaaet en Kontrakt, hvorefter ethvert Brænderi var tvungent til at exportere en bestemt Del af sin Produktion. Som en Følge heraf udgjorde Exporten af Brændevin i Aarene 1881, 1882 og 1883 resp. 617 316, 574 480 og 563 373 Liter mod 110 524 og 69 524 i Aarene 1884 og 1885.

Svovlkis exporteres nu næsten udelukkende fra Røros Gruber og vil efter al Sandsynlighed tage yderligere til, naar den under Bygning værende Jernbane mellem Gruberne og en af Rørosbanens Stationer bliver færdig, antagelig i indeværende Aar.

Hvorvidt Byens økonomiske Evne, hvilken jo altid er en god og sikker Maalestok for Handelens Stilling, er gaaet tilbage i nogen særdeles Grad, er vanskeligt at afgjøre; den officielle Skatteligning kan efter sin Natur og den Vexling af Medlemmer, der hidtil har fundet Sted i Ligningskommissionen, ikke afgive nogen absolut sikker Rettesnor i saa Henseende.

Bilag 3 til Femaarsberetningen for Trondhjems Kjøbstad.

Skrivelse

fra Trondhjems Sømandsforening, dateret 11te Juni 1886.

Tilfølge den ærede Magistrats Anmodning i Skrivelse af 27de f. M. om Meddelelse angaaende Skibsfartens Udvikling samt om Sømandsstandens økonomiske Stilling i Femaaret 1881—1885 tillader man sig at meddele:

Byens Handelsflaade af Seilskibe er stadig gaaet tilbage i Femaaret dels

ved Forlis, dels ved Salg uden at være bleven erstattet med nye eller indkjøbte Skibe, hvortil Konjunkturerne her, som omtrent overalt, ingen Opmuntning have givet. Ogsaa for vort Steds Vedkommende ere Seilskibene for Import og Export mere og mere fortrængte af Dampskibene, der ved hurtigere Reiser og gjennemgaaende større Drægtighed kunne udføre det samme Kvantum Arbeide med Varebefordring som mere end den dobbelte Tonnage af Seilskibe i samme Tidsrum. Byens Dampskibsflaade af egentlige Handelsskibe er dog paa Grund af gjennemgaaende slette Tider og den voldsomme Konkurrence mellem Dampbaadene indbyrdes paa saagodtsom alle Farvande hellerikke bleven forøget i Femaaret. Nordenfjeldske Dampskibsselskab har imidlertid til sin kombinerede Gods- og Passagerfart samt Postbefordring i Femaaret anskaffet 4 større, til dette Øiemed indrettede Dampskibe.

Da Sømandsstandens økonomiske Stilling staar i umiddelbar Forbindelse med Konjunkturerne for Skibsfarten, er selvfølgelig ogsaa denne gaaet tilbage i Femaaret og maa siges at være i det hele taget mindre god. Det har til dels været umuligt for en Matros at kunne opdrive en Hyre her fra Stedet, og en ikke ubetydelig Del af Stedets Søfolk have derfor maattet ty til andre Havne, væsentlig til de større udenlandske, der have et udstrakt Virkefelt for Skibsfart, for at søge Beskjæftigelse.

Hyren for en Matros herfra har gjennemsnitlig været 44 Kr. ned til 38 Kr.

XVII.

Nordre Trondhjems Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Nordre Trondhjems Amt
i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Femaaret 1881—1885 har ikke været nogen for Amtets vigtigste Næringsvei, Jordbruget, i det hele gunstig Periode. Vistnok var 1882 og især 1883 og 1884 gode Middelsaar, men 1881 var kun et knapt Middelsaar og 1885 et misligt Aar. Hertil kom, at Priserne paa en Flerhed af Landmandsprodukter fra 1884 ere gaaede betydeligt ned uden senere at have hævet sig, og da der fremdeles klages over utilstrækkelig Arbeidshjælp og Arbeidslønnens Størrelse omtrent er den samme, have Udgifterne ved Jordbruget ikke kunnet i noget væsentligt Mon formindskes.

Det lader sig dog ikke bestride, at Jordbruget ogsaa i nævnte Femaar er gaaet ikke ubetydeligt fremad, hvilket navnlig er kommet tilsyne gjennem Anskaffelse af tidsmæssige Agerdyrkningsredskaber og en i det hele fordelagtigere Brugsmaade, men da de uheldige Konjunkturer have sat Landmanden adskilligt tilbage i økonomisk Henseende, have Jordforbedringer og en mere lønnende Driftsmaade neppe fundet Sted i den Udstrækning, som man ellers havde kunnet paaregne.

Ifølge Opgaver fra Fogderne have de faste Eiendommens Antal og Matrikulskyld ved Udgangen af 1880 og 1885 udgjort følgende:

Fogderi.	1880.						1885.					
	Brugenes Antal.	Matrikulskyld.			Skylddaler pr. Brug.	Brugenes Antal.	Matrikulskyld.			Skylddaler pr. Brug.		
		Daler.	Sk.	Dl. Sk.			Daler.	Sk.	Dl. Sk.			
Stjør- og Værdal	2 544	6 648	72	2 74	2 783	6 646	75	2 47				
Inderøen	1 559	4 012	45	2 77	1 616	4 012	45	2 58				
Namdal	1 746	1 992	27	1 17	1 935	1 989	27	1 4				
Amtet	5 849	12 653	24	2 16	6 334	12 648	27	1 116				

Af de matrikulerede Eiendomme vare i:

Stjør- og Værdal	2 762	egentlige Jordbrug med Skyld	6 599 Dl.	64 Sk.
Inderøen	1 606	— — — —	4 004	67 -
Namdal	1 906	— — — —	1 984	48 -

altsaa i hele Amtet 6 274 egentlige Jordbrug med Skyld 12 588 Dl. 59 Sk.

Den foranstaaende Opgave viser, at Brugenes Antal i sidste Femaar er bleven forøget med 485 nye Brug, hvoraf i Stjør- og Værdal 239, i Inderøen 57 og i Namdal 189. Da Forøgelsen vistnok for en Del skyldes Afhændelse til Stemmeretsjord, kan Udstykningen af de matrikulerede Eiendomme ikke siges i Perioden at være foregaaet i nogen synderlig Udstrækning.

Over Udskiftningsforretninger meddeles nedenstaaende Opgave:

A a r.	Sluttede Udskiftningsforretninger.		Det udskiftede Areal.				Paa-begyndte Forretninger, der henstode usluttede ved Aarets Udgang.
	Forretningernes Antal.	Lod-eiernes Antal.	Indmark opmaalt og karte-ret.	Udmark opmaalt eller skiftet efter Skjøn.	Til-sammen.	Forretninger, ved hvilke det udskiftede Areal ikke kan opgives.	
			Ar.	Ar.	Ar.		
1881	4	12	18 320	263 690	282 010	1	17
1882	8	30	23 231	461 843	485 074	1	11
1883	8	23	12 690	144 884	157 574	-	11
1884	11	40	17 636	644 149	661 785	1	14
1885	10	43	17 971	368 528	386 499	4	14

Amtet har ogsaa i dette Femaar kun havt en amtsbeskikket Udskiftningsformand, der stadig har haft fuld Sysselsættelse, og man er vistnok nu fuldt opmærksom paa, hvilken Hindring Jordfællesskabet er for Jordbrugets Udvikling.

Byg, Havre og Poteter ere, ligesom før, de Sædarter, som fornemmelig dyrkes i Amtet. De have, ialfald naar undtages Aaret 1885, ikke blot været tilstrækkelige for Distriktets Behov, men ogsaa afgivet Adskilligt til Salg og Udførsel. Hvede og Rug avles i enkelte Bygder af Stjør- og Værdals samt Inderøens Fogderier, men Dyrkningen af disse Kornsorter er i Tilbagegang. Heller ikke Dyrkning af Erter foregaaer i nogen betydelig Maalestok.

Over Udsæd pr. Maal (10 Ar) i Liter og over Foldigheden af de vigtigste Sædarter hidsættes følgende Opgaver, udvisende Forholdet i 1880 og 1885:

Udsæd pr. Maal:

Fogderi.	Hvede.		Rug.		Byg.		Bland-korn.		Havre.		Erter.		Poteter.	
	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885
	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.	L.
Stjør- og Værdal	18	19	15	18	23	24	34	29	39	39	19	19	306	309
Inderøen	-	-	14	19	24	26	38	-	42	45	21	18	325	309
Namdal	-	-	14	-	30	29	34	-	44	42	-	-	310	302
Amtet	18	19	14.34	18.50	25.67	26.33	35.34	29	41.67	42	20	18.50	313.67	306.67

Foldighed:

Fogderi.	Hvede.		Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Erter.		Poteter.	
	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885	1880	1885
Stjør- og Værdal	9.4	9.6	13.5	11.6	13.0	12.1	8.6	10.4	8.4	8.9	10.1	9.5	8.1	8.4
Inderøen	0.0	0.0	15.6	9.7	12.7	10.3	11.5	11.5	11.4	7.4	12.1	8.3	9.7	8.3
Namdal	0.0	0.0	16.7	0.0	10.9	10.3	8.0	0.0	9.0	7.3	0.0	0.0	7.9	8.5
Amtet	9.4	9.6	15.3	10.6	12.2	10.9	9.4	10.9	9.6	7.9	11.1	8.9	8.6	8.4

I Avl af Grønfoder og Saaning af Græsfrø er der en ikke ubetydelig Fremgang. I Forbindelse hermed kan oplyses, at Amtets Landhusholdnings-selskab i 1884 anskaffede en Kløver-, Tærse- og en Rensemaskine med Hestevandring, hvilke have været i Virksomhed i forskjellige Herreder, hvor de have været adskilligt benyttede og vundet Befolkningens Bifald.

Kaalrabi, Næper og Gulerødder dyrkes som tidligere til eget Forbrug, paa Frosten tillige til Udførsel og Afsætning i Trondhjem. Dyrkningen af Turnips er i Tiltagende, men dog fremdeles lidet udbredt, og Grunden hertil er vistnok fornemmelig den i forrige Femaarsberetning anførte.

Hamp avles ikke i Amtet; Avl af Lin og Humle er ganske ubetydelig.

Opbrydning af Nyland har kun i de færreste Bygder fundet Sted i nogen større Udstrækning. Mest Rydning har fundet Sted inden Namdals Fogderi, formodentlig nærmest som Følge af, at Fiskerierne have slaaet feil, og at man derfor har fundet at burde lægge mere Vægt paa Jordbruget. I Søbbygderne i Namdal er ogsaa det til Kornavl anvendte Areal bleven forøget, medens det Omvendte som Regel har været Tilfældet inden Stjør- og Værdals samt Inderøens Fogderier og de indre Bygder af Namdal. Inden de to førstnævnte Fogderier antages det til Potetavl benyttede Areal at være i liden eller ingen Udstrækning forøget; i Namdals Fogderi er formentlig som Regel Potetlandet bleven udvidet. Den dyrkede Eng antages saagodtsom overalt i Amtet at være bleven forøget, paa flere Steder endog betydeligt.

Om Behandling af Gjødselen og om Anvendelse af kunstig Gjødning gjælder formentlig i det Væsentlige det samme, som er meddelt i Femaarsberetningen for 1871—1875.

Med Hensyn til Agerbrugsredskaber bemærkes, at nye og tidsmæssige Plouge og Harve have fundet en rask Afsætning i Distriktet og vinde mere og mere Indpas. Ligeledes er der anskaffet en Mængde af de større og kostbarere Maskiner. Af Damptærskemaskiner, hvoraf der i 1880 fandtes 10, haves nu 14, nemlig 1 i Frosten, 1 i Hegre, 1 i Nedre Stjørdalen, 2 i Skogn, 2 i Levanger, 1 i Værdalen, 4 i Inderøen, 1 i Sparbu og 1 i Egge. Brugen af Damptærskemaskiner vil dog neppe — ialfald i den nærmeste Fremtid — vinde nogen større Udbredelse; derimod er Brugen af Pigtærskemaskiner, dels for Heste, dels for Haandkraft, bleven meget almindelig, og det er kun faa Bygder, hvor disse Maskiner ikke allerede forefindes i stor Mængde. Af Høstemaskiner, dels kombinerede, dels for Slaat eller Skur alene, fandtes der ved Udgangen af 1885 i det hele 712 Stykker, hvoraf 354 i Stjør- og Vær-

dal, 265 i Inderøen og 93 i Namdal. Af Radsaamaskiner var 6 i Stjør- og Værdal, 6 i Inderøen og 1 i Namdal. Ogsaa Drøfte- eller Kornrensingsmaskiner, Hakkelsemaskiner og Hesteriver ere blevne mere og mere brugelige.

Amtets Landhusholdningsselskab, der paany oprettedes i 1877, har i sidste Femaarsperiode fortsat sin Virksomhed. Selskabet havde i 1881, 1882 og 1883 et Bidrag af Kr. 1200 aarlig af Amtskommunen og et lignende Bidrag af Staten; i 1884 erholdt det ekstraordinært et Beløb af Kr. 3550, hvoraf Stat og Amtskommune bidrog hver med det Halve, senere har Bidraget været Kr. 1500 af Stat og et tilsvarende Beløb af Amtskommunen. Til Udgangen af 1885 var indmeldt ialt 261 Medlemmer. Siden Femaarets Begyndelse har Selskabet havt i sin Tjeneste en Amtsgartner, der ved Reiser omkring i Distriktet har virket for Havevæsenets Fremgang. Derhos blev i 1884 paa Gaarden Følstad paa Inderøen anlagt en større Frø- og Planteskole. Selskabets Indtægter have ogsaa i den forløbne Periode været for smaa, til at man har kunnet erholde en Amtsgarv til Bistand for Selskabet under dets Virksomhed. Til Selskabet har ialt sluttet sig 10 Landboforeninger i Herrederne, nemlig i Aasen, Skogn, Levanger, Værdalen, Ytterøen, Inderøen, Sparbu, Lierne, Overhalden og Flatanger.

Heller ikke i den forløbne Femaarsperiode har Amtet havt nogen Landbrugsskole. Af Amtsformandskabet i 1885 blev det imidlertid besluttet at forstærke Amtsskolekommissionen med 2 Medlemmer til Behandling af Spørgsmaalet om, hvad der kunde gøres for at fremme Undervisning i de praktiske Fag (Landbrug, Haandgjerning) i Amts- og Folkehøiskolerne.

2. Fædrift.

Fædriften har i det forløbne Femaar gjort væsentlige Fremskridt. Arealet af den dyrkede Eng er, som allerede bemærket, saagodtsom over det hele Amt bleven udvidet, og der er oprettet en Flerhed af nye Meierier. Besætningerne blive nu som Regel vel fodrede, Melken er Gjenstand for en omhyggeligere Behandling, og der vises større Forsigtighed end før i Valget af Avls- og Tillægsdyr, ligesom Fjøs- og Staldbygningerne opføres lysere og rummeligere, end tidligere var Tilfældet. Sultefodring forekommer nu sjelden, endog i de ydre Herreder af Namdal, hvor dog det hele Kreaturstel endnu lader Adskilligt tilbage at ønske.

Fra Lensmændene er modtaget Opgaver over Kreaturerne gjennemsnitlige Værdi pr. Stykke i 1885. Af disse Opgaver meddeles nedenstaaende Uddrag, udvisende Værdien for hvert Fogderi og for Amtet:

Gjennemsnitlig Værdi pr. Stykke i 1885.	Ar- beids- heste. Kr.	Storfæ.				Voksne Faar. Kr.	Voksne Gjeder. Kr.	Voksne Svin. Kr.
		Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.			
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			
Stjør- og Værdal	261.11	81.56	70.78	38.33	9.11	10.22	7.75	61.11
Inderøen	266.44	75.22	68.42	38.42	12.78	8.94	7.94	53.44
Namdal.	277.78	75.56	66.67	36.67	7.72	8.89	8.25	60.50
Amtet	268.44	77.45	68.62	37.81	9.87	9.35	7.98	58.35

Til Sammenligning hid sættes den tilsvarende i forrige Femaarsberetning indtagne Opgave for 1880, der dog ikke indbefatter Rubriken voksne Svin:

Gjennemsnitlig Værdi pr. Stykke i 1885.	Arbeids- heste. Kr.	Storfæ.				Voksne Faar. Kr.	Voksne Gjeder. Kr.
		Okser. Kr.	Kjør. Kr.	Ungnøt. Kr.	Kalve. Kr.		
Stjør- og Værdal	258.88	83.55	70.55	40.55	8.22	11.27	8.31
Inderøen	264.00	81.40	70.70	39.80	12.90	8.30	7.55
Namdal	243.63	75.90	60.81	33.72	6.90	8.09	7.80
Amtet	255.50	80.28	67.35	38.02	9.34	9.22	7.89

Til Hesteracens Forbedring har været benyttet dels, som tidligere, Hingste af gudbrandsdalsk Race, tilhørende det Nordenfjeldske Selskab til Hestens Forædling, dels og fornemmelig den i 1877 til Amtet indkjøbte Stodhingst „Trofast“, der har været stationeret paa den for Amtskommunens Regning underholdte Hesteavlssæter paa Skalstugan i Jemtland lige ved Rigsgrænsen mod Værdalen. I Snaasen er ved privat Foranstaltning anlagt en Hesteavlssæter i en Staten tilhørende Strækning. Nogen væsentlig Forbedring af Hesteracen inden Amtet har i det forløbne Femaar neppe været at spore.

Af større Betydning har Forædlingen af Kvæg- og Faaracerne inden Amtet været. Kreaturer, dels af ren, dels af blandet Ayrshirerace, findes nu i betragtelig Mængde i Nedre Stjørdalen, Frostene, Aasen, Skogn, Levanger og Værdalen af Stjør- og Værdals Fogderi, Ytterøen, Inderøen, Sparbu og Beitstaden af Inderøens Fogderi samt Namsos og Overhaldens Herreder af Namdals Fogderi. Cheviot- og Tauterøfaar eller Blandinger af disse anføres særlig at forekomme i Leksviken, Frostene, Aasen, Ytterøen, Inderøen, Beitstaden, Kolvereid og Lekø.

I Amtet findes fremdeles 2 Stamhjørde af ren Ayrshirerace, den ene paa Gaarden Mo i Levanger Herred og den anden paa Gaarden Ekle i Værdalen. Den sidstnævnte Hjord tilhører Amtets Landhusholdningsselskab. Dettets Stamhjerd af Cheviotfaar er anbragt paa Gaarden Hald i Inderøen. Statens Stamschæferi af Tauterøfaar paa Frostene er delt i tvende Afdelinger, hvoraf den ene er stationeret paa Gaarden Stene, den anden paa Lein. Efter vedkommende Dyrlægges Udtalelse befinde Hjordene sig i Udvikling, især i Retning af Ensartethed i Præg, Legemsform og Uldens Beskaffenhed.

Om Hjemhavnenes og Sæterhavnenes Beskaffenhed har der været indhentet Oplysninger gennem Lensmændene. Gode Hjemhavne findes navnlig i Skogn og Levanger Herreder af Stjør- og Værdals Fogderi, Ytterøen, Stod, Egge, Beitstaden og Snaasen af Inderøens Fogderi, samt Lierne, Grong og Overhalden af Namdals Fogderi. Sæterbruget er i Aftagende; gode Sæterhavne findes fornemmelig i Meraker, Hegre, Leksviken og Levanger Herreder af Stjør- og Værdals Fogderi, Mosviken--Verran, Stod, Egge, Beitstaden og Snaasen af Inderøens Fogderi samt i Lierne, Grong og Overhalden af Namdals Fogderi.

Det gjennomsnitlige Melkeudbytte pr. Ko om Aaret, saavel for de mere fremskredne Gaardbrugere som overhovedet i vedkommende Herred, samt Prisen pr. Liter nysiet Melk og pr. Kilogram Smør er opgivet saaledes:

Herred.	Melkeudbytte pr. Ko om Aaret		Pris pr. Liter nysiet Melk.	Pris pr. Kilogram Smør.
	for de mere fremskredne Gaardbrugere.	overhovedet i Herredet.		
Stjør- og Værdals Fogderi:				
	Liter.	Liter.	Kr.	Kr.
Meraker	1 800	1 200	0.10	1.60
Hegre	1 500	1 000 à 1 200	0.10	1.20 à 1.60
Nedre Stjørdalen	1 500	1 200	0.10	1.30
Leksviken	1 500	1 200	0.10	1.40
Frosten	1 800	1 600	0.08	1.60
Aasen	1 400	1 000	0.07	1.50
Skogn	1 500	1 300	0.07	1.60
Levanger	1 800	1 500	0.10	1.40
Værdalen	1 500	1 000	0.07 à 0.08	1.40
Inderøens Fogderi:				
Ytterøen	1 800	1 500	0.07	1.60
Mosviken og Verran	1 600	1 200	0.10	1.60
Inderøen	2 000	1 500	0.10	1.70
Sparbu	1 600	1 000	0.07	1.40
Skei	1 400	800	0.07	1.20
Stod og Egge Herreder	2 000	1 600	0.07	1.40
Beitstaden	1 750	1 300	0.07	1.50
Snaasen	1 300	1 000	0.07	1.30
Namdals Fogderi:				
Lierne	2 000	1 500	0.08	1.60
Grong	1 000	850	0.08	1.40
Overhalden	1 800	1 000 à 1 500	0.10	1.60
Namsos	1 500	1 000	0.10	1.50
Fosnæs	900	700	0.13 à 0.14	1.60
Flatanger	1 700	1 400	0.10	1.60
Nærø og Vikten Herreder	1 400	1 100	0.12	1.48
Kolvereid	1 500	1 000	ikke opgivet	1.60
Lekø	1 500	1 000	—	1.60

Naar denne Opgave sammenholdes med den tilsvarende Opgave for 1880 i forrige Beretning, vil det sees, at Priserne pr. Liter nysiet Melk og pr. Kg. Smør ere gaaede ikke ubetydeligt ned. I 1885 udgjorde Prisen for en Liter nysiet Melk gjennomsnitlig i Stjør- og Værdals Fogderi Kr. 0.088 à 0.089, i Inderøens Fogderi Kr. 0.077 og i Namdals Fogderi Kr. 0.101 à 0.102; i 1880 vare Priserne resp. Kr. 0.116, 0.090 og 0.116. For et Kg. Smør betaltes gjennomsnitlig i Stjør- og Værdals Fogderi Kr. 1.44 à Kr. 1.49, i Inderøens Fogderi Kr. 1.46 og i Namdals Fogderi Kr. 1.55. I 1880 betaltes henholdsvis Kr. 1.62, 1.63 og 1.65.

Hvilken Betydning Salg af levende Kreaturer, Melk, Smør, Ost og Uld er at tillægge inden de forskjellige Herreder, kan sees af følgende Tabel, hvori Tallet 3 betegner megen, 2 nogen, 1 ringe og 0 ingen Betydning:

Herred.	Levende Kreaturer.	Melk.	Smør.	Ost.	Uld.
Stjør- og Værdals Fogderi:					
Meraker	2	1	2	2	0
Hegre	1	0	3	2	0
Nedre Stjørdalen	2	1	2	2	1
Leksviken	1	0	2	2	0
Frosten	2	1	2	1	1
Aasen	2	1	2	2	1
Skogn	2	1	3	3	1
Levanger	2	2	3	3	0
Værdalen	2	3	3	3	1
Inderøens Fogderi:					
Ytterøen	2	3	2	3	0
Mosviken og Verran	1	0	2	2	0
Inderøen	2	1	3	3	1
Sparbu	2	1	2	2	0
Skei	3	1	2	0	0
Stod og Egge Herreder	2	2	2	1	1
Beitstaden	3	0	3	3	0
Snaasen	3	1	3	1	1
Namdals Fogderi:					
Lierne	3	0	2	1	2
Grong	3	0	3	3	0
Overhalden	2	2	2	1	1
Namsos	1	3	1	1	0
Fosnæs	1	1	1	1	1
Flatanger	1	0	2	1	0
Nærø og Vikten Herreder	2	1	1	1	2
Kolvereid	1	0	1	0	0
Lekø	1	0	1	0	0

Salg af Melk udenfor Bygden er kun af væsentlig Betydning inden de Herreder, der støde til By. Hovedafsætningsstedet for Kjød, Smør og Ost var ogsaa i det forløbne Femaar Trondhjem. Paa Brænderierne inden Amtet har der i Femaaret været opfedet Okser og Kjør, hvorefter endel er bleven udført til England.

Høns haves som Regel paa hver Gaard; men det er kun i meget faa Bygder, at Salg af Æg og Kyllinger har nogen Betydning. Gjæs holdes kun paa Inderøen og i meget ringe Mængde. Bier findes nu ikke nogetsteds inden Amtet.

I Meieribedriften er der i det forløbne Femaar gjort betydelige Fremskridt. Der er oprettet 7 nye Meierier, saaat det samlede Antal Meierier og

Ysterier inden Amtet i 1885 udgjorde 24, der beskæftigede ved den egentlige Meierivirksomhed 24 Mænd og 44—46 Kvinder samt ved Udsalgsstederne 8 Kvinder.

Ved disse Meierier blev der i 1885 indmaalt i det hele 4 345 754.3 Liter Melk, ligesom der i samme Aar blev kjærnet 103 782.6 Kg. Smør samt ystet 70 595.5 Kg. Fedost og 203 645 Kg. Magerost. Over de enkelte Meieriers og Ysteriers Virksomhed hid sættes følgende tabellariske Oversigt:

Meieriets (Ysteriets) Navn.	Aaret, hvori det begyndte sin Virksomhed.	Til	Kjærnet	Ystet	Ystet	Antal Personer sysselsatte ved			
		Meieriet				Smør i	Fedost i	Magerost i	den egentlige Meierivirksomhed.
		indmaalt	1885.	1885.	1885.				Mænd.
		Melk i				1885.			
		Liter.	Kg.	Kg.	Kg.				
Skatvolds Fællesmeieri i									
Nedre Stjørdalen . . .	1877	74 000	1 400	-	4 000	-	2	-	1
Alstad Do. i Frosten . . .	1877	58 752	1 240	819	3 010	-	2	-	-
Aasens Do. i Aasen . . .	1876	26 684	780	-	2 980	-	2	-	-
Skogns Do. i Skogn . . .	1872	302 986	10 369	7 875	21 478	3	2	-	-
Ekne Do. i Skogn . . .	1874	113 000	3 300	-	8 000	2	-	-	-
Mule Do. i Levanger H. . .	1878	122 517	3 106	1 222	6 419	-	3	-	-
Okkenhaug Do. i									
Levanger H.	1880	131 722.8	3 933.9	150.5	7 367.5	-	2 à 3	-	-
Leren Fællesysteri i									
Levanger H.	1869	110 000	-	18 300	-	1	1	-	-
Levanger Fællesmeieri i									
Levanger	1882	483 908	10 895	3 620	15 991	2	2	-	1
Værdalens Do. i Værdalen	1884	343 540	11 029.5	2 178	17 714	2	3	-	-
Øren Do. i Værdalen . . .	1884	285 115	5 758	2 450	6 920	1	3	-	1
Vuku Do. i Værdalen . . .	1885	68 754	1 578	1 730	3 398	1	1	-	-
Ytterøens Do. i Ytterøen . .	1872	118 270	1 093	5 901	2 383	1	1	-	-
Øvre Do. i Ytterøen . . .	1883	85 035	598	3 315	1 648	1	1	-	-
Vinje Meieri (ikke fælles)									
i Mosviken	ubekj	80 000	2 000	-	500	-	2	-	-
Sundnæs Fællesmeieri i									
Inderøen	1877	245 646	4 025.5	6 682.5	7 391.5	1	2	-	1
Hustad Do. i Inderøen . . .	1877	184 509.5	4 835.2	916.5	10 188	1	2	-	-
Røske Do. i Inderøen . . .	1877	155 562	5 200	-	17 000	-	2 à 3	-	-
Følstad Do. i Inderøen . . .	1883	212 993	7 000	2 900	20 000	2	2	-	1
Mære Do. i Sparbu	1879	411 383	8 696	7 512	16 019	4	1	-	-
Stenkjær Do. i Stenkjær . .	1877	563 377	11 984	520	21 140	2	4	-	3
Solberg Do. i Beitstaden . .	1880	108 000	2 638.5	404	5 532	-	2	-	-
Overhaldens Do. i									
Overhalden	1881	70 000	2 333	100	4 566	-	2	-	-

Af de i Tabellen opførte Meierier virker Skatvold, Levanger, Øren, Mære og Stenkjær Meierier saavel ved Salg af Melk og Fløde som ved

Produktion af Smør og Ost; fra Vinje Meieri sælges kun Melk og Fløde, og de øvrige Meierier befatte sig alene med Tilvirkning af Smør og Ost.

Som Drivkraft har Damp været anvendt ved Skogns, Værdalens og Stenkjær Meierier. Sundnæs Meieri undergik i 1885 en betydelig Udvidelse og har fra 1ste Januar 1886 benyttet Centrifuge, der drives med Damp.

Den af det Kongelige Selskab for Norges Vel paa Reinskloster underholdte Meieriskole for kvindelige Elever har ogsaa i det forløbne Femaar været besøgt af Elever her fra Amtet; det af Amtets Landhusholdningsselskab tidligere ydede Bidrag til denne Skole blev inddraget i 1884, efter hvilket Aar ingen Elev fra Nordre Trondhjems Amt har været anbragt ved Skolen. Amtet har fremdeles havt mandlige Elever ved Mære Meieri, ligesom kvindelige Elever have været oplærte dels ved Skogns, dels ved Værdalens Meieri.

Almindelig norsk Hesteudstilling nordenfjelds har været afholdt paa Stjørdalshalsen i Periodens samtlige Aar. Antallet af anmeldte Heste har udgjort i 1881: 48, i 1882: 40, i 1883: 42, i 1884: 43 og i 1885: 42. Naar Udstillingerne ikke have omfattet et større Antal Dyr, er Grunden vistnok væsentlig den, at der ved Bidrag af Statskassen ligeledes afholdes aarlige Hesteudstillinger i Trondhjem. Medens der paa Udstillingerne kun har været faa fremragende Hingste, har Hoppeafdelingen i Almindelighed været taalelig vel repræsenteret.

I det forløbne Femaar har der været afholdt adskillige Fjøs- og Dyrskuur inden Herrederne. Af større saadanne kan nævnes en Heste- og Kvægdudstilling i Overhalden i 1882 og et Dyrskue med Meieri- og Industriudstilling i Inderøen i 1883.

3. Skovdrift.

Det forløbne Femaar har i det hele været en for Skovdrift ugunstig Periode, og de lave Priser paa Tømmer have bevirket, at Skovkjøb og Hugst er foregaaet i mindre Udstrækning end i den foregaaende Periode. De Herreder, fra hvilke Udførsel af Kjøbmandslast eller andet stort Tømmer foregaa, ere fornemmelig Meraker og Værdalen i Stjør- og Værdals Fogderi, Skei, Stod, Egge, Beitstaden og Snaasen i Inderøens Fogderi, samt Lierne, Grong og Kolvereid i Namdals Fogderi. De Distrikter, som udenfra maa forsyne sig med Bygningstømmer, ere især Nedre Stjørdalen og Frosten af Stjør- og Værdals Fogderi, samt Fosnæs, Flatanger, Nærø, Vikten og Lekø af Namdals Fogderi.

Baade med Hensyn til Bestand og Dimensioner er Skoven i det forløbne Femaar gaaet væsentlig tilbage i Hegre, Aas Sogn af Beitstaden samt i Lierne, Grong, Namsos, Fosnæs, Nærø, Foldereid og Lekø.

De fleste af Skovene inden Amtet befinde sig i Indenbygdsboendes Besiddelse. I Meraker tilhøre Skovene Selbu Værk, der eier samtlige Gaarde i Distriktet paa Kapellangaarden og 2 andre Gaarde nær; i Værdalen, Sparbu, Aas Sogn af Beitstaden, Grong, Flatanger og Kolvereid er en betydelig Del i Udenbygdsboendes Eie. I Snaasen og Lierne ere Skovene bortsolgte til Udhugst for et længere Tidsrum.

Af de modtagne Opgaver over Tømmerflødningen i de vigtigste Vasdrag hidsættes følgende Uddrag:

Vasdrag.	Produktions- steder. Herreder.	Tømmer nedflødet.					Dimensioner.	
		1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Længde.	Tykkelse.
Stjørdalselven	Meraker, Hegre og Nedre Stjørdalen	Tylvter. 8 196	Tylvter. 6 805	Tylvter. 3 559	Tylvter. 1 393	Tylvter. 4 486	Alen. 7½—8½	Tommer. 9—10
Værdalselven	Værdalen	ca. 6 000 ¹⁾	ca. 6 000 ¹⁾	ca. 6 000 ¹⁾	ca. 6 000 ¹⁾	ca. 6 000 ¹⁾		
Ogna Elv	Skei	449	892	682	358	1 083	12	8
By- eller Stenkjærelv og Snaasenvandet	Stod og Snaasen	ikke oplyst	5 812 ²⁾	5 604 ²⁾	5 330 ²⁾	3 968 ²⁾	8—10	7—8
Liernes Vasdrag	Lierne	5 584	5 807	5 775	7 454	5 246	10	11
Namsen Elv	Grong og Overhalden	9 788	12 415	14 184	17 122	5 086	7—9	9—10
Bjøra Elv	Grong (Høilandet)	3 080	1 663	1 600	1 000	1 100	9	9—10

¹⁾ Heraf var gjennemsnitlig 2000 Tylvter Udskebingslast og Resten Vedtømmer og Smaalast.

²⁾ Desuden er flødet: af 3", 2½" og 2" Planker: i 1882 1909 Tylvter, i 1883 2582 Tylvter, i 1884 3436 Tylvter og i 1885 2009 Tylvter; af 1" og 1½" Bord: i 1882 2238 Tylvter, i 1883 1106 Tylvter, i 1884 5317 Tylvter og i 1885 3104 Tylvter, samt 4 à 5 Alens Stokkeved: i 1882 14½ Favne, i 1883 90 Favne, i 1884 45 Favne og i 1885 97 Favne.

I de fleste Herreder ere Distrikternes egne Skove tilstrækkelige til at fyldestgjøre Behovet for Brændeved. Indkjøb deraf foregaar kun i større Udstrækning i Nedre Stjørdalen og Frosten samt i Nærø, Vikten og Lekø. I Nærø og Vikten bruges dog væsentlig Torv som Brændsel. De Herreder, hvorfra den vigtigste Vedudførsel finder Sted, ere Hegre, Leksviken, Skogn og Levanger af Stjør- og Værdals Fogderi, Mosviken-Verran, Inderøen, Skei, Stod, Egge og Beitstaden af Inderøens Fogderi samt Fosnæs og Kolvereid af Namdals Fogderi.

Priserne paa Brændeved have ogsaa i sidst forløbne Femaar været lave, tildels lavere end i forrige Femaarsperiode, hvilket vil sees af nedenstaaende Opgave:

Fogderi.	Birk.		Furu.		Or.		Gran.	
	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.
Stjør- og Værdal	11.06	10.33	8.50	7.56	6.42	6.87	6.79	7.34
Inderøen	10.09	9.50	7.59	7.11	7.24	6.84	6.75	6.46
Namdal	7.64	8.34	6.14	6.58	5.69	5.98	5.51	5.73

Den tidligere i Landhusholdningsselskabets Tjeneste ansatte Torvmester afsluttede sin Virksomhed ved Udgangen af 1884.

4. Fiskerier.

Inden Stjør- og Værdals samt Inderøens Fogderier maa Havfiskeriet i Femaaret betragtes som mislykket. Efter de af det statistiske Centralbureau udgivne Tabeller vedkommende Fiskerierne skulde det samlede Udbytte af Skrei- og Fedsildfiskerierne saavelsom af Brisling- og andet Smaasildfiske have udgjort i:

Fogderi.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stjør- og Værdal	15 400	14 400	7 500	6 000	5 800
Inderøen	4 164	3 240	-	1 150	1 760

Ogsaa Fiskerierne i Ytre Namdal have i Femaaret givet et mindre gunstigt Udbytte. Af Fogdens og det i Henhold til kongelig Resolution af 15de December 1877 ansatte Politiopsyns Beretninger hidsættes følgende Opgaver angaaende Havfiskerierne i Namdal:

Opgave over Udbyttet af Skreifiskerierne i Namdals Fogderi 1881—1885:

A a r .	Fisk.	Lever.	Rogn.	Angiven Værdi.	De i Fisket deltagende	
					Baade.	Fiskere.
	Antal.	Hektoliter.	Hektoliter.	Kroner.	Antal.	Antal.
1881	295 000	539	400	59 687	299	1 440
1882	611 000	438	417	139 474	289	1 240
1883	854 000	657	806	212 333	519	2 015
1884	424 400	549	400	124 657	336	1 410
1885	647 440	1 000	750	135 565	503	1 984

Ved Fiskeriet benyttedes Garnbrug, Liner og Dybsagn.

Opgave over Udbyttet af Sildefiskerierne i Namdals Fogderi 1881—1885:

A a r .	Mængde.	Værdi.
	Hektoliter.	Kroner.
1881	4 060	26 000
1882	33 670	292 430
1883	26 300	134 800
1884	3 000	13 500
1885	17 800	115 600

Af det anførte Kvantum blev solgt eller virket som Handelsvare: i 1881 ikke opgivet, i 1882 25 800, i 1883 ca. 23 000, i 1884 700 og i 1885 9 400 Hl.

Udbyttet af Torsk, Lange og Sei har ifølge Fogdens Indberetning været følgende:

i 1881	490 Hl., af Værdi	46 750 Kroner,
- 1882	350 — —	81 950 —
- 1883	375 — —	146 825 —
- 1884	360 — —	58 570 —
- 1885	200 — —	57 050 —

Udbyttet af Laks- og Sjørretffiskeriet udenfor Elvene har ifølge de ovennævnte Tabeller udgjort:

Fogderi.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Stjør- og Værdal	608	1 124	1 531	2 033	3 603
Namdal	19 763	20 761	19 357	39 783	50 079

For Inderøens Fogderi foreligger ikke nogen Opgave.

Efter de samme Tabeller har den samlede Værdi af Udbyttet af Havfiskeriet inden Amtet — det daglige Fiske her som ovenfor undtaget — andraget til i 1881 Kr. 163 858, i 1882 Kr. 550 420, i 1883 Kr. 522 606, i 1884 Kr. 246 262 og i 1885 Kr. 373 022. Heri er medregnet den ube-

tydelige Fangst af Østers, der foregaar i Fosnæs og Flatanger, hvilken er anslaaet til i 1881 Kr. 420, i 1882 Kr. 240, i 1884 Kr. 120 og i 1885 Kr. 200.

Om Laksefiskerierne i Elvene gjælder det samme som i forrige Beretning; den mindre Mængde tilskrives det stigende Antal af Kilenot. Namsens samt Stenkjær- eller Byelvens Laksefiskerier ere fremdeles for den største Del bortforpagtede til Englændere, hvilket ligeledes gjælder en større Strækning af Stjørdalselven i Meraker.

Fiskeriforeningerne i Namsen og Stenkjær-Elven ere fremdeles i Virksomhed; derimod er den tidligere i Værdalselven bestaaende Fiskeriforening ophørt.

Af Foranstaltninger til Fiskeriernes Fremme kan nævnes kongelig Resolution af 16de November 1883, hvorved det er bestemt, at det i Fjord- og Kyststrækning inden Amtet skal være forbudt fra Fredag Aften Kl. 6 til Mandag Aften Kl. 6 til Fangst af Laks og Sjørret at bruge Kilenot og Kroggarn, samt at det i Elv, Elvemunding og Indsø skal i de ovennævnte Døgn være forbudt til Fangst af Laks og Sjørret at bruge bundne Redskaber samt Teiner og Kjær — herfra undtaget de saakalte Laksegjærder med de fra ældre Tider brugelige Garn.

Det ved kongelig Resolution af 3die Februar 1880 bestemte Forbud mod i Borgenfjorden, Strømmen og en Del af Indherredsfjorden at benytte Flyndregarn i Tiden fra 15de Februar til 15de Mai er traadt ud af Kraft ved kongelig Resolution af 28de Januar 1885.

5. Grubedrift og Stenbrydning.

Ved Selbu Kobberværk i Meraker Herred har ifølge vedkommende Bestyrers Opgave Produktionen og Arbejdsstyrken i Femaaret udgjort:

Aar.	Antal Bestyrere.	Antal Regnskabs- og Opsyns- betjente.	Antal faste Arbejdere.	Tilsammen.	Udbytte af Garkobber.
1881	2	9	78	89	372 Sk [Ⓕ]
1882	2	10	84	96	180 -
1883	2	9	81	92	10 000 kg.
1884	2	8	72	82	107 500 -
1885	2	7	75	84	84 000 -

Af Gruber, hvori Kobber har været drevet, har Lillefjelds Grube været i Drift den hele Tid, medens Driften i Langsund Grube indstilledes ved 10de Maanedes Udgang 1884.

Ved Mandfjeld Grube er i Aaret 1881 udbragt 1830 Sk[Ⓕ] Svovlkis. Siden har denne Grube ikke været i Drift.

Fra Tid til anden har, foruden ovennævnte faste Mandskaber, været benyttet endel Løsarbejdere.

Ved Ytterøens Svovlkis- og Kobbergruber i Ytterøens Herred er udbrudt af fast og løst Berg:

i 1881	619.54	Kubik-Lakter,
- 1882	589.77	—
- 1883	576.58	—
- 1884	586.72	—
- 1885	568.64	—

Heraf er udvundet:

A a r .	Svovlkis.	Kobbermalm.
	Ton.	Ton.
1881	7 953	18
1882	7 950	59
1883	7 193	93
1884	7 005	27
1885	6 532	21
Tilsammen	36 632	218

De aarlige Udgifter ved Værket og Arbeidsbelægget udgjorde i Femaaret:

A a r .	Udgifter.	Antal	
		Betjente.	Arbeidere.
	Kr.		
1881	82 001.78	4	101
1882	82 369.24	3	103
1883	70 222.23	3	102
1884	68 050.37	3	96
1885	62 941.31	3	98

Bestyreren, af hvem Opgaverne ere meddelte, har udtalt, at de saare lave Priser vedvare, men at Driften har været fortsat i Paavente af bedre Konjunkturer.

Skjækerdalens Nikkelværk i Vuku Sogn af Værdalens Præstegjeld har i Femaaret været i Drift, og hidsættes følgende Opgave over Produktionen:

A a r .	Udbrudt Berg.	Udvundet Nikkelmalm.	Udvundet Nikkel.
	Kubik-Lakter.	Ton.	Ton.
1881	42.00	370	5.00
1882	164.36	1 240	18.50
1883	415.20	2 485	27.50
1884	292.00	2 809	36.50
1885	274.50	2 528	32.75

De aarlige Udgifter ved Værket og Arbeidsstyrken er af Værkets Bestyrer opgivet saaledes:

A a r.	Udgifter.	Antal	
		Betjente.	Arbeidere.
	Kr.		
1881	23 012.10	2	28
1882	32 551.53	2	46
1883	94 510.48	3	60
1884	99 799.54	3	58
1885	89 406.09	3	56

Lensmanden i Værdalen har udtalt, at Værket har været drevet med jævnlgt Tab i Femaaret paa Grund af de daarlige Konjunkturer. Tilgangen paa Malm er fremdeles god; men skulde de nuværende Forhold vedvare i længere Tid, er det sandsynligt, at al Produktion vil komme til at ophøre.

Af Skiferstensbrud var der i 1885 i det hele 8 i Drift, nemlig 5 i Nedre Stjørdalen, 2 i Hegre og 1 i Meraker. Disse sysselsatte 46 Mand.

Ved det i forrige Beretning nævnte Strømmens Kalk- og Teglværk med Kalkstensbrud, beliggende i Inderøens Herred, har Produktionen i Femaaret udgjort:

A a r.	Mursten.	Tagsten.	Drænsrør.	Stenkalk.	Melkalk.
	Stkr.	Stkr.	Stkr.	Hl.	Hl.
1881	120 000	2 000	44 000	7 500	17 500
1882	90 000	1 500	42 000	5 500	16 000
1883	83 000	1 000	40 000	6 150	15 500
1884	150 000	-	65 000	3 700	15 000
1885	100 000	-	45 000	11 400	14 000

Værkets Arbeidsstyrke udgjorde i Sommertiden (fra 1ste April til 1ste Oktober) 20 à 25 og i Vintertiden 12 à 16 Mand.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Følgende industrielle Anlæg have i 1885 været i Drift i Amtets Land-distrikt:

- 2 Brændevinsbrænderier,
- 2 Destillationer,
- 2 Malterier,
- 122 Sagbrug, hvoraf 5 Dampsage,
- 61 Møllebrug,
- 10 Tøistamper,

- 1 Benstampe,
 8 Skiferstensbrud, se Grubedrift og Stenbrydning,
 9 Teglværk, heri ikke medregnet Strømmens Værk, hvorom under
 Grubedrift og Stenbrydning,
 1 Pottemageri,
 1 Kalkbrænderi, foruden forannævnte Strømmens Værk,
 2 Sagbrug og Høvlerier,
 1 Ben- og Guanofabrik,
 4 Garverier,
 2 Farverier,
 1 Skibsbyggeri,
 1 Glasværk,
 1 Trankogeri,
 1 Uldspinderi og Klædefabrik og
 1 Orgelharmoniumfabrik.

Tilvirkningen ved Brændevinsbrænderierne og de med disse forbundne Malterier har i Femaaret efter den fra Overkontrolløren modtagne Opgave udgjort:

Brænderiernes og Malteriernes Navne.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Tilsammen 1881—1885. Liter à 50 Pct. Styrke.
	Liter à 50 Pct. Styrke.	Liter à 50 Pct. Styrke.	Liter à 50 Pct. Styrke.	Liter à 50 Pct. Styrke.	Liter à 50 Pct. Styrke.	
a. Brænderier:						
Sundnæs Brug, Inderøen	427 080	294 537	435 564	334 231	390 381	1 881 793
Vinje i Mosviken	318 969	324 119	287 413	129 685	-	1 060 186
By i Egge	73 839	-	-	-	-	73 389
By i Nedre Stjørdalen	620 321	639 090	648 135	395 434	288 633	2 591 613
	1 439 759	1 257 746	1 371 112	859 350	679 014	5 606 981
b. Malterier:						
	Kg. Byg.	Kg. Byg.	Kg. Byg.	Kg. Byg.	Kg. Byg.	Kg. Byg.
Sundnæs	102 909	86 096	113 528	83 709	92 454	478 696
Vinje	68 390	72 816	72 750	67 612	-	281 568
By i Egge	10 782	-	-	-	-	10 782
By i Nedre Stjørdalen	176 400	165 795	169 163	110 244	83 350	704 952
	358 481	324 707	355 441	261 565	175 804	1 475 998

Af nye, mere betydelige Anlæg kan mærkes de i Aasen ved Hoplen Elv anlagte Nydalens Fabriker for Uldspinderi og Klædefabrikation, tilhørende Brødrene Haabeth fra Stavanger.

7. Binæringer.

I denne Femaarsperiode har en Formindskelse i Antallet af Landhandlere fundet Sted, hvilket vil sees af omstaaende Opgave:

Fogderi.	Landhandlere	
	ved Udgangen af 1880.	ved Udgangen af 1885.
Stjør- og Værdal	109	72
Inderøen	52	41
Namdal	91	91
Amtet	252	204

Antallet af Landhandlere er saaledes gaaet ned i Stjør- og Værdal med 37 og i Inderøen med 11, medens i Namdals Fogderi Tallet er det samme som i 1880.

Forbrugsforeningernes Antal udgjorde ved Udgangen af 1885 ialt 15, hvoraf 6 ere oprettede i Femaaret. Da Antallet af saadanne i 1880 udgjorde 11, ere altsaa 2 opløste. Foreningernes samlede Omsætning i 1885 udgjorde omtrent Kr. 381 000 og deres Medlemstal var ved Udgangen af nævnte Aar 2492.

Over de ved Udgangen af 1885 i Amtets Landdistrikt hjemmehørende Seilfartøier hidsættes følgende fra den almindelige Skibsfartsstatistik hentede Opgave:

Herred.	Samtlige Fartøier.			Fartøier over 50 Ton.		
	Antal.	Tonnage.	Be- manding.	Antal.	Tonnage.	Be- manding.
Nedre Stjørdalen	12	261	27	-	-	-
Leksviken	37	593	125	1	60	5
Frosten	4	113	15	-	-	-
Aasen	3	95	9	1	60	4
Skogn	7	115	22	-	-	-
Levanger	1	60	5	1	60	5
Værdalen	3	95	13	-	-	-
Ytterøen og Mosviken	12	548	70	7	411	52
Verran	25	1 255	158	13	815	93
Inderøen	22	840	112	5	284	31
Sparbu	5	182	23	1	59	7
Beitstaden	10	567	58	8	491	49
Namsos	7	248	29	-	-	-
Fosnæs	8	244	38	-	-	-
Flatanger	4	89	18	-	-	-
Nærø og Vikten	20	530	94	1	58	6
Kolvereid og Lekø	10	302	56	1	60	8
Tilsammen	190	6 137	872	39	2 358	260

Naar denne Opgave sammenholdes med den lignende Opgave, der meddeltes i forrige Femaarsberetning, vil det sees, at Seilfartøiernes Antal er ikke

ubetydeligt aftaget. Om Fartøiernes Sysselsættelse henvises til tidligere Beretninger.

Dampskibsfarten paa Trondhjemsfjorden besørgeres fremdeles af Dampskibene „Stenkjær“ og „Kong Oscar“, tilhørende Stenkjær Dampskibsselskab, hvilke underholde fast Rute mellem Stenkjær og Trondhjem og føre Post, samt af det Levanger Dampskibsselskab tilhørende Dampskib „Levanger“, der gaar mellem Trondhjem og Inderøen, ligeledes i fast Rute. Paa Aasenfjorden har ogsaa i denne Femaarsperiode Dampskibet „Jølster“ havt Rute fra Trondhjem.

Dampskibet „Diana“ har i Femaaret 1880—1885 ligesom tidligere været i Fart paa Snaasenvandet, men er senere bleven afløst af et nyt Dampskib, „Bonden“, tilhørende et Interessentskab. Farten paa Foldenfjorden i Namdal er udført af Dampskibet „Trio“, der oppebærer et Statsbidrag, stort 4000 Kr., for denne Fart.

Den tidligere indbringende Tømmer- og Varekjørsel ad Jemtlandsveien maa ansees ganske ophørt efter Merakerbanens Aabning.

Skibsbyggeriet har heller ikke i dette Femaar taget noget Opsving, og Baadbyggeriet er fremdeles af ringe Betydning.

Omtrent alle Herreder inden Amtet ere tilstrækkelig forsynede med Smede, Skræddere, Skomagere og Bygningstømmermænd, ligeledes findes der inden Bygderne adskillige Hjulmagere, Møbelsnedkere, Bagere, Murere og Malere. Salg af Haandværksfrembringelser foregaar kun fra enkelte Distrikter. Fra Verran og Overhalden forsendes Sildetønder og fra Beitstaden, Snaasen og Grong færdige Klæder og Skotøi.

Husfliden maa vistnok siges at være gaaet noget fremad i Femaaret. Der er oprettet Husflidsskoler for Gutter i Levanger, Sparbu og Namsos Herreder og en Husflidsskole for Piger i Inderøens Herred. I Beitstaden, Snaasen, Grong og Leksviken sælges Husflidsartikler i nogen betydeligere Udstrækning udenfor Herredet.

Af Foreninger af Næringsdrivende er i Femaaret stiftet ialt 6 Arbejderforeninger, hvoraf 1 i Skogn, 4 i Sparbu og 1 i Skei.

Jagten er fremdeles af mindre Betydning og har, ligesom i forrige Periode, af madnyttigt Vildt omfattet Elg, Harer, Tiur, Aarfugle, Ryper og Hjerper. Over Antallet af de i Femaaret fældede Rovdyr hidsættes følgende fra Fogderne erhvervede Opgave:

Fogderi.	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Gaupar.	Ræve.	Ørne.	Hønsehøge.
Stjør- og Værdal . .	10	-	1	17	945	14	298
Inderøen	22	-	-	36	541	18	552
Namdal	70	-	11	18	1 055	421	518
Amtet	102	-	12	71	2 541	453	1 368

Havedyrkning er som Binæring fremdeles af underordnet Betydning, men man tør haabe, at nogen Forandring heri vil foregaa, efterat der, som nævnt, er bleven ansat en Gartner i Landhusholdningsselskabets Tjeneste. Børsalg har heller ikke nogen væsentlig Betydning som Næringsvei inden Amtet. Herfra danner dog Frosten en Undtagelse, idet derfra sælges adskilligt, dels af Havebær, saasom Kirsebær, Ribs og Solbær, dels af vildtvoksende Bær, saasom Tyttebær, Jordbær og Bringebær. Fra Snaasen foregaaer i Aar, hvor ikke Misvækst indtræffer, et temmelig betydeligt Salg af Multer.

8. Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

Nedenfor hid sættes de sædvanlige Oplysninger om thinglæste og aflæste Pantedokumenter, afholdte Udpantninger og Exekutionsforretninger samt Tvangsauktioners Antal og Beløb:

Fogderi.	De i Femaaret thinglæste og aflæste Pantedokumenter.		Pantegældens Forøgelse.
	Antal.	Beløb.	
		Kroner.	Kroner.
Stjør- og Værdal	thinglæste 1 092 aflæste 650	2 075 344 1 441 018	684 326
Inderøen	thinglæste 812 aflæste 540	1 753 255 1 116 445	636 810
Namdal	thinglæste 715 aflæste 333	952 001 626 475	325 526

Pantegældens Forøgelse for hele Amtsdistriktet har altsaa udgjort Kr. 1 596 662, medens den i forrige Femaar udgjorde Kr. 1 528 808 og i Femaaret 1871—1875 Kr. 573 052.

Af faste Eiendomme ere afhændede:

i Stjør- og Værdals Fogderi	596	for samlet Beløb	Kr. 2 224 247
- Inderøens Do.	361	- -- --	- 1 809 466
- Namdals Do.	612	- -- --	- 1 444 918

Tilsammen 1 569 for samlet Beløb Kr. 5 478 631.

Tilsvarende Beløb i forrige Femaar 3 686 434.

Afholdte Exekutions- og Udpantningsforretninger:

i Stjør- og Værdals Fogderi	7 709	for samlet Beløb	Kr. 272 965
- Inderøens Do.	3 651	- -- --	- 152 103
- Namdals Do.	4 571	- -- --	- 160 219

Tilsammen 15 931 for samlet Beløb Kr. 585 287

der sammenholdt med det tilsvarende Beløb i forrige Femaar. - 830 587

viser en Formindskelse af Kr. 245 300.

Af Tvangsauktioner over fast Gods og Løvsøre er afholdt:

i Stjør- og Værdals Fogderi	165 for samlet Beløb	Kr. 379 778
- Inderøens Do.	81 - — — -	58 636
- Namdals Do.	216 - -- — -	158 612

Tilsammen 462 for samlet Beløb Kr. 597 026
 der sammenholdt med det tilsvarende Beløb i forrige Femaar - 258 348

viser i dettes Favør et Beløb af Kr. 338 678.

Efter denne Opgave har der i det forløbne Femaar fundet en betydelig Nedgang Sted i Distriktets økonomiske Evne, og Aarsagerne dertil ere formentlig dels de mindre gunstige Aaringer saavel paa Sø som paa Land, dels de lave Priser paa Produkter i Forbindelse med en høi Arbeidsløn.

Jeg har ingen Grund til at antage, at Almuens Levesæt ikke har været tarveligt, og Ædruelighedstilstanden maa siges at have været særdeles god. I Namdal findes en Handelsberettiget (paa Risvær i Lekø), som har Ret til Udsalg og Udskjænkning af Brændevin; forøvrigt eksisterer ingen saadan Ret inden Amtets Landdistrikt.

Over Arbeidspriser i Aaret 1885 er indhentet Opgaver, hvoraf hid-sættes følgende Uddrag:

For Husmænd Dagløn paa egen Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.20 til Kr. 2.20, i Inderøen fra Kr. 1.07 til Kr. 1.60, i Namdal fra Kr. 1.50 til Kr. 2.30;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.00 til Kr. 1.50, i Inderøen fra Kr. 0.93 til Kr. 1.30, i Namdal fra Kr. 1.06 til Kr. 2.00.

Paa Husbondens Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.40 til Kr. 1.40, i Inderøen fra Kr. 0.40 til Kr. 1.00, i Namdal fra Kr. 0.80 til Kr. 1.50;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.30 til Kr. 1.00, i Inderøen fra Kr. 0.27 til Kr. 0.60, i Namdal fra Kr. 0.50 til Kr. 1.00.

Andre Dagarbeideres Dagløn paa egen Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.40 til Kr. 2.20, i Inderøen fra Kr. 1.33 til Kr. 2.00, i Namdal fra Kr. 1.80 til Kr. 2.50;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.10 til Kr. 1.50, i Inderøen fra Kr. 0.93 til Kr. 1.60, i Namdal fra Kr. 1.40 til Kr. 2.00.

Paa Husbondens Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.70 til Kr. 1.40, i Inderøen fra Kr. 0.80 til Kr. 1.20, i Namdal fra Kr. 1.00 til Kr. 1.60;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.40 til Kr. 1.00, i Inderøen fra Kr. 0.40 til Kr. 0.80, i Namdal fra Kr. 0.50 til Kr. 1.20.

Kvindelige Dagarbeideres Dagløn paa egen Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.90 til Kr. 1.30, i Inderøen fra Kr. 0.80 til Kr. 1.00, i Namdal fra Kr. 1.00 til Kr. 1.33;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.70 til Kr. 1.00, i Inderøen fra Kr. 0.60 til Kr. 1.00, i Namdal fra Kr. 0.80 til Kr. 1.07.

Paa Husbondens Kost:

Om Sommeren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.40 til Kr. 1.00, i Inderøen fra Kr. 0.45 til Kr. 0.80, i Namdal fra Kr. 0.40 til Kr. 0.80;

Om Vinteren i Stjør- og Værdal fra Kr. 0.30 til Kr. 0.50, i Inderøen fra Kr. 0.27 til Kr. 0.40, i Namdal fra Kr. 0.33 til Kr. 0.50.

Ifølge de samme Opgaver har Aarslønnen for Tjenere, iberegnet Værdien af Klæder og lignende, men ikke af Kost og Logi, sædvanligen udgjort for Tjenestekarle i Stjør- og Værdal fra Kr. 100 til Kr. 200, i Inderøen fra Kr. 140 til Kr. 200 og i Namdal fra Kr. 130 til Kr. 200, for Tjenestepiger i Stjør- og Værdal fra Kr. 60 til Kr. 100, i Inderøen fra Kr. 60 til Kr. 100 og i Namdal fra Kr. 50 til Kr. 80.

En Sammenligning af disse Opgaver med de tilsvarende i forrige Femaarsberetning viser, at Arbeidspriserne, særlig for Husmænds og almindelige Dagarbeideres Vedkommende, ere gaaede ikke ubetydeligt op. I Forbindelse hermed kan oplyses, at den sædvanlige Dagløn paa egen Kost er opgivet at have været:

for Tømmerhuggere: i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.20 til Kr. 1.80, i Inderøen fra Kr. 1.60 til Kr. 2.00, i Namdal fra Kr. 2.00 til Kr. 2.75;

for Tømmerkjørere med Hest: i Stjør- og Værdal fra Kr. 3.50 til Kr. 4.00, i Inderøen fra Kr. 3.00 til Kr. 4.00, i Namdal fra Kr. 4.00 til Kr. 6.00;

for Tømmerkjørere uden Hest: i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.40 til Kr. 1.50, i Inderøen fra Kr. 1.60 til Kr. 1.80, i Namdal fra Kr. 2.00 til Kr. 2.75;

for Sagbrugsarbeidere: i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.20 til Kr. 2.00, i Inderøen Kr. 2.00, i Namdal fra Kr. 2.00 til Kr. 3.00, og

for Hustømmermænd: i Stjør- og Værdal fra Kr. 1.60 til Kr. 2.00, i Inderøen fra Kr. 1.80 til Kr. 2.00, i Namdal fra Kr. 2.00 til Kr. 3.00.

Antallet af offentlige Sager har ogsaa i det her omhandlede Femaar været forholdsvis lidet, og Sagerne have saagodtsom udelukkende angaaet smaa Tyverier, Overfald og Løstgighedsforsøelser, af hvilke de sidste, ligesom tidligere, have indtaget en fremtrædende Plads. Af Opfostringsresolutioner er udfærdiget 69 i 1881, 50 i 1882, 54 i 1883, 64 i 1884 og 75 i 1885, tilsammen 312 mod 430 i forrige Femaar.

Ved kongelig Resolution af 13de September 1884 blev Sparbu Herred i Inderøens Fogderi delt i to Herreder, nemlig Sparbu Herred, udgjørende Mære og Henning Sogne, og Skei Herred, svarende til Sognet af samme Navn, hvert Herred med sit eget Fattig- og Skolevæsen. Ved kongelig Resolution af 14de November 1885 bestemtes, at Skei Herred skulde henlægges fra Inderøens til Stenkjærs Lægedistrikt. Andre Jurisdiktionsforandringer vides ikke at have fundet Sted i Femaaret.

Antallet af de ved Amtets tvende Sygehuse Behandlede har været:

	Ved Sygehuset i Skogn.			Ved Sygehuset i Namdal.		
1881	185,	—	18	139,	—	10
1882	216,	—	11	177,	—	16
1883	208,	—	15	159,	—	11
1884	192,	—	12	138,	—	10
1885	189,	—	14	180,	—	10

Tilsammen 990, hvoraf døde 70 793, hvoraf døde 57

ved begge Sygehuse altsaa 1783, hvoraf 127 døde.

Antallet i forrige Femaar var 2208, hvoraf 154 døde. Liggedagenes Antal, som i Femaaret 1876—1880 udgjorde ved Sygehuset i Skogn 52 938¹/₂ og ved Sygehuset i Namdal 33 367¹/₂, tilsammen 86 306, har i sidste Femaar udgjort ved det førstnævnte Sygehus 43 515, ved det sidstnævnte 23 753, tilsammen 67 268, altsaa 19 038 mindre end i forrige Femaar.

Amtskommunens Udgifter til Sygehuse og Sygevæsenet iøvrigt — herunder ikke indbefattet Sindssygevæsenet — have i de sidste 10 Aar — Regnskabsaarene indtil 1884 beregnede fra 1ste Juni til 31te Mai — udgjort:

1876	Kr. 13 307	1881	Kr. 15 664
1877	- 14 800	1882	- 13 621
1878	- 14 152	1883	- 13 807
1879	- 14 711	1884	- 14 096
1880	- 15 664	1885	- 14 828

Tilsammen Kr. 72 634

Tilsammen Kr. 72 016

eller i sidste Femaar Kr. 618 mindre end i det næstforegaaende.

I Femaaret har med ⁴/₅ Bidrag af Amtskommunen været forpleiet følgende Antal Sindssyge:

Herred, hvori hjemmehørende.	Behandlede i Asyl.					I Privatforpleining.				
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Meraker	3	2	1	2	3	3	4	3	3	2
Hegre	1	-	-	-	-	4	4	4	4	4
Nedre Stjørdalen	1	1	4	6	8	14	15	15	15	12
Leksviken	1	2	4	4	2	5	4	4	4	4
Frosten	1	1	2	2	2	10	9	8	8	7
Aasen	-	-	-	1	1	4	3	3	2	2
Skogn	1	1	1	-	-	6	5	4	5	3
Levanger	-	-	-	-	-	3	3	3	3	3
Værdalen	3	3	2	2	3	5	5	6	5	6
Stjør- og Værdals Fogderi	11	10	14	17	19	54	52	50	49	43
Ytterøen	3	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Mosviken og Verran	3	3	2	2	1	7	6	8	7	7
Inderøen	7	4	5	5	6	14	15	16	14	15
Sparbu og Skei	3	2	3	3	2	6	6	4	5	6
Eqge	-	-	-	-	-	4	3	3	2	1
Stod	-	-	-	1	1	7	7	7	6	6
Beitstaden	2	4	5	4	2	14	10	9	9	9
Snaasen	2	2	1	1	2	5	2	2	2	2
Inderøens Fogderi	20	16	17	17	15	58	50	50	46	47

Herred, hvori hjemmehørende.	Behandlede i Asyl.					I Privatforpleining.				
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Lierne	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Grong	5	5	5	4	2	8	7	4	3	4
Overhalden	-	1	1	-	1	3	4	4	5	5
Namsos	1	-	-	-	1	3	1	-	-	-
Fosnæs	1	4	4	3	4	-	1	-	1	2
Flatanger	3	1	-	1	-	-	-	-	-	-
Nærø	1	1	1	1	2	-	-	1	1	-
Vikten	1	1	2	2	2	1	1	1	1	3
Kolvereid	-	-	1	2	2	2	2	2	2	2
Lekø	3	2	1	1	2	2	2	3	4	4
Namdals Fogderi	15	15	15	14	16	19	18	15	17	20
Amtet	46	41	46	48	50	131	120	115	112	110

Amtskommunens Udgifter til Sindssygevæsenet have i de sidste 10 Aar udgjort:

1876	Kr. 23 096	1881	Kr. 28 507
1877	- 23 923	1882	- 28 469
1878	- 26 972	1883	- 26 681
1879	- 31 882	1884	- 28 124
1880	- 28 507	1885	- 26 741

Tilsammen Kr. 134 380

Tilsammen Kr. 138 522

altsaa 4 142 Kr. mere i indeværende Femaar end i det foregaaende.

Ved kongelig Resolution af 2den Februar 1883 traadte Lov om abnorme Børns Undervisning af 8de Juni 1881 i Kraft for døvstumme Børns Vedkommende. I Anledning af disse have Amtskommunens Udgifter andraget i 1884 til Kr. 8015 og i 1885 til Kr. 10 643. Antallet af Børn udgjorde i det første Aar 46, i det sidste 53.

Ingen farlig epidemisk Sygdom har i Femaaret vundet stærkere Udbredelse. Lægedistrikternes Antal er 9 og Jordemoderdistrikternes Antal 32.

Amtets Matrikulskyld udgjorde i 1885 12 648 Daler 27 Skilling. Til Bestridelse af Amtskommunens Udgifter udlignedes pr. Skylddaler i 1881 Kr. 9.50, og i hvert af Aarene 1882, 1883, 1884 og 1885 Kr. 8.50, hvoraf til Veivæsenet Kr. 46 000.00 i 1881, Kr. 41 000.00 i 1882, Kr. 42 150.00 i 1883, Kr. 38 710.89 i 1884 og Kr. 43 913.96 i 1885. Ingen Del af Amtsskatten er i Medhold af Skattelovens § 7 fordelt paa Herrederne. Siden 1879, da Amtskommunens resterende Gjæld til Statskassen i Anledning af Distriktsfængslernes Opførelse indbetaltes, har Amtskommunen — bortset fra de til enhver Tid tilbagestaaende Bidrag til de af Stortinget bevilgede Veianlæg — ikke havt nogen Gjæld.

I Femaaret er oprettet en Sparebank, nemlig Namdals Sparebank i Namsos, hvilken traadte i Virksomhed 1ste April 1884. Over Sparebankernes Forvaltningskapital og Fonds ved Udgangen af 1885 hidsættes følgende Oversigt:

		Kapital.	Fonds.
		Kr.	Kr.
Stjørdalens	Sparebank	658 881	76 069
Leksvikens	Do.	214 351	12 966
Frostens	Do.	431 140	46 481
Aasens	Do.	126 916	9 143
Levanger og Skogns	Do.	962 409	138 297
Værdalens	Do.	588 174	60 198
Ytterøens	Do.	214 637	15 780
Inderøens	Do.	344 433	31 362
Sparbu og Egge	Do.	275 922	12 290
Stod og Stenkjærs	Do.	1 455 733	125 703
Beitstadens	Do.	103 728	1 495
Grongs	Do.	238 466	11 335
Overholdens	Do.	349 564	43 633
Namdals	Do.	54 159	2 507
Namsos eller Sæviks	Do.	1 550 811	189 922
Fosnæs	Do.	130 714	7 928
Flatanger	Do.	42 241	3 739
Nærø	Do.	188 049	18 056
Kolvereids	Do.	64 889	9 281
		7 995 217	816 185

Over de ved Udgangen af 1880 eksisterende Forsikringsindretninger henvises til forrige Beretning. Senere er oprettet i Grong en Brandassuranceforening for Indbo og Løvsøre, der traadte i Virksomhed i 1885.

Ved Udgangen af 1885 fandtes i Amtsdistriktet følgende Skydsstationer:

Fogderi.	Tilsigelsesstationer for			Faste Stationer for		
	Land-skyds alene.	Baad-skyds alene.	Land- og Baad-skyds.	Land-skyds alene.	Baad-skyds alene.	Land- og Baad-skyds.
Stjør- og Værdal	-	-	4	15	-	1
Inderøen	2	1	4	14	1	2
Namdal	1	5	20	13	-	-
Amtet	3	6	28	42	1	3

I denne Opgave er indbefattet de i Amtets 3 Byer værende faste Stationer for Landskyds alene.

For Udbedring af Hovedveiene er der i det forløbne Femaar draget

megen Omsorg. Af Veiarbeider, der skulle udføres for det almindelige Veifonds Regning, har Amtsformandskabet besluttet:

1. 28de Juni 1879 og 1ste Juli 1882: Omlægning af Hovedveien mellem Stenkjær og Salberg i Inderøen;
2. 1ste Juli 1882 og 22de Juni 1883: Paabegyndelse af Omlægning mellem Langstenen i Aasens Herred og Levanger, nemlig Partiet mellem Vordal og Aasens Kirke,
3. 29de Juni 1885: Gjenopførelse af Hammer Bro og Udbedring af Hovedveien mellem Horjum og Moumstøen i Snaasen;
4. 29de Juni 1885: Fortsættelse af Omlægning af Hovedveien mellem Langstenen ved Trondhjemsfjorden og Levanger, nemlig:
 - a. partielle Omlægninger mellem Langstenen (Fætten) og Vordal og
 - b. Parcellen Sandberg (Re) — Levanger.

Ingen af disse Veie vare ved Udgangen af Femaaret modtagne til Vedligeholdelse af Distriktet.

Som i forrige Beretning meddelt, besluttede Stortinget i 1875 Anlæg af en Vintervei fra Grong til Nordli i Liernes Herred, hvilket Arbeide ikke ved Femaarets Udgang var afsluttet. Den 24de April 1883 besluttede Stortinget, at der istedetfor en Vintervei skulde anlægges en Sommervei fra Formo i Grong gennem Sanddøladal til Nordli og videre til Rigsgrændsen, til hvilket Veianlæg Stortinget for den kommende Budgettermin bevilgede Kr. 20 000. Ogsaa senere Storting have bevilget Midler til Fuldførelse af denne Sommervei, men Anlægget var ikke ved Femaarets Slutning fuldført.

For Udvidelse og Udbedring af Bygdeveiene har der ogsaa i det forløbne Femaar vist sig megen Interesse inden Herrederne. Der er i Femaaret anlagt 43 Km. nye Bygdeveie, hvoraf i Hegre 4 Km., i Skogn 5 Km., i Værdalen 7 Km., i Stod og Egge 10 Km., i Snaasen 4 Km., i Grong 3 Km., i Flatanger 8.5 Km., hvorhos 36 Km. Bygdeveie ere omlagte, hvoraf i Hegre 3 Km., i Nedre Stjørdalen 7 Km., i Verran 3 Km., i Inderøen 4 Km., i Stod og Egge 9 Km. i Overhalden 4 Km.

Ved Udgangen af 1885 udgjorde Længden af de offentlige Veie i Kilometer:

Fogderi.	Hovedvei.	Bygdevei.	Tilsammen.	Ridevei.
Stjør og Værdal	181	453	634	87
Inderøen	166	507	673	68
Namdal	119	414	533	-
Amtet	466	1 374	1 840	155

B. Byerne.

Fra Magistraterne i disse har jeg modtaget og giver mig den Ære nedenfor at gjengive Beretninger afgivne for Levanger 9 Mai 1887, for Stenkjær 12 August 1886 og for Namsos 14 Oktober 1886, samt at tilføie nogle i samme ikke indtagne Opgaver.

Kjøbstaden Levanger.

„Som i min Indberetning af 21de September 1881 paaapeget, havde Byen da i en længere Aarrække været i Tilbagegang dels paa Grund af, at Svenskehandelen var aftaget, hvilket begyndte allerede i Slutningen af Sekstiaarene, og dels paa Grund af de i det hele taget mislige Handelskonjunkturer. I ingen af disse Henseender er nogen Forbedring indtraadt, og om de end inden Udgangen af forrige Femaarsperiode antagelig havde øvet sin væsentlige Indflydelse, saa have de dog i indeværende Periode ialfald virket hindrende paa Stedets Opkomst, som heller ikke er bleven understøttet af nogen ny Næringskilde af nogen Betydning. Tvertimod er der i Femaarets senere Del indtraadt en Nedgang i Prisen paa Korn og andre Landmandsprodukter, som, da Stedets nuværende Handelsvirksomhed for en væsentlig Del er baseret paa herhen hørende Artikler og forøvrigt meget afhænger af Landbefolkningens Evne til at købe, har øvet en uheldig Indflydelse, der neppe havde naaet til Maximum ved Periodens Slutning.

Merakerbanens Aabning i 1882 har, som i min forrige Indberetning antydtes, neppe havt nogen synderlig Indflydelse paa Byens Omsætning, da Handelen med Sverige allerede før Periodens Begyndelse var høist ubetydelig.

Stedet staar ved 3 Dampskibe, hvoraf 1 tilhører Levanger Dampskibsselskab og 2 Stenkjær Dampskibsselskab, i omtrent daglig Forbindelse med Trondhjem og Stenkjær samt Landdistrikterne ved den indre Del af Trondhjemsfjorden. Forøvrigt er her saagodtsom ingen Skibsfart; kun nogle Jægter og lignende Smaafartøier anløbe af og til Stedet.

Den industrielle Virksomhed drives omtrent i samme Udstrækning som før. Af herhen hørende Anlæg er i Perioden tilkommet Johan Isaksens Fabrik af Fysharmonikaer, der tidligere har været drevet paa Landet, $\frac{1}{2}$ Mils Vei herfra, og hvorom nærmere henvises til vedkommende Schema.

Haandværksdriften holder sig ogsaa væsentlig paa samme Standpunkt som før. Det under industrielle Anlæg som No. 3 nævnte Garveri (Anshuus & Føllings) hører egentlig herhen. Af anden Haandværksvirksomhed kan nævnes Sadelmager Volds, idet han oparbejder adskillige Sager, navnlig Svøber, til Afhændelse paa andre Steder.

Med Hensyn til Skolevæsenet er ingen Forandring indtraadt. Om den bestaaende Husflidsskole henvises til Schema No. 17, III.

Foreninger af Handlende, Skibsredere, Sømænd eller Arbeidere er her ikke. Derimod bestaar siden 1863 en Haandværkerforening, hvorom henvises til Schema No. 17, II. Denne Forening har oprettet en Sygekasse og en Sparekasse, der driver Sparebankforretninger.

Ædruelighedstilstanden er i Femaaret yderligere forbedret paa Grund af Afholdsbevægelsen, der her er repræsenteret af en Totalafholdsforening (Det blaa Baand) og en Good Templar-Loge. Det i 1878 oprettede Brændevins-samlag virker fremdeles gavnligt.

Byens Folkemængde var ved Femaarets Slutning 878.“

I Femaaret er thinglæst 60 Panteheftelser af samlet Beløb Kr. 124 983 og aflæst 47 af samlet Beløb Kr. 107 524.

Af faste Eiendomme er afhændet 17 for 65 123 Kroner og af Tvangs-auktioner afholdt over faste Eiendomme 21 for Beløb 47 733 Kroner og over Løssøre 5 for 6 343 Kroner. Exekutionernes Antal var 45 for tilsammen 78 226 Kroner og Udpantningernes 358 for tilsammen 7 665 Kroner. I det næst foregaaende Femaar udgjorde Beløbet af thinglæste Heftelser 273 658 Kroner og aflæste Do. 200 391 Kroner, og af afhændede faste Eiendomme 101 126 Kroner, af Tvangsauktioner 13 741 Kroner, af Exekutioner og Udpantninger 41 802 Kroner.

De industrielle Anlæg ved Udgangen af 1885 vare:

- 1 Kaffetilsætningsfabrik, der i det hele sysselsatte 13 Personer,
- 1 Dampfarveri og 1 Tøistampe med 3 Arbeidere,
- 1 Ølbryggeri med 3 à 4 og
- den ovennævnte Instrumentfabrik med 3 Arbeidere.

Med Borgerskab til Byen fandtes til samme Tid 29 Handlende, hvoraf 2 Enker, 43 Haandværkere, 5 Mænd med baade Handels- og Haandværksborgerskab, 1 Apotheker, 2 Bogtrykkere og 1 Vognmand, fremdeles 1 Samlag for Brændevinssalg med et Udsalgssted og 2 Personer med indskrænket Ølret.

Aarsløn i 1885 for en almindelig Tjenestegut er opgivet til Kr. 200.00, for en Tjenestepige til Kr. 80.00. Den almindelige Dagløn er for en Haandværkssvend fra Kr. 1.80 til 2.40, for almindelige Dagarbeidere paa egen Kost om Sommeren Kr. 1.50, om Vinteren Kr. 1.00.

Ladestedet Stenkjær.

„1. Handel. Ladestedets Handelsforhold antages at staa paa omtrent samme Stadium som i forrige Femaar. Nogen mærkbar Forandring i den ene eller anden Retning er ikke kommet tilsyne. De pengeknappe Tider i Forening med gjennemgaaende Flauehed i, snart sagt, alle Forretningsbrancher har vistnok ikke været uden Indflydelse paa Stedets Handelsstand, men Forholdene antages dog i Almindelighed at være gode og jævnt sunde og stabile. Kun

enkelte af Stedets Handlende ere interesserede i Skovbrug og Trælasthan- del, og naar bortsees fra et enkelt Handelshus, der for egen Regning driver Sag- brug og Export af Træløst, indskrænke hele Træløstforretningerne sig til Ind- kjøb af Spirer, Planker og Bord, hvoraf Spirerne næsten udelukkende gaa til Nordland og Finmarken, medens Planker og Bord foruden disse Steder ogsaa forsælges i Romsdalsbyerne og Bergen. Omsætningen bestaar hovedsagelig i Kolonial- og Manufakturvarer, Sild, Fisk, Korn, Fedevarer, Salt, Skind og Jern. Næsten alle Handelsmænd ere forsynede med samtlige disse Varer, og Specialforretning for enkelte af disse Varesorter findes ikke. I Femaaret er der af en af Stedets Handelsmænd forsøgt aabnet Forbindelse med Island, i hvilken Hensigt et Par Expeditioner have været afsendte dertil, men Forsøgene ere saagodtsom mislykkede, have kun bragt Tab og ville sandsynligvis ikke blive gjenoptagne i nogen nær Fremtid. Andre nye Forretningsforbindelser vides ikke nogetsteds at være forsøgt aabnede. Flere af Stedets Handlende ere interesserede i Lofot- og Finmarksfiskerierne, hvortil aarligaa afsendes flere Expeditioner, bestaaende af de fleste i Handelen forekommende Varesorter samt færdige Klæder, Møbler, Korn, Poteter og Træmaterialier, der afsættes under Fiskerierne og hvorunder Indkjøb af raa Fisk foregaar i den Udstræk- ning, som Afsætningen af de medbragte Varer giver Anledning til. Til disse Expeditioner benyttes i Regelen kun inden Stedet og de tilstødende Søbygger hjemmehørende Jægtfartøier. Den indkjøbte Fisk flækkes, saltes og tørres i Almindelighed langs Kysten nordover fra Trondhjemsfjorden og forsælges hovedsagelig i Kristianssund og Aalesund. Fra Finmarken hjemføres endel Rundfisk, der her almindelig benævnes Tørfisk. I Femaaret antages disse Expeditioner i de fleste Tilfælde at have givet et ringe Udbytte; der findes vistnok dem, som enkelte Aar kunne have været heldige og tjent godt, men mange have været uheldige og lidt Tab. De — vistnok faa — Konkurser, som have forekommet i Femaaret, antages for en væsentlig Del at have været foraarsagede ved Tab paa Fiskeriexpeditioner. Ifølge meddelt Opgave fra Told- kammeret have Toldintraderne i Femaaret udgjort Kr. 196 577.41, hvoraf for Udgaende Kr. 16 703.90 mod henholdsvis Kr. 188 757.29 og Kr. 689 60 i forrige Femaar. Antallet af de i Femaaret indklarede og udklarede Far- tøier er 1086 og 1090 med en samlet Drægtighed af henholdsvis 86 292.84 Ton og 82 708.08 Ton. Udførselen direkte til Udlandet har i Femaaret været 14 781.81 Ton i 60 Skibe mod henholdsvis 432.28 Ton og 2 Skibe i forrige Femaar. Indførselen direkte fra Udlandet andrager til 3622.92 Ton mod 806.75 Ton i forrige Femaar. Toldintradernes Stigning ligesom den forøgede Udskibning antages nærmest foranlediget ved Export af Træløst fra de i Nær- heden af Stedet beliggende Nordsjø Brugs og Stenvikens Dampsage, fra hvilket første en større Del høvlet Last er udskibet. Den direkte Indførsel fra Ud- landet er hovedsagelig Stenkul til Stenkjær Dampskibsselskab samt nogle Saltlaster. Stedets Handlende forsynes i Regelen fra Trondhjem, Bergen og Kristiania med de fornødne Vareartikler. Til Bergen afsættes endel Raahuder

og Skind. I Femaaret have et Par Handelshuse i Kristiania etableret Kommissionslagere hersteds for Manufaktur- og Klædeartikler.

Stedet har 34 indenbys bosatte Handlende, hvoraf 3 Kvinder. I Femaaret er udstedt 19 Handelsborgerskabsbreve, hvoraf 2 til Kvinder, medens i samme Tidsrum er opsagt 6.

2. Skibsfart. Naar undtages, at der med et Par i Femaaret indkjøbte udenskjærs gaaende Seilfartøier har været drevet Fragtfart paa Udlandet, indskrænker Skibsfarten sig kun til at omfatte indenrigsk Fart med paa Stedet hjemmehørende Jægtfartøier, næsten udelukkende paa Nordland, Finmarken, Romsdal og Bergen. Stenkjær Dampskibsselskabs 2 Skibe fortsatte Farten paa Trondhjem i fast Rute. Antallet af her hjemmehørende Fartøier er 28 med en samlet Drægtighed af 1413.02 Ton. I Femaaret er nybygget 17 Fartøier med en Drægtighed af 940 Ton, hvoraf flere ere solgte til andre Distrikter. Skibsfarten sysselsætter adskillige af Stedets Indvaanere, men har i Femaaret været drevet under uheldige Omstændigheder, idet Fragterne have været i stadigt Nedgaaende. Det antages derfor, at Skibsfarten, om Tiderne ikke skulde forandre sig, vil blive mere indskrænket for hvert Aar.

3. Haandværksdriften har i Femaaret ikke undergaaet nogen paa-viselig Forandring hverken med Hensyn til Udvidelse af Driften eller forøvrigt med Hensyn til Forbedringer paa Arbeidets Omraade, dog er for Skomagere og Skræddere Brugen af Symaskiner tiltaget. Driften optages for det meste af Stedets og for en Del de nærmest tilstødende Distrikters Behov. Der afsættes endel Skotøi, Bliktøi samt Guld- og Sølvarbeider til de nordlandske Markeder, men denne Virksomhed antages med Tiden ganske at ville ophøre. De i Ladestedet bosatte Haandværkere vare ved Udgangen af 1885: 7 Bagere, 2 Blikkenslagere, 1 Bogbinder, 2 Bogtrykkere, 2 Bundtmagere, 1 Bødker, 2 Farvere, 1 Feldbereder, 2 Garvere, 2 Glasmagere, 2 Guldsmede, 1 Hattemager, 7 Malere, 14 Skomagere, 8 Skræddere, 5 Slagtere, 6 Smede, 13 Snedkere og 2 Urmagere, ialt 80 med tilsammen 27 Svende og 44 Drengene.

4. Fabrikdrift. For Fabrikdriftens Vedkommende henvises til de tidligere indsendte Schemaer No. 14 A og 14 B. De i sidstnævnte omhandlede Brng ere de eneste fabrikmæssige Anlæg, hvis Virksomhed antages at være af større Betydning. Foruden de deri nævnte Stenkjær Møllebrug og H. Bergs Dampfarveri findes der inden Ladestedets Grændser: Nøstvoldens Dampsag, hvor Driften antages at have fundet Sted i Lighed med forrige Femaars, M. Klæths Kaffetilsætningsfabrik, hvor Driften antages at være omtrent uforandret, samt endelig J. O. Kinbergs og C. Riis's Enkes Garverier, hvor imidlertid Driften ikke er af en saadan Udstrækning, at den kan siges at gaa ud over det rent haandværksmæssige. Nye større industrielle Anlæg ere ikke oprettede i Femaaret.

5. Bergværksdrift eksisterer ikke inden Stedet.

6. Skibsbyggeri er af liden Betydning og indskrænker sig til Bygning af Jægtfartøier og Udbedring af saadanne.

7. Jordbrug drives af flere af Ladestedets Indvaanere i den Kommune tilhørende saakaldte „Stenkjærgaard“, der foruden Exerцерpladsen „Stenkjærsandene“ og den til samme stødende Furuskov omfatter et Areal af 392 Maal dyrket Jord, udstykket i 81 Parceller og bygset af 70 Personer, hvorfor svares en aarlig Afgift af Kr. 1851.13. Af Exerцерpladsen svares en aarlig Leie af Kr. 400. Det Stenkjærgaarden tilhørende Laksefiske indbringer aarlig Kr. 176. Den nævnte Gaard tilhørende Del af Ladestedet Stenkjær indbringer i Grundafgift Kr. 2959.98, og udgjorde øvrige Indtægter Kr. 410.79. Stenkjærgaardens samlede Indtægt udgjør saaledes Kr. 5797.90. Den samme paa-hvilende Gjæld udgjorde ved Udgangen af 1885 efter Fradrag af udestaaende Fordringer ca. Kr. 25 000. Hvad der paa de bortsatte Parceller aarlig avles af Korn og Poteter samt Hø og hvor stor Udsæden har været, har det vist sig ugjærligt at faa Rede paa.

8. Ladestedets Tilstand forøvrigt er med Hensyn til de forskjellige kommunale Institutioner omtrent uforandret. Skolevæsenet er undergaaet adskillig Forbedring ved Skolernes Udvidelse og Lærerkrafternes Forøgelse. Middelskolen har nydt god Søgning fra saavel selve Stedet som ogsaa fra Landsbyderne, ligesom der hvert Aar andetstedsfra fremmøder flere Privatister for at underkaste sig Middelskolens Afgangsexamen. Stats-tilskudet til denne Skole er uforandret Kr. 2600. Ved Skolen er 4 faste Lærere og 3 faste Lærerinder samt 1 Lærerinde i Haandarbeide. Almuskolen har 3 faste Lærere og 2 faste Lærerinder, hvoraf den ene tillige underviser i Haandarbeide.

Stenkjær Arbeidersamfund er i Femaaret gaaet adskilligt frem. Medlemsantallet var ved Udgangen af 1885 242 mod 132 ved Udløbet af forrige Femaar. Samfundet har et stadigt voksende Bibliothek og for Tiden en større Bygning under Opførelse. Inden Samfundet er i Femaaret dannet en særskilt virkende Understøttelseskasse, der træder støttende til under Arbeidsudygtighed foraarsaget ved Sygdom. Telegrafstationens Indtægter antages at være omtrent de samme som gennemsnitlig i forrige Femaar.

Stedets Vandværk har i Femaaret undergaaet Forbedringer, væsentlig i Hensigt bedre at bevare Ledningen over Elven. De i den Anledning udførte Arbejder kostede Kommunen ca. 3000 Kr. I indeværende Aar er fuldført en Udvidelse af Vandledningen, hvorved Vandværket er tilført en større vedvarende Vandmængde. Dette Arbeide kostede Kommunen ca. 14 000 Kr. I 1882 blev det tidligere tilstaaede Afslag i Brandkontingenten med 25 Pct. nedsat til 20 Pct. Vandværkets Betjening ligesom Brandvæsenets Ordning forøvrigt er uforandret som i forrige Femaar.

Ladestedet havde ved Udgangen af 1885 249 Hus-No., hvoraf ved samme Tid forsikret i den almindelige Brandforsikringsindretning 172 med samlet Forsikringssum Kr. 1 255 630 og Kontingent Kr. 5407.52.

Af Sparebanker, der have sit Sæde i Ladestedet, haves fremdeles kun Stod og Stenkjærs Sparebank med en Forvaltningssum ved Udgangen af 1885

af Kr. 1 455 732. Sparebankens Overskud for samme Aar udgjorde Kr. 4205.34 og dens samlede Formue Kr. 125 703.24.

I Aaret 1883 oprettedes Stenkjær Privatbank bygget paa Aktier. Den driver Diskonteringsvirksomhed og andre Bankforretninger.

Stenkjær Badeanstalts Virksomhed er uforandret.

Af Legater haves det i forrige Femaarsberetning omhandlede „Ole Halvorsens Legat“, der virker paa samme Maade som tidligere.

I Aaret 1884 oprettede den da afdøde Ole Olsen Flekstad ved Testamente af 9de Juni s. A. et Legat til Pleie og Opdragelse af fattige Børn hjemmehørende inden Ladestedet Stenkjær. Legatets Kapital andrager til ca Kr. 36 000, og skal denne henstaa urørt i 10 Aar, dog saaledes at der af Renterne ydes endel mindre Livrenter til i Testamentet nærmere betegnede Personer. Efter Udløbet af de nævnte 10 Aar skal $\frac{3}{4}$ Dele af Renterne kunne anvendes i det angivne Øiemed, medens $\frac{1}{4}$ stadig bliver at tillægge Kapitalen. Legatet bestyres af Magistrat, Ordfører, Sognepræsten og 2 af Kommunebestyrelsen valgte Mænd.

I 1883 oprettedes en Husflidsskole for Gutter, som have søgt Skolen i et Antal af 20. Dens Virksomhed omfatter: Snedkring, Kurvarbeide, Børstebinding og Maling. Udgifterne bestrides med Bidrag af Staten og Kommunen.

Kommunens Eiendomme ved Udgangen af 1885 vare de samme som opgivet i forrige Femaar og antages at have samme Værdi. Kommunens samlede Gjæld til Oplysningsvæsenets Fond er overført til Stod og Stenkjærs Sparebank, hvorved opnaaedes en Renteberegning af 4 Pct., istedetfor tidligere 5 Pct. Gjælden er i Femaaret adskilligt formindsket. I indeværende Aar har Kommunen indkjøbt Egge Gaard, beliggende i Egge Sogn, for en Kjøbesum af ca. Kr. 135 000. Derved er Kommunen bleven Eier af Ladestedets hele Grund. Ladestedet har i Femaaret faaet en ny Avis med Trykkeri. Begge Aviser udkomme 2 Gange ugentlig. Arbejdspriserne ere uforandrede og Adgangen til Arbeide har været god.

Efter hvad der foran er anført, maa det antages, at Ladestedets økonomiske Evne har forbedret sig noget i Femaaret, uagtet Tiderne for Omsætning, Handelsrørelse og anden Virksomhed have været mindre gunstige. Skattekillingen for 1885 udviser: Antagen Formue Kr. 1 160 400, antagen Næring Kr. 511 740 og skatbar Næring Kr. 190 191. Stedet har i Femaaret udvidet sig adskilligt, og de ledige Grunde ere paa det nærmeste bebyggede, ligesom Folkemængden har tiltaget. Fattigbyrderne ere vistnok stegne, men ikke i nogen betænkelig Grad. Hvorledes Indkjøbet af Egge Gaard vil virke paa Kommunens Budget, er det endnu for tidligt at have nogen Mening om.

Ædruelighedstilstanden har i Femaaret forbedret sig betydeligt, hvad der vistnok for en Del skyldes et Par paa Stedet virkende Afholdsselskaber, hvis samlede Medlemsantal andrager til ca. 250. Stenkjær Brændevinssamlags Overskud for 1885 var saaledes betydeligt mindre end i de foregaaende Aar.“

I Femaaret er thinglæst 119 Panteheftelser af samlet Beløb Kr. 277 536 og aflæst 70 af samlet Beløb Kr. 213 345. Af faste Eiendomme er afhændet

29 for Kr. 82 547 og af Tvangsauktioner afholdt over faste Eiendomme 8 for Beløb Kr. 27 033 og over Løvsøre 21 for Kr. 10 937. Exekutionernes Antal var 31 for tilsammen Kr. 49 926 og Udpantningerne 243 for tilsammen Kr. 6771. I det næst foregaaende Femaar udgjorde Beløbet af thinglæste Hefter Kr. 350 225 og aflæste Do. Kr. 127 517, af afhændede faste Eiendomme Kr. 38 016, af Tvangsauktioner Kr. 71 622, af Exekutioner og Udpantninger Kr. 82 646.

Aarsløn i 1885 for en almindelig Tjenestegut er opgivet til Kr. 150 à 240 og for en Tjenestepige til Kr. 60 à 100 aarlig. Gjennemsnitlig Dagløn for Haandværkssvende fra Kr. 1.20 til Kr. 1.80, for Dagarbeidere Kr. 1.60 om Sommeren og Kr. 1.20 om Vinteren.

Ladestedet Namsos.

„Namdalens eneste Ladesteds centrale Beliggenhed med god Havn yder det de naturlige Betingelser for Opsving i samme Forhold, som de omgivende Distrikter gaa fremad. I Virkeligheden har dets Udvikling hidtil i det hele fulgt Landdistriktet, idet der er slaaet lidet ind paa selvstændige og videre søgende Næringsfelter. Da Ladestedets Existents og Fremvækst lige siden dets Anlæg væsentlig er søgt baseret paa Udslibning af Trælaster og Fiskeprodukter, væsentlig da Sild, og da den første Næringsgren ikke har været florissant, den anden at kalde for saagodtsom mislykket, følger heraf, at den økonomiske Fremgang i Perioden ikke kan have været stor.

Trælastudskibningen, som i forrige Periode udgjorde 42 511 Ton, er i nuværende opgivet til 53 026 Reg.-Ton. Uagtet denne Forøgelse i Kvantum antages dog ikke Værdien deraf stort at overgaa den tidligere Udførsel, hvilket hidrører fra lave Priser og den Omstændighed, at Lastens Dimensioner ere saameget mindre end før.

Hvad Afslibningen til indenlandske Steder andrager til, kan ikke opgives. Den antages noget forøget, efterat Dampsagbrugene i Vefsen og Bindalen er nedlagte. Denne Nedlæggelse har ogsaa hidført en noget større Efterspørgsel fra Nordland af færdig tømrede Huse, hvorved er givet adskillig Sysselsættelse og Fortjeneste for endel Arbeidsfolk og nogle Entreprenører. I Sildudskibning har været udrettet ubetydeligt paa Grund af de feilslagne Fiskerier. Nogen Beskjæftigelse gaves dog for Fartøi- og Notbrugere i 1881 og 1882 ved Deltagelse i Eidsfjordfisket, hvorved Penge tjentes.

De i Namsos hjemmehørende Fartøiers Antal er steget fra 32 i 1880 til 40 ved Ugangen af 1885, men Drægtigheden mindsket til 1588.35 mod 1679 Ton i forrige Periode. Dampskibenes Antal er 4 som forhen, hvoraf 2de gaa i fast Rute paa omliggende Fjorddistrikter og Trondhjem, og de 2 mindre væsentlig besørge Slæbning og kortere Vareførsel. Seilfartøiernes væsentligste Anvendelse er til Sildeexpeditioner og Førsel af Træmaterialier.

I Ladestedets Handelsforhold er ikke indtraadt videre Forandring. Ved Udgangen af 1885 havde 30 Personer Handelsborgereskab, hvoraf 26 Mænd og 4 Enker.

Efter Opgave fra Toldkammeret udgjorde Toldintraderne i Femaaret Kr. 220 039.18 mod Kr. 214 931.06 i forrige Periode.

Antallet af de i Femaaret indklarede Fartøier er 1952, dr. 605 294 Ton, og af udklarede 1862, dr. 593 189 Ton, heri medregnet de anløbende Dampskibe.

Arbejder- og Haandværksklassens Kaar har i det hele taget været mindre god. Af de sidste gaves ved Udgangen af Femaaret: 1 Bager (Bagernæring drives desuden af 4 Handelsborgere), 2 Blikkenslagere, 1 Bogbinder, 2 Bogtrykkere, 1 Bundtmager, 2 Bødkere, 2 Farvere, 2 Garvere, 1 Guld- og Sølvarbejder, 1 Hattemager, 4 Malere, 2 Sadelmagere, 2 Seilmagere, 3 Skibsbygmestere eller Skibstømmermænd, 9 Skomagere, 6 Skræddere, 6 Smede, 10 Snedkere og Bygmestere, 4 Urmagere. Endel Snedker- og Blikkenslagerarbejde afsættes i Nordland. Forøvrigt gaar Haandværksdriften, mig bekjendt, ikke udenfor at tilvirke hvad Stedet og for en Del Omegnen tiltrænger.

Folkemængden var ved Udgangen af 1885 steget til 1960 mod lidt over 1500 Mennesker i 1880. Det maa bemærkes, at denne Tilvækst for en Del er at tilskrive den i 1881 foregaaede Udvidelse af Ladestedets Territorium.

Den antagne skatbare Formue og Næring udgjorde ved Udgangen af 1885 Kr. 1 268 000 og Kr. $\frac{497300}{219643}$ mod Kr. 1 118 900 og Kr. $\frac{468200}{429900}$ ved 1880 Aars Udgang.

Ladestedets Budget lyder for 1885 paa Kr. 25 660, hvoraf udlignet Skat Kr. 21 000, nemlig Byskat Kr. 14 500 og Fattigskat Kr. 6500 mod en Fattigskat af Kr. 3840 i 1880. Kan efter disse Opgaver paa den ene Side Formuen antages at være noget forøget, saa ere paa den anden Side Fattigbyrderne stærkt tiltagne.

Byen eier:

1. Legatkapital	Kr. 2 000.00	
2. Kirken, taxeret til	- 38 000.00	
3. Skolebygningen, do.	- 15 520.00	
4. Fattighuset, do.	- 11 700.00	
5. Sprøitehuset, do.	- 200.00	
6. Vandværket, do.	- 80 000.00	
		Kr. 147 420.00

Dens Gjæld var ved Udgangen af 1885:

1. Til Oplysningsvæsenets Fond	Kr. 67 324.54	
2. - Namsos Sparebank	- 1 500.00	
3. - Havnekassen	- 1 300.00	
4. - „Havigs Legat“	- 4 400.00	
5. - Brændevinssamlaget	- 3 000.00	
		Kr. 77 524.54,

hvorved er at mærke, at de 4 sidst anførte Laan ere afdragsfri, samt at de under 3 og 5 anførte tillige ere rentefri.

Ved Udgangen af Femaaret havde Ladestedet et Antal af 186 Huse forsikrede i den almindelige Brandforsikringsindretning for Kr. 1 542 310 med en Kontingent af Kr. 3035.05.

Ladestedets Vandværk og Slukningsapparater ere i god Stand.

Den samlede Længde af Ladestedets Veie og Gader er 2969 Meter, hvoraf 300 1ste Klasses, 600 2den Klasses Vei. Noget over en Halvpart af Gaderne er forsynet med brolagte Rendestene. Dækket bestaar forøvrigt af Grus og Gaderne ere vel vedligeholdte. Gaders og Kaiers Oplysning besørger ved 21 Paraffinlygter.

Namsos Sparebank havde ifølge det offentliggjorte Uddrag af Regnskabet for 1885 under Forvaltning en Kapital af Kr. 1 550 810.97, et Underskud af Kr. 6 320.20 og beholden Eiendom Kr. 196 242.17. Den i 1884 ny oprettede Namdals Sparebank, hvis Plan approberedes ved kgl. Resolution af 29 Marts s. A., havde ved Udgangen af Femaaret under Forvaltning Kr. 54 158.91 og et Fond stort Kr. 2506.92.

Telegrafens Indtægter ere i Femaaret opgivne saaledes:

i 1881	Kr. 5 283.32
- 1882	- 5 597.36
- 1883	- 5 480.70
- 1884	- 5 924.21
- 1885	- 5 951.30

Med Skolevæsenet er den Forandring foregaaet, at de siden Aaret 1862 med Almuskolen kombinerede 2de Borgerklasser, som i Aarene 1862—72 havde haft en gennemsnitlig Søgning af 15 og i 1873—83 af 24 Elever, og hvortil ydedes Statsbidrag af Kr. 1300, i 1884 af Kommunebestyrelsen blev besluttet nedlagt, medens en Privatskole for høiere Undervisning Aaret i Forveien var oprettet. Denne Nedlæggelse, hvorom var ført skarpe Stridigheder, maa delvis ansees hidført som Resultatet af de politiske Modsætningsforhold paa Stedet. Selve Almuskolen undergik i samme Aar ifølge Bestyrerens Beretning den heldige Omordning, at den fra 6 Klasser med kun 15—18 Timers Undervisning fik 7 opadstigende etaarige Klasser med daglig Undervisning for hvert Barn, saaledes at de to laveste Klasser have 18 Timers Læseskole samt 6 Timers Haandarbeide, de fem øverste Klasser hver 24 Timers Læseskole med 3 Timers Haandarbeide samt 2 Timers Gymnastik for Gutterne, alt pr. Uge. Skolen er efter dette bragt saavidt muligt i Overensstemmelse med Fordringerne i det foreliggende Forslag til Lov om Folkeundervisningen i Kjøbstæderne. Den havde ved Udgangen af Femaaret ca. 250 Elever, 3 Lærere og 2 Lærerinder i fuld Post samt 1 Haandgjerningslærerinde. Lønningerne udgjøre Kr. 6130.00. Skolens Materiel er forbedret, navnlig ved Anskaffelse af Jespersenske Skolepulte.

Privatskolen, hvis Plan er Organisation som fuld Middelskole, og hvortil er knyttet Forberedelsesklasse, havde i Skoleaaret 1883—84: 80 Elever, 2 Lærere, 2 Lærerinder, en Indtægt af Kr. 2915.64, hvoraf Kr. 613.00 af Havigs Legat, Resten Skolepenge. Til Lønninger medgik i dette Aar Kr. 2431.87.

I Skoleaaret 1884—85 var Elevantallet 71, Indtægten Kr. 6616.40, hvoraf Legat- og Sparebanksbidrag Kr. 3349.00, Resten Skolepenge. Lønninger i samme Aar Kr. 5434.50, Lærerpersonalets Antal 5.

Namsos Samlag for Brændevinshandel, hvis Aarsberetninger for Femaaret vedlægges, har virket med et gennemsnitligt aarligt Overskud af Kr. 4500.

Ædruelighedstilstanden maa ogsaa for Ladestedets Vedkommende siges at være god, hvortil Afholdsbevægelsen medvirker. Gadeuorden, fredsforstyrrende Forhold og Arrestationer ere sjældne.

Stedet har 2 Aviser, som begge udkomme 2 Gange ugentlig, nemlig „Nordtrønderen“ og „Namdalsposten“.

Desuden udkommer her siden 1878 „Barnebudet“ 1 Gang maanedlig og fra 1885 2 Gange maanedlig Ungdomsbladet „Dag“ paa Landsmaal.“

I Femaaret er thinglæst 47 Panteheftelser af samlet Beløb Kr. 167 545 og aflæst 17 af samlet Beløb Kr. 105 600. Af faste Eiendomme er afhændet 29 for Kr. 77 900 og af Tvangsauktioner afholdte over faste Eiendomme 11 for Beløb Kr. 18 896 og over Løsøre 11 for Kr. 4110. Af Exekutioner og Udpantninger afholdtes 435 for Kr. 50 261. I det næst foregaaende Femaar udgjorde Beløbet af thinglæste Panteheftelser Kr. 285 907, af aflæste Do. Kr. 99 950, af afhændede faste Eiendomme Kr. 111 460, af Tvangsauktioner Kr. 95 730, af Exekutioner og Udpantninger Kr. 107 065.

Af industrielle Anlæg fandtes en Dampsag med 30, et Skibsværft med 18 og en Margarinsmørfabrik med 2 Arbeidere.

Aarsløn i 1885 for en almindelig Tjenestegut er opgivet til Kr. 120.00 og for en Tjenestepige Kr. 80.00; gennemsnitlig Dagløn for Haandværkssvende fra Kr. 2.00 til Kr. 2.40, for Hustømmermænd Kr. 2.00, Skibstømmermænd Kr. 2.00, almindelige Dagarbeidere Kr. 2.00 om Sommeren og Kr. 1.60 om Vinteren, Sjouere om Sommeren Kr. 3.00, om Vinteren Kr. 2.00.

Nordre Trondhjems Amt, 23de Mai 1888.

Otto Grundt.

XVIII.

Nordlands Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand m. v. i Nordlands Amt
i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Nordlands Amt strækker sig omtrent fra den 65de Breddegrad indtil 69 Grader 20 Minutter. Fra det sydligste Punkt i Amtet til det nordligste bliver der saaledes en Afstand af omkring 500 Kilometer.

Amtets Fladeindhold er beregnet til 37 965 Kvadratkilometer eller henved en Ottendedel af hele Landets og næsten ligesaa meget som Danmarks.

Af dette store Areal er knapt mere end en Hundrededel opdyrket (Ager og Eng). I 1875 opgaves det dyrkede Areal til 377 Kvadratkilometer. Af det øvrige er omtrent 7800 Kvadratkilometer eller 20.6 Procent Skovland (hvoraf de tre Femtedele bestaar af Løvskov), medens Resten — 29 800 Kvadratkilometer eller 78.4 Procent — er Ødemark, Snaufjeld eller Isbræ.

Hvor lidet Opdyrkningen endnu er skredet frem her nord, vil lettest sees ved en Sammenligning med, hvorledes Forholdet er i den søndenfor liggende Del af Landet.

Af det Areal, som de 15 sydlige Amter tilsammen har, eller 211 359 Kvadratkilometer, er 4 Procent eller 8478 km² opdyrket, medens 65 208 km² eller omtrent 30.8 Procent er Skovland og Resten eller 65.2 Procent Ødemark.

Forholdet er altsaa slig, at der i Nordland yderligere maatte opdyrkes et Areal, der var tre Gange saa stort som det allerede opdyrkede, før man kunde sige, at Nordland efter sit Kvadratindhold havde forholdsvis ligesaa meget dyrket Mark som de søndenfor liggende Amter i Gjennemsnit.

Vil man paa den anden Side undersøge, hvor stor en Del den dyrkede Mark i Nordland udgjør af hele Landets, viser der sig et andet og gunstigere Forhold. Paa Nordland falder nemlig da 4.2 Procent eller omtrent en Firogtyvendel, hvad der ikke er saa langt fra Gjennemsnittet.

Til Belysning af, hvorledes det dyrkede Areal er fordelt i forskellige Eiendomme, hidsættes følgende Opgave over Jordbrugenes Antal og Matrikulskyld:

Fogderier.	Brugenes Antal ved Udgangen af		Matrikulskyld ved Udgangen af			Gjennemsnitsskyld pr. Brug
	1880.	1885.	1880. Skyld- daler.	1885.		
				Skyld- daler.	Skyld- mark.	1885 Skyld- mark.
Søndre Helgeland	1 872	2 007	1 617	1 617	4 909	2.45
Nordre Helgeland	1 394	1 433	1 123	1 124	3 728	2.60
Salten	2 832	3 071	2 006	2 003	5 828	1.89
Lofoten og Vesteraalen . . .	2 178	2 379	1 206	1 205	2 940	1.24
	8 276	8 890	5 952	5 949	17 405	1.96

I Femaarets Løb er Brugenes Antal altsaa forøget med 614, medens Tilvæksten i forrige Femaar var 436 og i Femaaret 1871—1875: 599, eller for de sidste 15 Aar tilsammen 1649. Forøgelsen har tiltaget stærkt i de senere Aar i Sammenligning med tidligere, idet den for de 35 Aar fra 1835 til 1870 kun udgjorde 1375.

Alligevel har Delingen af Brugene ikke holdt Skridt med Folkemængdens Tilvækst. I 1835 fandtes der nemlig i hele Nordland 5868 Brug, hvilket efter en Folkemængde af 59 518 giver omtrent 1 særskilt matrikuleret Brug for hvert 10de Individ. Femti Aar senere, da Brugenes Antal var 8890, var Folkemængden vokset til 124 200 Mennesker, hvorefter der nu ikke kommer mere end 1 særskilt matrikuleret Brug paa hver 14de Indvaaner.

Herved maa det dog erindres, saaledes som omtalt i forrige Femaarsberetning, at Brugenes Antal i Virkeligheden tør være adskilligt større, end det fremgaar af de officielle Opgaver. Det er nemlig, især heroppe, en temmelig almindelig Skik, at Gaardparter sælges, uden at Skyldsætning og Skjødning finder Sted forinden flere Aar senere.

Til Sammenligning kan det anføres, at Antallet af Brug i de søndenfor liggende 15 Amter ved Femaarets Udgang udgjorde 173 955, hvorefter der i Gjennemsnit kommer 1 Brug paa hver 10de Indbygger.

Beregner man Gjennemsnitsstørrelsen af hvert enkelt matrikuleret Brug efter Forholdet mellem hele det dyrkede Areal og Antallet af Brug, bliver den enkelte Gaard i Nordland ikke større end lidt over 4 Hektarer eller 41 Maal, medens Størrelsen for den søndenfor liggende Del af Landet udgjør ikke fuldt 4.9 Hektar eller omtrent 50 Maal pr. Brug. Tænker man sig paa samme Maade den dyrkede Mark fordelt efter Folketallet, vil der i Nordland falde omtrent 3 Maal dyrket Mark paa hver Indvaaner mod 5 Maal i Amterne søndenfor i Gjennemsnit. Hvor stort Stykke Jord hver enkelt Jorddyrker gjennemsnitlig bruger, fremgaar dog ikke ligefrem af de anførte Tal. Dels vil her nemlig hyppig en og samme Mand eie en Flerhed af særskilt matrikulerede

Brug, dels omvendt, som ovenfor sagt, mange enkelte Brug være fordelte mellem flere Opsiddere. Tager man tillige med i Betragtning, at en stor Del af Jordsmonnet er bortsat til Husmandspladse, vil Gjennemsnitsstørrelsen af det enkelte Brug, som falder paa hver jorddyrkende Husstand, væsentlig forringes.

Vil man efter Opgaverne over Antallet af Selveiere, Leilændinger, Forpagtere og Husmænd, saaledes som dette stiller sig efter Folketællingslisterne fra 1875, foretage en Sammenligning, hvad Brugenes Størrelse angaar, mellem Nordland og det øvrige Land, kan man opstille følgende Tabel:

	Antal Brugere.		Antal særskilt matrikulerede Brug.		Antal Hektarer.		Antal Hektarer for hver Opsidder.	
	Hele Riget.	Nordland.	Hele Riget.	Nordland.	Hele Riget.	Nordland.	Hele Riget.	Nordland.
Selveiere	100 492	4 248	-	-	-	-	-	-
Leilændinger	9 640	2 277	-	-	-	-	-	-
Forpagtere	3 142	240	-	-	-	-	-	-
	113 274	6 765	173 183	7 840	905 600	37 700	8	5.5
Medregnet Husmænd	52 787	3 374						
	166 061	10 139	173 183	7 840	905 600	37 700	næsten 5.5	3.7

Det viser sig altsaa, at hvis man ikke tager noget Hensyn til Husmandspladsene, falder der paa hver Selveier, Leilænding eller Forpagter i Gjennemsnit 8 Hektarer for det hele Land og alene 5.5 for Nordland. Og regner man tillige Husmandspladsene for selvstændige Brug, bliver Tallene henholdsvis omtrent 5.5 og 3.7.

Saaledes skulde Forholdet stille sig i 1875.

Naar saa Antallet af matrikulerede Brug i Nordland fra 1875 til 1885 er forøget fra 7840 til 8890, uden at den Opdyrkning fra nyt, som samtidig har fundet Sted, staar i Forhold dertil, er det høist rimeligt, at Størrelsen af det Jordsmon, som nu falder paa den enkelte Jorddyrker, yderligere er bleven indskrænket.

Efter det, som her er anført, er det udenfor enhver Tvivl, at Brugene i Nordland i Regelen er overmaade smaa, medens der findes en stor Mængde ubenyttet Dyrkningsland af udmærket Beskaffenhed. Der skulde derfor synes at være en stærk Opfordring for Amtets Jordbrugere til at udvide sin Mark ved fortsat Opdyrkning.

I sin Indberetning for 1884 har imidlertid Landbrugsingeniør Tandberg udtalt Betænkeligheder ved, at der for Tiden skrives til nogen stærk Optagelse af Nyland. Han fremholder i denne Anledning, at en Udvidelse af Marken kunde gribe forstyrrende ind i Driften af den Mark, som allerede ligger under Dyrkning. Dels kunde der let blive Mangel paa den fornødne Gjødning, og dels turde i mange Tilfælde Brugets Bygninger ikke egne sig for en udvidet Drift. Følgen kunde da blive, at en Forøgelse af den dyr-

kede Mark vilde føre til, at den ældre Jord ikke samtidig vedligeholdtes i sin fulde Produktion. Han mener derfor, at det fremfor at dyrke op mere Land nærmest burde være Spørgsmaal om at bringe den Mark, som allerede haves, op i en højere Kultur.

Disse Betragtninger kan visselig i flere Retninger være beføiede, især naar man tager Hensyn til, hvor lidet intensivt Jordbruget i Nordland hidtil har været drevet. Hvorledes Forholdet i denne Henseende er, viser sig bl. a. af, hvor lidet Areal Agerlandet og den dyrkede Eng indtager i Sammenligning med den naturlige Eng. Efter Hovedmatrikuleringskommissionens Opgaver kan herom opstilles følgende Oversigt:

Fogderier.	Ager og dyrket Eng.		Naturlig Eng. Km ² .	Til-sammen. Km ² .
	Km ² .	Deraf Ager alene. Km ² .		
Søndre Helgeland	28.2	24.3	71.8	100
Nordre Helgeland	23.0	17.2	75.0	98
Salten	47.5	24.4	65.5	113
Lofoten og Vesteraalen	19.3	5.1	46.7	66
	118.0	71.0	259.0	377

Det samlede Areal af Ager og dyrket Eng udgjør saaledes ikke Tredieparten af det hele — et Forhold, som dog i enkelte andre Amter stiller sig ugunstigere.

Det vil vistnok ogsaa af de fleste indrømmes, at det vilde være heldigt, om der paa de nordlandske Brug i Almindelighed i højere Grad end hidtil blev lagt an paa at øge Afkastningen af den Jord, som haves. Men selv om Arbeidet gik i denne Retning, turde der alligevel findes en Mængde Brug, hvor der paa samme Tid med en forholdsvis ringe Bekostning kunde optages nyt Land, hvis Drift vilde lønne sig. Umiddelbart op til mange af Eiendommene støder der større eller mindre Myrstrækninger, af hvilke ialfald en Del med nogen Afgrøftning vilde blive græsbærende, uden at Driften af den tidligere dyrkede Mark behøvede at forstyrres, og uden at derfor vilde tiltrænges en forandret eller udvidet Bebyggelse af Gaarden.

Det behøvede heller ikke blot at være Spørgsmaal om stykkevis at udvide de nuværende Gaardsbrug.

Hvor, som her, ikke mere end en Hundrededel af Landet hidtil er dyrket, vil der ogsaa være rigelig Anledning til af de ubrugte Strækninger at optage til Drift helt nye Gaarde.

Jo mere Folkemængden øges og jo større Tilstrømningen til Nordland fra sydligere Dele af Landet bliver — som omhandlet paa et andet Sted i nærværende Beretning, ser det ud, som Nordlands Befolkning tiltager efter en stærkere Maalestok end andre Landsdeles — vil der blive et stigende Begjær efter Jord. Og det vilde da være saavel i Distriktets som i Landets

Interesse, om man paa Forhaand havde bragt paa det Rene, hvilke af de øde Strækninger heroppe fortrinsvis egnede sig til Opdyrkning. I Henhold til de Udtalelser, som i denne Retning indeholdtes i forrige Femaarsberetning, har Landbrugsdirektøren ved Landbrugsingeniør Tandberg ladet undersøge nogle større Myrstrækninger i Skjerstad, hvoraf en paa Fuskeidet og en anden, der hører under Gaardene Vollan og Dypos. Medens den første ikke fandtes at være af synderlig Værdi, viste det sig, at ialfald en Del af den sidstnævnte Myr indeholdt fortræffeligt Dyrkningsland.

Forhaabentlig vil der i en nær Fremtid findes Anledning til at fortsætte Undersøgelserne. Kunde der for Almenheden fremlægges fyldigere Oplysninger om Udstrækningen og Værdien af Amtets Dyrkningsland, turde det ikke være umuligt, at man derigjennem for nogen Del kunde virke hen til, at Folk, som nu drager til Amerika, vilde foretrække at søge til Nordland.

Hvad Opdyrkingen af nyt Land i Femaaret angaar, har den vistnok i Almindelighed ikke været synderlig stor, om den paa den anden Side heller ikke kan siges at være uden Betydning. Mest antages der at være opryddet paa de Brug, hvor Udsiftning har fundet Sted og hvor Interessen for et forbedret Gaardsstel i flere Retninger sees at være vakt.

Om Udstrækningen af den nyryddede Mark foreligger der ikke saa fuldstændige Opgaver, at derom kan siges noget med Sikkerhed. Men efter Beretningernes Indhold synes man alt i alt at kunne anslaa det optagne Nyland til at være af omtrent samme Størrelse som i forrige Femaar, da det beregnedes til 350—400 Hektarer.

Er disse Forudsætninger rigtige, skulde man kunne gaa ud fra, at det opdyrkede Areal ved Femaarets Udgang kunde ansættes til 384 Kvadratkilometer mod 377, som antaget i de ovenfor gjorte Beregninger.

Af større Dyrkningsarbejder, som vedkommer Femaaret, kan nævnes den i forrige Beretning omtalte Drænering af en Myr tilhørende Bodø By. Arbeidet, som afsluttedes i Femaaret, har vist sig at være meget fordelagtigt. Det opdyrkede Stykke Land blev udparcelleret i forskjellige Dele, som solgtes ved Auktion, væsentlig til Byens Indvaanere, og har senere givet gode Afgrøder.

Det her givne Exempel tør for en Del have fremskyndet Opdyrkingen af tilstødende Myrstrækninger paa Landets Grund, hvor der senere er foretaget væsentlige Dyrkningsarbejder. Blandt andet fortjener det at nævnes, at en til Amerika tidligere udvandret Nordlænding, som er vendt tilbage, har købt sig et sammenhængende Stykke af den store Bodømyr, som han nu dyrker, og hvor han har bygget fra nyt.

Om det i forrige Beretning omtalte Dyrkningsarbejde i Vegø, nemlig Sænkningen af det saakaldte Kolstadvand, som ogsaa delvis vedkommer Femaaret, anfører Landbrugsingeniør Tandberg i sin Beretning for 1883 Følgende:

„Jeg ved aldrig før at have seet saa store Resultater efter saa lidet Arbejde som her. Vandet var kun sænket nogle faa Fod (saavidt erindres, 4), men da Bredderne var flade, lave Myrstrækninger, som i Flomtid stod

under Vand, blev disse derved helt beskyttet mod Oversvømmelse. Man havde fra Vandet af taget en Grøft opigjennem det laveste af Myren, men forøvrigt intet foretaget. Alligevel var her paa sine Steder en Græsvækst saa tyk og frodig, at den skulde vanskelig overgaaes paa det bedste kunstige England.“

Af det nyryddede Land antages den største Del at være anvendt til kunstig Eng. Selve Agerlandet er i Femaarets Løb i Almindelighed neppe udvidet, snarere omvendt. Den Anskuelse, at det i Nordland lønner sig bedst at lægge sig efter Fædrift, vinder stadig Udbredelse, og det er derfor ogsaa Grund til at tro, at Fremgangen vil vise sig størst, hvad Kreaturstellet angaar.

For at fremme Opdyrkningen har Amtets Landhusholdningsselskab med Bidrag af Statsmidler uddelt en Del Præmier til saadanne Mænd, som gennem mange Aars udholdende Arbeide har udført store og tunge Rydningsarbeider eller som Husmænd vist ualmindelig Flid ved Dyrkning af sine Pladse.

De i Amtet mest brugelige Sædarter er Byg og Havre foruden Poteter. I hvilken Udstrækning de forskjellige Slags benyttes i de enkelte Fogderier, vil sees af følgende Tabel, som støtter sig til de af Hovedmatrikuleringskommissionen leverede Opgaver over Udsæden, regnet i Tønder;

Fogderier.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Poteter.
	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.	Tdr.
Søndre Helgeland	20	2 700	3 387	762	11 967
Nordre Helgeland	84	2 696	779	60	9 538
Salten	276	4 986	59	25	14 488
Lofoten og Vesteraalen	3	291	2	3	9 657
	383	10 673	4 227	850	45 650

Af Hvede og Erter saaes kun ganske ubetydeligt.

Med denne Opgave over Udsæden kan sammenstilles den af Hovedmatrikuleringskommissionen ligeledes udarbejdede Oversigt over Bruttoværdien af Amtets Produktion af de forskjellige Kornsorter. Værdiangivelserne er udtrykt i Tusinder af Kroner.

Fogderier.	Rug.	Byg.	Havre.	Blandkorn.	Korn tils.	Poteter.	Korn og Poteter tilsammen.	Procentvis.
	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.
Søndre Helgeland	2.6	258.0	193.7	46.4	500.7	352.2	852.9	31.3
Nordre Helgeland	10.0	275.0	41.0	4.4	330.4	297.3	627.7	23.0
Salten	18.5	460.3	2.7	1.8	483.3	424.3	907.6	33.3
Lofoten og Vesteraalen	0.5	40.0	0.1	0.2	40.8	299.2	340.0	12.4
Tilsammen	31.6	1 033.3	237.5	52.8	1 355.2	1 373.0	2 728.2	100.0
Procentvis	1.2	37.9	8.7	1.9	49.7	50.3	100.0	-

Det sees altsaa, at Produktionen af Korn spiller en større Rolle end Potetesavlén i hvert af de tre sydlige Fogderier, medens der omvendt i det nordligste Fogderi hovedsagelig blot dyrkes Poteter. Derved kommer Værdien af Amtets samlede Kornavl til ikke at naa op til fuldt samme Beløb som Værdien af den hele Potetesavl.

Af de forskjellige Kornsorter indtager Bygget uden Sammenligning den første Plads. Ved Siden deraf dyrkes adskilligt Havre paa Helgeland, fornemmelig i Søndre Helgeland, hvor denne Kornart har næsten ligesaa stor Betydning som Byg og hvor der ogsaa dyrkes mere Blandkorn end i de andre Fogderier.

Om Udsæd og Avl pr. Maal i Femaaret er der ligesom tidligere indsamlet Opgaver, som dog neppe kan ansees for at være ganske sikre.

Sammenstiller man disse Opgaver med de tilsvarende for forrige Femaar, fremkommer følgende Tabel, hvor det for Oversigtens Skyld er tilføjet, hvor stor Udsæden og Avlen i Gjennemsnit var for det hele Land i 1881—1885:

	Udsæd pr. Maal (10 Ar).			Avl pr. Maal (10 Ar).		
	Nordland.		Middeltal for hele Riget 1881—1885.	Nordland.		Middeltal for hele Riget 1881—1885.
	1876—1880.	1881—1885.		1876—1880.	1881—1885.	
	Liter.	Liter.	Liter.	Hl.	Hl.	Hl.
Rug	29.5	30.3	20.4	1.11	1.45	2.39
Byg	45.2	41.1	32.7	2.50	2.35	2.83
Blandkorn	53.9	44.9	44.3	2.50	2.66	3.55
Havre	53.9	46.0	51.1	2.64	3.03	3.45
Poteter	353.0	343.0	297.0	21.96	22.77	20.77

I Forbindelse med denne Tabel hidsættes ligeledes efter det statistiske Centralbureaus officielle Opgaver følgende Oversigt over Foldigheden af de forskjellige Kornsorter:

Fogderier.	Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Poteter.	
	1876—1880.	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885.	1876—1880.	1881—1885.
Søndre Helgeland	2.5	6.0	5.7	6.0	3.9	5.9	5.3	6.8	6.9	8.3
Nordre Helgeland	3.8	5.8	5.4	5.9	5.3	5.0	5.0	5.9	6.1	6.4
Salten	4.7	4.2	5.4	5.4	6.7	8.3	4.1	5.1	6.3	6.0
Lofoten og Vesteraalen	-	-	6.8	7.0	-	-	-	-	5.8	6.1
Amtet	4.0	4.8	5.7	5.7	5.0	5.9	5.0	6.6	6.2	6.6
Middeltal for hele Riget	11.9	11.7	8.6	8.6	7.3	8.0	7.1	6.7	7.1	7.0

Det fremgaar heraf, at man i Løbet af Femaaret ikke skulde have brugt en fuldt saa tyk Udsæd pr. Maal som tidligere, medens den gjennemsnitlige Udsæd alligevel i Nordland i det hele er større end ellers brugeligt her i Landet. I denne Henseende skulde alene Udsæden af Havre danne en Undtagelse, som rigtignok turde være mere tilsyneladende end virkelig.

Paa samme Maade viser det sig, at Avlen pr. Maal i Nordland staar noget, tildels endog betydeligt, under, hvad der ellers i Gjennemsnit avles pr. Maal i den øvrige Del af Landet. Dette Forhold har sin Forklaring, foruden i, at Klimaet her nord ikke er saa gunstigt som sydpaa, ogsaa deri, at Agerbruget i flere Retninger endnu ikke drives saa godt, som det kunde. Navnlig er et gennemført Sædskitte fremdeles lidet anvendt, ligesom Tørlægningen og Gjødslingen vistnok oftere er utilstrækkelig.

Alene af Poteter synes Avlen pr. Maal i Nordland at være noget større end den gjennemsnitlige Avl forresten. Da Udsæden pr. Maal samtidig er noget større end den sædvanlige, viser Foldigheden sig ikke at naa fuldt op til Middeltallet.

Endvidere ser man, at de forskellige Kornarter har en ikke uvæsentlig mindre Foldighed her end sydpaa. Fornemmelig gjælder dette Rugen, hvis Dyrkning utvivlsomt ikke lønner sig godt. Men da man her saagodtsom ikke dyrker andet end Sommerrug, er Udbyttet forholdsvis ikke saa ugunstigt, som det ser ud til.

Hvorledes Markedsprisen for de forskellige Kornarter stiller sig her i Sammenligning med Priserne i Landet forresten, fremgaar af følgende Tabel, hvor Prisen er udtrykt i Kroner pr. Hektoliter.

Fogderier.	Rug.		Byg.		Blandkorn.		Havre.		Poteter.	
	1876— 1880.	1881— 1885.	1876— 1880.	1881— 1885.	1876— 1880.	1881— 1885.	1876— 1880.	1881— 1885.	1876— 1880.	1881— 1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Søndre Helge- land	11.82	13.48	11.28	11.98	9.09	8.43	6.99	7.65	3.49	3.78
Nordre Helge- land	12.32	13.37	12.79	12.52	10.60	10.21	8.19	8.02	3.18	3.30
Salten	12.26	13.41	12.42	12.64	-	-	8.13	8.61	3.64	4.04
Lofoten og Vest- eraalen . . .	12.98	12.61	13.86	12.40	-	-	-	-	3.29	3.32
Amtet	12.35	13.22	12.59	12.39	9.85	9.32	7.77	8.09	3.40	3.61
Middeltal for hele Riget	12.20	12.25	11.22	10.51	8.57	8.04	6.75	6.46	3.94	3.90

At Priserne paa egentlige Kornvarer er noget højere her end i Amterne søndenfor, hænger naturlig sammen med, at Nordland tiltrænger en forholdsvis betydelig Indførsel af Kornvarer andetstedsfra. Omvendt staa Priserne paa Poteter, hvoraf Distriktet kan afgive en Del til Salg, her lavere end Middeltallet.

Brugen af Landbrugsmaskiner har i Femaaret tiltaget, om Antallet deraf endnu maa erkjendes at være ringe, — hvad der har sin Grund i, at Gaardene i Regelen er saa smaa.

Af Høstemaskiner for Slaat og Skur, hvoraf der i hele Amtet i 1875 kun fandtes 10, var der i 1885 i det hele i Brug 26, hvoraf 6 kombinerede og 20 enkelte. De Herreder, hvor saadanne Maskiner nu findes, er Brønnø, Tjøttø, Alstahaug, Vefsen, Næsne, Mo, Lurø, Gildeskaal, Folden, Stegen, Ofoten, Hadsel og Sortland

Tærskemaskiner bruges i de fleste Herreder, hvor Korndyrkning af nogen Betydning foregaar.

Af Pigtærskemaskiner findes en Del, uden at Antallet kan opgives. Efter Opgaverne skulde saadanne forekomme i 19 Herreder.

Som Drivkraft bruges for en stor Del Vand og i enkelte Herreder, bl. a. i Velfjorden, Vind. Dels anvendes ogsaa Hestekraft og Haandkraft.

Som Herreder, hvor Tærskemaskiner endnu ikke skulde være komne i Brug, kan nævnes Hatfjeldalen, Beieren og Hammerø samt alle Herreder i Lofoten og Vesteraalen undtagen Vaagen og Hadsel.

For at udbrede Kjendskabet til nyere Redskaber havde Amtets Landhusholdningssselskab draget Omsorg for, at der ved en Meieriudstilling, som afholdtes i Bodø Sommeren 1885, ogsaa blev udstillet forskjellige Landbrugsredskaber. At Interessen for Anskaffelsen af forbedrede Redskaber er i Stigende, viser sig derigjennem, at Amtsagronomens Bistand i den Anledning jevnlig paakaldes.

Ellers har Amtsagronomens Tid i det hele været stærkt optaget. Foruden i alt, hvad der vedkommer Kvæg- og Melkestel, har hans Veiledning været søgt, hvor det gjaldt Indretningen af nye Udhusbygninger, Udarbejdelsen af Grøfteplaner, Istandbringelsen af Engkulturer o. s. v.

Til Gavn for Jordbruget i Nordland har Udskiftning af Jordfællesskab været fremmet i Femaaret efter en betydelig Maalestok.

Herom hidsættes følgende Tabel:

A a r.	Afsluttede Forretninger.	Lodeiernes Antal.	Det udskiftede Areal, forsaavidt dette er opgivet.			Antal Forretninger, hvor Arealet ikke opgivet.
			Indmark. Hektarer.	Udmark. Hektarer.	Tilsammen. Hektarer.	
1881	40	163	536	2 125	2 661	5
1882	64	247	813	5 720	6 533	14
1883	46	187	862	5 170	6 032	9
1884	45	215	709	7 390	8 099	6
1885	70	311	644	6 300	6 944	25
Tilsammen i Femaaret	265	1 123	3 564	26 705	30 269	59
Femaaret 1876—1880	223	917	7 513	19 939	27 452	-
Femaaret 1871—1875	166	659	3 600	4 500	8 100	-

I de forløbne 5 Aar er altsaa afsluttet et større Antal Forretninger end i noget af de tidligere Femaar, ligesom Antallet for Nordland er større end for noget andet Amt i det tilsvarende Tidsrum. Udskiftningen vedkommer for sidste Femaar forholdsvis meget mere Udmark end tidligere.

Efter de modtagne Opgaver skulde Antallet af udskiftede Brug, siden Loven af 1857 traadte i Kraft, udgjøre:

	Afholdte Forretninger.	Udskiftede Brug.
For 1861—1865	-	446
— 1866—1870	210	857
— 1871—1875	166	659
— 1876—1880	223	917
— 1881—1885	265	1 123
Tilsammen	864	4 002

Hvor mange Brug fremdeles ligger i Fællesskab, lader sig ikke med Nøiagtighed opgive. Ved Udgangen af 1875 skulde efter en Opgave fra det statistiske Centralbureau Fællesskabet omfatte 3554 Brug med en Matrikulskyld af 2782 Daler eller omkring 46 Procent. I Tiaaret 1876—85 er Udskiftning fremmet for 2040 Brugs Vedkommende. Tager man ved Siden heraf i Betragtning, at det samlede Antal Brug inden Amtet som Følge af Eiendomsdelinger i det hele er forøget fra 7840 til 8890, skulde man vel kunne forudsætte, at Fællesskab nu ikke bestaar for et større Antal Brug end omkring 2000.

Det er utvivlsomt, at Udskiftningen her i Amtet har gjort stor Nytte. Derfor ser man ogsaa, at Begjæringer derom fremkommer i langt større Mængde, end Udskiftningspersonalet kan tilfredsstille. For at imødekomme den Trang, som er raadende, gik Styrelsen i Femaaret ind paa at ansætte 1 ekstraordinær Udskiftningsformand ved Siden af de 5, som tidligere arbejdede her.

Af Bygselgods er i Femaaret forholdsvis lidet gaaet over til Selveiendom i Sammenligning med, hvad Tilfældet var i Femaaret 1871—1875, da to større Proprietærgodser i Hemnæs og Velfjorden solgtes til Kommunerne for at overdrages Leilændingerne.

Som omtalt i forrige Beretning, havde disse Salg medført adskillige Vanskeligheder for Kommunerne, da Brugerne havde haft ondt for at klare sine Forpligtelser. Ogsaa i det nu forløbne Femaar har det vist sig, at mange af Kjøberne, navnlig i Velfjorden, ikke har kunnet betale de betingede Renter og Afdrag, uden at det endnu kan afgjøres, hvorledes Resultatet af de stedfundne Handler i det hele vil komme til at stille sig.

Skjønt Leilændingsvæsenet fremdeles maa siges at være meget udbredt i Nordland, maa det dog samtidig erkjendes, at Overgangen til Selveiendom — naar man betragter Forholdene for en længere Aarrække — har været meget betydelig.

Antallet af private Bygseleiemomme udgjorde efter forrige Beretning i det hele 2144 eller omkring 26 Procent af det samlede Antal Brug, 8276. Gaar man derimod saa langt tilbage i Tiden som til 1835, stiller Forholdet sig saaledes :

Fogderier.	Antal Brug.	Deraf Selveie- domme.	Deraf Lei- lændingsbrug.
Helgeland	2 504	157	2 347
Salten	2 138	408	1 730
Lofoten og Vesteraalen .	1 226	139	1 087
	5 868	704	5 164

Den Gang udgjorde altsaa Leilændingsbrugene ikke mindre end 88 Procent af det hele Antal, medens alene 12 Procent var Selveieendom.

Det er at haabe, at ogsaa det gjenværende Leilændingsgods efterhaanden vil gaa over til at blive Brugernes Eiendom. Naar saa tillige Jordfælleskabet gennem fortsat Udskiftning efterhaanden bringes til at forsvinde, vil man kunne vente, at Jordbruget vil gaa jævnt fremad.

Som omtalt i forrige Beretning, har det i de senere Aar været paa Bane, hvorvidt man paany skulde se at faa istand en Landbrugsskole for Amtet. I 1881 var det under Forhandling at oprette en Landbrugsskole paa Gaarden Søvik, som tilhører Medicinalvæsenet. Da det viste sig i ethvert Fald at være forbundet med Vanskeligheder at gennemføre en saadan Plan, fandt man det tjenligt at indhente Erklæringer fra Herredsstyrelserne i Amtet om, hvorvidt det ansaaes gavnligt, at Landbrugsskolen gjenoprettedes. Erklæringerne gik i forskellige Retninger, hvorefter det i 1885 blev bestemt, at man til Sagens Forberedelse skulde nedsætte en Komite, bestaaende af 5 Medlemmer, som havde at afgive sin Betænkning og fremlægge Udkast til en Plan for en vordende Landbrugsskole. Sagen har senere været Gjenstand for yderligere Drøftelse, uden at endnu nogen Afgjørelse har fundet Sted.

Saalænge Amtet selv ikke har nogen Landbrugsskole, har Landhusholdningsselskabet for at lette Amtets vordende Gaardbrugere Adgangen til at erhverve grundig Indsigt i Jordbruget, tilstaaet flere unge Mænd her fra Amtet Stipendier til Ophold ved en Landbrugsskole sydpaa.

Den tidligere Amtsgonom fratraadte i 1884, hvorefter som Amtsgonom ansattes fra Vaaren 1885 Olav Soldal, som er udexamineret fra Stend Landbrugsskole.

Foruden Amtets Landhusholdningsselskab har ogsaa den i Vefsen tidligere bestaaende Landbrugsforening fra 1881 af gjenoptaget sin Virksomhed. Denne Forening har virket til Anskaffelse af gode Græsfrøsorter og af kunstige Gjødningssemner (Trangrakse). Ligesaa har den sørget for, at der af en kyndig Mand er bleven givet mange af Distriktets Gaardbrugere Veiledning i Pløining og andre Jordbrugsanliggender. Med Bidrag af Vefsens Sparebank har Foreningen tilstaaet en ung Mand fra Vefsen et Stipendium til 1½

Aars Ophold ved Lillenæs Gartnerskole i Fjære. Paa samme Maade har Stipendium været meddelt en Kvinde som Extraelev ved Meieriskolen paa Reinskloster.

2. Fædrift.

Ligesom i tidligere Aar har Statsagronom Jensenius under sine Reiser om Sommeren søgt at virke for Jordbrugets Fremgang i Amtet i det hele og fornemmelig for et bedre Kvægstel. I Regelen har han i Forening med Amsagronomen været tilstede ved Dyrskuerne, som er afholdt saaledes:

- I 1881 i Alstahaug og Dverberg,
- 1882 - Bindalen og Dverberg,
- 1883 - Stegen og Ledingen,
- 1884 - Alstahaug (Lerfjorden), Lurø og Bodø.

Desuden er, nærmest under Ledelse af Amsagronomen, afholdt Fjösskuer i flere Herreder, saasom Vaagen, Tjøttø, Bindalen, Brønnø, Dønnæs og Næsne.

Af væsentlig Betydning for Distriktet har det været, at Ole Bakkehaug fra Maalselvdaalen med Bidrag af Selskabet for Norges Vel og Amtets Landhusholdningsselskab har reist omkring og givet Undervisning i Brugen af Koldtvandsmethoden og et bedre Melkestel. I mange Herreder har den nye Maade at behandle Melken paa fundet Udbredelse og har ført til først og fremst, at der fra flere Brug leveres et Smør, som er meget bedre end tidligere, og desuden til, at Sandsen for et omhyggeligere og renligere Stel og en rigeligere Fodring har været i kjendelig Fremgang. Det viser sig derfor ogsaa, at Melkeudbyttet pr. Ko i sidste Femaar har steget stærkere for Nordlands Amt end for den øvrige Del af Riget, saaledes som det fremgaar af følgende Tabel, der tillige indeholder Opgaver angaaende Priserne paa nysilet Melk og Smør.

Fogderier.	Melkeudbytte pr. Ko i Liter.			Pris paa nysilet Melk pr. Liter. Øre.		Pris pr. Kg. Smør. Kr.	
	1880. I Gjen- nemsnit.	1885.		1880.	1885.	1880.	1885.
		I Gjen- nemsnit.	Hos frem- skredne Gaardbru- gere.				
Søndre Helgeland .	854	1 030	1 516	13.5	10.3	1.73	1.59
Nordre Helgeland .	893	1 045	1 371	12.4	10.5	1.74	1.49
Salten	1 011	1 035	1 540	14.5	12.4	1.93	1.85
Lofoten og Vester- aalen	914	998	1 360	13.5	14.2	1.85	1.81
Gjennemsnit	928	1 028	1 447 ¹⁾	13.8	12.1	1.83	1.74
Middeltal for hele Riget.	1 116	1 133	-	10.2	9.9	1.69	1.59

¹⁾ Paa et enkelt Brug, nemlig Handelsmand L. A. Meyers Gaard i Mo, har Melkeudbyttet efter nøiagtigt ført Melkeregnskab i Femaaret i Gjennemsnit udgjort 1848 Liter pr. Ko aarlig. Besætningen var 12 Kjør i de 4 første Aar, 10 i det sidste.

Ved den ovenfor nævnte Meieriudstilling, som afholdtes i Bodø i 1885, var der af 74 Udstillere ialt indsendt 76 Prøver af Smør og 102 Prøver af forskellige Sorter Ost. I det hele tilkjendtes 39 Præmier. Prisdommerne, nemlig Meierimester Bruseth, Amsagronom Soldal og Ole Bakkehaug, udtalte i sin Beretning, at de fandt Udstillingen ret tilfredsstillende, især hvad Smørret angik, medens Ostene stod noget tilbage, nærmest som Følge af, at Melkestellet endnu foregaar paa hver enkelt Gaard. I det hele var de dog af den Mening, at Udstillingen afgav Vidnesbyrd om, at Melkestellet kan blive af stor Betydning for Distriktet.

Endnu er det forholdsvis faa Herreder, hvor Produktionen af Smør er saavidt stor, at der haves noget væsentligt tilovers til Salg. Størst Betydning har Salget af Smør fra Mo, Velfjorden og Hatfjelddalen. Dernæst maa ogsaa nævnes Brønnø, Alstahaug, Vefsen, Hemnæs, Næsne, Rødø, Melø, Beieren og Borge, medens det, som sælges fra andre Herreder, er forholdsvis ubetydeligt.

Tager man imidlertid i Betragtning, hvilke Betingelser Amtet har for en lønnende Fædrift, turde det muligens i Løbet af ikke ret mange Aar vise sig, at Produktionen vil komme til at øges stærkt. Meget vil afhænge af, at Afsætningen ordnes paa en heldig Maade. Et Skridt fremad i denne Retning blev i Femaaret gjort ved Dannelsen af et Meieribolag for Vefsen, hvorhos et lignende efter Femaarets Udløb er kommet i Virksomhed i Stegen. Desuden har forberedende Undersøgelser for Istandbringelse af Smørforeninger fundet Sted.

Til Forbedring af Kvægracen er fra Maalselven indført adskillige — antagelig omkring 100 — Dyr af Ayrshireblod. Med disse Dyr har man vistnok i Almindelighed fundet sig tilfreds. Men den Mening synes alligevel at gjøre sig mere og mere gjældende, at den i Amtet hjemmehørende Kvægrace har mange gode Egenskaber, og at den navnlig i Forhold til det Foder, den kræver, lønner sig godt. Dette synes ogsaa at bekræfte sig, naar man sammenholder Opgaverne over, hvad der i Almindelighed medgaar som Foder pr. Ko, med de tilsvarende Opgaver over Melkeudbyttet. Herved er dog at mærke, at man i Nordlands Amt bruger Fodersurrogater i større Udstrækning end andetsteds, hvad der gjør en direkte Sammenligning mindre brugbar.

Over Mængden af det Foder, som i Gjennemsnit er medgaaet til hvert Slags Kreatur, hidsættes følgende Oversigt, gjældende for Femaaret 1876—1880.

Fogderier.	Ko.		Hest.	Faar.	Gjed.
	Hø i 100 Kg.	Halm i 100 Kg.	Hø i 100 Kg.	Hø i 100 Kg.	Hø i 100 Kg.
Søndre Helgeland	13.8	4.6	27.0	3.4	2.9
Nordre Helgeland	11.5	4.5	22.6	3.0	2.9
Salten	10.7	4.2	19.0 ¹⁾	2.2	1.9
Lofoten og Vesteraalen	11.8	3.7	20.3	2.4	2.4
Gjennemsnit	11.8	4.3	21.9	2.7	2.4
Middeltal for hele Riget	13.7	5.8	26.7	3.0	2.3

Det har ogsaa været under Overveielse, om man ikke burde se til at faa istand en Stamhjord af rigtig udsøgte Dyr af Amtets egen Race og gennem et omhyggeligt Stel tilveiebringe gode Tillægsdyr, som kunde spredes omkring. Denne Sag har dog endnu ikke fundet sin Afgjørelse.

Den i forrige Beretning omtalte Stamhjord af Faar har været stationeret paa forskellige Steder og antages at have bidraget ikke lidet til Faareavlens Fremgang.

Efter Beslutning af Amtsformandskabet blev i 1880 anskaffet en Hingst af Fjordracen. Den har senere været anbragt paa flere Steder i Amtet, men har ikke ganske svaret til Forventningerne.

Spørgsmaalet om Ansættelsen af en Amtsdrylæge har gjentagende været under Forhandling, men Sagen har fremdeles ikke nydt Amtsformandskabets Bifald.

Over Gjennemsnitpriserne paa Kreaturer — udtrykt i Kroner — hid-sættes følgende Tabel:

Fogderier.	Arbeids- heste.		Okser.		Kjør.		Ungfæ.		Kalve.		Voksne Faar.		Voksne Gjeder.		Voksne Svin.
	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1880.	1885.	1885.
Søndre Hel- geland . .	199	233	58.0	54.9	66.0	60.6	37.0	31.3	11.0	10.2	10.0	9.5	10.0	9.5	70.4
Nordre Hel- geland . .	144	194	51.0	54.8	63.0	58.3	30.0	28.8	10.0	8.1	10.0	9.1	9.0	8.9	60.0
Salten . . .	145	203	62.0	74.6	61.0	68.1	37.0	34.3	9.0	9.9	9.0	11.2	9.0	9.4	36.8
Lofoten og Vester- aalen . .	153	195	58.0	68.0	71.0	71.2	35.0	34.3	11.0	11.8	11.0	11.5	11.0	12.0	36.4
Gjennemsnit	160	207	58.0	62.9	65.0	64.6	35.0	33.3	10.0	10.0	10.0	10.5	10.0	9.9	45.4
Middeltal for hele Riget	275	250	71.2	68.0	72.9	70.4	41.1	38.0	12.2	10.7	9.9	9.4	9.4	9.3	56.4

I Tilknnytning til det Foregaaende kan det oplyses, at Priserne paa faste Eiendomme i Femaaret er steget stærkere i Nordland end i Riget forresten

¹⁾ I Salten desuden 4.2 Halm pr. Hest.

gjennemsnitsvis. Om dette Forhold for nogen Del direkte kan betegnes som et Udtryk for Jordbrugets og da navnlig Kvægstellets Fremgang i Distriktet, eller om det nærmest bør betragtes som en Tilfældighed, skal ved nærværende Leilighed være usagt.

Efter de i Aarene 1881—1885 stedfundne Salg af Jordeiendomme har Gjennemsnitsværdien her i Amtet pr. Skylddaler udgjort:

i 1881	Kr. 2 261
- 1882	- 2 307
- 1883	- 2 485
- 1884	- 2 291
- 1885	- 2 043
eller for Femaaret	Kr. 2 277
mod - Femaaret 1871—1875	- 2 133
og - — 1876—1880	- 1 677

Beregnet efter den ældre Matrikulskyld, som androg til 5949 Skylddaler, skulde Værdien af Jordeiendommene i Nordland kunne ansættes til omtrent 13 550 000 Kroner mod Kr. 12 400 000 i forrige Femaar. Samtidig viser de tilsvarende Tal for hele Riget en Stigning fra Kr. 776 400.00 til Kr. 793 467.00. Procentvis har Stigningen for Nordland altsaa udgjort henved 9.3 Pct., medens den for Riget alene naar op til 2.2 Pct.

Ved Udgangen af forrige Femaar var den relative Værdi af Nordlands Jordeiendomme beregnet til 1.6 Procent af den Sum, Landets samtlige Jordeiendomme kunde ansees at være værd, hvorimod Forholdet nu nærmest udtrykkes ved Tallet 1.7 Procent.

Uden Hensyn til den her nævnte uvæsentlige Stigning er Gjennemsnitsværdien af Jordeiendomme fremdeles meget lav i Nordland i Forhold til Eiendommenes Afkastning. Som paapeget i forrige Femaarsberetning, skulde nemlig Værdien af Nordlands Korn- og Potetesavling underet udgjøre næsten 3.6 Procent af det hele Lands, ligesom Udbyttet af Fædriften inden Nordland nærmest maa antages at overstige 5 Procent af hele Landets.

Den her paapegede Forskjel mellem den procentvise Afkastning og den procentvise Jordværdi har dels sin Grund deri, at meget af Jorden her nord er Bygselgods, og dels deri, at al Arbeidshjælp her falder dyrere end sydpaa, hvad der formindsker Netto udbyttet for Jordeieren og altsaa forringer Jordens Salgsværdi.

3. Skovdrift.

Efter de skjønsmessige Beregninger, som hidtil har været gjort, — se Meddelelser fra Det statistiske Centralbureau for 1884, No. 7 — skulde omtrent en Femtepart af Nordlands Amts Overflade eller 7800 Kvadratkilometer være bevokset med Skov. Deraf er omtrent en Trediedel Naaleskov, Gran og Furu, og to Trediedele Løvskov, fornemmelig Birk.

Fogderivis skulde Skovlandet være saaledes fordelt:

Fogderier.	Skovareal.	Deraf offentlig Skov.	Hovedsagelig Træart.
	Km ² .	Km ² .	
Søndre Helgeland	3 500	141.9	Gran og Birk.
Nordre Helgeland	1 800	4.2	Gran og Birk.
Salten	2 000	584.6	Furu og Birk.
Lofoten og Vesteraalen	500	1.9	Birk.
	7 800	732.6	

Af den offentlige Skov tilhører 50.6 Kvadratkilometer Oplysningsvæsenets Fond, 128 Kvadratkilometer de Angellske Stiftelser, medens Resten, 554 Kvadratkilometer, er Statsskov.

Privatskoven skulde altsaa udgjøre omtrent 7000 Kvadratkilometer eller mere end ni Tiendedele af det samlede Skovareal.

I Forhold til hele Landets Skovflade kan Nordlands ansees som meget stor, idet den er beregnet til at udgjøre ikke mindre end 10 Pct. af det Hele.

Anderledes stiller det sig, naar man tager Hensyn til Værdien.

For det første er det vel Tilfældet, at Skovene her nord i Regelen har en mindre Reproduktionsevne end sydpaa. For det andet falder Driften tildels kostbar paa Grund af den besværlige Adkomst. Da endvidere, som anført, Skoven for den større Del alene bestaar af Løvtræer, har man ved Beregninger fundet, at Gjennemsnitsværdien ikke kan sættes høiere end til 860 Kroner pr. Kvadratkilometer. For det hele Land skulde den derimod kunne anslaaes til 4300 Kroner pr. Kvadratkilometer.

Paa Grundlag af disse Beregninger skulde Værdien af Nordlands samlede Skove kunne ansættes til omtrent 6.7 Millioner Kroner mod 334 Millioner for det hele Land. Eller med andre Ord: Medens Nordlands Skove, hvad Udstrækning angaar, turde kunne ansættes til en Tiendedel af hele Landets, skulde deres Værdi ikke kunne regnes høiere end til en Femtiendedel.

Om de her anførte Beregninger kan ansees nogenlunde nøiagtige, turde være Gjenstand for adskillig Tvivl. Rimeligt er det, at ikke lidet Land, der er regnet som Skov, helst ikke burde være taget i Betragtning. Paa adskillige Strækninger, hvor der findes Træer, kan nemlig disse vanskelig tillægges nogen Betydning, dels fordi de ikke lader sig fremdrive med noget Udbytte, og dels fordi Reproduktionen ganske er ophørt. Som Følge heraf vilde man muligens komme det rette Forhold nærmere ved at sætte de Tal, som udtrykker saavel Udstrækningen som Værdien af Nordlands Skove, noget lavere, end ovenfor er gjort.

Over Mængden af det gennem Vasdragene fremdrevne Trævirke hid-sættes følgende Opgaver:

Herreder og Vasdrag.	1881—1885.	1876—1880.
	Tylvter.	Tylvter.
Hatfjelddalen (Vefsenelven)	42 400	} 80 980
Vefsen (Vefsenelven)	56 600	
Bindalen (Aaelven, Eidelven)	1 350	17 832
Hemnes (Røsaalen, Bjerkaelven og Elsfjordelven)	2 000	2 000
Mo (Rananelv og Langvatsaaen)	685	850
Beieren (Beierelven)	389	373
Saltdalen	1 870	1 009
Velfjorden (Nepaaselv, Bjørgeelv)	1 700	ikke opgivet
Tjøttø (Sæterelv, Lakselv, Bønaalen)	565	ikke opgivet
Tilsammen	107 559	103 044

Den væsentligste Drift har ligesom tidligere foregaaet fra Vefsen og Hatfjelddalen, hvor det engelske Kompani, som eier omtrent Halvparten af Skoven i Vefsen og saagodtsom alt i Hatfjelddalen, gennem en Aarrække har fortsat en særdeles betydelig Hugst.

For de enkelte Aar skulde Driften stille sig saaledes:

A a r.	Hele Vasdraget.	Deraf fra Hatfjelddalen.
	Tylvter.	Tylvter.
1881	22 000	8 239
1882	23 000	9 925
1883	24 000	10 873
1884	19 000	9 019
1885	11 000	4 362
	99 000	42 418

Efter Opgave skulde Dimensionen af det Virke, som i Femaaret er drevet frem fra Hatfjelddalen, være gaaet saa langt ned som vel muligt og i Gjennemsnit ikke være større end 5 m. 21 cm. (8 Alen 8"). I Slutningen af Femaaret blev derfor ogsaa Driften betydelig indskrænket og er senere ophørt.

Skovene har lidt særdeles meget ved den voldsomme Hugst. Lensmanden i Hatfjelddalen anfører, at Skoven er aldeles ruineret, saa at kun yderst faa Brug i Distriktet har tilstrækkeligt Trævirke tilbage til Husenes Vedligeholdelse. Ogsaa om Skovene i det ellers gunstigere beliggende Vefsen ytrer Lensmanden, at de er gaaet mærkbart tilbage, hvilket vel fornemmelig gjælder det engelske Kompanis Eiendomme.

Om de Skove i Bindalen, som eies af Udenbygdsboende, og hvorfra Driften væsentlig er foregaaet, siges det ligeledes, at de er betydelig forringede. Derimod skal de Skove, som eies af Bygdens Folks, være i Fremgang.

Forstmesteren i Nordland har om Privatskovene i det hele taget saavel i de nævnte Bygder som i Hemnes, hvor der navnlig i Korgens Annex findes ikke ubetydelige Skovstrækninger, anført, at de suksessivt gaar sin Undergang imøde. De har nemlig hidtil kun været drevet paa den Maade, som kunde bringe det størst mulige Pengeudbytte uden Hensyn til den fremtidige Besparelse. Han mener derfor, at Skovene aarlig forringes baade hvad Værdi og Reproduktionsevne angaar.

Hvad derimod angaar Skovene i to andre Skovbygder, nemlig Mo og Saltdalen, antages det, at deres Tilstand i det væsentlige er uforandret. Statsskovene i Saltdalen formenes endog at være gaaet fremad, skjønt de i Vinteren 1883—1884 led adskillig Skade derved, at de hærjedes af Mus.

For at tilveiebringe en jevnere Bestand har Forstvæsenet ladet hugge endel overmodent Tømmer, som tildels har været af saa svære Dimensioner, at det ikke har kunnet opsages paa det Offentliges Sagbrug, forinden det først var bleven bearbejdet med Øks.

Skovenes Væksterlighed er i Saltdalen efter Forstvæsenets Indberetninger særdeles god. Selv i højere liggende Trakter spirer Furuen over al Forventning. I Almindelighed vokser den langsomt de første Aar. Senere er Tilvæksten, til at være i Egne saa langt mod Nord, ligefrem forbausende. Paa en 30-aarig Furu har man maalt indtil 22 Tommer (57 cm.) lange Topskud. Denne Vækst vedvarer for sluttet Bestand indtil 50 à 70 Aars Alder, for mere fritstaaende betydelig længere, hvorefter Tilvæksten aftager.

Ogsaa i Beieren har Fremgang fundet Sted, forsaavidt angaar Statsskovene og den private Løvskov, medens den private Furuskov i Beieren skal være betydelig forringet. Det samme gjælder ligeledes Skovene i Velfjorden.

Foruden de her omtalte Herreder, som i Modsætning til andre i mere eller mindre Grad regnes som Skovbygder, kunde ogsaa nævnes Hammerø, hvor der findes ikke saa lidet Furuskov, for det meste tilhørende Staten. Efter Opmaaling skulde Statsskoven her indeholde 22 Kvadratkilometer Skovmark, foruden 31 Kvadratkilometer uproduktivt Land, til en samlet Værdi af 50 000 Kroner. Fra disse Skove foregaar imidlertid saagodtsom ingen Drift, navnlig fordi Flødningen falder vanskelig. Saavidt vides, skulde det dog med en forholdsvis ringe Udgift med Lethed lade sig gjøre væsentlig at forbedre Driftsforholdene.

I de private Skove i Hammerø har Hugsten været stærkere end ønskeligt for deres Bevarelse. Det samme maa siges om den Hugst, som efter den ovenfor meddelte Opgave har foregaaet i Tjøttø, hvor der alene i Vistenfjordens Dalføre findes lidt Barskov. I de øvrige Herreder, hvor der forekommer Naaleskov, er denne ikke af synderlig Betydning.

Af det fremdrevene Trævirke er det Parti, som er udført til Udlandet, forholdsvis mindre, end Tilfældet var i forrige Femaar.

Efter den officielle Statistik er nemlig alene udskibet 28 415 Ton mod 51 482 Ton i Femaaret 1876—1880.

Udførselen er dels foregaaet fra Halsøens Brug i Vefsen og dels fra Risøens Brug i Bindalen. Desuden er i 1885 udført et mindre Parti fra Simle Brug i Bindalen.

Paa de enkelte Aar fordeler Udførselen sig saaledes:

	Fra Vefsen.	Fra Bindalen.	Deraf Stav.
	Reg.-Ton.	Reg.-Ton.	Reg.-Ton.
1881	3 797	4 208	198
1882	4 631	3 121	-
1883	5 286	738	-
1884	2 836	2 720	377
1885	-	1 078	-
	16 550	11 865	575

Af det fra Bindalen udførte Kvantum var en væsentlig Del fremdrevet allerede i forrige Femaar.

Om Størrelsen af hele den Export af Trævirke, som indtil Udgangen af 1885 havde fundet Sted fra nordlandske Skove, kan meddeles følgende Oversigt:

	Fra Vefsen.	Fra Bindalen.
Fra 1867—1875	90 073	-
- 1876—1880	42 892	8 590
- 1881—1885	16 550	11 865
	149 515	20 455

eller i det hele omtrent 170 000 Ton.

Da en Export af saadant Omfang antoges at være i Strid med Distriktets Interesser, fattede Amtsformandskabet i 1885 Beslutning om at rette en Henvendelse til Statsstyrelsen om Nødvendigheden af at træffe effektive Foranstaltninger for at forebygge Distriktets Afskovning.

I Henhold hertil har det efter Femaarets Udløb været bragt paa Bane at det, i Lighed med hvad der var foreskrevet i Plakat af 7de August 1752,

hvilken ophævedes ved Toldloven af 20de September 1845, paany skulde bestemmes, at Træløst fra Amtets Skove ikke maatte udføres udenfor Stiftet.

Af Amtsformandskabet i 1885 blev det endvidere, i den Hensigt at virke til Træplantningens Fremme i Distriktet, fattet Beslutning om at andrage hos Styrelsen om, at der foruden den mindre Planteskole, som Forstvæsenet har drevet inde i Saltdalen, og som ikke synes at have været af synderlig Betydning for Distriktet, maatte blive anlagt en Planteskole ude ved Kysten. Samtidigt blev der ansøgt om, at Forstvæsenets Betjente maatte blive paalagt at yde Privatmænd inden Amtet, som ønskede at udsaa Træfrø, den fornødne Bistand. De Forføininger, som i denne Anledning er truffne, vedkommer ikke Femaaret 1881—1885.

Om Størrelsen af Distriktets eget Forbrug af Trævirke kan nøiagtige Oplysninger fremdeles ikke tilveiebringes. Antagelig har Forbruget i Femaaret omtrent svaret til det tidligere. Efter en Sandsynlighedsberegning, fremlagt af Forstmester Scheen, skulde man kunne anslaa det gennemsnitlige Forbrug om Aaret her i Nordland til omtrent 3 Kubikmeter Trævirke for hver Indvaaner, eller ikke fuldt Halvparten af hvad der ellers ansees for det almindelige i Landet overhovedet.

Bygningsvirke hentes i de skovløse Herreder fra de andre Distrikter, fornemmelig fra Vefsen, som navnlig i sidste Femaar har afgivet det meste. Desuden kjøbes en stor Del fra det Trondhjemske, hvorfra ogsaa enkelte af de sydlige Herreder faar adskillig Ved.

Af Amtets egen Produktion medgaar ikke ringe Mængder til Baadbyggeriet. For at give et Begreb om, hvilken Betydning dette har, kan det oplyses, at efter de Beregninger, som er foretagne af vedkommende Forstassistent, skulde der alene til Bygning af Baade inden Mo Herred for Aaret 1885 være forbrugt 144 600 Kubikfod foruden 16 700 Kubikfod til Forfærdigelse af Aarer. Tilsammen altsaa for dette Herred over 160 000 Kubikfod. For den øvrige Del af Amtet skulde Forbruget, beregnet paa samme Maade for 1885, kunne ansættes til mere end 90 000 Kubikfod, hvorefter det Trævirke, som anvendes til Bygning af Baade med Tilbehør, skulde for hele Amtet udgjøre over 250 000 Kubikfod om Aaret. Forudsætter man en Reproduktion af 4 Kubikfod pr. Maal, hvilket forresten i Forhold til Amtets nordlige Beliggenhed turde være vel høit, skulde der til Fortsættelse af Baadbyggeriet i det Omfang, hvori det for Tiden drives, behøves omkring 64 000 Maal eller 64 Kvadratkilometer væksterlig Skovflade. Til Baadmateriale kan desuden alene benyttes velvoksne, kvistfrie Træer.

Prisen for Brændeved har ligesom i forrige Femaar gaaet lidt ned.

Efter de modtagne Opgaver skulde den, beregnet pr. Favn Alenved, have stillet sig saaledes:

Herreder.	Birk.	Older.	Furu.	Gran.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Bindalen	8.00	7.00	6.00	6.00
Brønnø	10.00	-	-	8.00
Velfjorden	8.00	6.00	-	6.50
Alstahaug	12.00	10.00	10.00	-
Vefsen	10.00	-	-	6.50
Mo	12.00	-	-	9.00
Hemnæs	10.00	8.00	-	8.00
Næsne	10.00	-	-	-
Lurø	16.00	-	-	-
Rødø	12.00	9.00	-	-
Melø	12.00	8.00	-	-
Beieren	9.00	7.00	7.00	-
Saltdalen	12.00	8.00	8.00	-
Skjerstad	12.00	-	-	-
Bodø	15.00	-	-	-
Folden	10.00	-	-	-
Hammerø	11.00	-	9.00	-
Lødingen	12.00	9.00	9.00	-
Ofoten	10.00	7.00	-	-
Værø	15.00	-	-	-
Gimsø	15.00	-	-	-
Vaagen	16.00	-	-	-
Hadsel	12.00	-	-	-
Sortland	16.00	-	-	-
Dverberg	14.00	-	-	-
Øksnæs	16.00	-	-	-
Bø	15.00	-	-	-
	330.00	79.00	49.00	44.00
Gjennemsnit	17.22	7.90	8.17	7.33
mod forrige Femaar	13.25	8.80	9.43	8.55

Ved Siden heraf bruges i de træløse Distrikter tildels betydelige Mængder Torv.

I de senere Aar synes det ogsaa, som Forbruget af Stenkul er i Tiltagende. I Femaaret er i det hele indført 1 474 832 Hektoliter mod 838 300 Hektoliter i forrige Femaar. Heraf falder alene paa Landdistriktet 635 050 mod 302 500 Hektoliter i forrige Femaar. Vistnok anvendes heraf en stor Del til Forsyning af de lokale Dampskibe saavel som til Driften af Fabriker (Brettesnæs). Men en ikke ubetydelig Del antages ogsaa at være medgaaet til Brændsel i Husholdningerne.

Af Tjære er i Saltdalen tilvirket 1 137 Tønder. I Beieren har Tilvirkningen været i stærk Tilbagegang, hvilket ogsaa antages at have været Tilfældet i Mo.

4. Fiskerier.

Udbyttet af Fiskerierne var i Femaaret 1881—1885 i det hele ikke saa gunstigt som tidligere, hvilket væsentlig skyldes et mindre heldigt Lofotfiske. Fedsildfiskerierne var derimod meget fordelagtige. Den samlede Værdi af Sildefangsten naaede for Femaaret op til et høiere Tal end nogensinde før, nemlig til Kr. 13 720 000.00, medens Værdien for Femaaret 1871—1875, da de bekjendte Storsildfiskerier var paa sit høieste, ikke oversteg Kr. 13 254 000.00.

Søgningen til Lofotfisket har ligesom i forrige Femaar været i stærkt Stigende, uagtet Fiskets Udbytte ingenlunde kan siges at staa i Forhold dertil. I Femaaret 1881—1885 gik det samlede Antal Lofotfiskere op til 28 189 i Gjennemsnit aarlig mod 23 629 i forrige Femaar, medens det i de to nærmest foregaaende Femaar kun udgjorde i 1871—1875: 17 716 og i 1866—1870: 20 516.

Denne Stigning har senere yderligere tiltaget og naaede i 1888 til det høieste Tal, som hidtil er iagttaget, nemlig 31 917.

Hvorledes Forholdet stillede sig for de enkelte Aar, fremgaaer nærmere af følgende Tabel:

A a r .	Antal Baade.			Antal Fiskere.		
	Deraf fra Nordland.	Fremmede.	Ialt.	Deraf fra Nordland.	Fremmede.	Ialt.
1881	4 223	1 930	6 153	18 279	8 571	26 850
1882	4 496	2 310	6 806	18 969	9 480	28 449
1883	5 521	2 956	8 477	20 064	11 157	31 221
1884	4 826	2 362	7 188	18 475	9 323	27 798
1885	4 525	2 042	6 567	18 022	8 603	26 625
Tilsammen	23 591	11 600	35 191	93 809	47 134	140 943
I Gjennemsnit	4 718	2 320	7 038	18 762	9 427	28 189
I Femaaret 1876—1880	3 977	1 645	5 622	16 758	6 871	23 629

Det gjennemsnitlige Antal Mand paa Baaden var altsaa omtrent 4 mod 4.2 i forrige Femaar, hvad der hænger sammen med, at Antallet af Garnbaade var gaaet ned i Sammenligning med Antallet af Linebaade.

Som det vil sees, er det fornemmelig de Fiskere, der er hjemmehørende i andre Amter end Nordlands, som har tiltaget stærkest i Antal. Forøgelsen af Fiskere fra Nordland udgjorde nemlig i Gjennemsnit for Femaaret kun 2004 mod 2556 fra andre Amter.

Procentvis kan Forholdet udtrykkes saaledes:

	1876—1880.	1881—1885.	Tilvæxt.	
			Antal.	Procent.
Fiskere fra Nordland	16 758	18 762	2 004	12.0
Do. fra andre Amter	6 871	9 427	2 556	37.1
Tilsammen	23 629	28 189	4 560	19.3

Endnu stærkere træder Tilvexten af fremmede Fiskere frem, hvis man sammenligner Forholdet i sidste Femaar med de tilsvarende Forhold for 20 Aar siden, som det vil sees af følgende Sammenstilling:

	1861—1865.	1881—1885.	Tilvæxt.	
			Antal.	Procent.
Fiskere fra Nordland	16 005	18 762	2 757	17.2
Do. fra andre Amter	5 489	9 427	3 938	71.7
Tilsammen	21 494	28 189	6 695	31.1

I sidste Femaar gik altsaa Antallet af de fremmede Fiskere op til omtrent en Trediedel af det hele. Den overveiende Flerhed af disse Fremmede kommer fra Tromsø Amt, som afgiver mere end hver fjerde Mand ved Lofotfisket. De øvrige fremmede Fiskere er for Størstedelen hjemmehørende i Søndre Trondhjems Amt og Nordre Trondhjems Amt.

For de nordlandske Distrikters Vedkommende har Stigningen været nogenlunde jevn. De enkelte Fogderier sender altsaa forholdsvis omtrent det samme Antal Fiskere til Lofoten som tidligere. Størst er Deltagelsen fra Saltens Fogderi, og næsten ligesaa mange Fiskere hører hjemme i Lofoten og Vesteraalen. Fra disse to Fogderier kommer tilsammen lidt over to Femtedele af det samlede Antal. Et noget ringere Tal søger Fisket fra Søndre Helgelands Fogderi, og endnu langt færre deltager fra Nordre Helgeland. En væsentlig Del af Nordre Helgelands Fiskere driver nemlig Fisket inden Distriktet selv, fornemmelig i Trænen samt i Myken og Valvær i Rødø.

Samtidig med at Antallet af Fiskere i Lofoten har været i Tiltagende, er ogsaa Søgningen til de andre Torskefiskerier udenfor det egentlige Opsynsdistrikt steget adskilligt. I Femaaret gik Antallet af Fiskere, som søger de her omhandlede Fiskerier, op til 8570 aarlig i Gjennemsnit mod 6857 i forrige Femaar og 5294 i Femaaret 1871—1875.

Disse Fiskerier synes at tiltrække sig stadig mere og mere Opmærksomhed, hvad de visselig ogsaa fortjener — ikke netop saameget fordi man, med større eller mindre Ret, hører Klager over, at det bliver trangt om Plads paa Fiskehavet i Lofoten, saaledes at Fiskeredskaberne staar hinanden til

Fortrængsel — som navnlig fordi Fisket paa flere af de Fiskepladse, som her haves for Øie, slaar tidligere til end i Lofoten. Som Følge heraf vil Fangsten fra disse Steder tildels kunne bringes tidligere frem paa Markederne, hvad der er ensbetydende med en Forhøielse af Fangstens Værdi.

Af væsentlig Betydning for en heldig Udvikling af de heromhandlede Fiskerier er det, at Havnene paa flere Steder forbedres, saaledes at Fiskerne med nogenlunde Tryghed kan søge Fisket. Efter den Plan, som var fremlagt af den kgl. Havnearbejdskommission af 1877—1880, var det ogsaa Mening, at der i dette Øiemed skulde anvendes forskjellige Beløb til Havneforbedringer i flere Fiskevær saavel i Lofoten som udenfor. Amtsformandsskabet i 1881 udtalte sig ligeledes for Ønskeligheden af, at de af Havnearbejdskommissionen foreslaaede Arbejder blev fremmet hurtigst muligt. Af denne Grund fandt Amtsformandsskabet ikke at kunne tilraade, at den ved Loven af 24de Mai 1873 paabudte Afgift af Fiskevarer til Havnefondet blev nedsat, og det uagtet — anførte Komitéen paa Amtsformandsskabet — man følte sig overbevist om, at Nordlands Amt i uforholdsmæssigt Mon vilde komme til at bidrage til de projekterede Havnearbejder langs Norges Kyst.

Ikke destomindre har det, som hidtil er udrettet for at forbedre Havnene her i Amtet, ikke svaret til Forudsætningerne.

Imidlertid har man særlig i et Fiskevær, nemlig Nyksund i Øksnæs, hvor der er bygget en mindre Molo, men hvor der endnu kan gjøres adskilligt til Havnens Forbedring, faaet et paatageligt Vidnesbyrd om, i hvilken Grad en saadan Havneforbedring kan tjene til Fiskeriets Opkomst. Siden Moloens Anlæg søges Fisket af saa mange Baade, som det er muligt at skaffe Plads paa Havnen. Og det samme vil vistnok blive Tilfældet paa flere andre Steder, som har en fortrinlig Beliggenhed i Nærheden af fiskerige Fangstfelter, men hvor de daarlige Havneforhold gjør det vanskeligt for Fiskerne i nogen større Mængde at søge hen. Som saadanne Steder fortjener at nævnes Sørsand og Voie samt Langenæs i Øksnæs og kanske i særlig Grad Andenæs, hvor der kan drives et lønnende Fiske hele Aaret rundt, og hvor visselig en stor Befolkning kunde finde stadig Levevei, naar blot Havnen gjordes nogenlunde sikker. Ligesaa vilde Valvær i Røddø og Borgevær i Borge med forbedrede Havne kunne faa en meget større Betydning for Fiskeriet, end disse Fiskepladse hidtil har havt.

I Femaarets Løb er forøvrigt Bevilgninger givne til Havneforbedringer i Fiskeværerne Høinæs og Kvalnæs paa Lofotens Yderside og til flere lignende Arbejder i selve Lofoten, deriblandt i Kabelvaag, hvor forresten en stor Del af Arbejderne ødelagdes ved Storm, og hvor man derfor har opnaaet forholdsvis lidet.

Det vilde være i høi Grad ønskeligt, om Bevilgningsmyndighederne vilde yde denne vigtige Sag sin Støtte. De Penge, som anvendes for gennem Havneforbedringer i Fiskevær at skaffe Plads for en forøget Fiskerbefolkning, navnlig paa Steder, hvor man hidtil kun i ringe Grad har kunnet nyttiggjøre sig Havets Rigdomme, vil direkte føre til en Udvidelse af Næringsvirksomheden

og forhøie den Produktion, hvorigjennem Kystbefolkningen ikke alene skaffer sig og Sine et Underhold, men ogsaa yder et væsentligt Bidrag til hele det norske Folks Omsætninger paa Udlandet.

Lofotfiskets Fangstudbytte var i flere Henseender uregelmæssigt og mindre lønnende for Fiskerne, end det har været paa mange Aar. I 1881 var vistnok det opfiskede Kvantum særdeles stort, men Priserne var saa overmaade smaa, at Gjennemsnitlodden pr. Mand alligevel blev mindre, end den havde været i noget af de foregaaende 10 Aar. I 1883 og 1884 gik selve Mængden af den fangede Fisk helt ned til 17 Millioner. En saa ringe Fangst har man ikke havt siden Aaret 1864, som var et meget ugunstigt Aar.

Dertil kom, at Fisken i flere Aar holdt sig usædvanlig mager, uden at man er kommen paa det Rene med, hvad Grunden dertil kan have været. Denne Magerhed naaede sit Høidepunkt i 1883, da der i Gjennemsnit behøvedes 904 Stykker Torsk for at skaffe 1 Hektoliter Lever, medens 2 Aar iforveien 417 Stykker Fisk havde været tilstrækkelig dertil.

At Fangsten i 1883 og 1884 var ringe, opveiedes vistnok for en Del deraf, at Priserne var gode, ligesom Aaret 1882 i det hele maa betragtes som gunstigt, undtagen for Garnfiskernes Vedkommende. Men da Priserne baade i 1881 og 1885 var ufordelagtige, og Antallet af de Fiskere, paa hvem Udbyttet skulde fordeles, var usædvanlig stort, vil det let sees, at Lofotfiskerne i Almindelighed i det forløbne Femaar har havt et forholdsvis ringe Vederlag for sit Arbeide, i mange Tilfælde endog ligefrem Tab.

Over Fangstmængderne hidsættes følgende Oversigt, gjældende for Opsynsdistriktet og Tiden indtil 14de April. I denne Tabel er tillige for Sammenligningens Skyld indtaget to Rubriker, som viser Leverholdigheden og Rognholdigheden, eller hvormange Fisk der behøvedes for at skaffe en Hektoliter Lever og en Hektoliter Rogn.

A a r.	Stkr. Fisk.	Lever.	Lever-	Rogn.	Rogn-	Nyttig- gjorte Fiske- hoveder. Millioner.
	Millioner.	Tusinde hl.	holdighed. Antal Fisk pr. hl. Lever.	Tusinde hl.	holdighed. Antal Fisk pr. hl. Rogn.	
1881	28.4	68.1	417	41.2	689	19.6
1882	25.5	35.8	712	35.7	714	18.2
1883	17.0	18.8	904	16.6	1 024	14.4
1884	17.0	26.6	639	21.0	809	16.0
1885	26.5	44.7	593	32.7	811	19.4
Tilsammen	114.4	194.0	3 265	147.2	4 047	87.6
I Gjennemsnit	22.9	38.8	653	29.4	809	17.5

Til Sammenligning hidsættes en lignende Oversigt for de nærmest foregaaende 20 Aar, hvorefter Fangsten gjennemsnitlig aarlig har udgjort:

	Stkr. Torsk. Millioner.	Lever. Tusinde hl.	Leverhol- dighed. Antal Fisk pr. hl. Lever.	Rogn. Tusinde hl.	Rognhol- dighed. Antal Fisk pr. hl. Rogn.
1876—1880	25.9	73.2	354	31.9	812
1871—1875	20.7	54.6	379	23.2	893
1866—1870	18.8	51.0	369	20.8	904
1861—1865	15.5	45.9	338	12.2	-

Middelpriserne for Fisk, Lever og Rogn under Lofotfisket er op-
givne saaledes:

Aar.	Pr. 100 Stkr. Torsk.		Pr. hl. Lever.	Pr. hl. Rogn.	Fiske- hoveder pr. 100 Stkr.
	Sløiet.	Rund.			
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	14.40	20.2	12.20	15.10	0.50
1882	21.70	26.5	16.30	11.50	0.70
1883	23.60	29.5	18.97	31.46	0.88
1884	24.40	35.2	24.30	35.52	0.71
1885	15.20	21.0	18.02	13.20	0.30
Gjennemsnit	19.86	25.75	17.96	21.36	0.62
For Femaaret 1876—1880 gjennemsnitlig	18.60	25.60	19.40	22.60	-

Efter de tidligere meddelte Opgaver skulde Priserne for de sidste 25 Aar
gjennemsnitlig kunne ansættes saaledes for sløiet og for rund Fisk:

	Sløiet.	Rund.
	Kr. pr. 100 Stkr.	Kr. pr. 100 Stkr.
1881—1885	19.86	25.75
1876—1880	18.60	25.60
1871—1875	22.60	30.60
1866—1870	16.90	26.60
1861—1865	19.50	28.90

Efter disse Priser skulde den samlede Værdi af Fangsten under Lofot-
fisket for Tiden indtil 14de April og inden Opsynsdistriktet have udgjort:

	Tusinde Kr.
for 1881	5 623
- 1882	6 662
- 1883	5 017
- 1884	5 654
- 1885	5 328
	Tilsammen 28 284
eller for 1881—1885 i Gjennemsnit	5 657
For 1876—1880 udgjorde Værdien aarlig . . .	6 709
- 1871—1875 — — —	6 007
- 1866—1870 — — —	4 996
- 1861—1865 — — —	4 760

Beregner man efter de foregaaende Opgaver, hvor stor Fangstmængde og hvor stort Udbytte der falder paa hver Mand for hvert af de fem Aar, faar man følgende Tal:

	Stkr. Fisk.	Kr.
for 1881	1 060	209
- 1882	896	234
- 1883	545	161
- 1884	612	203
- 1885	997	200
	I Gjennemsnit 802	203

Hvor smaa disse Lodder er i Sammenligning med tidligere Aar, fremgaar af følgende Oversigt for de foregaaende 20 Aar. En Mands Lod har i Gjennemsnit udgjort:

	Stkr. Fisk	Kr.
for 1861—1865	723	209
- 1866—1870	957	255
- 1871—1875	1 064	326
- 1876—1880	1 080	276
- 1881—1885	802	203

Hvad der endvidere fortjener at omtales er, at Lodderne foruden at de i Gjennemsnit var mindre, end de paa en Række af Aar har været, faldt saa usædvanlig ujevnt. Paa Grund af den før omtalte Magerhed, som Fisken led af, blev Garnfisket, navnlig for de to Aar 1882 og 1883, meget uheldigt, medens omvendt Linefiskerne gjorde det forholdsvis bedre. Desuden slog Fisket meget ulige til ved de forskjellige Vær. Da der saaledes i 1882 faldt et særdeles rigt Fiske i Østnæsfjorden, opnaaede endel Linefiskere lige indtil 1 600 Kroner i Lod.

Hvorledes Lodderne gjennemsnitsvis fordelte sig paa de forskjellige Slags Redskaber, fremgaar af følgende Tabel:

A a r .	Garnfiskere.	Linefiskere.	Dybsagnfiskere.
	Kr.	Kr.	Kr.
1881	220.00	249.00	103.00
1882	70.00	340.00	150.00
1883	70.00	210.00	70.00
1884	250.00	225.00	110.00
1885	186.00	224.00	124.00
I Gjennemsnit	159.00	249.16	112.00
For Femaaret 1876—1880 gjennemsnitlig	320.00	298.00	196.00

Tager man saa i Betragtning, at de direkte Udgifter for en Garnfisker kan ansættes til 165—180 Kr. om Aaret, for en Linefisker til 160—175 Kr. og for en Dybsagnfisker til omkring 80 Kr., vil det sees, at Garnfiskerne har gjort en daarlig Forretning. Denne Omstændighed havde naturligvis til Følge, at Brugen af Garn indskrænkedes, navnlig i 1883 og 1884, men da Fangsten i sidstnævnte Aar bedre sig, tiltog igjen i 1885 Brugen deraf. Over Forholdet mellem Antallet af Fiskere ved de forskjellige Slags Brug og disses Udbytte hidsættes efter Opsynschefens Beretning følgende Oversigt:

	Garnbrug.		Linebrug.		Dybsagn.	
	Fiskere.	Fisk.	Fiskere.	Fisk.	Fiskere.	Fisk.
	Procentvis Andel af det hele.					
1881	43.6	32.9	51.0	65.1	5.4	2.0
1882	39.9	13.2	50.3	79.2	7.8	9.6
1883	25.0	10.0	63.0	87.0	11.7	3.0
1884	27.2	30.9	64.7	65.1	8.1	4.0
1885	36.2	26.8	56.2	68.4	7.6	4.8
I Gjennemsnit for 1881—1885	34.4	22.8	57.0	73.0	8.1	4.7
Ligesaa for 1876—1880	51.2	51.5	37.8	42.4	11.0	6.1

Antallet af Leiekarle har i det forløbne Femaar holdt sig næsten i samme Høide som tidligere og udgjorde henholdsvis 3480, 3920, 3987, 3645 og 3312 eller omkring 13 Procent af det samlede Antal Fiskere med en Tendents til Nedgang.

Den Uregelmæssighed, som Lofotfisket i de forløbne fem Aar viste i flere Retninger, er egnet til at tiltrække sig Opmærksomhed. Ikke alene var Fiskens Forekomst paa de sædvanlige Pladse afvigende fra, hvad der kunde

ansees som almindeligt, men desuden var det, som allerede omtalt, ogsaa paa-tageligt, at Fiskens Ernæringsforhold var underkastet Paavirkninger, som man ikke kunde forklare sig, og som man ikke har iagttaget noget Sidestykke til i den sidste Menneskealder. Rigtig gamle Folk ved derimod at fortælle, at det tidligere har hændt, at Lofottorsken i nogle Aar omkring 1825 var lige-saa mager som i sidste Femaar.

Under disse Omstændigheder vilde det være af Interesse, om de prak-tisk-videnskabelige Undersøgelser, som for en Del Aar tilbage anstilledes ved-kommende Lofotfisket, kunde gjenoptages.

I en enkelt Retning har der af Opsynet været anstillet en Række Under-søgelser, som turde blive af stor Betydning for en heldig Udnyttning af Fisket. Allerede i Slutningen af forrige Femaar lod Opsynschefen, Kaptein i Marinen Juel, paabegynde Maalinger af Havets Temperatur i forskellige Dybder under Overfladen for at komme paa det Rene med, om Vandets Varmegrad kunde antages at have Indflydelse paa, hvor Fisken fornemmelig søgte hen. Senere har disse Undersøgelser været fortsatte og synes ialfald at have givet det Resultat, at Fiskens Forekomst staar i Forhold til Vandets Varmegrad, og at det nærmest ser ud, som Fisken fortrinsvis søger did, hvor Vandet holder en Temperatur af omkring 5 Grader Celsius. Men om dette hænger saaledes sammen, at Fisken netop søger de omhandlede Vandlag for Temperaturens Skyld, eller om Grunden muligens kunde være, at der i disse Vandlag findes en Aate, som tjener Fisken til Næring, er endnu ikke afgjort.

Vist er det, at denne Sag følges med stor Interesse ogsaa af Fiskerne, og at man i de seneste Aar er begyndt at bruge Dybvandsthermometre for at finde, hvor Fisken kan paaregnes at staa tættest. At det Offentlige der-for til Sagens Fremme yder den kraftigst mulige Haandsrækning, vil være i hele Samfundets Interesse. Kunde man med forholdsvis smaa Midler bringe til almindelig Kundskab, hvor man vil have lettest for at gjøre den rigeste Fangst, vil Udbyttet uden forøgede Anstrengelser kunne drives betydeligt op, ligesom mangan Fisker vil blive sparet for unyttigt Slid og istedet derfor gjøres delagtig i den lønnende Fangst.

Ogsaa i en anden Retning har Opsynet anstillet Undersøgelser, nemlig angaaende Lofottorskens gennemsnitlige Størrelse og Vægt. Maalingerne har endnu ikke været fortsat i saa lang Tid eller været foretaget i saa stort Antal, at man med fuld Sikkerhed tør udlede bestemte Slutninger deraf. Det kan saaledes ikke afgjøres, om det forholder sig saa, som endel Maalinger synes at tyde paa, at Fisken i Østlofoten i Gennemsnit er større end i Vest-lofoten. Derimod er det ganske paa det Rene, at Garnfisk i Gennemsnit er større end Linefisk. Dette kan ikke vel forklares saaledes, at den mindre Fisk skulde være ivrigere til at gaa paa Linerne end den større. Snarere kunde det lade sig høre, at den magrere Fisk var mere tilbøielig til at bide paa Agnet end den federe Fisk. Omvendt er der ingen Grund til at tro, at den større Fisk skulde have en stærkere Drift til at gaa imod Garnene end den mindre Fisk, hvorimod det faktiske Forhold nærmest skulde synes at

tyde paa, at man i Garnene bruger for store Masker, saa at den mindre Fisk gaar igjennem. Det ser ogsaa ud, som denne Antagelse har noget for sig. Fiskerne fra det Trondhjemske, Staværingerne, pleier nemlig at bruge Garn med mindre Masker end Nordlænderne, og den Garnfisk, som de fanger, er ogsaa mindre. Fremdeles ser man, at Garnfiskerne i de Aar, da Fisken var magrest og tyndest, nemlig i 1882 og 1883, gjorde det daarligst. I 1884 og 1885, da Garnfiskernes Fangst var bedre, var ogsaa Fisken federe og antagelig fyldigere.

Forøvrigt er Fisken ikke jevnstor, om det heller ikke kan siges, at Størrelsen er særdeles vekslende. Af og til forekommer adskillige Exemplarer, som er betydelig større end Gjennemsnittet. I 1888 fangedes saaledes en Torsk, som veiede 42 Kilogram. Men som Regel kan det opstilles, at en Garnfisk i rund Tilstand veier omkring 5 Kilogram og en Linefisk omtrent 4.5 Kilogram eller noget mindre, ligesom Vægten, forsaavidt ikke nye Indsig af større Fisk finder Sted, pleier at aftage henimod Fiskets Slutning, da Fisken paa Grund af Gydningen bliver magrere.

Sammenlignet med den Torsk, som fanges i Nordsøen og bringes paa det engelske Marked, er Lofotfisken ikke stor. En Torsk fra Doggersbank kan nemlig i Gjennemsnit regnes at veie op til 10 Kilogram, og paa det engelske Marked betales den større Fisk forholdsvis bedst. Dette er et Forhold, som bør have for Øie, fornemmelig efterat man i den senere Tid er begyndt at tænke paa muligens at skaffe sig Marked for fersk Lofottorsk i England.

Over Resultatet af de Maalinger og Veininger, som har fundet Sted i Femaaret, hid sættes følgende Oversigt:

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.	
	Garnf.	Linef.	Garnf.	Linef.	Garnf.	Linef.	Garnf.	Linef.	Garnf.	Linef.
Fiskens Længde ¹⁾	-	-	86.3	82.3	82.8	81.7	84.2	76.1	82.7	77.6
Vægt, rund	-	-	5.17	4.71	4.80	4.20	4.62	3.48	5.11	4.03
Do. , sløiet ²⁾	3.1	2.9	3.3	2.92	3.03	2.67	2.89	2.34	3.15	2.47
Do. , flækket ²⁾	-	-	3.00	2.59	2.72	2.44	2.58	2.02	2.83	2.26
Hovedets Vægt	-	-	1.03	0.93	0.81	0.83	0.91	0.71	0.93	0.78
Leverens Do.	-	-	0.21	0.17	0.17	0.13	0.23	0.15	0.24	0.20
Rognens og Melkens Do.	-	-	0.50	0.35	0.37	0.31	0.36	0.29	0.55	0.36

Som almindeligt er der efter Opsynets Slutning den 14de April foregaaet en Del Efterfiske, fornemmelig i de vestligere Vær af Lofoten. Det samlede Udbytte af dette Fiske udgjorde omtrent 3 300 000 Fisk, hvoraf 2 Millioner

¹⁾ Længden er angivet i Centimeter, Vægten i Kilogram.

²⁾ Sløiet er Fisken, naar alle Indvoldene, Lever, Rogn og Hoved er borttagne. Naar tillige Rygbenet er bortskaaret, er den flækket.

falder paa 1882 og $\frac{1}{2}$ Million paa hvert af Aarene 1881 og 1885 og 300 000 paa 1883, medens Fangsten i 1884 var ganske ubetydelig. I Femaaret 1876—1880 gav Efterfisket et Udbytte af 25 Millioner.

Den Mening, at det extraordinære Politiofsyn, som hjemles i Loven af 1857, fremdeles burde være i Virksomhed efter 14de April, saalænge Fiskeri i nogen større Mængde holder sig under Kysten, har vundet Udbredelse og Styrke. Det synes ogsaa rimeligt, at dette Krav imødekommes, eftersom den Besparelse for Statskassen, som opnaaes ved, at Opsynet hæves 14de April, neppe staar i Forhold til de Ulemper, som Fiskerne derved udsættes for, eller til det Tab af Indtægt, som foranlediges ved, at den overveiende Del af Fiskerne slutter Fisket, fordi der ikke længere er noget Opsyn.

Som ovenfor nævnt, foregaar ogsaa udenfor Opsynsdistriktet meget betydningsfulde Skreifiskerier, navnlig i Værø og Røst, Borge og Gimsø af Lofoten samt i Øksnæs, Bø og Dverberg af Vesteraalen, foruden i Trænen og Rødø af Nordre Helgeland. Skreifiskeriet i Herø og Vegø af Søndre Helgeland er mindre væsentligt.

Om det Udbytte, som de her nævnte Distrikter har havt af Skreifisket, hidsættes følgende Oversigt, der viser Antallet af Fiskere og Fangstens Størrelse og Værdi i Gjennemsnit aarlig for de 5 Aar.

Distrikter.	Antal Fiskere.	Opfisket. Tusinde Stkr. Fisk.	Udbytte. Tusinde Kroner.
Værø og Røst	1 498	1 632	387
Borge	986	796	213
Gimsø	617	329	89
Bø	997	1 070	263
Øksnæs	1 350	1 463	392
Dverberg	355	368	99
Rødø	583	296	84
Trænen	1 000	381	80
Herø	207	85	22
Vegø	76	70	18
Tilsammen i Gjennemsnit for hvert Aar . .	7 669	6 490	1 652
For Femaaret 1876—1880 var det aarlige Gjennemsnit	6 591	5 918	1 567

Slaar man Distrikterne sammen fogderivis og medregner man tillige Fisket i Lofoten, efterat Opsynet er hævet, kan man opstille følgende Oversigt over Amtets samlede Vinterskreifiskerier udenfor det egentlige Lofotfiske:

Bygderne fogderivis.	Antal Baade.	Antal Fiskere.	Udbytte.			Solgte Fiske- hoveder. Tusinder.	Udbytte i Kroner. Tusinder.
			Stykker Fisk. Tusinder.	Hl. Lever.	Hl. Rogn.		
1881.							
Søndre Helgeland . . .	33	271	200.0	551	331	70.0	51.75
Nordre Helgeland . . .	260	1 394	716.0	1 905	916	482.5	145.82
Salten	-	-	-	-	-	-	-
Lofoten og Vesteraalen .	1 396	6 938	6 531.2	14 088	7 201	749.9	1 209.51
Tilsammen	1 689	8 603	7 447.2	16 544	8 448	1 302.4	1 407.08
1882.							
Søndre Helgeland . . .	60	362	172.4	139	139	123.0	44.26
Nordre Helgeland . . .	374	1 658	973.8	693	581	353.8	199.24
Salten	-	-	-	-	-	-	-
Lofoten og Vesteraalen .	1 145	5 988	7 430.3	6 334	4 625	3 342.8	1 523.18
Tilsammen	1 579	8 008	8 576.5	7 166	5 345	3 819.6	1 766.68
1883.							
Søndre Helgeland . . .	58	242	110.0	148	128	-	28.92
Nordre Helgeland . . .	381	1 680	532.3	675	660	155.0	161.12
Salten	32	64	14.0	21	-	-	3.31
Lofoten og Vesteraalen .	1 707	7 681	5 088.1	6 491	5 259	3 623.1	1 561.05
Tilsammen	2 178	9 667	5 744.4	7 335	6 047	3 778.1	1 754.40
1884.							
Søndre Helgeland . . .	58	255	155.0	244	196	45.0	45.12
Nordre Helgeland . . .	380	1 702	530.6	1 072	810	155.0	187.72
Salten	92	229	132.0	242	155	30.0	40.28
Lofoten og Vesteraalen .	1 182	6 204	6 353.8	13 934	10 461	5 385.0	2 307.21
Tilsammen	1 712	8 390	7 171.4	15 492	11 622	5 615.0	2 580.33
1885.							
Søndre Helgeland . . .	60	278	137.0	376	265	20.0	28.79
Nordre Helgeland . . .	357	1 581	661.2	1 600	964	120.0	137.84
Salten	72	180	80.0	168	113	10.0	15.99
Lofoten og Vesteraalen .	1 101	6 146	7 480.2	15 709	10 038	2 349.0	1 565.57
Tilsammen	1 590	8 185	8 358.4	17 853	11 380	2 999.0	1 748.19

For hele Femaaret altsaa:

Fogderier.	Antal Baade.	Antal Fiskere.	Udbytte.			Solgte Fiske- hoveder. Tusinder.	Udbytte i Kroner. Tusinder.
			Stykker Fisk. Tusinder.	Hl. Lever.	Hl. Rogn.		
I Søndre Helgeland . . .	269	1 408	774.4	1 458	1 059	258.0	198.84
- Nordre Helgeland . . .	1 752	8 015	3 413.9	5 945	3 931	1 266.3	831.74
- Salten	196	473	226.0	431	268	40.0	59.58
- Lofoten og Vesteraalen	6 531	*)32 957	32 883.6	56 556	37 584	15 949.8	8 166.52
Tilsammen	8 748	42 853	37 297.9	64 390	42 842	17 514.1	9 256.68
I Gjennemsnit	1 750	8 571	7 459.6	12 878	8 568	3 502.3	1 851.34
I Gjennemsnit for forrige Femaar	1 250	6 857	6 833.5	20 125	8 759	1 099.0	1 679.40

Lægges man til det samlede Udbytte af de heromhandlede Fiskerier, der i Femaaret har givet Kr. 9 256 680.00
 endvidere Udbyttet af Torskfiskeriet i Lofoten i Opsyns-
 tiden, nemlig - 28 284 000.00

har altsaa Vintertorskfisket i det hele indbragt Kr. 37 540 680.00
 eller gennemsnitlig aarlig Kr. 7 508 136.00
 I Femaaret 1876—1880 var Udbyttet - 41 891 000.00
 eller gennemsnitlig - 8 378 200.00
 I Femaaret 1871—1875 - 36 836 311.00
 eller gennemsnitlig - 7 372 662.00
 I Femaaret 1866—1870 - 28 406 080.00
 eller gennemsnitlig - 5 681 216.00

Deltagelsen i Finmarksfisket her fra Nordland har været noget ringere end i de nærmest foregaaende 5 Aar. I det hele udgjorde nemlig Antallet af dem, som drog paa Finmarksfisket, i Gjennemsnit kun 1741 om Aaret mod 2106 i 1876—1880.

Hvormange Finmarksfiskere der falder paa de enkelte Herreder, fremgaar af følgende Tabel:

*) Heri altsaa ogsaa medregnet Deltagerne i Efterfisket i Lofoten, hvilke i Almindelighed tidligere har roet det egentlige Lofotfiske.

Herreder.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Bindalen	67	27	42	36	33
Vegø	-	5	-	-	4
Brønnø	348	83	24	63	43
Tjøttø	127	83	85	106	126
Alstahaug	205	120	103	106	144
Herø	125	75	76	94	95
Vefsen	30	21	40	54	17
Næsne	197	100	63	61	61
Hemnæs	29	47	19	20	39
Mo	4	-	-	-	2
Lurø og Trænen	48	11	1	15	1
Rødø og Melø	194	96	84	28	61
Gildeskaal	21	24	24	11	14
Beieren	-	-	1	7	2
Skjerstad	192	93	112	68	51
Saltdalen	84	85	19	9	10
Bodø Landsogn	27	36	8	36	9
Folden	35	25	17	27	22
Stegen	60	93	37	89	71
Hammerø	15	11	15	5	22
Tysfjorden	3	16	29	61	61
Ofoten	199	111	220	281	336
Lødingen	93	77	120	174	184
Vaagen	39	90	6	45	49
Borge	16	28	6	23	33
Buksnæs	43	62	26	90	44
Flakstad	-	20	2	10	16
Hadsel	46	45	46	26	57
Bø	1	21	5	1	-
Sortland	28	24	78	24	36
Øksnæs	90	68	15	27	22
Dverberg	50	25	55	7	21
Tilsammen	2 416	1 622	1 378	1 604	1 686

Efter Skreifiskets Afslutning drives udover Sommeren og Høsten forskjelligt Fiske efter Sei, Lange, Kveite, Uer, Brosme o. s. v. Fornemmelig foregaar dette Fiske i Dverberg, Bø og Øksnæs af Vesteraalen samt i Herø og Vegø af Helgeland og tildels i flere andre Herreder ude ved Kysten, om end efter en mindre Maalestok. Fisket drives for det meste fra Vær, som ligger langt ude mod Havet. Derfor bruger man ofte Udtrykket „at drage tilværø“ om dem, som reiser paa Sommerfiske.

Hvad der hidtil har gjort, at Sommerfiskerierne har spillet en forholdsvis mindre Rolle, uagtet der i Almindelighed er god Anledning til at gjøre Fangst, er Vanskelighederne med at skaffe Afsætning. I Vesteraalen og paa

enkelte Steder i Lofoten afhændes for en Del Udbyttet til Russerne, som giver Varer, fornemmelig Mel, i Bytte. I den allersidste Tid er det ogsaa blevet bragt paa Bane, at man skulde faa udvidet Loven af 9de August 1839 saaledes, at det tillodes Russerne paa samme Maade at tiltuske sig Fiskevarer inden Saltens og de Helgelandske Fogderier. Uden her at inklade sig paa en Undersøgelse af, hvorvidt en Lovforandring som foreslaaet vilde være gavnlig, kan det i ethvert Fald siges, at man neppe derved vilde kunne paaregne at faa synderlig gode Priser for Fiskevarerne. Af ganske anden Betydning vilde det være, om det lod sig gjøre — saaledes som det ogsaa i de seneste Aar har været arbeidet for — at bringe Fangsten i fersk Tilstand paa de søndenfor liggende Markeder. Skulde dette vise sig gennemførligt, turde Nordlands Sommerfiskerier tage et stort Opsving og komme til at yde et væsentligt Bidrag til Fiskerbefolkningens Velvære.

I det forløbne Femaar var Bruttoafkastningen af Sommerfiskerierne adskilligt større end i de foregaaende fem Aar. For de Herreder, hvor Fisket fornemmelig drives, stiller det sig saaledes:

	1876 — 1880.	1881 — 1885.
	Tusinde Kroner.	
Dverberg	196	550
Øksnæs	103	142
Bø	93	166
Herø	335	493
Vegø	105	110
	832	1 466

Medregnes hele Sommerfisket for alle Distrikter, faar man fogderivis følgende Tal:

A a r.	Søndre Helgeland.	Nordre Helgeland.	Salten.	Lofoten og Vesteraalen.	Tilsammen.
	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.	Tus. Kr.
1881	95.8	16.8	54.9	166.4	333.9
1882	81.7	43.3	67.4	173.7	366.1
1883	174.5	108.0	170.4	287.8	740.7
1884	211.5	27.7	92.0	220.0	551.2
1885	187.4	34.4	80.4	218.1	520.3
Tilsammen	750.9	230.2	465.1	1 066.0	2 512.2
Femaaret 1876—1880	529.0	139.0	368.0	593.0	1 629.0
— 1871—1875	-	-	-	-	3 700.0

Sildefiskerierne gav, som ovenfor nævnt, et større Bruttoudbytte, end de nogensinde har gjort, uagtet Priserne var ikke lidet lavere end forrige Femaar. Selve Fangstmængden var nemlig større, end den ellers vides at have været i et tilsvarende Tidsrum, naar undtages Femaaret 1871—1875, da

man ved Siden af det almindelige Fedsildfiske ogsaa havde Storsildfisket. Over Fangstmængderne og deres Værdi for de sidste tre Femaar meddeles følgende Oversigt:

	Fangst- mængde.	Værdi.	Gjennemsnits- pris pr. Hektoliter.
	Tus. Hektol.	Tus. Kr.	Kr.
1871—1875:			
Fedsildfisket	891.5	4 993	5.60
Storsildfisket	1 363.1	8 261	6.06
Tilsammen	2 254.6	13 254	5.87
1876—1880	1 417.7	12 720	9.00
1881—1885	1 846.3	13 720	7.43

Eiendommelig for Sildefiskerierne er deres Uregelmæssighed. Paa hvilke Steder i Amtet de fortrinsvis vil slaa til det enkelte Aar, lader sig ikke beregne. Ingen „Sildfjord“ er aarvis. Men med større eller mindre Mellemrum vil Fisket dog fornemmelig vende tilbage til endel bestemte Fjorde, hvor Silden pleier at gjøre Indsig, og hvor Fiskerne søger hen. Alt efter Fiskets Gang vil den bevægelige Fiskerbefolkning i større Mængder flytte fra den ene Sildefjord til den anden.

I forrige Femaar slog Fisket afvekslende til i Amtets 4 Fogderier, medens det i sidste Femaar hovedsagelig samlede sig paa enkelte Pladse i Salten og Vesteraalen. Overensstemmende hermed var ogsaa Fiskerbefolkningen i disse to Perioder høist ulige fordelt, saaledes som det vil sees af følgende Tabel:

Fogderier.	1876—1880.		1881—1885.	
	Antal Fiskere.	Udbytte. Tus. Kr.	Antal Fiskere.	Udbytte. Tus. Kr.
Søndre Helgeland	21 041	4 099.0	6 278	432.3
Nordre Helgeland	13 997	2 067.0	9 136	895.6
Salten	12 355	1 692.0	23 617	7 247.4
Lofoten og Vesteraalen	13 312	4 862.0	30 491	5 144.9
	60 705	12 720.0	69 522	13 720.2

I sidste Femaar var altsaa Antallet af Sildefiskere paa Helgeland langt ringere end i forrige Femaar — for Søndre Helgelands Vedkommende ikke engang Tredieparten — medens omvendt i Salten og Vesteraalen Forøgelsen gaar op til omtrent det dobbelte eller vel saa det.

Det heldigste Aar i Femaaret var 1883, da den opfiskede Mængde udgjorde over 660 000 Hektoliter, og det samlede Udbytte paa Grund af den forholdsvis gode Pris oversteg 6 Millioner Kroner eller mere end Værdien af Lofotfisket samme Aar. Selv i Storsildperiodens bedste Aar, nemlig 1871, da den samlede Sildefangst gik op til 940 000 Hektoliter, var Værdien dog ikke højere end omkring $5\frac{1}{2}$ Million.

Bedst slog Fisket i 1883 til i Bodø Landsogn, hvor der opfiskedes ikke mindre end 400 000 Hektoliter, og i Gildeskaal, hvor Fangsten udgjorde 180 000. Bodø Landsogn staar ogsaa for Femaaret med det største Udbytte i Kroner, nemlig 4 366 000.

Størst Kvantum for hele Femaaret har Hadsel, hvor der i Eidsfjorden fiskedes 375 000 Hektoliter i 1885 og desuden omkring 40 000 i hvert af Aarene 1881 og 1884. Paa Grund af de lavere Priser i 1885 naar Udbyttet for Hadsel for det hele Femaar imidlertid ikke op til stort over 3 Millioner Kroner.

I 1881 faldt endvidere et godt Fiske i Sortland (Sigerfjord), hvor Fiskepartiet naaede 125 000 Hektoliter.

Hvorledes Fisket forøvrigt fordelte sig paa de Distrikter, hvor Sildefisket i Almindelighed pleier at slaa til, og hvor der i Femaarets Løb gjordes nogen større Fangst, vil sees af efterstaaende Tabel, som omfatter 9 af Amtets væsentligste Sildedistrikter. For Sammenligningens Skyld er det tilføjet, hvor stor Fangsten for det hele Amt har været, og derefter i Procenter angivet, hvor stor Del af den samlede Fangst der falder paa de nævnte 9 Distrikter. Som det vil sees, har denne procentvise Andel vekslet mellem 71.7 % (i 1881) og 93.7 % (i 1883), hvorhos der paa de anførte 9 Distrikter for hele Femaaret falder over 85 Procent af den samlede Fangst.

Distrikter.	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		Tilsammen 1881—1885.	
	Tus. Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.
Herø	3.2	11.5	11.0	66.0	18.5	185.0	-	-	0.4	3.5	33.1	266.0
Næsne	27.8	100.0	22.2	192.0	8.0	48.0	0.4	4.0	-	-	58.4	344.0
Rødø og Melø	37.5	301.5	4.0	32.0	4.2	35.0	-	0.4	0.1	0.7	45.8	369.6
Gildeskaal	18.9	98.0	7.0	75.0	180.0	1 377.0	25.5	159.9	0.8	9.1	232.2	1 719.0
Bodø	7.0	30.0	12.0	120.0	400.0	4 000.0	18.0	216.0	-	-	437.0	4 366.0
Lødingen og Tysfjorden . .	44.5	384.0	-	-	5.9	93.6	6.5	52.0	18.0	90.0	74.9	619.6
Hadsel	43.8	481.0	4.2	46.2	3.5	38.5	40.0	480.0	392.0	1 960.0	483.5	3 005.7
Sortland	125.1	720.0	20.1	170.8	-	-	18.2	105.6	20.1	64.3	183.5	1 060.7
Bø	1.3	13.3	0.3	1.3	-	-	23.0	345.0	5.7	24.6	30.3	384.2
Tilsammen	309.1	2 139.3	80.8	703.3	620.1	5 777.1	131.6	1 362.9	437.0	2 152.2	1 578.7	12 134.8
Samlet Udbytte for Amtet . .	431.0	2 891.0	107.0	892.4	661.5		147.4		498.6	2 372.3	1 846.4	13 720.2
Den paa nævnte Distrikter faldende Procent af Fangsten	71.7		74.9		93.7	1 479.0	89.0	6 085.5	87.6		85.4	

Foruden i de anførte Distrikter fiskedes ogsaa i 1881 for over 100 000 Kr. i hvert af Distrikterne Folden, Øksnæs og Dverberg, hvor Fangstmængden udgjorde henholdsvis 15 000, 21 700 og 20 900 Hektoliter. I Brønnø derimod, som ellers oftere har gode Sildefiskerier, og hvor Udbyttet i Aarene 1876—78 gik op til Kr. 1 115 000.00, gjordes alene en mindre Fangst i de tre Aar 1881—83 og i de to sidste Aar ingen nævneværdig Fangst. Det vil ligeledes sees, at Næsne (Sjonefjord) og Herø har et forholdsvis ringe Udbytte i sidste Femaar i Sammenligning med forrige, da det samlede Udbytte var henholdsvis Kr. 1 364 000.00 og Kr. 2 104 000.00.

Over det samlede Udbyttes Fordeling fogderivis leveres følgende Oversigt:

Aar.	Søndre Helgeland.		Nordre Helgeland.		Salten.		Lofoten og Vesteraalen.		Tilsammen.	
	Tus.Hl.	Tus. Kr.	Tus.Hl.	Tus. Kr.	Tus.Hl.	Tus. Kr.	Tus.Hl.	Tus. Kr.	Tus. Hl.	Tus. Kr.
1881 . .	15.7	41.5	79.2	466.5	105.3	722.5	230.8	1 660.7	431.0	2 891.0
1882 . .	19.9	130.4	38.8	282.6	24.2	257.8	24.9	221.5	107.8	892.4
1883 . .	32.7	255.3	17.4	141.4	605.4	5 611.1	6.0	77.7	661.5	6 085.5
1884 . .	-	-	0.6	4.4	62.1	512.4	84.7	962.2	147.4	1 479.0
1885 . .	0.8	5.1	0.1	0.7	30.4	143.6	467.3	2 222.8	498.6	2 372.3
Tils.	69.1	432.3	136.1	895.6	827.4	7 247.4	813.7	5 144.9	1 846.3	13 720.2
I Femaaret 1876—80 tilsammen	405.5	4 099.0	275.2	2 067.0	174.2	1 692.0	562.8	4 862.0	1 417.7	12 720.0

Hvor stort Udbytte (i Kroner) der i det hele taget faldt paa de enkelte Herreder, hvor Sildefiske foregik, og hvormange Fiskere der paa hvert Sted deltog i disse, fremgaar af omstaaende Tabel:

Herreder.	1881.		1882.	
	Antal Fiskere.	Udbytte. Tus. Kr.	Antal Fiskere.	Udbytte. Tus. Kr.
Bindalen	-	-	-	-
Brønnø	120	21.0	600	56.0
Vegø	-	-	-	-
Tjøttø	-	-	30	5.4
Alstahaug	80	9.0	70	3.0
Herø	560	11.5	1 858	66.0
Tilsammen for Søndre Helgeland	760	41.5	2 558	130.4
Mo	-	-	390	51.6
Næsne	1 000	100.0	800	192
Hemnæs	-	-	80	2.8
Lurø og Trænen	1 277	65.0	200	4.2
Rødø og Melø	1 630	301.5	525	32.0
Tilsammen for Nordre Helgeland	3 907	466.5	1 995	282.6
Gildeskaal	740	98.0	700	75.0
Bodø	250	30.0	1 000	120.0
Skjerstad	-	-	160	54.7
Folden	700	108.0	56	8.1
Stegen	1 000	32.5	-	-
Hammerø	60	7.0	-	-
Lødingen	795	384.0	-	-
Tysfjorden	400	63.0	-	-
Ofoten	400	63.0	-	-
Tilsammen for Salten	3 945	722.5	1 916	257.8
Flakstad	150	19.6	-	-
Buksnæs	80	12.0	-	-
Borge	460	6.6	-	-
Gimsø	1 520	15.0	-	-
Vaagen	230	96.0	150	3.3
Hadsel	2 500	481.2	1 800	46.2
Sortland	3 200	720.0	400	170.8
Bø	500	13.3	240	1.2
Øksnæs	800	156.0	-	-
Dverberg	620	141.0	-	-
Tilsammen for Lofoten og Vesteraalen	10 060	1 660.7	2 590	221.5

1883.		1884.		1885.	
Antal Fiskere.	Udbytte.	Antal Fiskere.	Udbytte.	Antal Fiskere.	Udbytte.
	Tus. Kr.		Tus. Kr.		Tus. Kr.
-	-	-	-	80	1.6
170	28.8	-	-	-	-
230	5.5	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-
420	36.0	-	-	-	-
1 500	185.0	-	-	560	3.5
2 320	255.3	-	-	640	5.1
-	-	-	-	-	-
600	48.0	64	4.0	-	-
40	12.8	-	-	-	-
1 400	45.0	-	-	-	-
550	35.6	150	0.4	30	0.7
2 590	141.4	214	4.4	30	0.7
3 200	1 377.0	1 200	159.8	1 200	9.1
5 700	4 000.0	350	216.0	-	-
70	0.3	270	8.8	-	-
296	13.8	980	71.2	-	-
-	-	-	-	200	1.5
60	28.4	-	-	250	25.0
300	93.6	350	52.1	1 850	90.0
-	-	-	-	-	-
650	98.0	480	4.5	350	18.0
10 276	5 611.1	3 630	512.4	3 850	143.6
30	10.8	-	-	300	18.9
-	-	-	-	168	12.0
-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	1 050	48.0
-	-	50	1.7	1 600	87.0
800	38.5	3 500	480.0	6 770	1 960.0
-	-	270	105.5	600	64.3
-	-	1 500	345.0	764	24.6
24	28.4	200	30.0	215	8.0
-	-	-	-	-	-
854	77.7	5 520	962.2	11 467	2 222.8

Som sædvanligt, opfiskedes det største Parti med Not — henved 3 Gange saa meget som med Garn — medens Garnfiskernes samlede Antal var noget større end Notfiskernes. Hvorledes Fangsten faldt de enkelte Aar for de forskjellige Redskaber, sees af følgende Tabel, som tillige indeholder en Opgave over Sildens Gjennemsniitspris pr. Hektoliter de enkelte Aar:

A a r.	Antal Garn- fiskere.	Antal Not- fiskere.	Udbytte i Kvantum		Tilsammen.	Udbytte.	Gjennem- snits- pris pr. Hl.
			paa Garn.	paa Not.			
			Hl.	Hl.	Hl.	Tus. Kr.	Kr.
1881	9 637	9 055	93 477	337 553	431 030	2 891.0	6.70
1882	3 168	5 891	18 989	88 922	107 911	892.4	8.30
1883	8 287	7 753	180 119	481 325	661 444	6 085.5	9.17
1884	6 229	4 320	98 150	49 230	147 380	1 479.0	10.04
1885	8 600	7 402	95 610	402 960	498 570	2 372.3	4.76
			486 345	1 359 990			
I Gjennemsnit . . .	7 184	6 880	97 269	271 998	369 267	2 744.0	7.43
I Gjennemsnit for 1876—1880	5 810	6 330	80 540	203 000	283 540	2 544.0	9.00
I hele Femaaret 1881—1885					1 846 335	13 720.2	
- - - 1876—1880					1 417 700	12 720.0	
- - - 1871—1875 (Storsildfisket ikke medregnet)					891 535	4 993.0	

Opgaverne over Antallet af Fiskere maa forøvrigt antages at være for høie, da det ikke lader sig undgaa, at flere Fiskere bliver regnet mere end en Gang.

At Fangsten paa Garn er saa liden i Sammenligning med Notfangsten, hænger sammen med, at Garnfiske for det meste kun drives af Hjemfolket og for en forholdsvis kortere Tid. Udrustningen for Garnfiskeren er ogsaa mindre kostbar.

Priserne var, som det fremgaar af de ovenfor meddelte Tal, meget vekslende og i Gjennemsnit noget lavere i dette Femaar end i foregaaende, nemlig Kr. 7.43 mod Kr. 9.00 pr. Hektoliter. Bedst var de i 1884, da de i Gjennemsnit dreiede sig om Kr. 10.00, medens de det følgende Aar ikke gik op til det halve. Forøvrigt staar Garnsild i Regelen adskilligt lavere i Pris end Notsilden, da den første ikke giver en fuldt saa god Handelsvare. Under dalende Konjunkturer vil Garnsild paa Fiskepladsene ofte være omtrent usælgelig for Udførsel og har derfor sin væsentligste Betydning for Hjemmeforsyningen.

At Sildepriserne i det hele er ujevne, er ikke andet, end hvad man kan vente. Ikke alene har Sildens Kvalitet en afgjørende Betydning — den nordlandske Sild pleier forresten gjennemgaaende at være fortrinlig, — men endnu mere Størrelsen. Derfor hænder det jevnlige, at store Masser af den

fangede Sild slippes ud igjen eller, om den er optaget, bortkastes som aldeles unyttig, uagtet den unegtelig kunde afgive et særdeles værdifuldt Næringsmiddel, — og det blot af den Grund, at den holder et mindre Mærke, end der netop spørges efter paa de Markeder, Nordmændene søger. Det vilde derfor være af den største Interesse, om man søgte at finde Kjøbere ogsaa til Sild af de mindre Størrelser, og hertil turde der muligens aabne sig en Udsigt, efterat det Offentlige i den seneste Tid har udsendt Mænd for nærmere at gjøre sig bekendt med Markederne for vore Fiskeprodukter. Under enhver Omstændighed vil vor Sild have at bestaa en slem Konkurrence med den udenlandske, som i Almindelighed har udmærket sig fremfor vor ved den bedre Behandling, som er bleven den tildel. Hvad Betydning dette har for os, synes dog mere og mere at erkjendes, og det tør ogsaa med Sikkerhed siges, at Bestræbelserne kjendelig gaar i den Retning at skaffe en vel behandlet Vare.

Hvad der hos os jevnligen kan bidrage til at give Priserne en hurtig nedadgaende Tendents, er den Omstændighed, at der oftere i Løbet af ganske kort Tid kan gjøres en Flerhed af større Notstæng, hvis Indhold samtidig frembydes tilsalgs, og som det for Notens Eiere er af Vigtighed snarest muligt at faa afhændet. Det lader sig da ikke undgaa, at den ene sætter Priserne ned for den anden, og heraf benytter ikke alene Kjøberne fra første Haand sig, men ogsaa Kjøberne paa de fremmede Handelspladse. Skal de norske Interesser her kunne opretholdes, tiltrænges et stærkere Samhold end det, der ofte finder Sted. Gives der overhovedet noget Felt, hvor en saakaldet Exportforening synes kaldet til at virke noget godt, maatte det vel være, hvor det gjælder Omsætningen af den nordlandske Sild. Hvorvidt nu Handelsstanden i Nordland vil kunne slutte sig sammen og danne en Enhed, som gennem særskilt antagne Agenter lader sine Interesser varetage paa de udenlandske Handelspladse, faar Fremtiden vise.

Ligesom Tilfældet har været i de nærmest foregaaende Aar, har en stor Mængde Fiskere fra andre Amter deltaget i Sildefisket i Nordland, uden at man har nærmere Opgaver desangaaende. Det kan derfor heller ikke angives, hvor stor Andel af Sildefiskets Udbytte i Virkeligheden tilflyder Indbyggerne af Nordlands Amt.

Ved Siden af det egentlige Fedsildfiske drives ogsaa af og til Fangst af Smaasild, som dels anvendes i Husholdningerne, dels som Agn, Kreaturfoder og Gjødning. Dette Fiske gav i Femaaret noget større Udbytte end i forrige Femaar, idet Værdien udgjorde i det hele omtrent Kr. 187 000 mod Kr. 116 000. For de enkelte Aar faldt Fisket saaledes:

	Mængde. Tus. Hl.	Udbytte i Kroner.
1881	6.4	9 300.00 Kr.
1882	20.8	71 025.00 -
1883	16.3	93 700.00 -
1884	13.0	6 600.00 -
1885	4.9	6 500.00 -
	61.4	187 125.00 Kr.

Gjennemsnittsprisen var altsaa omkring 3 Kroner. Fisket faldt hovedsagelig i Søndre Helgelands Fogderi, undtagen i 1883, da Fangsten i Lofoten og Vesteraalen udgjorde 14 000 Hektoliter, og i 1885, da der i Nordre Helgeland fiskedes 1 600 Hektoliter.

Fangsten af Østers, som tildels findes i den sydligste Del af Amtet, er ubetydelig. For Femaaret er den hele Værdi opgivet til Kr. 664.00. Efter Hummer foregaar fremdeles ingen Fangst.

Over Udbyttet af samtlige Saltvandsfiskerier hidsættes følgende Oversigt, gjældende for de to sidste Femaar:

	1876—1880.	1881—1885.
	Tusinde Kroner.	
1. Lofotfisket	33 494	28 284
2. Andre Skreifiskerier	8 397	9 257
3. Fedsildfiskerierne	12 720	13 720
4. Andre Sildefiskerier	116	187
5. Sommerfiskerier efter Sei, Lange m. v.	1 629	2 512
	<hr/>	
Tilsammen	56 356	53 960
eller i Gjennemsnit aarlig	11 271	10 792
I Femaaret 1871—1875 udgjorde Udbyttet i Gjennemsnit		10 900

I denne Opgave er ikke indbefattet Værdien af det daglige Hjemfiske, der kan være af Vigtighed nok for Husholdningerne, om end nogen tilnærmedesvis Beregning derover ikke kan leveres.

Laks- og Sjørretfisket har givet et større Udbytte end i forrige Femaar, da der i det hele antoges at være opfisket ikke mere end omtrent 39 000 Kilogram Laks til en Værdi af tilsammen Kr. 26 000.

For de enkelte Aar 1881—1885 er Fangsten opgivet saaledes:

A a r.	Fangst-	Udbytte.	Gjennem-
	mængde.		sni t s p r i s
	Kg.	Kr.	pr. Kg.
1881	10 770	8 268	0.80
1882	11 031	9 678	0.90
1883	13 630	10 719	0.79
1884	28 653	21 742	0.76
1885	17 353	14 326	0.85
	<hr/>		
Tilsammen	81 437	64 733	
	<hr/>		
Gjennemsnit	16 287	12 947	0.82

Fangsten foregaar for en stor Del med Kilenøter, hvis Antal har været i Stigende, og som fornemmelig drives af Folk fra Bergenskanten.

Enkelte Lakselve har fremdeles været Gjenstand for Bortforpagtning. Men forøvrigt spiller Ferskvandsfisket her ikke den Rolle, som det kunde.

Om Tilvirkningen af Fiskeprodukterne kan det siges, at man i det væsentlige har holdt sig til de samme Tilvirkningsmaader som tidligere.

Om der altsaa forsaavidt ikke egentlig kan tales om Forandringer i Femaaret, lader det sig dog ikke negte, at man i flere Retninger har lagt større Vind end før paa at skaffe et bedre Produkt. Det er mere og mere gaaet op for Befolkningen, at man, for nogenlunde at kunne følge med i Konkurrencen med fremmede Folk paa Verdensmarkedet, maa skaffe den bedst mulige Vare. Erkjendelsen heraf har i Femaarets Løb vundet forøget Udbredelse og har efterhaanden banet Veien for den Tanke, som fornemmelig i de seneste Aar har gjort sig gjældende, at vore Fiskeprodukter saavidt muligt maa bringes frem paa de udenlandske Markeder i fersk Tilstand istedetfor som saltet eller tørret Vare. Der har ligeledes været gjort fortjenstfulde Forsøg paa at fremstille Produkter af røget Fisk og Sild, af Fiskerogn, Fiskemel o. s. v., som kunde finde Indgang som Salgsvare, og en Del saadanne Produkter, som afsendtes herfra til Fiskeriudstillingen i London 1883, opnaaede der Udmærkelse.

Efter alle Tegn at dømme, staar man paa Tilvirkningens Omraade overfor betydningsfulde Reformer, hvorom det imidlertid er for tidligt at udtale sig nærmere i denne Beretning.

Det samme gjælder for en Del vore Baadformer. Istedetfor den almindelige Nordlandsbaad har man allerede i flere Aar pleiet at bruge de saakaldte Listerbaade under Fiskerierne i Værø, ligesom samme Slags Baad i længere Tid har været den brugeligste Notbaad under Sildefiskerierne. I de senere Aar har flere Baadbyggere gjort forskjellige Forsøg for at finde nye hensigtsmæssige Former, som kunde afløse Nordlandsbaaden, ialfald som egentlig Brugsbaad under de større Fiskerier. De Arbeider, som har været leveret, har tiltrukket sig Opmærksomhed og Paaskjønnelse og synes at love, at man ogsaa her staar ligeoverfor Forbedringer af væsentlig Nytte for vore Fiskerier.

Faar man større og sødygtigere Baade, vil man muligens komme til at drive Bankfiske langs Nordlands Kyst, hvortil der efter de hidtil foretagne Dyblodninger synes at være god Anledning. For at paaskynde denne Sags Fremme fattede Nordlands Amtsformandskab i 1885 Beslutning om at indgaa med Forestilling til Regjeringen om, at Kyststrækningen langs Nordlands Amt snarest muligt ved offentlig Foranstaltning maatte blive oploddet og kartlagt.

Nordlands Fiskeriforening, som stiftedes i 1879, har fremdeles været i Virksomhed. Ved Femaarets Slutning (1885—1886) havde Foreningen 254 Medlemmer, hvoraf 177 tilhørte Foreningens 5 Underafdelinger (Kredse). Foreningen, som ellers har havt smaa Midler at raade over, har med Bistand af Hovedselskabet i Bergen udsendt 3 kyndige Mænd med Stipendium til Udstillingen i London i 1883, nemlig Albert Bernhoff, Lars Johannesen Fineide og William Martinussen, som alle tre har afgivet Indberetninger om sin Reise. Ligesaa antog Foreningen i 1884 Kandidat Fr. M. Wallem til at holde Foredrag saavel i Lofoten og Vesteraalen som i Bodø angaaende forskjellige Emner vedkommende Fiskeribedriften.

For at forberede en Revision af Lofotlovgivningen nedsatte For-

eningen, som til dette Øiemed havde opnaaet en Bevilgning af Nordlands Amtsformandskab i 1885 af Kr. 1000, en Komité, hvis Arbeide senere har været under Behandling, uden at Forslaget endnu er bragt frem til Afgjørelse. Ligesaa har Foreningen indgivet et Forslag om Udfærdigelse af Forbud mod Fangst af Fiskeyngel med Not.

Af andre Lovforslag vedkommende Fiskerierne, som i Femaaret har været paa Bane, dels i Nordlands Amtsformandskab og dels i Fiskeriforeningen, kan nævnes Forslag om Forandringer i Lovgivningen angaaende Sildefisket og om Helligdagsfisket. Begge de her nævnte Emner har senere været gransket af en kgl. Kommission.

Spørgsmaalet om Ansættelse af Fiskeriinspektører for vore Saltvandsfiskerier har først faaet sin Løsning efter Femaarets Slutning.

Angaaende Størrelsen af de Kapitaler, som er nedlagte i Fiskeribedriften hos os, og om det Nettoudbytte, som denne i det hele giver, indeholder vor officielle Statistik ikke saadanne Opgaver, at man med Sikkerhed kan udtale sig derom.

Særlig for Nordlands Vedkommende kan nogen fuldstændig Beregning ikke fremlægges. Da det imidlertid senere kunde blive Spørgsmaal om at søge tilveiebragt en nærmere Udredning af, hvilken økonomisk Betydning de nordlandske Fiskerier har, meddeles i det Følgende enkelte Oplysninger og Talstørrelser, som rigtignok ikke gjør Fordring paa at ansees for udtømmende eller fuldt paalidelige, men som maaske kunde egne sig for en fortsat Bearbejdelse.

Sammenligner man Fiskeribedriften, saaledes som den har udviklet sig hos enkelte af de større Nationer, med Fiskeribedriften hos os, viser der sig en stor Forskjel.

I fremmede Lande har man lagt sig efter at skaffe større, sødygtige Baade eller Fartøier, hvormed Fisket kan drives langt fra Land og nær sagt under alskens Veir. Samtidig er Redskaberne og Udrustningen forøvrigt saa fuldstændig som muligt. Disse Fartøier med Tilbehør, hvortil Midler for en stor Del tilveiebringes af Folk med Kapital udenfor Fiskernes egen Kreds, er derfor forholdsvis kostbare. For at kunne nyttiggjøre Fartøierne mest muligt er mange af dem indrettede paa at bruges under forskjellige Slags Fiskerier og at være i Virksomhed den største Del af Aaret, ofte med en nogenlunde stadig Besætning. Paa denne Maade kan tilveiebringes en forholdsvis stor aarlig Fangstmængde, som afsættes til fordelagtige Priser paa nærliggende Markeder. Derved kommer den hele Bedrift til at kaste af sig et Udbytte, der baade kan give Udrusteren et tilstrækkeligt Vederlag for hans i Forretningen nedlagte Kapital og sikre Fiskeren et nogenlunde rigeligt Udkomme.

Det vil let sees, at med den fuldkommene Udrustning, hvortil der vistnok kræves et større kontant Udlæg, vil man kunne spare en Del Arbeidskræfter,

hvad der igjen giver det Resultat, at det opfiskede Kvantum fordelt pr. Mand, som deltager i Fisket, forholdsvis forøges.

I Modsætning hertil drives Fisket hos os — særlig her i Nordland — efter en indskrænket Maalestok, med aabne Baade, der ikke kan holde Søen i alskens Veir, og med en billigere Udrustning. Den i Bedriften nedlagte Kapital er altsaa mindre. Til Gjengjæld kræves der forholdsvis større Mandskab til Betjening, og Størrelsen af Fangsten pr. Mand formindskes. Kommer saa hertil den store Forskjel i Prisen paa Fisken, eftersom den fanges i Nærheden af de store Forbrugsmarkeder eller, som Tilfældet er hos os, længere borte derfra, forstaar det sig selv, at det kontante Udbytte pr. Mand hos os vil blive meget mindre.

Exempelvis er det opgivet, at en engelsk Fisker i Gjennemsnit opfisker 8.5 Tons om Aaret. Prisen paa denne Fisk er ulige for de forskjellige Sorter og veksler stærkt efter Aarstiden og Markedets Stilling, ligesom Prisens Størrelse i høi Grad afhænger af, om Fisken er levende eller død. For levende Revtorsk betales i Grimsby optil Kr. 1.00 pr. Kg. og i Gjennemsnit antagelig omkring 45 Øre. I Overensstemmelse hermed er Udbyttet opgivet til Kr. 1562.00 om Aaret for hver Fisker.

Under de Fiskerier, som drives paa Grand Banks i Nordamerika, kan det aarlige Udbytte gaa op til Kr. 3 000.00 pr. Mand til Deling mellem Rederiet og Folkene.

For Nordlands Vedkommende lader tilsvarende Gjennemsnitstal sig ikke let opstille, væsentlig fordi man ikke med Sikkerhed kan opgive det samlede Antal Fiskere. Rigtignok har man Opgave over, hvormange Fiskere der deltager i Lofotfisket og de andre større Vintertorskfiskerier her i Amtet. Man ved ogsaa, hvormange Fiskere er tilstede under Fedsildfiskerierne. Men hvormange det er, som deltager i begge Slags Fiskerier, og hvor stort altsaa det virkelige Antal under begge Fiskerier tilsammen er, kjender man ikke. Fremdeles kan det ikke opgives, hvormange Fiskere deltager i Sommerfiskerierne efter Sei, Kveite, Lange osv. Som Regel kan man dog forudsætte, at alle de, som driver Sommerfiske, ogsaa har været paa Vinterfiske, og at det samlede Antal derved ikke forøges.

Heller ikke kan det med nogenlunde Nøiagtighed angives, hvor meget der opfiskes ialt af dem, som ved Siden af Fisket i Nordland ogsaa driver Fiske udenfor Amtets Grændser. Dette gjælder dels Nordlændinger, af hvilke nogle deltager i Finmarksfisket og undertiden i Sildefiskerierne i Tromsø Amt, og dels Folk fra andre Amter, som, efter at have deltaget i Lofotfisket eller i Sildefisket, kan være beskjæftigede ved Fiskeri andetsteds. Om Antallet af de Sildefiskere, som i det hele hører hjemme udenfor Amtet, savner man Besked.

Endelig kan det ikke sættes ud af Betragtning, at en ikke ringe Del af Nordlands Fiskere kun driver Fisket som en Binæring, medens de den meste Tid af Aaret er optaget med andre Sysler.

Under disse Omstændigheder vil det sees, at man ikke vil kunne istandbringe nogen Opgave over, hvormeget hver enkelt Fisker i Gjennemsnit opfisker.

Holder man sig derimod alene til de enkelte Fiskerier, vil man kunne opstille følgende Beregninger:

Fangstmængden for en Lofotfisker har i de sidste 20 Aar gjennemsnitlig udgjort omkring 980 Fisk — sidste Femaar kun 800 — og sættes Fiskens Gjennemsnitsvægt til 4.5 Kilogram eller maaske noget mere, kan altsaa Fangstmængden for hver Fisker sættes til omkring 4.5 Tons eller vel det, men for sidste Femaar kun til 3.7 Tons. Omsat i Penge har Lodden pr. Mand for de sidste 20 Aar udgjort Kr. 270 og for de 5 Aar 1881—1885 blot Kr. 203.

For dem, der har drevet Vinterfisket udenfor Lofoten, er Lodden omtrent af samme Størrelse.

I Fedsildfiskerierne har efter de ovenfor meddelte Opgaver i Gjennemsnit for de 5 Aar 1881—1885 deltaget 14 000 Fiskere om Aaret, Garnfiskere og Notfiskere underet. Det opfiskede Kvantum udgjør gjennemsnitlig 370 000 Hektoliter om Aaret eller omkring 2.5 Tons pr. Fisker til en Salgs-værdi af Kr. 195.

For de Fiskere, som har været med baade paa Vinterfiske og paa Sildefiske, kan altsaa opføres som Gjennemsnitslod for de sidste 5 Aar 6.2 Tons til en Værdi af henved 400 Kroner. Forsaavidt Vedkommende endvidere har deltaget i Finmarksfisket eller i Sommerfisket, vil der være Spørgsmaal om en noget større Fangstmængde, der, hvad Vægten angaar, muligens kunde naa op til de ovenfor nævnte 8.5 Tons, men som i Salgsværdi ialfald ikke kan sammenlignes med, hvad der opnaaes for et tilsvarende Parti Fisk paa det engelske Marked.

Vil man søge at beregne, hvor store Udgifter vore Fiskerier kræver, dels til Udrustning og dels til selve Driften, maa man for en stor Del bygge paa Skjøn, som kan være feilagtige. Men selv om man saavidt muligt synes at sikre sig mod, at Beregningerne skulde blive for høie, vil man i ethvert Fald komme til det Resultat, at Fiskeriet som Næringsvei hos os giver et meget lidet Overskud, ja, at det overhovedet kan være tvivlsomt, om det under de nuværende Forhold i Virkeligheden kan siges at lønne sig eller i det hele at bære sig.

Ved de Beregninger, som i det Følgende opstilles, er der alene taget Hensyn til, hvad der vedkommer det egentlige Fiskeri eller Fangstarbeidet. Al den Virksomhed, som knytter sig til den videre Tilgodegjørelse af Fangsten, dens Tilvirkning og Salg, ligger udenfor nærværende Undersøgelse.

Som Gjenstande, der vedkommer Udrustningen til Fiskerierne, skal særskilt omhandles:

Baade, Fiskeredskaber, Nøster (de Søhuse, hvor Baade og Redskaber opbevares) og Rorboder (de Huse, hvor Fiskerne navnlig under Vinterfiskeriet holder til).

Som Udgifter, der vedkommer selve Driften af Fiskeriet, maa regnes hvad der medgaar til

den aarlige Vedligeholdelse af de foran nævnte Gjenstande, derunder indbefattet Tab af Fiskeredskaber paa Søen,

Kost og anden personlig Udrustning for Fiskeren, saasom Skindhjyre m. v., Agn for Linefiskere.

Hvormange Baade der i det hele findes i Amtet, lader sig vanskelig bestemme. Af de mellem 3 og 4000 Baade, med Stort og Smaat, som Aar om andet bygges her nord, sælges en hel Del til andre Amter, fornemmelig til Tromsø og Finmarken, uden at det kan siges, hvormange. Desuden kjøbes søndenfra endel Baade, hvis Antal man dog heller ikke kjender.

Baaden spiller i Nordland en stor Rolle og benyttes ikke alene under Fiskerierne, men ogsaa i andre Øiemed, eftersom den almindelige Færdsel for en stor Del foregaar paa Baad. Da en og samme Baad saaledes snart kan bruges ved Fiskeri og snart paa anden Maade, lader det sig vanskelig sige, hvormange Baade i sin Helhed skal regnes som anskaffede for og anbragte udelukkende i Fiskeribedriften. Saameget vanskeligere bliver dette, som man ikke har nogetsomhelst Kjendskab til, hvormange Baade der bruges under enkelte Slags Fiskeri, nemlig Sommerfisket og det daglige Hjemmefiske. For en Del anvendes hertil Baade, som ogsaa har været benyttede under Vintertorskfisket og under Sildefiskerierne, uden at man forresten derom kan sige noget bestemt. Under enhver Omstændighed kan man dog gaa ud fra, at de Baade, som bruges ved de to største Fiskerier, nemlig Vinterfisket og Sildefisket, udgjør Flerheden af de egentlige Fiskerbaade eller idetmindste repræsenterer den største Værdi. De Baade, som ellers ved Siden af disse ogsaa bruges ved Fiskeri, hører nemlig i Regelen til de mindre.

Til Beregning af den omtrentlige Værdi af de Baade, som bruges under Vinterfiskerierne, kan man formentlig benytte sig af følgende Talstørrelser:

I 1884, da Søgningen til Lofotfisket i Femaaret var paa sit Høieste, deltog i Fisket i det hele 7188 Baade, hvoraf 1435 Garnbaade, 4982 Linebaade og 771 Dybsagnbaade. Et saa stort Antal Linebaade vides ikke tidligere at have været tilstede i Lofoten. Endnu høiere steg Antallet i 1888, da det gik op til 5363. Garnbaadene antages at have været paa sit Høieste i 1878 og 1879, da der fandtes henholdsvis 2430 og 2532. Senere er Tallet gaaet tilbage, da Garnfisket har været mindre heldigt, og naaede i 1889 ikke op til fuldt 2000.

Antageligt er det, at ikke alle de Baade, som er anskaffede for Lofotbrug, ogsaa Aar om andet sendes til Fisket, hvorimod det virkelige Antal Baade, som haves i Beredskab, er noget større. Desuden pleier man under Fisket at bruge en Del større Baade som Føringsbaade og Logisbaade.

Som vedkommende Lofotfisket kan man efter dette visselig, selv om man regner lavt, gaa ud fra, at der findes i det hele:

2300 Garnbaade,
5000 Linebaade,
1000 Dybsagnbaade.

Af disse Baade eies alene omtrent de to Trediedele i Nordland, medens Resten hører til i andre Amter.

En Garnbaad med Seil og alt andet Tilbehør — selve Fiskeredskaberne ikke medregnet — antages i Gjennemsnit at koste, naar den er ny, Kr. 500—550. Endel Baade koster ogsaa adskilligt mere.

Baadens Varighed kan omtrent ansættes til 8' Aar, og dens Værdi ved den Tid, da den kasseres, kan neppe anslaaes høiere end til 60—70 Kr.

Den aarlige Forringelse i Værdi svarer derefter til omkring 55—60 Kr. Vedligeholdelsen, Oppudsning o. s. v. koster Aar om andet Kr. 15. Med Tillæg af Renter af Anlægskapitalen repræsenterer den aarlige Udgift for en Garnbaad Kr. 95—100.

Gjennemsnitlig vil Værdien af en Garnbaad, saaledes som den for Tiden er i Brug, kunne ansættes til omkring 300—350 Kr., hvilket snarere er for lavt end for høit. For et Antal af 2300 Garnbaade giver dette omkring Kr. 750.000.

Paa samme Maade antages Værdien af en ny Linebaad, som er beregnet for omkring 4 Mand, i fuldfærdig Stand at koste omtrent Kr. 200—220. Til den aarlige Vedligeholdelse og Forringelse i Værdi kan opføres Kr. 35.

Af Linebaade, som benyttes under Lofotfisket, sælges mange ud af Distriktet og nye anskaffes i Stedet. Som Følge heraf er Linebaadene forholdsvis nye, og den nuværende Gjennemsnitsværdi kan neppe ansættes lavere end Kr. 130—140 pr. Baad.

Den samlede Værdi af 5000 Linebaade skulde saaledes udgjøre Kr. 675 000.

Til Dybsagnbaade i Lofoten benyttes for det meste 3 Mands Baade, hvis Værdi i Gjennemsnit kan ansættes til Kr. 70 eller for 1000 Baade tilsammen Kr. 70 000.

Med rundt Tal skulde man derefter kunne anslaa Værdien af de Baade, som benyttes under et Lofotfiske, eller som holdes i Beredskab for at kunne benyttes der, til en samlet Værdi af Kr. 1 500 000.

Det vilde dog ikke være rigtigt at betragte hele denne Kapital som alene vedkommende Lofotfisket, eftersom Baadene, som ovenfor bemærket, delvis ogsaa benyttes ved andre Fiskerier og i andre Øiemed. Exempelvis er det almindeligt, at de, som deltager i Finmarksfisket, dertil bruger Baade, som de har havt ved Lofotfisket. Ligesaa kommer under Sommerfiskerierne en Del af de samme Baade til Anvendelse, som har været ved Lofotfisket.

Ved de Vinterfiskerier, som drives udenfor Opsynsdistriktet, benyttes forholdsvis flere Garnbaade end under Lofotfisket, ligesom Baadene i Almindelighed er noget fuldstændigere udrustede, end Regelen er i Lofoten, hvor man har lettere for i Tilfælde at supplere sin Udrustning. Regner man efter Gjennemsnittet af det Antal Baade, som i Femaaret deltog i disse

Fiskerier, skulde Værdien for Garnbaadene kunne anslaaes til omtrent	Kr. 180 000
og af Linebaadene til	- 116 000

Tilsammen Kr. 296 000

eller naar det forholdsvis ringe Antal Dybsagnbaade medregnes, med rundt Tal til - 300 000

Lægges sidstnævnte Tal sammen med den ovenfor beregnede Værdi af Baadene ved Lofotfisket, skulde man kunne opføre den samlede Værdi for de Baade, som i det hele bruges under Vintertorskfiskerierne inden Nordlands Amt, til en Sum af Kr. 1 800 000.

Baadenes Udrustning med Redskaber under Lofotfisket kan i Gjennemsnit antages at bestaa af:

- a. for en Garnbaad (6 Mand eller lidt over) 16 Garn pr. Mand foruden Glaskavl, Dubbel, Iltoug o. s. v.

Regnes ikke Værdien efter Indkjøbsprisen, men tager man tillige Hensyn til, at Tingene for en Del altid er brugte, kan den gennemsnitlige Værdi af, hvad der til enhver Tid er i Brug, anslaaes til omtrent 150 Kr. pr. Mand,

- b. for en Linebaad (omtrent 4 Mand) 2000 Liner pr. Mand, deraf 1000 nye til Kr. 25 og 1000 brugte til Kr. 15, tilsammen Kr. 40. For Kavl, Ile og Dubbel m. m. tillægges Kr. 25,
- c. for en Dybsagnbaad (3 Mand).

Endel Fiskesnører til nogle faa Kroners Værdi.

At beregne den samlede Værdi af de Redskaber, som den til Lofoten søgende Fiskerbefolkning er i Besiddelse af, lader sig ikke med Nøiagtighed gjøre. Mange Fiskere eier nemlig Udrustning saavel for Garnfiske som for Linefiske, uden at man desangaaende har nærmere Opgave. Det kan alene siges, at naar Garnfisket i nogle Aar har slaaet mindre heldigt til, og Fiskerne derfor for en stor Del udruster sig for Linefiske, gaar Beholdningen af Garnredskaber og deres Værdi ned, — og omvendt. Holder man sig til det sidste Aar, 1889, da Garnfiskernes Antal udgjorde 11 628 og Linefiskernes 15 793, skulde Garnmændenes Udrustning, beregnet som ovenfor ansat til Kr. 150 pr. Mand, repræsentere omtrent $1\frac{3}{4}$ Million Kroner og Linemændenes, efter Kr. 65 pr. Mand, noget over 1 Million. Dybsagnbaadenes samlede Udrustning beløber sig alene til nogle faa Tusinde Kroner.

I det hele skulde Værdien af Udrustningen med Redskaber for Lofotfisket kunne anslaaes til vel $2\frac{3}{4}$ Million Kroner.

Værdien af Udrustningen til de Baade, som driver Vintertorskfiske udenfor Opsynsdistriktet, kunde beregnes omtrent paa samme Maade som ovenfor, dog saa, at der tildels bør gjøres et lidet Tillæg, fordi Udrustningen, som før antydet, maa ansees for at være noget fuldstændigere. For Garnbaadene i Røst kan f. Ex. Udrustningen ikke anslaaes lavere end til

omkring 200 Kr. pr. Mand. I det hele antages saaledes som Værdi af Udrustningen til de her omhandlede Baade at kunne opføres:

a. for Garnbaadene	Kr.	500 000
b. - Linebaadene	-	190 000

Tilsammen Kr. 690 000

Lægges hertil de ovenfor beregnede - 2 750 000

skulde den samlede Værdi af Udrustningen, det vil sige, alene af Redskaberne for Vintertorskefiskerierne,

kunne opføres til Kr. 3 440 000

Med Hensyn til denne Sum gjælder dog tildels det samme, som ovenfor blev anført angaaende Værdien af Baadene, at den ikke udelukkende kan siges at vedkomme Vintertorskefiskerierne, eftersom Redskaberne tildels ogsaa benyttes ved andre Fiskerier og forringes derved. Men nogen forholdsvis Fordeling af Udgifterne forsaavidt kan man for Øieblikket ikke opstille.

Hvis man til den senest opførte Totalsum for Redskaberne Kr. 3 440 000, lægger den ovenfor beregnede Værdi for Baadene - 1 800 000

skulde man kunne anslaa Værdien af Baade og Redskaber, som benyttes under Vintertorskefiskerierne, tilsammen til Kr. 5 240 000.

Man kommer dernæst til en Beregning af, hvad der medgaar til aarlig Vedligeholdelse af Redskaberne. Herunder vil blive at regne ikke alene, hvad der behøves for stadig at erstatte det gamle, som bliver ubrugeligt, men ogsaa hvad der under Fisket gaar tabt paa Søen.

En Garnmand vil i Almindelighed kunne holde sin Udrustning vedlige, naar han aarlig skaffer 4 nye Garn til en Pris af Kr. 11 pr. Garn og desuden til Supplering af det øvrige anvender omkring 10 Kr. For Tab af Redskaber kan formodentlig i Gjennemsnit regnes Kr. 10—15 om Aaret eller deromkring. I det hele skulde Vedligeholdelsen for en Garnmand koste omkring Kr. 65—70 aarlig. Med Tillæg af Renter af den i Udrustningen henliggende Kapital vil den aarlige Udgift under nærværende Post kunne dreie sig om en 75 Kr.

En Linefisker maa som Regel skaffe sig 1000 nye Liner om Aaret til Kr. 25, hvorhos til Fornyelse af den øvrige Udrustning medgaar omtrent 10 Kr. Regnes Renter af Anlægskapitalen, kan den aarlige Udgift for Udrustningen sættes til henved 40 Kr.

En meget væsentlig Udgift for Linefiskeren er hvad Agnet koster. For det meste bruges Sild, dels fersk og dels saltet, og for en stor Del ogsaa Blæksprut og Skjæl. Priserne er meget vekslende. Men i Gjennemsnit antages der at gaa med omtrent 40 Kr. pr. Mand under et Lofotfiske.

Som en særskilt Post, der vedkommer Vinterfiskeriernes Budget, maa opføres, hvad det koster at holde Rorboder til Indlogering af Fiskerne under selve Fisket.

Rorboderne eies for den største Del af vedkommende Værei, tildels ogsaa af Fiskerne selv. I en enkelt Rorbod huses omkring 12 Mand. For

det meste bygges to og to Boder sammen med en fælles Væg i Midten. En saadan dobbelt Bod, der er beregnet paa 24 Mand, koster ny omtrent 1200 Kroner. Da der i de senere Aar er opført et forholdsvis stort Antal nye Boder, antages Gjennemsnittsværdien for Tiden at kunne sættes til omkring 800 Kr. eller pr. Mand Kr. 33. I Lofoten haves Plads for noget over 30 000 Mand, hvorefter Rorbodernes samlede Værdi ikke kan regnes lavere end 1 Million Kroner. Regnes paa samme Maade Rorboderne udenfor Opsynsdistriktet, kan disse anslaaes til en Værdi af Kr. 200 000 eller muligens noget mere.

Tilsammen kan man vistnok for Rorboderne ikke opføre mindre end Kr. 1 200 000.

Endvidere bør medregnes, hvad det koster at skaffe Opbevaringsrum for Baade og Fiskeredskaber i de saakaldte Nøster.

Som Regel har hver Bruger her i Nordland, hvis Gaard støder til Søen, i det mindste 1 Nøst, undertiden 2. Dette gjælder baade egentlige Gaardbrugere og for det meste ogsaa Husmænd, som gjerne eier Baad. Dog gives der selvfølgelig mange, som ikke har Nøst, men leier Plads hos Andre. Man kan heller ikke regne, at alle Baade opbevares i Nøst, hvorimod en Trediedel eller Fjerdedel til enhver Tid maa antages at staa ude.

Om Antallet af Nøster i det hele eller deres omtrentlige Værdi kan her ikke meddeles nogen Opgave. Vil man derimod blot gjøre et Overslag over Værdien af de Nøster, som benyttes for Vinterfiskeriernes Skyld, kan man omtrent gaa ud fra, at et Nøst for Opbevaring af en Storbaad (Garnbaad) i Gjennemsnit ikke vil koste under Kr. 100, og at et mindre Nøst til Opbevaring af en Linebaad koster Kr. 50.

Tager man dernæst af de Baade, som benyttes ved Lofotfiskeriet og ved de andre Torskfiskerier, alene Hensyn til dem, som hører hjemme inden Nordlands Amt, og gjør man tillige et Fradrag for de Baade, som kan antages ikke at opbevares i Nøst, skulde man kunne anslaa den samlede Værdi af Nøster for Vinterfiskets Skyld til omkring 300 000 Kroner.

Hvad angaar Driftsudgifterne under Vinterfisket, er det i det foregaaende allerede forklaret, hvad Redskabsholdet m. v. koster pr. Mand. Dertil kommer Kostholdet, som med Tillæg af Logis og fornøden Skindhyre kan regnes til omkring 75 Kr. pr. Mand, for Dybsagnfiskere muligens lidt mindre. Tillægges endvidere, hvad Brugen af Baad koster, eller hvad der gennemsnitlig maa gives for Leie af Baad, kan man for de forskjellige Slags Brug opføre som de sædvanlige Udgifter:

	For en Garnfisker.	For en Linefisker.	For en Dybsagnfisker.
1. Baadleie	16—18	10	6
2. Kost, Logis, Skindhyre	75	75	70
3. Redskabshold	75	40	3
4. Agn	-	40	-
	<hr/>	<hr/>	<hr/>
	166—168	165	79

Disse Udgifter kan veksle en Del fra Aar til andet, saa at man formentlig bør opføre som Gjennemsnitsbeløb:

for en Garnfisker	Kr. 165—180
- - Linefisker	- 160—175
- - Dybsagnfisker	- 80

Til Slutning kommer man til Sildefiskerierne, som foruden af Amtets egen Befolkning ogsaa søges af mange fremmede Fiskere, fornemmelig fra det Vestenfjeldske. Da Fisket i de senere Aar ofte har slaaet godt til, er der efterhaanden bleven anskaffet en Mængde forholdsvis kostbare Notbrug. De Summer, som er anbragt paa denne Maade, synes endog at overstige, hvad Baade og Redskaber til Vinterfiskerierne tilsammen koster, medens de aarlige Driftsudgifter sammenlignelsesvis skulde være mindre.

For Aaret 1881, da Søgningen i Femaaret var størst, er Antallet af Notfiskere, som drev Sildefiske her i Amtet, opgivet til 9035. Saafremt denne Opgave ikke maatte være væsentlig urigtig, skulde der efter en Beregning af omtrent 12 Mand for hvert Notbrug i det hele have været tilstede 750 Notbrug. I Gjennemsnit kan Værdien for et Notbrug, -- deri indbefattet foruden Notbaaden og Letbaadene endvidere selve Nøterne og tilhørende Logisfartøi — ansættes til omkring 8000 Kroner, hvilket for 750 Brug giver en samlet Sum af 6 Millioner.

Den aarlige Vedligeholdelse skal omtrent kunne regnes til 10 Pct., hvad der altsaa repræsenterer en aarlig Udgift af Kr 600 000.

Foruden med Not drives ogsaa en Del Sildefiske med Garn. Efter Opgaverne for Femaaret skulde Antallet af Garnfiskere i Gjennemsnit have været omkring 7200 om Aaret. I Almindelighed drives Fisket med mindre Baade til en Gjennemsnitsværdi af omkring 70 Kroner med 3 Mand paa Baaden. Udrustningen bestaar i Regelen af 18—20 Garn til en Værdi af Kr. 150 pr. Baad. Herefter skulde man kunne ansætte Garnbaadene til en Værdi af omtrent 168 000 Kr. og Udrustningen til Kr. 360 000. Af disse Baade vil dog, som før bemærket, en Del ogsaa være benyttede under Vinterfisket.

Naar man tager i Betragtning, hvor store aarlige Udlæg Fiskerierne kræver, og man samtidig husker paa, hvor lave Fiskepriserne er — i Gjennemsnit betales paa Fiskepladsene i Nordland mindre end 6 Øre for hvert Kilogram Fisk i fersk Tilstand — maa det erkjendes, at man har den stærkeste Opfordring til at gjøre alt muligt for at opnaa en Forbedring af Fiskepriserne. For en Del kan det tænkes, at dette Maal vilde naaes, om man tilvirkede Fisken bedre eller paa andre Maader end hidtil. Men af endnu langt større Betydning vilde det være, om Transportmidlerne saa væsentlig kunde udvikles, at vor Fisk med Hurtighed og Sikkerhed kunde bringes frem til de store Forbrugspladse i fersk Tilstand. Hertil vil blandt andet udkræves, at man ved tjenlige Midler drager Omsorg for, at Fisken holder sig ubedærvet

i Løbet af den Tid, Transporten nødvendigvis medtager. Ved Siden deraf vil ogsaa tiltrænges meget samlet Arbejde for i Konkurrencen med fremmede Nationer at skaffe norske Fiskeprodukter Indgang og Anerkjendelse. Det er ikke uvæsentlige Opgaver, som saaledes foreligger for Forretningsverdenen. Men saa har man ogsaa her et Felt, hvor meget kan udrettes, og hvor store Fordele er at vinde. Af hvilken Betydning Sagen er, vil kanske lettest forstaaes, naar man tænker paa, at for hvert Øre Salgsprisen pr. Kilogram Fisk forhøies, vil Landets Indtægt — alene for Nordlands Amt — øges omkring 2 Millioner Kroner om Aaret. Det er endvidere klart, at med en Stigning i Prisen vilde ogsaa Arbejdet for at forøge Produktionen kunne udvides. I hvilken Grad dette vilde ske, lader sig ikke paa Forhaand afgjøre. Men saavidt man af de hidtil gjorte Erfaringer har kunnet dømme om Forholdene, har den Fangst, som indtil nu har fundet Sted, ikke medført den ringeste Formindskelse af Fiskemasserne.

5. Bergværksdrift.

Ligesom i forrige Femaar er det fornemmelig Sølvanvisningerne i Vefsen og Hatfjeldalen, som har tiltrukket sig Opmærksomhed. En Mængde Grubebolag er bleven dannet i Løbet af meget kort Tid — i Bergmesterens Beretning for 1883 opregnes Navnene paa ikke mindre end 44 forskjellige Bolag. Men de færreste har havt nogen Kapital at virke med. Det er alene Svenningdalens og „Jacob Knutsens“ Interessentskaber, af hvilke det sidste begyndte i 1882, som har sat iværk nogen synderlig Drift. Udsigterne for Svenningdalens Bolag var, som meddelt i forrige Beretning, i de første Aar særdeles lovende, hvad der ledede til, at man udbetalte Aktionærerne hele Overskuddet som Udbytte. Da saa Driften viste sig mindre lønnende, og der til Anlægget af et Vaskeværk for Behandling af endel fattigere Malm var medgaaet Kr. 100 000, har Bolaget havt Vanskeligheder at kjæmpe med. Af „Jacob Knutsens“ Bolag har i de 4 Aar 1882—85 været fremdrevet 421 Tons Sølvalm, der er udbragt til omtrent 216 500 Kr. med et Overskud af Kr. 72 250 foruden Værdien af Grushaldene, som er anslaaede til Kr. 25 000.

Endvidere optoges til Drift i 1884 nogle Ertsforekomster paa Leland i Lerfjorden (Alstahaug). I det hele fremdrevs omtrent 60 Tons Erts, men Resultatet skal ikke have været lønnende.

Over Produktionen af Sølverts kan for Femaaret opstilles følgende Tabel:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Tilsammen.
1. Produceret Erts:						
a. Svenningdalen . . . Tons	148	67	31	167	207	620
b. Jacob Knutsens Grube —	-	50	122	168	130	470
c. Smøraasen, Lerfjorden —	-	-	-	60	-	60
Tilsammen Tons	148	117	153	395	337	1 150
2. Produktionens Værdi, Tusinde Kroner	100	67	75	140	110	492
						I Gjennem- snit:
3. Arbejdsstyrke, Mand	41	53	77	43	64	56

Ved Langvandets Kobbergruber i Skjerstad har der i Femaaret fremdeles været anstillet Undersøgelser, uden at nogen egentlig Drift har foregaaet.

Derimod paabegyndtes i 1882 og 1883 en Forsøgsdrift ved Laxaa Gruber i Ofoten. I det hele blev fremdrevet 157 Tons Kobbermalm til en Værdi af Kr. 2500, medens Udgifterne udgjorde 6—7000 Kr.

Ved Os i Saltdalen paabegyndtes ligeledes i 1882 Driften af nogle Kobberanvisninger, som en Tid syntes ganske lovende, men Arbejdet blev ikke fortsat, da Bolaget havde opbrugt sine Midler.

Endvidere foretoges enkelte mindre væsentlige Arbejder ved Sæterdals og Granheis Kobberanvisninger i Ranen, ligesom nogle Kisforekomster paa Baasmo og Svalenget sammesteds i 1881 var Gjenstand for Prøvedrift. Fra Baasmo blev i 1884 fremdrevet 160 Ton Svovlkis, som ikke opnaaede nogen god Pris. Vattenfjordens Kobberforekomst i Gimsø (Lofoten), som for mere end 40 Aar siden var bleven prøvet, blev atter undersøgt i 1883, uden at nogen Drift kom i Gang.

Paa Maalø i Stegen har en Nikkelanvisning været Gjenstand for Drift. Efter de Analyser af Ertsen, som var foretaget i 1883, blev fremdrevet omtrent 80 Ton Nikkelmalm, hvoraf en større Del indeholdt 7 Pct. Nikkel. Udsigterne siges forøvrigt at være mindre lovende. Ligeledes er paa Gaarden Storjord i Beieren fundet Nikkel, som efter Analyse holder 4.7 Pct. Nikkel og 0.18 Pct. Kobolt. Nogen Drift er ikke kommen istand.

Af Molybdænglands har man i Saltdalen i 1885 drevet frem omtrent 7 Tons til en Værdi af Kr. 14 000.

Af Jernmalm findes paa mange Steder betydelige Leier, fornemmelig i Ranen og Salten. Paa Grund af de mindre heldige Konjunkturer er i Femaaret nogen Drift ikke foregaaet.

Som meddelt i forrige Beretning, havde et engelsk Kompani begyndt at drive et Marmorbrud i Velfjorden. Foretagendet synes dog ikke at have nogen Fremgang.

Marmorleierne i Skjerstad og Folden, som ved Undersøgelser har vist sig at indeholde særdeles betydelige Masser, og som har tiltrukket sig adskillig Opmærksomhed, har hidtil kun delvis været under Drift, men formodentlig kan man i en nærmere Fremtid vente, at større Arbeider vil blive paabegyndt.

6. Fabrik- og Industrianlæg.

Efter de modtagne Opgaver findes der i Amtet følgende Anlæg:

Teglværk	1 med	2 Arbeidere,
Skibsværfter	3 -	38 —
Fiskeguanofabriker	5 -	232 —
Trandamperier og Trankogerier	8 -	58 —
Dampsage	3 -	148 —
Vandsage	8 -	53 —
Møllebrug	5 -	6 —
Farverier	2 -	5 —
Fabrik for Hermetik	1 -	2 —
Garveri og Barkemølle	1 -	6 —
Mineralvandfabrik	1 -	4 —
Olieklædefabrik	1 -	10 —

Tilsammen 39 med 564 Arbeidere.

Af Skibsværfterne er et beliggende i Bodø By og et i Saltdalen. Som det tredie er regnet et Jægtebyggeri i Mo.

Antallet af Trandamperier og Trankogerier vilde vistnok vise sig større, naar alle mindre Anlæg blev regnet med. Opsynschefen ved Lofotfisket har nemlig i sin Beretning for 1885 opgivet det samlede Antal til 32, som var i Virksomhed paa Lænd, foruden 9, som dreves ombord i Fartøi.

Af Dampsagene er de to største, nemlig Halsøens Brug i Vefsen og Risøens Brug i Bindalen, senere nedlagte.

Foruden de 8 Vandsage kunde endvidere været opført nogle enkelte mindre, som rigtignok for det meste drives uden leiet Hjælp.

Af Farverierne er det ene med 3 Arbeidere beliggende i Bodø By, det andet i Skjerstad.

De 4 sidst opførte Fabriker er alle i Bodø By.

Blandt Fiskeguanofabrikerne er medregnet en Mølle og Guanofabrik i Vefsen, ved hvilken Produktionen for 1885 udgjorde 78 Tons Fiskeguano foruden 8 Tons Benmel.

Af Fiskeguanofabrikerne i Lofoten har Brettesnæs-Fabriken, som tilhører et engelsk Kompani og som begyndte i 1880, været i Drift i hele Femaaret.

Til det samme Kompani er ogsaa Fabriken i Sauøen gaaet over. Lerosens Fabrik, der var nedlagt et Par Aar, har gjenoptaget Driften i Aarene 1882—85. Ved Lyngvær Fabrik, som alene drives efter en mindre Maalestok, har ved Siden af Guano været tilvirket 7500 Kilogram Fiskemel.

Den samlede Produktion af Fiskeguano ved de her nævnte 4 Fabriker har i Femaaret udgjort:

i 1881	2 960 Ton,
- 1882	3 400 -
- 1883	2 430 -
- 1884	3 590 -
- 1885	4 250 -

Tilsammen 16 630 Ton.

Exporten til Udlandet af Fiskeguano fra Nordland sammenlignet med Exporten fra det hele Land stiller sig saaledes:

	Nordland.	Hele Riget.
for Femaaret 1881--1885	14 947 Ton	37 609 Ton
- — 1876—1880	14 450 -	31 974 -

Den samlede Udførselsværdi antages for Nordland at have udgjort omkring Kr. 2 038 800 mod Kr. 2 350 000 i forrige Femaar.

Tilvirkningen af Medicintran har efter Opgave udgjort:

i 1881	2 900 Hektoliter,
- 1882	1 508 —
- 1883	986 —
- 1884	4 200 —
- 1885	6 550 —

Tilsammen 16 144 Hektoliter.

I forrige Femaar 17 167 —

7. Handel og Skibsfart.

Antallet af faste Handelsmænd inden Amtet var i 1880 opgivet til 445. Nogen væsentlig Forandring i dette Antal antages ikke at være indtraadt i Femaaret.

Foruden gennem Distriktets faste Handelsmænd foregaar adskillig Om-sætning af Varer under de saakaldte Handelsstevner. Som omtalt i forrige Femaarsberetning, var det ved kongl. Resolution blevet bestemt, at de aarlige Markeder, som tidligere havde været afholdte inden Amtet, skulde nedlægges fra 1881. Denne Bestemmelse har dog vist sig at være uden synderlig Betydning. Istedetfor de tidligere Markeder er der nemlig kommet i Gang aarlige Møder eller Handelsstevner, som de kaldes, paa de samme Pladse, hvor Markederne holdtes, og Tilstrømningen af Handlende saavel som af Folk

fra Distrikterne har været fuldkommen ligesaa stærk som før. Fornemmelig er det Handelsstevnerne paa Stokmarknæs, Bjørn og Tilrum, som har været søgt, medens Handelen paa den tidligere Markedsplads Sleipnæs har været mindre betydelig. Det synes, som disse Stevner har afløst Markederne, fordi der i Virkeligheden har været en Trang tilstede for Kjøber og Sælger til at mødes. Derfor har der ogsaa vist sig en Tilbøielighed til at faa istand lignende Stevner paa andre Steder end de gamle Markedspladse.

Som et Slags Handelsstevner kan ligeledes regnes de saakaldte Tiendebytter, som om Høsten afholdes paa enkelte Steder paa Helgeland, nemlig i Vefsen, Hemnæs og Mo, og som egentlig er kommet istand, forat Leilendingerne kunde møde til aarligt Opgjør med sine Proprietærer. Til Tiendebyttet indfinder sig en stor Del Folk fra de nærmeste Bygder for at sælge sine Produkter og gjøre Indkjøb af nødvendige Handelsvarer. Folk fra Indlandsbygderne bringer med sig Fedevarer og forskellige Slags Trævarer og Folk ude fra Kysten for det meste Fiskevarer.

En ganske væsentlig Omsætning af Handelsvarer foregaar endvidere gennem de reisende Handelskarle, som dels indfinder sig paa Fiskepladsene og under Handelsstevnerne og dels reiser gennem Bygderne. Denne Handel har i Nordland fremkaldt adskillig Misnøie og gav allerede i 1878 Anledning til, at Amtsformandskabet fattede Beslutning om at indgaa til Regjeringen med Andragende om, at der ved Lov maatte aabnes Adgang til at beskatte omreisende Handelskarle. Da nogen Lov ikke kom istand paa Stortinget, hvor Sagen i 1882 var fore, har Amtsformandskabet gjentagne Gange rettet lignende Henvendelser til Regjeringen.

I de senere Aar synes det, som en enkelt Klasse af de her omhandlede Handelsmænd, nemlig Jøder, som reiste om, fornemmelig i Lofoten under Fiskerierne, og solgte Uhre og Guldsager, har trukket sig noget tilbage.

Af Forbrugsforeninger oprettedes i forrige Femaar to, nemlig en i Saltdalen og en i Hammerø. Den første havde ved Udgangen af 1885 120 Medlemmer og omsatte for omtrent 50 000 Kroner aarlig i de tre første Aar og for Kr. 45 000 i de to sidste. Hammerø Forbrugsforening, som i 1885 havde 80 Medlemmer, omsatte i 1881 for Kr. 32 000, i 1882 for Kr. 39 000, i 1883 for Kr. 36 000 og i hvert af de to følgende Aar for Kr. 41 000.

Om Handelen i Distriktet gjælder forøvrigt fremdeles i det væsentlige, hvad derom anførtes i forrige Beretning. Almuens Produkter, som tidligere for en stor Del solgtes direkte til Handelsmænd i Bergen, sælges nu for det meste til Distriktets egne Handelsmænd, som forsyner Vedkommende med nødvendige Handelsartikler og med hvad de forresten trænger til sin Bedrift. I Almindelighed handles paa Kredit i langt større Udstrækning end gavnligt. Det vilde være af stor Betydning for Næringsveiene her nord, om dette Forhold kunde ændres. Distriktets Fiskevarer afhændes hovedsagelig til Byerne søndenfor, fornemmelig Bergen og Kristiansund. Det synes, som der gjør sig gjældende en Bestræbelse efter at indskrænke Handelen paa Bergen, bl. a. af Hensyn til de Vanskeligheder, som den bergenske Handelsstand

ved sit indbyrdes Samhold lægger de nordlandske Kunder iveien for at knytte Forbindelse med nogen anden Handelsmand end den, hos hvem man tidligere har havt sin Handel. Dette er et Forhold, som gjør sig gjældende ikke alene, hvor Vedkommende staar i Gjæld til sin Handelsmand i Bergen, men ogsaa om nogen saadan Forbindtlighed ikke er tilstede. Her er imidlertid ikke Stedet til at gaa nærmere ind paa de Eiendommeligheder ved den bergenske Handel, som har sin Rod i ældre Forhold og tidligere gjældende Lovgivning, da den nordlandske Handlendes Stilling ligeoverfor Kjøbmanden i Bergen var endnu uheldigere, end Tilfældet er nu.

Vareforsendelsen til og fra Nordland foregaar nu for den største Del med Dampskibe. De to større Dampskibsselskaber, nemlig det Bergenske og det Nordenfjeldske, som fremdeles besørger Postbefordringen saavel sydover som nordover, og som har overtaget det „Bergensk-Nordlandske“ Dampskibsselskabs Skibe, underholder en ugentlig Postrute paa Hamburg og to ugentlige Postruter paa Kristiania. Desuden har de samme Selskaber ligesom tidligere holdt i Fart et Dampskib til Besørgelse af Posten i Lofoten og Vesteraalen. Ved Siden deraf har de med særskilte Lastedampskibe underholdt en ugentlig Rute paa Bergen.

I Sommertiden har endvidere i de senere Aar nogle af Selskabernes bedste Skibe to Gange ugentlig befordret Turister til Nordkap.

At den Lettelse i Fragtfarten, som efterhaanden er opnaaet, i flere Henseender har bidraget til Distriktets Opkomst, er utvivlsomt. Paa den anden Side tør det ogsaa forudsættes, at Ruterne nu er saaledes opseilede, at man ikke af Hensyn til Nordlands Interesser længere skulde behøve at yde noget Statsbidrag — udenfor hvad Postbefordringen maatte koste — forat Dampskibsfarten fremdeles kunde blive vedligeholdt i samme Udstrækning som tidligere.

Et Bevis herpaa har man formentlig deri, at man, uagtet de før nævnte Selskaber allerede selv underholder en ugentlig Rute uden Statsbidrag, ved Siden deraf endvidere har faaet istand et eget Dampskibsselskab her i Amtet, „det Vesteraalske“, som har aabnet Fragtfart fra Vesteraalen og Lofoten til Bergen og har arbeidet noksaa heldigt uden noget Statsbidrag. I 1882 anskaffedes Dampskibet „Vesteraalen“ paa 133 Ton og i 1884 „Lofoten“ paa 256 Ton. Senere er indkjøbt „Fiskeren“ paa 389 Ton.

Lokalfarten inden Amtet besørjes, bortset fra, at det Bergenske og Nordenfjeldske Dampskibsselskab, som anført, med 1 Dampskib har overtaget Postbefordringen i Lofoten og Vesteraalen, af særskilte lokale Selskaber.

Det Saltenske Dampskibsselskab har foruden det tidligere Dampskib „Salten“ i Femaaret indkjøbt et Skib til, „Namsos“, som farer mellem Bodø og Ofoten samt den nordlige Del af Salten forøvrigt. Det Helgelandske Dampskibsselskab har ligesom tidligere to Skibe, nemlig „Helgeland“ og „Vestfold“, hvoraf det ene nærmest er at betragte som Reserveskib. Paa den sydlige Del af Helgeland har Farten fremdeles været udført ved Dampskibet „Torghatten“.

Efter de i den officielle Statistik indeholdte Opgaver skulde Antallet af de i Amtet hjemmehørende Fartøier ved Udgangen af 1885 have udgjort:

	Seilfartøier.		Dampskibe.		Tilsammen.	
	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.	Antal.	Drægtighed.
		Ton.		Ton.		Ton.
a. I Byerne	16	721	4	542	20	1 263
b. - Landdistriktet	322	13 105	13	839	335	13 944
Tilsammen	338	13 826	17	1 381	355	15 207
Ved Udgangen af 1880	326	13 786	12*)	1 304*)	338*)	15 090*)

Nogen nævneværdig Forøgelse af Læstedrægtigheden skulde altsaa ikke have fundet Sted. Men Opgaverne kan neppe ansees fuldt udtømmende, da mange mindre Fartøier tør være forbigaaede, fordi de ikke er udstyrede med Nationalitetsbevis. Forøvrigt antages nogen Forandring forsaavidt at være indtraadt, som Antallet af de egentlige „Nordfar-Jægter“ til Fragtfart paa Bergen visselig er gaaet ned, medens en tilsvarende Forøgelse er foregaaet med Hensyn til Antallet af andre Fartøier, navnlig af saadanne, som benyttes under Sildefiskerierne. Saalænge disse staar paa, besøges Distriktet desuden af en Mængde Fartøier andetstedsfra, deriblandt af en Flerhed af Dampskibe, som dels bringer Salt og Tønder og afgaar med Sild og dels deltager i Slæbning af Notbrug m. v.

Af Skibsassuranceforeninger har Amtet fremdeles kun en, nemlig „Nordlands Skibsassuranceforening“, hvis Virksomhed er i Tilbagegang, saaledes som det vil erfares af følgende Opgave:

A a r .	Antal Fartøier.	Samlet Forsikringssum.	Skadernes samlede Beløb.
		Tusinde Kr.	Tusinde Kr.
1881	130	858	40.2
1882	121	760	9.6
1883	124	716	12.7
1884	117	648	13.6
1885	106	623	14.3
Forrige Femaar gennemsnitlig aarlig	154	1 053	29.1

Hvilken Rørelse Nordlands Næringsveie fremkalder, har man et betegnende Bevis for i den voksende Mængde Breve, som Postvæsenet befordrer. I 1880

*) Deri indbefattet et Dampskib, „John Schønning“, paa 486 Ton, som gik over til et Aktieselskab i Bergen.

afsendtes fra 104 Postanstalter i Nordland 793 200 Breve eller 6.5 Pct. af det hele Lands. I 1885 var Postanstaltnernes Antal steget til 111 og Brevmængden til 1 187 000 eller over 7 Pct. af det hele Lands, Byerne iberegnet. Det er fremdeles Lofoten, som staar øverst, idet Mængden alene for Lofoten og Vesteraalens Fogderi for 1885 gaar op til 553 800 Breve.

En lignende Stigning viser sig ogsaa, hvad Brugen af Telegrafan angaar. I 1880 havde Amtet 28 Telegrafstationer og i 1885 33, af hvilke 10 alene er i Virksomhed en Del af Aaret. Antallet af afsendte og ankomne Telegrammer — deri ikke indbefattet Tjenestemeddelelser — udgjorde:

	Afsendte.	Ankomne.
i 1880	66 917	50 273
- 1885	87 543	69 650
	Tilvækst 20 626	19 377
	eller 30 Pct eller 38½ Pct.	

Denne Stigning er meget stærkere end for det øvrige Land. I 1880 udgjorde nemlig Antallet af afsendte og ankomne Telegrammer for Nordland omtrent 9 Pct. af det hele Lands, medens det for 1885 naaede op til næsten 11½ Pct.

8. Binæringer.

Af egentlige Haandværkere findes i Landdistriktet forholdsvis faa. Noget Salg af Haandværksfrembringelser til andre Distrikter foregaar ikke, hvorimod adskilligt af det, som trænges, indkjøbes dels paa Handelsstevnerne og hos de omreisende Handelskarle og dels hos Bygdens faste Handelsmænd eller fra Byerne.

Husfliden har efter de indkomne Beretninger befundet sig i nogen Fremgang i endel Herreder, hvoriblandt Hadsel, Flakstad, Hammerø, Stegen, Gildeskaal, Beieren, Næsne, Tjøttø, Herø, Hatfjelddalen og Bindalen, medens den i Flerheden af Distrikter siges at befinde sig omtrent paa samme Standpunkt som tidligere. For Alstahaug, Vegø, Velfjorden, Lødingen og Tysfjorden er det opgivet, at Tilbagegang har fundet Sted. Rimeligt er det dog, at Interessen for Husfliden i det store taget er vokset, og at Erkjendelsen af dens Betydning for Samfundet har vundet i Udbredelse. Under en Udstilling i Bodø i 1889 fik man i ethvert Fald Anledning til at erfare, at de Husflidsarbejder, som var indkomne, vidnede om større Fremgang, end man havde ventet.

Hvad der tilvirkes til Salg, er endnu fremdeles af ringe Betydning og indskrænker sig væsentlig til, at endel forarbejdede Trævarer sælges fra Hemnæs og Velfjorden. I Forbindelse dermed kunde det nævnes, at Beieren og tildels Velfjorden afhænder endel færdige Tømmerbygninger.

Den i forrige Beretning omtalte praktiske Kvindeskole har fremdeles været i Virksomhed, først paa Tjøttø og senere paa Dønnæs Gaard, og

Undervisningen har i det væsentlige været ledet med de samme Maal for Øie.

Ligesaa har de før omtalte Haandgjerningsskoler for Piger i Hadsel og Stegen samt Arbeidsskolen for Gutter i Hemnæs fortsat sin Virksomhed og arbeidet med Held, hvorhos Undervisning i Haandgjerning har været givet ved Amtsskolernes Pigekurser. Lignende Haandgjerningsskoler har ogsaa været indrettede i Vaagen og nogen Tid i Sortland

I 1883 paabegyndtes i Alstahaug med Understøttelse af Private en Snedkeri Skole for Gutter, som i 1885 havde 22 Elever.

Baadbyggeri har i Femaaret neppe været drevet i fuldt saa stor Udstrækning som i nærmest foregaaende Femaar, men er dog for enkelte Bygder, navnlig Mo, Hemnæs og Saltdalen, af væsentlig Betydning. Efter de modtagne Opgaver skulde der i 1885 være bygget følgende Baade:

i Vefsen:	10 Fembøringer til en Pris af Kr.	300	Kr.	3 000	
	25 Otringer	- - - - -	80	-	2 000
	50 Færinges	- - - - -	30	-	1 500
	300 Joller	- - - - -	10	-	3 000
					Kr. 9 500
- Velfjorden:	10 Færinges	- - - - -	30	-	300
- Bindalen:	5 Seksrumsbaade	- - - - -	150	Kr.	750
	5 Otringer	- - - - -	100	-	500
	15 Firerums	- - - - -	60	-	900
	20 Trerums	- - - - -	35	-	700
	30 Halvtredierums	- - - - -	25	-	750
	70 Trerums	- - - - -	23	-	1 610
					5 210
- Mo:	100 Storbaade	- - - - -	300	Kr.	30 000
	350 Ti- og otteaarede	- - - - -	70	-	24 500
	2 000 Fire- og seksaarede	- - - - -	32	-	64 000
	10 Joller	- - - - -	20	-	200
					118 700
- Hemnæs:	130 Tiaarede	- - - - -	320	Kr.	41 600
	50 Otteaarede	- - - - -	80	-	4 000
	10 mindre Do.	- - - - -	65	-	650
	20 Seksaarede	- - - - -	40	-	800
	20 Firaarede	- - - - -	30	-	600
	100 Toaarede	- - - - -	14	-	1 400
					49 050
- Saltdalen:	29 Fembøringer	- - - - -	200	Kr.	5 800
	89 Otringer	- - - - -	90	-	8 010
	7 Halvfemterums	- - - - -	55	-	385
	49 Firerums	- - - - -	43	-	2 107
	6 Halvfjerderums	- - - - -	40	-	240

i Saltdalen: 72 Trerums	til en Pris af Kr.	35 Kr.	2 520
234 To- og halvtredierums	-	25 -	5 850
29 Joller	til en Pris af	- 20 -	580
			Kr. 25 492

Tilsammen omtrent Kr. 208 252

Saafermt et tilsvarende Antal Baade var bygget i de øvrige 4 Aar af Perioden, hvad man forøvrigt ikke med Sikkerhed tør forudsætte, skulde den samlede Værdi for hele Femaaret omtrent udgjøre - 1 040 000
 medens Værdien for Femaaret 1876—1880 beregnedes til . . . - 1 100 000
 og - — 1871—1875 — . . . - 885 000

Jagten er fremdeles ikke af den Betydning for Distriktet, som man kunde vente. Kyndige Folk vil vide, at Mængden af Vildt, navnlig af Ryper, ikke har tiltaget, uagtet der ved Lov af 29de Mai 1879 blev sat Præmie for Udryddelse af Ræv. Grunden hertil skulde da være dels den, at Præmien med Hjemmel af den senere Lov af 20de Mai 1882 atter blev nedsat, hvorfor ogsaa Ræven blev mindre forfulgt, og dels, og kanske fornemmelig, den, at Jagten er tilladt under Parringstiden, samt at en Mængde Rypeæg ødelægges ikke alene af Rovdyr, men ogsaa af Mennesker. Gjætergutter og Gjæterhunde kappes om at lede efter Æg.

I Henhold til Beslutning af Amtsformandskabet i 1882 har i en Flerhed af Herrederne været betalt Præmie for Udryddelse af Ravn og Kraake, indtil Beslutningen i 1886 blev tilbagekaldt.

Udbyttet af Æg- og Dunvær er paa flere Steder vistnok ikke uvæsentligt. Men der bringes alligevel neppe det ud af det, som man med et fornuftigt Stel kunde opnaa. Særlig uheldigt virker Slutningsbestemmelsen i § 7 af Lov af 22de Juni 1863, hvorefter Adgangen til at borttage Æg af Ederfuglens Reder ikke er underkastet nogensomhelst Indskrænkning. Denne Bestemmelse misbruges paa flere Steder i utilbørlig Grad, saa at Hensigten med den fuldstændige Fredning af selve Ederfuglen for en Del forfeiles. Ederfuglen har forøvrigt mange Fiender, fornemmelig Ravnene, som plyndrer Rederne, og Stormaagen, som fortærer en Mængde Unger.

Elg har i den sidste Tid enkeltvis vist sig i den sydlige Del af Amtet.

Af Rovdyr er efter Opgaverne over udbetalte Præmier fældet følgende Antal:

	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Gauper.	Ørne.	Hønse- høge.	Ræve.
I 1881—1885	64	-	30	26	1 393	879	4 596
- forrige Femaar	91	1	13	9	1 344	671	1 270

Bærsamling drives fremdeles kun i ringe Udstrækning undtagen efter Multer, hvoraf Aar om andet sælges en Del. Af andre Bærsorter, saasom Bringebær, Jordbær, Tyttebær o. s. v., haves dog paa flere Steder store Mængder, som maatte kunne gjøres nyttige, især naar man tager i Betragtning, at Bærrerne her nord er særdeles aromatiske. Det var at ønske, at der i Lighed med, hvad der er skeet i det Søndenfjeldske, kunde gjøres noget for at faa istand Indsamling og Tilvirkning af Bær i Nordland, hvorved mange ledige Hænder kunde finde Sysselsættelse og Fortjeneste.

Om andre mindre Binæringer er intet særligt at mærke, uden forsaavidt den Indtægt ved Flødning og Tømmerkjørsel, som Arbeidsfolk havde, er væsentlig gaaet ned, efterat Skovdriften i det Vefsenske Vasdrag og Bindalen blev indskrænket og senere ophørte.

9. Om den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

I økonomisk Henseende kan de forløbne fem Aar neppe regnes blandt de gunstigere. Af Amtets vigtigste Næringsveie gav vistnok Jordbruget i de tre første Aar en god Høst, men i de to sidste var Udbyttet under det sædvanlige. Heller ikke var Fiskerierne, som ovenfor paaavist, saa lønnende, som Tilfældet var i de to foregaaende Femaar, navnlig fordi Lofotfisket var mindre heldigt.

Det ser derfor ud til, at Kapitaldannelsen i det forløbne Femaar har været forholdsvis liden og at endog Tilbagegang tildels har fundet Sted

I denne Retning peger de Opgaver, man har over den til Kommunerne skattelignede Formue. Efter Ligningsforretningerne for forrige Femaar var den samlede Formue øget med over 7 Millioner Kroner eller 33 Pct. medens Tilvæksten i Formue fra 1881—1885 alene skulde udgjøre lidt over 1½ Million eller 5.3 Pct. I forrige Femaar var det alene 4 Herreder, for hvilke Formuen antoges at være formindsket, for sidste Femaar derimod opgives Nedgang at have fundet Sted i 11 Herreder, tildels endog betydelig. Særlig uheldig stillet er Hatfjelddalen. I 1875 var den skattelignede Formue opført med Kr. 296 000, som i 1880 sank til Kr. 211 000 og derefter i 1885 til Kr. 108 000. Denne Nedgang er vistnok for den største Del foranlediget ved, at Distriktets Skove er bleven udhuggede, og ved, at den Arbejdsdrift, som derved fremkaldtes, senere, da Hugsten maatte indstilles, faldt bort. Under disse Omstændigheder vil Herredets Indvaanere, som alene er Leilændinger under det engelske Kompani, der har ladet Skovene hugge ud, have vanskeligt for at slaa sig igjennem.

Over Formuen i de enkelte Herreder for Aarene 1880 og 1885 meddeles følgende Oversigt, der tillige indeholder Opgave over, hvor stor den skattelignede Indtægt var for 1885:

Herreder.	Antagen Formue.			Antagen
	1880.	1885.	Procentvis Forøgelse.	Indtægt i 1885.
	Tus. Kr.	Tus. Kr.		Tus. Kr.
Bindalen	592	745	25.8	242
Brønnø	1 122	1 221	8.8	538
Velfjorden	176	218	23.9	118
Vegø	745	828	11.1	303
Tjøttø	596	743	24.7	395
Alstahaug	1 209	1 263	4.5	581
Herø	1 178	978	÷ 17.0	385
Vefsen	1 782	1 837	3.1	878
Hatfelddalen	211	108	÷ 48.8	209
Søndre Helgeland	7 611	7 941	4.3	3 649
Mo	800	883	10.4	406
Hemnæs	967	1 115	15.3	546
Næsne	1 644	1 343	÷ 18.4	437
Lurø	460	431	÷ 6.3	251
Trænen	78	137	75.6	67
Rødø	} 1 185	454	} ÷ 2.4	242
Melø		702		313
Nordre Helgeland	5 134	5 065	÷ 1.3	2 314
Gildeskaal	860	1 061	23.4	493
Beieren	416	542	30.3	242
Bodø Landdistrikt	1 122	1 465	30.6	709
Skjerstad	789	800	1.4	569
Saltdalen	689	647	÷ 6.1	261
Folden	800	992	24.0	411
Stegen	1 020	990	÷ 2.9	380
Hammerø	310	530	71.0	354
Lødingen	549	611	11.3	263
Tysfjorden	231	235	1.7	109
Evindnæs	} 461	643	} 140.1	343
Ankenæs		464		196
Salten	7 247	8 980	22.9	4 330
Værø	162	236	45.7	138
Flakstad	700	854	22.0	382
Buksnæs	1 212	1 712	41.3	703
Borge	625	614	÷ 1.8	268
Gimsø	206	185	÷ 10.3	135
Vaagen	3 822	2 087	÷ 45.4	866
Hadsel	884	1 269	43.6	782
Sortland	440	539	22.5	364
Bø	318	356	11.9	335
Øksnæs	607	626	3.1	425
Dverberg	478	543	13.6	479
Lofoten og Vesteraalen	9 454	9 021	÷ 4.6	4 877
Nordlands Amt	29 446	31 007	5.3	15 170

Naar Formuen for Vaagens Herred viser en saa stærk Tilbagegang som fra Kr. 3 822 000 til Kr. 2 087 000, bør det oplyses, at Forskjellen for en væsentlig Del hidrører fra, at en enkelt større Formue paa Grund af Dødsfald gik ud af Distriktet, og fra enkelte andre ikke ubetydelige Forandringer i Ligningen.

Den stærke Stigning, som viser sig for Evindnæs og Ankenæs, staar i Forbindelse med, at Arbejderne paa Ofoten--Luleå-Jernbanen sattes i Gang.

Undersøger man den Virksomhed, som Sparebankerne i Amtet har drevet, kan deraf sluttet til nogen økonomisk Fremgang. Den samlede Forvaltningskapital er nemlig steget fra Kr. 2 596 000 i 1880 til Kr. 3 653 000 i 1885. Tilvæksten udgjør altsaa over 1 Million Kroner eller omtrent 40 Pct. Tre nye Sparebanker er i Femaaret traadt i Virksomhed, nemlig Herø, Gildeskaal og Lødingen, hvilke dog endnu har en mindre Kapital. De ældre Banker har i det hele arbeidet med Held, saaledes som det vil sees af følgende Tabel:

Sparebanker.	1880.			1885.		
	Indskyder- nes Antal.	De forval- tede Mid- lers Beløb.	Spare- bankernes Eiendom.	Indskyder- nes Antal.	De forval- tede Mid- lers Beløb.	Spare- bankernes Eiendom.
		1000 Kr.	1000 Kr.		1000 Kr.	1000 Kr.
Brønnø	389	129	12.0	423	179	18.5
Tjøttø	179	31	4.3	149	30	5.4
Alstahaug	458	167	15.2	447	198	22.8
Herø	-	-	-	96	32	3.9
Vefsen	621	250	15.5	771	340	29.3
Hemnæs	250	31	0.9	367	50	3.3
Mo	221	57	2.0	321	105	5.8
Gildeskaal	-	-	-	122	27	1.6
Bodø	2 012	900	96.0	2 786	1 338	134.3
Saltdalen	335	97	6.2	382	110	8.5
Stegen	633	199	21.7	912	211	35.0
Hammerø	145	48	3.3	232	67	6.7
Lødingen	-	-	-	234	48	3.0
Vaagen	1 018	471	39.4	1 221	559	55.9
Hadsel	528	216	10.9	788	359	25.3
Tilsammen	6 789	2 596	227.4	9 251	3 653	359.3
Stigning mod foregaa- ende Femaar	1 639	910	96.5	2 462	1 057	131.9

Skjønt den relative Fremgang maa erkjendes at være ganske betydelig, er det alligevel klart, at de Summer, Sparebankerne har under sin Forvaltning, er smaa i Forhold til Amtets Næringsveie og dissers aarlige Afkastning.

At mange af Amtets Indvaanere har havt ondt for at opfylde sine Forpligtelser, viser sig deraf, at saavel Antallet af Exekutioner og Udpantninger som det samlede Beløb, hvorfor saadanne Forretninger er afholdt, har været i Tiltagende. Ligesaa er Antallet af Tvangsauktioner vokset, hvorimod de Summer, for hvilke Tvangssalg virkelig har fundet Sted, er gaaet ned, saaledes som det vil sees af følgende Tabel:

	Antal.	Beløb i Kr.
I. Tvangsauktioner over fast Gods.		
a. i Femaaret 1876—1880	143	308 517
b. - — 1881—1885	182	249 354
Forøgelse i sidste Femaar	27.3 Pct.	÷ 19.2 Pct.
II. Tvangsauktioner over Løsøre.		
a. i Femaaret 1876—1880	468	349 971
b. - — 1881—1885	568	206 330
Forøgelse	21.4 —	÷ 41 —
III. Exekutioner.		
a. i Femaaret 1876—1880	2 258	845 729
b. - — 1881—1885	2 649	910 800
Forøgelse	17.3 —	7.6 —
IV. Udpantninger.¹⁾		
a. i Femaaret 1876—1880	21 355	161 812
b. - — 1881—1885	21 386	224 609
Forøgelse	0.15 —	38.6 —

Forøgelsen af Pantegjælden er ikke saa stor som i forrige Femaar og staar ikke i noget ugunstigt Forhold til den Omsætning af faste Eiendomme, som har fundet Sted. I det hele er afhændet 1647 faste Eiendomme for en Kjøbesum af Kr. 2 853 908 mod 1537 og Kr. 2 541 540 i forrige Femaar. Stigningen hidrører fornemmelig fra, at Nordlands Amtskommune i 1882 indkjøbte Henningsvær for henved $\frac{1}{4}$ Million og derefter igjen solgte de i Været beliggende Huse.

Thinglæste og aflæste Panteheftelser viser, sammenlignet med forrige Femaar, følgende Tal:

	1876—1880.	1881—1885.
Thinglæsninger	Kr. 4 905 480	Kr. 4 189 660
Aflæsninger	- 1 419 211	- 1 816 663
Forskjel	Kr. 3 486 269	Kr. 2 372 997
Samlet Kjøbesum for afhændede Eiendomme	- 2 541 540	- 2 853 908

Stigningen af Pantegjælden udgjør altsaa for sidste Femaar mindre end den samlede Kjøbesum for de afhændede Eiendomme, medens Forholdet for

¹⁾ For Aarene 1881—1884 mangler Opgave fra Herø.

Femaaret 1876—1880 var omvendt. Som paapeget i forrige Beretning, var dog den tidligere stærke Forøgelse af Pantegjælden nærmest en Følge af særegne Kreditforhold og kunde ingenlunde betragtes som et Udtryk for økonomisk Tilbagegang.

Arbejds lønningerne har fremdeles staaet adskilligt høiere, navnlig for mandlige Arbeidere, end de gjennemsnitlige Lønninger i den søndenfor liggende Del af Landet, saaledes som det vil sees af efterstaaende Tabel:

	Nordlands Amt.			Hele Riget.		
	1880.	1885.	Stigning.	1880.	1885.	Stigning.
			Procent.			Procent.
Aarsløn for:						
a. Tjenestekarle	158.00	183.00	15.8	153.00	163.00	6.5
b. Tjenestepiger	56.00	61.00	8.9	63.00	73.00	15.9
Dagløn for:						
Almindelige Dagarbeidere:						
a. paa egen Kost	1.96	1.96	0.0	1.59	1.68	5.7
b. - Husbondens Kost	1.25	1.30	4.0	0.91	0.99	8.8
Do. for Kvinder:						
a. paa egen Kost	1.16	1.11	÷ 4.3	0.96	0.98	2.07
b. - Husbondens Kost	0.72	0.51	÷ 29.2	0.48	0.52	8.3

At det for den arbejdende Klasse er let at erhverve sit Brød i Nordland, kan man foruden af foranstaaende Tal ogsaa slutte af den raske Tilvækst, som Folkemængden har havt, i Særdeleshed i det sidste Tiaar. Efter Tællingen den 31te December 1875 havde Amtet ialt 104 151 Indbyggere, hvoraf paa Landdistriktet falder 101 858 og paa Byerne 2293.

Den Tilvækst, som senere har fundet Sted, er beregnet saaledes, at Befolkningen ved Udgangen af 1880 skulde udgjøre omtrent 116 000, hvoraf omkring 113 000 paa Landdistriktet og 3000 paa Byerne.

I Femaaret 1881—1885 har Stigningen vistnok i Lighed med, hvad Tilfældet var for det øvrige Land, været noget mindre, men alligevel forholdsvis stor. Den beregnede Folkemængde udgjorde ved Midten af 1885 . 122 800 og ved Midten af 1886 125 600

hvorefter den ved Udgangen af 1885 kunde ansættes til 124 200

For Tiaaret 1875—1885 kunde saaledes opstilles følgende Tabel:

	Landdistriktet.	Bodø.	Mosjøen.	Ialt.
1875	101 858	1 519	774	104 151
1885	120 220	2 824	1 156	124 200
Tilvækst	18 362	1 305	382	20 049
Procentvis aarlig	1.8	8.6	4.9	1.9

Hvor betydelig denne Stigning i Virkeligheden er, sees bedst ved en Sammenligning med, hvorledes Forholdet samtidig var i hele Landet forresten.

Rigets Befolkning udgjorde nemlig:

	Stigning i Femaaret.	
	Antal.	Procentvis aarlig.
1875: 1 813 400		
1880: 1 921 200	107 800	1.19
1885: 1 954 000	32 800	0.24
Stigning for Tiaaret	140 600	0.77

Det viser sig altsaa, at af den samlede Tilvækst i Folkemængden for hele Riget falder ikke mindre end omtrent en Syvendedel alene paa Nordlands Amt.

Desuden er det ved den omhandlede Beregning af Tilvæksten at mærke, at der, saavidt det kan sees, kun er taget Hensyn til Forskjellen mellem Fødte og Døde med Fradrag af Udvandrede. Derimod er neppe taget i Betragtning den Tilvækst, som Befolkningen har faaet ved Indflytning fra andre Landsdele. Da saadan Indflytning til Nordland stadig finder Sted og i ikke ringe Grad synes at overstige Udflytningen, turde det vise sig ved den Folketælling, som forudsættes at ville foregaa i 1890, at Amtets Folkemængde i Virkeligheden er større, end de ovenfor anførte Tal udtrykker.

Det vilde være at ønske, at Indflytningen til Nordland af dygtige og arbeidsomme Folk maatte tiltage, forat Distriktets betydelige Næringskilder kunde udnyttes bedre end hidtil.

Til nærmere Belysning af Folkemængdens Tilvækst for hvert af de 5 Aar hidsættes følgende Tabel, som tillige viser, hvor stor Dødeligheden har været:

A a r.	Fødte.	Døde.	Flere Fødte end Døde.	Udvan- drede.	Overskud efter Fradrag af Døde og Udvan- drede.	Dødelighed pr. Tusind.	Beregnet Folke- mængde ved Aarets Midte.
1881.	3 757	2 126	1 631	846	785	18.25	116 500
1882.	4 076	2 319	1 757	1 232	525	19.78	117 400
1883.	4 034	2 227	1 807	737	1 070	18.80	118 600
1884.	4 142	2 132	2 010	279	1 731	17.70	120 300
1885.	4 401	1 889	2 512	315	2 197	15.40	122 800
Tilsammen	20 410	10 693	9 717	3 409	6 308		

Udvandringen var, som det vil sees, i Femaaret ganske betydelig. I de nærmest foregaaende 5 Aar gik den ikke op til mere end 773 og i Femaaret 1871—1875 blot til 507.

Af efterstaaende Oversigt over Folkemængdens Bevægelse i Nordland i Tiden fra 1801 til 1885 vil det sees, at Tilvæksten i sidste Tiaar har været større end i noget af de foregaaende Tiaar, naar undtages, at den procentvise Tilvækst fra 1815—1825 eller efter Krigsaarene viser det høieste Ziffer:

A a r.	Antal Indbyggere.	Tilvækst fra foregaaende Tælling.	Aarlig procentvis Tilvækst i Perioden.
1801	52 192		
1815	44 262	÷ 7 930	÷ 1.1
1825	53 516	9 254	2.9
1835	59 518	6 002	1.1
1845	66 379	6 861	1.1
1855	77 587	11 208	1.7
1865	89 668	12 081	1.6
1875	104 151	14 483	1.6
1885	124 200	20 049	1.9

Sundhedstilstanden var i de tre Aar 1881—1883 mindre god, i Aarene 1884 og 1885 derimod bedre. Forøvrigt antages de hygieniske Forhold at have bedret sig adskilligt. Der bygges større og rummeligere Huse, Værelserne forsynes ofte med Slagvinduer og Rummene gjøres tildels højere under Loftet.

Til Forbedring af Sundhedsforholdene under Fiskerierne er efter Beslutninger af Amtsformandskabet anlagt et Vandværk i Urdviken ved Henningsvær og et mindre Vandværk i Fiskeværret Stamsund. Desuden er bygget et Par Brønde i Balstad, hvorhos Midler bevilgedes til Anlæg af en Brønd paa Sydholmen ved Trænen.

Med Rensligheden er det ikke altid, som det burde. Dog tør det haabes, at Indførelsen af det nyere Melkestel har medvirket til Forbedringer i flere Retninger.

Madstellet staar fremdeles tilbage og er ikke økonomisk indrettet. Drikfældighed er meget sjelden.

Af Spedalske var ved Udgangen af 1885 hjemmehørende i Nordlands Amt 172. Heraf forpleiedes 68 i Hospitaler og 104 udenfor. I 1856 udgjorde de Spedalskes Antal 273 og i 1880 188.

Spedalskheden er mest udbredt i Lurø, Rødø, Stegen, Hammerø, Tysfjorden og Buksnæs.

De Sindssyges Antal udgjorde 30te April 1885: 151 (mod 116 i 1880) og Udgifterne ved Forpleiningen Kr. 31 674.

72 behandledes paa Asyl.

39	hørte	hjemme	i	Søndre	Helgeland,
40	-	—	-	Nordre	Helgeland,
42	-	—	-	Salten,	
30	-	—	-	Lofoten	og Vesteraalen.

Flest var fra Brønnø (10), Vefsen (13), Hemnæs (16), Folden (12), Mo (9) og Næsne (8). I 3 Distrikter, nemlig Hatfjeldalen, Melø og Værø med Røst, forekom intet Tilfælde af Sindssygdøm.

Af Døvtumme underholdtes ved Institutterne med Bidrag af Amtskommunen i 1880: 22 og i 1885: 43. Stigningen skriver sig fra Loven af 8de Juni 1881.

Til Veivæsenets Fremme er i Femaaret udrettet mere end i noget tidligere tilsvarende Tidsrum. I det hele byggedes lidt over 147 Kilometer ny Vei, hvoraf 109.6 Km. Kjørevei, 3.5 Km. Ridevei og 34 Km. Vintervei, mod 129 Km. i forrige Femaar.

Alligevel er det, som er gjort, høist utilstrækkeligt i Forhold til Distriktets store Udstrækning og til den Mangel paa Veie, som her er saa stærkt fremtrædende. Skal dette vidtstrakte Amt i en nogenlunde nær Fremtid faa de nødvendigeste Veie, maa der bygges efter en ganske anden Maalestok end hidtil.

Hvor uheldigt Nordlands Amt har været stillet med Hensyn til sit Veivæsen, faar man et Indtryk af ved at gennemgaa den Plan for Kommunikationsvæsenet, som i 1866 forelagdes Stortinget. Efter denne skulde Længden af de Veie, som har været bragt paa Bane til fremtidig Udførelse, og som kunde tænkes bygget med Statsbidrag, alene for Nordlands Amt udgjøre omtrent 1100 Km., medens Længden ikke for noget andet Amt overstiger 700 Km. og for det hele Land er opført med 8071 Km. Alene Nordland skulde altsaa tiltrænge henved en Syvendedel af samtlige Veie. Omkostningerne med at bygge disse Veie er beregnede til Kr. 4 425 000 for Nordland og Kr. 49 045 540 for det hele Land, hvorefter der af Udgifterne paa Nordland skulde falde omtrent en Ellevtedel. Dertil kommer endvidere Bygdeveiene, hvortil for det hele Land er beregnet 10 Millioner Kr. Efter en af Amtsingeniøren fremlagt Plan for Veibygningen her i Amtet (Amtsforsamlingens forhandlinger for 1887, Tillæg, Side 172 og flg.) skulde i Nordland tiltrænges Bygdeveie med en samlet Længde af omtrent 737 Km., hvis Kostende er beregnet til Kr. 1 156 200 eller omtrent en Niendedel af, hvad samtlige nødvendige Bygdeveie for det hele Land anslaaes til at ville koste.

Sammenholder man hermed, hvor stor Andel af offentlige Midler Nordlands Amt hidtil har faaet til Fremme af sit Veivæsen, viser Misforholdet sig endnu uheldigere. Efter den samme Plan for Kommunikationsvæsenet har nemlig Udtællingerne vedkommende Statsveiene for det hele Tidsrum fra 1ste Juli 1824 til 30te Juni 1886 — altsaa for et Tidsrum af over 60 Aar —

udgjort tilsammen Kr. 38 980 289.84, hvoraf falder paa Nordland Kr. 889 365.89 eller blot 2.28 Pct. Undersøger man dernæst, hvormeget af de anførte Hovedsummer er udredet af Veifondet eller af Statskassen samt hvormeget af Distrikterne, kan man opstille følgende Oversigt:

	Medgaaet ialt.	Deraf			Længde bygget Vei. Km.
		Veifonds- bidrag.	Distrikts- bidrag.	Statskasse- bidrag.	
Hele Riget	Kr. 38 980 289	Kr. 28 626 121	Kr. 7 366 939	Kr. 2 987 228	5 348
Deraf Nordland	889 365	634 234	173 205	81 924	330
Den paa Nordland faldende procentvise Andel	2.28	2.21	2.35	2.75	6.18

Heraf vil det sees, at den Andel, som har tilfaldt Nordland, udgjør mindre end en Fyrtiendedel af det hele. Forholdsvis mest har Nordland faaet til de Veie, som er bygget for Statskassens Regning eller til Mellemrigsveiene, hvoraf tre fra Nordland fører til Sverige (jfr. Tallene 2.75 Pct. mod 2.28 Pct.). Samtidig har det Bidrag, som har været krævet af Distrikterne, været forholdsvis større for Nordland end for det øvrige Land. Det viser sig nemlig, at Distriktsbidraget for det hele Land i Gjennemsnit svarer til 25.7 Pct. af Veifondsbidraget, medens Forholdet for Nordland svarer til 27.3 Pct. Endvidere ser man, at de Veie, som er byggede i Nordland, er meget billigere og altsaa tarveligere udstyrede end Veiene søndenfor. Skjønt det Pengetilskud, Nordland har faaet, kun gaar op til 2.28 Pct. af det hele, udgjør alligevel Længden af de Veie, som herfor er byggede, for Nordland over 6 Pct. af det hele. Eller, med andre Ord, til at bygge en Kilometer Vei i Nordland er i Gjennemsnit ikke anvendt Halvparten af den Sum, som bruges søndenfor.

For at vise, hvorledes Nybygningen i de sidste 10 Aar er skredet fremad i Sammenligning med tidligere, hidsættes følgende Oversigt:

	Kjørevei.		Ridevei.		Vintervei.	
	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.	Km.
Nybygget i Femaaret 1881—1885 :						
a. Veie med Statsbidrag	67.4				31.0	
b. Kommunale Veie	42.2		3.5		3.0	
Tilsammen		109.6		3.5		34.0
Bygget i Femaaret 1876—1880:						
a. Veie med Statsbidrag	61.5				20.0	
b. Kommunale Veie	22.0		25.3			
Tilsammen		83.5		25.3		20.0
Tillægges tidligere byggede Veie		412.7		54.9		64.3
udgjorde Længden af Amtets Veie ved Udgangen af 1885		605.8		83.7		118.3

Det vil altsaa sees, at omtrent Tredieparten af Veiene er bygget i Løbet af de sidste 10 Aar.

Den samlede Veilængde udgjorde ved Udgangen af 1885 omtrent 808 Km. — hvoraf 605.8 Km. eller 55 norske Mil Kjørevei — mod 697 Km. ved Udgangen af forrige Femaar. Naar Tilvæksten for Femaaret ikke opgives til mere end anført, uagtet Længden af de nybyggede Veie udgjør 147 Km, skriver dette sig væsentlig fra, at en Del af de nybyggede Veie alene er Omlægninger af ældre, for det meste Rideveie.

De Veianlæg, som i Femaaret har været under Arbeide med Statsbidrag, er følgende:

(Se Tabel Side 75.)

De under No. 1, 5 og 7 anførte Anlæg er Mellemrigsveie og saaledes udelukkende byggede for Statsmidler, mod at Amtskommunen har skaffet fornøden Grund og overtager Vedligeholdelsen. Veien under No. 5, fra Mo til Uman, er bygget alene som Vintervei uden Veidække. Men da den er lagt i Sommerveisplan, vil den uden forholdsvis store Omkostninger kunne omdannes til fuld Sommervei, saasnt dette af Hensyn til Trafikens Udvikling viser sig nødvendigt. Allerede nu kan Veien paa en Maade kjøres med Hjulredskab. Efter samme Plan bygges Veien fra Hemnæs til Korgen.

Til Veien gennem Dunderlandsdalen er af Distriktet ikke udredet noget Bidrag, fordi saadant allerede paa Forhaand ansaaes ydet gennem tidligere udført Veibygning. Til Hatfjelddalsveien (No. 2) har Distriktets Bidrag udgjort en Tiendedel og for samtlige øvrige Anlæg en Fjerdedel af de kontante Udgifter.

Af de samlede Omkostninger, Kr. 290 797.00, er saaledes Kr. 238 068 00 udredede af Veifondet eller Statskassen, medens Kr. 52 729.00 er tilskudt af vedkommende Herreder. Desuden har disse efter den sædvanlige Regel tilsvaret Udgifterne til Grund osv., ligesom Amtet med Byer har ydet sit pligt-mæssige Bidrag til Landets almindelige Veifond.

For at lette Trafiken langs de tre Veilinier over til Sverige er en ny Fjeldstue bleven opført i Krutaadalen paa Veien fra Hatfjelddalen til Tärna, hvorhos Bygningerne paa Fjeldstuen Umbugten paa Veien fra Mo til Uman er bleven forøgede med et nyt Logishus. Paa Fjeldstuen Graddis i Saltdalen opførtes en ny Udhusbygning, ligesom der i 1885 blev givet Bevilgning til Bygning af et nyt Logishus.

Ved Siden af den offentlige Veibygning er ogsaa endel Veiarbeider udført udelukkende for Herredskommunernes Regning. Den samlede Byggeudgift kan ansættes til Kr. 30 571.00 mod Kr. 17 421.00 i forrige Femaar, hvorefter Stigningen ikke er mindre end 75 Pct. Heri har man et Udtryk for den inden Herredsstyrelserne raadende Erkjendelse af, at der maa arbeides kraftigt for Veivæsenets Fremgang i Nordland. Det er den samme Erkjendelse, som førte til, at Nordlands Amsformandskab efter Femaarets Udløb fattede

(Fortsættes Side 76.)

Herredet.	Veianlæggets Navn.	Udført løbende Meter.		Til Arbejdet er medgaaet.	Veibrede i Meter.	Maximums- stigning.
		Kjørevei.	Vintervei.			
				Kr.		
Hatfjelddalen.	1. Vintervei fra Hatfjelddalen til Tärna i Sverige (kun Rydning og Opstigning). .	—	31 000	6 007	2.0	
Vefsen og Hatfjelddalen.	2. Fellingfors—Hatfjelddalen	15 062	—	64 066	2.5—3.75	1/15
Vefsen.	3. Vefsen—Ranen (deraf Omlægning 2500 M.)	10 210	—	58 946	2.5—3.75	1/15
Hemnæs.	4. Hemnæs—Korgen	5 030	—	61 206	2.5—3.75	1/15
Mo.	5. Mo—Uman (Mellemrigsvei)	12 711	—	28 215	2.5—3.75	1/15
	6. Dunderlandsdalen	1) 760	—	3 896	2.5	1/15
Saltdalen.	7. Saltdalen—Rigsgrænsen (Broer)	—	38	3 320	2.5	0
Borge.	8. Fårstad—Borgefjord (Efterarbejde)	—	—	863	—	1/20
Hadsel.	9. Risebro—Grønning 2)	16 369	—	33 875	2.5—3.75	1/15
Sortland.	10. Risebro—Bygdenæs (væsentlig Broer og Stikrender)	445	—	8 285	2.5—4	0
Hadsel og Sortland.	11. Bygdenæs—Froskeland	6 731	—	16 542	3.75	1/20
Dverberg.	12. 15 Broer paa Andøen (Efterarbejde)	—	—	2 111	—	
Do.	13. Bro over Valerne (Ridevei)	90	—	3 466	2.5	0
	Tilsammen	67 408	31 038	290 797		
	I Femaaret 1876—80	61 574	20 000	267 295		

1) Omlægning.

2) Væsentlig Omlægning af ældre kommunal Ridevei.

Beslutning om Dannelsen af et Veifond for Amtskommunens Regning, hvoraf de enkelte Herredskommuner faar Tilskud til Fremme af sin Veibygning. Det er derfor at haabe, at denne Sag snart vil tage en stærkere Vækst.

De Veiarbejder, som inden de enkelte Herreder er fremmet alene for Kommunernes Regning, er følgende:

Herreder.	Nybygning. Løbende Meter.	Medgaaet.	Desuden Natural- arbejde.		Til Nybyg- ning ialt medgaaet.	I Femaaret 1876—1880 med- gik til Ny- bygning.
			Dag- antal.	Værdi.		
		Kr.		Kr.	Kr.	Kr.
1. Bindalen	250	105	-	-	105	280
2. Vegø	1 570	2 912	12	20	2 932	359
3. Brønnø	6 568	2 273	160	240	2 513	-
4. Hatfjeldalen	6 524 ¹⁾	547	774	1 238	1 785	1 393
5. Vefsen	1 200	1 368	120	180	1 548	
6. Næsne	200	202	52	83	285	
7. Mo	2 107	1 464	360	570	2 034	8 700
8. Beieren	200	102	279	440	542	2 014
9. Saltdalen	230	200	-	-	200	280
10. Folden	1 000	730	600	900	1 630	
11. Stegen og Ledingen	8 837	268	1 554	2 330	2 598	2 795
12. Borge	5 000	1 500	300	450	1 950	400 ²⁾
13. Flakstad	4 250	3 018	1 919	3 070	6 088	
14. Hadsel	50	492	10	15	507	
15. Sortland	10 700 ³⁾	4 484	685	1 370	5 854	1 200
I Femaaret 1881—1885	48 686 ¹⁾	19 665	6 825	10 906	30 571	
- — 1876—1880	47 170 ⁴⁾	12 534	2 739	4 787	17 421	

Af den samlede Nybygning er 42.2 Km. Kjørevei mod 22 Kilometer i forrige Femaar. Arbejderne er selvfølgelig i Regelen tarveligt udførte, eftersom man for Øieblikket har anseet det som en Hovedsag at skaffe Fremkomst. De nye kommunale Veie maa derfor vistnok i Almindelighed erkjendes at være mindre gode. Men om de under No. 2, 5, 13 og 15 nævnte Anlæg har Amtsingeniøren dog anført, at de er nogenlunde tilfredsstillende.

Langt større Udgifter end til Nybygning har Herrederne havt til Vedligeholdelsen af sine Veie, idet hertil for Femaaret paa det nærmeste er medgaaet Kr. 80 000.00. Hvorledes disse Udgifter fordeler sig herredsvis, fremgaar af følgende Tabel, hvori tillige gjøres Rede for Herredernes Udgifter til den kommunale Nybygning og Vedligeholdelsen underet:

¹⁾ Deraf 3524 Ridevei og 3000 Vintervei.

²⁾ Vedkommer Buksnæs.

³⁾ Forandring af Ridevei til Kjørevei.

⁴⁾ Deraf 25 294 Meter Ridevei.

	Til Vedligeholdelse medgaaet 1881—1885.			Tillagt Udgifterne til den kommunale Nybygning, er i Femaaret ialt medgaaet.
	Kontant.	Naturalarbeide.	Tilsammen.	
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtskommunen	2 715	-	2 715	2 715
Bindalen	1 626	-	1 626	1 731
Vegø	3 311	-	3 311	6 243
Brønnø	136	4 000	4 136	6 649
Velfjorden	100	-	100	100
Alstadhaug	4 350	-	4 350	4 350
Hatfeldtdalen	2 020	-	2 020	3 805
Vefsen	26 900	-	26 900	28 448
Næsne	390	-	390	675
Hemnæs	578	-	578	578
Mo	7 441	-	7 441	9 475
Melø	100	-	100	100
Beieren	1 203	2 960	4 163	4 705
Saltdalen	429	2 530	2 959	3 159
Skjerstad	1 808	-	1 808	1 808
Folden	290	-	290	1 920
Bodø Landdistrikt	2 950	-	2 950	2 950
Stegen	382	1 650	2 032	4 630
Hammerø	50	-	50	50
Lødingen	310	-	310	310
Vaagen	1 713	-	1 713	1 713
Buksnæs	3 389	-	3 389	3 389
Borge	140	800	940	2 890
Flakstad	-	-	-	6 088
Hadsel	1 265	2 760	4 025	4 532
Bø	194	150	344	344
Sortland	730	40	770	6 624
Dverberg	150	-	150	150
	64 670	14 890	79 560	110 131
I Femaaret 1876—1880			77 932	95 353

Tages endvidere med i Beregningen Herredernes Tilskud til de Veie, der er bygget med Statsbidrag, kan for Femaaret opstilles følgende Oversigt over samtlige Veiudgifter i Amtet --- deri ikke indbefattet Grundafstaaelser og Amtets Bidrag til Veifondet:

A. Af Statskassen og Veifondet:

1. Til Nybygning uden Distriktsbidrag Kr. 41 438.00
2. Til Do. med Do. (selve Distriktsbidraget ikke medregnet) - 196 630.00

Kr. 238 068.00

	Transport	Kr. 238 068.00
B. Af Kommunerne:		
1. Til Nybygning:		
a. Vedk. Statsveiene		
Distriktsbidrag	Kr. 52 729.00	
b. Vedk. kommunale Veie		
	30 571.00	
	Kr. 83 300.00	
2. Til Vedligeholdelse		
	-	79 560.00
		- 162 860.00
	Tilsammen	Kr. 400 928.00

Til Anlæg af en Jernbane fra Luleå til Ofoten blev ved kgl. Resol. af 16de Juni 1883 Koncession meddelt Ingeniørfirmaet Wilkinson & Jarvis i London. Arbejdet paabegyndtes paa norsk Side i 1885.

For at udrede Spørgsmaalet om Anlæg af en Jernbane fra Nordland til den søndenfor liggende Del af Landet blev af Amtsformandskabet i 1885 nedsat en Komité, som senere har afgivet Betænkning.

Til Dækkelse af Amtskommunens Udgifter — deri ikke indbefattet de Udtællinger, som bæres af Nordlands Medicinalfond — besluttede Amtsformandskabet udlignet:

i 1881: 12 Kr. pr. Skylddaler	
- 1882: 10 - - Do.	
- 1883: 8 - - Do. samt paa Herrederne i Henhold til Lov af 15 April 1882	Kr. 20 000
- 1884: 8 - - Do. samt paa Herrederne ligesaa	- 30 000
- 1885: 8 - - Do. samt paa Herrederne ligesaa	- 40 000

Amtskommunens Gjeld, som ved Udgangen af 1880 udgjorde omtrent Kr. 82 300.00, var ved Udgangen af 1885 steget til Kr. 105 875.00. Denne Stigning er for en væsentlig Del foranlediget ved, at det Beløb af Amtsskatten, der udlignes paa Herrederne, først forfalder til Betaling den 30te September det følgende Aar efter Udligningen, hvorfor Amtskommunens løbende Udtællinger maa dækkes ved laante Penge.

Medicinalfondets Beholdning udgjorde den 30te Juni 1885 Kr. 101 476.18, deri ikke medregnet Værdien af de Fondet tilhørende Sygehuse tilligemed disses Inventar.

Som ovenfor omtalt, fattede Amtsformandskabet i 1882 Beslutning om at indkjøbe Lofotens største Fiskevær, Henningsvær. Hensigten med dette Kjøb var dels at forebygge, at Fiskeværet skulde komme i udenlandske Kapitalisters Hænder — hvad det ellers saa ud til — og dels at sikre Fiskerne let Adgang til at blive Eiere af sine Rorboder. Herved havde man for Øie Muligheden af, at de saakaldte „Væreierforhold“, som bestaar ved en Flerhed af Fiskeværer i Romsdals Amt og tildels i Søndre Trondhjems Amt, ogsaa kunde tænkes indført i Lofoten til Skade for Fiskerne, noget, som imidlertid ikke vel kunde lade sig gjøre, naar Amtskommunen var Eier af det største Vær.

Den trufne Foranstaltning har vist sig gavnlig. I forholdsvis kort Tid har Amtskommunen afhændet samtlige Bygninger i Været, medens Eiendomsretten til Grunden fremdeles er forbeholdt Amtskommunen, som oppebærer aarlig Grundleie. Istedetfor det ene Handelssted, som fandtes i Været, da Kjøbet kom istand, oprettedes i det hele 3 Handelssteder med det Vilkaar, at flere Handelssteder ikke tillades etableret før i 1903.

Til Iværksættelse af Kjøbet for Amtskommunens Regning har nogen Udligning paa Skatteyderne eller nogen Udtælling af Amtskommunens Kasse ikke været fornøden. Kjøbesummerne for de af Amtskommunen afhændede Bygninger tilligemed de aarlige Grundafgifter er tilstrækkelige til Dækkelse af de Forpligtelser, som Amtskommunen ved Kjøbet har paataget sig, hvorhos Amtskommunen kan forudsættes at ville have et væsentligt Overskud.

Af særskilte Herredskommuner havde Amtet ved Udgangen af 1885: 39, mod 37 ved Udgangen af 1880. I Femaarets Løb er i Henhold til kgl. Resolution af 9de Marts 1883 to Herreder blev delt, nemlig Ofotens Herred i Evindnæs og Ankenæs og Rødø Herred i Rødø og Melø Herreder.

Strandstedet Kabelvaag, som i Henhold til kgl. Resolution af 2den August 1879 danner egen Kommune i Bygningsvæsenets Anliggender, har i Femaaret ansøgt om at erholde Losse- og Ladestedsrettigheder. Efterat Strandstedet i 1879 var bleven hjemsøgt af en større Ildebrand og efter foretagen Regulering gjenopbygget, brændte det atter af i 1883. Ilden var i ethvert Fald sidste Gang paasat. Efter paany at være gjenopført overensstemmende med den samme Reguleringsplan har Stedet havt nogen Fremgang som Handelssted, og Folkemængden er tiltaget. Andragendet om Tilstaaelse af Ladestedsrettigheder blev imidlertid afslaaet, dels fordi Stedet ikke havde nogen nævneværdig Forbindelse med Udlandet, og dels fordi det fandtes tvivlsomt, om Kabelvaag vilde være det beleiligste Sted som Midtpunkt for Lofotens Handelsomsætning. Paa den anden Side synes meget at tale for, at Stedet kunde komme til at danne egen Kommune adskilt fra Vaagens Herred. Men i denne Henseende lægger vor nuværende Formandskabslovgivning ikke ringe Hindringer i Veien.

B. Byerne.

Fra Magistraterne i Kjøbstaden Bodø og Ladestedet Mosjøen vedlægges Beretninger, hvortil henvises

Nordlands Amtmandsembede, Bodø den 23de December 1889.

Otto Aubert.

Beretning

om Bodø Kjøbstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Indbyggerantallet, der den 31te December 1880 udgjorde 1696, var ved Udgangen af 1885 steget til 2824, altsaa en Forøgelse i dette Femaar af 1128 — mod 212 i Femaaret 1876—1880 —, fordelt paa 237 Huse.

Af industrielle Anlæg ved Udgangen af Femaaret kan nævnes:

T. Johnsens Farveri,

Bodø Skibsværft,

V. B. Jentofts Garveri med Barkemølle,

Nordlands Preserving Company,

V. C. Gotaas's Olielædefabrik og

Bodø Mineralvandfabrik.

Af Meierier, Forbrugsforeninger, Husflids- eller Haandgjerningsskoler forefandtes ingen. Af Livsforsikrings-, Brandforsikrings- og Søforsikrings-skaber vare de fleste indenlandske og endel udenlandske repræsenterede ved Agenter, hvorimod intet saadant Selskab her havde sit Hovedsæde. I Forbindelse hermed bemærkes dog, at det gjensidige Selskab, „Nordlands Skibsassuranceforening“, har sit Kontor her i Byen. Om samme Selskabs Virksomhed eller finansielle Stilling foreligger dog ingen officielle Oplysninger.

Ved Udgangen af Femaaret indehavde 75 Personer Borgerskab, deraf 24 som Handelsborgere, 46 som Haandværksborgere, 1 som Skipperborger og 4 saavel Handels- som Haandværksborgere. Desuden indehavdes Næringsbrev af ialt 8 Kvinder, hvoraf 7 handelsberettigede og 1 haandværksberettiget.

Af de tilsammen 47 haandværksberettigede (46 Mænd og 1 Kvinde) vare:

Murere	4,
Snedkere	5,
Malere	4,
Smede	4,
Blikkenslagere	3,
Skræddere	5,
Skomagere	6,
Guldsmed	1,
Urmagere	4,
Bagere	8,
Modehandlerinde	1,
Farver	1,
Bogtrykker	1.

Af nye Institutioner eller Selskaber, oprettede i Femaaret, kan nævnes: Bodø Arbeidersamfund, stiftet i 1881. Dets Medlemsantal 31te December 1885 var 54.

Bodø Dykkerselskab, oprettet i 1884, et privat Foretagende, om hvis Virksomhed m. v. intet Officielt foreligger.

Antallet af Byens Heste og Kjør skal ved Femaarets Udløb have andraget til ca. 16 og 90.

Med Hensyn til de kommunale Skatter bemærkes, at medens disse i de 3 første Aar af Femaaret var delt i By- og Fattigskat, blev de ifølge Lov af 15de April 1882 i 1884 sammenslaaet til en under Benævnelse Byskat, idet Fattigbudgettet, efter at være særskilt opgjort, blev indlemmet blandt de øvrige Byens Udgifter.

Skatteligningen har i de forskjellige Aar stillet sig saaledes:

Aar.	Antal Skatydere.	Formue.	Antagen Næring.	Skatbar Næring.	Byskat.	Fattigskat.
		Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
1881	420	639 000	471 917	253 597	16 113.34	2 579.68
1882	452	665 000	500 894	260 864	14 272.97	3 372.27
1883	458	709 000	498 978	249 388	15 207.84	3 754.60
1884	535	816 000	542 300	252 220	18 683.50	-
1885	620	869 000	603 540	270 330	19 535.46	-

Byskatprocenten har i de forskjellige Aar været:

i 1881	Kr. 6.10 pr. 100
- 1882	- 5.25 - —
- 1883	- 5.85 - —
- 1884	- 7.00 - —
- 1885	- 6.80 - —

Fattigskatprocenten i de 3 første Aar udgjorde:

i 1881	Kr. 1.30 pr. 100
- 1882	- 1.62 - —
- 1883	- 1.70 - —

Budgettet har i Femaaret stillet sig saaledes:

Udgift.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Skolevæsenet	5 850.00	6 312.30	7 015.00	6 685.00	7 365.00
Fattigvæsenet	2 500.00	3 350.00	3 650.00	4 350.00	4 318.00
Politivæsenet	1 144.50	1 448.00	1 435.60	1 561.22	1 688.00
Vand- og Brandvæsenet	2 630.76	3 350.76	3 411.74	3 486.88	3 511.88
Feiervæsenet	836.00	827.00	815.00	869.50	1 075.50
Veivæsenet	700.00	600.00	750.00	800.00	1 200.00
Renter og Afdrag af Gjæld	6 940.60	4 997.20	4 791.30	4 481.40	4 579.50
Fængselsvæsen	200.00	200.00	240.00	240.00	300.00
Forskjellige Udgifter	1 412.40	1 408.00	1 510.00	1 520.00	1 820.00
Tilfældige Udgifter	1 155.74	1 106.74	1 181.36	1 506.00	1 292.12
Samlet Udgift	23 370.00	23 600.00	24 800.00	25 500.00	27 150.00

Indtægt.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Brændevinsafgift	2 080.00	2 080.00	2 133.33	2 666.66	2 666.66
Øl- og Vinskat	1 440.00	1 440.00	1 440.00	1 440.00	1 440.00
Afgift af Hunde	200.00	160.00	128.00	128.00	128.00
Grundafgift	550.00	560.00	580.00	600.00	700.00
Engleie, Græsleie m. m.	100.00	120.00	120.00	120.00	100.00
Feierpenge	500.00	500.00	500.00	650.00	850.00
Vandsalg samt Afgift af private Vandindtag	1 000.00	1 200.00	1 280.00	1 300.00	1 600.00
Diverse (Bøder, Forevisning af Kunstér, Leie af Saltepladse, Landslod m. v.)	-	-	-	100.00	200.00
Andel i Kirkens Fisketiende	-	-	-	-	250.00
Samlet Indtægt	5 870.00	6 060.00	6 181.33	7 004.66	7 934.66
Tilbage til Udligning paa Formue og Næring	17 500.00	17 540.00	18 618.67	18 495.34	19 215.34

Byens Gjæld, der ved Udgangen af 1880 var Kr. 78 220.61, udgjorde ved Udgangen af Femaaret:

a. til Statskassen	Kr.	13 360.44
b. - Oplysningsvæsenets Fond	-	39 150.00
c. - Bodø Sparebank:		
1. paa alm. Betingelser	Kr.	6 000.00
2. rente- og afdragsfrit		
i 5 Aar	-	32 000.00
		<u>38 000.00</u>
	Kr.	90 510.44

I Gjælden til Statskassen er indbefattet et under $\frac{10}{1}$ 79 til Drænering af Byens Myrstrækninger bevilget Beløb af 13 000 Kroner, paa hvilket Beløb endnu intet var betalt ved Femaarets Udgang. Af Byens oprindelige Gjæld til Statskassen stod altsaa da kun Kr. 360.44 tilbage.

Naar Oplysningsvæsenets Fonds Tilgodehavende nu sees at udgjøre 39 150 Kroner imod 24 172 Kroner ved forrige Femaars Udløb, beror dette paa, at der i 1881 blev optaget et nyt Laan, stort 21 000 Kroner, til Indfrielse af til forskellige Tider i Bodø Sparebank optagne, midlertidige Laan.

Det under c. 2 anførte Laan i Bodø Sparebank blev bevilget i 1877 ianledning Anlæg af Byens Vandværk og for et Tidsrum af 5 Aar. Det forfaldt 25de Mai 1882, men blev da bevilget fornyet for et lignende Tidsrum.

Byens Territorium er i Femaaret bleven forøget med et til sammes vestlige Del grænsende Jordstykke af Størrelse ca. 140 Ar, indkjøbt af Gaarden Søndre Hernæs's Grund for 800 Kroner og udlagt til Kirkegaard, der indviedes i 1885.

Værdien af Byens ældre Territorium er bleven ikke ubetydeligt forøget

ved den i forrige Beretning omhandlede Drænering af dets uregulerede Del. Af denne, der udgjorde noget over 3400 Ar, blev efter Dræneringen 1563 Ar udstykket i 12 forskellige Parceller, hvilke i 1885 bortarvefæstedes ved offentlig Auktion paa Konditioner, at hver Parcell's Kapitalværdi efter Boniteringen blev for det Halve omsat til en aarlig, stedsevarende Afgift af 5 Pct., medens den anden Halvdel af Boniteringsværdien skulde danne Minimum for Auktionsbuds Approbation. Den samlede Boniteringsværdi androg til Kr. 11 842.25
Heraf Halvdelen omsat til aarlig Afgift - 5 921.12

	Igjen Kr. 5 921.13
Den samlede Auktionssum udgjorde imidlertid	- 10 474.00

Altsaa et Overskud af Kr. 4 552.87

Af Kjøbesummen med iberegnete Renter skulde 10 Pct. erlægges inden 6 Uger efter Overdragelsen og af Restbeløbet 3 Pct. i hvert af de fem første Aar, 10 Pct. aarlig i de paafølgende 5 Aar, 12 Pct. aarlig i de derpaa følgende 4 Aar og $14\frac{7}{9}$ Pct. i de sidste Aar, — alt efter den af vedkommende Komité udarbejdede Plan. Den aarlige Afgift af de bortarvefæstede Stykker andrager til nær 300 Kroner aarlig.

Resten af det drænerede Territorium — noget over 1800 Ar — blev besluttet indtaget i det Strøg, til hvis Regulering de første Skridt blev gjort i 1885.

Dræneringen har bragt Byen nogen Fordel i pekuniær Henseende, ligesom den har bidraget betydeligt til, at Byens Omgivelser paa denne Kant ere blevne forskjønnede, idet Øiet nu mødes af grønlædte og indgjærdede Markstykker istedetfor de forhen sammesteds beliggende øde Myrstrækninger. Jordsmonnet viser sig at være godt og rigtbærende, omend tildels tungt at bearbejde. De sanitære Fordele, Dræneringen har bragt Byen, er af mindre Betydning, da dens Beliggenhed er særdeles fri, og den stadigt er udsat for Luftstrømninger saavel fra Havet som fra Saltens Dalfører.

Som foran berørt, blev i 1885 en Begyndelse gjort til at faa Kjøbstadens Grænser udvidet, idet Størsteparten af hvad der var tilbage af Byens Territorium, efterat Myrparcellerne var udstykkede, besluttedes reguleret. Nogen endelig Ordning af dette Forhold var dog ikke kommet istand ved Femaarets Udgang.

Grundafgiften af Byggetomter, der i 1876 paa Grund af Forandring i Myntssystemet blev besluttet omsat fra $\frac{1}{12}$ Skilling til $\frac{1}{3}$ Øre pr. Kvadratalen, — blev i 1882 atter omsat til 1 Øre pr. Kvadratmeter som Følge af den da paagaende Forandring i Maal- og Vægtsystemet.

Byggespekulationen var i dette Femaar betydeligt større end i det foregaaende. Medens der i 1876—1880 kun blev udvist 9 nye og 2 Tillægstomter, er i 1881—1885 udvist 74 nye Byggetomter, 18 Tillægs-Byggetomter og 1 ny Pakhustomt. Af Udvisningerne falder omtrent 3 Fjerdedele paa de to sidste Aar.

Ifølge Opgave fra Raadstuskriveren har Antallet af Brandtaxter stillet sig saaledes:

i 1876—1880 henholdsvis 44, 19, 16, 10 og 11 eller tilsammen 100;
 - 1881—1885 — 27, 18, 18, 39 og 35 - — 137.

Naar Antalforøgelsen af Brandtaxter ikke staar i Forhold til Udvisning af Tomter, har dette sin væsentligste Grund i, at Taxterne i 1876 fornemmelig angik Eiendomme, opførte paa i 1871—1875 udviste Tomter, ligesom Størsteparten af de Eiendomme, der er opførte paa Udvisningerne fra 1884 og 1885, først er blevne færdige til Taxation i Aarene 1886 og 1887. De nyopførte Eiendomme er for det meste smaa, og andrager deres Brandtaxtsum fra 3000 til 8000 Kroner. Nyopførte Eiendomme med over 10 000 Kroners Taxtsum er sjeldnere — ca. en Femtedel af det samlede Antal. Antallet af de brandtaxerede Bygninger var ved Femaarets Udløb 226 med en samlet Brandforsikringssum af 2 022 270 Kroner. Disse Talstørrelser viser en Forøgelse i Antallet af 40 og i Summen af 575 660 Kroner.

For at søge ordnet de i forrige Femaarsberetning omhandlede uheldige kirkelige Forhold blev de forberedende Skridt gjorte til Opførelse af egen Kirke, samt Tegninger og Overslag erhvervede til en saadan med 1100 Siddepladse.

Endvidere blev i Aarene 1883—1885 erhvervet Tegninger og Overslag til Opførelse af en Middelskolebygning med tilhørende Gymnastiklokale og Portnerbolig til et samlet Beløb af 66 800 Kroner.

I Femaaret blev til Reparationer af Byens tvende Landgangsbygger samt til en Sten-Forbygning til Forebyggelse af Grundens Udrasning østenfor østre Landgangsbygge anvendt noget over 3000 Kroner, der udrededes af Havnekassens Midler. Ligesaa blev en ny Brandstation i Forbindelse med Sprøitehus opført. Til dette sidste Byggeforetagende medgik mellem 3000 og 4000 Kroner.

Foruden Almuskolen samt Brand- og Politistation havde Byen ved Femaarets Udgang:

4300 løbende Meter oparbejdede Gader (ingen brolagte) og Veie.

3990 løbende Meter Vandledning.

Deraf 2380 Meter 178 mm Hovedledning,

670 — 178 - Ledning i Byen

940 — 102 - Do. i Do.

- 3 Bassiner,
- 14 Brandventiler i Kummer,
- 10 Stopventiler,
- 1 Luftventil,
- 5 offentlige Vandposter,
- 99 private Vandindtag, hvoraf til 1 Vandtrykmaskine, der forbruger ca. 35 000 hl. Vand pr. Aar,
- 24 Gadelygter.

Det i 1880 oprettede Samlag for Brændevinshandel, hvis Virksomhed

ved den i forrige Beretning omhandlede Drænering af dets uregulerede Del. Af denne, der udgjorde noget over 3400 Ar, blev efter Dræneringen 1563 Ar udstykket i 12 forskellige Parceller, hvilke i 1885 bortarvefæstedes ved offentlig Auktion paa Konditioner, at hver Parcell Kapitalværdi efter Boniteringen blev for det Halve omsat til en aarlig, stedsevarende Afgift af 5 Pct., medens den anden Halvdelen af Boniteringsværdien skulde danne Minimum for Auktionsbuds Approbation. Den samlede Boniteringsværdi androg til Kr. 11 842.25
 Heraf Halvdelen omsat til aarlig Afgift - 5 921.12

Igjen Kr. 5 921.13

Den samlede Auktionssum udgjorde imidlertid - 10 474.00

Altsaa et Overskud af Kr. 4 552.87

Af Kjøbesummen med iberegnete Renter skulde 10 Pct. erlægges inden 6 Uger efter Overdragelsen og af Restbeløbet 3 Pct. i hvert af de fem første Aar, 10 Pct. aarlig i de paafølgende 5 Aar, 12 Pct. aarlig i de derpaa følgende 4 Aar og $14\frac{7}{9}$ Pct. i de sidste Aar, — alt efter den af vedkommende Komité udarbejdede Plan. Den aarlige Afgift af de bortarvefæstede Stykker andrager til nær 300 Kroner aarlig.

Resten af det drænerede Territorium — noget over 1800 Ar — blev besluttet indtaget i det Strøg, til hvis Regulering de første Skridt blev gjort i 1885.

Dræneringen har bragt Byen nogen Fordel i pekuniær Henseende, ligesom den har bidraget betydeligt til, at Byens Omgivelser paa denne Kant ere blevne forskjønnede, idet Øiet nu mødes af grønklædte og indgjærdede Markstykker istedetfor de forhen sammesteds beliggende øde Myrstrækninger. Jordsmonnet viser sig at være godt og rigtbærende, omend tildels tungt at bearbejde. De sanitære Fordele, Dræneringen har bragt Byen, er af mindre Betydning, da dens Beliggenhed er særdeles fri, og den stadigt er udsat for Luftstrømninger saavel fra Havet som fra Saltens Dalfører.

Som foran berørt, blev i 1885 en Begyndelse gjort til at faa Kjøbstadens Grænser udvidet, idet Størsteparten af hvad der var tilbage af Byens Territorium, efterat Myrparcellerne var udstykkede, besluttedes reguleret. Nogen endelig Ordning af dette Forhold var dog ikke kommet istand ved Femaarets Udgang.

Grundafgiften af Byggetomter, der i 1876 paa Grund af Forandring i Myntssystemet blev besluttet omsat fra $\frac{1}{12}$ Skilling til $\frac{1}{3}$ Øre pr. Kvadratalen, — blev i 1882 atter omsat til 1 Øre pr. Kvadratmeter som Følge af den da paagaende Forandring i Maal- og Vægtsystemet.

Byggespekulationen var i dette Femaar betydeligt større end i det foregaaende. Medens der i 1876—1880 kun blev udvist 9 nye og 2 Tillægstomter, er i 1881—1885 udvist 74 nye Byggetomter, 18 Tillægs-Byggetomter og 1 ny Pakhustomt. Af Udvisningerne falder omtrent 3 Fjerdedele paa de to sidste Aar.

Ifølge Opgave fra Raadstuskriveren har Antallet af Brandtaxter stillet sig saaledes:

i 1876—1880 henholdsvis 44, 19, 16, 10 og 11 eller tilsammen 100;
- 1881—1885 — 27, 18, 18, 39 og 35 - — 137.

Naar Antalforøgelsen af Brandtaxter ikke staar i Forhold til Udvisning af Tomter, har dette sin væsentligste Grund i, at Taxterne i 1876 fornemmelig angik Eiendomme, opførte paa i 1871—1875 udviste Tomter, ligesom Størsteparten af de Eiendomme, der er opførte paa Udvisningerne fra 1884 og 1885, først er blevne færdige til Taxation i Aarene 1886 og 1887. De nyopførte Eiendomme er for det meste smaa, og andrager deres Brandtaxtsum fra 3000 til 8000 Kroner. Nyopførte Eiendomme med over 10 000 Kroners Taxtsum er sjældnere — ca. en Femtedel af det samlede Antal. Antallet af de brandtaxerede Bygninger var ved Femaarets Udløb 226 med en samlet Brandforsikringssum af 2 022 270 Kroner. Disse Talstørrelser viser en Forøgelse i Antallet af 40 og i Summen af 575 660 Kroner.

For at søge ordnet de i forrige Femaarsberetning omhandlede uheldige kirkelige Forhold blev de forberedende Skridt gjorte til Opførelse af egen Kirke, samt Tegninger og Overslag erhvervede til en saadan med 1100 Siddepladse.

Endvidere blev i Aarene 1883—1885 erhvervet Tegninger og Overslag til Opførelse af en Middelskolebygning med tilhørende Gymnastiklokale og Portnerbolig til et samlet Beløb af 66 800 Kroner.

I Femaaret blev til Reparationer af Byens tvende Landgangsbrygger samt til en Sten-Forbygning til Forebyggelse af Grundens Udrasning østenfor østre Landgangsbrygge anvendt noget over 3000 Kroner, der udrededes af Havnekassens Midler. Ligesaa blev en ny Brandstation i Forbindelse med Sprøitehus opført. Til dette sidste Byggeforetagende medgik mellem 3000 og 4000 Kroner.

Foruden Almuskolen samt Brand- og Politistation havde Byen ved Femaarets Udgang:

4300 løbende Meter oparbejdede Gader (ingen brolagte) og Veie.

3990 løbende Meter Vandledning.

Deraf 2380 Meter 178 mm Hovedledning,
670 — 178 - Ledning i Byen
940 — 102 - Do. i Do.

3 Bassiner,

14 Brandventiler i Kummer,

10 Stopventiler,

1 Luftventil,

5 offentlige Vandposter,

99 private Vandindtag, hvoraf til 1 Vandtrykmaskine, der forbruger ca. 35 000 hl. Vand pr. Aar,

24 Gadelygter.

Det i 1880 oprettede Samlag for Brændevinshandel, hvis Virksomhed

først begyndte i 1881, havde indtil i 1885 en Konkurrent, hvis Rettighed i 1884 blev indløst af Samlaget mod en aarlig Erstatning til Indehaversken af 2700 Kroner. Forretningsføreren har paa Anledning udtalt, at Samlagets Virksomhed i Femaaret har været velsignelsesrig, og at denne i Forbindelse med de paa Stedet værende Afholdsforeninger har bragt mangan af Byens forhen til Drukkenskab henfaldne Familiefædre til Ædruelighed og Arbeidsomhed.

Samlagets Omsætning m. v. vil nærmere sees af nedenstaaende Tabel:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Solgt i Partier under 40 Potter Liter	14 460	9 372	18 469	14 367	25 586
— . — over 40 — —	836	1 087	2 723	1 097	1 026
Tilsammen Liter	15 296	10 459	21 192	15 464	26 612
Samlet Omsætnings-Beløb Kr.	30 878.42	21 544.28	46 006.88	34 977.73	52 330.73
Overskud Kr.	6 600.75	3 172.15	13 791.99	9 255.52	10 784.07

Af Tabellen vil sees, at Omsætningen var betydelig steget i det sidste Aar. At Overskudet i dette Aar ikke staar i Forhold til Omsætningen, sammenlignet med de tidligere Aar, kommer af de større Driftsomkostninger, der fulgte af Samlagets Overtagelse af den anden Brændevinsrettighed, ligesom den forholdsvis store Aarsersatning til sammes Indehaverske betydelig reducerede Overskudet. Ved Udgangen af Femaaret var sidste Aars Overskud endnu ikke disponeret. Af de 4 første Aars Overskud var dannet et Grundfond af 8600 Kroner, et Reservefond af 10 000 Kroner, hvorhos var afsat til Hus for Samlaget 1000 Kroner og til et vordende Arbeids-Fattighus 2000 Kroner. Endvidere var af Overskudet bevilget til Kloakanlæg 5500 Kroner, medens Resten hovedsagelig var afsat som Bidrag til Opførelse af den vordende Kirke.

Samlaget havde den 31te December 1885 et Udsalgssted og et Udskjækningssted, begge i samme Hus.

Antallet af Rettigheder til Udskjækning af Øl og Vin var i Femaaret omtrentlig det samme som i foregaaende Femaar. Ved Udgangen af 1885 indehaves saadanne Rettigheder af ialt 7 Personer, hvoraf 2 Kvinder. Af Rettighederne var en indskrænket.

Bestemmelserne i Loven af 3die Juni 1882 angaaende Smaasalg af Øl, Vin, Mjød og Cider m. v. var i Femaaret flere Gange Gjenstand for Behandling inden Formandskabet, uden at nogen endelig Beslutning i den Anledning blev fattet.

Bodø Sparebanks Virksomhed har i Femaaret været i stadigt Stigende og hidsættes til nærmere Belysning deraf følgende Tabel:

Aar.	Sparebankens eget Fond og de den tilhørende Eiendomme.	Foliohavernes		Forvaltnings- kapital.
		Antal.	Tilgodehavende.	
	Kr.		Kr.	Kr.
1881	102 855.45	2 085	812 301.63	915 157.08
1882	111 644.78	2 200	863 152.11	974 796.89
1883	118 154.64	2 470	1 030 004.91	1 148 159.55
1884	125 947.25	2 678	1 194.585.96	1 320 533.21
1885	134 353.00	2 786	1 203 203.01	1 337 556.01

Den i 1880 oprettede Middelskole virkede hele Femaaret kun i leiet Lokale. Trods dette havde dog Skolen god Fremgang, hvilket havde til Følge en stadig Omordning og Forøgelse af de forskjellige Klasser. Nedenstaaende Tabel vil nærmere anskueliggjøre Forholdet.

Skoleaar.	Antal Elever.			Antal.		Budget. Indtægt og Udgift.
	Inden- byes.	Uden- byes.	Tilsammen.	Lærer- inder.	Lærere.	
	Kr.					
1881/82	62	17	79	2	3	12 311.96
1882/83	67	28	95	2	4	13 206.30
1883/84	68	38	106	3	4	15 713.58
1884/85	82	46	128	3	5	16 942.85
1885/86	78	54	132	3	6	18 593.37

Statens Bidrag til Skolen udgjorde det første Aar 3500 Kroner og de paafølgende 4 Aar 4000 Kroner aarlig. Amtets aarlige Bidrag har udgjort 1000 Kroner.

Almuskolen, der i 1881—1883 virkede med 6 og de tvende senere Aar med 8 opadstigende Klasser, havde ved Udgangen af Femaaret et Elevantal af 255 mod 193 ved dets Begyndelse. Lærerpersonalet bestod i 1881 af 1 Lærerinde og 2 Lærere. Det blev i Femaaret forøget med 1 Lærerinde.

Antallet af de i Femaaret afholdte Exekutioner og Udpantninger var:

A. Exekutioner.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Antal	15	26	14	15	24
Beløb Kr.	9 042	12 545	9 512	4 802	8 950

B. Udpantninger.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Antal	467	322	32	178	310
Beløb Kr.	3 000.05	1 874.98	278.38	1 137.31	3 279.40

Ifølge den af Bodø Sognepræst meddelte Opgave har ikke flere end 4 Personer begjært Udflytningssattest ianledning Udvandring. Det er dog troligt,

at et større Antal har emigreret i Femaaret, da det er de færreste, der forinden Afreisen forsyner sig med Attest. Efter Underhaandsmeddelelser maa der i Tidsrummet 1881—1885 antagelig være emigreret fra Byen 10 à 20 Personer.

Konkursernes Antal var i Femaaret 4, hvoraf 1 i hvert af Aarene 1881—1884 og ingen i 1885.

Lønningsforholdene stillede sig i det sidste Aar af Femaaret saaledes:
 Sædvanlig Aarsløn for en almindelig Tjenestegut Kr. 260.00
 Do. Do. - - do. Tjenestepige. - 90.00
 Sædvanlig Dagløn for almindelige Dagarbeidere:

Paa egen Kost:

	Mænd.	Kvinder.
Sommerarbeide	Kr. 2.20	Kr. 1.60
Vinterarbeide	- 2.00	- 1.50

Paa Husbondens Kost:

Sommerarbeide	- 1.60	- 1.00
Vinterarbeide	- 1.40	- 0.80

Daglønne for Haandværkssvende og Haandværksarbeidere udgjorde i 1885 (paa egen Kost):

Smedesvende	Kr. 2.67
Smedearbeidere	- 3.00
Blikkenslagere og Farversvende	- 2.33
Garversvende og Snedkersvende	- 2.25
Bagersvende	- 2.80
Skræddersvende	- 2.30
Mursvende	- 4.50
Murarbeidere (Graastens-)	- 2.25
Snedkearbeidere og Tømmermænd	- 2.60
Malersvende og Bogtrykkersvende	- 2.50
Malararbeidere	- 2.50
Bogbindersvende	- 2.30
Skibstømmermænd ved Værfter	- 2.40
Matroser, helbefarne	- 1.70
Sjuere, om Sommeren	- 2.15
Do. - Vinteren	- 1.90

Angaaende Import og Export i Femaaret hidsættes følgende gennem Toldvæsenet erhvervede Oplysninger:

Import af enkelte Hovedartikler.

A a r .	Smør.	Ris.	The.	Kaffe.	Sukker.	Sirup.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.
1881	8 802	6 489	651	31 542	19 157	8 280
1882	1 730	1 772	468	15 817	28 591	9 828
1883	2 127	5 940	72	3 733	10 390	6 439
1884	7 090	2 003	394	7 625	6 805	5 028
1885	5 704	2 873	154	5 574	11 599	5 465
Tilsammen	25 453	19 027	1 739	64 291	76 542	35 040

Import af enkelte Hovedartikler. (Forts.)

A a r .	Tobak.	Brændevin.	Vin.	Uldvarer.	Petroleum.	Stenkul.	Salt.
	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Kg.	Hl.	Hl.
1881	11 313	19 035	12 192	3 203	42 902	243 708	7 460
1882	553	10 931	8 334	1 997	23 073	211 442	2 113
1883	-	10 958	7 693	2 797	57 744	262 270	16 199
1884	-	13 689	7 056	4 033	53 737	370 549	24 403
1885	-	10 546	3 098	3 704	65 083	336 604	18 253
Tilsammen	11 866	65 159	38 373	15 734	242 539	1 424 573	68 428

Export af enkelte Hovedartikler.

A a r .	Tørfisk.	Klipfisk.	Sild.	Tran.	Trælast.	Fiske- guano.
	Kg.	Kg.	Tønder.	Tønder.	Tons.	Kg.
1881	1 458	-	7 528	2 711	4 208	3 144 520
1882	4 400	-	2 182	743	3 121	1 840 566
1883	-	-	2 951	3 802	738	2 685 845
1884	-	500	3 880	1 803	3 055	3 300 330
1885	353 758	-	4 921	2 630	1 078	3 528 339
Tilsammen	359 616	500	21 462	11 689	12 200	14 499 600

Til disse Opgaver maa dog bemærkes, især hvad Exporten betræffer, at de omfatter hele Bodø Tolldistrikt. For Trælasts og Fiskeguanos Vedkommende har Byen ingensomhelst Andel.

Toldintraderne, der selvfølgelig ligeledes omfatter hele Tolldistriktet, er opgivet at have udgjort i Femaaret:

1881	Kr. 115 418.56
1882	- 78 445.55
1883	- 63 544.94
1884	- 86 037.33
1885	- 82 468.50

Kr. 425 914.88

Af nedenstaaende Opgave vil sees Antallet og Drægtigheden af de i hvert af Aarene 1881—1885 i Byen hjemmehørende Dampskibe og Fartøier:

A a r .	Dampskibe.		Seilfartøier.	
	Antal.	Ton.	Antal.	Ton.
1881	2	374	7	388
1882	2	374	7	388
1883	3	513	8	416
1884	4	546	10	504
1885	4	546	10	504

Naar undtages 4 i 1882 nedsatte nye Fortøiningsringe stod Havnevæsenet paa samme Standpunkt ved Femaarets Udgang som ved dets Begyndelse. Antallet af de Havnen besøgende Dampskibe — saavel rutegaaende som Laste- og Slæberskibe — samt Fartøier og Baade har været og er i stedse Stigende. Sildefiskets Nærhed eller Fjernhed fra Byen bevirker vistnok en stor Ujevnhed i Antallet for de forskjellige Aar, ligesom den ubeskyttede Havn for en stor Del bidrager til, at mange Sildekjøbere søge andre Havne i Nærheden af Telegrafstation istedetfor Bodø trods denne Havns anerkjendte centrale Beliggenhed. Kravene paa en Dækning af Havnen vokser selvfølgelig.

Havnekassens Indtægter har i Femaaret stillet sig saaledes:

1881	Kr. 2 504.20
1882	- 1 762.33
1883	- 1 379.23
1884	- 1 891.26
1885	- 1 937.51
	<hr/>
	Kr. 9 475.03

Den forholdsvis betydelig større Indtægt i 1881 grunder sig paa Massen af de Dampskibe og Fartøier, der da anløb Havnen paa Tur og Retur ianledning det da paagaaende store Sildefiske i Eidsfjorden.

I 1885 blev af Kommunebestyrelsen fattet Beslutning om at indgaa til Regjeringen med Andragende om kgl. Propositions Fremsættelse for førstkommende Storting ianledning Bevilgning af Molo til Dækning af Bodø Havn. Nogen Beslutning til saadant Anlæg er dog endnu ikke af Stortinget fattet.

Saltens Dampskibsselskabs Virksomhed er i Femaaret adskillig udvidet, idet der blev anskaffet et nyt, større Skib — „Namsos“ —, med hvilket aabnedes Fart paa Nordre Salten, der forhen ikke havde lokal Dampskibsforbindelse.

I Henhold til Lov af 15de Juni 1881 § 21 blev i 1882 besluttet etableret Haandværksret i Bodø, hvilken Rets Virksomhed begyndte i 1883.

Under 4de November 1881 fattedes Beslutning om Politivedtægter for Byen. Vedtægterne stadfæstedes ved kgl. Resolution af 25de November 1882. I Henhold til deres § 8 blev i 1883 ansat 8 faste Fløtmænd, for hvilke Instruks samme Aar udfærdigedes.

I 1885 fattedes Kommunebeslutning om at indgaa med Andragende om Bodø Postexpeditiones Overgang til Postkontor, uden at den forventede Omordning endnu var kommen istand ved Aarets Udgang.

I 1883 blev af Formandskabet foreslaaet og af Kommunebestyrelsen bevilget 1000 Kroner som Bidrag til Løn for en konstitueret Magistrat og Politimester for Byen under Forudsætning af, at Staten i samme Øiemed bidrog 2400 Kroner. Forslaget strandede paa Statsbevilgningen, uagtet Kravet af alle de Sagkyndige erkjendtes berettiget paa Grund af Byens stærke Fremvækst.

Foranstaaende Beretning er afgivet i Henhold til Hr. Amtmandens Anmodning til mig. Jeg har intet personligt Kjendskab til Forholdene i det omhandlede Tidsrum, da jeg først ansattes i Embedet i 1888, og støtter Meddelelsen sig saaledes dels til, hvad jeg har forefundet i Arkivet, og dels til, hvad jeg paa anden Maade har kunnet faa oplyst.

Bodø Magistratskontor, 21de December 1889.

A. Haslund.

Beretning

om Ladestedet Mosjøens økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Angaaende Ladestedets Trivsel i det nævnte Tidsrum er lidet at sige. Jeg kan forsaavidt i det væsentlige henholde mig til mine Udtalelser herom i Beretning af 26de Januar 1882.

Som bekjendt, har den deri omtalte Flauehed og trykkede Tilstand i al Handel og Rørelse ogsaa med liden Forandring vedblevet ogsaa i det Femaar, hvorom her er Tale. Virkningen heraf har for Ladestedets Vedkommende været Stagnation.

Dette fremgaar ogsaa af Folkemængdens Bevægelse, der nedenfor skal angives efter foretagne Tællinger, som jeg ikke tør paastaa er aldeles nøiagtige, men dog paalidelige nok til at danne et Billede af Tilstanden.

Ved Udgangen af Aaret 1881	udgjorde	Folkemængden	1 146
-	—	-	— 1882
-	—	-	— 1883
-	—	-	— 1884
-	—	-	— 1885
		Do.	1 135
		Do.	1 120
		Do.	1 127
		Do.	1 134

Endel fremmede Skolebørn, som opholdt sig ved Skolen hele Aaret, ere ikke medregnede.

I Femaaret 1881—1885 er der saaledes ikke bygget stort inden Ladestedet, da der har været lidet Spørgsmaal efter Huse. Handelen med de svenske Grænsedistrikter, Lycksele, Tärna og Wilhelmina, synes at have været i Tiltagende, men da disse Distrikters Befolkning, som har søgt hid, har trængt og vel ogsaa faaet meget Kredit, har denne Handel maaske ikke virket heldig for Ladestedets Handlende. Ogsaa den nordligste Del af Grongs Herred i Nordre Trondhjems Amt har i den senere Tid søgt til Mosjøen med sin Handel. Som en af Faktorerne i Rørelsen her maa nævnes Bergværksdrift i Svenningaasen. I det omhandlede Tidsrum er Driften i Svenningdal Grube gaaet noget tilbage; derimod har en ny, nemlig Jakob Knutsens Grube været i god Fremvækst.

Mosjøens Magistrat den 10de Januar 1890.

C. M. Havig.

Bilag 1.

Opgave over afhændede faste Eiendomme, thinglæste og aflæste Panteheftelser samt over afholdte
Tvangsauktioner, Exekutioner og Udpantninger i Nordlands Amt i Femaaret 1881—1885.

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.
A. Landdistriktet.												
1. Afhændede faste Eiendomme.												
Søndre Helgeland	40	139 918	73	146 571	52	128 513	75	91 370	72	93 102	312	599 974
Nordre Helgeland	37	60 451	34	42 238	31	42 690	68	99 336	39	62 613	209	307 328
Salten	108	96 512	110	132 860	89	135 728	119	131 082	128	123 485	554	619 667
Lofoten og Vesteraalen . . .	91	192 834	118	371 348	107	405 513	142	187 803	114	169 441	572	1 326 939
Tilsammen	276	489 715	335	693 017	279	712 444	404	510 091	353	448 641	1 647	2 853 908
2. Thinglæste Panteheftelser.												
Søndre Helgeland	129	118 844	99	101 879	100	196 790	98	145 762	149	221 680	575	784 955
Nordre Helgeland	141	100 369	66	57 023	76	60 892	72	82 715	121	109 790	476	410 789
Salten	180	263 070	156	141 737	132	157 417	172	155 450	259	288 844	899	1 006 518
Lofoten	172	319 624	133	135 764	159	389 105	158	329 046	138	228 766	760	1 402 305
Vesteraalen	105	99 553	104	144 758	90	95 754	108	115 574	119	129 454	526	585 093
Tilsammen	727	901 460	558	581 161	557	899 958	608	828 547	786	978 534	3 236	4 189 660

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.
3. Aflæste Panteheftelser.												
Søndre Helgeland	49	76 660	28	27 636	46	35 954	42	83 021	37	63 999	202	287 270
Nordre Helgeland	47	47 467	16	20 100	9	5 308	16	25 777	27	59 849	115	158 501
Salten	39	39 003	72	109 792	54	54 765	64	82 968	67	74 466	296	360 994
Lofoten	52	160 186	42	183 987	50	87 238	63	159 511	31	85 011	238	675 933
Vesteraalen	23	19 250	46	91 130	30	47 896	34	75 442	59	100 247	192	333 965
Tilsammen	210	342 566	204	432 645	189	231 161	219	426 719	221	383 572	1 043	1 816 663
4. Tvangsauktioner over fast Gods.												
Søndre Helgeland	14	27 346	21	8 697	4	1 855	8	26 746	3	3 020	50	67 664
Nordre Helgeland	1	5 000	3	3 220	1	650	1	981	1	663	7	10 514
Salten	13	24 661	6	16 923	14	15 200	8	3 456	12	13 360	53	73 600
Lofoten	7	4 021	11	6 528	10	22 739	10	4 202	9	9 001	47	46 491
Vesteraalen	7	21 981	4	3 245	6	11 914	5	9 945	3	4 000	25	51 085
Tilsammen	42	83 009	45	38 613	35	52 358	32	45 330	28	30 044	182	249 354

5. Tvangsauktioner over												
Løssøre.												
Søndre Helgeland	22	12 660	19	7 280	10	2 864	26	28 145	21	8 631	98	59 580
Nordre Helgeland	42	11 526	26	8 861	18	11 775	10	1 976	14	9 591	110	43 729
Salten	41	10 768	37	5 582	19	11 467	11	5 436	22	16 127	130	49 380
Lofoten	35	8 771	29	5 608	23	2 002	15	1 708	32	10 313	134	28 402
Vesteraalen	40	12 580	13	3 188	19	3 212	8	944	16	5 315	96	25 239
Tilsammen	180	56 305	124	30 519	89	31 320	70	38 209	105	49 977	568	206 330
6. Exekutioner.												
a. afholdte af Fogden.												
Søndre Helgeland	11	14 289	6	45 708	13	22 962	9	13 580	13	42 053	52	138 592
Nordre Helgeland	5	9 289	5	14 707	7	7 115	1	716	9	11 233	27	43 065
Salten	15	28 869	12	16 647	18	33 599	20	50 820	23	78 176	88	208 111
Lofoten og Vesteraalen . . .	39	46 684	17	12 390	11	9 280	16	19 578	36	75 157	119	133 089
Tilsammen	70	99 131	40	89 452	49	72 956	46	84 694	81	206 624	286	552 357

	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.		Tilsammen.	
	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.	Antal.	Beløb, Kr.
b. afholdte af Lensmændene:												
Søndre Helgeland	188	32 694	136	16 438	76	10 976	65	10 240	100	15 229	565	85 577
Nordre Helgeland	104	13 528	50	7 947	57	6 534	50	7 515	66	9 102	327	44 626
Salten	170	21 253	115	13 512	114	9 824	68	9 479	102	12 493	569	66 561
Lofoten og Vesteraalen . . .	272	44 041	172	29 836	131	27 553	163	30 720	164	29 028	902	161 178
Tilsammen	734	111 516	473	67 733	378	54 887	346	57 954	432	65 852	2 363	357 942
7. Udpantninger.												
Søndre Helgeland	700	11 457	632	14 413	537	7 165	921	9 530	1 014	10 379	3 804	52 944
Nordre Helgeland	1 490	9 322	871	6 945	2 239	14 225	449	4 428	1 406	8 078	6 455	42 998
Salten	2 067	16 833	1 206	13 123	895	11 715	932	11 088	1 470	17 871	6 570	70 630
Lofoten og Vesteraalen . . .	1 112	14 593	937	13 504	912	11 006	668	8 129	1 108	10 805	4 737	58 037
Tilsammen	5 369	52 205	3 646	47 985	4 583	44 111	2 970	33 175	4 998	47 133	21 566	224 609

B. Byerne.												
1. Bodø.												
1. Afhændede faste Eiendomme	3	6 500	20	88 243	10	38 858	6	24 450	24	73 834	63	231 885
2. Thinglæste Panteheftelser .	39	155 790	44	107 293	26	57 890	60	135 640	80	177 677	249	634 290
3. Aflæste Panteheftelser . .	45	130 918	36	94 402	26	47 355	27	45 712	39	80 440	173	398 827
4. Tvangsauktioner over faste Eiendomme.	4	11 650	2	3 700	3	18 100	2	5 610	0	0	11	39 060
5. Tvangsauktioner over Løsøre	7	2 369	2	1 098	2	5 238	1	176	6	13 824	18	22 705
6. Exekutioner	11	943	19	2 769	9	1 369	13	2 129	19	3 338	71	10 548
7. Udpantninger	467	3 000	322	1 875	32	278	178	1 137	310	3 229	1 309	9 519
2. Mosjøen.												
1. Afhændede faste Eiendomme	7	10 320	3	440	3	1 920	2	9 310	3	4 250	18	26 240
2. Thinglæste Panteheftelser .	21	30 040	11	7 100	14	23 138	13	18 441	36	61 325	95	140 044
3. Aflæste Panteheftelser . .	5	5 974	1	1 796	5	5 429	5	6 100	9	16 461	25	35 760
4. Tvangsauktioner over fast Gods	7	7 442	10	6 880	1	500	7	20 280	5	2 855	30	37 957
5. Tvangsauktioner over Løsøre	3	1 721	2	463	3	6 017	7	1 849	5	4 632	20	14 632
6. Exekutioner	20	14 503	13	2 772	13	6 293	15	8 442	29	18 558	90	50 568
7. Udpantninger	92	1 472	5	201	104	1 735	38	980	24	715	263	5 103

Bilag 2.

Fortegnelse over de Veianlæg, der med Statsbidrag har været

Præstegjeld.	Anlæggets Navn.	Udført løbende Meter.					Sum udført løbende Meter.		
		1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	Kjørevei.	Ridevei.	Vintervei.
Hatfjelddalen.	Hatfjelddal—Tärna . .		31 000						31 000
Do.	Fillingsfors—Hatfjelddal	1 960	5 360		7 742		15 062		
Vefsen.	Vefsen—Ranen	2 912	1 646			5 652	10 210		
Hemnæs.	Hemnæs—Korgen . . .		590	340	3 070	1 030	5 030		
Mo.	Mo—Uman			4 140		8 571	12 711		
	Udbedringer i Dunder- landsdalen					760	760		
Saltdalen.	Saltdalen—Rigsgrænd- sen	38							38
Borge.	Farstad—Borgefjord .								
Hadsel.	Risebro—Grønning . .	9 489	1 590	5 290			16 369		
Sortland.	Risebro—Bygdenæs . .		260	185			445		
Hadsel og Sortland.)	Bygdenæs—Froskeland					6 731	6 731		
Dverberg.	15 Broer paa Andøen								
Do.	Bro over Valerne . . .		90					90	
	Sum	14 399	40 536	9 955	10 812	22 744	67 318	90	31 038
		98 446							

under Arbeide i Nordlands Amt i Femaaret 1881—1885.

Til Arbeidet er medgaet					Sum.	Veibredde i Meter.	Maxi- mums- stigning.	Anmærkninger.
1881.	1882.	1883.	1884.	1885.				
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.			
197	5 529	281			6 007	2.0		Kun Rydning og Opstagning.
6 588	24 016	1 476	29 575	2 411	64 066	2.5—3.75	1/15	
17 953	22 047		324	18 622	58 946	2.5—3.75	1/15	
967	9 165	25 681	18 268	7 125	61 206	2.5—3.75	1/15	Desuden ryddet som Vintervei men ikke planeret
		9 129	1 120	17 966	28 215	2.5—3.75	1/15	840 m. Anlægget opføres som Kjørevei, da Planeringen er udført i Sommerveis Plan, men ikke gruset.
			120	3 776	3 896	2.5	1/15	Uagtet kun Vintervei opføres det dog under Kjørevei, da det til Nød kan trafikeres med Hjulredskab.
2 387	699	234			3 320	2.5	1/8	Omlægninger af ældre Vei.
858	4				862		1/20	Broer over Gamfors og Kjørriselv.
15 204	6 194	12 088	389		33 875	2.5—3.75	1/15	
	3 445	4 698	142		8 285	2.5—4	1/8	Væsentlig 8 Broer samt flere større Stikrender.
			387	16 155	16 542	3.75	1/20	
587	1 337	140	13	34	2 111	2.50	1/8	Paalægning af Træværket.
63	3 133	243	27		3 466	2.50	1/8	
44 804	75 569	53 970	50 365	66 089	290 797			

Bilag 3.

Fortegnelse over de kommunale Veiarbeider inden

Præstegjeldets Navn.	Nybygget for Kommunernes Regning løbende Meter.					Sum Nybyg- ning løb. Meter.	Veiens Beskaf- fenhed.	Til Nybygning er medgaaet				
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.			1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
								Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Amtskommunen												
Bindalen	250					250	Kjørevei	105				
Vegø	1 570					²⁾ 1 570	Do.	2 355	35	233		289
Brønø			276	4 972	1 320	6 568	Do.			176	1 623	474
Velfjorden												
Alstahaug												
Hatfjeldalen	3 764	1 260			1 500	6 524	Ride- og Vintervei	156	68	250		73
Vefsen					1 200	²⁾ 1 200	Kjørevei					1 368
Næsne			200			200	Do.			202		
Hemnæs												
Mo		847	140	1 120		2 107	Do.	37	552	176	699	
Melø												
Beieren		200				200	Do.		8	94		
Saltdalen		230				230	Do.		200			
Skjerstad												
Folden					1 000	1 000	Do.					730
Bodø Landsogn Stegen & Ledingen	941	2 315	2 204	2 215	1 162	8 837	Do.	37	69	92		70
Hammerø												
Lødingen												
Vaagen												
Buksnæs												
Borge				5 000		5 000	Do.					1 500
Flakstad	1 800	1 810		640		²⁾ 4 250	Do.	903	1 535	380	200	
Hadsel				50		50	Do.			30	462	
Bø						⁵⁾						
Sortland	2 650	3 850	2 950	1 250		²⁾ 10 700	³⁾ Do.	874	1 000	2 184	426	
Dverberg												
Sum	10 975	10 512	5 770	15 247	6 182	48 686		4 467	3 467	3 817	4 910	3 004

¹⁾ Supponeret, da Opgave mangler. Desuden tilskudt af Amtskommunen Kr. 200. ²⁾ Disse Arbeider nogenlunde tilningen af Veien i Sortland endnu ikke fuldstændig udført. ⁵⁾ Nogen bestemt Opgave over de anvendte Naturalarbeids- skulde bygge Veien over sin Eiendom, lod Arbeidet udføre ved leiet Hjælp, hvilket Udlæg som privat ikke er indkom-

Nordlands Amt i Femaaret 1881—1885.

Sum.	Til Nybygning er anvendt Antal Naturalarbeidsdage.					Sum Natural- arbeids- dage.	Natural- arbeidet værdsat.	Til Nybyg- ningen ialt medgaaet	Til Vedligeholdelse er medgaaet.		I Fem- aaret ialt medgaaet
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.				Kontant.	Natural- arbeide i	
Kr.							Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
									2 715		2 715
105								105	1 626		1 731
2 912		12				12	20	2 932	3 311		6 243
2 273				120	40	160	240	2 513	136	4 000	6 649
									1)100		100
									4 350		4 350
547	240	240			294	774	1 238	1 785	2 020		3 805
1 368					120	120	180	1 548	26 900		28 448
202			52			52	83	285	390		675
									578		578
1 464		120	90	150		360	570	2 034	7 441		9 475
									1)100		100
102		30	249			279	440	542	1 203	2 960	4 705
200								200	429	2 530	3 159
									1 808		1 808
730					600	600	900	1 630	290		1 920
									2 950		2 950
268	300	398	296	307	253	1 554	2 330	2 598	382	1 650	4 630
									1)50		50
									310		310
									1 713		1 713
									3 389		3 389
1 500				300		300	450	1 950	140	800	2 890
3 018	1 217	100	283	319		1 919	3 070	6 088			6 088
492				10		10	15	507	1 265	2 760	4 532
									194	150	344
4 484	200	220	140	125		6)685	6)1 370	5 854	730	40	6 624
									1)150		150
19 665	1 957	1 120	1 110	1 331	1 307	6 825	10 906	30 571	64 670	14 890	110 131

79 560

fredsstillende udført, de øvrige gennemgaaende mindre gode. 3) Forhenværende Bidevei forandret til Kjørevei. 4) Grusdage har ikke været at opdrive. Ansættelsen antages for lav og dertil kommer, at mange af de Opsiddere, der selv met i de medgaaede Udgifter.

Trykfeil.

Side 15, Linie 13 og 14 f. o. staar: 1871—1875: 2 133

1876—1880: 1 677,

skal være: 1876—1880: 2 133

1871—1875: 1 677.

Side 18, Linie 9 f. o. staar: „Bevarelse“, læs: „Besparelse“.

XIX.

Tromsø Amt.

Underdanigst Beretning

om den økonomiske Tilstand i Tromsø Amt
i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Af de fem Aar, som denne Beretning omfatter, var Høhøsten i 1881 og 1882 meget god, i 1883 og 1885 som et Middelsaar, men i 1884 paa Grund af en kold og tør Sommer kun liden, tildels meget under et Middelsaar. Korn- og Potethøsten var i 1882 meget god, i 1881 og 1884 mindre god og i 1883 og 1885 omtrent som et Middelsaar.

Jordbrугenes Antal var ved Udgangen af Aaret 1870 opgivet til 4301, i 1875 til 4700, i 1880 til 5198 og ved Udgangen af 1885 til 5544, med en Matrikulskyld af 1788 Daler „ Ort $6\frac{5}{10}$ Skill.

Da Matrikulskylden i Løbet af disse Femaarsperioder ikke i væsentlig Grad er forøget, skriver Forøgelsen i Antallet af Brug sig fornemmelig fra Deling af ældre Brug og fra Salg af Proprietærgodset i Skjervø og af Proprietær Moursunds Enkes Gods.

Af dette sidste Gods er i Femaaret solgt:

i 1881	7 Brug med Skyld	3 Daler 3 Ort 10	Skilling for Kr.	4 650
- 1882	7 - -	3 - 3 - 22	- - -	6 480
- 1883	3 - -	2 - 3 - 1	- - -	2 820
- 1884	15 - -	5 - 3 - 20	- - -	12 190
- 1885	11 - -	3 - 3 - $23\frac{1}{2}$	- - -	9 375

Tils. 43 Brug med Skyld 19 Daler 3 Ort $4\frac{1}{2}$ Skilling for Kr. 35 515.

Foreningen til Leilændingsvæsenets Ophævelse i Skjervø har solgt:

i 1881	1 Brug med Skyld	„ Daler „	Ort 13 Skilling	for Kr.	140
- 1882	4 -	—	1 - 1 - 16	— - -	2 011
- 1883	12 -	—	3 - 1 - 4	— - -	4 470
- 1884	7 -	—	2 - „ - 15	— - -	2 255
- 1885	5 -	—	„ - 4 - 23	— - -	1 730

Tils. 29 Brug med Skyld 7 Daler 3 Ort 23 Skilling for Kr. 10 606.

Efter dette bliver Gjennemsnitsprisen for Femaaret pr. Skylddaler:

for Moursunds Gods vel Kr. 1800.00,

- Skjervøgodset - - 1361.00

medens Gjennemsnitsværdien af Skylddaleren efter de hos det statistiske Centralbureau beroende Opgaver for de heromhandlede 5 Aar for Tromsø Amt er Kr. 3625.00. Grunden til denne store Forskjel ligger formentlig for en Del i, at sidstnævnte Opgaver ogsaa omfatte Senjens, medens de ovenstaaende Opgaver kun angaa Tromsø Distrikt, og for en Del i, at det solgte Proprietærgods tildels er beheftet med Kaar.

En ikke ubetydelig Udskiftning af Jordfællesskab er foregaaet ogsaa i det heromhandlede Femaar, hvilket vil sees af nedenstaaende, af Udskiftningsformanden leverede Tabel:

A a r.	Antal Forretninger.	Antal Lodeiere.	Arealets Størrelse.		Tilsammen Ind- og Udmark. Ar.
			Indmark Ar.	Udmark. Ar.	
1881	5	27	20 465.8	-	20 465.8
1882	3	7	3 702.6	-	3 702.6
1883	11	74	10 706.4	23 096.4	33 802.8
1884	15	60	18 066.7	87 865.1	105 931.8
1885	17	89	38 614.3	229 940.5	268 554.8
Tils.	51	257	91 555.8	340 902.0	432 457.8

Af de 51 Forretninger falder paa Trondenæs Herred 25, paa Kvædfjord 2, paa Ibestad 10, paa Lenvik 2, paa Maalselven 1, paa Berg 5, paa Karlsø 4, paa Lyngen 1 og paa Skjervø 1.

Til Agerjordens Bearbejdelse er der flere Steder i Senjen i Femaaret indført hensigtsmæssigere Redskaber, saasom bedre Plouge og mere dybtgaaende Harve, og det til Kornsaed anvendte Areal forklares inden Senjens Distrikt — dog med Undtagelse af Berg og Hillesø — samt inden Balsfjordens Herred af Tromsø Distrikt at være noget forøget. I de nordlige Dele af Amtet samt i Hillesø og Berg er derimod Kornavlens Almindelighed formindsket, idet man nu foretrækker at bruge Tid og Jord til Engens bedre Bearbejdelse. Brugen af dyrket Eng er i det hele Amt forøget i Femaaret og Slaatemaskiner i de senere Aar anskaffede paa mange Steder, hvor tilstræk-

kelig flad Eng have. Der er saaledes nu omtrent 40 Slaattemaskiner i Brug i Amtet og Pigtærskemaskiner for Haandkraft ere paa flere Steder almindelige. Potetavlen er i den nordlige Del af Amtet dels uforandret, dels kun lidet udvidet, men i den større Del af Senjen, især i Lenvik og Ibestad, betydeligt forøget siden forrige Femaar. Grundforbedring ved Grøftegravning gaar jævnt fremad, især i Senjen, og Indgjærning af Indmarken er ogsaa blevet mere almindelig end før.

Man tør efter det Anførte nok sige, at Jordbruget er gaaet jævnt fremad i Femaaret, og at det nu yder et betydeligt større Bidrag til Almuens Underholdning end forhen.

I denne Forbindelse skal jeg, i Lighed med hvad der er skeet i de tidligere Femaarsberetninger, ytre nogle Ord om Betning af Lapperne Ren inden dette Amt. Under Amtsdistriktets Befaring i 1870—1873 ved Agronom Haukland og to lappiske Skjønsmænd afgaves det Skjøn, at der under Forudsætning af en forsvarlig Bevogtning af Renen og en ikke fortidlig Flytning over Grænsen kunde uden Skade eller Fortrængsel for de Fastboende betes om Sommeren:

paa Amtets Fastland	124 700 Ren
- 5 af Amtets Øer, nemlig Kvalø, Senjenø, Arnø, Ringvatsø og Renø	17 400
hvortil jeg for Øerne Hindø, Ulø, Vandø og Ribbenæsø tror at kunne lægge mindst	1 600
tilsammen paa Øerne	19 000 -
ialt for det hele Amt	143 700 Ren.

I min Beretning for 1871—1875 antog jeg, efter de af Lappeopsynet opstillede Beregninger, at der i nævnte Aar hver Sommer havde betet noget over 90 000 Ren i Amtet, og i Beretningen for 1876—80 anføres der, at dette Antal formentlig ikke havde undergaaet nogen væsentlig Forandring i Femaaret. Disse efter Lappeopsynets Opgaver opstillede Beregninger ere dog større end de af Lapperne selv givne Opgaver, thi efter de gjennem vedkommende Lensmænd indkomne Fortegnelser var der af Lapperne anmeldt til Betning i dette Amt i Aarene 1880 og 1885 blot følgende Antal Ren:

	Svenske Ren.	i 1880.	i 1885.
fra Enontekis		33 670	20 650
- Jukkasjervi		7 450	11 343
	Norske Ren:		
fra Kautokeino		7 860	4 295
hjemmehørende i Tromsø Amt efter Tællingen i 1875		5 800	5 800
	Tilsammen Ren	54 780	42 088

Nogen Tælling eller Beregning ved Opsynet har i de senere Aar ikke fundet Sted, men saa meget kan man nok antage som givet, at Antallet af

Ren her i Amtet i sidste Femaar er gaaet noget nedad. Efter Lappernes egne Opgaver skulde Formindskelsen omtrent være en Femtedel.

Det extraordinære Opsyn til Ordning af Lappeforholdene har fremdeles i Femaaret været i Virksomhed, dog med noget nedadgaaende Udgifter, idet disse, som i 1876 udgjorde Kr. 8512.00, i 1880 var vel Kr. 7600.00 og i 1885 kun Kr. 5030.00.

I Femaaret er Loven om Lapperne af 2 Juni 1883 udkommen. Den traadte i Kraft den 1 Januar 1884 og har altsaa virket i Femaarets to sidste Aar. I disse to Aar er afholdt følgende Antal Taxter over Skade ved Ren og indgaaet efternævnte Forlig m. v.:

Aar og Herred.	Antal Taxter.	Beløb i Kroner.	Forligt.		Paadømt eller udsat Politisag.		Ikke anlagt Sag.	Erstatning betalt uden Taxt. Kroner.
			Antal Taxter.	Beløb i Kroner.	Antal Sager.	Beløb i Kroner.		
1884.								
Skjervø	9	375	8	295	-	-	1	117
Tromsøundet	5	175	5	175	-	-	-	-
Maalselven	1	60	-	-	1	fri- funden	-	-
Bardodalen	12	400	9	348	3	do.	-	-
Ibestad	1	500	-	-	1	udstaar	-	-
Tils.	28	1 510	22	818	5	-	1	117
1885.								
Skjervø	12	235	12	178	-	-	-	8
Lyngen	3	296	-	-	3	udsat	-	-
Tromsøundet	4	251	3	91	1	do.	-	-
Balsfjorden	1	12	1	12	-	-	-	-
Maalselven	1	50	1	50	-	-	-	-
Bardodalen	4	245.50	1	50	1 2	3 udsat	-	-
Tils.	25	1089.50	18	381	7	3	-	8

I de to Aar tilsammen er altsaa afholdt 53 Taxter over Skade ved Ren, ialt til Beløb Kr. 2599.50.

Deraf er 40 Taxter sluttede ved Forlig til Beløb Kr. 1199.00
naar dertil lægges som idømt. - 3.00
og som erlagt uden Taxtforretning - 125.00

saa er i begge Aar betalt for Skade ved Ren Kr. 1327.00;

For et Beløb af Kr. 250 er dels Erstatning frafaldt af Vedkommende, dels Sag ikke anlagt og dels Frifindelse skeet ved Dom. Igjen staar altsaa uafgjort ved 1885 Aars Udgang omtrent Kr. 1000, hvoraf paa en Taxt i

Ibestad Kr. 500. Deraf vil sees, at Loven i væsentlig Grad har lettet de Fastboende Adgangen til at faa Skade ved Ren erstattet, og jeg tror ogsaa, at der i Almindelighed blandt de Fastboende hersker Tilfredshed med Loven og dens hidtil vundne Resultater. Derfra maa dog muligens undtages endel Opsiddere i de indre Dele af Amtet, som synes, at Loven forlidet beskytter deres Havnegange, hvilke her ere Tvistepunktet mellem de Fastboende og Lapperne. Hvor der blot er Tale om Skade paa Ager, Eng og egentlig Indmark, have Lapperne i Regelen vist sig villige til at indgaa rimelige Forlig, men hvor Talen er om Skade paa Havnegang, opnaaes Forlig sjeldnere.

Den væsentligste Fordel for Lapperne af Loven bestaar deri, at Paabudet om Klubning af de Fastboendes Hunde i betydelig Grad har indskrænket Antallet af renjagende Hunde, og deri, at Loven i Tilfælde af Skade paa Ren ved Hund har lettet Adgangen til Erstatning.

Det vil af foranstaaende Opgave sees, at Taxter over Skade ved Ren i de to Aar ikke er afholdt i Karlsø, Lenvik, Berg, Tranø, Trondenæs og Kvædfjord. Det største Antal Taxter er i Skjervø 21 og i Bardodalen 16.

2. Fædrift.

Tælling af Heste og Kreaturer har ikke fundet Sted i dette Femaar, men efter et Skjøn antages Antallet af Heste ikke at være væsentlig forøget. Derimod er formentlig Antallet af Storfæ ialfald paa en Del Steder forøget, medens Mængden af Sauer og især af Gjeder er gaaet nedad.

Prisen paa Arbeidsheste er opgivet fra 100 Kroner i Skjervø og Kvænangen op til 240 Kroner paa Hindøen. I Gjennemsnit for det hele Amt kan den sættes til 150 Kroner. Noget væsentligt Forsøg paa at forbedre Hesteracen vides ikke at være gjort.

Priserne paa Storfæ have i Gjennemsnit været for Okse 80 og for Ko 70 Kroner. Høieste Pris for Okser er opgivet fra Maalselven til 120 Kroner.

Forbedrede Kvægracer, særlig Ayrshireracen, findes nu spredt over næsten hele Amtet, men er fornemmelig udbredt i Maalselven, Bardodalen, Tromsøsundet og tildels Tromsø.

Forbedrede Racer af Faar, især Cheviot, findes i Karlsø, Tranø, tildels ogsaa i Maalselven og enkelte andre Steder, men forøvrigt har Indførsel af nye Racer ikke været almindelig.

Hjemmehavnene ere i Hillesø og tildels i Ibestad og Salangen mindre gode, men i hele den øvrige Del af Amtet findes gode, tildels meget rige Havnegange.

Sæterbrug drives saagodtsom intetsteds undtagen i Maalselven og Bardodalen, hvor det er meget almindeligt at benytte de græsrigge Udmarker dertil.

Udsalg af nysiet Melk giver kun i Tromsøsundets Herred nærmest omkring Tromsø By noget væsentligt Udbytte. Prisen er der opgivet til

16 Øre pr. Liter. I den øvrige Del af Amtet, hvor kun ubetydeligt Melkesalg finder Sted, er Prisen fra 10 til 15 Øre pr. Liter, i Gjennemsnit 13 Øre.

Forøvrigt finder Tilberedning af Smør og Ost Sted i det hele Amt, men giver kun i Maalselven, Bardodalen og tildels i Tranø, Ibestad, Trondenæs og Kvædfjord noget væsentligt tilovers til Salg. Prisen paa Smør har været fra Kr. 1.60 til Kr. 2.00 pr. Kilogram efter Kvaliteten, som har været høist forskjellig. Paa endel Steder tilberedes meget god Myseost og Gammelost, som finder villig Afsætning.

Over Melkeudbyttet om Aaret pr. Ko føres der kun paa yderst faa Steder Optegnelser, og de Opgaver derover, som ere givne, bero derfor væsentlig paa et Skjøn, som let bliver mindre nøiagtigt. Opgaverne lyde paa, at det gjennemsnitlige Udbytte skal være fra 800 i Kvæningen, Hillesø og Berg op til 1500 Liter i Maalselven. Hos de mere fremskredne Gaardbrugere sættes Udbyttet fra 1000 i Hillesø, Salangen og Kvædfjord op til 2000 i Tromsøundet, ja endog til 2400 Liter i Tranø. Gjennemsnitlig for det hele Amt antager jeg, at det ikke kan sættes over 1000 og 1500 Liter.

Endskjønt Kreaturstellet endnu lader meget tilbage at ønske, maa det dog siges, at ikke ubetydelige Fremskridt til det bedre have været at mærke i Femaaret. Sultefodring er utvivlsomt i Aftagende, bedre Fjøse ere paa mange Steder byggede, en rensligere Behandling af Melken og Anvendelse af Koldtvandsmetoden er blevet mere almindelig. Man faar i det hele taget mere og mere Øinene op for, at et omhyggeligt Kreaturstel i dette Amt med dets frugtbare Jordbund og gode Græsgange giver et væsentligt Bidrag til Velstand. Til at vække Sandsen herfor har Amtets Landhusholdningsselskab bidraget. Dette Selskab havde i Begyndelsen af Femaaret 800 Kr., men senere 1000 Kr. aarlig af Amtskommunen, og fra 122 til 132 af Herreder. Lignende aarligt Bidrag er ydet af Statskassen, ligesom det kgl. Selskab for Norges Vel aarlig har ydet et Bidrag fra 90 til noget over 200 Kr. aarlig til Præmier ved Udstillinger og til Undervisning i Koldtvandsmetoden. Derhos have Private givet fra 100 til noget over 150 Kroner aarlig, ligesom endel Herreder særskilt yde Bidrag til Kvægudstillinger inden Herredet.

For disse Bidrag har Selskabet ydet Præmier til Kvæg- og Landbrugsudstillinger samt til Budeier for godt Kreaturstel. Man har derhos lønnet en Amtsgaard og ladet denne samt et Par andre dertil skikkede Mænd reise omkring i Amtet dels paa Fjøsksker Høst og Vaar, dels til Undervisning i Jordbrug og Kreaturhold samt i Anvendelse af Koldtvandsmetoden. Almuen har i Regelen med Erkjendtlighed og Velvillie modtaget disse Mænd, og der er jævnlig fremkommet flere Anmodninger fra Formandskaberne om deres Nærværelse, end Selskabet med sine Midler har kunnet bekoste. Disse Foranstaltninger have i vide Kredse vakt Interesse for Landbrug og Kreaturhold, og Pengene have derfor vistnok baaret gode Frugter. Særskilte udførlige Beretninger om Selskabets Virksomhed findes indtagne i de trykte Amtsformandskabsforhandlinger.

3. Skovdrift.

Løvskoven, som findes overalt i Amtet, rigest i de indre Fjorddistrikter, sparsommere ude ved Kysten, afgiver fremdeles ikke alene det fornødne til Brændsel inden Amtet, men ogsaa lidt til Udførsel dels til Lofoten, dels til Nabodistriktet i Finmarken. Efter Lensmændenes Skjøn skal den kun i Ibestad og Kvænangen være tiltaget noget i Femaaret, medens Beretningerne fra samtlige de øvrige Herreder lyde paa, at den er i mere og mindre Grad aftaget. Salg af Løvskov til Brænde sker især fra Balsfjorden og Maalselven, som forsyne Tromsø By med Brænde, i mindre Partier ogsaa fra Lyngen, Malangen, Bardodalen, Lenvik og Tranø. Derimod maa man i Karlsø, Hillesø og Berg tildels købe Brænde.

Furuskove findes i Skjervø, Kvænangen, Maalselven, Bardodalen og Ibestad og eies nu for en større Del af Staten. Den staa saaledes under Forstvæsenets Opsyn. Det samme er Tilfældet med Tranø Præstegaards Furuskov paa Senjenøen.

I Balsfjorden og Malangen samt Lyngen eies endel Furuskov af Private.

Torv til Brændsel bruges i en stor Del af Amtet og dens Brug er i Femaaret ogsaa befordret derved, at den af Landhusholdningsselskabet lønnede Agronom giver Veiledning i dens Skur og rette Behandling.

Forøvrigt tillader jeg mig at henvise til en af Forstmester Solem velvillig meddelt Beretning om Skovforholdene, hvilken er saalydende:

„Skovarealet i Tromsø Amt er opgivet at være 1922 km², hvoraf 577 km² Statsskov. Af den samlede Skovflade er Løvskoven antaget at udgjøre 65 Pct. Jeg er dog tilbøielig til at tro, at Løvskoven indtager en større Procent af det samlede Areal. I ethvert Fald er det en Kjendsgjerning, at Løvskoven vinder Udbredelse paa Naaleskovens (Furuens) Bekostning.

1. De offentlige Skove.

De vigtigste Furuskove, der ere i Statens Eie, findes i Maalselven, Bardodalen, Salangen, Nord-Reisen og Kvænangen, og Materialerne fra disse fremdrives for en større Del for offentlig Regning; kun undtagelsesvis sælges de ved Auktion paa Roden eller afgives i Skoven mod Tiende. Forædling ved Skur finder kun Sted for offentlig Regning i Nord-Reisen, hvor Staten har et mindre, tidsmæssigt Sagbrug. Foruden Tømmer fremdrives der endel Brænde for offentlig Regning; en Del af dette fremdrives dog ogsaa af Private mod Erlæggelse af Skovtiende. Af Biprodukter er det kun Tjære -- og navnlig i Nord-Reisen -- der i økonomisk Henseende indtager nogen betragtelig Binæring for Almuen. Af Tøndestav oparbejdes der ogsaa endel, men denne spiller paa Grund af de lave Priser en underordnet Rolle. Med Hensyn til det i Femaaret i Statens Skove aavirkede Materiale samt de for samme opnaaede Salgspriser samt Driftsudgifterne tillader jeg mig at henvise til nedenstaaende Sammenstilling.

Det vil af denne Sammenstilling sees, at der i Femaaret 1880/81—1884/85 har været aavirket i Statens Skove i Tromsø Amt 3058⁵/₁₂ Tylvter Tømmer af blandede Dimensioner med et Nettoudbytte for det Offentlige af Kr. 29 843.97.

Driftsaar.	Tømmer.			
	Antal Tylvter.	Kubikmeter.	Salgssum.	Driftsomkostninger.
			Kroner.	Kroner.
1880/81	605 ⁴ / ₁₂	2 398	11 287.18	5 131.51
1881/82	389 ⁴ / ₁₂	1 738	6 606.94	4 391.80
1882/83	784 ⁸ / ₁₂	2 398	10 825.88	6 099.56
1883/84	650 ¹¹ / ₁₂	2 539	13 563.35	5 841.08
1884/85	628 ² / ₁₂	2 370	14 849.44	5 824.87
Tils.	3 058 ⁵ / ₁₂	11 443	57 132.79	27 288.82

Driftsaar.	Brænde.			Tøndestav.		Tjære.	
	Favne.	Salgssum.	Driftsomkostninger	Antal Stykker.	Tiende.	Antal Tønder.	Tiende.
			Kroner.		Kroner.		Kroner.
1880/81	685 ¹⁰ / ₁₂	4705.00	3222.80	38 750	77.50	446	445.20
1881/82	583 ⁷ / ₁₂	2770.20	1543.34	21 200	43.20	303	301.40
1882/83	54 ⁸ / ₁₂	60.80	-	50 200	100.43	395	396.60
1883/84	160 ⁶ / ₁₂	147.00	-	46 100	92.20	655	792.90
1884/85	398 ¹ / ₁₂	1841.32	1140.60	37 550	75.10	1476	1709.50
Tils.	1882 ⁸ / ₁₂	9524.32	5906.74	193 800	388.40	3275	3645.60

Brugsrettigheder findes ikke i Statens Skov i Tromsø Amt i samme Forstand som i den sydligere Del af Landet, hvor enten hele eller delvise Bygdelag gennem en i umindelige Tider øvet upaaanket Brug have erhvervet sig Ret til Hugst til Gaardsfor nødighed eller til Sæterbrug.

Brugsrettighed i Statens Skov i Tromsø Amt tilligger enten de endnu usolgte og ikke skyldsatte Rydningspladse eller enkelte Gaarde, hvor det Offentlige ved Salget kun har indvilget Kjøberens Brug efter Udvisning i Furuskoven, og endelig de af Staten i Skjervø Præstegjeld indkjøbte Bygselgaarde, der medfulgte i Handelen ved Indkjøbet af Furuskoven sammesteds.

Mængden og Værdien af de til de Brugsberettigede i Femaaret afgivne Materialier vil fremgaa af nedenstaaende Tabel:

Driftsaar.	Tømmer.			Brænde.		Andet Aavirke til omtrentlig Værdi.	Samlet Værdi.
	Antal Tylvter.	Kubikmeter.	Omtrentlig Værdi paa Roden.	Favne.	Omtrentlig Værdi paa Roden.		
1880/1881	26 ¹⁰ / ₁₂	60	Kroner. 255.00	1280	Kroner. 2900.00	Kroner. 416 00	Kroner. 3 561.00
1881/1882	20	52	215.00	1280	2674.00	403 20	3 302.20
1882/1893	15	37	176.00	1055	2287.00	469 20	2 932.20
1883/1884	32 ¹⁰ / ₁₂	106	343.00	1059	1787.00	414.50	2 544.50
1884/1885	24 ² / ₁₂	61	261.25	1544	2011.00	407.80	2 680.05
Tils.	118 ¹⁰ / ₁₂	316	1250.25	6218	11 659.00	2 110 70	15 019.95

Herved er dog at mærke, at der findes en Flerhed af Statseierdomme, navnlig i Senjen, hvilke ikke direkte ere underlagte Forstvæsenet, men hvor dog Brugerne hente sit Brændsel i den tilgrændsende Statsskov uden nogen Afgifts Svarelse.

2. Oplysningsvæsenets Fonds Skove.

De Forstvæsenet underlagte Oplysningsvæsenets Fond tilhørende Skove indskrænke sig til Amtets Præstegaardsskove.

Blandt disse indtager Tranø Præstegaardsskov den første Rang som den eneste, af hvilken Fondet har nogen Indtægt. Maalselvns Præstegaardsskov indeholder vistnok endnu endel smaat Tømmer, der dog paa langt nær ikke vil være tilstrækkeligt til Gaardens Behov, hvis der bliver Spørgsmaal om Opførelse af nye Huse. Birkeskoven er derimod tilstrækkelig. De øvrige Præstegaardsskove, der kun bestaa af Løvskov, tilfredsstillende for en Del Behovet af Brændsel. Ved en Flerhed af samme har dog den tidligere Brug langt overskredet Tilvæksten, og efterat samtlige Præstegaardsskove ifølge Skrivelse fra Skovdirektøren af 14de Juli 1883 ere undergivne forstligt Tilsyn, har en delvis Indskrænkning af den aarlige Brændehugst fundet Sted. Hvor brugbar Torv findes, skjæres ikke ubetydelige Kvanta til Besparelse af Skoven.

Nedenstaaende Sammenstilling viser, hvad der i Femaaret har været solgt af Materialier fra Tranø Præstegaardsskov, samt hvad der fra samtlige Præstegaardsskove har været afgivet til de Brugsberettigede:

Driftsaar.	Solgt ved Auktion.			Afgivet til de Brugsberettigede.				
	Tømmer.			Tømmer.			Brænde.	
	Antal Tylvter.	Kubikmeter.	Salgssum.	Tylvter.	Kubikmeter.	Omtrentl. Værdi.	Favne.	Omtrentl. Værdi.
1880/1881	51 ⁹ / ₁₂	79	Kroner. 556.70	16 ¹ / ₁₂	48	Kroner. 115.00	700	Kroner. 2030.00
1881/1882	43 ¹¹ / ₁₂	155	484.34	-	-	-	685	1940.00
1882/1883	39 ² / ₁₂	105	147.50	10 ² / ₁₂	21	80.00	670	1780.00
1883/1884	40 ⁸ / ₁₂	99	227.91	23	75	230.00	540	1675.00
1884/1885	47	101	347.13	7 ⁴ / ₁₂	25	79.00	500	1650.00
Tils.	222 ⁶ / ₁₂	539	1763.58	56 ⁷ / ₁₂	169	504.00	3095	9075.00

3. De private Skove.

De private Furuskove spille en underordnet Rolle her i Amtet; thi, naar undtages de det Moursundske Proprietærgods tilliggende Skove i Balsfjorden og Proprietær Raschs Skove i Skibottendalen, er der kun 5 Opsiddere i Maalselven, der kunne siges at eie saa meget Skov, at de have noget til Salg udenfor hvad de trænge til Husbehov. Og selv for de fleste af disses Vedkommende er Skoven i saa stadig Tilbagegang, at de ikke ret længe ville have mere, end de trænge til sine egne Gaarde.

Anderledes stiller Forholdet sig for Birkeskovene, der baade paa Grund af sin større Udbredelse og hurtigere Reproduktion afgive adskilligt til Udførsel udenfor selve Skovdistriktet. Foruden hvad der af dette Brænde sælges i Tromsø By, hvor dog Konsumtionen er ringe i Forhold til Indbyggerantallet paa Grund af den betydelige Import af Kul, udføres det meste til Yderdistrikterne ved Havet.

Prisen paa 1 Meterfavn 63 cm. langt Brænde har i Femaaret varieret fra 9—12 Kroner og synes i de senere Aar, vel nærmest som Følge af de mindre gode Tider, at være i stadigt Synkende.

Siden Senjens Nikkelværk nedlagdes, er der ingen brændekonsumerende Indretninger i Amtet, og tør vel dette ogsaa være en medvirkende Aarsag til de synkende Brændepriser, ialfald i den sydlige Del af Amtet, hvorfra Værket hovedsagelig erholdt sin Brændeforsyning.

Af private Sagbrug, saavel Opgangs- som Cirkelsage, findes der et større Antal i Amtet, de sidste dog, saavidt vides, udelukkende i Maalselven og Bardodalen. Fordelingen af Sagbrug stiller sig saaledes:

I Maalselven	13 Opgangssage,	22 Cirkelsage,
- Bardodalen	4 Do.	3 Do.
- Lenvik	4 Do.	- Do.
- Tranø	1 Do.	- Do.
- Kvænangen	1 Do.	- Do.
<hr/>		
Tilsammen	23 Opgangssage,	25 Cirkelsage.

En større Del af det ved Statens Tømmerauktion solgte Tømmer bliver derfor opskaaret til Bord, forinden det udføres fra Distriktet. Det samme gjælder om det fra de Moursundske Skove gennem Maalselvens Vasdag fremdrevne Tømmer.

Cirkelsage benyttes for en større Del til Skur af Tøndestav, der opskjæres saavel af Birk som Furu, ligesom der ogsaa af det sidstnævnte Træ paa Cirkelsagene skjæres Spaan til Tagtækning.“

4. Fiskerier.

En stor Del af Amtets Fiskere deltage, som bekjendt, i Lofotfisket og i Loddefisket i Finmarkens Amt.

Efter de af Opsynschefen for Lofotfisket afgivne Beretninger var Antallet af Fiskere fra dette Amt i 1881 omkring 6600, i 1882 : 7100, i 1883 :

8500, i 1884 : 7600 og i 1885 : 6800, med et Antal Baade fra henved 1500 til opimod 2000. Antallet var saaledes størst i 1883 og har i de øvrige Aar holdt sig mellem 6600 og 7600.

Antallet af de herfra til Loddefisket søgende Fiskere var efter Beretningerne fra Finmarkens Amtmand optalt i 1881 til vel 2800 med 650 Baade, i 1882 til henved 3000 med 580 Baade, i 1883 til 2650 med 600 Baade, i 1884 til vel 3600 med 750 Baade og i 1885 til over 5000 Fiskere med henved 1200 Baade. Antallet vil saaledes sees at være tiltaget betydeligt i det sidste Aar. Ogsaa i Sommerfisket i Finmarkens Amt deltog endel Fiskere herfra, men Antallet af dem finder jeg ikke opgivet nogetsteds.

Angaaende de inden Tromsø Amt foregaaende Fiskerier — det daglige Fiske dog undtaget — kan jeg henvise til de aarlig afgivne schematiske Forklaringer, der ere indtagne i de trykte Beretninger om Rigets Fiskerier. Jeg skal her kun gjentage, at Værdien af nævnte Fiskerier efter disse Forklaringer i Femaaret er opgivet saaledes:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Skreifisket	119 764	104 499	280 261	366 644	272 242
Fedsildfisket	503 660	924 950	594 829	654 744	146 640
Smaasildfisket	18 350	7 952	40 440	27 225	1 800
Sommer- og Høstfisket	316 246	271 520	421 292	225 517	279 280
Laks- og Sørretfisket	3 592	4 811	6 486	9 518	8 598
Tils.	961 612	1 313 732	1 343 308	1 283 648	708 560

Desuden er der især fra Tromsø By drevet et ikke ubetydeligt Fiske og Fangst ved Spitsbergens og andre Kyster i Nordishavet. Dets Værdi har i Femaaret været fra vel Kr. 100 000 til henimod Kr. 200 000 aarlig. Forresten henvises til Beretningen for Tromsø By, hvor specificerede Fortegnelser over dette Udbytte findes indtagne for hvert Aar.

Med Hensyn til Fiskeredskaber og Baade er ingen væsentlig Forandring foregaaet i Femaaret, uden forsaavidt som der stadig anskaffes nye og større Baade med Hus og Ovn. Til Laksefisket i Søen er i Femaaret anskaffet flere Kilenøter, der nu ere blevne temmelig udbredte inden det hele Amt.

Af Laksefiskerier har Fisket under Malangen- og Bardofossene i Maalselvns Herred af de private Jordeiere — saavidt vides — i samtlige 5 Aar været bortleiet til Udlændinge for Kr. 400.00 aarlig. Ligesaa har det Staten tilhørende Laksefiske i Nordreisen Elv været bortleiet til Engelskmænd gennem Forføining fra Forststyrelsens Side.

Det i min forrige Femaarsberetning omhandlede Senjens Baadforsikrings-selskab bestaar fremdeles. Efterstaaende Uddrag af Regnskaberne viser Selskabets Stilling:

1. Præmieindtægterne udgjorde:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	1166.92	1311.96	725.08	991.33	1148.54
Finmarksfisket	4934.22	5063.01	1963.21	2029.82	3549.78
Sild- og Høstfisket	309.00	114.70	55.93	249.97	526.93
Tils.	6410.14	6489.67	2744.22	3271.12	5225.25

2. Den løbende Forsikringssum udgjorde:

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	68 921.00	69 836.00	22 222.00	50 399.00	57 625.00
Finmarksfisket	202 397.00	213 529.00	81 663.00	82 778.00	154 361.00
Sild- og Høstfisket	16 045.00	5 930.00	3 390.00	10 071.00	28 131.00
Tils.	287 363.00	289 295.00	107 275.00	143 248.00	240 117.00

3. Udbetalte Erstatninger.

Fiskerier.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Lofotfisket	1527.99	2154.75	411.20	313.93	213.33
Finmarksfisket	3909.74	1403.78	54.93	1926.10	6623.71
Sild- og Høstfisket	333.79	286.66	-	47.33	315.27
Tils.	5771.52	3845.19	466.13	2287.36	7152.31

Foruden et Grundfond paa 48 000 Kroner eier Selskabet et Reservefond, som ved Udgangen af Aaret 1885 udgjorde Kr. 10 343.40.

5. Industrielle Anlæg.

Af saadanne findes fremdeles i Tromsø Sundets Herred det ogsaa i forrige Beretning nævnte Teglværk, ved hvilket i Femaaret har været beskæftiget 19 Mænd og 2 Kvinder. Produktionen var i Aaret 1885 opgivet til 350 000 Mursten, 70 000 Tagsten og 2000 Fliser til en samlet Værdi af 12 750 Kroner. I samme Herred findes et Damptrankogeri og et Kalkbrænderi. Desuden findes i Amtet to Tøistamper og endel mindre Sagbrug og Møllebrug.

6. Binæringer.

Handel. Antallet af Handlende i Landdistriktet var ved Udgangen af 1885 opgivet til 140.

Desuden fandtes af Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger en i hvert af Herrederne Maalselven, Bardodalen, Lenvik, Tranø, Ibestad, Salangen,

Kvædfjord og Trondenæs, tilsammen med en Omsætning af omkring 150 000 Kroner.

De tre aarlige Markeder paa Skibotten i Lyngens Præstegjeld afholdes fremdeles og besøges af Handlende fra Tromsø og Lyngen, af Søalmue og af Almue fra Sverige og Finland. Der bringes ned fra Oplandet Smør, Renkjød, Renskind, Ryper m. v. og fra Norge Mel, Kaffe, Sukker, Tobak, Salt, Fiskevarer m. v. Værdien af den hele aarlige Omsætning ved de 3 Markeder kan sættes mellem 150 000 og 200 000 Kroner.

Haandværksdrift. I Landdistriktet er i Regelen et tilstrækkeligt Antal af Skræddere, Skomagere, Snedkere, Tømmermænd, Malere, men Haandværket drives dog tildels blot som en Bisag ved Siden af Fiske og Jordbrug, og endel Haandværksarbeide indføres andetstedsfra. Udførsel af Haandværksarbeider finder dog for en Del Sted fra Maalselven og Bardodalen, forsaavidt som derfra sælges endel tømrede Huse, Tønder samt Smed- og Hjulmagerarbeide. Ogsaa Ski udføres derfra.

Husflid har efter de fleste Lensmænds Opgaver ikke gjort væsentlige Fremskridt i Femaaret. Den indskrænker sig fremdeles til Forfærdigelse og Istandsættelse af Fiskeredskaber, Klæder, Skotøi og Gaaardsredskaber.

Isskur og Stenbrydning finder kun enkeltvis og i ringe Udstrækning Sted til eget Behov.

Torvdrift foregaar paa alle de Gaarde, hvor der er Mangel paa Skov og hvor Torvmyrer findes, men noget større Anlæg derfor finder ikke Sted.

Baadbygning foregaar hellerikke i nogen større Udstrækning. Dog ere endel mindre Baade til Distrikternes eget Brug byggede i Lyngen og Maalselven.

Jagten som Næringsvei bestaar i Fældelse af Rovdyr og fornæmmelig Fangst om Vinteren af Ryper samt Skydning af Storfugl og Aarfugl. I Femaarets Løb er ved Amtsformandskabets Beslutning af 12te Juli 1882 Præmien for Fældelse af Ræv fra 1ste Oktober 1882 nedsat til Kr. 2.00, medens derimod fra 1ste Januar 1883 er udsat en Præmie af 20 Øre for Fældelse af Ravn. Antallet af de Rovdyr, for hvis Drab der i Femaaret er udbetalt Præmie, sees af følgende Opgave:

Aar.	Bjørn.	Ulv.	Jerv.	Ræv.	Ørn.	Hønseshøg.	Ravn.
1881	2	-	4	848	78	75	-
1882	9	2	11	489	40	66	-
1883	1	1	5	168	314	141	33
1884	5	-	4	311	96	57	56
1885	2	..	8	824	77	50	115
Tils.	19	3	32	2 640	605	389	204

I de forrige 3 Femaar var Bjørnernes Antal henholdsvis 45, 41 og 42. Deres Tal synes saaledes nu at maatte være formindsket. Ogsaa Ulvenes Tal har minket betydeligt, medens Antallet af fældede Jerve er omtrent som før. I Aarene 1879 og 1880 blev betalt Præmie for 513 Ræve og i dette Femaar for 2 640, eller tilsammen i 7 Aar for over 3000 Ræve, en Udryddelse, som forhaabentlig bidrager væsentlig til Forøgelse af Harer og Ryper. Fredningstiden for Ryper er derhos ved kongelig Resolution af 12 Januar 1883 bestemt at skulle begynde 15 April, noget, som var nødvendigt paa Grund af den hensynsløse Fangst, som dreves udover Vaaren med Snarer og Garn. Denne Fangst giver næsten overalt i Amtet en ikke ubetydelig Bifortjeneste for Vinteren, idet Prisen paa Rype nu heroppe jævnlig gaar op til 50 Øre pr. Stykke. Hvormeget der fanges hvert Aar, har jeg ikke kunnet faa nogen paalidelig Opgave over, men det er vist, at Tallet løber op til mange Tusinder aarlig. Paa enkelte Steder inden Amtet har Rypejagten i Femaaret været bortforpagtet dels til Engelskmænd, dels til Jægere inden Amtet.

Endel Oter, Kobbe, Nise og Søfugl skydes ogsaaa, uden at jeg har nogen Opgave over Antallet.

Som i tidligere Beretninger nævnt, giver endel Æg- og Dunvær, Indsamling af Multer og andre vilde Bær samt Klipfisktørring paa flere Steder nogen Anledning til Bifortjeneste.

Forøvrigt er ingen Binæring nævneværdig.

7. Kommunikationsvæsen.

Angaaende den hidtil stedfundne Veibygning i Amtet har Veibestyrer, Ingeniør Holst afgivet saadan Beretning:

„Veibygningen i Tromsø Amt sees at stille sig saaledes:

Før 1857 findes intet at være gjort fra Statens Side til dens Fremme. Fra 1ste Juli 1857 til 30te Juni 1880 er:

Af Veifondet bevilget:		Bygget Vei
Aar.	Kroner.	
1857	34 000.00	i en Længde af ca. 121.7 km. samt i Reisen 2 Broer til Værdi Kr. 12,650.00.
1860	80 000.00	
1863	7 000.00	
1866	20 000.00	
1869	17 600.00	
1872	32 000.00	
1874	64 000.00	
1877	64 000.00	
Tilsammen	318 600.00	Ca. 121.7 km. og 2 Broer.

Af Statskassen bevilget:	Bygget Vei:
Kr. 28 970.30. Efter Kommunikationskomitéens Arbeide i 1886, „Plan for Kommunikationsvæsenet“, Side 167.	Ca. 5.9 km (Alteidveien) og 2 Broer: Foshaug Bro i Bardodalen og Tamok Bro i Maalselven.

Fra 1ste Juli 1880 til 30te Juni 1886 er af Veifondet bevilget:

$\frac{1}{7}$ 1880— $\frac{30}{6}$ 1883.	Kr. 80,000.00	} Ialt Kr. 160,000.00.
$\frac{1}{7}$ 1883— $\frac{30}{6}$ 1886.	- 80,000.00	

Bygget.			Under Arbeide.	
Anlæg.	Længde. Meter.	Afleveret.	Anlæg.	Længde. Meter.
1. Øvervand—Søveien	8 148.0	$\frac{3}{8}$ 83	1. Skjærret—Storstennæs og Eftergrusning paa	5 602
2. Storstennæs — Sagelvvand	6 919.5	$\frac{12}{8}$ 84	Storstennæs—Sagelvvand.	
3. Bardo Kirke—Foshaug Bro	5 720.0	$\frac{14}{8}$ 84	2. Harstad—Bredvik	8 453
4. Foshaug Bro—Joravterelv	3 333.5	$\frac{29}{8}$ 85	3. Broer og Stikrender i Maalselven.	
5. Lyngseidet—Pollen	11 252.0	$\frac{8}{9}$ 85	4. Grusning, Broer og Stikrender i Bardodalen.	
6. Grusning paa ældre Veie i Maalselven				
Bygget Vei Mtr.	35 373.0		Under Arbeide Meter	14 055

Pr. 30te Juni 1886 havdes altsaa i Tromsø Amt:

Bevilget.	Bygget Vei.	Under Arbeide.
Af Veifondet $\frac{1}{7}$ 1857— $\frac{30}{6}$ 1886 Kr. 478 600.00	Ca. 157.0 km og 2 Broer.	14 055 Meter.
- Statskassen 28 970.30	- 5.9 - - 2 -	
Tilsammen Kr. 507 570.30	Ca. 162.9 km. og 4 Broer.	14 055 Meter.

Efter 1886 Aars Kommunikationskomité's Arbeide, S. 167, er:

Til	Medgaaet	Veifondsbidrag.	Distriktsbidrag.	Statskasebidrag.	Længde.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Meter.
Veifondsveie					
$\frac{1}{7}$ 1824— $\frac{30}{6}$ 1886	476 506.53	415 916.54	60 589.99	-	139 531
Statskasseveie					
$\frac{1}{7}$ 1824— $\frac{30}{6}$ 1886	28 970.30	—	1 371.43	27 598.87	98
Tils.	505 476.83	415 916.54	61 961.42	27 598.87	139 629

Da der i Femaarsberetningen 1876--1880 sees at være indkommen en Feil, idet Veistykket Baadkjosmo—Skjæggesnæs i Maalselven er anført til Længde af 64 600 Alen, istedetfor som i min Skrivelse til Amtet af 9 August 1883 af 34 977 Alen, har jeg tilladt mig at gjennemgaa den hele Veibygning siden 1857.

Angaaende Uoverensstemmelserne mellem Kommunikationskomiteens Veilængder og de af mig anførte kan jeg ikke finde andet, end at mine Angivelser ere rigtige.“

Af dette vil det sees, at Amtet ved Femaarets Udgang havde ca. 162 Kilometer god ved Hjælp af Veifondet og Statskassen samt med Bidrag af Herrederne bygget Kjørevei, samt 4 større ved samme Midler opførte Broer. Desuden findes der flere blot ved private eller Herreders Bidrag opførte Veie, hvilke tildels kunne befares med Hjulredskab, dels blot ere Rideveie.

Med Hensyn til Skydsbefordring bemærkes, at det allerede i 1871 blev bestemt, at tvungen Skyds — dog med Undtagelse af Landstationerne i det Indre af Amtet — alene skulde kunne fordres af dem, som reise i offentlige Anliggender. I nævnte indre Dele af Amtet, nemlig i Maalselven, Bardodalen og Salangen, hvor der nu er god Kjørevei, bestaar der et sammenhængende Net af faste Stationer, der underholdes ved Bidrag af Staten, Amtskommunen og Herredskasserne, samt ved forhøiet Betaling af de Reisende.

Kommunikationen tilsøs besørgeres fremdeles af de i forrige Indberetning nævnte Kystdampskibe, samt af de 3 Tromsø Amts Dampskibsselskab tilhørende mindre Skibe. Ved Udgangen af 1885 havde disse sidstnævnte 3 Skibe et Antal af 95 Anløbssteder inden Amtet, hvilke Steder i Regelen anløbes fra 2 til 4 Gange hver Uge.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

I den verdslige Inddeling af Amtet bestemtes ved kgl. Resolution af 28 Januar 1885 den Forandring, at Skjervø Herred deltes i to Herreder, saaledes at hvert af Sognene Skjervø og Nordreisen kom til at udgjøre et særskilt Herred. Denne Deling traadte dog først i Virksomhed den 1 Januar 1886.

Amtskommunens Budget har fremdeles været i Stigende, idet der i 1881 udlignedes 15 Kroner paa Skylddaleren med Kr. 26 812, i 1882 og 1883 derimod 16 Kroner med Kr. 28 600, men i 1884 og 1885 endog 17 Kroner med ca. 30 390 Kroner. Forøgelsen skriver sig fornemmelig fra Udgifterne til Sindssyge, Døvstumme og Abnorme, hvilke steg fra Kr. 19 900 i 1881 til Kr. 29 300 i 1885.

Tromsø Amts Medicinalfonds Formue, som i 1881 var ca. Kr. 89 400, var i 1885 sunket ned til ca. Kr. 72 200. Dette var en Følge dels af de store rentefrie Laan, som ere tilstaaede Karlsø og Balsfjordens Herreder til Istandbringelse af Lægeboliger og Sygehuse, dels deraf, at Medicinalafgiften i Aarene 1882, 1883 og 1884 kun udgjorde henholdsvis Kr. 15 200, Kr. 15 600

og Kr. 14 400, alt angivet i runde Tal. I 1881 var den derimod ca. Kr. 24 600 og i 1885 igjen steget til ca. Kr. 22 300. I dette Femaar er ingen ny Bevilgning skeet til Opførelse af Lægebolig.

Distriktslægernes Antal, som i 1880 var 9, er steget til 10, idet der ved kgl. Resolution af 8 Juni 1881 oprettedes et nyt saadant Embede for Balsfjordens Distrikt.

De af det Offentlige ansatte Jordemødres Antal ved Udgangen af 1885 er det samme Antal som ved Udgangen af forrige Femaar, nemlig 22.

Af Sparebanker har Amtsdistriktet ved Udgangen af 1885 de samme 6 som i forrige Femaar. Deres Formue og Sum af Indskud var ved Udgangen af 1885 følgende:

Banker.	Formue.	Sum af Indskud.
	Kroner.	Kroner.
Tromsø Sparebank	338 371	2 770 145
Ibestads Do.	129 899	913 494
Maalselvns Do.	11 741	70 219
Trondenæs Do.	77 687	711 258
Skjervø Do.	8 306	77 766
Kvædfjords Do.	7 432	168 085
Tilsammen	573 436	4 710 967

Ved Udgangen af 1880 var disse Bankers samlede Formue derimod Kr. 454 776 og Indskudssummen Kr. 3 965 565. Formuen er altsaa i Femaaret steget med over Kr. 118 000, og Indskudssummen med henved 750 000 Kroner. Antallet og Beløbet af de i Femaaret afholdte Udpantninger, Exekutioner, thinglæste Hefelser og Tvangsauktioner vil sees af de derom indsendte schematiske Forklaringer.

Af private Brandforsikringsindretninger haves fremdeles blot en, nemlig i Trondenæs, hvilken Indretning ved Udgangen af 1885 havde en Forsikringssum for Huse Kr. 1 284 835.00.

Aarslønnen for Tjenestedrenge har i Femaaret i Gjennemsnit været Kr. 200 og for Piger Kr. 70, samt Arbeidsløn pr. Dag paa egen Kost for Mænd om Sommeren Kr. 2.50, om Vinteren Kr. 1.80 og for Kvinder henholdsvis Kr. 1.40 og Kr. 1.00.

Som Ulykkestilfælde i Femaaret maa nævnes de svære i Januar og Februar 1882 indtrufne Storme, hvorved betydelig Skade skede paa Fartøier, Baade, Huse m. v. især i de nordlige Dele af Amtet og i Kystegnene. Men var Skaden betydelig, saa var ogsaa de Pengebidrag, som modtoges til Erstatning, meget rundelige, idet der til den for dette Amt nedsatte Hjælpekomite indkom ialt lidt over 112 700 Kroner, hvoraf Kr. 20 000 fra Statskassen og Resten ved privat Indsamling. Deraf blev uddelt ca. Kr. 107 100, som vist-

nok fuldt erstattede den dertil trængende Del af Befolkningen den skete Skade. Tilovers blev af de private Gaver et Beløb af omkring Kr. 5600, hvoraf er dannet et Fond til Hjælp ved fremtidige Stormskader og lignende Ulykkestilfælde inden Amtet. Beløbet er for Tiden indsat i et Par af Amtets Sparebanker og bestyres af Stiftamtmanden og to af Amtsformandskabet valgte Mænd.

Ædruelighedstilstanden antages paa de fleste Steder inden Amtet at være god.

Den økonomiske Tilstand i det hele taget inden Amtet antages i Femaaret ikke at være gaaet tilbage, men snarere at have forbedret sig. Vistnok var 1885 Aars Fiskerier inden Amtet ikke gode, særlig slog Sildefisket feil, men paa den anden Side vare de 3 foregaaende Aars Fiskerier upaaklagelige, og desuden gav saavel Lofot- som Finmarksfisket, som besøges af en stor Del af Befolkningen, i nogle Aar godt Udbytte. Naar dertil kommer, at Høsten i 2 à 3 af de 5 Aar var god, saa giver Femaaret i det hele al Grund til at være tilfreds.

B. Tromsø By.

Med Hensyn dertil kan jeg henvise til den af Byfoged Emil Lie afgivne Indberetning, dateret 19de April 1887, som jeg her vedlægger, og til hvilken jeg i alt væsentligt kan henholde mig.

Tromsø Stiftamtmandsembede den 20de December 1887.

Underdanigst

Chr. Kjerschow.

Beretning

om Tromsø Kjøbstads økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

Herved giver jeg mig den Ære at fremsende Femaarsberetning for Tromsø By for Perioden 1881—1885, idet jeg tillader mig først at fremstille de statistiske Data, som have kunnet tilveiebringes, hvorefter jeg skal i Korthed fremhæve, hvad der i Almindelighed kan være at bemærke.

Toldintraderne, som ved Udgangen af 1880 var Kr. 196 660, hvortil de var gaaet ned fra Kr. 283 684 i 1877, have i indeværende Femaar dalet yderligere og have for de enkelte Aar været:

i 1881	Kr. 166 103
- 1882	- 159 104
- 1883	- 143 829
- 1884	- 127 204
- 1885	- 132 479

Toldkontoret har bemærket, at Nedgangen i Toldintrader for en ikke ringe Del er fremkaldt derved, at Toldstedets Forsyning med saadanne Vareartikler, der tidligere overveiende have været indført hertil direkte fra Udlandet, nu stadig i større og større Maalestok indføres fra Landets sydligere Toldsteder.

Den samlede Ind- og Udførselsværdi til og fra Tromsø Toldsted har under Henhold til Norges Handelsstatistik været:

	Indførselsværdi.	Udførselsværdi.	Tilsammen.
1 1881	Kr. 1 133 200	Kr. 1 196 300	Kr. 2 329 500
- 1882	- 1 030 700	- 944 400	- 1 975 100
- 1883	- 882 300	- 785 700	- 1 668 000
- 1884	- 822 900	- 619 500	- 1 442 400
- 1885	- 786 100	- 547 000	- 1 333 100

Udførselen af efternævnte Produkter i Femaaret har været:

1. Af Tran:	til Udlandet.	til Indlandet.	Tilsammen.
1881	Hektol. 5444	Hektol. 3019	Hektol. 8 463
1882	- 4824	- 1677	- 6 501
1883	- 2706	- 2130	- 4 836
1884	- 4869	- 5717	- 10 586
1885	- 4095	- 2279	- 6 374
2. Af Tørfisk:			
1881	Kg. 1 944 860	Kg. 1 018 533	Kg. 2 963 393
1882	- 1 218 180	- 774 885	- 1 993 065
1883	- 967 820	- 969 517	- 1 937 337
1884	- 710 660	- 1 023 600	- 1 734 260
1885	- 917 020	- 900 727	- 1 817 747

3. Af Silde:	til Udlandet.		til Indlandet.		Tilsammen.	
	Hektol.		Hektol.		Hektol.	
1881	13 679		3 013		16 692	
1882	1 505		3 565		5 070	
1883	983		5 026		6 009	
1884	2 239		3 872		6 111	
1885	1 505		3 565		5 070	

Ifølge de aarlige Indberetninger fra Hr. Stiftamtmanden meddeles en tabellarisk Oversigt over Ishavsfangsten fra Tromsø By i Femaaret:

Udbytte.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Hvalros	3 500	3 220	27 462.	10 900	24 375
Sæl (Kobbe)	22 656	37 170	86 816	152 614	51 954
Smaa Do.	-	-	-	-	16 029
Hvidfisk	20 880	9 360	22 600	10 360	10 620
Isbjørn	1 344	1 375	4 800	4 980	2 640
Rensdyr	2 868	2 050	2 650	2 500	3 030
Dun	1 264	544	2 041	1 368	1 741
Haakjærringlever	6 426	-	21 426	12 165	8 099
Fisk	39 312	43 812	-	-	-
Fiskelever	5 775	4 199	-	-	-
Hvalspæk	324	-	-	-	400
Bottlenose	-	-	-	-	2 700
Tils.	104 349	101 730	167 795	194 887	121 588

I 1881 var til saadan Fangst udrustet	37	Fartøier,	dr. 1628 Ton,	334 Mand
- 1882 - - - - -	40	-	- 1866 -	380 -
- 1883 - - - - -	32	-	- 1422 -	286 -
- 1884 - - - - -	26	-	- 1134 -	249 -
- 1885 - - - - -	30	-	- 1464 -	317 -

Ved Udgangen af 1885 havdes i Tromsø 130 Handlende, 131 Haandværkere, 46 Skipperborgere (i 1880 var der 123 Handlende). Resten af Skatyderne fordelte sig paa omtr. 25 Embedsmænd, 112 Bestillingsmænd, 100 Haandværkssvende og 600 Arbeidere, Tømmermænd, Fiskere m. V. (alt efter Ligningen).

Den samlede Folkemængde var ved Udgangen af 1885 udenom Tilreisende (352) 5739. Ved Udgangen af 1875 var Folkemængden 5409. (Tromsø anlagdes 1794 og havde i 1825 et Indbyggerantal af 730, i 1844 omtr. 2000.) Folkemængdens Bevægelse har selvfølgelig væsentlig rettet sig efter Næringsveienes, og da heromkring væsentlig Fiskeriernes, Trivsel. Da disses Udbytte dels ved selve Fiskeriernes større og mindre Rigdom,

dels ved Markedsprisernes Fluktuation er høist forskjelligt, har der vexlet mellem gunstige og ugunstige Perioder, en Vexling, som maa siges at være større end i de fleste andre Landsdele. Omtrent samtidig med Telegrafens Udstrækning til Tromsø og Finmarken (1869) kom der ualmindelig rige Storsildfiskerier i de første af 1870-Aarene, som i Forbindelse med det regelmæssige Fiskeri af Torsk bragte ualmindelig Fart i al Trafik. Da Storsilden udeblev, kom der et Tilbageslag. Store Anlæg, bestemte for Sildefiskerierne, bleve værdiløse, og der ledes store Tab, der ikke mindst rammede Stiftsstaden Tromsø. Den Tilbagegang, der fandt Sted hersteds i saa høi Grad i Femaaret 1875—1880, kan siges i indeværende Femaar 1881—1885 at have naaet til en Stilstand, der mulig i den sidste Del af Perioden har faaet Karakteren af en Smule begyndende Fremgang, omtrent svarende til den Forøgelse i Folkemængden, der har fundet Sted fra 1875—1885. Antallet af Konkurs, der tidligere var meget stort og indbefattede meget store Handelshuse, har i 1881 været 10, i 1882 : 8, i 1883 : 5, i 1884 : 3 og i 1885 : 4, og har det væsentlig været Smaaboer, som saaledes have standset.

De Omstændigheder, som have bidraget til at gjøre de almindelige Finmarks- og Lofotfiskerier mere og mindre rige, have indirekte virket paa Tromsø By. Det ualmindelige Sneaar 1880—1881 tilskrives Havisens Nærmelse fra Polaregnene. Det synes, som Fisken de Par følgende Aar har lidt under Havvandets Afkjøling, idet den blev mærkeligen magrere og mindre leverholdig, saaledes at der i Aarene 1882 og 1883 gik op til 450, 550 à 600, ja endog 900 Fisk paa en Tønne Lever, som ellers pleier at kræve alene 350 à 380 Fisk. En heldig Følge var det, at Tranpriserne bleve stigende, især Medicintran, der Vaaren 1883 var lige op i Kr. 300 pr. Tønne, men rigtignok senere faldt, saaledes at de i 1885 vare ned i 60 à 70 Kr. Fiskepriserne gik ogsaa op samtidig omtrent med Tranpriserne, og man begyndte i 1883 at tilvirke Sei til Klipfisk, hvoraf ikke ubetydelige Kvanta afskibedes til Spanien, Portugal og Irland. Da det følgende Aar gav større Fiskeudbytte, blev dog dette Forsøg ikke fornyet. Det vil fremgaa af Beretningen for Landdistrikterne, at der i Perioden, foruden det usædvanlige Sneaar, i 1882 herjede voldsomme Orkaner, der fremkaldte Nød paa mange Steder, at der i 1883 blev et meget godt Aar for Landmanden ved den tidlige Vaar og gode Sommer, alt med indirekte Virkninger paa Stiftsstaden.

Ved 1884 har man antaget, at det har begyndt at hæve sig noget med vore Handelsforhold. Vel ere Priserne paa Produkter ikke væsentlig stegne; men under det almindelige Prisfald paa alle Værdier maa det erkjendes, at Værdierne paa de Varer, som afskibes, stille sig gunstige i Forhold til dem, som indføres. Som bemærket under Angivelsen foran af Toldintradernes Størrelse, bør man ikke fra disses Nedgang slutte til almindelig Nedgang, idet de sydlige Toldsteder mere og mere modtage en stor Del udenlandske Varer.

Skibsfarten omfatter Bank-, Silde- og Ishavsfiskerier og -Expeditioner, hvorimod Byen ikke eier Skibe, der gaa i udenrigsk Fart. Under de forhaandenværende Forhold, hvorunder Seilskibene tildels ere blevne værdiløse,

er det et stort Held, at Byens Handelsstand ikke for nogen Del har havt Kapitaler bundne i Seilskibe paa udenrigsk Fart, saaledes som Tilfældet har været i de fleste Kystbyer.

Af Dampskibe haves fremdeles de 3 Fjordskibe, „Tromsø“, „Senjen“ og „Malangen“, tilhørende Tromsø Amts Dampskibsselskab. Et Hvalfangerdampskib, „Duncan Grey“, har tildels heldig begyndt nogen Hvalfangst i Slutningen af Perioden.

Den Omstændighed, at det Nordenfjeldsk - Bergenske Dampskibsselskab har betydelige Oplag af Stenkul i Tromsø, har adskillig Betydning for Arbejderbefolkningen, som herved faar adskillig Beskjæftigelse. Den store Turiststrøm til Nordkap, hvilken aarligen vokser, antages at have nogen Betydning for Tromsø, idet Turistskibene tage Stands paa Havnen og give de Fremmede Anledning til at besøge Øen og Fastlandet paa Østsiden af Sundet, hvor der pleier at være livlig Tilstrømning af Turister, som benytte Anledningen til at bese Finnegammer og de for Anledningen samlede Rensdyrhjorde. Nogen større Virkning paa Byens Hotelvæsen har Turiststrømmen endnu ikke faaet, da den følger Dampskibet, og da Trakterne omkring Tromsø, skjønt de maaske ville findes ikke mindre naturskønne end mange Steder, som drage Reisende til sig, f. Ex. Balsfjorden, Maalselven og Bardodalen, Lyngen o. s. v., — endnu ere lidet kjendte.

Som ved tidligere Beretninger oplyst, drives der fra Tromsø By endel Jordbrug paa Tromsøen paa de udenfor Bygrænsen værende Landeieendomme, væsentlig da som melkeproducerende Bedrift for Byens Indvaanere. Byens arbejdende Befolkning ernærer sig hovedsagelig ved at drive Fiske i Lofoten og i Finmarken, hvorhos Byens Behov af fersk Fisk indfiskes af Byens Fiskere.

Af industrielle Anlæg kan mærkes Tromsø Skibsværfts Interessentskab, P. Johnsgaards Værft og E. Thyholdts Værft. Disses væsentlige Virksomhed er Reparationsarbejder, idet bl. a. havarerede Fartøier fra Sødistrikterne rundt i Amtet, ja vel ogsaa fra Finmarken, bringes hertil for at reparere og overhovedet for at faa Havariaffærer endeligen afgjorte ved kyndig Hjælp og Ladningerne bevarede eller realiserede m. v.

Videre haves en Mineralvandfabrik, et Garveri med Barkemølle, et betydeligere Ølbryggeri, en Olieklædefabrik samt 2 Tranbrænderier.

Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere med Kost og Logis anslaaes til Kr. 300 og for Tjenestepiger til Kr. 80. Daglønnen er gennemsnitlig Kr. 2.00 for Mænd og omtr. Kr. 1.30 for Kvinder.

Tromsø By har 3 Bogtrykkerier, og der udkommer 3 Aviser, som hver udgaar 2 Gange ugentlig.

Af faste Eiendomme solgtes:

i 1881	20	til Beløb	Kr.	121 723
- 1882	14	- - -	-	47 765
- 1883	20	- - -	-	72 940
- 1884	31	- - -	-	90 081
- 1885	18	- - -	-	47 364.

Af Panteheftelser thinglæstes:

i 1881	124	til Beløb	Kr.	195 304
- 1882	64	-	-	160 903
- 1883	55	-	-	184 666
- 1884	73	-	-	154 481
- 1885	56	-	-	88 632.

Tvangsauktioner, hvorved Salg fandt Sted, udgjorde i Femaaret 98, nemlig henholdsvis 26, 33, 18, 17, 4.

Der afholdtes 132 Exekutioner, nemlig resp. 44, 29, 28, 21, 10.

Af Udpantninger afholdtes der 2233, nemlig respektive: 492, 470, 569, 463, 239, væsentlig for Skatter og kommunale Afgifter.

Tromsø har en Handelsforening (19 Medl.), en Haandværkerforening (53 Medl.), en Arbejderforening (206 Medl.) og en Skipperforening (30 Medl.).

En Husflidsskole for Gutter underholdes af Foreningen for den indre Mission. Den oprettedes i 1860 og bestod ved Udgangen af 1885 af 78 Gutter, sysselsatte med Snedkeri, Dreining og Skomagerarbeide.

Byens Gader have samme Længde som ved forrige Beretning, nemlig ialt 7.75 Kilometer med en samlet Fortouglængde af 4 Km. Byens Fladeindhold udgjør 446 Maal. 2 Km. Gader ere brolagte. Kloakerne ere 3,513 Km., altsaa forøget i Femaaret med 0,376 Kilometer.

Til Oplysning om Skatteforholdene og Byens Budget hidsættes nedenstaaende Opgave:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Antal Skatydere	1 434	1 314	1 194	1 255	1 304
	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.	Kroner.
Beskattet Formue	4 594 500	4 210 500	4 305 500	4 235 300	4 114 200
	4 607 500	4 004 500	4 120 500		
Antagen Indtægt	1 847 350	1 665 000	1 586 450	1 664 450	1 686 210
		1 657 100	1 579 050		
Skatbar Indtægt	831 977	759 416	742 995	767 834	749 249
	840 209	755 974	739 819		

Udlignet:

1. Byskat:

a) Grundskat 24 956.94 22 384.44 22 695.45 18 248.33 14 807.86

b) Byskat 50 712.26 44 768.89 45 626.34 72 751.67 72 692.14

2. Fattigskat:

16 330.80 17 486.67 23 678.21

Tils. 92 000.00 85 000.00 92 000.00 91 000.00 87 500.00

Herved bemærkes, at der, hvor 2 Summer findes anførte, er anført over Stregen den Sum, der har ligget til Grund for Byskattens Beregning, medens Summen for Fattigskattens Vedkommende er anført under Stregen.

Procenten af Indtægten, der har været udlignet, har været:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
af Byskat	5.14	5.06	5.31	8.45	8.75
- Fattigskat	1.67	2.03	2.77		
				(Dissentere 7.88)	(Dissentere 8.15)

Pro mille af Formuen:

Byskat	1.56	1.52	1.30	2.00	2.00
Fattigskat	0.51	0.64	0.70		

Totalbeløbet af Byens Udgiftsbudget udgjorde, deri indbefattet Fattigvæsenet:

	1881. Kr.	1882. Kr.	1883. Kr.	1884. Kr.	1885. Kr.
	149 713.91	140 365.89	159 624.06	158 203.74	155 204.23
Brændevinsafgift	6000	5733.33	5600	5333.33	5600
Øl- og Vinskat	1400	1405.00	1200	2565	1765
Hundeafgift	660	620	600	780	540

Byens Gjæld var ved Udgangen af 1885 Kr. 221 523.34 og ved Udgangen af 1880 Kr. 280 264.07.

Byen eiede ved Udgangen af 1885 faste Eiendomme, der vare brandforsikrede for Kr. 363 150.

Brandforsikringssummen for samtlige forsikrede Bygninger i Byen ved Udgangen af 1885 udgjorde Kr. 5 702 810.

Hvad de religiøse Forhold angaar, oplyses, at der haves 3 dissenterende Menigheder, nemlig den katholske Mission, som ved 1885 Aars Udgang havde 62 Medlemmer (inklusive Præsterne), hvoraf 46 opholdt sig i Tromsø By og Resten, 16, i Landdistriktet.

Den friapostolisk-kristelige Menighed i Tromsø talte ved 1885 Aars Udgang 27 Medlemmer, hvoraf 23 i Byen og 4 paa Landet.

Baptisternes Menighed talte ved samme Tid 494 Medlemmer, hvoraf 171 i Tromsø By og Resten, 323, i Landdistriktet.

Ædruelighedstilstanden inden Byen antages fremdeles at maatte siges betydelig forbedret, noget, som vel tildels ligger begrundet i mindre heldige økonomiske Vilkaar, men ogsaa for en væsentlig Del maa tilskrives de hæderlige og ivrige Bestræbelser, som ere gjorte af Afholdssagens Venner i Retning af at modarbejde Drukkenskaben. Ved Udgangen af 1885 talte Totalafholdsforeningen 330 Medlemmer og Good Templar-Logerne ca. 200, til sammen 530 Medlemmer. Det maa ogsaa antages, at Brændevinssamlagets Virksomhed tjener til at regulere og indskrænke Fylderiet, bl. a. derved, at der sørges for, at der ikke skjænkes berusende Drikke til Personer, som ere beskjenkede. Der holdes en Statistik over Antallet af saadanne Negtelser, hvilken udviser, at saadant træffer 2 à 3 Gange daglig.

Brændevinssamlaget omsatte:

i 1881 for	Kr. 89 083	med Overskud	Kr. 11 417
- 1882 -	- 85 712	-	- 12 130
- 1883 -	- 97 572	-	- 16 877
- 1884 -	- 100 780	-	- 17 520
- 1885 -	- 96 734	-	- 20 445

Dette Overskud har aarlighaars ogsaa kunnet anvendes til Velsignelse for Byen, idet det er anvendt til Bidrag til mange almennyttige Foretagender og Institutioner, saasom, foruden Velgjørenhedsforanstaltninger for Syge og Fattige, til Museet, til Byens Forskjønnelse, til Totalafholdssagen, Kirkens Restauration, forbedret Vandforsyning m. m. m.

Tromsø Museum, der af Samlaget pleier at faa et aarligt Tilskud af Kr. 1000 og af Statskassen har havt i Femaaret resp. Kr. 2800, 3600, 3600, 3600 og 5600, har afvundet mere og mere Interesse for sig. Dets Samlinger ere forøgede og der haves nu 2 Konservatorer ved samme. Museets Budget, som i 1881 var 6500 Kr., var i 1885 Kr. 7600. Det besøges med megen Interesse til regelmæssige Aabningstider og ellers ekstraordinært af Gjennemreisende. Disse Besøg have dreiet sig om et Antal af omtr. 10 000 aarlig. Flere Amsbidrag til Museet ere blevne forøgede.

Vandværket i Tromsø har, som forhen oplyst, en Længde af 5.2 Kilometer, og Vandindtagets Høide over laveste Punkt er 200 Fod. Antallet af offentlige Tappeposter var i 1885, som før, 6 og de private Indtag, 273, vare kun uvæsentlig forøgede. For at skaffe Byen bedre Drikkevand paabegyndtes der ved Udgangen af Femaaret en privat, af Brændevinssamlaget bekostet, Vandledning, som senere er fuldført og som har afhjulpet et stort Savn. Den bestaaende Vandledning antages nemlig, saa særdeles god og effektiv den er ligeoverfor Ildebrandstilfælde, ikke at indeholde fuldkommen sundt og rent Drikkevand.

De i den forrige Femaarsperiode bestaaende Forsikrings- og Pensionsindretninger ere ikke mere bestaaende.

Tromsø Sparebank havde ved Udgangen af 1885 en samlet indskudd Kapital paa Kr. 2 770 144 imod ved Udgangen af 1880 Kr. 2 424 487, og i Løbet af Femaaret var Beløbet gaaet op til i 1883 Kr. 2 909 117 og i 1884 Kr. 2 974 838. Bankens Formue var $\frac{1}{1}$ 1881 Kr. 295 517 og $\frac{31}{12}$ 1885 Kr. 338 371. Antallet af Indskydere var $\frac{1}{1}$ 1881: 3913 og $\frac{31}{12}$ 1885: 5303. Af Bankens Formue er dog ved Udgangen af 1885 afsat paa Konto for endnu ikke afskrevne Tab Kr. 174 742.

Angaaende Skolevæsenet oplyses, at der ved Latinskolen (Tromsø offentlige Skole for den høiere Almendannelse) har været en voksende Frekvents i Femaaret, idet Elevantallet har været resp. 129, 130, 136, 145, 153. Fra denne Skole er i Perioden ialt dimitteret til Universitetet 11 Dimittender, hvoraf 9 erholdt Laudabilis og 2 Haud illaudabilis som Hovedkarakter.

Ved Almuskolerne, hvoraf der er 2de, var der i 1881 ialt 597 Elever, i 1882: 580, 83: 569, 84: 549 og ved 1885 Aars Udgang 644 Elever.

Desuden haves en kommunal Pigeskole.

Tromsø Seminarium rekruteres selvfølgelig væsentlig fra Landdistrikterne. Dets Lærerskolekursus varer 2 Aar, og var Elevantallet i 1881: 55, i 1885: 51. Seminariet bestaar væsentlig ved Tilskud af Oplysningsvæsenets Fond og af Seminarii lapponici Fond (i 1885 resp. 14 196 Kr. og Kr. 3200). De fleste Elever have frit Logis (Bolig) ved Seminariet, hvorhos der ydes endel Stipendier og andre Bidrag til endel af Eleverne. En Øvelsesskole med 15 Elever oprettedes ved Seminariet i 1884 med en 2-aarig Klasse.

Tromsø den 19de April 1887.

Emil Lie.

XX.

Finmarkens Amt.

Underdanigst Beretning

om Finmarkens Amts økonomiske Tilstand m. V.

i Femaaret 1881—1885.

A. Landdistriktet.

I. Jordbrug.

Jordbruget spiller inden dette Amt paa de fleste Steder kun en underordnet Rolle, og der kan efter de naturlige Forhold heller ikke blive Tale om, at Jordbruget vil faa den Betydning for Almuen her som i de øvrige i klimatisk Henseende gunstigere stillede Amter, eller at det for en større Del af Landdistriktets Befolkning vil komme til at indtage en Plads som dens Hovednæringsvei. Fiskerierne er i det hele taget Befolkningens vigtigste Indtægtskilde; de lægge det største Beslag saavel paa dens Tid og Kræfter som paa dens Interesser, medens Jordbruget staar som det underordnede og mindre væsentlige. Det drives heller ikke med den Kraft og Iver, som det kunde og burde, da det dog har en stor Betydning som Binæringsvei og navnlig i Perioder, hvor Fiskerierne slaa mindre godt til, væsentlig bidrager til, at den store Del af Befolkningen ikke lider ligefrem Nød. Der kan vistnok ikke være Tvivl om, at der med en fornuftigere Drift og bedre Stel, og naar mere Opmærksomhed og Arbeide ofres paa Jordbruget, vil kunne bringes betydeligt mere ud af det end hidtil.

I det Store og Hele taget kan der ikke for Tiden være Tale om Jordbrug i Finmarken i dette Ords almindelige Betydning, og naar undtages Alten, hvor lidt Byg dyrkes, indskrænker Jordbruget sig over det hele Amt til Dyrkning af endel Poteter samt til Avling af Hø til Kreaturholdet. Sandsen hos Befolkningen synes dog lidt efter lidt at vaagne for Jordbrugets store Betydning, og ihvorvel det endnu i sin Helhed staar paa et temmelig primitivt Standpunkt, kan dog en mærkbar Fremgang spores ogsaa i den under nærværende Beretning omhandlede Femaarsperiode.

De bedste Betingelser for et lønnende Jordbrug ere tilstede i Sydvaranger og i Alten. Navnlig blandt de i Sydvaranger boende Nordmænd synes Jord-

bruget at drives paa en mere rationel Maade og at give et godt Udbytte. Opdyrkning af ny Jord har her fundet Sted i ikke saa liden Udstrækning, og der findes blandt Befolkningen adskillig Interesse for Forbedringer i Driftsmaaden. I Alten har Jordbruget været noget forsømt og ikke paa langt nær givet det Udbytte, som det kunde ved en fornuftig Drift. I Tanen har man gjort det første Forsøg i Finmarken med Benyttelse af Drænrør. Der blev nedlagt 400 Meter Rør i en Dybde af 1 Meter. Det viste sig ogsaa her, at dette Slags Grøfter trods den lange og kostbare Transport af Rørene blive de billigste, idet de fuldt færdige kostede mellem 25 og 30 Øre pr. løbende Meter, medens Stengrøfter kostede over det dobbelte heraf. Da der i Tanen findes enkelte Mænd, der interessere sig for Jordbrug, og som gaar foran med Forbedringer, kan der være Haab om, at Jordbruget der vil gaa fremad.

Antallet af særskilt matrikulerede Eiendomme, der ved Udgangen af 1880 udgjorde 5294 med en Skyld af 5848 Kjør $6\frac{1}{12}$ Faar, udgjorde ved Udgangen af 1885: 5951 med en Skyld af 6176 Kjør $4\frac{1}{3}$ Faar, fordelte over Amtets Herreder og Fogderier saaledes, som nedenstaaende Tabel udviser:

Herreder.	Særskilt skyldsatte Brug.		
	Samlet Antal.	Matrikulskyld.	
		Kjør.	Faar.
Alten	947	723	$\frac{1}{2}$
Talvik	1 070	681	$1\frac{1}{2}$
Loppen-Øksfjord	322	202	$6\frac{1}{2}$
Kautokeino	55	75	7
Altens Fogderi	2 394	1 682	$7\frac{1}{2}$
Hasvik	94	97	7
Kvalsund	205	287	$1\frac{7}{12}$
Hammerfest	166	179	$1\frac{1}{2}$
Maasø	230	267	6
Kjelvik	137	134	$\frac{3}{4}$
Kistrand	337	587	7
Hammerfests Fogderi	1 169	1 553	$7\frac{5}{6}$
Tanen	492	558	5
Næsseby { Næsseby Thinglag	355	634	5
{ Polmaks Do.	81	160	5
Karasjok	165	177	3
Lebesby	161	249	6
Tanens Fogderi	1 254	1 781	0
Nordvaranger	352	350	2
Sydvaranger	346	620	3
Varanger Fogderi	698	970	5
Vardø Herred og Fogderi	436	188	0
Amtet	5 951	6 176	$4\frac{1}{3}$

Blandt de særskilt matrikulerede Eiendomme indbefattes mange skyldsatte Hustomter i Fiskeværene, Underbrug og Slaatter m. V.; man vil derfor ikke kunne betragte det opgivne Antal som modsvarende et ligesaa stort Antal selvstændige Jordbrug; i Fiskeværene ere omtrent alle Brug Appertinentser til Handels- eller Fiskebedrift.

Forholdet mellem Brugenes Antal og Skyld viser, at de fleste Brug maa være meget smaa, og at deres Afkastning alene kan yde et mindre Bidrag til en Families Underholdning. Kun i Alten, Talvik og Sydvaranger samt tildels i Polmak findes endel Brug af saavidt betydelig Størrelse, at deres Drift maaske kan siges at udgjøre Eierens væsentligste Erhvervskilde. Antallet af Eiendomme, der kunne benævnes egentlige Jordbrug, er af Fogderne opgivet saaledes:

Herreder.	Antal Brug.	Skyld.	
		Kjør.	Faar.
Alten	272	488	5
Talvik	260	458	6
Loppen-Øksfjord	141	144	1
Kautokeino	27	65	3
Nordvaranger	11	33	4
Sydvaranger	49	231	0
Ialt	760	1 421	3

Det bemærkes, at naar Antallet af egentlige Jordbrug i de 4 førstnævnte Herreder af Fogden er opgivet at være saa betydeligt, medens det for Hammerfests og Tanens Fogderier er anført, at ingen af de derværende Eiendomme kunne benævnes egentlige Jordbrug, antages det at hidrøre fra, at Fogden i Alten har medregnet alle Brug, der efter de finmarkske Forhold kunne kaldes egentlige Jordbrug, medens de andre Fogder formentlig alene have havt Jordbrug i mere almindelig Betydning for Øie.

Korn dyrkes, som nævnt, kun i Alten paa nogle faa Gaarde og omtrent i samme Udstrækning som i det foregaaende Femaar, nogen væsentlig Forøgelse i det til Kornsæd anvendte Areal har ikke fundet Sted. De dyrkede Kornsorter ere Byg og Havre, sidstnævnte dyrkes dog kun til Grønfoder. Af vedkommende Lensmand er Udsæden af Byg i Femaaret opgivet til 60 Liter pr. Maal (10 Ar) og Foldigheden til 10; af Havre er udsaaet 50 Liter pr. Maal.

Dyrkning af Poteter er ogsaa i denne Femaarsperiode gaaet noget, om end ubetydeligt, fremad; kun i Loppen-Øksfjord Herred opgives Potetavlen at være gaaet noget tilbage. Med størst Held drives Potetdyrkingen inde i Bunden af de store Fjorde, i Sydvaranger, hvor Foldigheden er opgivet til 8,

samt i Kistrand og Alten, hvor Foldigheden har været 6. I Nordvaranger, Talvik og Loppen-Øksfjord har Foldigheden været 5, i Tanen 3. De i forrige Femaarsberetning omtalte Forsøg med Dyrkning af Poteter i Kautokeino og Karasjok have været fortsatte og have navnlig i Karasjok været drevne med Held, idet Foldigheden her har været 6; i Kautokeino var den kun 3. Endnu har dog Potetavlen her ikke faaet nogen nævneværdig økonomisk Betydning, da det kun er nogle faa Personer, som hidtil have befattet sig dermed. For Kautokeinos Vedkommende opgiver saaledes Lensmanden, at den hele Udsæd kun har været 1 Hl. aarlig. I Kvalsund, Hammerfest, Lebesby og Næsseby Herreder har Potetdyrkingen i Femaaret ligeledes været højest ubetydelig; og i Hasvik, Maasø, Kjelvik og Vardø Herreder samt i Polmak Thinglag af Næsseby Herred har efter de indkomne Opgaver ingen Dyrkning af Poteter fundet Sted.

Udsæden er i Talvik, Loppen-Øksfjord og Nordvaranger angivet til 200, i Sydvaranger til 240, i Tanen til 260 og i Alten til 430 Liter pr. Maal (10 Ar). Potetavlen er ikke paa langt nær tilstrækkelig til Amtets eget Forbrug, hvorfor der aarlig indføres større Partier Poteter væsentlig fra Tromsø Amt og Egnene omkring Trondhjemsfjorden samt fra Hamburg og Rusland. Potetsygdum har ikke vist sig i Amtet.

Engdyrkingen har ligeledes gjort noget Fremskridt i Femaaret. Rydning af Nyland har i nogen Udstrækning fundet Sted inden de fleste af Amtets Herreder, og Arealet af den Eng, som er undergivet Dyrkning, er i samtlige Herreder bleven forøget.

Forøgelsen af den dyrkede Eng antages at have været størst i Alten, Tanen og Polmak.

Af Landbrugsmaskiner findes kun en Slaamaskine i Alten.

2. Fædrift.

Gjennem Fædriften nyttiggjøres for den langt overveiende Del Jordbruget og dets Afkastning, og om Fædriften end ikke noget Sted er bragt til en saadan Udvikling, at dens Afkastning er tilstrækkelig til Befolkningens Underhold, yder den dog overalt i Amtet et mere eller mindre væsentligt Bidrag dertil. Fjøsstel og Kvægrøgt staar dog paa de fleste Steder endnu paa et meget lavt Standpunkt. Fjøsene ere hos Almuen i Regelen smaa, mørke og uden tilstrækkelig Tilgang paa frisk Luft og ere hyppig anbragte i Torvgammer uden Gulv og Baase. Paa de fleste Steder holder Almuen flere Kreaturer, end der kan vinterfødtes med Aarets Avling af Hø, og overalt, hvor Adgang dertil haves, benytter man Lyng, Ris, Mose, enkelte Tangarter og Fiskeaffald som Surrogater til Kreaturfoder; men hvor og naar dette ikke kan skaffes, finder Sultefodring Sted i stor Udstrækning, og navnlig høres der Klager herover fra de hovedsagelig af Lapper befolkede Kystdistrikter. Amtets Landhusholdningsselskab og den i dets Tjeneste i Femaaret ansatte Agronom have havt sin Opmærksomhed henvendt paa at afhjælpe disse Mangler og have ved

Afholdelse af Fjøs- og Dyrskuer samt ved Foredrag og Veiledning søgt at raade Bod derpaa. Og det tør vistnok siges, at der i Femaaret ogsaa i denne Retning er gjort Fremskridt.

Fjösskuer ere af Aantsagronomen afholdte i 1881 i Næsseby, Tanen, Maasø, Hammerfest og Loppen-Øksfjord Herreder, i 1883 i Næsseby og Kjelvik og i 1884 i Maasø og Kistrand. Som Exempel paa, hvor primitivt Fjøsset og det hele Stel kan være, anfører Agronomen i en af sine Indberetninger, at man paa flere Steder brugte at koge Foderet til Kreaturerne inde i selve Fjøsset, uden at der fandtes hverken ordentlige Ildsteder eller Skorstene; Fjøsset blev saaledes fuldt af Røg og Dyrene led derved meget. Ved senere Eftersyn befandtes dog Nogle at have rettet herpaa, idet de havde anbragt Skorsten i Fjøsset.

Kreaturstedet lader ligeledes i det Store taget meget tilbage at ønske, navnlig ved Kysterne. Paa enkelte Steder faar Storfæet ikke Hø om Vinteren, men fodres udelukkende med Fiskeaffald, Tang, Lyng og Ris. Kreaturerne skulle dog kunne trives nogenlunde godt, naar de blot faa tilstrækkeligt heraf, men dette er altid usikkert, idet det afhænger af Fiskeriet, af Veiret og af Snemængden, om der kan skaffes og indsamles det fornødne Kvantum. Det er heller ikke uden Exempel, at Kreaturerne slippes ud midt om Vinteren og i al Slags Veir, forat de selv ved Stranden eller i Skoven skulle finde sin Næring.

Under saadanne Omstændigheder faar man selvfølgelig ikke noget Udbytte af sit Kreatursted og man venter det heller ikke, men betragter det som aldeles i sin Orden, at man ikke faar en Draabe Melk om Vinteren og Vaaren. Værst er Forholdet i denne Henseende, som bemærket, ved Havkysten. Jo længer man kommer indover i Fjordene og opover langs Vasdragene, des mindre finder man Kreaturerne udsatte for Sultefodring og des bedre er Stellet. Grunden hertil er vistnok at søge i, at Befolkningen inde i Fjordene, hvor der om Vinteren ikke foregaar noget Fiske, er tvungen til at skaffe sig det fornødne Kvantum Foder fra Høsten af. Kreaturerne give her selv i Vaartiden et nogenlunde godt Udbytte.

I Polmak har Kreaturstedet saaledes været betydeligt bedre end blandt Lapperne ved Varanger- og Tanafjorden. Man finder der flere ret velstelte Fjøs med vakre Besætninger, der afgive det væsentligste Underhold til Familien. 4—8 Kjør, 10—15 Faar og tildels en Hest er her Besætningens almindelige Størrelse. Det samme er ogsaa Tilfældet i Porsanger- og Altenfjorden. I Kautokeino, hvor alle de Fastboende holde Kreaturer, er Stellet ogsaa bedre, end man er vant til at se det hos de ved Søen boende Lapper; deres Fjøs ere ordentlige og de fodre sine Kreaturer godt. I Karasjok er dog Udbyttet ringe.

Landhusholdningsselskabet har ved Uddeling af Præmier søgt at opmuntre til et godt Kreatur- og Fjøssted. Dyrskuer bleve afholdte i August 1882 i Karlebotten i Næsseby, i August 1883 i Lebesby og i August 1884 i Kvalsund,

i Kjøllefjord og i Vadsø. Fremmødet til disse Dyrskuer har været forholdsvis meget betydeligt, idet der ialt er bleven fremstillet 334 Stykker Storfæ; af disse er 94 Stykker tilkjendt Præmie. Blandt de fremstillede Dyr var især i Vadsø mange gode Kjør, men ikke nogen Okse, der kunde tildeles Præmie, idet Almuen fremdeles viser stor Ligeegyldighed i Valget af Okser.

Den fremherskende Kvægrace er Finnekoen, der er liden og uanseelig og giver et daarligt Kjød, men den er nøisom og haardfør og giver et ganske godt Melkeudbytte, naar den fodres ordentlig. Paa nogle Steder er Finnekoen blandet med ædlere Racer; i Alten med Ayrshirerace og i Østfinmarken, navnlig i Varanger Fogderi og i Næsseby, med russisk og finlandsk Race.

Af Heste findes fornemmelig i Østfinmarken store, smukke og udholdende Dyr af finlandsk Race.

Den finmarkske Faarerace er liden og giver daarlig Uld og Kjød. Til Forbedring af Racen har Landhusholdningsselskabet i Femaaret indkjøbt og udstationeret omkring i Amtet flere Cheviotvædre, ligesom ogsaa Staten har havt en Stamhjort af Cheviotfaar, der i den første Tid har været stationeret paa Sværholt i Lebesby og i den sidste Tid paa Nyborg i Næsseby. Vædrene synes at holde sig godt, men Sauerne ville ikke trives; det har derfor været vanskeligt at holde Hjorden vedlige med det samme Antal, og man har maattet opgive Forsøget paa at holde Racen ren heroppe. Blandingen med Finnefaaret trives derimod godt og giver gode Dyr, saavel hvad Kvaliteten som Kvantiteten af Uld og Kjød angaar.

Priserne paa Heste variere meget stærkt; de ere gennemgaaende høiere i Øst- end i Vestfinmarken. Høiest ere Priserne i Karasjok, hvor de opgives til 400 Kroner, lavest i Hammerfest og Kvalsund, hvor de opgives til 120 Kroner. Okser og Kjør staa ligeledes i høiere Værdi i Øst- end i Vestfinmarken; i Vardø, Polmak og Karasjok er Prisen høiest, henholdsvis 150 og 100 Kroner, lavest i Loppen-Øksfjord, hvor den er opgivet til 40 Kroner. Det gennemsnitlige Melkeudbytte pr. Ko er hos de mere fremskredne Gaardbrugere opgivet til 2600—3000 Liter aarlig i Sydvaranger som det høieste og til 730 Liter aarlig i Karasjok som det laveste Kvantum inden Amtet. Overhovedet inden Herrederne har Udbyttet været størst i Sydvaranger (2000 Liter aarlig pr. Ko) og mindst i Karasjok (365 Liter aarlig).

Gjennemsnitsprisen paa nysilet Melk var i 1885 størst i Vardø (40 Øre pr. Liter) og mindst i Kautokeino (13 Øre pr. Liter). I de fleste Herreder har den været 20 Øre pr. Liter.

Priserne paa Smør have derimod været mere jævne over det hele Amt; de ere opgivne til Kr. 1.60—2.00 pr. Kg.

Til nærmere Oplysning om, hvorledes Priserne paa Kreaturer, Melk og Smør samt hvorledes Melkeudbyttet pr. Ko har stillet sig inden samtlige Herreder i Amtet, hidsættes efter de af Lensmændene meddelte Opgaver følgende Oversigtstabel:

Herredet.	Den gennemsnitlige Værdi pr. Stykke af:								Det gennemsnitlige Melkeudbytte om Aaret pr. Ko		Gennemsnitspris i 1885	
	Arbeidsheste.	Okser.	Kjør.	Ungnøt.	Kalve.	Voksne Faar.	Voksne Gjeder.	Voksne Svin.	for de mere fremskredne Gaardbrugere.	overhovedet i Herredet.	pr. Liter nysilet Melk.	pr. Kg. Smør.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Liter.	Liter.	Øre.	Kr.
Talvik	150	50	70	30	2	8	8	-	2 000	800	16	-
Alten	200	100	100	50	4	10	12	-	2 000	1 500	17	2.00
Loppen-Øksfjord .	180	40	40	30	8	8	10	-	1 500	1 000	30	2.00
Kautokeino	-	-	70	40	4	6	-	-	1 000	900	13	1.60
Hasvik	300	80	100	40	15	10	12	20	1 000	700	20	2.00
Kvalsund	120	80	70	40	4	8	10	-	1 200	900	20	1.80
Hammerfest	120	80	70	40	4	8	10	-	1 200	900	20	1.80
Maasø	-	60	80	40	10	10	12	-	1 200	1 100	20	1.80
Kjelvik	-	60	70	40	10	11	16	-	1 200	900	20	-
Kistrand	150	60	50	30	8	9	15	-	1 000	800	20	1.60
Tanen	250	90	70	30	6	10	16	-	15—1 700	6—700	33	1.80
Næsseby	200	120	80	40	10	8	-	-	1 200	900	20	1.90
Polmak	300	150	100	40	20	10	-	-	1 600	1 000	15	1.88
Karasjok	400	150	100	-	-	8	-	-	730	365	-	-
Lebesby	150	50	60	20	4	8	6	-	1 080	800	20	2.00
Nordvaranger . . .	320	120	80	50	10	12	16	100	1 200	1 000	20	1.80
Sydvaranger . . .	200—240	100—120	100—120	60—80	20	10	-	-	2 600—3 000	2 000	20	2.00
Vardø	200	150	100	50	12	12	15	-	1 800	1 200	40	1.80

Salg af levende Kreaturer er, naar undtages Kautokeino, ikke ganske uden Betydning for Almuen i noget af Amtets Herreder; i de fleste er dog Afsætningen ringe. Kun i Sydvaranger, Polmak, Næsseby, Maasø, Hammerfest, Kvalsund og Hasvik er Salget opgivet at have noget større Betydning. I Sydvaranger, Polmak og Alten er det især Kjør, i Kvalsund især Faar og i Vardø, Næsseby, Lebesby og Hasvik begge Dele, der ere opgivne som Gjenstand for Salg; dette sidste antages ogsaa at være Tilfældet i de øvrige ikke udtrykkelig nævnte Herreder.

Salg af Melk i Landdistrikterne spiller ingen stor Rolle i Almuens Økonomi. Fra Nordvaranger, Karasjok, Kautokeino og Alten opgives Melkesalg at være uden Betydning, kun i Maasø og Hasvik har det nogen og i de øvrige Herreder en ringe Betydning.

Salg af Smør angives af nogen Betydning for Sydvaranger, Tanen, Kistrand og Hasvik, af ringe Betydning for Vardø, Nordvaranger, Næsseby, Polmak, Maasø og Loppen-Øksfjord og uden Betydning for de øvrige Herreder.

Af end mindre Vigtighed er Tilvirkning og Salg af Ost, der alene for Sydvaranger angives at have nogen og for Næsseby, Tanen, Maasø, Hasvik og Loppen-Øksfjord en ringe Betydning.

Heller ikke Salg af Uld har nogen større Betydning; det opgives for Sydvaranger, Næsseby og Maasø at have nogen og for Polmak, Tanen, Kistrand, Hammerfest, Kvalsund, Talvik, Hasvik og Loppen-Øksfjord en ringe Betydning.

Med Hensyn til en god og renslig Behandling af Melken og det tilvirkede Kvantum Smør og Ost staar der fremdeles meget tilbage at ønske paa de fleste Steder. Produkterne ere derfor ogsaa af daarlig Kvalitet. Undtagelser herfra kunne formentlig alene gjøres for Dele af Sydvaranger, Tanen, Alten og Talvik.

I Amtet findes intet Meieri eller Ysteri.

Hjemhavnene ere i Almindelighed gode, i Kvalsund og Tanen tildels meget gode og rigelige; i Loppen-Øksfjord, Alten, Kautokeino og Vardø betegnes de dog som mindre gode og i Karasjok som daarlige. I Kjelvik og Kistrand samt i Næsseby paa Sydsiden af Varangerfjorden haves i Almindelighed ingen. Fra Nordvaranger og Næsseby klages tildels over, at Havnegangene forringes noget ved Flytlapperne Ren.

Sæterhavne ere udenfor Alten lidet benyttede, men der kunde vistnok i flere Herreder være Anledning til at faa ganske gode Sætre.

Antallet af Rensdyr antages i Femaaret at have holdt sig omtrent uforandret. Blandt Fjeldfinnerne i Sydvaranger og Polmak paa Østsiden af Tanaelven, hvilke om Sommeren ligge med sine Dyr paa Varangernæsset og saaledes nyde godt af Skippaguorre-Gjærdet, er Renantallet formentlig tiltaget, hvorimod det antages at være gaaget tilbage for Karasjokfinnerne og Finnerne i Polmak paa Vestsiden af Tanaelven. Over Utilstrækkeligheden af Vinterbetesmarkerne høres fremdeles Klager fra Sydvarangerfinnerne, men nogen Reduktion af Renantallet har det endnn ikke været nødvendigt at foretage.

Af Fjærkræ holdes Høns i de fleste Herreder, men kun i liden Udstrækning. Salg af Æg og Kyllinger er opgivet at have nogen Betydning i Maasø og ringe Betydning i Vardø, Næsseby, Polmak, Tanen, Hammerfest, Kvalsund, Hasvik, Alten og Loppen-Øksfjord.

Gjæs og Bier findes ikke i Amtet.

3. Skovdrift.

Al Skov inden Amtet tilhører paa nogle faa Undtagelser nær Staten og forvaltes af det offentlige Forstvæsen.

Da Skovene have en ringe Reproduktionsevne og paa de Steder, hvor de ere blevne ødelagte eller stærkt medtagne, have vanskeligt for atter at vokse til, har det været Forstvæsenets Opgave saavidt muligt at frede Skovene for en stærkere Hugst, end de kunne taale, naar de skulle vedligeholde sin Bestand og gennem Tiderne kunne tilfredsstille Distriktets Behov for Træmaterialier og Brænde. Al Hugst foregaar derfor kun gennem Udvisning af Forstvæsenets Betjente, og Udvisning til Salg foregaar kun paa nogle faa Steder, hvor Skovene ere i god Stand og større, end fornødiges til Herredets eget Brug. Skovdriften har saaledes ingen stor Betydning for Amtets økonomiske Forhold.

Kjøbmandslast eller andet stort Tømmer sælges efter de indkomne Opgaver kun i noget Omfang fra Skovene i Sydvaranger, Karasjok og Kistrand og i ringe Omfang fra Skovene i Alten. Det solgte Tømmer er udelukkende af Furu; kun ved Bjørnsund i Sydvaranger findes der nogle smaa Holt af Grantræer, der vel skulle have tiltaget noget i Udbredelse, men endnu ikke have nogen Betydning. I samtlige øvrige Herreder maa alt Bygningstømmer kjøbes.

Til Oplysning om Mængden af det Tømmer, som i Femaaret er flødet ned fra Skovdistrikterne, hidsættes følgende Sammendrag af de modtagne Opgaver:

Vasdragets Navn.	Distrikt, hvor Tømmeret hovedsagelig er hugget.	Antal Tylvter.					Tømmerets Dimensioner.
		1881.	1882.	1883.	1884.	1885.	
Pasvikelven . . .	Pasvikdalen . . .	-	-	168	134	122	4 à 5.5 Meter. Bygningstømmer.
Tanaelven . . .	Karasjok . . .	ca. 100 Tylvter aarlig.					
Lakselv . . .	Lakselvdalen . . .	-	50	51	55	51	} 3 à 10 Meter.
Staburselv . . .	Stabursdalen . . .	-	16	18	13	16	
Brændelv . . .	Brændelvdalen . . .	-	16	18	18	19	
Eibyvelven . . .	Nallovvar . . .	20	23	30	33	31	5 00×0.18 Meter.

Salg af Brændeved har alene nogen Betydning for Sydvaranger og Alten og en ringe Betydning for Polmak og Talvik. Derimod har man i de Herreder, der ligge inde i Fjordene og i det Indre af Landet, endnu saa meget Birke-

skov, at den afgiver det fornødne Brænde til Herredernes eget Behov; foruden i Sydvaranger, Polmak, Karasjok, Kistrand, Alten og Talvik har man heller ikke i Næsseby, Lebesby og Kautokeino hidtil behøvet at købe Brændeved; i Næsseby har man dog i de sidste Aar tildels begyndt at købe lidt Stenkul tilhjælp. I nogle Herreder, hvor Skoven ikke er tilstrækkelig til at afgive det fornødne Brænde, bruges tildels i stor Udstrækning Torv, hvoraf der paa flere Steder findes store Mængder; men Ved eller Stenkul maa dog købes paa de fleste Steder, i Tanen, Kjelvik og Maasø i betydeligt Omfang, i Nordvaranger, Hammerfest og Loppen-Øksfjord i noget Omfang og i Vardø, Kvalsund og Hasvik i ringe Omfang.

Middelprisen pr. Favn Alenved i 1885 er for Birk opgivet i Karasjok til 5 Kr., i Kautokeino til 7 Kr., i Sydvaranger, Næsseby, Alten og Talvik til 8 Kr., i Kistrand til 8 à 10 Kr., i Lebesby til 10 Kr., i Polmak til 10 à 12 Kr., i Nordvaranger, Vardø, Loppen-Øksfjord og Hasvik til 12 Kr., i Tanen til 14 Kr., i Kjelvik, Hammerfest og Kvalsund til 16 Kr. og i Maasø til 18 Kr.

Prisen paa Furuved har været i Kistrand 6 à 8 Kr., i Sydvaranger og Vardø 8 Kr., i Hasvik, Alten og Talvik 10 Kr., i Loppen-Øksfjord 11 Kr., i Nordvaranger og Kjelvik 12 Kr., i Maasø 15 Kr. og i Hammerfest og Kvalsund 16 Kr. For Or eller Older er betalt 6 Kr. i Kistrand, Talvik og Alten og 14 Kr. i Maasø.

Andre Skovprodukter sælges kun i noget Omfang fra Alten. I Polmak, Karasjok og Talvik hverken sælges eller købes saadanne Produkter, hvorimod alle andre Distrikter maa købe det væsentlige af, hvad de behøve.

Skoven eies ikke for nogen Del af Udenbygdsboende eller Udlændinger.

I de indre Skovegne i Alten ere Skovene gaaede noget fremad; i Polmak, Karasjok og Kautokeino har den holdt sig omtrent uforandret, hvad der ogsaa skal have været Tilfældet med den ubetydelige Skov, som findes i Refsbotten i Maasø og i Syltefjord i Vardø Herred; denne sidste er fredet for Hugst. I de øvrige Herreder og i den ytre Del af Alten antages Skoven at være gaaet noget tilbage, i Nordvaranger, Næsseby, Tanen, Hammerfest og Hasvik endog i mere fremtrædende Grad.

4. Fiskerier.

Fiskerierne er Amtets væsentligste Indtægtskilde og af deres Udfald afhænger Amtets økonomiske Tilstand for den ganske overveiende Del. Navnlig gjælder dette om Vaar- eller Loddefisket, af hvis Udbytte Almuen skal betale sin Gjæld til Kjøbmændene og skaffe sig Kontanter til Udredelse af sine Skatter m. m., og Sommerfisket, hvis Udbytte fornemmelig anvendes i Byttehandel med Russerne til Indkjøb af det fornødne Mel til Aarets Behov.

Fiskerierne have i Femaaret været drevne i det hele taget i samme Udstrækning og paa samme Maade som i den foregaaende Periode. Udbyttet

har været meget afvekslende, idet dets samlede Pengeværdi har varieret mellem Kr. 4 122 000 i 1881 og Kr. 6 797 000 i 1884. Det gennemsnitlige Udbytte i Femaaret har udgjort Kr. 5 014 000 aarlig.

Søgningen til Vaar- eller Loddefisket saavel fra de sydligere Amter som fra Distriktet selv har i Femaaret været noget mindre end i den foregaaende Periode, og navnlig var Deltagelsen liden i 1883, da Fisket maa betegnes som totalt feilslaet. Den overveiende Del af den i Fisket deltagende Almue hører hjemme udenfor Amtet og den største Del af Udbyttet kommer saaledes heller ikke dette tilgode. Forholdet i denne Henseende stiller sig imidlertid saameget ugunstigere for Amtet, fordi dets egne Indvaanere fremdeles vise sig de fremmede Fiskere underlegne saavel i Energi og Dygtighed som med Hensyn til deres Baades og Redskabers Hensigtsmæssighed. Den Mandslod, som falder paa hver af de i Amtet hjemmehørende Fiskere, bliver derfor mindre end de fremmede Fiskeres. Der antages dog vedvarende at være foregaaet en Forandring til det Bedre i denne Retning, idet dels de fremmede Fiskeres Exempel har virket ansporende, og dels den Omstændighed, at Fisket ikke som tidligere har strakt sig indover i Fjordene, har tvunget Almuen til at søge udover til de ydre Fiskevær, hvor en solidere Udrustning i det hele udkræves og hvor Konkurrencen er større.

Vinter- eller Gotfisket, i Modsætning til Vaar- eller Loddefisket, regnes fra Aarets Begyndelse til Loddefiskets Indtrædelse. Dets Udbytte er som tidligere medtaget under Loddefiskets Udbringende.

I dets Driftsmaade er ingen Forandring foregaaet.

Den fangede Torsk tilvirkes fremdeles i Almindelighed af Fiskerne selv til Rundfisk, medens Leveren sælges til Handelsmændene, til hvem Forædlingen overlades.

Rognen forbruges for den største Del af Fiskerne selv, og kun en mindre Del — i sidste Femaar ca. 350 Hl. i Gennemsnit aarlig — kommer i Handelen.

Loddefisket begynder i Regelen i Vestfinmarken i sidste Halvdel af Marts og i Østfinmarken i April. Det slutter ogsaa i Almindelighed først i Vestfinmarkens Vær. I første Halvdel af Juni er det i Regelen endt overalt.

Loddefisket, som i Femaaret 1871—1875 og 1876—1880 gav et aarligt Gennemsnitsudbytte af omkring 15½ Million Torsk, har i heromhandlede Femaar tilsammen med Vinterfisket givet:

i 1881	12 767 000 Torsk,
- 1882	7 122 900 —
- 1883	3 568 700 —
- 1884	16 142 400 —
- 1885	17 587 800 —

eller i Gennemsnit omkring 11½ Million aarlig, hvori ogsaa er indbefattet Kjøbstædernes direkte Udbytte af Fiskeriet, men derimod ikke hvad der af Fiskerne selv fortæredes under Fisket. Fisket i 1883 maa siges at være feilslaet, hvorimod Fisket i 1884 maa betegnes som særdeles rigt, naar hensees til de da opnaaede høje Priser og Fiskets Udbringende i Penge.

For de forskjellige Herreder og Byer har det opfiskede Kvantum Torsk i hvert af efternævnte Aar været følgende:

Distrikt.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Sydvaranger	230 000	279 000	217 300	425 000	134 300
Nordvaranger	1 425 000	608 000	188 000	850 000	494 000
Vadsø By	478 000	190 000	45 000	208 000	45 000
Varanger Fogderi	2 133 000	1 077 000	450 300	1 483 000	673 300
Vardø Herred	4 865 000	1 670 000	387 300	2 423 000	3 354 300
Vardø By	4 150 000	2 285 000	730 000	3 800 000	5 200 000
Vardø Fogderi	9 015 000	3 955 000	1 117 300	6 223 000	8 554 300
Næsseby	28 000	153 000	96 000	106 000	35 000
Tanen	460 000	682 000	208 400	2 689 400	3 934 000
Lebesby	105 000	164 700	185 000	512 000	441 500
Tanens Fogderi	593 000	999 700	489 400	3 307 400	4 410 500
Kistrand	-	-	30 000	-	-
Kjelvik	717 000	325 000	196 400	1 310 000	751 000
Maasø	77 000	176 700	346 800	2 111 000	1 968 400
Hammerfest	32 000	54 000	223 500	675 000	400 400
Kvalsund	42 000	62 000	76 000	60 900	35 000
Hasvik	158 000	449 000	489 000	833 000	610 000
Hammerfests Fogderi	1 026 000	1 066 700	1 361 700	4 989 000	3 764 800
Loppen-Øksfjord	-	24 500	150 000	140 000	184 900
Talvik	-	-	-	-	-
Alten	-	-	-	-	-
Altens Fogderi	-	24 500	150 000	140 000	184 900

I Opgaven er, som allerede antydnet, ikke indbefattet det opfiskede Kvantum Hyse, Kveite og andre Fiskesorter. Den aarlige Fangst heraf har i Gjennemsnit udgjort 503 000 Hyser og 195 500 Kg. Kveite m. V. efter Fiskens Vægt i raa Tilstand.

Lever- og Rognkvantumet har i Femaaret udgjort:

	1881. Hl.	1882. Hl.	1883. Hl.	1884. Hl.	1885. Hl.
Lever	42 428	19 905	6 960	42 165	44 219
Rogn	195	215	256	721	393

Af Fiskehoveder angives at være solgt i 1881: 10 940 000 til Priser fra Kr. 0.15— Kr. 0.80 pr. 100 Tal, i 1882: 5 850 000 til Do. fra Kr. 0.33— Kr. 1.20, i 1883: 3 393 400 til Do. fra Kr. 0.20—Kr. 1.40, i 1884: 12 589 500 til Do. fra Kr. 0.20— Kr. 1.00 og i 1885: 13 790 800 til samme Priser.

Gjennemsnitspriserne paa Fisk og Lever have været følgende:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
pr. 100 Tal Torsk	12.75	20.00	25.75	20.10	11.95
pr. Hl. Lever	9.70	15.45	17.75	18.30	11.15

Det samlede Udbytte af Vinter- og Vaarfisket opgives at være virket til:

	Rundfisk.	Rotskjer og Russefisk.	Klipfisk.
1881	7 013 500	670 500	5 083 000
1882	3 551 900	279 300	3 291 700
1883	1 619 800	309 800	1 498 800
1884	7 507 400	77 000	8 373 600
1885	8 425 200	155 300	8 974 700

og Medicinrantilvirkningen at udgjøre:

i 1881	Hl. 6 615 (4 760 Tønder)
- 1882	- 3 391 (2 440 -)
- 1883	- 591 (425 -)
- 1884	- 6 280
- 1885	- 7 240

Den samlede Fangst under Vinter- og Vaarfisket skal paa første Haand være udbragt til:

i 1881	Kr. 2 361 600
- 1882	- 2 191 300
- 1883	- 1 213 600
- 1884	- 4 170 700
- 1885	- 2 588 800

i Gjennemsnit aarlig Kr. 2 505 200 mod Kr. 2 446 000 i 1876—1880, Kr. 3 234 000 i 1871—1875 og Kr. 2 306 000 i 1866—1870.

For de forskjellige Fogderier stillede Udbyttet i Femaaret sig saaledes:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Altens Fogderi	-	4 300	44 000	35 400	33 300
Hammerfests Do.	164 500	261 200	432 000	1 338 500	526 300
Tanens Do.	102 100	294 500	140 900	857 300	607 600
Vardø Do.	1 652 000	1 289 600	472 000	1 626 900	1 301 500
Varanger Do.	431 400	304 700	124 700	332 600	120 100

Det bemærkes, at i 1881 er Kr. 11 600 og i 1882 Kr. 37 000 for Kveite, Hyse m. V. ikke medtaget i ovenstaaende Fordeling, da de ved Amtskontoret beroende Opgaver ingen Oplysning indeholde om, hvor stor Andel af disse Beløb der falder paa hvert enkelt Fogderi.

Efter de under Loddefisket foretagne Tællinger blev Fisket:

i 1881 drevet af 11 736 Mand med 3 417 Baade,
- 1882 — - 10 456 — - 3 093 —
- 1883 — - 9 321 — - 2 794 —
- 1884 — - 11 286 — - 3 419 —
- 1885 -- - 13 652 — - 3 858 —

eller i Gjennemsnit af 11 300 Mand aarlig mod gjennemsnitlig 14 100 Mand i foregaaende Femaar og 16 400 Mand i 1871—1875.

Ovennævnte Mandskab var hjemmehørende:

Hjemsted.	1881.		1882.		1883.		1884.		1885.	
	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.
Stavanger Amt	-	-	-	-	-	-	-	-	5	-
Bergens Stift	2	-	1	1	-	-	12	2	23	2
Trondhjems Stift	199	54	224	64	98	27	191	54	105	26
Nordlands Amt	2 436	536	1 715	420	1 398	345	1 624	398	1 766	413
Tromsø Amt	3 719	875	3 112	726	2 834	677	3 966	964	5 381	1 262
Vestfinmarken	1 933	710	1 839	628	1 747	611	1 965	680	2 389	752
Østfinmarken	2 743	1 165	2 609	1 201	2 543	1 128	2 993	1 321	3 072	1 344
Sverige, Finland og Rusland . . .	704	77	956	53	701	6	535	-	911	59
Tilsammen	11 736	3 417	10 456	3 093	9 321	2 794	11 286	3 419	13 652	3 858

Antallet af de i Fisket deltagende Fremmede, hvoraf den overveiende Del er Finlændere, har i Femaaret udgjort gennemsnitlig 760 Mand aarlig mod 909 i foregaaende Femaar. Tilstrømningen af Fremmede har saaledes været aftagende, hvad der formentlig har sin Grund i, at den økonomiske Tilstand i Finland skal have været bedre end tidligere. Ligeledes har det megen Betydning fornemmelig paa Antallet af de i Fisket deltagende Russere, om Fisket slaar til ved den murmanske Kyst eller ikke; i 1884, da Antallet af fremmede Fiskere kun var 535, skal der saaledes være fisket godt ved den murmanske Kyst.

Antallet af de til Loddefisket fremmødte Kjøbefartøier var:

i 1881	250	Fartøier	med en	Drægtighed	af 11 760	Ton	og en	Besætn.	af 1 305	Mand,
- 1882	202	—	-	—	- 10 402	-	-	—	- 1 045	—
- 1883	265	—	-	—	- 13 427	-	-	—	- 1 350	—
- 1884	273	—	-	—	- 14 767	-	-	—	- 1 430	—
- 1885	234	—	-	—	- 12 489	-	-	—	- 1 259	—

Af disse vare hjemmehørende i Finmarkens Amts Landdistrikt og Byer:

i 1881	26	Fartøier	med en	Drægtighed	af 769	Ton	og en	Besætning	af 113	Mand,
- 1882	10	—	-	—	- 372	-	-	—	- 44	—
- 1883	15	—	-	—	- 480	-	-	—	- 62	—
- 1884	26	—	-	—	- 913	-	-	—	- 109	—
- 1885	19	—	-	—	- 592	-	-	—	- 86	—

I Driftsmaaden er i Femaaret ingen væsentlig Forandring foregaaet. Med Hensyn til Baadenes Størrelse og hensigtsmæssige Udstyr for Bedriften antages der dog, som oven bemærket, at være gjort nogen Fremgang.

Med Hensyn til Fiskernes Fordeling paa de forskjellige Redskaber henvises til nedenstaaende Uddrag af de afgivne Tællingslister:

	Garn.		Line.		Dybsagn.		Alle Redskaber.	
	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.	Mand.	Baade.
1881 . . .	46	12	3 655	1 217	4 403	1 056	3 632	1 132
1882 . . .	87	29	4 066	1 295	2 246	487	4 057	1 282
1883 . . .	42	12	4 551	1 430	938	217	3 790	1 135
1884 . . .	20	5	4 452	1 429	1 897	455	4 917	1 530
1885 . . .	74	21	3 556	1 140	2 790	638	7 232	2 059

Fiskende fra Fartøi var i 1881: 81, i 1882: 15, i 1883: 51, i 1884: 34, i 1885: 42 Mand.

Bruttolodden pr. Mand af Vinter- og Vaarfisket er i de meddelte Indberetninger opgivet til:

i 1881	ca. 200 Kr.
- 1882	- 209 -
- 1883	- 101 -
- 1884	- 266 -
- 1885	- 150 -

eller i Gennemsnit Kr. 185 aarlig mod Kr. 183 i forrige Femaarsperiode og Kr. 200 i Femaaret 1871—1875.

Sundhedstilstanden var under Femaarsperiodens Loddefiskerier i det hele taget god.

Antallet af de under Vaarfisket omkomne Fiskere udgjorde i 1881: 19, i 1882: 9, i 1883: 8, i 1884: 33 og i 1885: 8.

Til forstærket Politiopsyn har der af Statskassen været givet en aarlig Bevilgning af Kr. 7200.

Opsynet har været ordnet som i forrige Femaarsperiode.

Ordenen under Fisket har i det hele taget været god.

Sommer- og Høstfisket efter Sei og Torsk m. m. har i Femaarsperioden i det hele taget været meget godt; rigest har det som tidligere været for Hammerfests Fogderi.

De opfiskede Kvanta have været adskilligt større end i forrige Femaarsperiode, og de opnaaede Priser have, som det vil sees af nedenstaaende Opgave, vistnok været meget varierende, men synes dog at have stillet sig noget gunstigere end i foregaaende Femaar. Det aarlige Gjennemsnitsudbytte er saaledes bleven ikke ubetydeligt større end tidligere, idet det har udgjort ca. 1 483 800 Kroner mod Kr. 815 000 i Perioden 1876—1880, Kr. 750 000 i Perioden 1871—1875 og Kr. 520 000 i Perioden 1866—1870.

Det opfiskede Kvantum kan ikke opgives i Tal; nøiagtige Opgaver derom kunne nemlig ikke tilveiebringes, dels fordi der ikke — 3 Fiskevær undtagne — er anordnet særskilt Opsyn, der vil kunne indhente disse Opgaver, dels fordi den væsentligste Del af Fangsten straks borttuskes efter Vægt mod Mel til de i Fiskeværerne henliggende russiske Fartøier, der jævnlig flytte fra Vær til Vær.

Over denne Del af Fangsten have derfor Lensmændene som tidligere maattet indskrænke sig til at meddele Opgaver over det Antal Matter Mel (en Matte Mel veier omkring 144 Kg.), som Almuen har tiltusket sig, hvorefter Melet er omsat i Penge efter dets Pris hos Distriktets Handelsmænd i Salg til Almuen mattevis paa den Tid, Tuskhandelen foregik. Det fremgaar af disse Bemærkninger, at nedenstaaende Opgaver over Udbyttet af heromhandlede Fiske alene kunne betragtes som tilnærmelsesvis rigtige.

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.	Matter Rugmel.
Fangst af Hyse, Sei, Torsk, Kveite m. V., borttusket i raa eller saltet Tilstand mod . . .	21 985	18 279	15 272	20 811	21 947
der anslaaes til en Værdi af . . .	Kr. 673 393	Kr. 555 074	Kr. 414 380	Kr. 493 721	Kr. 428 931
Fremdeles er tilvirket i:					
	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
af Rotskjær . . .	Kg 269 100	Kg. 232 749	Kg 245 910	Kg. 89 212	Kg. 187 565
anslaaet til en Værdi af . . .	Kr. 67 270	Kr. 70 232	Kr. 27 910	Kr. 28 994	Kr. 61 094
Tørret Sei . . .	Kg. 543 200	Kg. 762 929	Kg. 700 520	Kg. 644 172	Kg. 512 546
anslaaet til en Værdi af . . .	Kr. 72 187	Kr. 109 335	Kr. 153 880	Kr. 138 756	Kr. 112 105

og andre Fiskesorter, saasom Rundfisk og Titling fra Høstfisket, Uer, Laks, fanget ved Kysten, m. fl., udbragt i:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
til Kr.	160 816	213 429	1 068 400	455 927	254 519

Leverkvantumet af ommeldte Fiske er opgivet til i:

1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Hl.	Hl.	Hl.	Hl.	Hl.
27 164	25 783	31 729	23 464	18 172

som angives udbragt til i:

1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
294 230	431 834	610 544	341 664	179 898

Den samlede Fangst skal saaledes paa Fiskernes Haand:

i 1881 være udbragt til, med en rund Sum, ca. Kr. 1 268 000	
- 1882	- 1 380 000
- 1883	- 2 275 000
- 1884	- 1 459 000
- 1885	- 1 037 000

eller i Gjennemsnit Kr. 1 483 800 aarlig.

Udbyttet af Sommer- og Høstfisket stiller sig i de forskjellige Herreder og Byer saaledes:

Distrikt.	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Loppen-Øksfjord	8 700	8 180	11 100	16 360	17 480
Talvik	21 400	29 016	13 680	8 070	39 600
Alten	5 365	3 435	6 800	5 745	18 304
Hasvik	69 700	47 402	72 864	44 232	} 99 820
Galten og Bøle	60 600	51 900	53 750	47 500	
Hammerfest By	4 409	4 124	25 010	40 780	22 090
Hammerfest Herred	130 350	135 000	213 300	108 100	46 000
Kvalsund	31 920	79 600	112 400	58 100	23 000
Maasø	331 378	284 600	716 800	553 490	417 200
Kjelvik	134 239	190 234	432 910	103 396	85 268
Kistrand	14 070	27 928	32 950	24 834	20 315
Lebesby	58 015	33 700	60 020	41 964	29 664
Tanen	75 986	72 867	75 700	54 010	37 400
Næsseby	10 850	31 800	39 750	5 250	2 030
Vardø Herred	105 154	128 160	127 880	139 406	89 614
Vardø By	53 800	158 598	60 500	44 155	42 382
Nordvaranger	55 500	82 000	75 000	64 600	17 000
Sydvaranger	6 460	11 360	24 700	9 070	4 180
Vadsø By	90 000	-	120 000	90 000	25 200

Fisket blev:

i 1881 drevet af	9 940 Mand,	hvoraf	5 495 hjemmehørende	udenfor Amtet,
- 1882	— - 9 200	—	— 4 971	— — —
- 1883	— - 10 997	—	— 6 223	— — —
- 1884	— - 11 643	—	— 6 897	— — —
- 1885	— - 10 313	—	— 5 569	— — —

De fremmede Fiskere vare for den største Del fra Tromsø og Nordlands Amter og holdt som tidligere væsentligst til i Hammerfests og Vardø Fogderier.

Den gennemsnitlige Mandslod er opgivet til Kr. 127 i 1881, Kr. 126 i 1882, Kr. 157 i 1883, Kr. 91 i 1884 og Kr. 79 i 1885.

Ogsaa for dette Fiskes Vedkommende gjælder det, at de fremmede Fiskere som Regel ere forsynede med større Baade og hensigtsmæssigere Redskaber end de i Amtet hjemmehørende, og at der paa hine falder en noget større Del af Udbyttet end paa disse.

I Tuskhandel med Russerne have Priserne paa Raaprodukterne været meget forskellige; de afhænge foruden af Melpriserne i Rusland tillige af Konkurrencen i de forskellige Vær samt af Fiskens Størrelse, idet Russerne foretrække den store Fisk af alle Sorter og betale den høiere. 18 Kilogram (1 Vog) Rugmel har i den sidste Femaarsperiode været betalt med 12—36 Kg. stor Kveite, 18—54 Kg. smaa Kveite, 18—108 Kg. Torsk og Uer, 45—180 Kg. Flyndre, 54—216 Kg. Hyse, 45—360 Kg. Sei, alt efter Konkurrencen i de forskellige Vær og Fiskens Størrelse.

Priserne paa Rotskjær, tørret Sei pr. Kg. og paa Lever pr. Hl. have stillet sig saaledes:

	pr. Kg. Rotskjær. Øre.	pr. Kg. tørret Sei. Øre.	pr. Hl. Lever. Kr.
1881	22—28	8½—17	7—14
1882	22—33	9—17	11—22
1883	28—45	14—22¼	15.50—30
1884	22—41¾	11—22	10.50—20.75
1885	22—39	14—25	6.40—12

Under dette Fiske er i Femaarsperioden omkommet 17 Mand, hvoraf i 1882: 3, i 1883: 10, i 1884: 3 og i 1885: 1.

 Sildefisket.

Storsild er ikke fanget i Amtsdistriktet i sidste Femaarsperiode, og Udbyttet af det Fedsildfiske, som har foregaaet, har ikke været betydeligt.

I Aaret 1885 foregik intet Sildefiske i Amtet.

Det opfiskede Kvantum udgjorde:

for 1881	Hl. 2 085
- 1882	- 166
- 1883	- 1 540
- 1884	- 70

og udbragtes i 1881 til Kr. 7 500
- 1882 - - 1 200
- 1883 - - 9 000
- 1884 - - 1 100

I 1881 og 1882 foregik dette Fiske kun i Kistrands Herred, i 1883 i Altens og Loppen-Øksfjords Herreder og i 1884 i Altens Herred. Fisket er hovedsagelig drevet med Garn.

Gjennemsnitsprisen var i

1881	Kr. 3.60	pr. Hl.
1882	- 7.23	- -
1883	- 5.85	- -
1884	- 15.00	- -

I Fisket deltog:

i 1881	200	Mand	med	80	Baade,
- 1882	150	—	-	70	—
- 1883	110	—	-	48	—
- 1884	100	—	-	50	—

Ingen fremmede Fiskere eller Kjøbefartøier fremmødte under dette Fiske.

Haakjærringfisket.

Haakjærringfisket med aabne Baade er i Femaarsperioden aftaget, medens Brugen af Dæksfartøier til denne Fangst har været noget størrre end i foregaaende Periode. Den overveiende Del saavel af Fartøier som Baade har været udrustede fra Byerne, men Beretning om Fiskets Udbytte antages for Oversigtens Skyld at burde meddeles her underet saavel for Landdistriktets som for Byernes Vedkommende, i Lighed med hvad ovenfor har fundet Sted for de øvrige Fiskerier.

Haakjærringfisket med Baade har isærdeleshed været drevet fra Vardø By, hvorfra der har været udrustet fra 5—20 Baade om Aaret. Desuden har der i de 3 første Aar været udrustet enkelte Baade fra Alten, Loppen, Hasvik, Lebesby og Tanens Herreder. I 1884 deltog ingen Baade fra Landdistriktet i Fisket og i 1885 kun 1 fra Lebesby Herred.

Fisket drives indtil 1 à 2 Mil fra Kysten.

Baadenes Antal udgjorde:

i 1881	27	med en	Besætning	af 108	Mand,
- 1882	33	- -	—	- 115	—
- 1883	25	- -	—	- 95	—
- 1884	5	- .	—	- 20	—
- 1885	14	- -	—	- 56	—

og Fangsten er for:

1881 opgivet til 685 Hl. Lever, som udbragtes til Kr. 8 986
1882 — - 965 - — - — - - 23 225
1883 — - 792 - — - — - - 23 256
1884 — - 163 - — - — - - 2 934
1885 — - 657 - — - — - - 7 812

Af Fangsten tilfalder i Almindelighed $\frac{1}{4}$ Eieren af Baad og Redskaber. Fangsten drives i Regelen med Haakjærringjuks; de fra Tanen udrustede Baade have benyttet Gangvad (Line).

Mandslodden og Baadloden har:

i 1881 udgjort i Gjennemsnit	Kr. 62	og	Kr. 84
- 1882 — — —	- 147	- -	112
- 1883 — — —	- 106	- -	175
- 1884 — — —	- 110	- -	143
- 1885 — — —	- 71	- -	105

Udrustningen af Dæksfartøier er i Femaaret hovedsagelig foregaaet fra Byerne Hammerfest og Vardø. 1 Fartøi var i 1881 og 1882 udrustet fra Alten og hjembragte en Fangst af Værdi henholdsvis Kr. 2070 og Kr. 1392, i 1883 var 1 Fartøi udrustet fra Vadsø By og hjembragte en Fangst af Værdi Kr. 1088. Fangsten drives fra Hammerfest (og Alten) paa Bankerne ca. 30 Mil udfor den norske Kyst samt tildels under Bären Eiland og Spitsbergen i Maanederne Juni—September; fra Vardø (og Vadsø) drives den i Maanederne Juni—August 20—40 Mil udfor Kysten paa Strækningen fra Nordkap til Vardø og tildels ved Fiskerhalvøen paa den russiske Kyst.

Redskabet har som tidligere været en svær Dybsagn, som hales ved Hjælp af Spil.

	Fra Hammerfest.		Fra Vardø.	
	Fartøi.	Mand.	Fartøi.	Mand.
var i 1881 udexpederet	10	56	4	17
- - 1882 —	13	72	6	27
- - 1883 —	15	88	11	44
- - 1884 —	13	66	30	120
- - 1885 —	11	62	14	56

og Fangsten udgjorde for:

	Hammerfest.	Vardø.
i 1881 . . .	Hl. 1 854	Hl. 347
- 1882 . . .	- 3 018	- 802
- 1883 . . .	- 2 414	- 1 020
- 1884 . . .	- 2 321	- 2 526
- 1885 . . .	- 2 153	- 1 268

som udbragtes til:

i 1881 . . .	Kr. 26 673	Kr. 5 600
- 1882 . . .	- 51 384	- 20 050
- 1883 . . .	- 54 108	- 30 600
- 1884 . . .	- 40 151	- 45 468
- 1885 . . .	- 28 251	- 15 216

Fartøiernes Fangst fordeles for Hammerfest By og Altens Vedkommende saaledes, at Mandskabet erholder $\frac{1}{3}$ af Udbyttet, Rederiet for Fartøi, Proviant og Brænde samt Spæk og Graxe til Agn $\frac{2}{3}$. For Vardø's (og Vadsø's) Vedkommende holde Mandskaberne sig selv med Proviant og Udbyttet fordeles der lige mellem dette og Rederiet. Skipperen faar af Mandskabets Part $1\frac{1}{2}$ —2 Mandslod; i Vardø faar han derhos 10 Pct. af Rederiets Andel, men i Hammerfest har han af Rederiet en Maanedshyre af ca. 80 Kroner.

Mandskabslodden har saaledes for Hammerfest paa den ene Side og Vardø (og Vadsø) paa den anden Side i Gjennemsnit udgjort:

i 1881	Kr. 154 og Kr. 164
- 1882	- 224 - - 334
- 1883	- 175 - - 293
- 1884	- 170 - - 168
- 1885	- 129 - - 121

og Fartøiernes Bruttoudbytte pr. Ton udgjorde i Gjennemsnit for:

	Hammerfest.	Vardø.
i 1881	Kr. 69	Kr. 52
- 1882	- 143	- 90
- 1883	- 134	- 74
- 1884	- 79	- 43
- 1885	- 70	- 35

Under denne Fangst forulykkedes Ingen, og heller ikke skede noget Forlis af Fartøi eller Baad.

Til Torskefiske under Spitsbergen har i Femaaret intet Fartøi været udrustet.

Fangsten af Hvalros, Kobbe m. V. i Polaregnene er jævnlig blevet behandlet i Forbindelse med Fiskerierne, og skjønt den for dette Amts Vedkommende udelukkende har været drevet fra Byerne, har jeg dog troet, som tidligere skeet, at burde omhandle den under nærværende Afsnit.

Ogsaa i dette Femaar er denne Bedrift gaaet tilbage; thi medens der i Aarene 1876—1880 til Fangst i Ishavet i Gjennemsnit udexpederedes 17 Fartøier med en Drægtighed af 600 Ton aarlig, blev fra

	Hammerfest.	Vardø.
i 1881 udexpederet 13 Fartøier med 113 Mand,		
- 1882 — 13 — - 109 —		
- 1883 — 9 — - 92 —		
- 1884 — 12 — - 126 —		2 Fartøier med 20 Mand,
- 1885 — 15 — - 136 —		1 — - 10 —

altsaa i Gjennemsnit 13 Fartøier aarlig med en Drægtighed af 417 Ton.

Værdien af Fangsten, der hovedsagelig bestaar af Hvalros, Kobbe, Isbjørne, Rensdyr, Hvidfisk og Ederdun, udgjorde efter de Priser paa Produkterne, hvorefter Mandskaberne, som ere forhyrede mod en vis Anpart af Fangsten, ere afklarerede:

i 1881	Kr. 52 823
- 1882	- 52 120
- 1883	- 95 950
- 1884	- 108 210
- 1885	- 87 557

Fangsten fordeles i Regelen saaledes, at Rederiet, som bestrider den hele Udrustning, derunder ogsaa Provianten, faar $\frac{2}{3}$ og Mandskabet $\frac{1}{3}$. Skipperen, som desuden har Maanedshyre, og Harpuneren erholde i Almindelighed 2 Lodder af den Mandskabet tilfaldende Anpart.

Den gennemsnitlige Mandslod udgjorde i 1881: Kr. 156, i 1882: Kr. 118, i 1883: Kr. 260, i 1884: Kr. 207 og i 1885: Kr. 139.

Rederiernes Bruttofortjeneste pr. Ton udgjorde i 1881: ca. 100 Kr., i 1882: 100 Kroner, i 1883: 174 Kroner, i 1884: 169 Kroner og i 1885: 117 Kroner.

Fangsten dreves fornemmelig under Novaja Semlja og Spitsbergen.

Af Fartøier forliste i 1881: 2, i 1882: 1, i 1884: 2 og i 1885: 4. Intet Menneskeliv gik tabt under dette Fiske.

Hvalfangsten.

Denne Bedrift er i Femaaret tiltaget betydeligt, idet der er dannet flere nye Selskaber, som have anlagt Hvalfangeretablissementer paa forskjellige Steder i Finmarken.

Hvalfangst er saaledes drevet med Dampskibe fra Hasvik, Hammerfest, Maasø, Tanen og Vardø Herreder, Vardø By, Nordvaranger og Sydvaranger Herreder.

Udbyttet af denne Fangst har derfor, som det vil sees af nedenstaaende Opgave, steget betydeligt.

I 1881 fangedes	283	Hval,
- 1882	—	395 —
- 1883	—	561 —
- 1884	—	465 —
- 1885	—	1 289 —

Fangstens Værdi er

for 1881 anslaaet til Kr.	390 450
- 1882	— - - 742 055
- 1883	— - - 1 011 800
- 1884	— - - 969 600
- 1885	— - - 1 213 931

Det synes imidlertid, som om den stærke Efterstræbelse, Hvalen ved denne udvidede Fangst i de senere Aar har været udsat for, skal virke skadeligt tilbage paa Bedriften, idet baade Hvalbestanden synes at være betydeligt aftaget, og Dyret heller ikke kommer saa nær ind under Kysten som tidligere; det er derfor blevet mere og mere vanskeligt at paatræffe. Da derhos Loddefisket til samme Tid, som Hvalens Forekomst ved Kysten er bleven sjældnere, i de fleste Aar af Perioden har været mindre gunstigt for Amtet, har man været tilbøielig til at søge en Kausalforbindelse mellem Hvalens Udryddelse ved Kysterne og Loddefiskets Aftagen, og den allerede i forrige Femaarsberetning omtalte Mening, at Hvalfangsten har en uheldig Iådflydelse paa Fiske-

rierne, synes at være bleven mere og mere almindelig antaget. Den ved Lov af 19 Juni 1880 bestemte Fredning af Hvalen, der ved Lov af 6te Juni 1885 er bleven forlænget til Udgangen af 1890, synes ikke at have havt den tilsigtede Virkning, at bevare Hvalbestanden og at forebygge Hvalfangstens mulige skadelige Indflydelse paa Fiskerierne, og Kravet paa en udvidet og mere effektiv Fredning af Hvalen er tiltaget i Styrke. Det samlede i Handelen komne Udbytte af dette Amts Havfiskerier og af dets Bedrift i Polar-egnene har efter Produktets Udbringende paa første Haand udgjort:

i 1881	ca. Kr. 4 122 000
- 1882	- - 4 461 000
- 1883	- - 4 713 000
- 1884	- - 6 797 000
- 1885	- - 4 979 000

eller i Gjennemsnit ca. 5 014 000 Kr. aarlig mod Kr. 3 680 000 aarlig i forrige Femaarsperiode og Kr. 4 317 000 i Aarene 1871—1875.

Deltagelsen i Lofotfisket fra Finmarkens Indvaaneres Side er fremdeles liden, men antages dog at være tiltaget noget; ogsaa fra Østfinmarken have Enkelte i de senere Aar reist til Lofoten for der at drive Vinterfiske.

Fisket efter Laks og Sjørret udenfor Elvene er tiltaget i Femaaret, idet Brugen af Kilenot og Kroggarn er bleven mere og mere almindelig.

Udbyttet er for Aarene 1884 og 1885 opgivet til 3000 à 4000 Kroner aarlig, der falder paa Herrederne Alten, Talvik, Tanen, Nordvaranger og Sydvaranger. For at forebygge en for stor Anvendelse af de nævnte og andre lignende selvfangende Redskaber, der kan antages at ville virke ødelæggende paa dette Fiske, blev det ved kongelig Resolution af 29de December 1885 forbudt at benytte dem i Fjord- og Kyststrækning inden Amtet i Tiden fra Torsdag til Mandag Aften.

Retten til at deltage i Laks- og Sjørretfisket i Elvene tilligger for de større Elves Vedkommende Elvealmuen eller alle de i Nærheden af Elven boende Eiere eller Brugere af Jord. De største og rigeste Lakseelve ere Altenelven, Tanaelven, Neidenelven og Grændse-Jakobselv, og Fisket i disse Elve yder et ikke uvæsentligt Bidrag til Almuens Indtægter. I Altenelven har Laksefisket været bortforpagtet til en Englænder.

I flere af de mindre Elve inden Amtet er Laksefisket gaaet stærkt tilbage og tildels endog ganske ødelagt ved den hensynsløse og uforstandige Maade, hvorpaa det er bleven drevet. Klager herover lyde ogsaa fra Karasjok, hvor det navnlig er Lystring om Høsten i Legetiden, som antages at ødelægge Fisket.

Ved den ovennævnte kongelige Resolution blev det endvidere forbudt i Elv og Elvemunding, forsaavidt Elven ikke som Grændseelv mod Naborige staa udenfor den almindelige Fiskerilovgivning, samt i Indsø inden Amtet til Fangst af Laks og Sjørret at bruge bundne Redskaber saavel som Flaade- og Evjefiskerier samt Teiner og Kjær i de ovennævnte Døgn.

Opsyn med Overholdelsen af Fiskerilovgivningens Bestemmelser er anordnet for Lakselv, Børselv og Staburselv i Kistrands Herred samt for Tanaelven og for Vestre-Jakobselv i Nordvaranger.

5. Bergværksdrift.

Altens Kobberværk i Kaafjord, Altens Herred, er fremdeles Amtets eneste Bergværk, men det har ikke været drevet i Femaarsperioden, efterat Driften blev standset i 1878.

Af Skiferbrud findes 3, hvoraf dog kun 2 have været drevne i Femaaret, nemlig et i Eiby dalen og et i Tverelvdalen, begge i Altens Herred. Det førstnævnte, der blev optaget i 1859, beskjæftigede i 1885: 2 Mand i en Tid af 6 Uger. Driftsudbyttet har været ringe og opgives for nævnte Aar kun at have udgjort 3000 Stykker Skifer til en Værdi af Kr. 240, leverede ved Søen. Det sidstnævnte, der optoges i 1861, beskjæftigede i 1885 20 Mand i ca. 4 Uger; der tilvirkedes ca. 12 000 Sten, der leverede ved Søen repræsenterede en Værdi af Kr. 960. Den i nævnte Aar anvendte Arbeidsstyrke og Driftstid antages at have været den sædvanlige hvert Aar.

I Friærfjord i Lebesby Herred findes ligeledes et Skiferbrud, der optoges i 1873, men det har ikke været drevet, siden det nedlagdes i 1879.

Heller ikke i dette Femaar har Søgning efter alluvialt Guld i Tana-vasdraget fundet Sted.

6. Fabrik- og Haandværksdrift.

Af Fabriker eller Anlæg, som dermed kunne sættes i Klasse, findes i Landdistriktet et lidet Kalkbrænderi ved Jupvik i Talviks Herred. Det blev sat i Gang i 1878, men blev ikke drevet i 1885. Det beskjæftigede i Regelen kun 2 Arbeidere.

I Femaaret har været drevet en Fabrik for Tilvirkning af hermetiske Madvarer paa Sørvær i Hasvik Herred.

Ved Præstelv i Nordvaranger, lige ved Vadsø By, findes en Fabrik for Tilvirkning af Guano af Fiskehoveder og Ben. Den anlagdes i 1873 og drives af 2 Vandturbiner paa tilsammen ca. 30 Hestekræfter. Den holdtes i 1885 i Drift i ca. 20 Uger fra Juli til November og beskjæftigede i denne Tid 22 Arbeidere, hvoraf 13 Kvinder. Ved Fabriken er derhos ansat en Bestyrer, der er beskjæftiget det hele Aar. Der produceredes i 1885: 603 700 Kg. Fiskeguano, der repræsenterede en Værdi af ca. 72 500 Kroner.

Ved Vagge i Tanen er ligeledes en Fiskeguanofabrik, der anlagdes i 1875; men den har ikke været i Drift siden 1878.

Derhos findes i Landdistriktet 4 Fabriker for Produktion af Guano og Tran af afspækkede Hvalskrotter, nemlig 1 i Mehavn i Tanens Herred, 1 paa

Smelror og 1 paa Svartnæs i Vardø Herred samt 1 paa Valen i Jarfjord i Sydvaranger Herred. De drives med Damp, der ogsaa benyttes til Kogning og Tørring af Raastoffet.

De ved Fabrikerne sysselsatte Arbeidere ere for den største Del fra Landets sydligere Dele; de tages op om Vaaren, naar Hvalfangsten og dermed ogsaa Fabrikernes Drift begynder, men forlade atter Finmsrken om Høsten, naar Fangsten og Driften sluttet for Aaret.

Endelig fandtes efter Lensmændenes Opgaver ved Femaarets Udgang i Landdistriktet 29 Brænderier for Tilvirkning af Tran af Fiskelever og 41 Damptrankogier, af hvilke 14 staa i Forbindelse med Hvalfangeretablissementer og tilvirke Hvaltran, medens der paa de øvrige 27 tilberedes Medicintran af fersk Torskelever. Af disse Tranbrænderier og Dampkogier vare 24 beliggende i Vardø Herred, 16 i Tanens Herred og 10 i Maasø Herred, medens de øvrige vare fordelte paa Sydvaranger, Nordvaranger, Lebesby, Kjelvik, Hammerfest, Kvalsund og Hasvik Herreder. De fleste af disse Anlæg eies af Kjøbstadsborgere i og udenfor Amtet; de ere som Regel kun i Drift i en Tid af 2 à 3 Maaneder af Aaret med Undtagelse af de Anlæg, hvor der tilvirkes Hvaltran, hvilke ere i Virksomhed, saalænge Hvalfangsten foregaar eller i 4 à 5 Maaneder om Aaret.

Haandværksdriften i Amtets Landdistrikt staar ikke paa noget høit Standpunkt; den drives ikke som særskilt Næringsvei, og der produceres intet til Salg udenfor vedkommende Herreder. I mange Herreder findes endog ikke haandværkskyndige Folk, medens der dog i nogle Herreder haves endel Haandværkere, saa at det væsentligste Behov paa haandværkskyndig Hjælp kan siges at være afhjulpet.

De almindeligst forekommende Haandværkere ere Smede, Bygningstømmermænd, Skomagere, Skræddere og tildels Bødkere, Bagere og Murere, og de Herreder, som ere bedst forsynede med Haandværkere, ere, efter de modtagne Opgaver, Nordvaranger, Hasvik, Talvik og Alten. Det meste Haandværksarbeide faaes dog udført hos Byernes Haandværkere eller kjøbes hos Handelsmændene.

7. Binæringer.

Handel. Antallet af Handelsberettigede i Landdistriktet, som ved Udgangen af 1880 var 150, er ved Udgangen af 1885 opgivet til 176. De fleste af disse findes fremdeles i de Herreder, i hvilke Vaar- og Sommerfiskerierne i Regelen falde rigest, nemlig i Vardø, Maasø, Kjelvik og Tanen, hvorefter kommer Sydvaranger, Talvik og Lebesby, men mange af Handelsstederne i Fiskeværene, hvis Eiere ere bosatte i Byerne og tildels udenfor Amtet, holdes kun aabne i Fisketiden. Amtet besøges da ogsaa af en hel Del tilreisende Handelskarle, der vistnok drage en stor Del af Søgningen til sig fra de faste Handelsudsalg.

Af Forbrugs-, Spare- eller Handelsforeninger findes ingen i Landdistriktet.

I Amtet afholdes 3 Markeder, nemlig paa Bosekop i Alten i Marts og December og paa Karlebotten i Næsseby i Slutningen af November eller Begyndelsen af December. De besøges af tilreisende Almue fra Finland og Sverige, der fornemmelig bringer med til Afsætning Smør, Renkjød, Renskind, Ryper m. m. og forsyner sig med Mel, Gryn, Kaffe, Sukker, Tobak, Salt, Fiskevarer, Lysolie, Beklædningsstoffer m. v. Værdien af Omsætningen paa Bosekop Markeder antages i Femaaret at have udgjort ca. 90 000 Kroner aarlig, medens Omsætningen paa Karlebottens Marked kun har været ca. 30 000 Kroner aarlig.

Husfliden inden Amtet staar fremdeles ikke paa noget høit Standpunkt og drives ikke i noget betydeligt Omfang. Kun for Hasvik Herred opgives den at være gaaet mere mærkbart fremad i Femaaret, medens der dog ogsaa i Næsseby, Kjelvik, Kistrand, Talvik og Alten er sporet nogen Fremgang; men i de øvrige Herreder er der ikke foregaaet nogen Forandring. Husflids-gjenstande til Salg udenfor Herredet tilvirkes alene i Fjelddistrikterne Kautokeino og Karasjok samt i Næsseby, idet herfra sælges endel Beklædnings-gjenstande af Renskind, saasom Pæske, Skaller m. V., men forøvrigt indskrænker Husfliden sig til Forarbejdelsen for eget Behov af de grovere Klædningsstoffer, simplere Husgeraad, Gaards- og Arbejdsredskaber samt tildels ogsaa af simplere Fiskereds-kaber, hvoraf der opgives at tilvirkes omtrentlig hvad der tiltrænges i Alten, Talvik, Hasvik, Hammerfest, Kvalsund, Kistrand, Lebesby, Næsseby, Polmak, Kautokeino og Karasjok.

Af Husflidsskoler fandtes alene en Haandgjerningsskole for Piger i Sydvaranger; den oprettedes i 1876 og underholdtes af Amtsskolekassen. I 1885 besøgte den af 26 Piger, der undervistes i Søm, Strikning, Spinding m. V.

Isskur foregik ikke i Femaaret. Heller ikke findes noget større Anlæg for Torvdrift, men Torv tilvirkes dog og benyttes som Brændsel i stor Udstrækning i de Herreder, hvor der ikke findes tilstrækkelig Skov til Husbehov.

Baadbyggeri finder alene Sted i Alten, Sydvaranger og Næsseby, men er ikke af nogen væsentlig Betydning. I Alten byggedes i 1885 1 Fembøring, 5 Otringer og 20 mindre Baade til en samlet Værdi af ca. 2600 Kroner; udenfor Herredet solgtes kun 2 Otringer og 10 mindre Baade til en Værdi af Kr. 1000.

I Sydvaranger arbejdedes i 1885 30 mindre Baade til en Værdi af Kr. 1800, og i Næsseby byggedes 20 mindre Baade til en Værdi af Kr. 1000, men der solgtes ingen udenfor Herrederne. I Karasjok og Polmak forarbejdes endel Elvebaade, hovedsagelig dog kun til eget Behov.

Jagt som Binæring drives fornemmelig af Lapperne. Det vigtigste Vildt er Rypen, der enkelte Aar forekommer i store Mængder, navnlig i Sydvaranger, Næsseby, Polmak, Karasjok og Kautokeino, og Rypefangsten skaffer her en ikke ubetydelig Indtægt. Storfugl og Hare forekommer ligeledes i Amts-

distriktet, og der skydes vistnok ogsaa endel af dem, men dog ikke i saadant Antal, at det skaffer nogen væsentlig Indtægt. I Kystdistrikterne fanges endel Otere og Kobbe.

For Fældelse af præmiebelønnede Rovdyr er i Femaaret gjennemsnitlig udbetalt ca. 6000 Kroner aarlig af Amtskommunen. I Periodens 2 første Aar, da Præmien for Ræv var bestemt til 4 Kr., udbetaltes ca. 12 000 Kroner aarlig, men da Præmien i Henhold til Lov af 20de Mai 1882 ned-sattes til 1 Kr., gik Beløbet ned til ca. 2000 Kroner aarlig.

Der er i Femaaret udbetalt Præmier for efternævnte Antal:

	I Aaret	Bjørne.	Ulve.	Jerve.	Reve.	Ørne.	Hønschøge.
1881		2	19	21	2 535	67	32
1882		1	24	49	2 675	26	13
1883		-	17	17	447	19	4
1884		1	59	17	1 048	48	20
1885		-	12	53	1 221	28	20
	Tilsammen	4	131	157	7 926	188	89
De tilsvarende Tal i forrige							
Femaar vare		7	171	290	2 093	174	130

Bærsamling fornemmelig af Multer giver ligeledes i flere Herreder en ganske betragtelig Indtægt, naar Bærhøsten slaar til. De rigeste Multemyrer findes i Sydvaranger, Næsseby, Lebesby, Kistrand. Et Middelsaarsudbytte antages at afgive til Salg udenfor vedkommende Distrikter ca. 200 Hl. til en gjennemsnitlig Værdi af ca. 35 Kroner pr. Hl.

Af andre Binæringer af nogen Betydning kan endvidere nævnes:

Tørring af Klipfisk i Altens og Talviks Herreder.

Ved- og Tømmerhugst i samt Kjørsel fra Statens Skove i Alten.

Indsamling af Æg og Dun i Maasø, Kistrand og Lebesby Herreder.

Fragtkjørsel med Ren fra Kautokeino Herred.

Befordringen af Posten fra Alten til Polmak med Renskyds i Vintermaanederne, der udføres af Lapper fra Karasjok.

8. Den økonomiske Tilstand i Almindelighed.

I Jurisdiktions- eller Tinglagsinddelingen er ingen Forandring foregaaet i Femaaret.

I kommunal Henseende er heller ikke skeet nogen Forandring. Fællesskabet mellem Vadsø By og Nordvaranger Landdistrikt er fremdeles bestaaende, men der er efter Femaarets Udgang gjort Skridt til at faa det hævet.

Amtskommunekassens Udgifter have med Fradrag af Refusioner og Bidrag af Statskassen, Brændevinsafgiftskassen og Kommuner udgjort:

i 1881	Kr. 52 172.52
- 1882	- 31 499.08
- 1883	- 28 823.31
- 1884	- 21 832.23
- 1885	- 23 292.63

Amtskommunens Gjæld er i Femaaret steget fra Kr. 27 740 til Kr. 45 312.

En væsentlig Del af Amtskommunernes sædvanlige Udgifter bæres dog i Finmarken af de Amtet tilhørende Fonds, Brændevinsafgiftskassen og Medicinalfondet, idet der af førstnævnte Kasse udredes Bidrag til Skolevæsenet, Udgifterne ved Lensmænds og Jordemødres Aflønning samt Udgifterne ved Kommunikationsvæsenet og til Veies Vedligeholdelse m. m., medens Medicinalfondet bestrider alle Udgifter ved Sygehusenes Drift, ved Lægernes Reiser samt ved Behandling af epidemiske Sygdomme m. V., forsaavidt de paahvile Amtskommunen. Disse Fonds samlede Udgifter have i Femaaret udgjort med Fradrag af Refusioner:

	Brændevinsafgiftskassen.	Medicinalfondet.
i 1881	Kr. 31 429.55	Kr. 41 967.40
- 1882	- 29 963.79	- 46 962.98
- 1883	- 30 974.01	- 45 144.11
- 1884	31 276.53	- 37 999.44
- 1885	- 34 565.83	- 32 713.62

Amtskommunens samlede Udgifter have saaledes beløbet sig til:

i 1881	Kr. 105 569.47
- 1882	- 108 425.85
- 1883	- 104 941.43
- 1884	- 91 108.20
- 1885	- 90 572.08

De nævnte Amtskommune tilhørende Fonds Indtægter have udgjort med Fradrag af Refusioner:

	Brændevinsafgiftskassen.	Medicinalfondet.
i 1881	Kr. 28 726.82	Kr. 53 069.51
- 1882	- 26 730.56	- 45 731.30
- 1883	- 25 804.39	- 44 466.83
- 1884	- 28 635.59	- 58 878.79
- 1885	- 23 838.94	- 63 688.57

Medicinalfondets Gjæld, der ved Udgangen af 1880 beløb sig til Kr. 25 748, var ved Udgangen af 1885 gaaet ned til Kr. 17 180. I samme Tidsrum var dets opsparede Beholdning steget fra Kr. 90 400 til Kr. 162 500.

Brændevinsafgiftskassens Formue er i Femaaret gaaet ned fra Kr. 219 000 til Kr. 194 000.

Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere med Kost og Logis er for Gutter opgivet at have været i 1885 fra Kr. 120 (i Kautokeino) til Kr. 500 (i Kjelvik og Karasjok), gennemsnitlig har den været 2 à 300 Kroner aarlig; for Piger har den udgjort fra Kr. 50 (i Hammerfest og Kvalsund) til Kr. 400 (i Karasjok) og gennemsnitlig ca. 100 Kroner. Den almindelige Dagløn for Arbeidere paa egen Kost har været om Sommeren for Mænd Kr. 2.20—4.00 og for Kvinder Kr. 1.00—2.00, og om Vinteren for Mænd Kr. 1.50—3.00 og for Kvinder Kr. 0.80—1.80; med Kost har der været givet om Sommeren for Mænd Kr. 1.40—2.50 og for Kvinder Kr. 0.80—1.50 og om Vinteren for Mænd Kr. 0.80—2.00 og for Kvinder Kr. 0.50—1.00.

For Tømmermænd og Tranbrændere har Daglønnen været fra 3 til 5 Kroner.

Husmænd med Arbeidspligt findes ikke.

Ifølge de fra Sorenskriverne modtagne Opgaver er i Femaaret thinglæst 660 Panteheftelser til et Beløb af Kr. 909 906 og aflæst 392 Heftelser til et samlet Beløb af Kr. 708 098, hvortil komme 24 Heftelser med et Beløb af Kr. 17 648, der ere udslettede i Henhold til Lov af 16de Juni 1881. Heftelserne er altsaa forøget med et Antal af 244 og et Beløb af Kr. 184 160. I de forskjellige Sorenskriverier stiller Forholdet sig saaledes:

i Varanger Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	9	og et Beløb af Kr. 128 310			
i Hammerfest Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	44	- - - - -	107 028		
i Altens Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	127	- - - - -	60 981		
i Tanens Sorenskriveri er Heftelserne forøget med et Antal af	79				
			259	- - - - -	296 319
medens Beløbet er formindsket med Kr. 39 834;					
i Vardø Sorenskriveri er Antallet formindsket med 15 og Beløbet med - 72 325			15	- - - - -	112 159

Forøgelsen bliver saaledes: 244 og et Beløb af Kr. 184 160

Forøgelsen af Pantegjælden beløb sig i 1871—1875 til Kr. 536 284 og i 1876—1880 til Kr. 771 650.

Exekutioner og Udpantninger samt Tvangsauktioner over faste Eiendomme og Løvsøre ere i Femaaret afholdte i følgende Antal og for efternævnte Beløb:

Fogderi.	Exekutioner og Udpantninger.		Tvangsauktioner over fast Gods.		Tvangsauktioner over Løvsøre.	
	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.	Antal.	Beløb.
		Kr.		Kr.		Kr.
Varanger	2 453	63 236	19	10 609	7	1 468
Vardø	354	10 346	11	47 261	7	1 168
Tanen	1 952	42 824	79	47 732	41	13 635
Hammerfest	2 385	37 222	18	8 948	27	4 130
Alten	4 549	115 810	68	35 510	45	6 433
Tilsammen	11 693	269 438	195	150 060	127	26 834

I foregaaende Femaarsperiode udgjorde Beløbet af Exekutioner og Udpantninger Kr. 332 385 og Beløbet for det ved Tvang solgte faste og løse Gods Kr. 133 891.

Frivilligt Salg af faste Eiendomme har i Femaaret fundet Sted i følgende Antal og for efternævnte Beløb:

	Antal.	Beløb.
i Varanger Sorenskriveri	190	Kr. 71 835
- Vardø	—	- 104 455
- Tanens	—	- 11 940
- Hammerfest	—	- 133 946
- Altens	—	- 147 409
Tilsammen	1 109	Kr. 469 585

mod 745 og Kr. 429 394 i Aarene 1876—1880.

Til Landdistriktets Forligelseskommissioner var i Femaaret paaklaget følgende Antal Sager, hvoraf den største Del kan forudsættes at have været Gjældssager:

i 1881	699
- 1882	435
- 1883	492
- 1884	549
- 1885	592

Tilsammen 2 767

I disse Tal er dog indbefattet Sager vedkommende Vadsø og Vardø Byer, som have Forligelseskommissioner fælles med de tilstødende Landsogne. I Femaaret 1876—1880 var Antallet 3815.

Ved kongelig Resolution af 10de August 1882 approberedes Plan for en ny Sparebank i Vardø.

Den Kapital, som Amtsdistriktets 4 Sparebanker i Vadsø, Vardø, Hammerfest og Alten ved Femaarets Udgang havde under Forvaltning, udgjorde tilsammen Kr. 1 063 938 mod Kr. 782 558 ved Udgangen af 1880. Sparebankernes egen Formue udgjorde i 1885 Kr. 126 031.

Af private Forsikringsindretninger findes ingen i Amtsdistriktet.

Ved Udgangen af 1885 fandtes i Amtsdistriktet følgende Skydsstationer og Færgesteder:

Fogderier.	Tilsigelsesstationer for			Faste Stationer for Baadskyds alene.	Færgesteder.
	Landskyds alene. (Renskyds.)	Baadskyds alene.	'Land- og Baadskyds.		
Varanger	1	3	1	-	2
Vardø	-	2	-	-	-
Tanen	1	-	-	4	1
Hammerfest	-	5	-	-	1
Alten	1	-	-	-	1

I denne Opgave er indbefattet de i Byerne Vadsø og Vardø værende Tilsigelsesstationer for Baadskyds.

I Femaaret er fuldført det væsentlig for Statskassens Regning udførte Veianlæg gennem Tanens og Næsseby Herreder fra Seida ved Tanaelven til Klubben ved Varangerfjorden paa Grændsen mod Nordvaranger, medens Veiens Fortsættelse gennem Nordvaranger Herred til Vadsø først fuldførtes i 1886. Det færdige Veistykke, der afleveredes i September 1885, har en Længde af 48 Km.

Væsentlig for Statskassens Regning er derhos anlagt og fuldført en ny Vei mellem Bosekop og Eibybakken i Altens Herred. Veien afleveredes i Oktober 1885 og er 10 Km. lang.

Endelig er i Tanens Herred i 1885 anlagt en Bygdevei af 4 Km.'s Længde.

Ved Udgangen af 1885 udgjorde Længden af de for Statskassens Regning anlagte og af Amtet overtagne Veie 109 Km. og af de af vedkommende Herreder tildels med Bidrag af Brændevinsafgiftskassen anlagte Bygde- og Rideveie ca. 80 Km.

Hovedveienes Vedligeholdelse paahviler vedkommende Herreder, som dog erholde et begrændset aarligt Bidrag dertil af Brændevinsafgiftskassen. Naturalarbeidspligt er ikke paalagt Gaardene.

Arbeidet med Farborgjørelsen af Storfossen i Tanaelven, der paabegyndtes i 1880, har været fortsat i Femaaret, men er ikke bleven fuldført ved dets Udløb.

Dampskibsfarten paa Amtets Kyst- og Fjorddistrikter er bleven noget udvidet ved Optagelse af endel nye Anløbssteder, og ved at Farten paa Østfinmarken er bleven forøget med en Extratur om Vinteren. Kommunikationen er herved bleven noget lettet, men der gjør sig dog fremdeles stærke Krav gjældende paa udvidet Dampskibsforbindelse og specielt er Østfinmarken endnu meget uheldig stillet i Vintertiden.

Antallet af Dampskibsanløbsstederne inden Amtet i 1885 var 76, men af disse anløbes flere kun en kortere Tid af Aaret under Fisketiden.

Postgangen er bleven udvidet ved Oprettelsen af flere Bipofter og Postaabnerier.

Ædruelighedstilstanden maa siges at have været god, idet Forbruget af Spirituosa i dette Femaar har indskrænket sig til omtrent det samme Kvantum som i de sidste Aar af forrige Periode, da en betydelig Nedgang i Forbruget fandt Sted. En paalidelig Maalestok herfor haves i Brændevinsafgiftens Størrelse, der har udgjort:

i 1881.	Kr. 16 650
- 1882.	- 15 740
- 1883.	- 15 350
- 1884.	- 19 080
- 1885.	- 14 640

medens den i Aaret 1877 udgjorde Kr. 30 980. Det maa vistnok antages, at Indskrænkningen af Brændevinsudsalgsstedernes Antal og Oprettelsen af Brændevinsbolag i Byerne i Forbindelse med den i Femaaret foregaaede Bevægelse til Afholdssagens Fremme har bidraget ikke lidet til Befordring af Ædrueligheden, men den hovedsagelige Grund til Brændevinsforbrugets Aftagen turde dog være at søge i Almuens økonomiske Tilbagegang som Følge af, at Fiskerierne have kastet mindre af sig. At denne Antagelse er rigtig, synes

at fremgaa deraf, at Afgiften i 1884 har været ikke ubetydeligt større, end den var saavel i det foregaaende som i det følgende Aar, samtidigt som ogsaa Udbyttet af Fiskerierne i førstnævnte Aar var større end i de to andre.

I Sædelighedstilstanden antages der ikke at være foregaaet nogen væsentlig Forbedring. Antallet af Justits- og offentlige Politisager har i Femaaret udgjort 776. Af Justitssagerne angaar en forholdsvis betydelig Del Rentyverier, hvortil navnlig Amtets lappiske Befolkning er stærkt tilbøielig. Af Opfostrings-resolutioner er i Femaaret udfærdiget 175.

Antallet af Spedalske var ved Femaarets Udgang 4, der alle forpleiedes paa offentlig Pleiestiftelse. De for Amtskommunens Regning forpleiede Sinds-syges Antal udgjorde ved samme Tid 32, hvoraf 9 forpleiedes paa Asyl. Antallet af abnorme Børn, hvis Undervisning bekostes af Amtskommunen, var 4.

Sundhedstilstanden maa for Femaaret betegnes som mindre tilfredsstillende, idet der væsentlig i Periodens første Aar forekom mere udbredte Epidemier af Mæslinger, Skarlagensfeber, exanthematisk Tyfus og diphtherisk Svælgbetændelse, og Dødeligheden var stor.

I 1882 rammes Amtet af en større Ulykke, idet der i Januar og Februar indtraf voldsomme Storme, der anrettede betydelig Skade, navnlig i Vestfinmarkens Kystdistrikter. Skaden ansloges til et Beløb af ca. 500 000 Kroner og vilde vistnok have medført de alvorligste Følger for de økonomiske Forhold inden Amtet, hvis ikke saavel den private Godtgjørenhed som Staten havde traadt til og ydet en saa rigelig Hjælp ved Bidrag og Laan, at den væsentligste Nød saavel blandt Almuen som blandt de Næringsdrivende, der rammes af Ulykken, blev afhjulpet.

For dette Amts Vedkommende maa det vistnok siges, at det her omhandlede Femaar i det hele taget ikke har været heldigt i økonomisk Henseende, og at den økonomiske Tilstand, der allerede i forrige Femaar betegnedes som mislig, ikke har forbedret sig; det antages megetmere, at saavel Almuens som de Næringsdrivendes Velstand er gaaet tilbage, navnlig i Kystdistrikterne, hvor Afkastningen af Fiskerierne er den hovedsagelige Indtægtskilde.

Aarsagen hertil maa formentlig for en Del søges i de nedadgaaende Konjunkturer og trykkede Forretningsforhold i det hele, som have fundet Sted i disse Aar, men den væsentligste Grund turde dog være, at en mindre Del end tidligere af Fiskeriernes Afkastning er kommet Amtets egen Almue tilgode. Loddefisket, der tidligere strakte sig helt ind i Fjordene og der kunde drives af Almuen med dens smaa Baade, har i de senere Aar trukket sig længere og længere ud fra Kysterne, og Fisken maa nu søges langt fra Land paa det aabne Hav, hvor man ikke tør søge ud med de smaa Baade uden under særdeles gnnstige Veirforhold. Det største Udbytte af dette Fiske er derfor kommet de fremmede Fiskere tilgode, der ere forsynede med større og bedre Baade end Amtets egne Indvaanere.

B. Byerne.

Angaaende den økonomiske Tilstand i Kjøbstæderne Vadsø og Vardø i Femaaret tillader jeg mig at henvise til de af vedkommende Magistrater afgivne Beretninger, der vedlægges.

Med Hensyn til **Kjøbstaden Hammerfest** skal jeg derimod tillade mig at hidsætte følgende Oplysninger efter den officielle Statistik og efter de fra Magistraten modtagne Meddelelser og statistiske Opgaver:

Toldintraderne udgjorde gennemsnitlig ca. 72 000 Kroner om Aaret eller noget mindre end i forrige Femaar; høiest vare de i 1884, da de opgik til Kr. 80 945, lavest i 1883, da de faldt ned til Kr. 64 628.

Værdien af den samlede Indførsel fra Udlandet udgjorde i Gennemsnit Kr. 490 800 aarlig mod Kr. 657 000 i forrige Periode. Størst var Værdien i 1881, for hvilket Aar den beløb sig til Kr. 707 000, mindst i 1882, da den alene udgjorde Kr. 360 900.

De vigtigste Indførselsartikler fra Udlandet have ogsaa i denne Periode været: Rugmel i Gennemsnit ca. 1 234 380 Kg. aarlig, Stenkul ca. 71 800 Hl. og Salt ca. 22 000 Hl. aarlig.

Udførselen til Udlandet vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Tørfisk.	Saltfisk.	Tran.	Guano.
1881 . . .	1 357 140 Kg.	49 158 Hl.	9 918 Hl.	573 100 Kg.
1882 . . .	733 820 -	31 179 -	11 762 -	- -
1883 . . .	933 250 -	22 175 -	7 700 -	25 500 -
1884 . . .	1 455 670 -	24 309 -	15 028 -	116 000 -
1885 . . .	1 964 940 -	25 192 -	13 751 -	143 600 -

Foruden ovennævnte Artikler er ligesom tidligere aarlig afskibet endel Huder af Sælhund, Hvalros, Hvidfisk, Isbjørne og Rensdyr samt Hvalrostænder og Renhorn.

Værdien af den samlede Udførsel er:

for 1881 beregnet til Kr.	1 351 000
- 1882	— - - 1 030 000
- 1883	— - - 1 110 400
- 1884	— - - 1 435 400
- 1885	— - - 1 290 000

eller gennemsnitlig ca. 1 243 360 Kroner aarlig mod Kr. 1 400 000 i forrige Periode.

Omsætningen med Udlandet foregik som forhen, foruden med de i Rute paa Hamburg gaaende Postdampskibe, med andetstedsfra befragtede Seil- og Dampskibe og ved russiske Handelsfartøier fra Hvidehavet.

Af fremmede Skibe ankom:

1881	83	med en Drægtighed af	9 467	Ton,
1882	69	- -	-	8 505 -
1883	67	- -	-	7 641 -
1884	76	- -	-	9 374 -
1885	63	- -	-	8 766 -

eller ialt 358 med en Drægtighed af 43 753 Ton.

Af disse ankom 258 fra russiske Havne ved Hvidehavet, 89 fra Storbritannien og Irland, 6 fra Hamburg og 5 fra andre udenlandske Havne.

Antallet af Personer, som ved Udgangen af 1885 havde Borgerskab til Byen, var 179, hvoraf dog 80 vare bosatte udenfor Byen. Af de i Byen bosatte Borgere have 32 Mænd og 1 Enke Handelsborgerskab og 52 Mænd Haandværksborgerskab; 7 Mænd havde baade Handels- og Haandværksborgerskab og 7 Borgerskab som Skippere. Endvidere fandtes 18 Kvinder, der havde Næringsbrev som Handelsberettigede.

Retten til Smaasalg og Udskjænkning af Brændevin, Øl, Vin m. V. er overtaget af et Samlag, der i 1885 havde et Udsalgssted og 2 Skjænkesteder, der dog alle ere under samme Tag. En indskrænket Ølret indehavdes derhos af 1 Person.

Af industrielle Anlæg haves kun 5 Tranbrænderier, som almindelig holdes i Drift fra April eller Mai til November eller December. De sysselsatte i 1885: 35 Arbeidere, hvoraf 2 Kvinder, og producerede ca. 10 000 Tønder Tran af forskjellig Kvalitet til en antagen Værdi af tilsammen ca. 320 000 Kroner.

Den sædvanlige Dagløn for almindelige Dagarbeidere er paa egen Kost om Sommeren Kr. 3.00 for Mænd og Kr. 2.00 for Kvinder, om Vinteren Kr. 2.00 for Mænd og Kr. 1.50 for Kvinder; paa Husbondens Kost er den om Sommeren for Mænd Kr. 2.00 og Kr. 1.20 for Kvinder, om Vinteren Kr. 1.50 for Mænd og Kr. 1.00 for Kvinder. Den sædvanlige Aarsløn for Tjenere, der have Kost og Logis hos Husbonden, er for en Gut Kr. 240 og for en Pige Kr. 80.

Af faste Eiendomme solgtes:

i 1881	14	til Beløb Kr.	33 115
- 1882	20	- -	- 78 912
- 1883	15	- -	- 36 312
- 1884	15	- -	- 25 330
- 1885	15	- -	- 54 975

Tilsammen i Femaaret 79 til Beløb Kr. 228 644
i Femaaret 1876--1880 solgtes 94 til Beløb Kr. 316 572.

Antallet af de i Femaaret thinglæste Panteheftelser udgjør:

	135	til Beløb Kr.	210 694
og af de aflæste	135	- -	- 268 008

Pantegjælden er saaledes formindsket med Kr. 57 314

I Henhold til Lov af 16de Januar 1881 er thinglæst paany 22 Dokumenter til Beløb Kr. 164 960 og aflæst 5 Dokumenter til Beløb Kr. 2700.

Exekutioner og Udpantninger samt Tvangsauktioner er i Femaaret afholdt i følgende Antal og for efternævnte Beløb:

	Antal.	Beløb.
Exekutioner	63	Kr. 26 171
Udpantninger	1 657	- 24 599
	<hr/> 1 720	<hr/> Kr. 50 770

mod respektive 1855 og Kr. 50 698 i Aarene 1876—1880.

	Antal.	Beløb.
Tvangsauktioner over fast Gods	57	Kr. 194 547
— - Løssøre	53	- 45 329
	<hr/> 110	<hr/> Kr. 239 876

mod respektive 113 og Kr. 182 384 i 1876—1880.

Byen har en Handelsforening, der er stiftet i 1844 og som ved Udgangen af 1885 talte 8 Medlemmer. Dens Formaal er i Møder at omtale Handels- og Forretningsanliggender af almindelig Interesse, give gjensidige Oplysninger om Fiskerierne, gjældende Priser paa Raaprodukterne, om Handelen med Russerne etc. Endvidere fandtes en i 1865 stiftet Arbejderforening paa 70 Medlemmer, hvis Formaal er Udbredelse af Oplysning og Samfundsand, Orden og Sparsommelighed. I Hammerfest oprettedes i 1874 en Sparekasse, hvori Indskud gjøres frugtbringende ved Udlaan mod Pant- og Vexelobligationer, og som bestyres af en Direktion af 4 Medlemmer.

Den til Understøttelse af gamle og trængende Søfolk og deres Efterladte oprettede Sømandskasse, der forvaltes af en Sømandsforening, dannet af Skipere og Mandskaber paa de fra Byen paa Ishavsfangst, Bankfiskeri m. V. udrustede Fartøier, og staar under Formandskabets Kontrol, eiede ved Udgangen af 1885 en Kapital af Kr. 5196 83.

En Begravelsesforening, oprettet 1866, havde i 1885 112 Medlemmer og eiede en Beholdning af Kr. 2164.81.

I 1874 begyndte en Arbeidsskole for Gutter, A. Aagaard og Hustrus Minde, sin Virksomhed. Den havde i 1885 47 Lærlinge, der undervistes i Snedkeri og Dreining samt lidt Rørfletning. Skolen underholdtes ved Bidrag af Staten, Finmarkens Brændevinsafgiftskasse og Hammerfests Brændevins-samlag.

Finmarkens Amt 18de Februar 1889.

Underdanigst

J. Hvoslef,

kst.

Beretning

om Kjøbstaden Vadsø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

I Byens Handelsforhold er i Femaaret ingen væsentlig Forandring indtraadt. Omsætningen viste rigtignok i Periodens senere Aar en nedadgaaende Tendents, men i det hele stiller Forholdet sig noget gunstigere end i forrige Femaarsperiode, hvilket nærmere belyses ved efterstaaende fra Toldkontoret meddelte statistiske Opgaver.

Toldintraderne udgjorde:

i 1881	Kr. 67 289
- 1882	- 77 260
- 1883	- 64 772
- 1884	- 59 802
- 1885	- 58 732

eller gennemsnitlig Kr. 65 571 om Aaret mod Kr. 59 000 i forrige Periode.

Værdien af de fra Udlandet indførte Varer udgjorde:

i 1881	Kr. 729 200
- 1882	- 917 700
- 1883	- 658 200
- 1884	- 764 700
- 1885	- 575 700

eller gennemsnitlig Kr. 729 100 aarlig mod Kr. 630 000 i forrige Periode.

Af efternævnte Varer er i Femaaret gennemsnitlig aarlig indført:

Af Rugmel	1 032 940 Kg.
- Stenkul	54 499 Hl.
- Salt	15 636 -

Værdien af den samlede Udførsel udgjorde:

i 1881	2 045 700 Kr.
- 1882	1 896 000 -
- 1883	1 209 000 -
- 1884	1 166 200 -
- 1885	850 500 -

eller gennemsnitlig Kr. 1 433 480 om Aaret mod Kr. 1 302 000 i forrige Periode.

Udførselen til Udlandet og Indlandet af efternævnte Varer var:

1881	2 184 980 Kg. Tørfisk,	28 266 Hl. Saltfisk,	21 830 Tdr. Tran,	1 077 100 Kg. Guano
1882	1 716 599 -	- 23 952 -	- 18 339 -	- 1 217 300 - -
1883	1 094 468 -	- 14 827 -	- 10 165 -	- 769 100 - -
1884	1 291 328 -	- 27 186 -	- 10 858 -	- 805 100 - -
1885	1 517 115 -	- 10 883 -	- 8 629 -	- 596 900 - -

Desuden udførtes ligesom tidligere endel Hvalbarder, Stearin, Rensdyrhuder, Ryper m. v.

Ved Vadsø Toldsted erlagdes i Medicinalafgift:

i 1881	Kr. 14 378
- 1882	- 12 247
- 1883	- 8 054
- 1884	- 8 421
- 1885	- 6 800

eller gennemsnitlig Kr. 9 980 aarlig mod Kr. 8 266 i forrige Femaar.

Exportforretningen antages i Periodens første Aar at have givet adskillig Fordel, medens det vistnok er tvivlsomt, om den bragte synderlig Gevinst i de Par sidste Aar, da Priserne vare stærkt vigende, navnlig paa den vigtige Udførselsartikel Tran.

I Femaaret steg de Handelsberettigedes Antal fra 27 til 32, medens der samtidig indtraf 6 Konkurser, væsentlig blandt Stedets mindre Handlende.

Adgangen for Handelsstanden til paa Stedet at erholde Driftskapital har omtrent været den samme som tidligere, idet Laane- og Diskonteringskommissionen fremdeles har virket med uforandret Kapital, nemlig 48 000 Kr. af Kongsbergs Sølvværks Driftsfond. Derimod er Byens Sparebank gaaet noget fremad og havde ved Udgangen af 1885 under Forvaltning Kr. 245 016 mod Kr. 153 519 i 1880, ligesom dens Fond samtidig er steget fra Kr. 16 206 til Kr. 27 221.

Haandværksdriften er i Femaaret neppe gaaet fremad og maa i det hele siges at indtage et middelmadigt Standpnnkt, uagtet der jo i enkelte Fag findes dygtige Mestere. Antallet af Haandværksborgere udgjorde ved Periodens Udgang 34 ligesom i 1880.

Af industrielle Anlæg havdes ved Udgangen af 1885: 4 Tranbrænderi-er og 1 Trandampkokeri samt den før ommeldte Guanofabrik lige ved Bygrændsen. Derimod nedlagdes Foyns Hvalfangeretablisement paa Vadsøen allerede i 1884, efterat det i de første Aar af Perioden havde været drevet med aftagende Held. Hermed er denne Bedrift, hvortil der engang knyttede sig store Forhaabninger, ophørt uden at have bragt Byen nogen af de forventede Fordele; tvertimod maa vel Oprettelsen af dette Etablisement, paa Grund af de Vanskeligheder, Skattespørgsmaalet, som bekjendt, vakte, siges at være en af de største Ulykker, som har rammet Byen; thi medens den før var saagodtsom gjældfri, har den, for at dække de Etablisementet ilignede, men ikke betalte Skatter, efterhaanden maattet sætte sig i en meget betydelig Gjæld, som det i ethvert Fald bliver yderst vanskeligt at afvikle, om dette overhovedet lykkes. Sin Indehaver antages derimod i Almindelighed Etablisementet at have bragt en overmaade stor Vinding,

Loddefisket slog i 1881 meget godt til og gav ligeledes i 1882 og 1884 et nogenlunde tilfredsstillende Udbytte, men mislykkedes saagodtsom ganske i 1883 og 1885, hvilket satte baade Almuen og Handelsstanden meget tilbage. I 1883 bødede dog et usædvanlig rigt Seifiske i nogen Grad paa det daarlige Vaarfiske og bragte navnlig adskillige Kontanter ud blandt Fiskerne, som dengang mod Sædvane afhændede den største Del af Seien til Fiskeopkjøbere sydfra, der paa Grund af Vanskeligheden ved at opdrive Torsk gjorde et Forsøg med at virke Sei til Klipfisk. I de øvrige Aar har Sommerfisket givet et vekslende Udbytte, men har i Regelen været tilstrækkeligt til at forsyne Almuen med det fornødne Vintermel gennem Tuschandelen med Russerne. I 1885 var Melforsyningen dog paa meget nær ikke tilstrækkelig for Behovet.

Haakjærringfiske af nogen Betydning eller Ishavsfangst har i Femaaret ikke været drevet fra Vadsø.

Antallet af de i Byen hjemmehørende Fartøier udgjorde ved Udgangen af 1885 kun 6 af samlet Drægtighed 301 Ton, derunder indbefattet Dampskibet „Varanger“, drægtigt 79 Ton, der, som før meddelt, for en Halvdel tilhører en af Vardø Bys Kjøbmænd. „Varanger“ har fremdeles underholdt sin tidligere Rute paa Sydvaranger, Næsseby og Vardø, medens Seilfartøierne væsentlig have været beskæftigede med at føre Fisk og Varer mellem Byen og Udværene i Fisketiden.

Af fremmede Fartøier ankom til Vadsø:

i 1881 . . .	186	Skibe af samlet Drægtighed	10923	Ton,
- 1882 . . .	248	— - —	—	11 843 -
- 1883 . . .	226	— - —	—	8 594 -
- 1884 . . .	215	— - —	—	8 409 -
- 1885 . . .	191	— - —	—	9 394 -

eller gennemsnitlig 215 Fartøier aarlig af Drægtighed 9830 Ton mod 184 Fartøier paa tilsammen 7671 Ton i forrige Periode.

Af disse Skibe vare 970 fra russiske Havne ved Hvidehavet, 96 fra Storbritannien og Irland, 26 fra Hamburg og 8 fra Danmark.

Ved Siden heraf er Omsætningen med Udlandet ligesom tidligere bleven besørget ved de i regelmæssig Rute paa Hamburg gaaende norske Postdampskibe, samt ved et Par russiske Dampskibe, der om Sommeren underholde Rute mellem Archangel, Vardø og Vadsø.

Stedets Havn befandt sig ved Femaarets Udgang fremdeles uden Dækning, medens der af Storthinget i 1885 gaves Bevilgning til Paabegyndelse af dens Opmudring. Dette Arbeide er senere iværksat og vil selvfølgelig være af stor Betydning for Trafiken paa Havnen, men der næres en vistnok berettiget Frygt for, at Uddybningen ikke vil vise sig stabil, saalænge Havnen ikke beskyttes af en Molo; snarlig Opførelse af en saadan betragtes derfor ogsaa som en væsentlig Betingelse for Byens Existence og videre Udvikling.

Som en Binæring, der ikke spiller en uvæsentlig Rolle i Stedets Økonomi, maa nævnes Fædrift; foruden 116 Faar og 68 Gjeder holdtes nemlig i Vadsø ved Udgangen af 1885 vel 200 Kjør, der gav en aarlig Afkastning af omkring 160 000 Liter Melk eller omtrent 800 Liter aarlig pr. Ko, og da den almindelige Betaling for nysilet Melk i Vadsø er 20 Øre pr. Liter, vil det sees, at Værdien af den producerede Melkemængde udgjør et ganske betragteligt Beløb. Samtidig holdtes 22 Heste, for hvilke der er bleven udvidet Brug, efterat Veianlægget mellem Seida og Vadsø er fuldført. Den fornødne Furage til Husdyrbestanden hentes dels fra dyrkede Engmarker i Byens umiddelbare Nærhed og dels fra Udslaatter, ligesom adskilligt Hø kjøbes andenstedsfra.

Byens Folkemængde, der i 1880 udgjorde 2018, er i Femaaret steget til 2212, hvoraf 1329 Kvæner, 727 Nordmænd, 14 Lapper og Resten af blandet Nationalitet. Antallet af matrikulerede Eiendomme udgjorde ved Femaarets Udgang 378, medens Bygningernes Brandforsikringssum samtidig opgik til Kr. 1 009 780 mod Kr. 952 070 i 1880.

I Femaaret er solgt 103 faste Eiendomme for tilsammen Kr. 143 326 mod 57 Eiendomme for Kr. 152 166 i Tiden fra 1876—1880.

Pantegjælden er i Perioden gaaet ned med Kr. 57 981, idet der aflæstes 78 Pantedokumenter til Beløb Kr. 208 901 og thinglæstes 60 — — — — 150 920 Forskjellen modsvare ovennævnte Beløb - 57 981

Tvangsauktioner, Exekutioner og Udpantninger ere i Femaaret afholdte i følgende Antal og for vedføjede Beløb:

	Antal.	Beløb.
Tvangsauktioner over fast Gods	5	Kr. 13 195
Do. - Løsøre	4	- 9 403
	9	Kr. 22 598
mod 47 og Kr. 170 894 i forrige Periode.		
Exekutioner	7	- 8 719
Udpantninger	581	- 55 750
	588	Kr. 64 469

mod 794 og Kr. 66 258 i 1876—1880.

Paa Grund af det ovenfor berørte Forhold med Foyns Hvalfangeretablissemment, for hvilket Skatterne som Følge af en Formfeil ved Ligningen er gaaet tabt for Kommunen, er dennes Gjæld i Femaaret steget betydeligt, nemlig fra Kr. 20 226 i 1880 til Kr. 34 070 ved Udgangen af 1885.

Til Oplysning om Skatteforholdene hidsættes følgende Opgave:

	1881.	1882.	1883.	1884.	1885.
Antal Skatydere	431	442	466	476	542
	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.	Kr.
Beskattet Formue	1 182 600	1 355 500	1 456 000	1 488 600	1 534 700
Antagen Indtægt	625 950	854 250	888 650	760 000	737 930
Skatbar —	302 420	467 159	491 925	377 644	306 279
Udlignet By- og Fattigskat	19 274.02	20 845.53	22 564.99	26 035.80	25 738.77

Den økonomiske Tilstand, som i Periodens første Par Aar gik noget fremad, var atter i Tilbagegang mod Slutningen af Femaaret, og ved dettes Udgang antages den i det hele neppe at være saa god som ved forrige Femaarsperiodes Udløb.

Den omtrentlige Længde af Byens Gader udgjør tilsammen ca. 8 Km., af Fortauge 2.4 Km. og af Brygger og Kaier ca. 2 Km.

Vandværkets Længde er 808 Meter, Indtagets Høide over Ledningens laveste Punkter 6.3 M., medens Ledningen ligger i en Dybde, der varierer mellem 1.9 og 2.21 Meter. Af offentlige Tappeposter haves 3 og af private Indtag 31.

Angaaende Skolevæsenet oplyses, at Stedets Middelskole har været i god Gang med et gennemsnitligt Elevantal af omtrent 50 om Aaret. Ved Periodens Udgang var en ny Skolebygning under Opførelse.

Ligesaa har Byens Arbeidsskole fortsat sin Virksomhed med vedvarende god Søgning.

Paa Almuskolen udgjorde Elevantallet ved Femaarets Udgang 332, hvoraf 176 Gutter og 156 Piger, mod 172 Gutter og 144 Piger eller tilsammen 316 i 1880. Blandt de kvænske Børn var Fremgangen i Norsk kjendelig.

Med Hensyn til de religiøse Forhold bemærkes, at der ikke findes nogen Dissentermenighed i Vadsø, hvorimod Læstadianismen er stærkt udbredt, navnlig blandt Stedets kvænske Befolkning.

Ædruelighedstilstanden antages i Femaaret at være gaaet noget fremad, hvilket for en ikke ringe Del skyldes de i Byen virkende Afholdselskaber. Derimod staar Sædelighedstilstanden omtrent paa samme Trin som tidligere, om end nogen Bedring ogsaa heri maaske er at spore; i 1885 udgjorde saaledes Antallet af fødte Børn 98, hvoraf 8 uægte.

Ved Femaarets Udgang havde Byen fremdeles blot en til Udsalg af Brændevin berettiget ældre Handelsborger, men i Slutningen af 1885 besluttedes oprettet et Brændevinsamlag, der senere er traadt i Virksomhed.

Sundhedstilstanden har i Femaaret været god og Dødelighedsprocenten liden.

Vadsø den 8de November 1888.

J. Hvosløf.

Beretning

om Kjøbstaden Vardø's økonomiske Tilstand i Femaaret 1881—1885.

I Vardø Bys Handelsforhold er ingen synderlig Forandring foregaaet i Femaaret, naar undtages, at Tilførsel af indenlandske Varer er i stadigt Stigende. Den største Del af den tilvirkede Fisk og Tran udføres direkte til Udlandet — f. Ex. Italien — uden at gaa igjennem Kommissionærer i Bergen og Hamburg.

Handelsmændene have fremdeles søgt at indskrænke den tidligere for Almuen kuende og ødelæggende Kredit og befinder saavel Almuen som Handelsmanden sig langt bedre ved den nye Ordning, dog kan Trafikken med Vardø Forholde ikke gaa uden endel Kredit, der under uheldige Fiskeaar virker i høi Grad lamnende.

Toldintraderne udgjorde:

for 1881	Kr.	56 821
- 1882	-	63 566
- 1883	-	58 310
- 1884	-	66 238
- 1885	-	69 563

Gjennemsnitlig beløb de sig til Kr. 62 900 mod Kr. 48 300 i Femaaret 1876—1880.

De vigtigste udenlandske Indførselsartikler var Rugmel, i Gjennemsnit ca. 2 201 300 Kg. aarlig, Stenkul ca. 1 217 000 Hl. og Salt ca. 28 000 Hl., desuden Kolonialvarer, Petroleum, Næver, Trælast og Jernvarer.

Udførselen til Udlandet vil sees af nedenstaaende Tabel:

Aar.	Tørfisk.	Saltet Fisk.	Tran af alle Slags.	Guano.
1881	1 482 660 Kg.	83 600 Hl.	3 711 Hl.	873 940 Kg.
1882	995 490 -	49 406 -	15 077 -	858 850 -
1883	748 320 -	37 734 -	23 935 -	1 252 800 -
1884	1 078 200 -	35 814 -	25 348 -	1 293 860 -
1885	1 775 330 -	46 233 -	34 404 -	1 511 610 -

I Medicinalafgift er ved Vardø Toldsted erlagt:

for 1881	Kr. 15 330.30
- 1882	- 12 728.00
- 1883	- 14 420.13
- 1884	- 20 284.07
- 1885	- 24 540.53

Foruden Fiskevarer udføres desuden endel Renskind, Ræveskind, Renhorn samt Transitvarer, især Salt og Rum.

Exportforretninger drives af 7 af Stedets Handlende, medens Antallet af Handelsborgere ved Udgangen af 1885 var 74 mod 40 i 1881.

Skibsrederiet indskrænker sig til mindre Fartøier, Dæksbaade og Skøjter, der fordetmeste drive Bankfiske. Antallet af de i Vardø ved Femaarets Udgang hjemmehørende Fartøier var 31 med en Drægtighed af 454 Ton. De tilsvarende Tal i 1880 var 11 med en Drægtighed af 256 Ton.

Byens Ind- og Udførsel besørjes med de i stadig Rute paa Hamburg gaaende Dampskibe og med et mellem Archangel og Vardø - Vadsø i Rute gaaende russisk Dampskib. Desuden besøges Stedet af en hel Del saavel norske som udenlandske Fartøier, der gaa i Fragtfart, og desuden af russiske Handelsfartøier fra Hvidehavet, der for Melvarer tilbytte sig Almuens Fisk.

Af Fartøier ankom fra Udlandet:

i 1881	330 med en Drægtighed af 15 834 Ton,
- 1882	519 - - - - 21 770 -
- 1883	487 - - - - 24 967 -
- 1884	369 - - - - 23 905 -
- 1885	406 - - - - 28 327 -

Af det sidstnævnte Aars ankom 297 fra Hvidehavet, 3 fra Storbritannien og Irland, 36 fra Hamburg og 13 fra det øvrige Tyskland.

Arbeidet paa Moloanlægget drives hvert Aar og var allerede den vestre Arm færdig i 1885 samt den østre saavidt paabegyndt, at den allerede kunde give Havnen adskillig Beskyttelse ogsaa paa den Side.

Haandværksdriften staar omtrentlig paa samme Trin. Antallet af Haandværksmestere er i Femaaret steget fra 42 til 54, hvoraf 2 havde baade Haandværksborgerskab og Handelsborgerskab. Af industrielle Anlæg havde Byen 4 Tranbrænderier, 6 Dampkogerier til Tilvirkning af Medicintran samt 2 Hvaletablissementer, der ere i Drift fra Marts til Udgangen af August.

Dampkogerierne ere i Drift 2 à 3 Maaneder om Vaaren og Brænderierne dels i 3 à 4 Maaneder og dels det halve Aar.

Daglønningen for almindelige Arbeidsfolk paa egen Kost kan ansættes til Kr. 3.00 om Sommeren og Kr. 1.50 om Vinteren og Aarslønnen for en Tjenestegut til Kr. 300 og for en Tjenestepige fra 80—90 Kroner.

Taxtsummen af Byens brandforsikrede Bygninger er i Femaaret steget fra Kr. 842 050 til Kr. 1 099 400.

Af faste Eiendomme er i Femaaret solgt 89 for Kr. 89 530.48. De tilsvarende Tal vare i Femaaret forud 64 for Kr. 73 313.

De thinglæste Panteheftelser udgjorde et Antal af
 118 til Beløb Kr. 303 592.48,
 de aflæste 58 - - - - - - - - - - - 121 159.12.

Exekutioner og Udpantninger samt Tvangsauktioner ere i dette Femaar afholdte i følgende Antal og for efternævnte Værdibeløb:

	Antal.	Beløb.
Exekutioner	41	Kr. 16 607.61
Udpantninger	2 940	- 23 065.66
	2 981	Kr. 39 673.27
dog er Opgaven over Exekutioner fælles for Land og By.		
Tvangsauktioner over fast Gods	12	Kr. 18 052.00
- - - Løvsøre	11	- 2 795.03
	23	Kr. 20 847.03

Antallet af de i Femaaret til Vardø Forligelseskommission, der er fælles for Land og By, paaklagede Sager var 617 mod 751 i 1876—1880.

Kommunens Gjæld, som ved Udgangen af 1880 var Kr. 33 377.00, var i Femaaret steget til Kr. 56 615.59, men er senere betydeligt forøget.

Den beskattede Formue udgjorde i 1885 Kr. 1 273 000 mod Kr. 853 900 i 1880 og den antagne Indtægt i nævnte Aar respektive Kr. 1 069 675 og Kr. 662 280.

I 1881 udlignedes i By- og Fattigskat Kr. 12 746.28 og Kr. 3 454.16.

I 1885 udlignedes ingen særskilt Fattigskat, men Byskat ialt Kr. 29 286.65.

Skatteydernes Antal, som i 1880 udgjorde 644, var i 1885 steget til 965.

Den 1ste Januar 1883 begyndte Vardø Sparebank sin Virksomhed; den drives dog fremdeles kun med smaa Midler.

Den økonomiske Tilstand antages for alle Klassers Vedkommende ikke at have gaaet synderlig fremad i Femaaret, for manges Vedkommende kanske ogsaa tilbage, men maa dog i Forhold til de andre Finmarksbyer ansees for taalelig god. Hertil bidrager meget de almindelig taalelig jævne Fiskerier om Sommeren og Høsten.

Arbeidsskolen har været i Virksomhed og taalelig godt besøgt.

Sædeligheds- og Ædruelighedsforholdene ere mindre gode; Fylderiet antages dog fremdeles at være i Aftagende.

Samlaget, der oprettedes i 1880, har væsentlig bidraget hertil. Dette har for det meste kun et Udsalgssted, dog undertiden i Vaartiden flere.

Vardø den 11te Februar 1889.

H. Kildal.

